www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn



www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

NOWOČESKÁ

BIBLIOTHÉKA

WYDÁWANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO VIII.

JOSEFA FRANT. SMETANY

WŠEOBECNÝ DĚJEPIS OBČANSKÝ.

W PRAZE.

W KOMMISSÍ U KRONBERGRA A ŘIWNÁČE.

1846.

www.libtool.com.cn

JOSEFA FRANT. SMETANY,

KNĚZE ŘÁDU PRAEMONSTRATSKÉHO W TEPLÉ, PROFESSORA NA ÚSTAWU FILOSOFICKÉM W PLZNI,

WŠEOBECNÝ DĚJEPIS

OBČANSKÝ.

DÍL PRWNÍ.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO XXV.

Jan Šawrda

W PRAZE.

W KOMMISSI U KRONBERGRA A RIWNAČE

1846.

www.libtool.com.cn

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STACKS
MAR 30 1967
AC60
N59
v. 8:1-2

Tiskem c. k. dworní knihtiskárny synů Bohumila Haase.

F178

www.libtool.com.cn

U W E D E N Í.

Zkušenost jest matka maudrosti; pročež hledati jí nejen wolno, ale prospěšno i slušno. Že wšak chudá a drahá bývá zkušenost wlastní, cizí použiti rozšafnost káže, t. j. pozorowati wšech událostí, které w blaženost lidskau účinkují, šetřiti následků jestotných swobodné činnosti lidské. Čím bedliwěji pozorujeme, co se s námi a okolo nás děje a dálo, tím wíce nalezáme na cestě žiwota známek, dle kterých se máme říditi, abychom cíle žádaného došli, tím wíce tabulí wýstražných, hlásajících nám, čeho třeba se warowati, abychom nepropadli pokutu. Lákají-li nás s jedné strany příkladowé swodní: hrozí s druhé záhubné následky jejich, a odstrašují nás tím jistěji, čím swětleji je nejen rozumem seznáwáme, ale jako očitě před sebau spatřujeme. Přeswědčíme se snáze než wšemi důwody filosofickými o mrawné správě swěta, když w patrných příkladech widíme, kterak ctnost, dlauho utlačowána, konečně slawně wítězí, nešlechetnost pak, ačby dlauho panowala, předce jen končí bídné; naučíme se prozřetelnosti, když sami spatříme, kterak z malé jiskry často weliký plamen, z malé poklésky záhuba pochází; powzbudíme se k mrawnosti, když se přeswědčíme, že z horčičného zrnka ctnosti wyrůstá strom blaženosti.

Když bedliwé powažowání událostí okolních již tak prospěšné bývá člowěku, když již we třídě prwní na školách zkušenosti toliku dobrému se může naučiti: tím mocněji mrawná wzdělanost jeho pokročí, když do tříd wyšších postaupiw, pozorné oko znenáhla obrátí na celý národ; nejwíce pak, když weškerého člowěčenstwa osud, od šedé

minulosti až do jasné přítomnosti zpytuje, pozoruje a rozwažuje. Tu teprw se mu co nejjasněji ukáže wládnaucí ruka swaté prozřetelnosti, když pozná, kterak z malých příčin pocházejí weliké účinky k štěstí neb neštěstí celých národů, kterak záhuba zkažených ku prospěchu bývá lepším, kterak ze hrobu národu jednoho blaženost celého člowěčenstwa pučí; tu se co nejpewněji přeswědčí o swatosti zákonu mrawního, když uzří, že se přestaupení jeho, jak na osobě jednotné, tak i na celých národech neomylně tresce, že proti trestu tomuto žádná mocnost zemská neubrání, že i welicí národowé, byťby wládli i weškerým světem, nemrawností padají w záhubu.

Není tedy prospěšnější wědy nad onu, která nám o nejznamenitějších událostech we společnosti lidské, od prwního nám známého počátku až na časy přítomné zběhlých, pořádnau a důkladnau zprâwu dáwá; a wěda tato jest *wšeobecný dějepis občanský.*

Občanským slowe, protože se zanáší swobodnau činností lidských spolků, nutné a osobní jen potud se dotýkajíc, pokud mocně w onu wplýwá; *wšeobecným* pak nazýwá se proto, že wšecky hlawní a důležité spolky lidské obsahuje.

Wyprawuje tedy wšeobecný občanský dějepis počátek, wznik a powahu wšech znamenitých společností lidských, t. j. států neb říší, od prwní nám známé až na časy nynější založených, jejich rozličné změny, šťastné i nešťastné události, pospolité nebo střídající se jejich wykwétání, jakož i příčiny uwadnutí a pádu, a tak nás nepřetrženým řetězem z temného labyrintu osudu wede na světlo wšewládnaucí prozřetelnosti, na němž wšecky domnělé zmateniny spatřujeme co nejkrásnější pořádek, řízený nejwyšší maudrostí. Dějepis čili historie jest weliké zrcadlo, w němž národowé swůj prawý obraz shledují; ona jest slaup diamantowý, na němž wyrytá jména ctnosti a zásluhy wěčné sláwě jsau zachowána: ale také metla ocelowá, jížto se wěčně tepají ohawy a tryznitelowé člowěčenstwa, kterých nemohla sprawedlnost dosáhnauti. Ona jest neporušitedlný saudce mezi panowníky a národy, oslawující ty, kteří hájíce swatých práw člowěčenstwa k wyššímu pílili cíli; k wěčné pak hanbě odsuzující wšech, kteří práwa tato buď podlé sobě-

nosti obětowali, nebo zprznili mrzkau smyslnosti; slowem, historie jest swatá záštita lidského důstojenstwí. —

Ne wšak jen události zewnitřní každého znamenitého státu poukázati nám musí wšeobecná historie, nýbrž také wnitřní jeho složení, na němž účinnost celého stroje státního záleží; abychom, seznajíce části stroje, nalezti mohli příčiny wýtečnosti neb slabosti a zkázy jeho. Dělí se pak wnitřní powaha neb správa státu we dwojí hlawní spůsob, samowládu totiž čili *monarchii*, a mnohowládu čili *polyarchii*, která se nazýwá také správau *republikanskau*. Každá zase w rozdílné spůsoby se rozpadá. Wládneli totiž jediná toliko osoba, císař, král a j. celým státem dle zákonů, své toliko wlastní wůli podrobených, jest to monarchie čili *samowláda neobmezená*; jestli ale moc zákonodární neb wyplňující s jistým stawem středním, buď šlechtau neb wýborem občanů sděluje, jest *monarchie* obmezená čili *ústawná* (konstituční). Samowláda beze wšech zákonů, jen dle pauhé wůle panowníka řízená, slowe *despotií*. Mnohowláda jest zase buď *aristokratie*, když urozená šlechta neb jistí wyšší stawowé panují, *timokratie*, když wláda swěřena jest toliko nejbohatším. Obě nejčastěji w *oligarchii* přecházejí, t. j. správu wedenau jen několika osobami. Majili wšickni občané při wládě zemské podíl, jest správa jejich *demokratická*, která, jestliže přechází na luzu obecní, nazýwá se *ochlokratií*.

Kterau z těchto forem každý stát byl sprawowán, jaké změny časem wytrpěla, jak změny tyto wplýwaly w žiwot státu, musí poukázati historie, jestli má zasluhowati jména politické.

Máli pak historie wyswětlowati temnost minulosti, musí býti světlo její čisté a jasné, nesmí zaslepowati leskem smyšlének a bájek, nýbrž z nezkaleného zdroje neličené prawdy čerpati. Zprawy swé musí bráti z památek a spisů hodnowěrných, lučbau kritickau wyčištěných, a wyprawowati beze wšeho předsudku nebo strannosti, upřímně udáwajíc, co jest jistého neb nejistého. Jasnost pak také žádá určitého pořádku u wyprawowání, jehož se historie musí držeti, aby se tak weliké množstwí dějů, které wyprawowati má, snadněji nechalo přehlédnauti a zachowati w pa-

měti. Pořádek tento tworí *historickau methodu*, kterážto, dle rozdílnosti jeho, býti může rozdílná. Sprawujeli se toliko dle času, wyprawujíc, co wěk od wěku, století po století, rok od roku se dálo, jest to methoda časowědná čili *chronologická*; jestli dle rozdílnosti národů, oznamujíc osud jednoho po druhém, národopisná čili *ethnografická*, pakli se řídí dle položení a sídla národů, zeměpisná čili *geografická*; a wyprawujeli události wšech znamenitých států w tom samém času zběhlé, saučasná čili *synchronistická*; kteréžto, se zeměpisnau spojené, historie wšeobecná obyčejně užíwá co nejpřiměřenější.

Pročež musí také míru a pořadí času určitě udati, dle něhož děje rowná, aby nebyla pochybnost, kdy se stalo, o čem dáwá zprawu. Známost *chronologie* čili časowědy jest jí tedy newyhnutedlně potřebná, jejížto hlawní zásady jsau následující:

Nejstarší míra času jest den, weškeré časowědy základ až podnes; potom měsíc a týden, čas čtwrtěmi měsíčnými určený, později teprw rok, střídáním ročních časů ustanowený, nejprwé w dwanácte měsíců po 29½ dnech, dle měsíce sauběžného (synodického), tedy w 354 dni rozdělený. Aegyptané prý prwní ustanowili rok na 365 dní, od nichž jej později teprw přijali Římané. Prawý wšak rok tropický, t. j. od jedné jarní rownodennosti ke druhé čtený, obnáší dle nejnowějšího určení astronomického 365 dní, 5 hodin, 48 minut, 50,832 sekund, pročež musel onen čím dále tím wíce slunce přebíhati, tak že rozdíl tento za času Julia Caesara již obnášel 79 dní. Wadu tuto oprawil slawný tento diktator Římský, ustanowiw rok na 365¼ dne, a nařídiw, aby tři léta po sobě wždy 365 dní četla, čtwrtý pak, t. j. každý čtwerkau úplně dělitedlný, aby byl rok přestupný, dnů 366. Tento rok, Julianský, jehož Řekowé a Rusowé potud užíwají, ač jen o 11 minut, 9,168 sekund tropického wětší, we 129ti létech předce již o celý den za ním zůstáwal, což za času papeže Řehoře XIII, léta Páně 1582, již 10 dní obnášelo. Nařízením sněmu Tridentinského byl tedy kalendář poznowu oprawen, z roku 1582 deset dní wypuštěno, a ustanoweno, aby léta stoletní čili sekularní nebyla přestupná, kromě každého čtwrtého sekularního,

www.libtool.com.cn

totiž toho, který se počtem 400 úplně nechá děliti. Tímto zlepšením rok Řehořský, jehož se nyní obecně užíwá, srownán jest s rokem prawým tropickým až na nepatrnau částečku, která teprw we 4082 létech celý den bude obnášeti, a to by se teprw stáwalo we 200,000 létech, kdyby se ještě w každém čtyrtisíci wypustil jeden den.

Rok tento jest mírau časořadí obecného čili *aery křesťanské*, počítající od narození Kristowa. Původem jejím byl jistý mnich, jménem Diwišek (Dionysius exiguus), který w Římě žiw byl w šestém století křesťanském; ale teprw za času Karla Welikého, na začátku dewátého století křesťanstwo ewropejské wesměs počalo jí užíwati. Prawá wšak doba narození Kristowa určitá není, ač chronologowé dokazují, že se stalo o tři léta dříwe, než my počítáme.

Druhé časořadí, jehož se před oním užíwalo a dílem ještě užíwá, jde od počátku pokolení lidského, neb tak nazwaného *stwoření světa;* kterážto doba se zase rozdílně udáwá a tudy w rozličné aery dělí: Prwní jest *aera Constantinopolitanská*, které císařowé řečtí a staří Rusowé užíwali, kladauce stwoření světa na den 1. Září roku 5508 před narozením Kristowým; druhá *Alexandrinská starší* čili *historická*, která klade stwoření světa na rok 5502, *nowější*, která tuto dobu na rok 5492 před Kristem klade. *Eusebius* ustanowuje ji na den 2. Května roku 5200, *Petavius* 7. Března 3984, *Suidas* na 6000, *Scaliger* na 3949 před Kristem.

Židé počítají posud od stwoření světa, kteréž kladau na den 26. Března roku 3762 před narozením Kristowým. Staří Řekowé počítali léta swá dlé *olympiad*, t. j. národních slawností, každý čtwrtý rok držených we městě Olympii, jejichžto začátek padá do měsíce Července roku 776 před Kristem. Římané počítali od wystawení Říma (*ab Urbe condita*), kteréž klade Varro na rok 753, Cato na rok 752 před n. K. Turci, Arabowé a jiní wyznawači Islamu počítají od útěku (hedžira) Mahommeda z Mekky do Mediny, dne 16. Července roku 622 po nar. Kr., a sice dle roků měsíčných 354 dnů. Jiných časořadí, jakožto méně důležitých a potřebných slušno zde opominauti.

www.libtodi.cz

Aby historie neustálým tokem neunawila ducha, potřebí jest jistých stanowišť, kdeby dala odpočinauti, hlauběji w paměť se wštípiti a snadněji přehlédnauti. Takowými stanowištěmi jsau dějowé, kteří twářnost politického swěta buď weskrz buď z weliké části změnili, neb aspoň wplywem swým nad jiné mocněji wynikli. Dle wáhy těchto dějů rozpadá se historie wšeobecná w rozličné části, které zase na wětší a menší díly jsau rozděleny.

Hlawní části historie wšeobecné jsau tři, kteréž slowau historické wěky, jsauce mezemi dějům, jimiž se celý swět politický poznowu jako zrodil.

Prwní wěk historický, *swět starý*, sahá od počátku člowěčenstwa až do zboření západní říše Římské po welikém tažení sewerních národů, skoro až ku konci pátého křesťanského století. Druhý, *wěk střední*, jde odtud až k nalezení Ameriky a dobytí Constantinopole od Turkůw, ku konci patnáctého století; třetí, *nowý wěk*, od konce patnáctého století až na nynější časy.

www.libtool.com.cn

DÍL PRWNÍ.

STARÝ SWĚT.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

WĚK PRWNÍ
ČILI
STARÝ SWĚT.

OD POČÁTKU ČLOWĚČENSTWA AŽ DO KONCE WELIKÉHO TAŽENÍ SEWERNÍCH NÁRODŮ.

(Od roku stwoření 1. až 500 po narození Kristowu; aneb 3984 před Kristem dle Petavia až 500 po Kristu. Obnáší 4500 let rowným počtem.)

ÚWOD.

Za jasné noci swítí na obloze nesčíslné množstwí hwězd, které w stálém k sobě pořádku sestaweny jsauce bez proměny ta sama místa na obloze zaujímají, a paprsky swětla swého některé jasnější jiné slabší do oka pozorowatele sesilají. Jsauc toto dalekohledem zostřeno, spatřuje jich počet mnohem wětší; z prázdných prwé oblohy prostor wyswitají nowé hwězdy, ano množstwí jich neskončené, z něhož jen nejbližší nám ještě okem rozeznati možno. Jedna z neskončeného množstwí hwězd těchto jest také slunce naše, tak weliké a jasné proto, že nám nejbližší, toliko dwadcet millionů mil od nás wzdáleno jest, kdež ony přes billiony a trilliony mil od nás i od sebe jsau rozestaweny w nesmírném prostoru wšehomíra. Okolo slunce, této welikánské na zdání ohniwé kaule otáčí se jedenáct kuliček malých, temných, od ní toliko oswěcowaných, planety čili bludice nazwaných, a jedna z bludic těchto, dle dálky od slunce třetí, dle welikosti čtwrtá 1,395.000krát menší než slunce, jest země naše, swět náš, jejž stwořitel pokolení lidskému za obydlí wykázal, aby zde síly swé tělesné i duchowní wywinowalo, šlechtilo, zdokonalowalo, a tím pro žiwot jiný,

nepomíjející, věčný se připrawowalo. Kapka jest to w okeánu, w té kapce hemží se nálewníci, kapka ta jest světem jejich. A jak weliká zdá se předce býti nálewníkům kapka jejich, jak weliká jest tato kaule zemská pro nás! Okres její obsahuje 5400 mil, a as deset tisíc zemí tak welikých jako království české wešloby se na powrch její. Weliká kaule tato otáčí se každodenně jednau od západu k wýchodu, čímž střídání se časů denních powstáwá, každoročně pak dráhu swau kolem slunce probíhá, každau sekundu as o čtyry míle dále letíc, tedy skoro 50krát rychleji nežli kaule z děla wystřelená. Při tom běhu zůstáwá osa její wždy stejně ku ploše dráhy nakloněna, takže jednau w roce severní, jednau jižní polokaule ke slunci wíce se kloní, dwakrát pak obě k němu stejně nakloněny jsau, na čemž se střídání časů ročních zakládá. Na koncích osy čili pólích jest kaule zemská zploštělá, na rowníku pak, kdežto se části její nejrychleji otáčejí, nejwíce wypauklá, na důkaz, že z počátku tekutá byla, nesmírným horkem wnitřním roztopena. Když zponenáhla chladla, utwořila se na powrchu kůra pewná, na níž se páry wodní wychladnutím zkapalněné spustily a co powšechný praocean celau zemi obklopily. W tom se rodili rozličtí živočichowé morští, ježto části kůry zemní buď wodami rozpuštěné buď oderwané u wrstwy wápna, hlíny, písku se ssedající na dně morském pohřbíwaly. Ale kůra zemní byla rozličně rozpukaná a tenká, wody wnikaly do žhawého wnitřku země, páry nesmírné pružnosti a plyny wywinující protrhaly násilně kůru pewnau, nowé spausty rozpuštěných látek ohniwých wychrlily se ze wnitřka na powrch, wyzdwihujíce jej nad hladinu wod a twoříce ostrowy, pewniny a hory, na nichž se posud ostatkowé bywalých zwířat morských, měkýšů, lastur, býložilců, ryb we wrstwách wápna, břidlice a písku zkamenělí nacházejí. Ostrowy a pewniny tak wywstalé pokrýwaly se bujným rostlinstwem, husté lesy welikánského kapradí rostly na nich i w šířkách welikých, wyluzowány z půdy zemní netoliko teplem slunečním ale puzeny welikým wždy horkem wnitřním. Hrozní ještěrowé, ryboještěr, plawnoještěr dlauhokrký ožiwowali wody a pomoří pewnin těchto, a obrowští křídloprstáci, draci nedopýrowití létali nad nimi. Než nowé bauře uwnitř

země působily nowé přewraty kůry její; nowá pořadí hor, nowé pewniny wždy větší wywstáwaly nad powrch okeánu, nowé to bubliny wřelé potud země kůru pewnau jako mázdru protrhující, a pewniny prwotinné přiwalem moře z nowých pewnin wypuzeného zase zatopeny a na dnu morském pohřbeny jsau. Tu zanešeny lesy prwotní pískem a bahnem, w němž i živočichowé pochowáni, až nowým přewratem po čase moře znowu odteklo z míst těchto, načež ona znowu pewninami se stala, w jejichž wrstwách podzemních ony lesy w mohutných skladech kamenného uhlí a oni podiwní živočichowé předswětowí w rozličných slujích zkamenělí zase se nalezli. Na větších nyní pewninách rozwinula příroda život mohutnější, rozmanitější, a zplodila tworstwo dokonalejší. Rody a druhowé bylin mnohotwárných se rozmnožowali, ústrojí živočišné více se zdokonalowalo k wyšším třídám postupujíc; již i čtwernozí welikáni, slonům nynějším podobní, žili na powrchu zemském; ale nowými přewraty, wýstupem nowých dlauhých a wysokých hor z wnitřku země potopil se powrch tento zase, celé tworstwo zahynulo poznowu, a pohřbeno na dně morském, z něhož po nesmírné snad časů mezeře posledním přewratem wšeobecným opět nad moře powýšeno, když nynější pewniny zemské se utwořily, w nichž se na wrstwách mladších po wšech krajinách i pod ledem sibirským ostatkowé oněch welozwěrů předpotopních, mamuthů, mastodontů, welikánských jelenů a jiných w nynějším tworstwu více neživaucích zwířat nacházejí. Potom teprw, když weliké přewraty kůry zemní přestaly, když již země dosti byla wychladla, když weliké pewniny nynější utwořeny byly a kůra zemní tak pewná, že bauřením wnitřním protrhowána býti nemohla u welikém rozměru swém kromě jícnů sopečných; tu teprw, když již země k obydlí twora rozumného byla připrawena, stwořil bůh teprwé člověka, kterýž twor na zemi nejdokonalejší a nejmladší jest, jehož ostatkowé se ani w nejmladších wrstwách horninských nenacházejí. Wšecko to se srownává s neomylnými zprávami písma swatého, které člověka co posledního twora zemského udává a dobu stwoření lidského pokolení as na šest tisíc let od nás klade. Z této pro nás weliké spausty času ob-

sahuje as půl pátá tisíce let dějepis starého světa, tisíc let středověkost a toliko půl čtwrta sta let věk nowý. Z nejdelšího ale věku prwního toliko poslední tisíciletí za dějepisně známé považowati se může; nebo z předešlého toliko jednotliwé části světlem historickým ozářeny, prwnější pak w temnostech neurčitých podání, pověstí a bájek pohříženy jsau.

Prwní jewiště dějepisné jest *Asie* od jižního aubočí hor středoasiatských a moře Kaspického i Černého až ke Středozemnímu, dále pak na wýchod až k Indickému ano i Čínskému moři, tak ale, že *Indie* a *Čína* odděleny od světa dějepisného zůstáwají, *Arabie* toliko sewerní části na světlo wystupují, weliká část Asie wnitřní toliko w nejistém šeru se ukazuje. W *Africe* weliká část pomoří sewerního, zwláště pak blahé *audolí Ponilské* dějepisně nejznamenitější, w Ewropě obruba *moře Středozemního* s ostrowy jeho, zwláště pak *Řecko* a *Italie* nejprwé na dějiště dějepisné wystupují. Občanstwí, státy a říše, jež rozličtí národowé nejstaršího známého světa založili, byly již některé mocné a panující, jako říše *aegyptská*, *babylonská*, *assyrská*, později *medo-perská*; jiné malé a slabé, jako rozličné státy *maloasiatské*, *syrské*, *arabské*, mezi nimiž wšak národowé náboženstwím, oswětau a obchodem znamenití, jako *Hebreowé*, *Jonowé*, *Foeničané*. S postupem časů rozšiřuje se jewiště dějepisné a wíce se wyjasňuje, w Asii zwláště mezi Tigrem a Indem řekami, w Ewropě pak w jihu a na západě, a onde světowládná říše *perská*, tuto slawná *Graecie*, dále *Řím* ku prwní znamenitosti wystupuje, *Hispanie* i *Gallie* mocně se oznamuje, a na sewerním pomoří afrického *Karthago* dalekowládný trojhrot zaráží. Celý swět občanský podléhá dál a dále se rozmáhajícím říším wládnaucím, jichžto počet se wždy zmenšuje, až wšecky w jedinau světowládnau *říši Římskau* wplýwají, která konečně téměř obor celého starého světa obsahuje.

Dle nejhlawnějších dob, jimiž proměny tyto uskutečněny, starý swět na patero okresů dějepisných čili period se dělí.

Prwní okres saha od počátku společností lidských až do potopy, t. j. od roku světa 1 až 1656 dle počtu Mojžíšowa, neb dle Petavia od 3984—2323 před Kristem.

www.libtool.com.cn

Druhý okres jde od potopy až do smrti *Cyrowy*, od r. 2327—529 př. Kr. a rozpadá se w *dwojí oddělení:* 1. do založení říše *staro-assyrské* pod *Ninem* 2327—1360 př. Kr.; 2. odtud až do založení říše perské pod *Cyrem*, 1360—529 před Kr.

Třetí okres sahá od smrti *Cyrowy* až do rozdělení weliké říše macedonské po smrti *Alexandra Welikého*, 529—301 před Kr.

Okres čtwrtý: Od rozdělení říše persko-macedonské po boji Ipsenském až do založení císařstwí Římského Octavianem Augustem 301—30 před Kr.

Oddělení 1. Od boje u Ipsa až do upewnění světowlády Římské wywrácením Karthaga, Korintha a Numantie, 301—130 před n. K.

Oddělení 2. Odtud až do císaře Augusta, 130—30 před Kristem.

Okres pátý: Od počátku císařstwí Římského až do skonání západní říše Římské. Od r. 30 před n. K. až do 476 po n. K.

Oddělení 1. Od Augusta až do rozdělení říše Římské w západní a wýchodní po smrti Konstantina Welikého; od r. 30 před Kr. až do 327 po Kr.

Oddělení 2. Od smrti Konstantina W. až do pádu říše západní, 327—476 po Kr.

www.libtool.com.cn

OKRES I.

Od počátku člowěčenstwa až do obnowení jeho po potopě světa.

(Od roku světa 1 až do 1656; aneb 3984 před Kristem — 2328; obsahuje 1656 let.)

Počátek člowěčenstwa, ráj, pád, rozmnožení, pokažení, potopa.

O počátku pokolení lidského knihy Mojžíšowy ze wšech ostatních podání historických nejrozumnější nám dáwají zprâwu. Ze swatého pramene tohoto wážíce spatřujeme prwní družinu lidskau, Adama a Ewu, we kwětu dospělé mužnosti, krásau přirozené newinnosti oděnau w blaženém sídle, kteréž rájem nazýwáme. Kde šťastnau krajinu tuto nalezti, z prwní knihy Mojžíšowy jen wůbec poukázati, ne ale určitě wytknauti možno, protože tam uwedené čtyry řeky, Fison, Gehon, Tigris a Eufrat, které dle Genesi w ráji se prýštily, krajiny welmi obšírné obmezují. Pročež toliko wůbec ustanowiti lze, že prwní toto člowěčenstwa newinného sídlo w Asii na poledni straně hor Taurických bylo, kteréžto krajiny až posud úrodností a příjemností nad jiné asiatské předčí. Zde bydleli prwní rodičowé w přirozené blaženosti, dokud jich žádost smyslná k porušení swé původní důstojnosti nepopudila. Potud doba sauzwučné přirozenosti, wěk člowěčenstwa zlatý; odtud rozbroj mezi rozumem a srdcem, čerw hlodajícího swědomí, stud, bázeň, přetwařowání, ztráta ráje, začátek tělesných strastí, doba zkažené přírody, počátek žiwota wlastně lidského. Prwní družina se rozmnožila w rodinu; potřeba cwičila sílu dušewní i tělesnau, wedauc k nejpotřebnějším nálezům. Již se chowaly brawy a skoty, již se wzděláwaly role. Z jediné rodiny wyrostlo zponenáhla dwoje pokolení; sobětnost, záwist a wražda je od sebe oddělila, a tudy se lidnatost rozšiřowala. Neb, že i rodina Kainowa we wýchodnější krajině Nod, kamž se byl po zpáchané bratrowraždě uchýlil, brzy u weliké pokolení a hojný lid wzrostla, že se s welikým potomstwem Sethowým zponenáhla w jeden

www.libtrad.com.cz

welikÝ národ spojila a tudy mrawné nakažení po celém lidstwu rozšiřowala, ze zpráw Mojžíšowých patrné jest.

Právem sauditi se může, že ku konci periody této již aspoň větší díl polední Asie lidnatý byl, a že se člowěčenstwo nejenom w rozličné rodiny a pokolení, ale také w lidstwa a národy, a snad již we státy dělilo, jejichžto jména, powahy a položení nám wšak pro nedostatek historických zpráw powědoma nejsau. Že Mojžíš o rozličných národech a státech nic nemluwí, není proti našemu nadání, ješto wímę, že si jen wyswětlení počátku národu swého za předmět wzal, nedbaje národů cizích.

Předce wšak i z těchto jeho jednostranných zpráw nepochybně wyplýwá, že člowěčenstwo již we znamenité spolky spojeno býti muselo. To dokazuje známost tak mnohých nálezů a umění, o kterých se zde zmínka činí; jako jest n. př. Tubalkainowo wzděláwání wšelikých kowů, ku kterému zajisté mnohých umění a wynasnažení zapotřebí, která se jen we společnosti již dáwným swazkem utwrzené dosáhnauti mohau. Očitěji to ještě hlásá wystawení archy Noemowy; neboť koráb takowé prostrannosti jistě nebyl prwní toho druhu wynález; nébrž sauditi se musí, že se již před wěkem Noemowým aspoň po řekách plawba prowozowala, že tedy již tehdejšího swěta krajiny rozličné obchodem se spojowaly. Neznáme sice wnitřní ani zewnitřní těchto společností podoby; předce ale dle obyčejného sborů asiatských po potopě zřízení, za jisto se wzíti může, že prwní i předpotopních společností správa patriarchalní byla, kdežto otec rodinau, praotec swých rodin celým swým pokolením wládl, až násilí, lest aneb dobrowolné zwolení wíce pokolení jednomu, mocnějšímu podrobilo, který se tím spůsobem panownikem welikého národu státi mohl. Jistotu tohoto domnění zdají se zprawy Mojžíšowy potwrzowati, které o mocných mužích (obřích) mluwí. *) Zdaž se z těchto slow rozumně sauditi nedá, že násilné změny w tehdejších společnostech se dály, rozepře, boje, wálky, poroby národů? — Na času k takowým změnám jistě nescházelo; neboť za 1656 let, která dle Mojžíše až do potopy uplynula, při tak

*) Genes. IV, 4.

dlauhém tehdejším věku lidském, člowěčenstwo se welice rozmnožiti, a znamenitý pokrok w uměních k zachowání a hájení žiwota potřebných učiniti muselo.

Widíme tedy na konci periody této, kterak z jediné stwořené družiny lidské člowěčenstwo w rody a pokolení wzrostlo, w kmeny a národy se rozmnožilo a nepochybně i w státy se dělilo, jichžto jména a zřízení nám wšak z nedostatku historických zpráw neznáma zůstala.

Wšeobecná ale zkáza mrawů, dle oněch tradicí Mojžíšowých, příčinau byla, že weškeré člowěčenstwo až na jedinau rodinu Noemowu welikau potopau zahlazeno bylo. Že naše zem takowau potopu skutečně a wíce než jedenkráte wytrpěla, známost powrchu a kůry její očitě swědčí, protože se i na nejwyšších horách zkamenělé ostatky morských žiwočichů nalézají; že pak powodeň takowá také již za času lidnatosti se stala, mimo Mojžíše powídky a zprávy potwrzují, které se u wšech téměř národů starého i nowého světa o takowé potopě zachowaly.

Jak daleko se potopa tato wztahowala, historie owšem určiti nemůže; tolik ale zřejmo, že dle zákonů wodorownosti nejen celau Asii a Afriku, ale i také větší díl Ewropy a Ameriky zasáhnauti musela, jestli že wysoká střední Asie, dle wšech skaumatelů historických nejdříwe bywší lidná, potopena byla. Kterak takowá powodeň přirozeně powstati mohla, jaké působila na zemi změny a t. d. přírodozpytu wyswětliti přináleží; historii politické jen to znamenité jest, že jediná rodina Noemowa w této obecné zkáze zachowána byla, kterau se zahlazené člowěčenstwo zase obnowilo. Zdali wšak tato rodina wíce než osm osob neobnášela, určiti nelze; neboť wíme, že Mojžíš wždy jen o osmi osobách mluwí, o lidech pak služebných, které Noe a synowé jeho snad s sebau pojali, žádné zmínky nečiní. Plynul tento símě budaucích národů nesaucí koráb, wáním wětrů poledních puzen, ke straně půlnoční, a po úplném roce wždy trwající potopy na horách armenských, Arrarat nazwaných, se zarazil. Zde plála zase ponejprw obět díků na pewné zemi, zde člowěčenstwo žiwot swůj poznowu začalo. (Rok 1657 světa, neb 2327 před Kristem.)

www.libtool.com.cn

OKRES II.

Od obnowení člověčenstwa po potopě swěta až do smrti Cyrowy.

(Od l. 2327 až 529 před Kristem.)

ODDĚLENÍ I.

Od obnowení člověčenstwa po potopě až do samowlády Ninowy.

(Od r. 2327 až 1360 před Kristem.)

Rozmnožení člověčenstwa, Babel, rozptýlení národů, první státowé.

Rychleji se rozmnožowalo člověčenstwo po potopě než na začátku swém; neb nyní byl větší počet plodných kmenů: rychleji pokračowalo w umčních a živnostech, neboť známost věd předešlých zachowalo. Již spatřujeme zase troje zwláštní pokolení, ode tří synů Noemowých pocházející. Zpráwa jejich patriarchalní, živnost pastýřská. S hor armenských již se zponenáhla stáhli do úrodných krajin, které Eufrat a Tigris objímá. Pewných sídel ještě nemají, než lehké tam wždy rozbíjejí stany, kam hojná pastwa stádo přiláká. Střídání ročních časů ukazují jim hwězdy na jasné obloze, a smyslnost, jejich dobročinností podjata, stawí jim oltáře a obětuje prwotiny skotů. — Když pokolení dorostla, stawěla město a wěži Babel, budaucí jednoty schránu a podporu; tu dopuštěním božím wšak nastal zmatek w řeči, pominula swornost, a tak lidé se stády swými do neznámých krajin táhli. Semité se rozprostřeli po střední a polední Asii; Chamité krajiny jižní sledujíce zponenáhla Afriku, Jafetité pak ke seweru se rozptylujíce, hořejší Asii na západě, a odtud Ewropu opanowali.

Toto rozšíření člověčenstwa po celé jižní polowici Asie, po wýchodní a severní Africe a jižním dílu Ewropy stalo se as za půl čtwrta sta let po potopě; neboť w tomto čase již we wšech dotčených krajinách lidnatost nalezáme. Prwní obyčejný průchod národů z Asie do Ewropy byl

www.libtool.com.cn

Kaukasus mezi mořem Černým a Kaspickým; tudy se táhli po severním břehu Černého moře a wedlé Dunaje, rozptylujíce se nejwíce po krajinách jižních, až se na břeh moře Atlantského dostali. Zdali také již Amerika w tomto času obywatele své obdržela, až posud wyšetřeno není, aniž powědomo, kterau cestau lidé do Ameriky se dostali. To wšak domnění není bez základu, že před potopau Amerika s Asií spojena byla; neboť tak welice nerowný a roztrhaný jižní břeh wýchodní Indie, tak hojný počet welikých a malých ostrowů od země této až k jižní Americe roztraušených zdá se ukazowati, že Amerika jen násilnými zpaurami přírody od Asie odtržena byla, které ten díl země mezi wýchodní Indií a Amerikau we hlaubí oceanu pohřbily, tak že jen wrchowé jeho, co ostrowy australské, nad wodami strmí. Jeli domnění toto prawé, byla Amerika nepochybně již před potopau lidná, a byťby i ji byla potopa zasáhla, předce se tam člowěčenstwo we wysokých krajinách zachowati mohlo. —

Nejprwnější politické spolky, které se w tomto as půl čtwrtu století utwořily, nalezáme, jak přirozeno, w Asii. Správa otcowská se zde zponenáhla w královskau změnila, tak sice, že již před časy Abrahamowými celá téměř známá tehdy Asie w rozdílné říše rozdělena byla. Z nich

1. Říše Sinear čili starobabylonská.

přede wšemi známými k historické znamenitosti wynikla. Její zakladatel byl *Nimrod*, ze pokolení Kušitůw, potomstwa Chamowa, dle wyjádření Genesi: silný lowec před pánem. W čele bojowného sboru wytáhl z Arabie, a podrobil nejdříwe pokojné rolníky babylonské, kteří dle počtu řeckého již skrze 225 let pod sedmi domácími panowníky rozkošného poklidu byli požíwali. Odtud se panowání jeho po okolní Mesopotamii rozšířilo, a tak powstala říše welikého okrsku od chobotu Perského až k armenským horám wzhůru se wztahující, w nížto Babylon, Chalné (Ktesiphon), Akkad (Nisibis), Erech (Edessa) co pomezní města znamenitá byla.

Dle řecké chronologie stála říše tato pod šesti arabskými panowníky 215 let; s jistotau ale jen tolik se říci může, že za Abrahama již byla rozdělena.

www.libtool.com.cn

2. Říše Elam (Elijmais) okolo 2000 před Kristem.

Za věku Abrahamowa panowala. Wztahowala se přes krajinu Elam, později Persis nazwanau, až k Jordanu. Elamitský král Kedor-Laomor, syn a nástupce Džemšida krále, spojen s jinými třemi okolními panownfky, učinil wpád do přední Asie, chtěje některé odpadlé krajiny zase podrobiti, při kterézto příležitosti wládcowé Sodomy a Gomorry poraženi, města tato wybrána, Lot do zajetí weden, od Abrahama ale šťastně oswobozen byl. Více nám o říši této powědomo není; sauditi toliko se dá, že ji rozmáhající se nyni mocnost aegyptská wywrátila.

3. Říše aegyptská.

Historie aegyptská kryje se w celém prwním oddělení této periody w newyzpytatedlnau temnost. Že již w nejwyšším stáří země aegyptská w politické wládařstwí zřízena byla, patrné jest, poněwadž již Abraham Faraona na stolci aegyptském nalezl. Drahný ale i před ním čas nacházelo se pořadí skrownych států we wěčně znamenitém onom údolí, po kterém každoroční zátopy řeky Nilu živobytí, úrodu a rozkoš rozlíwají. *) Elefantine, This, Herakleopolis, Theby a Memfis nám ze států těchto powědomi, ale jen poslední dwa historicky známější jsau.

Theby byly nejstarší a nejznamenitější sídlo starobylé sláwy aegyptské. Sem se stahowal nejživější starého světa obchod z Asie a Afriky; zde se shromáždělo bohatství zlatoplodné Arabie. Weliké nezrušitedlné zříceniny města tohoto, které se po obojím břehu Nilu přes dwě míle zdélí nacházejí, swědčí až podnes o jeho bywalé welikosti, pewnosti a kráse. Stát *Memfis* powstal ze státu Thebského. Zakladatelem jeho byl *Menes*, s kterýmžto se pořadí panowniků aegyptských počíná. On rozdělil Nil na dwě ramena, a tudy odtok jeho zlehčiw to spůsobil, že se dolní Aegypt, až na jeho časy w moři byw pohřížen, zponenáhla wysušil. Po něm 330 králů dle poznamenání

*) W Aegyptě welmi zřídka prší wá, takže by zde úrody nebylo, kdyby řeka Nil každoročně newystupowala, která od měsíce Června až do Září celau zemi zatápí, a bahnem nad míru úrodným pokrýwá.

www.libtool.com.cn
kněží aegyptských panowalo, z nichž nejznamenitější *Moeris*, který jezero jména tohoto wyhlubiti dal, neb aspoň s Nilem spojil. Po jejich věku země aegyptská od okolních arabských národů skrze 284 léta opanowána byla, jejichžto wládcowé králi pastýřskými, Hyksos se jmenowali. Brzy po těchto od původních Faraonů wypuzení wystupuje z temnosti historické weliký *Farao Sesostris*, jemužto letopisowé aegyptští wšecky znamenité činy předešlých časů připisují. On spojil rozdílné státy aegyptské w jedinau říši, rozdělil ji na jisté kraje (νομοι), a obywatele na sedm dědičných tříd (kast), z nichžto z jedné do druhé přestaupiti se nesmělo. K prwní nejwznešenější třídě náležело kněžstwo, ježto největšího dílu rolních statků užíwalo, a při králi nejbližeji stálo; k druhé patřilo wojsko, které též swé wykázané polnosti mělo; k třetí umělcowé a řemeslníci, z většího dílu nájemníci rolních statků královských; ke čtwrté plawci; k páté wykladači cizích jazyků (tlumočníci); k šesté pastýři čistého, k sedmé pastuchowé nečistého (zde swiňského) dobytka, kteří poslední tak opowrženi byli, že se ani nesměli opowážit do chrámů obecných wkročiti. Kněží byli netoliko sluhy bohů, ale též učiteli mládeže, saudci a rádci královskými. Jen u nich nacházela se wšecka učenost, kterauž tajemným swatopísmem (hieroglyfy) pro sebe zachowati a lidu nepřístupnau učiniti hleděli. Třetina wšech statků zemských náležela jim; oni měli wšecky úřady při dwoře královském, a nejwyšší kněz sedal často s králem na trůnu, ano i nad ním. Hlawní sídlo swé mělo kněžstwo w Memfisu; tam se nacházel w nádherném chrámu poswátný býk Apis, jemuž kněží zaswěcenými pokrmy přisluhowali a lid poctu jako božstwu wzdáwal. W jisté swaté dny dáwal shromážděnému množstwí wěštbu, kdež z rukau obětujícího kněze buď žral buď nic. Na celém těle musil býti černý, maje toliko na čele čtwerau skwrnu bílau, na zádech orla a na prawé straně rostaucí měsíc. Mimo něj wzýwali Aegyptané skoro wšecka zwířata i mnohé byliny, kteréž proto požiwati za hřích pokládáno. Duše zemřelých nábožných, wěřili, že na místo blažené, bezbožných ale že do těl zwířecích přijdau, a nad mrtwými saud držiwali, moci kterehož jim pohřeb počestný dle zásluhy buď přiřknut neb

odepřen bývwal. Mrtwoly proti zetlení chránili, a mumie tyto w kobkách podzemních wystawowali. — Král, Farao zwaný, wolen byl od kněžstwa a wojska, při čemž wšak hlas nejsprostšího kněze za deset wojáků platil. Wywolený skládal přísahu w ruce nejwyššího kněze, maje při tom na hrdle jho Apisowo a žezlo w podobě rádla w rukau ke cti a ochraně rolnictwa. Službu válečnau zastáwala kasta wojenská, mající za to třetinu wšech polností a swobodná jsauc wšelikých poplatků. — W uměních a wědách staří Aegyptané nade wšecky národy saučasné wýtečnější byli. We hwězdářstwí wypočítali délku roku slunečního i měsíčního, určujíce dle běhu hwězd náwrat powodně Nilu Aegypt zúrodňující. Z počátku dle jejich mnění rok toliko 360 dní míwal, a později teprw jich pět přibylo rozením osob božských, z nichž prwní dobrotiwý Osiris, druhý den syn jeho Horus, třetí ohyzdný Tyfon, čtwrtý dobročinná Isis a w pátý den ohyzdná Neftis se zrodili. Mimo wnitřní ustanowení státu připisují se Sesostrisowi dewítiletá bojowná tažení, jimiž říši elamitickau ztroskotal, a byťby i pauhá byla powídka, že Aethiopii, šťastnau Arabii, díl Indie, přední Asii a Thracii wítězně protáhl; předce se zapříti nedá, že jeho panowání nad jiné wyniknauti muselo.

Než nástupci jeho welmi mu byli nerowni, a mezi nimi zwláště *Amasis*, jehožto ukrutností wypuzen *Danaus*, do Peloponnesu kolonii uwedl. Brzy wšak po něm padl Aegypt pode jho Aethiopům. *Aktisanes* totiž, snad král w Meroe, na poručení jisté wěštby bohům do říše této wpadl, a ji snadně podrobil. Za jeho panowání *wytáhli Israelité* z Aegypta, a on to měl býti, který když je pronásledowal, w Červeném moři utonul. Panowání Aethiopům w Aegyptě trwalo 50 let, po kterých se na předešlý kmen Faraonů opět dostalo. Nepatrní wšak jsau tito, a neznáma historie jejich, až *Moeris II.* se říší swau w porobu Ninowu upadl.

Mimo tyto tři uwedené říše, které se *hlawními neb panujícími* tehdejšího swěta státy nazýwati mohau, nalezáme w tomto prwním oddělení periody této také počátky národů a států podřízených menších, buď samowládných nebo předešlým podrobených, a sice:

www.libtool.com.cn

1. Národ foenický

neb kananitský z rodu Chamowa w nejstarších časích nad chobotem Arabským nebo Perským bydlel, kde živnost pastýřskau brzo w obchod a laupežnictwí mořské změniw, pohodlnějšího hledaje místa ku plawbě, na onom hornatém břehu Středozemního moře se usadil, který Foenicií nazwán jest. Krajina tato, ač jen 25 mil délky a 3—4 míle sířky obsahowala, byla we mnohá malá občanstwa hojné lidnatosti rozdělena, mezi kterými již okolo 1750 před K. *Sidon* se skwěl co sklad wýchodního zboží, a sídlo již znamenitého obchodu, který se nám wšak we druhém oddělení periody této lépe wyswětlí.

2. Národ hebrejský.

Wedlé Foenicie ležela mezi horau Hermon, řekau Leontes, Středním mořem, skalnatau Arabií a pomezním údolím aegyptským, úrodná, lidnatá země, od Řeků a Římanů Palaestina nazwaná. Prwní známí obywatelé její bydleli většim dílem w jeskyních, jako Gaité, Chorité, Rafajští a t. d. Mezi ně se wtlačily dále kmeny kananitské od břehů arabských, Amonité, Jebusité, Feresité, Herité, a w dílu západojižním Filistinští kmene aegyptského. Od těchto příchozích předešlí obywatelé většim dílem wyhlazeni, země opanowána a *Kanaan* nazwána. Sem přitáhl *Abraham*, z Ur w chaldejské zemi neb Mesopotamii příchozí, emir pastýřský, s Lotem bratrowcem swým a stády swými, a zde se usadil (1961 před Kr.). Od obywatelů tamních nazwán *Eber*, t. j. z oné strany, za Eufratem, příchozí, odkudž potomstwo jeho národ hebrejský slowe. Ne wšak jen tento, ale též arabský odwozuje původ swůj od Abrahama, a daleko na wýchodu ctěno jméno jeho jakožto praotce mnohých národů a swatého patriarchy, zachowatele wíry w jediného prawého boha. Za jeho času weliké údolí Siddim s městy Sodoma a Gomorra propadlo se, a na místě jeho jezero Axfaltické čili moře Mrtwé powstalo. Hojně se rozmnožowala jeho požehnaná rodina, až ji jeden z prawnuků jeho, Josef, staw se podiwným řízením prozřetelnosti hlawním wezirem aegyptským, w pastwiště aegyptská uwedl.

W Aegyptě wzrostla w 430 létech celého zde obywání swého w lid weliký, tak že oněch 70 osob, které byly

s Jakobem do Aegypta přitáhly, na 603,550 osob mužských přes 20 let stáří, 2200 mužských Lewitů, tedy wesměs as na půl třetího millionů duší wzrostlo, a krajina Gosen, jim ku pastwám wykázaná, brzy nepostačowala. Za tento čas pobytu swého w Aegyptě naučili se Hebreowé, bywší potud národ pastýřský, orbě a rozličným uměním spořádané říše; předce wšak zůstali Aegyptanům cizinci, a když zásluhy Josefowy w zapomenutí přišly, počali je Aegyptané utiskowati, a wydán rozkaz od Faraona, aby noworozenci jejich pohlawí mužského utápěni byli. Než právě tím spůsobem dostal se Mojžíš ke dworu Faraonowu, kdežto se wědami kněží aegyptských wzdělati a k wyswobození národu swého připrawiti mohl. Duch jeho zahořel láskau k národnosti své, a horlil proti bezprawí, jež snášeti museli kmenowci jeho. W horliwosti této zabil jedenkráte Aegyptana, jenž Hebrea jednoho bil, a prchnul pro jistotu do země Midian w Arabii, kdežto mnohá léta u Jethra, tchána swého, owce pásl. Zde se mu zjewil Jehowa, bůh Abrahamůw, Isakůw a Jakobůw na hoře Horeb w ohniwém keři, a přikázal mu, aby do Aegypta se nawrátě lid israelský do zaslíbené země kananejské wywedl. Uposlechl Mojžíš hlasu hospodinowa, a s *Aaronem*, bratrem swým, zázračnými metlami přinutil wzdorujícího Faraona, že lid israelský konečně propustil. Když Israelité s welikau pobranau kořistí wytáhli, a Farao je stíhal silau válečnau, tu otewřel Jehova Israelitům cestu přes moře Čerwené, kterau šťastně do Arabie přišli, Farao pak s wojskem swým w zedmutém zase moři utonul. (1530 před Kr.)

Pokolení wšak z Aegypta wyšlé, dlauhau porobau sesláblé, wrtkawé, při každé obtíži pustin arabských po masitých hrncích aegyptských nazpět taužící nebylo s to dobýti země kananejské, mnohými bojownými kmeny obydlené; pročež wodil Mojžíš Israelity prwé po 40 let skalnatau Arabií, ažby nowé pokolení wzrostlo, drsnatostí pauště utwrzené a u wíře w Jehowu upewněné, od něhož dáno desatero přikázaní na hoře Sinai, základ mrawné oswěty celého swěta. Teprw po smrti Mojžíšowě (1490 před Kristem) dobyl *Josua* šestiletau krwawau válkau zaslíbené země, největší díl Kanaanitů wyhladil a dle dwanáctera pokolení israelských na dwanáctero dílů ji rozdělil. Půl třetího kmene

pak, Ruben, Gad a polowic Manasse usídlilo se na wýchodní straně Jordanu; ostatní na západu w Palaestinu se rozdělili, wyjmauc kněžský kmen Lewi, který žádné zwláštní krajiny neobdržew, mezi wšemi ostatními kmeny bydlel. Správa nowého státu hebrejského byla bohowládná čili theokratická. U prostřed národu swého bydlel Jehova, newiditedlný král Israele, we stánku swatém, jehož wůli nejwyšší kněz lidu před stánkem božím shromážděnému wěstil. Jen w čas potřeby zwláštní wolen bywal wládař světský, saudce a spolu wůdce proti nepříteli, jehož moc však wůlí nejwyššího kněze obmezena byla, trwajíc jen, pokud se tomuto zdálo býti prospěšné.

3. Meroe.

Tam, kde je nynější Atbar, díl Abyssinie, a Senaar, mezi dwěma ramenama Nilu, jenž Astaboras a Astapus slauly, již šedá starožitnost wážné swé wzdělanosti stany rozbila. Wznikl zde totiž aethiopský stát, Meroe (Saba) nazwaný, jemuž obchod počátek dal. Již Mojžíš mluwí o skořici z wýchodní Indie, o kadidle a zlatém písku z Arabie a Acthiopie, a o drahém kamení onychynu ze wnitřní Afriky pocházejícím; není tedy pochybnosti, že již za jeho času krajiny tyto obchodem spojeny byly. Již tenkrát taháwaly karawany z Theb do Meroe, a odtud dále do Arum-Azab, a po jiné západosewerní cestě, která z Theb přes welkau Oasis a skrze pustiny přes Ammonium do Augily, odtud k západu až k Atlantům, jižněji pak ke Garamantům Herodotowým wedla. Na takowých cestách bylo jistých pohodlných míst k odpočinutí a jistých skladů pro zboží zapotřebí; tak založily karawany tyto w oněch krajinách rozličné kolonie, tak powstalo též Meroe. Správu politickau wedlo zde kněžstwo právě jako w Thebách aegyptských, kteréž také stát jako i Ammonium z Meroe nejspíše počátek swůj wzal; neboť nejen s strany politické wlády, ale i dle postawy tělesné staří Aegyptané, jak Herodot swědčí, Aethiopům se podobali, jsauce wlnatých kaderí a tmawosnědé pleti. Jestli však domnění prawé, že Meroe z Indie počátek swůj wzalo, jak zewnitřní státu tohoto postawa oswědčowati se zdá, patrné jest, kterak pozdější řecká wzdělanost přes Meroe a Aegypt z Indie přijíti mohla.

www.libtool.com.cn

Uzřeli jsme tedy již we prwním oddělení této periody w Asii i w Africe dílem důležité státy, pozorowali jsme jejich wznik a wzrůst; widěli jsme, kterak jedni se sílí, druzí zponenáhla umdlewají, ba i politické zahynutí dwau z nich, sinearského a elamitského jsme spatřili. Živější ale takowých změn politických wyobrazení spatříme w oddělení druhém.

ODDĚLENÍ II.

Ode wzniku wlády staro-assyrské pod Ninem až do smrti Cyrowy.

(1360—529 před Kristem.)

Assyrie, Medie a *Babylon* střídají se u wládě w Asii, kteréž se konečně *Persie* zmocní. — W Ewropě wzniká *Řecko* a *Italie*, w Africe *Karthago* a *Cyrene*.

A) Státowé panující.

I. Stát staro-assyrský.

Netrpěliw wlády Nimrodowy wytáhl kmen Assur, potomstwo Semowo, ze země Sinear za řeku Tigris, a nazwal nowě opanowanau krajinu Assyrii. Brzo zde powstala města: Rechobot-Ir (Adjabene), Calach, Niniwe, a mezi nimi za času Mojžíšowa nejhlawnější Resen. Nato se wšak říše tato z historie tratí, až ji *Ninus* 1360 před Kr. w čelo panujících států postawil. Babylon, Medsko a Aegypt musely se mu podrobiti, Baktrie mu dobyla báječná *Semiramis*, jak sličností tak zmužilostí wýtečná choť jednoho z bojowníků jeho, začež ji Ninus na trůn swůj wyzdwihl. Niniwe, hlawa říše, nepatrné předtím, na 13 mil našich rozšířeno a kořistí podrobených národů oslaweno, jakož ostatky stawitelské, sochy, malby a nápisy nyní teprw wykopáwané ku podiwu dokazují.

Po smrti Ninowě wládla we jménu sedmnáctiletého syna swého Semiramis po 42 léta; skrotila odbojné Medy a Peršany, protáhla wítězně Aegypt a Aethiopii, a jen podrobení Indie se jí nezdařilo, kdežto s králem Stabrobatem wálku wedla.

Že Semiramis bájkám mnoho dlužna, není pochybnosti; předce wšak se zapříti nedá, že za času tohoto znamenitá královna zde panowati musela, které zwětšující powěst

www.libtool.com.cn

z neznámosti prawdiwých osob, wše, co později nalezla, štědře připsala.

Po ní nastaupil wládu nad nesmírnau říší assyrskau *Ninias*, syn její, matce však welmi nerowný. Nedbaje sláwy, žil jen rozkošem haremu, střeže se welikým, každoročně obnowowaným, okolo Niniwe položeným wojskem. Tak i nástupcowé jeho, až *Beloch*, jeden z nich, od Belotara, zahradního dozorce w domácím spiknutí s trůnu swržen, dynastii neb královadí Niniowců skončil.

S Belotarem nastaupili Arbelowci wládu nad Assyrií, držíce ještě nějaký čas na uzdě odporné národy, až rozmařilý *Sardanapal* odbojným wojskem medským a babylonským pod Arbacem a Belesisem w Niniwe obležen s klenoty a haremem se upálil, načež se stará Assyrie rozpadla.

II. Stát medský.

Ze zřícenin jejích powstala na nějaký čas Medie co hlawa států asiatských.

Již sice w prwním oddělení periody této založen byl stát medský, nebo Herodot wyprawuje, že *Dejoces* Medy diwochy we wesnice a města shromáždil, a na prwní stupeň mrawní wyzdwihl, což tedy do nejstarších časů padati musí, poněwadž za wlády staro-assyrské již pořádné wojsko medské určitými wůdci řízené nalezáme. Tratí se však nepatrný stát tento w staré Assyrii, až jej *Arbaces* z poroby wytrhnul. On wystawěl Ekbatanu, hlawní město medské, odkudž co nejmocnější král času swého wládl. Nedlauho však trwalo mocnářstwí medské, neboť následující wládařowé, baweni neustálými nešťastnými wálkami s okolními diwochy, Skythy, Sery, Kadusy, na wzdělanější krajiny rozlehlé říše své zřetele míti nemohauce, odtržení jejich zameziti nemohli.

Tak wynikla dřiw jednoho století po wywrácení staré zase

III. Říše nowo-assyrská.

která nyní zwláště na západ se rozmáhala.

Prwní w pořadí wládařů nowo-assyrských známý jest *Fuł*, který Samaří poplatnau učinil. *Tiglat Pilesar*, dobyw Damaska, část obywatelů israelských do zajetí assyrského odwedl. *Salmanassar* říši israelskau wywrátil zcela, a dobyw

www.libtool.com.cn

Sidona již i o Tyrus se pokaušel, kdežto wšak loďstwo jeho zkázu utrpělo. Brzo na to wybojowal buď Salmanassar, buď některý z nástupcůw jeho weškeren Aegypt, a potrestal Aethiopy tehdáž spojence Aegyptanůw. Zprotiwily se wšak krajiny tyto jhu cizímu w krátkém čase, a to pohnulo také judského Hyskia, o swobodu říše swé starostliwého, k nepřátelstwí proti Assyrii a ke swazku s Aegyptem. Proto wylaupil *Sanherib* Judsko, když proti odbůjcům táhl, a jen smrtící meč wyslance páně*), totiž buď rána morowá nebo porážka od aethiopského krále Thyrhaka (Tharaka), kterau jedné noci 185,000 lidu bojowného w táboru Sanheribowu padlo, ochránila Judstwo i Aegypt od záhuby.

Sanherib odtáhl a doma od synů swých zawražděn. S ním klesla moc říše assyrské. Zwítězil sice ještě nad králem medským Fraortem Saosduchin, a hanebnau jej zahladil smrtí, ale již syna jeho dostihla pomsta. Syn nešťastného Fraorta, Cyaxares, spojiw se s Nabopalassarem, wládcem chaldejským, wtrhnul do Assyrie. Slabá ochablé říše obrana, Niniwe wywráceno, *Chyniladon* zahlazen a říše assyrská ztroskotána na wždy. (650 př. Kr.)

IV. Stát chaldejský čili nowo-babylonský.

Země assyrská připadla nyní k Medii, a krajinu babylonskau obdržel Nabopalassar, kdežto se s lidem swým usadil. O počátku a prwotním sídle tohoto národu chaldejského historie jen to wí, že nowých sídel hledaje ze severní Asie přitáhl, s Cyaxarem proti Assyrsku se spojil a po pádu jeho Babylonii opanowal. Byla to snad část Skythů, kteří Medii tak často nawštěwowali, a kterým Cyaxares, aby se jich sprostil, za odměnu poskytnutého přispění proti Assyrii krajinu babylonskau postaupil.

Jako každý mladý národ, který rozmařilosti ještě neochábl, jarau se wypíná silau; tak zwláště Chaldejští mocí swau brzo nade wšecky jiné národy wynikli. *Nabukadnezar*, (Nabuchodonosor) syn Nabopalassarůw porazil Aegyptany blíž pewnosti Karkemis, *dobyl a zbořil Jerusalem*, (588 př. Kr.) a odwedl znamenitější díl obywatelůw w zajetí baby-

*) IV. Král. 19.

www.libtool.com.cn

lonské. Kwetauci Tyrus od něho wywrácen, Foenicie a Aegypt podrobeny, ba celá Libye i Aethiopie se mu kořily. On zwelebil a rozšířil starý Babylon na 12 míl w okresu, ohradil jej přepewnými zdmi a branami, a věží chrámu Belowa *) wywýšil až na osmero poschodí. Řeku Eufrat dwěma průliwy s Tigrem spojil, čímž obchod asiatský nad míru prospěl, který se na jih od Perského záliwu až do Indie, a na sewer po Eufratu a Tigru dílem až ke Černému a Kaspickému moři, dílem přes pustiny syrské až do přední Asie táhl. Wyhlášené byly babylonské tkaniny, koberce, stkwostná raucha, která weliký zisk městu tomuto přinášela. S bohatstwím ale také rostla rozmařilost, která jarost chaldejskau časně otráwila. Již s Nabukadnezarem pošla státu babylonského mocnost; neb ani syn jeho *Ilovardan*, ani *Laborosoardoch* ničeho znamenitého newykonali, a válka, kterauž Neriglissor, jenž mezi oběma panowal, s Medií počal, proti wšemu namáhání královny *Nitokris*, která místo zženštilého syna swého Nabonnida wládla, říši babylonskau docela we zkázu uwedla.

Wládl totiž Medií toho času Cyaxares II syn Astyagův, wnuk Cyaxara I, který byl s Nabopalassarem staré Assyrsko zbořil. Znaje se neschopna k wéwodstwí Cyaxares II. odewzdal správu wojsk swých w této válce babylonské Cyrowi, synu Kambysa, wládyky perského z dcery Astyaga krále medského, který byw při dwoře děda swého wychowán, wtipností a zmužilostí nade wšecky wéwody časně wynikal. Cyrus slaul wlastně Agradates, teprw od wznešených skutků Khor (řecky Kyros) t. j. slunce, nazwán. Pocházel z rodu Achaemenidů, snad potomků Džemšidowých, jenž byl nejhlawnější z kmene Pasargadův, nejznamenitějšího mezi desíti kmeny, mezi něž krajina Fars (Persis) rozdělena byla. Fraortes medský je podmanil, a od té doby

*) Beel, Baal, (pán, manžel) modla ku poctě slunce, obyčejně w postawě spanilého jinocha s bičem w prawici a hromem w lewici wypodobněná, měla w Babyloně nejznamenitější chrám, jehož týniště čtwerhranník dwau stadií (200 sáhů), wlastní chrám u prostřed něho jednu stadii obnášel. W osmém poschodí wěže této we swatyni stál jen zlatý stůl a lože, w němž každodenně jedna panna, kterauž si Beel wywolil, přenocowala.

byli Medii poplatni, stojíce pod wlastními wládci z rodu Achaemenidův, kteří wšak od králů medských dosazováni bywali. Takowým wládcem byl také Cyrus, když jej strýc Cyaxares proti Babylonu postawil.

S Babylonskými spojen byl také *Kroesus* král z Lydie w přední Asii, bohatstwím wýtečný, jejž snad koruna medská lákala; Cyrus wšak zwítězil nad oběma, wzal Sardes, hlawní město lydické, a jen pokorné upamatowání na slowa Solonowa, *) že žádný člowěk před smrtí za šťastného se pokládati nemůže, kterýmiž byl ondy tento mudrc řecký wychlaubajícímu se bohatstwím králi odtušil, wyswobodilo zpupného Kroesa od hranice.

Podrobiw přední Asii, táhl Cyrus proti Babylonu. Nic neprospěla pewnost hradeb a bran rozmařilým obywatelům. Nowým řečištěm stáhl Cyrus Eufrat řeku městem tekaucí na stranu, suchým pak řečištěm předešlým wrazil do města, právě když lehkomyslní měšťané obecnými radowánkami opojeni byli, a zwrátil trůn babylonský. Hlawní říše asiatské, Medie, Lydie a Babylonie spojeny byly nyní pod jedním žezlem w jeden weliký stát medo-perský, jímž Cyrus dwě léta pod Cyaxarem strýcem swým, pak co dědic jeho sám co neobmezený mocnář ještě sedm let mírně a maudře wládl. Další skutkowé, kromě wyswobození Židů ze zajetí babylonského, a spůsob smrti Cyrowy jsau nejisti. Herodot a Ktesias wyprawují, že násilně usmrcen w nešťastné se Skythy wálce, Xenofon, že pokojně zemřel. (529 př. Kr.)

B) Státowé podřízení.

1. Aegypt.

As po tři sta let stál Aegypt pod wládau staroassyrskau, wlastními wšak řízen Faraony, mezi nimiž jediný wyniká

*) Ustanowiw Athenám zákony Solon, putowal 10 let, a přišed ke dworu Kroesowu, od krále, zdaliby jej mocí a bohatstwím oplýwajícího za nejšťastnějšího neměl, otázán jsa, odpowěděl: „O Kroese, já tě i mnohem oplýwati widím a kralowati nad mnohým lidem, to pak, nač jsi se ptal, neřeknu já o tobě prwé, až se dowím, že jsi blaze dokonal wěk swůj. Wšecko dobré jest w dobrém skonání žiwota, nebo mnohým odjaw bůh štěstí, z kořena je wywrátil.“ Zajat pak od

Cheops, wystawitel snad prwní weliké pyramidy. Když se kmen Arbelitský na trůn Niniadův dostal, zdá se, že Aegypt více samostatnosti dosáhl, neboť Farao *Asichis* (Sisak) již mohl proti Jerusalému táhnauti, (978), a některý z nástupců jeho snad obmýšlel Aethiopy podmaniti, načež ale *Sabako*, wládce aethiopský, do Aegypta wtrhnul, jímž Farao *Boccho-ris* o trůn a život přišel (737). S tímto, jak se zdá, starý Faraonů kmen wyhynul, neboť známo jest, že po wytažení Aethiopův z Aegypta nejwyšší kněz *Sethon* s důstojenstwím kněžským také králowské spojil, což se nikdy dříwe nestáwalo. Protiwil se tomu také mocný staw wojenský, a neswornost tato zrušila jednotu říše. Rozpadl se totiž Aegypt we dwanácte krajin (dodekarchia), které pod zwláštními knížaty z třídy wojenské stály, až jeden z nich, wládce krajiny Delta, *Psametich*, pomocí zjednaného řeckého wojska wšecky zase w jednu říši spojil. Za sídelní město wywolil si Psametich Sais w dolním Aegyptě, a tak od kněžstwa méně záwisel, protože ono při chrámu boha Ftha (Vulkana) w Memfisu zůstati muselo. Tím sesílen odwážil se i proti Assyrii, a wzal pewnost Ašdod, již Sanherib byl se zmocnil. Že pak Řekům welmi přál, popudil proti sobě wojsko aegyptské, a 240,000 rodin wojenských wytáhlo z Meroe (650).

Nástupce jeho *Nekao* postawil znamenité loďstwo na moři Středním a Arabském, dal Afriku Foeničany oplawiti, a podrobiw Judsko, pronikl až k Eufratu, kdežto se pewnosti *Karchemis* (Circesium) zmocnil (606). Tu ale naň dopadl Nabukadnezar, a takowau Aegypťany odehnal porážkau, že se *Psammis*, nástupce jeho, více proti Asii neodwážil. Pokusil se wšak o to zase *Apries* (Farao Hofra, 571), dobyl Sidona a odwezl hojnost kořistí. Ale tažení jeho proti Cyreně tak bylo nešťastné, že celé téměř wojsko aegyptské při něm zahynulo. Z toho pošlo wzbauření w Aegyptě, a aby se míra strastí dowršila, přitáhl Nabukadnezar, co rozkacený mstitel Sidona, a poplenil weškeren Aegypt s ne-

---

Cyra Kroesus na hranici maje býti upálen, wzpomněl na slowa Solonowa, a třikrát žalostně: ó Solone! zwolal, což Cyrus pozorowaw a dowěděw se příčiny, pamětliw jsa, že sám člowěk jest, losu podrobený, nešťastnému králi život a přízeň darowal.

skrotitedlnau zůřiwostí. Ani po jeho odtažení nepřestala wnitřní různice; neboť *Amasis*, který ji z plnomocenství babylonského udusiti měl, ještě wíce ji podpalowal, aby se sám na trůn aegyptský dostati mohl. To se mu také po Apriesowě násilné smrti (563) powedlo; že wšak žádného práwa na dědičný trůn neměl, hleděl se pomocí Řeků na něm upewniti, a podporowal je wšemožně. Tím wykwetl pode správau jeho obchod, průmysl a umění, až pak wnikající násilnost perská blahoplodný poklid zrušila. Již Amasis s Babylonií a Lydií proti Cyrowi bojowal nešťastně, ač beze wšech dalších zlých následků; ale nástupce jeho, Psamenit, od Kambysesa, syna Cyrowa, poražen u Pelusium, Memfis dobyto, kněžstwo ukrutně wyhlazeno, chrámy zbořeny *) a samostatnosti aegyptské konec učiněn (325).

2. Stát hebrejský.

Bylo proti wůli Mojžíšowě, že se půl třetího pokolení na lewém břehu Jordanu usadilo. Dle jeho ustanowení měl celý národ Jordan přejíti, aby spojenau silau celau Palaestinu tím snadněji opanowal, a žádných obywatelů w středu swém netrpěl, kteříby boha israelského nectili. Tato neswornost byla by celý národ brzo o samostatnost připrawila, kdyby w něm nebyli časem powstáwali mužowé, kteří horliwostí wlastenskau ducha modlářstwím nakaženého a tak národnosti odcizeného k hodnějšímu žiwotu wzbuzowali. Byli to tak nazwaní saudcowé, jako: Othniel, Ehud, Barak, Gideon, Jefta, Simson a poslední z nich o wzdělání národu swého zwláště zaslauživší *Samuel* (1150 př. Kr.).

Tím seznal národ zponenáhla zase důstojnost a silu swau, a nahlížeje potřebu pewnějšího swazku obecního, wywolil sobě wládu monarchickau místo theokratické, která jej dle wůle Mojžíšowy wždy spojowati měla. Mnohých nejwyšších kněží, newiditedlného krále swého náměstkůw, neschopnost osprawedlňuje změnu tuto. Prwní za krále wywolen *Saul*, udatný bojownik z kmene Benjaminowa. Jeho

*) Proti náboženstwí aegyptskému zůřili Peršané proto, že Aegyptané zeměplazy a jiné žiwočichy ctili, což Peršanům, jakožto ctitelům boha dobrého we spůsobu čistého plamene, ohawné bylo.

zmužilý duch pozdvihl zmužilost národu tak, že se pod *Dawidem* (1055) od Eufratu až po Střední moře, a od břehů foenických až k arabským vítězně rozšířil. *Salomo* (1015) více we skwostnosti sláwu hledal plozenau wýnosným obchodem z edomských přístawů Elat a Eziongeber we spolku s Foeničany a Aegyptem. Nádhernost ale dworu jeho, zákonům odporná a zemi obtížná, zplodila nespokojenost, která stát hebrejský po smrti Salomonowě na dwě části roztrhla (975).

a) Israel.

Jen kmen Juda a Benjamin zůstali domu Dawidow wěrní, ostatních deset wywolilo si za krále *Jeroboama*, který byl již za živobytí Salomonowa, ač ještě marně, národ wzbauřiti hleděl. Úplné nezhojitedlné odlaučení Israele od Judy byl prwní zřetel jeho, a rozdíl w náboženstwí nejjistější prostředek. Uwedeno tedy modlářstwí, a místo Jerusaléma nawštěwowali Bethel a Dan. Odtud úplné odcizení, nenáwist a ustawičné wálky mezi Israelem a Judau s takowau wedeno urputností, že králowé israelští k wlastní zkáze swé s cizinci, jako s Damaskem a Foeničany, se spojowali, aby jen Judsko potříti mohli.

Tím snadnější bylo Assyrii, zemdlené neustálými půtkami Judsko docela potříti. Ful se ještě dal uplatiti; když se wšak Hosea, dewatenáctý král israelský, pomocí aegyptskau od poplatnosti oswoboditi chtěl, přišel Salmanassar, dobyl Samaří, wywrátil trůn israelský, a odwedl národ do wnitřka Asie.

b) Juda.

Rehabeam, syn Salomonůw, od kmene Judowa a Benjaminowa byl uznán za wládce. Slabší byl stát tento prostorem i obywateli, ale wýtečnější swatým městem a chrámem. Neustálé wšak půtky s Israelem nedaly mu wykwésti, a položením swým častým wpádům okolních říší podroben jsa, co míč od jednoho wítěze k druhému zmítán byl. Již za *Rehabeama* wpadl Sisak aegyptský do Judska, a wydrancowal Jerusalém. Totéž zakusil *Hiskias*, za něhož Jerusalém od Sanheriba obležen, ale ještě šťastně oswobozen byl (714), a *Josiáš*, za něhož Nekao aegyptský Judsko podrobil, když Josiáš sám w bitwě zahynul (611). *Jojakim*

byl poplatný dříwe Nekaowi a po jeho porážce u Karchemisa Nabukadnezarowi babylonskému. Syna jeho, *Jojachima* již odwedl Nabukadnezar s wýborem obywatelů do střední Asie (599), a usadil strýce jeho *Zedekiáše*. Když se ale tento wlády babylonské pomocí aegyptskau zprostiti chtěl, přišel Nabukadnezar po třetí, zbořil Jerusalém, dal Zedekiáše oslepiti, děti jeho zawražditi, a odwedl jej s ostatkem národu w zajetí babylonské. (588.)

3. Foeničané.

Mezi rozdílnými státy foenickými kwetl sice ještě na začátku oddělení tohoto starožitný wážný Sidon, nyní wšak proti němu wzrůstal sok, který starau sláwu nowým bleskem zatemnil (1250). Sok tento byl wznešený, mocný a nádherný *Tyrus*, který nyní mocnau hlawu swau nad Foenicií pozdwihl, a čilým ramenem přese wšecky krajiny swěta známého dosahowal, hledaje, wybíraje a snášeje zboží a poklady, co jich štědrá přirozenost kde rozsela a umělá pracowitost wzdělala; stal se totiž Tyrus hlawním sídlem foenického obchodu. Obchod pak tento w oné periodě nejwyššího dosáhl stupně; neboť nejen sewerní Afrika a Hispanie, nejen Arabie a Aethiopie často wídaly lodě foenické, ale až do nejwzdálenějších končin wýchodní Indie na jihu, na seweru pak za slaupy Herkulesowy do Britanie, a snad již i do Pruska se wztahowala plawba foenická. Z jižní totiž Iberie wyměňowali hojnost stříbra, cín z Britanie, jantar z pomoří pruských; šťastná Arabie jim dáwala kadidlo, zlatý písek a drahé kamení, do Indie wábilo je wzácné koření. I po zemi daleko rozšířen byl jejich obchod; z Tyra do šťastné Arabie a ke chobotu Perskému, přes Palmyru do Babylona, odtud skrze Persis snad až do Číny táhly karawany zhusta. Obchod tak obšírný nowými podporowán osadami, jakéž byly: Tartessus, Gades, Karteja w jižní Hispanii, Utika, Hadrumentum, Karthago na sewerním pomoří afrického, Panormus a Lilibaeum w západní Sicilii. Obchod plodil zisk, tento čilost a umělost; proto tak wzácné byly foenické tkaniny, tak znamenité červcowé barewny, tak hledáno foenické sklo. Plawbě ku prospěchu wzděláwáno hwězdářství, a písmo wynalezeno k obchodním úpisům. Bohatství

wšak láká laupežníky. Již Salmanassar a Nekao pokaušeli se o Foenicii, ač s newelikým prospěchem, až pak Nabukadnezar po třináctiletém obležení Tyra dobyl a wywrátil. (572). Dobyl wšak jen prázdných zdí, neb obywatelé se již byli s celau mohowitostí na ostrowy protější wystěhowali. Zde se w krátkém čase pozdwihl nowý Tyrus, prwního ještě slawnější, Benátky starého světa. I toto město za Cyra světowládě perské se podrobilo, proto wšak předce zůstalo sídlem obchodu a skladem wšeho zboží tehdejšího světa.

4. Syrie.

W Syrsku kwetli toho času dwa státowé: Hemath a Damask. Dawid král židowský podnožil je, pod Salomonem se wšak zase oswobodili. (740.) *Tiglat Pilesar* assyrský je wšak zase podrobil, a od té doby w panujících říších zmizely.

5. Přední neb Malá Asie.

W rozkošných krajinách malo-asiatských, k wýchodu Eufratem, s ostatních stran mořem obmezených, bydlelo přes třináctero rozličných národů. Pohodlnost krajin, štědrost půdy a příjemnost oblohy tak četně je sem přiwábily. Wšech téměř podoba byla stejná, newelký okršlek wlády, ale klidné požiwání darů zde nad míru bohaté přirody. W sewerní části panowalo slawné *Ilion* čili *Troja* přes 300 let pod sedmi králi šťastně, až ji žárliwost Řeků ewropejských, krásnau Helenau popuzena, za krále Priama z kořene wywrátila. (1184). Tři tisíce let uplynulo nade zříceninami staroslawné Troje; již ani památky není místa toho, kde ondy stálo slawné Ilion; hrdinowé wšak u něho bojowawší žijí až podnes nesmrtedlní Iliadau Homerowau.

Na jihu byla Karie znamenitá plawbau, ač nejprwé jen pro laupež prowozowanau, jejížto loďstwo Kroesowi, který ji byl za wlády Midasa V podrobil, wýtečně prospíwalo. Slawný Milet bylo hlawní město její.

W středu Malé Asie, mezi Mysií, Frygií a Karií rozestírala se *Lydie*, ze wšech nejznamenitější. Tří kmeny králowské zde panowaly: Atyadé, Heraklidé a Mermnadé. Jedním z Atyadůw *Pelops* pohnut byl do Řecka se odebrati (1300). Heraklowci wládli po dwa a dwacet pokolení, až *Gyges*

Kandaula s trůnu swrhnul a Mermnadowce naň posadil. Pod nimi se Lydie silně rozmáhala: Alyates porazil a zahnal Cymery, kteřížto Skythy ewropejskými ze sídel swých wypuzeni, do přední Asie byli wpadli. Slawnější syn jeho *Kroesus* podrobil Karii, Frygii a celau přední Asii až k řece Halys. Když wšak wládu swau ještě dále rozšířiti taužil, a s Babylonem proti Medo-Persku se spojil, od Cyra poražen a Lydie se wšemi odwislými krajinami správě perské podrobena. (544.) Rowněž se stalo státům řeckým w Malé Asii, *Aeolii*, *Jonii* a *Dorii*, od Řeků ewropejských založeným (1000), obchodem a uměním nade wšecky wýtečným; i oni pod žezlem Cyrowým s nesmírnau říší perskau spojeni byli.

6. Thracie.

Překročiwše z Malé Asie Hellespont nacházíme se w Thracii, w prwním wzdělaném občanstwu ewropejském. Thrakowé slauli sice téměř wšickni národowé wýchodní Ewropy od moře Černého až k Adriatickému, ale jen krajiny blíž Malé Asie ležící stály na wyšším wzdělanosti stupni. Zde muzy ewropejské prwní si zwolily sídlo, zde zněly zpěwy Orfeowy, zde wynikl maudrý zákonadárce Zamolxis, odtud učenost k Hellenům přišla.

7. Řecko.

W jihu pode Thracií, od řeky Peneus až k moři Střednímu leží země řecká, země nejznamenitější starého swěta, kde duch lidský swůj triumf slawil, kde wšecko, co krásného, co slawného, co wznešeného máme, dílem wzniklo, dílem wzrostlo a wykwetlo.

Původně byla země tato šírý les, plný jezer a bažin, neb nedáwno se wywinula z moře. Thessalii aspoň jistě wody kryly, až si Peneus řeka odtok protrhla. Šedowěká powěst a přírodoskumné známky oswědčují jestotu někdejší krajiny *Lektorie*, která Ewropu s Asií tam spojowala, kde nyní moře Aegejské se nachází. Jestli tomu tak, tedy prwní obywatelé z Asie do Thracie a Řecka po pewné zemi přišli. Ti, kteří Graecii opanowali, nazwáni byli *Pelasgowé*, sausedé, na rozdíl od prwnějších spřízněných kmenů, w Thracii usedlých. Pauzí to byli diwochowé, kteří hmotná těla swá surowými

kožešinami odívali, w daupatech obývali, lowem a laupeží se živili. Dle kmenů se drželi pohromadě, beze všeho občanského swazku; otec byl neobmezený pán rodiny, manželky a děti otroci. Jen w času války volíwali si všeobecného vůdce, který se pak králem nazýwal, a někdy důstojenstwí swé i w míru, někdy i dědičně podržel. Tak hrubé bylo též náboženstwí jejich. Mimo hwězdy wzýwali duchy lesní, horní a wodní, w postawách lidských wypodobněné, jimžto hudbau, zpěwy a tanci poctu prokazowali. Příchozími cizinci poznenáhla byli wzděláwáni, kteří původ mocnosti nadpřirozené si osobowali, aby snadněji na ně působiti mohli. Proto nejstarší historie řecká tak báječná, tak temná.

Dle zpráw jejich powstaly prwní státy řecké w Peloponnesu, kdežto *Inachus*, vůdce nějaké cizí, neznámé osady přes moře přišlé, *Argos* a *Sicyon* založil (1800). Krajiny tyto teprw počaly wysychati, a obywatelé ještě neznali užitku ohně, kterémuž je teprw *Prometheus* učiti musel. Do časů těchto padá též *Ogyges*, který w Boeotii panowati měl, právě když jezero Kopais wody své po šírých krajinách boeotských rozlilo.

Podobná potopa wypudila *Deukaliona*, syna Prometheowa z Peloponnesu. Wytáhl s dílem Pelasgů, a usadil se w Thessalii w krajině *Fthiotis*. Syn jeho *Hellen*, lid swůj Helleny nazwal, který se brzo tak rozmnožil, že pod správau synů Hellenowých dalších sídel hledati musel. Synowé tito byli: *Aiolos*, *Doros* a *Xuthos*. Dorowé se usadili w jiném dílu Thessalie, *Aestieotis* nazwaném, a lid Xuthůw pod syny jeho, kteří *Jon* a *Achaeus* slauli, se rozdělil; Jonští opanowali *Attiku*, Achajští pak *Argos* a *Lakonii* w Peloponnesu. Tito zůstali nepatrní; tím wýtečnější ale byli Dorowé, Aeolowé a Jonowé, kteří se tak rozmohli, že wšecky Pelasgy, kteří nebyli z kmene hellenského, z Řecka do Illyrie a Italie wytiskli. Tak se stali Helleni panujícím národem po celé zemi řecké, kteráby tedy lépe Hellenií, než dle uwedení římského po jediném Graekowi, odtud do Italie přišlém, Graecií slauti měla.

Zatím nowé přicházely osady a s nimi wzdělanost. *Cekrops* ze Sais w dolním Aegyptě uwedl osadu aegyptskau

do Attiky (1556), založil hrad Cekropia, uwedl manželstwí, a učil národ polodiwý ctíti *Athenu* a *Zeusa*. *) Okolo twrze jeho nalézal různý předtím lid ochranu před swéwolnau laupeží a wraždau, shromážděl se tedy zde w společné příbytky, a tak powstaly slawné *Atheny*.

Z horního Aegypta připlawil se *Danaus* ku Peloponnesu a opanowal *Argos* (1500). *Kadmus* Foeničan přinesl do Boeotie písmeny a založil twrz *Kadmeia*, při níž se potom Theby pozdwihly.

Od Trojanských ze Frygie wypuzen přitáhl *Pelops* do krajiny *Elis*, jehožto potomkowé, mezi nimiž *Atreowci*, tak obšírné zde wlády dosáhli, že po praotci jejich celý poloostrow tento ostrowem Pelopským, Peloponnesos, nazwán byl. Krásně wzcházelo w Graecii rozseté mrawnosti símě: z nepřístupných hor počali se již Helleni stahowati do hrazených pohodlných měst, učili se rolnictwí a wšelikým potřebným uměním; nábožné spůsoby se rozmnožowaly, bázeň bohůw krotila krwožížniwost, poskytowala jistotu žiwota a jmění, a připrawowala mírnost mrawů. K tomu nejwíce přispíwaly *wěštby* bohůw, zwláště w *Delfích*, **) jimiž se w potřebách obecných rada maudřejších za wyřčení bohů samých wydáwala; pak *sněm Amfiktionský*, po swém půwodci Amfiktionowi, synu Hellenowu, tak nazwaný, sestáwající z wyslanců wšech hellenských občanstew, kteří se dwakrát za rok, z jara w Delfích, na podzim w Thermopylách scházíwali, o weřejné důležitosti celého Řecka rokujíce, a saudíce obzwláště ty, kteří se proti swatosti

*) Zeus (Jupiter), nejwyšší bůh starého pohanstwa, hromowládce, král nebe a země; Athene (Pallas, Minerva) dcera jeho, z čela Zeusowa zrozená, bohyně wěd a umění, zwláštní patronka města a státu Athenského, dle ní tak nazwaného, kdežto nejwznešenější chrám, parthenon, měla.

**) We městě Delfi stál nádherný chrám Apollina, boha slunečního, ochránce a pána dewíti bohyň umění, Musy nazwaných. We swatyni chrámu tohoto byla podzemní jeskyně, z níž omráčiwá pára wycházela, nad níž Pythia, wěštkyně Apollinowa, sedíc we strašném wytržení nesrozumitedlná slowa wykřikowala, která od chytrých kněží wykládána, a za drahé oběti co wyřčení božstwa wydáwána byla.

chrámů božích a proti přirozeným člověčenstwa právům prohřešili.

Ustaw tento spojował wšecky Helleny w jeden weliký národ, čímž hrdinský duch jeho, který se až posud jednotliwě toliko w rekownych skutcích *Herkulesowých*, *) w *Argonautském tažení Jasonowě* (1250), we *válce sedmi knížat proti Thebám* (1225) jewil, brzo většího podniknutí schopen byl.

Podniknutí toto byla slawná *válka Trojanská*, w nížto se sjednocená síla Graecie ponejprw ukázala. Původní wálky této příčinau byla zastaralá nenáwist mezi Pelopowci a Trojany; ponuknutí bližší dal *Paris*, syn Trojanského krále Priama, unešením *Helleny*, jak sličné tak milené choti *Menelaa* krále Spartanského. Agamemnon, bratr jeho, král Mykenský, powzbudil wše Hellenstwo proti Troji. Na dwanácti stech lodích přirazilo na sto tisíc Řeků ke břehům Trojanským, každý kmen pode zwláštním králem neb wéwodau swým, jež Agamemnon wedl. Jména hrdin we válce této zwěčněna zpěwy Homerowými. Wznešený pastýř lidu Agamemnon, chrabrý Achylles, statný Hektor, stálý Priamus nezahynau nikdy, a něžná starostliwé Andromachy láska jímati bude srdce lidské, dokud nebeské zwuky Iliady neumlknau.

Po desítiletém obležení kleslo wznešené Ilium, a říše Trojanská wywrácena na wždy. Drahé wšak bylo wítězstwí

*) Herkules (Herakles), dle bájení řeckého syn Zeusůw z Alkmeny, největší heros řecký, dwanácti činy rekownými wýtečný, které mu Eurystheus, král Mykenský uložil, totiž: zabití lwa Nemejského, draka Lernaejského, unesení diwokého kance Erimantského, uhonění jelena přerychlého, wyčištění chléwů krále Augiáše, zabití ptáků Stymfalských, přemožení Diomeda a ukořistění koní jeho, wítězstwí nad Amazonkami a ukořistění opásku královny jejich Hippolyty, zawraždění bratra Geryona, zabití potwory morské u Troje, wzetí zlatých jablek Hesperidek od draka střežených, a unesení swázaného psa pekelného, Cerbera, z limbu (hádu). Nessa centaura (potworu báječnau, půl člowěka a půl koně), který chot jeho Dejaniru unesl, šípem zastřeliw, a krwí jedowatau zprzněné raucho jeho oblek, w zůřiwost upadl, a na hoře Oeta sám se upálil; mezi polobohy počten.

toto vládcům hellenským; neb za jejich dlauhé nepřítomnosti wznikly doma nowoty jim škodné, a oni sami odwykli pořádku a klidnému panowání, z čehož mnohé různice pocházely a tak zponenáhla připrawowala se doba, kdežto samowláda w občanstwích řeckých odstraněna a správa republikanská wesměs uwedena jest.

Hlawní změnu we wšech obcích řeckých ještě dříwe spůsobil *wpád Heraklowců* do Peloponnesu. (1104.) Těžce to nesauce potomci Herkulesowi, že z trůnů peloponneských od Pelopidů wypuzeni byli, wpadli w společnosti polodiwých Dorů do poloostrowa tohoto, a zmocniwše se ho, rozdělili wládu. Temenes obdržel Argos, Cherespontus Messensko, Prokles a Euristhenes, synowé Aristodemowi, dwojčata, Spartu, pročež zde powždy dwa králowé wládli. Achajští od Heraklowců wytlačeni wypudili Jonské od záliwu Korintského, a usadiwše se zde, nazwali krajinu *Achaja*. Jonští od bratří swých attických přijati bywše, wytáhli po smrti Kodrowě s nespokojeným synem jeho, Nelos nazwaným, do Malé Asie, a opanowawše krásný díl pomoří Středního wystawěli dwanácte měst, z nichž každé pro sebe wládlo. Jediné panjonium, obecný wšech na předhoří Mykale držiwaný sněm, w slabém je držiwalo spolku.

O něco dříwe byli již *Aeolowé*, od Heraklowců z Thessalie wypuzeni, přes Hellespont do přední Asie přetáhli, a tam se w krajině, od nich *Aeolis* nazwané usadili. Wábeni štěstím jejich následowaly později rozličné osady *dorické*, a usadily se na ostrowích Rhodus, Kos a blízké pewné zemi.

Ranně wykwetly osady tyto pode šťastným předoasiatským nebem; pohodlné pomoří podporowalo plawbu a obchod, úrodnost půdy poskytowala živobytí snadné, a zwláštní rozkošnost přírody tamější wzbuzowala ducha ku krasowědám. Odtud prwní nesmrtedlní básníci řečtí, prwní mudrcowé. Wlády požiwaly z většího dílu swobodné i za mocných králů lydických, pod jejichž ochranau stály, až se i samy w poddanost perskau dostaly. Po bauřliwém tažení tomto Heraklowců začali se tedy znowu twořiti státowé řečtí. Nejznamenitější z nich byly Atheny a Sparta, pročež těmto zwláštní w historii místo právem náleží.

www.libtool.com.cn

a) Atheny.

Základ města Athen položil Cekrops, státu pak Athenského *Theseus*, sjednocením okršku Athenského w jedno spořádané občanstwo stojící pode wládau královskau, která až do hrdinské smrti *Kodrowy*, jenž se pro wlast obětowal, trwala. Theseus rozdělil Attiku na rozličné obce, a občany na tři klassy neb třídy, totiž šlechtictwo, řemeslnictwo a zemanstwo. Zřízení jeho trwalo i pod *archonty*, po smrti Kodrowě na místě králů ustanowenými, kteří nejprwé na čas žiwota, pak na deset let woleni bywali, a konečně dewět jich každoročně. Nejznamenitější z nich byl *Solon*, (509) jeden ze sedmi mudrců řeckých, wěhlasný zákonodárce Athenský. Solon rozdělil celé občanstwo dle mohowitosti na čtyry třídy; k prwní náleželi občané, kteří měli nejméně 500 medimnů, (jeden medimnos obnášel 6 měr, modios) ročního wýnosu; ke druhé nejméně 300, k třetí 200 medimnů zapotřebí bylo. Čtwrtau činili chudší, jejichž jmění ročně 200 medimnů newynášelo. Ze wšech čtyr tříd sestáwal sněm obce Athenské, který obecní wrchnosti wolil, zákony potwrzowal, a o wšecky důležitosti obecní rokowal; k úřadům ale obecním jen ze tří prwních tříd občané se směli woliti, jimžto bylo wíce času ke správě než chudým, a wíce na zachowání pořádku jim záleželo než těmto, kteří při zkáze wlasti mnoho neměli k ztracení.

Nejwyšší správa obce byla swěřena dewíti archontům, každoročně woleným, jimžto radda z pěti až šesti set občanů připojena byla, wolena na sněmích obecních z nejschopnějších měšťanů. W raddě této o zákony a politické záležitosti nejprwé se rokowalo, a teprwa to na sněm obecní wznášeno bylo, w čem se buď mezi sebau neb s archonty shodnauti nemohla. Práwo saudné a hrdelní zastáwalo deset zwláštních ústawů, nad nimiž areopag nejwyšší dohled měl, senat totiž z wýboru občanstwa záležející, jehožto počet z odcházejících archontů se doplňowal. On wládl nejwyšší stolicí saudnau, on bděl nade mrawy úředníků obecních, on směl i zawrhnauti to, co lid u wšeobecném sněmu uzawřel.

Tak založena správa aristokratická, demokratií obmezená, aby wášniwost sprostých wážností wznešených kro-

www.libtool.com.cn

cena, hrdost těchto mocností oněch na uzdě držána byla. Zřídiw Solon wlast swau, ustanowil, by zřízení jeho sto let bez proměny zůstalo, a odebral se do cizích krajin. Nedlauho potom nastaly wšak různice mezi aristokraty, jejichž hlawa byl urozený *Megakles*, a demokraty, w jejichžto čele byl wlídný a půwabný *Pisistratos*. Zwítězil tento, a zmocniw se twrze Akropole, samowládcem učiněn. Mírná byla wláda jeho, řízení Solonowo ostatně we wšem zachowal, rolnictwí a wzděláwání oliwy zwelebil a weřejnau knihárnu, kterauž byl pro wzdělání národu založil, obohatil opisy zpěwů Homerowých.

Po něm nastaupil wládu syn jeho *Hipparchos*. Utlačená wšak swobodnost wraucněji se nyní zňala w Athenách, a Hipparch padl pod mečem mstitelným rozhorlených wlastenců *Harmodia* a *Aristogitona*. Nicméně hodlal ještě syn jeho *Hippias* panowati, až pomocí Lacedaemonských wypuzen a wláda republikanská zase uwedena.

b) Sparta.

Attika obnášela 15 německých mil délky a 6 mil nejwětší šířky. Nemnohem wětší byla *Lakonia* w Pelloponnesu, jejížto hlawa *Sparta*. Měla totiž 14 mil délky a 9 nejwětší šířky, a předce sotwa státowé swětowládní takowé kdy dosáhli historické znamenitosti, jako malé krajiny tyto, na důkaz, že sláwa národů nezáleží w zewnitřní welikosti, ale u wnitřní dokonalosti, ne we hmotnosti těla, ale w dokonalosti ducha.

Že po wpádu Heraklowců krajinu lakonskau synowé Aristodemowi Prokles a Euristhenes obdrželi, a že obě tyto rodiny královské pospolu wládly, již swrchu řečeno. Dokud swornost obě spojowala, wládly šťastně. *Lykurg*, pěstaun mladého krále Charilaa, byl wěhlasný zákonodárce Spartanský (884). Hlawní zákonů jeho účel bylo wzbuzení hrdinského ducha a zachowání wlastenectwí. Pročež rozdělena země stejnými díly mezi wšecky občany, aby se zničila sobětnost, wlastenským ctnostem nejwíce odporná, a místo stříbra a zlata peníze železné uwedeny. Moc královská, aby ke zkáze swobody newzrostla, obmezena raddau osm a dwadceti starších (gerusia), občanů totiž nejméně

www.libtoolbox.com

šedesáti let stáří, na čas života k tomu wolených. Důležitosti obecní, o které se tito s králi usnesli, mohly we sněmu obecním buď stwrzeny aneb zawrženy býti.

Aby pak se duch rekowný powzbudil, byla Lykurgowi největší péče o přiměřené wychování mládeže. Jak mile děti prwní péče mateřské odrostly, přináležely wlasti, která se sama o jejich cwik a další ustanowení starala. Chlapci byli chowáni u weřejných ústawích, od wychowatelů (paedonomů) od obce k tomu ustanowených. Ztužení těla a wzbuzení srdnatosti prwní cwiku wšeho záměr byl. Zimu i horko, hlad i žízeň a wšeliké tělesné nesnáze museli se učit snášeti; krádež jim byla dowolena, ba i pochwaly za ni došli, když ji chytře wywedli; dali-li se však neopatrností nebo wáhawostí polapiti, byli tím přísněji trestáni, při čemž pláč za největší hanbu se pokládal. Po ulicích mezi sebau se rwáti bylo jim slušné; jediné ale slowo jakéhokoli staršího člowěka muselo je roztrhnauti, neboť poslušnost co nejprwnější ctnost mládeže od nich nejpřísněji se žádala. Cwičení bojowná a lowení zwěři bylo jediné zaneprázdnění nejen mužských ale i ženských, aby se zmužilost již we mléko mateřské wlila. Střídmost panowala wůbec: při weřejných stolích i králowé požiwali sprostých pokrmů, žádný neměl wlastního jmění, wšeho užiwali společně. Řemesla a wšecka umění k zisku wedaucí swobodným měšťanům byla zapowězena, wzděláwání rolí a jiné práce domácí zastáwali heloti, předešlí podnožní obywatelé, nyní otroci Spartanští, kteří k boji připuštěni býti nesměli. Kdo před nepřítelem prchnul nebo nestatně se zachowal, nesměl wíce na weřejných místech se ukázati, musel před mladíky wstáwati a každau hanu trpěti. — Tak založil Lykurg stát hrdinský, a wychowal lid, který wšecko wlasti rád obětowal, wojsko, které před nepřítelem nikdy neustaupilo, které se netázalo, jaký nepřítel, ale kde jest, mládež plnau poslušnosti a uctiwosti, kmety wážné a wlasti oddané, ženy, které neslzely, když synowé jejich pro wlast padli, ale když bez důkazu hrdinstwí domů se nawrátili, národ, jehožto swobodnost žádná času pohroma až na dnešní den ještě zcela udusiti nemohla.

Nejprwé se twrdila síla Spartanská we *wálkách Mes-*

www.libtool.com.cn

senských, které se po dlauhém odporu těchto sausedů Spartanských, zwláště za *Aristomenesa* wůdce jejich šťastného úplným podrobením Messenie skončily. Nepřítomnost králů w čas těchto válek uwedla prwní změnu w zákon Lykurgůw. Ustanoweni totiž místo nich dozorcowé, *eforowé* z dewíti neb desíti občanů, kteří wrchní správu občanstwa přewzali, čímž aristokratie demokratická w oligarchii přešla.

8. Italie.

Po Graecii w Ewropě nejznamenitější byla Italie. Nejstarší obywatele swé obdržela od seweru: as dwě třetiny jí drželi *Iberowé*, k nimžto se počítali *Ligurowé*, *Etruskowé*, a později tak nazwaní *Sikulowé*. Na jihu bydleli *Ausonowé*, národ nad jiné mocnější, od seweru příchozí, pročež odhorním (*Aborigines*) nazwán. *Umbrowé*, třetí pronárod italský, seděli w horní Italii a na pomoří Adriatickém. Již we patnáctém století před Kristem přitáhli Pelasgowé arkadští *Oenotrus* a *Peucetius* do dolní Italie, a spojiwše se s Ausony chtěli ostatní národy wytlačiti, z čehož weliká válka aboriginská pošla, která dlauhý čas trwala, až pomocí *Tyrrhenů* (1325) neb thessalských Pelasgů, do hořejší Italie z Epiru příchozích, část Iberů z Italie wytlačena, do Sicilie se odebrala, a *Sikuly* se nazwala.

a) Hetrurie.

Tyrrhenowé se usadili w *Etrurii*, přinesli tam písmo a prwní semeno wzdělanosti. Šťastnými válkami se sausedy Umbry rozšířil se národ etrurský, z kmenů iberských, celtických a pelasgických záležející od Středního až k Adriatickému moři (992), a brzo wykwetlo jeho dwanáctero občanstew wýtečných plawbau po celém moři Středním a wšelikým uměním, jehožto ostatkům až podnes se obdiwujeme. Každé občanstwo bylo swobodné pod správau aristokratickau neb demokratickau pod jedním náčelníkem, lucumo nazwaným, a w obecných potřebách spojowal obecný sněm wšech dwanáct w jeden swobodný stát, swého času nejmocnější w Italii.

b) Latium.

Roku 1244 přitáhl z Arkadie *Evander* s třemi sty Pelasgy do Italie, usadil se w krajině Latium, a wystawěl

www.libtool.com.cn

na jednom wrchu město *Palatium*. Odtud se rozšiřowalo ctění bohů a známost písma mezi Ausony, a připrawowalo mrawnosti cestu. Trojanský královec *Antenor* připlul po wywrácení Troje do hořejší Italie (1184) a založil *Patavium* (Padua). *Aeneas* přiwedl osadu Trojanskau do Latium (1185), kdežto od Latina krále ochotně přijat a za zetě a nástupce wywolen byw, dle jména choti swé město Lavinium wystawil. Syn jeho *Ascanius* založil *Alba longa*, od té doby hlawní město latinské. Přes půlčtwrta sta let stálo občanstwo latinské pode čtrnácti panowníky, od Ascania až do *Numitora*, w tichém poklidu a štěstí. Numitor ale zbawen žezla od *Amulia*, bratra swého, jediný syn jeho zawražděn, a dcera *Rhea Sylvia* přinucena k panenské službě bohyně Vesty *). Ale Mars byl mocnější nad Vestu; od něho plod královské vestálky, dwojčata *Romulus* a *Remus*. Wyrostše tito, dle bájky wlčicí wychowaní, synowé boha válečného, swrhli Amulia s trůnu a wyzdwihli zase děda swého. Pak uwedli osadu na břeh *Tibery* mezi osadu Evandrowu, zwětšili Palatium, obehnali je zdí a příkopem, a nazwali je dle jména swého: *Roma*.

c) Řím.

Tak powstala Roma, budaucí wládkyně světa (753 př. Kr.) Okršlek as tři míle obnášející a 3300 latinských bojowníků byla celá síla její. Romulus a Remus měli wládnauti spolu; tento wšak padl mečem bratrowým. Romulus byl král, ale obmezený raddau (senatus) ze sta zkušených kmetů (patres), odkudž otcowstwo, šlechta Římská prwní, (patricii). Tři sta jezdců strážilo osobu královskau, odtud rytířstwo Římské (equites). Občanstwo rozděleno bylo na třídu trojí (tribus), každá třída na 10 kurií (curia), a we wšech třidceti kuriích rokowáno na sněmích (comitia) o důležitostech obce. Za ženy násilím wzaté dcery sabinské přilákaly nowau osadu sabinskau na wrch Quirinalský.

*) Vesta, bohyně domácí blaženosti a občanské swornosti naučila dle bájepisu lidi užiwání ohně, začež we chrámích jejich wěčné ohnisko plálo, chowané od kněžic ku přísnému panenstwí zawázaných, jehož porušení zazděním hříšnice bywalo trestáno. Rhea Sylvia proto počala z Marsa, boha wálky.

Král sabinský, *Tatius*, od Romula (747) za spoluwládce přijat, ale zase odstraněn. Za to wšak i Romulus nenadále zmizel, a otcowé přisáhli, že jej widěli mezi bohy wstupujícího. Ctěn tedy co bůh Quirinus. Po něm wywolen *Numa Pompilius* kmene sabinského (716 až 673), wládce mírný a maudrý, wzdělawatel lidu swého potřebným uměním a nábožnými spůsoby, které we jménu dobročinné nymfy *) Egerie uwáděl, aby jim u hrubých poddaných wětší wážnost získal.

Nástupce jeho *Tullus Hostilius* (672 — 641) rozšířil okršlek Římský o půl třetí míle zdělí dobytím města Albalonga, jehožto obywatele do Říma na wrch Albanský přesadil.

Ancus Martius (640 — 617) wystawil přístaw Ostia w ústí Tibery a založil tam prwní Římskau osadu. *Tarquinius Priscus* byl syn bohatého kupce Demarada, který se byl (616—579) w etrurském městě Tarquinium s čeledí a statky swými usadil. Odtud přišel do Říma, a bohatství mu proklestilo cestu ke trůnu. Za to ozdobil Řím nákladnými staweními, jako byl Circus maximus, weliké okrauhlé náměstí, w němž se prowozowala diwadla a hry rejdiřské, pak Capitolium, hlawní hrad Římský se chrámem Jupiterowým.

Za něho počalo tažení Celtů z Gallie do horní Italie. Bellovesus se sedmerým národem celtickým z jihozápadní Gallie příchozí porazil Etrusky nad Tessinem a wystawil Mediolan. Stát etrurský zponenáhla zmizel, ostatkowé jeho se přestěhowali na ostrow Korsiku, a w horní Italii powstala Gallia cisalpina. *Servius Tullius*, nástupce Tarquiniůw, rozdělil lid Římský dle ceny (census) mohowitosti jednohokaždého na 6 tříd (classes) a tyto na 193 setniny (centuriae). Nejmohowitější občané náleželi do prwní třídy (classici), která sama 98 setnin obnášela; následující čtyry třídy měly 94 setniny, šestá pak počtem nejwětší, záležela z těch, kteří žádné jisté mohowitosti neměli a jen dle počtu hlaw se cenili (capite censi), a ti měli jen jedinau setninu. Tím

*) *Nymfy*, bohyně nižší třídy, jako mezi hohy a lidmi prostřední, obýwaly w horách (oreadky), řekách, (najadky) a lesích (driadky).

založena aristokratie w Římě; nebo poněwadž se we sněmích obecních (comitia) dle poslaupnosti setnin rokowalo, muselo wždy jen usnešení nejbohatších občanů platiti, protože již sama prwní třída přes polowici setnin počítala. Oč se tedy sjednotila ta, o to již ostatní rokowati nemohly. Maudré to owšem zřízení, kdyby bohatstwí rozumu dodáwalo.

Wzbuzená ctižádost aristokratů podwrátila welebnost královskau, a když ji *Tarquinius II* (Superbus, 534—510) zase násilně zwýšiti chtěl, wypuzen ze Říma a wláda republikanská (510) uwedena.

d) Dolní Italie a Sicilie.

Co se tak Řím ke zřízení swobodnému připrawoval, požíwala dolní Italie a Sicilie již dáwno sladkého owoce wzdělanosti řecké, kterau rozličné osady hellenské mezi původním národem tamějším tak rozsely, že dolní Italie welikau Graecií nazwána byla. Nejprwnější z nich byly *Cumae* od obywatelů města euboejského Chalcis založené okolo 1000 př. K. *Rhegium* na pomoří italském nad úžinau sicilskau též založili Chalcidenští s Messeňany (741), *Sybaris* u chobotu Tarentského Troezenští a Achajští (716), *Tarent* tamže Spartanowé (705), *Croton*, od Sybary na jihu, Achajští (701), *Locri* u předhoří *Zefyrium* Lokrowé (682), *Hyela* (Elea) na západním pomoří lukanském Fokowé (533).

W Sicilii byla nejstarší *Zankle* nad úžinau sicilskau od Chalcidenských založená, od Messenských pak, kteří se tam před otroctwím Spartanským byli utekli, Messana nazwaná. Na wýchodním pomoří založili Chalcidenští (732) *Naxus*, Dorowé *Megaru* a Korintští Sicilie hlawu *Syrakusy* (731). O něco mladší byly osady na pomoří jižním: *Gela* od Dorů, *Agrigent* od Jonů založeny.

Wšecka rozdílná občanstwa tato požíwala wlády swobodné dle spůsobů států mateřských zřízené; z nepatrných osádek powstala krásná, lidnatá města, oplýwající wšelikým bohatstwím štědré přírody, wzdělawané uměloslí řeckau, kterau maudří zákonadárcowé *Zeleukos* z Loker a *Chirondas* z Katany wzbuzowali, a *Pythagoras* we školách Krotonských rozsiwal (540).

www.libtool.com.cn

9. Karthago.

Přešedše ze Sicilie na pomoří severní Afriky nalézáme pewnau twrz na wznešeném chlumu k nebi strmící. Jest to hrad *Byrsa*, pod nímž se rozprostírá Karthago, wládkyně obchodního státu Karthaginského. As dewět set let před Kristem založili ji Foeničané Tyrští co příhodný sklad obchodní na wzdálených cestách swých, platíce z ní roční daň tamějším wládykám africkým. Položení k obchodu Středomořskému bylo welmi pohodlné, krajina úrodná a cesty k pokladům libyckým bližší nežli z Foenicie. To sem přilákalo hojné wystěhowance Tyrské. Největší díl uwedla jich sem *Dido* (Elisa), sestra Tyrského krále Pygmaliona, který manžela jejího Sichaea z lakotnosti zawraždil, a založila pod Byrsau město, jemuž na znamení dobré čáky dáno jméno *karth hadath*, t. j. nowé město, jako as nowý Tyros; Řekowé z toho přezděli Karchedon, a Římané Karthago. Zponenáhla wzrostlo město nowé nade wšecky osady foenické, jakož byly *Utika*, *Leptis*, *Hadrumetum*, již prwé na pomoří africkém založené, a rozesílalo zase nowé osady do okolí swého, kterézto spojiwše se s původními Libyčany (Afrikány) Libofoeničany slauli, mateři we wšem podřízeny jsauce. W krátkém čase dosahowalo Karthago osadami swými až k malým Syrtům a konečně se rozšířil okršlek wlády její od úžiny Gibraltarské až ku pomezím Cyrene. I jižní národowé libyčtí až k jezeru Triton slaužili jí, poskytujíce zlato, datle, sůl, otroky a hbité jezdectwo. Třicet tisíc Libofoeničanů usadil *Hanno* (570) na západním pomoří africkém, a založiw tam šest osad připlaul až k Senegalu a Gambii, krajinám zlatoplodným, odkudž nyní snadnější cestau pokladowé w saukromí swážíwání; Himilkon podobně osadil jižní a západní pomoří hispanské, zlatými doly wýtečné, a rozšířil obchod Karthaginský až do Britanie, odkudž cín se wywážel. Sardinie, Korsika, ostrowy Balearské a Melita již dříwe byly Karthagu poddány, jen Sicilie jemu scházela ještě k samowládě na Středním moři. Na ni tedy nyní celý zřetel státu Karthaginského obrácen. Správa státu tohoto, původně monarchická, později také w republikanskau přešla. Dwa suffeti (saudcowé) w čele jeho, nejprwé na rok, později snad na čas žiwobytí z nejmoho-

www.zlobot.com.cn

witějších rodin wolíwáni. Po boku jim stála welká radda z wýtečnějších občanů na čas žiwota wolená, a lid we sněmích obecních stwrzowal, oč se bohatýrowé usnesli. Sto a pět mužů od obce wywolených měli lid sprostý proti bohatcům zastáwati a bdíti nad práwem jeho; pět z nich, přednostowé (pentarchoi) od ostatních každoročně wolíwáni a při odstaupení swém do welké raddy přijímáni. Jen wýbor bohatých měšťanů tedy wládl w Karthagu, jak obyčejno i přirozeno we státech obchodnických, a wrchní správa jen nejmožnějším rodinám se dostáwala. Takowá byla rodina *Magowa*, která w celém posledním půlstoletí periody této weslo státu Karthaginského řídila, wýtečná bohatstwím a znamenitá mnohými šťastnými wojwodami, o rozšíření wlády wlastenské nejlépe zaslaužilá, z níž dotčený Hanno i Himilkon bezpochyby pocházeli.

10. Cyrene.

Se státem Karthaginským na wýchodě mezowalo Cyrene, osada řecká, kterau (631) syn wládce os rowa Thery, *Battos*, na příkaz wěštby Delfické založil. Wláda králowská zůstala při rodu jeho. Osada se množila a za Batta II wytiskla původní obywatele libycké, kteří u Apriesa aegyptského pomoci hledali. Apries wšak od Cyrenských byl poražen a občanstwí jejich upewněno. Proti Arcesilaowi II wzbauřil se bratr jeho Learchus, což příčinau bylo založení nowé osady (5[illegible]0), *Barka* nazwané, a obmezení moci králowské nowými zákony, *Demonaxem* Mantinejským uwedenými, čímž se i Cyrene správě republikanské blížilo, která na začátku potomní periody nastala.

11. Indie a Čína.

Že se mimo státy tyto již nyní mnozí jiní nacházeli, není sice pochybné, ale historie jich nezná. Neboť nejstarší pramen dějepisný, knihy Mojžíšowy, majíce za hlawní předmět wypsání původu a osudů toliko národu israelského, pauze národů a občanstew okolních a jen potud se dotýkají, pokud s nimi lid israelský jedná, prwní pak dějepiscowé řečtí, Herodot a Ktesias toliko o národech jim samým dosti blíz-

kých, we přední Asii a okolo Středního moře sídlících dostatečnau známost mají, wzdálené odtud we báječné temno zahalujíce.

Nejstarší Indie Herodot sotwa se dotýká, ačkoliw ku prawdě podobno, že zde nejprwnější společnosti občanské zřízeny byly. Powěsti o taženích Baccha, Herkulesa, Sesostrise a jiných heroůw předwěkých do Indie jsau báječné, jakož i ta nejistá, že Semiramis od krále indického poražena byla. Indowé sami bájí o čtyrech wěkách předhistorických, wěku čistoty, trwawšího tři milliony a dwěstětisíc let, w němžto wěk lidský na statisíce let dosahowal, a těla lidská 21 loket zwýší měla; druhý a třetí wěk pádu a zkázy, též na milliony let trwawší, kdežto lidem wěku a wýšky pořád ubýwalo, až na wěk nynější odrodilosti a slabosti, který skoro na počátek pokolení lidského dle počtu Mojžišowa kladau. Již od nejdáwnějších časů byli rozděleni Hindowé w dědičné neproměnitedlné stawy čili *kasty*, z nichž prwní *kasta braminů*, totiž kněží boha jejich *Bramy*, který je dle bájeslowí z hlawy swé, wýznamu maudrosti zplodil. Druhau kastu *wojínů* stwořil Brama z prsau a paží swých, wýznamu síly. Třetí, *rolníků*, z břicha, wýznamu zážiwnosti, čtwrtau, *řemeslníků*, z nohau, co wýznamu poddanosti. Pode wšemi a do žádné kasty nepatřící slauli *kandalas* nebo *parias*, za powrhel lidstwa poważowaní, kteří co nejbídnější otroci žiwi býti musili, od společnosti s ostatními odlaučeni jsauce. — Již tehdy byla Indie rozdělena na mnohé říše, jejichž ústawy stejné byly; králowé dědiční z kasty wojínů, nad nimi wšak braminowé, co náměstkowé bohů samých, jejichž wůli a zákony poswátným jazykem *samskrítem* spisowali, z něhož se wšickni jazykowé plemene indoewropejského odwozují. Mimo bohowědu swau pěstili braminowé již tehdáž také hwězdářstwí, počtářstwí, stawitelstwí, básnictwí a jiné wědy; až posud se zachowala z wěků předhistorických weliká epická báseň jejich, *Mahabarat* nazwaná, básněna dwa tisíce let před Iliadau; posud zachowány jsau některé chrámy čili pagody jejich předwěké, ohromné welikosti we skalách wytesané. Z Indie přišla prwní oswěta do starého Aegypta a Foenicie, odtud pak do Řecka a Ewropy ostatní. To se stáwalo cestami nejstaršího

obchodu, jejž bohaté plodiny indické již za nejdávnějších známých věků ke břehům Indu a Gangesu lákaly.

Co o pradávných dějinách *čínských* víme, z domácích pramenů tamních pozdě teprw u nás oznámených, čerpáno jest. Dle pramenů těchto považují se Číňané za nejstarší a nejprwnější národ na světě, a říši swau za prostřed celého světa, panowníci wšech ostatních, kteréž ona jen jako pokorné služky z milosti panownika swého, syna prý nebeského, okolo sebe trpí. W dobách našich je owšem jinak poučila zwláště válka s Angličany, až posud wšak i od welikých národů pochlebowáno bylo nadutosti jejich pro zisk obchodní.

Počátek říše swé kladau Číňané přes sto millionů let nazpět, kteraužto nesmyslnau mezeru podobně nesmyslnými bájkami wyplňují. Na počátku časů panowal u nich *Puon-ku* a po něm deset rodů, mezi nimiž *Fohi* co weliký zákonodárce, Jao co panownik za weliké potopy a *Hoang-Ti* co otec pět a dwaceti synů wyznačeni. Za rodu *Hia* stalo se důstojenstwí královské a kněžské dědičným, po němž rod *Šang*, r. 1767 před Kristem následowal. Posledního z rodu tohoto jakýs bojowný cizinec *Wuwang* (r. 1123 před Kristem) od západu příchozí s trůnu swrhnul. Za jeho nástupců počala se doba králů rozbrojných, *Čen-kue*, w které byl žiw *Kon-fu-tse* (Konfucius), proslulý mudrc wýchodozemský, učitel zákonů mrawních i občanských a wzdělawatel wznešenějšího náboženstwí.

12. Národowé ostatní.

Mimo tyto národy a občanstwa, o nichž nám nejstarší dějepis zprawu podáwá, byla země již za nejdáwnějších wěků těchto, ano snad již za časů, do nichž žádné památky dějepisné nedosahují, zalidněna mnohými národy jinými, kterých někdejší přítomnost nám toliko jich ostatkowé, ukryti w půdě zemské, dokazují. Tak nalezeny netoliko po celé Ewropě, ale i po sewerní Asii, we prostřední Americe, ano i w jižní Africe předwěké hroby s mohylami a ukrytými pod nimi popelnicemi s rozličnými ostatky bywalé umělosti wyhynulých těchto národů, kteréž doswědčují, že národowé tito již na znamenitém stupni wzdě-

lanosti státi musili, a nepochybně již také we spolky občanské spojeny byly. Takowý byl w Ewropě starobylý pronárod *keltický*, zwláště na západě jejím již za časů předhistorických rozšířený, který wzděláwaje zemi rolnictwím, pewná sídla zakládal, a mocně se rozmáhaje již w této periodě náwaly válečnými na jiné národy dějepisně známé dorážeti počal. Druhý byl weliký pronárod *slowanský*, pode jménem *Venetů* u prostřed a na wýchodě Ewropy již za časů předhistorických usedlý, který zanášeje se od jakžiwa orbau, řemesly a obchodem pomořským, již se starými Foeničany a Karthaginci na Baltickém pomoří swém powěstný obchod w jantaru wedl, později wšak teprw na jasnější světlo dějepisné z tichého temna dáwnowěkosti wystupuje.

Kolem občanstew starowěkých rozloženi byli dle zpráw nejstarších dějepisců řeckých národowé polodiwí, kteří požiwajíce surowé swobody přirozené we společnosti občanské ještě newstaupili. Po střední Asii táhli se od wýchodu k západu národowé sewerští, Dakowé, Sakowé, Parthowé, Massageti, Kadusowé, Iberowé, Kaspiowé, Sarmatowé, Skythowé; w Ewropě Thrakowé, Illyrowé, oni Venetowé a Getowé, nad nimiž Germanowé a nejwíce na západě Iberowé. W Africe bydleli Mauritanowé, Numidowé, Atlanti, Lothofagowé, Augilowé a Trogloditowé, neznámí to nejwíc národowé, jež nepowědomost dějepisná temnem báječným obestřela.

Přehled periody.

Spatřili jsme tedy w periodě této již počátky rozličných občanstew a spolků lidských, ježto prwní paprskowé světla historického ozařují. Již při slabém a nejistém světle tomto rozeznáwáme wětší a menší politickau důležitost jejich, panující od podřízených oddělujíce, pád jedněch a zmožení se druhých pozorujíce. Po krátkém panowání staré Babylonie a Aegypta přechází politická přewaha na starau Assyrii, Medii, kteraužpak, jako říši nowo-assyrskau Nabukadnezar, panownik chaldejský w říši nowo-babylonskau proměnil. Ta pak zase podléhá Cyrowi, zakladateli weliké říše perské, kteráž jest mezník periody této, u něhož se teprwé wlastně prawý dějepis počíná, ježto před ním wše

ještě w temnu polobáječném pohříženo jest. — Jewiště dějepisné obsahuje toliko část tak nazwaného starého světa, obmezeno zeměmi kolem okolo Středomoří ležícími, kdežto Indie a Čína téměř docela za oponau diwadla dějepisného zůstáwají. Od pohoří středo-asiatského, od moře Kaspického a Černého až ke Středozemnímu a Indickému známa jest sice Asie, wšak nedokonale; neboť Arabie jen severní část se wyskytuje, wniterní pak země mnohé neznámy zůstáwají. W Africe znám jest historicky největší díl pomoří severního, zwláště pak úrodné údolí Nilu, za nímž ostatní díl světa w paušti aethiopské a libycké se tratí. W Ewropě ze wšech zemí pomořských a ostrowů Středomořských nejwíce Řecko a Italie wynikají; nad nimi rozsáhlé wlasti Celtů, Venetů, Skythů w nedostupném temnu pohříženy jsau. Moře Středozemní je zdrawá kojná mladistwých těchto států, tím bujněji wykwétajících, čím blíže jsau u prsau jejích. Tak zwláště starý Aegypt na pomoří a šťastných břehách Nilu, proslulý památkami starowěké oswěty, dále obchodem slynaucí Foenicie a Karthago, nebem jonickým ladná přední Asie, w Ewropě pak sláwoplodné Řecko a Římem již nyní wýtečná Italie. Nejznámější země w Asii byly mezi Eufratem a Tigrem řekami *Mesopotamie, Assyrie* a *Babylonie*, kterážto poslední na dolním Eufratu a od Susiany až ku paušti arabské se wztahowala, země rowná, pastwinami wýtečná, na obilí úrodná, powodněmi Eufratu mnohými průliwy pořádanými owlažená. Na seweru nad Babylonií ležela *Mesopotamie* čili Meziříčí starowěká, horami, pauštěmi a stepmi rozmanitá, matka mnohých národů, kteří odtud k wýboji wytáhli; za Tigrem pak ležela *Assyrie*, po dwakráte panownice zemí okolních. Daleko na sewer a sewerowýchod až k moři Kaspickému a k zemi baktrické wztahowala se *Medie*, země hornatá, k moři Kaspickému rychle padající w nížiny, kdežto se hojné zdroje nafty nacházejí, poskytující poswátný oheň Parsů až podnes. Hlawní město její *Ekbatana* již w dáwné šedowěkosti znamenité bylo. Na jih odtud až k záliwu Perskému wztahowala se země *Persis*, hlawa to weliké říše perské, krajina na seweru hornatá, k moři w paušti pisčité se končící, ostatně jasná, úrodná a zdrawá. Zde se skwělo staroslawné město *Persepolis* čili *Pasargada*,

www.libtool.com.cn

jehož zříceniny velikosti a výtečnosti stawitelskau odiw wzbuzují až podnes. Wůkol ležely krajiny *Susiana*, jejíž hlawní město *Susa*, na jihu pusté země *Karamanie* a *Gedrosie*, na seweru u moře Kaspického *Hyrkanie* a *Parthie*, dále na sewerowýchodu *Baktriana*, *Sogdiana*, *Aria*, *Arachosia* a *Paropamisus* na hranicích Indie, wše k říši perské náležící. Mezi Eufratem a Středním mořem od hor Taurických až k Libanonu leží *Syrie*, již od starowěkosti znamenitá. Zde widěti podnes w rajském položení starý *Damaskus*, který již za času Abrahamowa kwetl, zde skwělo se slawné město slunce *Baalbek* (Heliopolis), a dále na ladném ostrowě strašliwé pauště wznešená *Palmyra*, jejíž welikánské zříceniny až podnes někdejší bohatstwí a znamenitau oswětu starobylých obywatelů hlásají.

K Syrii slušela na pomoří jihozápadním malá sice a neplodná, obchodem wšak a umělostí za nejdáwnějších wěků proslulá *Foenicie*, a wíce na jihu pod Libanonem až k Arabii zaslíbená zem *Palaestina*. Na seweru nad Syrií a Mesopotamií w horách, z nichž Eufrat a Tigris, Lycus, Phasis, Cyrus i Araxes řeky se prýští, jest *Armenie* od Kapadocie až k Medii, Eufratem na welikau a malau rozdělená, na západě pak za ní až k moři Středozemnímu rozprostírá se rajský poloostrow přední neb *Malá Asie* neb *Anatolie*, za šedé starowěkosti mnohými národy obydlená, městy znamenitými posetá, osadami řeckými proslulá.

Wšecky obšírné a rozličné země tyto spojil *Cyrus* w prwní světowládnau říši *medo-perskau*, jejíž wláda, jako wšech welikých říší na wýchodu pauze despotická byla, národům ale podrobeným správa wlastní ponechána, kteří z počátku jen dary dobrowolné welikému mocnáři skládali, ježto pak w určité daně proměněny jsau, od satrapů welikého mocnáře swéwolně často ukládané a wynucowané. Wnitřní zřízení weliké říše této teprw se později wywinuje.

Stupeň oswěty a wzdělanosti rozličných občanstew a národů w periodě této proslulých byl welmi rozličný; u některých již na wrcholi swém se nalézala, u jiných teprw počínala, kdež mnozí ještě w surowosti pohříženi byli. Na nejwyšším stupni wzdělanosti staroswětské, pokud nám dějepisně a z památek stawitelských známo, stála tehdáž

zajisté říše aegyptská. Stawby staroaegyptské, obelisky, pyramidy, chrámy a hrobky welikostí a důkladností swau jakož i živostí barew na rozmanitých malbách jejich ještě nyní po čtyrech tisících skoro létech we zříceninách swých podiwení umělců wzbuzují. Největší obelisk byl zwýši 167 střewíců, z jediného kamene žulowého wytesán; nejwětší pyramida byla nad zemí 700 střewíců wysoká, pod zemí tolikéž hluboká a tolikéž měla do čtwerhranu na každé straně měřic; stotisíc lidí po dwacet let stawělo na ní. Welikánská sfinx, potwora s tělem lwím a poprsím lidským z jednoho kamene wytesaná, až podnes hlawau a hrdlem přes dwacet střewíců nad písek pauště strmí; poważímeli, že wšecky weliké balwany tyto z lomů horního Aegypta přes sto mil přiwáženy býti musily, nemůžeme také o znamenitém stupni umění mechanických starých Aegyptanů pochybowati.

Theby, hlawní sídlo králů aegyptských slawné byly welikostí a nádherau, jejíž památky we zříceninách rozsáhlých až posud podiwení budí. Homer je opěwá co město nádherné, stobrané, z každé brány dwě stě jezdců oděných w boj wysílající. *Memfis* město, ohromnými hrázemi proti Nilu chráněné, wýtečné bylo zwláště slawným chrámem modly *Fthy* nazwané, Vulkánu podobné; blíže *Heraklèopole* nacházel se powěstný *Labyrint*, welikánské stawení, spojující dwanácte palácu pod jednau střechau s třemi tisíci komnatami, mnohými pyramidami obejmuté. Město *On* čili *Heliopolis* wystaweno bylo na chlumu rukami lidskými nakupeném, skrze nějž průtoky Nilu wedeny byly. Čtyry weliké obelisky ozdobowaly krásné a nádherné město, jehož zříceniny též podnes se spatřují.

Mimo Aegypt wynikala oswětau starowěkau a uměním pokojným *Foenicie*, slynauc obchodem již swrchu podotknutým a rozličnými wynálezy, z nichž nejznamenitější, písmo totiž, Foeničanu *Thautowi*, se připisuje. Po Foenicii wyznačena byla jak plodinami země tak wýrobky umělosti *Babylonie*; hlawní město její *Babylon* wystaweno bylo do čtwerhranu, jehož každá strana patnácte zeměpisných mil obsahowala, Zeď chránila je dwě stě loket wysoká a padesát loket široká, takže wozů šest wedlé sebe po ní jezditi mohlo.

Na každé straně bylo pět a dwacet bran, tedy dohromady sto, všecky z mědi přepewně utwořeny. Od jedné brány ke druhé wedly ulice přímé, přes sto střewíců široké, ješto wšickni domowé z předu do ulic obráceni byli, nazad zahradami ozdobeni jsauce. We chrámu Belowě wážila socha tohoto boha, oltář a nádobí poswátné tři tisíce talentů zlata, to jest patnácte set centnéřů. Wisuté zahrady Semiramisi skládaly se ze sedmerých náspů nad sebau wystawených a zemí posypaných, na nichž celé lesiny růsti mohly. Wšecky budowy byly kolossální, z cihel wystaweny, maltau z nafty, sádry a třtiny upewněny, na nichž na tisíc otroků z národů podrobených pracowati muselo.

Za přepiaté ano báječné drželi bychom tyto zprávy, kdyby rozsáhlé zříceniny a rumy posud neswědčili o bývalé welikosti, a wykopáwané za dnů našich pod nimi paláce *starého Ninive*, ozdobené welikánskými sochami, malbami a nápisy posud nehlásaly bývalau wznešenost a nádheru hlawních měst starowěkého swěta.

Náboženstwí bylo wšude modloslužebné, toliko národ israelský zachowáwal ctění jediného boha, trestán bywaje za přestupky modloslužebné nešťastnými pády občanskými a připrawowán od prozřetelnosti božské ku kolébce nějakdejšího čistého náboženstwí. W Babylonii panowal sabbeismus čili ctění hwězd a Baal, Beel t. j. slunce za nejwyššího boha držán, jemuž we chrámích pocta wzdáwána. W Persii a Medii byl zakladatelem nowého náboženstwí mudrc *Zoroaster*, kterýž ctění ohně co wýznamu swětla a boha dobrého hlásal. Dle učení jeho jsau dwa nejwyšší bohowé zplozeni časem wěčným, *Ormuzd*, původ wšeho dobrého a *Ahriman* pramen zlého. Oba spolu neustále bojují, konečně wšak zwítězí Ormuzd a říši Ahrimanowu zruší. Slunce, měsíc, čtyři živlowé a síly přírodní mají své čisté duchy ochranné, při nich bytující, *Jezed* nazwané, z nichž jeden, *Mithra*, duch sluneční swětlo a plodnost po swětě rozesílá. Slunce samo, *Koreš* neb *Kor* nazwané, jest oko Ormuzdowo, jemuž jasným plápolem ohňů poswátných pocta se wzdáwati má. Duše sprawedliwých, učil Zoroaster, zůstáwá ještě tři dni u hlawy mrtwého těla, kdežto ji myšlénky a činy čisté lahodně obletujíce nowé tělo libowonné,

www.knihovna.cz

okřídlené, světlé a skwělé utkáwají, načež se ku pramenu světla wznáší, kdežto jí blaženci wstříc wycházejí a ku přiwětiwému Ormuzdu sprowázejí. Duše nešlechetných pak, wědomím činů zlých sauženau duchowé zlí jako bauřliwý sewer ke zlostnému Ahrimanu do wěčné temnosti wlekau. O náboženstwí starých Aegyptanů a Indů již swrchu oznámeno, ješto hlauběji než w občanstwích ostatních zde we zřízení státní sáhalo; náboženstwí pak Řeků a Římanů později teprw dost jasně se objewuje.

www.libtool.com.cn

OKRES III.

Od smrti Cyrowy až do upewněného rozdělení macedonské říše po smrti Alexandra Welikého skrze bitwu Ipsenskau.

(Od l. 529 až 301 před Kristem.)

A) Východní swět.

ODDĚLENÍ I.

Říše perská hrozí pohlcením wšech států a obcí; ale moc její přeráží se o swobodnost, zmužilost a umělost Řeků. — Wálky persko-řecké.

Kambyses.

Cyrus zanechal dwa syny; starší, *Kambyses*, po něm nastaupil w panowání, mladší, *Smerdis*, (dle Ktesia Tanyoxarces) obdržel wládu nad Baktrií a wýchodními krajinami. Kambyses ale chtěl jen sám celým swětem wládnauti, protož Smerdis zawražděn a uchopena zbroj, aby každého smrtedlníka přinutila perskému mocnáři se kořiti. Nejdřív podrobeni Aegypťané za panowání *Psamenita* (525) krále, syna *Amasisowa*, a pocítili hrozné metly ukrutného wítěze. Osadu 6000 Aegypťanů zasadil do Susiany. Barka a Cyrene strachem se mu kořily zdaleka. Když ale proti Aethiopům, Ammonium a Meroe nepřichodnými pauštěmi táhl, trpěla jeho wojska tak, že jednoho jen skrowné ostatky se nawrátily, druhé pak we písku Ammonském docela pohřbeno bylo. Tak skrocen, rychle chwátal nazpět, neboť nebezpečné spiknutí magů jeho přítomnost w Persii žádalo. Nedošel ale cíle; sprawedliwá msta jej zachwátila na cestě; padl s koně, a swým wlastním mečem se probodl. Po jeho smrti bylo by se oním spiknutím magů žezlo perské málem do rukau medských dostalo. Magowé, kněží a hadači medští, dosawáde toho nemohše oželeti, že Peršanům museli slaužiti, wydali jednoho z druhů swých, jenž slaul Sfen-

dadates, a zavražděnému bratru Kambysowu Smerdisowi nad míru byl podoben, za tohoto královce, jenž nyní, poněwadž Kambyses bezdětek zemřel, na stolci perském měl následowati. Než w brzce klam byl wyzrazen, a Sfendadat od sedmi nejznamenitějších Achaemenidůw, kteří se proti němu spikli, po osmi měsících wlády swé usmrcen, načež jeden z těchto sedmi,

Darius, syn Hystaspesůw,

dle přiřčení jisté perské wěštby (řičením poswátného oře) za krále jest wywolen (521). Darius taužil po wítězné sláwě tak jako Cyrus a Kambyses, po bohatstwí ale mnohem wíce, tak že z toho ohledu Cyrus otcem, Kambyses pánem, Darius kramářem královstwí perského od Peršanů samých byl nazwán. Předešlí králowé byli spokojeni s dobrowolnými dary poddaných národů, on ale uložil jistau daň, a hleděl na to, aby se pořádně odwáděla. K tomu účelu rozdělil říši perskau na dewatenáctero satrapií, ustanowil w jedné každé místodržícího měšťanského (satrapa), jenžby berně wybíral, a wojenského s jistým oddělením wojska, jenžby zpaury přetrhowal. Každoročně 14,560 euboejských talentů (as 19 millionů dolarů) plynulo do královského pokladu, nesmírná to summa, když tehdejší wzácnost peněz wezmem. Zřízením našim poštám podobným, již za Cyra obyčejným, rychle mu přicházely i z nejwzdálenějších satrapií zprávy, a sám každoročně středními provinciemi swé říše cestowal, trávě zimní čas w teplých rowinách babylonských, jaro w mírné a rozkošné Suse, léto w prostranném paláci Ekbatanském, chlazeném wětry wanaucími s wysokých wrchů medských. K upewnění wnitřního poklidu chtěje kmen magický zcela utisknauti, rozšiřowal a podporowal náboženstwí Zoroastrowo, kterému tento na wýchodu mnohoslawený mudřec za času Cyaxara I w Baktrii učil; jehožto obsah we swatých knihách perských, zwlašť w Zendavesta, až podnes se nalezá. Ne we chrámích a obětech že má zalíbení dobrý bůh Ormuzd, než w jasném plápolu ohně na wznešených wrších musí jej wzýwati smrtedlník, aby se boha zlého Ahrimana wystříhal. Tak obdrželi Peršané čistější náboženstwí nad předešlý

www.libtool.com.cn

hrubý sabaeismus (čtení hwězd), mámení magûw přestalo, a tudy jich wážnost zmizela. Zpauru Babylonu Darius šťastně udusil lstí Zopyrowau, který se pro něj obětowal.

Spořádaw a upokojiw říši swau myslil dle příkladu předchûdcû swých také na dobytí sláwy wítězné. Asie se již skoro celá perskému žezlu kořila; obrátil tedy swůj zřetel na Ewropu. Zde bydleli w nynějším Rusku polodiwocí Skythowé, staří nepřátelé perské říše. Ty tedy chtěl skrotiti a wládě swé až k Isteru (Dunaji), podrobiti. S přehroznau wálečnau mocí (udáwá se na 700,000), již 100 (neb 600) lodí podporowalo, táhl proti nim skrze malau Asii přes nynější hoření Dardanely (Bosphorus thracicus), skrze wýchodní Thracii, a po lodním mostě přes Ister do jejich pusté země wtrhnul. Skythowé bojowali powahau swé wlasti, lákajíce hrozného nepřítele wždy do wzdálenějších a mraziwějších pustin. Pět měsícû stíhali je Peršané, bojujíce wíce s hladem a zimau než se cauwajícími nepřátely. Nemoha nic pořídíti, přinucen byl Darius, se znamenitau ztrátau zpět se obrátiti; a štěstí, že se nawrátiti mohl, neb málem by byl s celým wojskem w kruté Skythii musel zahynauti. Již chtěli Řekowé i Maloasiatští most přes Ister položený, jimžto co správcûm lodním jeho opatrowání swěřeno bylo, na radu Miltiada Athenského, tehdáž wládce města Kardia nad thrackým Chersonesem ležícího, shoditi, aby se wládožízniwý Peršan, úhlawní nepřítel swobody řecké, nawrátiti nemohl, a tak aby Řekowé maloasiatští od poddanosti perské oswobozeni byli; než podlá zištnost jediného překazila w tomto wšeobecnému dobrému tak prospěšném předsewzetí. *Histiaeus*, wládce neb tyran Miletský, zradil z toho předsewzetí tyrany jiných řeckých měst, připomínaje jim, žeby po zahynutí Daria uwedením swobody o swé wladařstwí we městech řeckých přišli, že tedy w zachowání jeho jejich panstwí záleží. Nawrátil se tedy Darius do Persie, nedobyw nižádného prospěchu z tak obtížného tažení, nežli že se mu wýchodní Thracie a Macedonie podrobila. Šťastnější bylo brzy na to jeho tažení do sewerní Indie, jížto znamenitau část (snad nynější krajinu Kabul) podmanil a co dwacátau satrapii k říši swé připojil. Při tomto tažení byl ale také prozřetelnější; neboť dal dříwe

www.libtool.com.cn

powahu zemí a obywatelů jejich jistým Řekem maloasiatským, Skylaxem wyšetřiti, jímžto břehy řeky Indu, jakož i powaha poledního oceanu a jiných pomoří asiatských od ústí Indu až ke chobotu arabskému w známost uwedena jest.

Nyní se tedy kořila celá téměř Asie welikému mocnáři perskému, i Ewropa pocítila jeho sílu; k upewnění wšeobecné monarchie nescházelo Dariowi nic, než podrobení ewropejských Řeků. A w brzce se mu nahodila příležitost i o ně se pokusiti. Nepatrná událost byla příčinau weliké půtky Řeků s Peršany, která rozhodla, jestli Ewropa světem wládnauti čili Asii co otrokyně slaužiti má. Histiaeus dotčenau ke wládě perské dokázanau náklonností welikému mocnáři tak se zawděčil, že ke dworu jeho co rádce a tajemník byl pojat. Na jeho pak místo w Miletu postawil král *Aristagora*, synowce jeho. Ten upadl w nemilost u Artafernesa, bratra Dariowa, místodržícího we městě Sardes. Obáwaje se zlých následků pro osobu swau, umínil si ránu předejíti wzbaurením Řeků proti wládě perské. W tom předsewzetí upewnila jej žádost samého Histiaea, který, nespokojen při dwoře královském, we zpaměť wlasti swé dostačitelnau zámínku k swému nawrácení se k znamenitějšímu účinkowání nalézti hodlal. Aristagoras odříkal se tedy wlády w Miletu, pobízeje wlastence, aby dáwno očekáwané samostatnosti wydobyli. Tím dal heslo ke wšeobecnému powstání maloasiatských Řeků proti odporné despotii; tyrani perští wšude wyhnáni a wálka byla newyhnutedlná. Widauce wšak Jonowé, že moci perské sami odolati nemohau, umínili ewropejské bratří swé o pomoc požádati. Wyslán byl Aristagoras nejprwé ke Spartanům, toho ještě času sláwau bojownau w ewropejském Řecku nejznamenitějším, kdežto práwě Kleomenes nejwyšší wládu držel. K tomu se Aristagoras obrátil, přednášeje mu žádost krajanů swých a pewnau jich důwěru, že wítězoslawným swobodných Spartanů ramenem od mrzkého jha perského oswobozeni budau. Než, ani živé wyobrazení bohatství perského, ani jeho dobytí snadnost, ani obětowaných padesáte talentů nepohnulo domácného Spartana, wálčiti s mocnářem, do jehožto sídelního města 90 dni cesty bylo, Oslyšen obrátil se Aristagoras k Athenám, kdež mu větší

nadèje kynula. — Slyšeli jsme totiž na konci periody druhé, že Hippias, wládař Athenský wypowěděn, a demokratie w občanstwě Athenském obnowena byla. Z nowé samostatnosti jará pučela síla. Euboea a Aegina, ostrowowé Athenským na moři až potud nebezpeční a w plawbě nad ně mocnější, w krátkém čase skroceni, a žárliwé Theby poníženy. Štěstí ale budí závist. Spartanům zdál se wzrůst demokratie Athenské nebezpečný; powolali tedy wyhnaného Hippia z Asie nazpět, chtíce jej pomocí peloponneských spojenců swých Athenským zase wnutiti. Že se tomu ale mnozí, obzwláště Korintští protiwili, upustili Spartani od této žádosti swé, a Hippias, ode wšech Řeků opuštěn, utekl se k Artafernesowi, místodržícímu perskému w Suse, a popauzel ho ku potrestání newděčnosti a zpupnosti Athenské. Nato Artafernes Athenským zwěstowal, aby Hippia bez odtahu na trůn otcowský zase dasadili, nechtíli msty perské pocíititi. Athenští ale neohrozeni prohlásili na sněmu obecném, že se radèji proti moci nejwětší říše na swětě postawí, nežby úhlawního nepřítele swobody zase za wládce přijali.

Tak se dálo w Athenách, když tam Aristagoras přišel. Nebylo tedy potřeba dlauhého přemlauwání ku přispění jonickým osadám swým proti společnému nepříteli; dwacet lodi Athenských a pèt z Eretrie, města euboejského, rychle wyprawených připlaulo k Miletu.

Takowau posilau powzbuzeni Jonowé umínili si Artafernesa samého překwapiti, dříwe než by se k wálečnému tažení připrawiti mohl. K tomu cíli připluli k Efesu, a wystaupiwše na pewnau zemi zrowna na Sardes táhli. Nenadál se takowého nawštíwení Artafernes, pročež nehrubě opatřené hradby w brzce od Řeků zlečeny, a město dobyté plamenem lehlo, dříwe než se Peršané spamatowati mohli. Poznawše se ale býti od hrstky Řeků překwapeny, udeřili na ně, a wytiskše je z města a krajiny Sardeské stíhali je a blíž Efesa porazili. Tato porážka spůsobila neswornost mezi spojenými Řeky, kteří jedni druhým winu přičítali, načež rozmrzewše se Athenští domů se nawrátili. Nyní Jonům samým bylo hájiti žiwot a wlast proti rozlícenému Peršanu, jenž mocným wojem na tré rozděleným krajiny aeolské, dorské a jonské ukrutně hubiti počal. Menší města

všecka wybita, obywatelé buď mečem shlazeni, buď w porobu uwrženi; poslední naděje Řeků maloasiatských stála jen ještě na lodích a za pewnými hradbami hlawního města Mileta. Zde tedy spojili celau sílu swau, a jejich loďstwo, z 353 korábů sestáwající, položilo se u ostrůwka Lady na přístawu Miletském. Peršané, obáwajíce se porážky, ač loďstwo jejich dwakrát silnější bylo, hleděli sílu jonskau zrádně rozdwojiti, slibujíce šetření a náklonnnost těm, kteříby od spolku odpadli. To účinkowalo; Samosané a větší díl Lesbičanů, kteří s horliwým řízením Dionysia Fokenského bez toho nespokojeni byli, když bitwa nastala, wystaupiwše z pořadí, bratry swé hanebně opustili a domů odplauli.

Tak byla bitwa ztracena, a Milet nyní i s mořské strany obklíčen brzy padnauti musel. S ním klesla samostatnost maloasiatských Řeků po třetí, jednau pode jho lydické, a dwakráte pode jho perské. Potrestaw zpaury jonické Darius umínil pomstiti se na těch, kteří odbůjce podporowali. Zpráwa o dobytí Sardesu tak ho na Athenské rozlítila, že wystřeliw šíp do powětří nebesa wzýwal, aby mu pomocna byla ku pokoření tohoto wysokomyslného občanstwa, a při každém kwasu musel jej sluha na Atheny upamatowati, aby ho perská rozmařilost od předsewzaté pomsty neodwrátila. Odtud tedy počátek wálky řecko-perské, která w dějinách swěta wěčně znamenitá zůstane.

Wálka Peršanů s Atheny čili wálka řecko-perská prwní.

K wyplnění tak horliwé tauhy swé ustanowil Darius *Mardonia* zetě swého, jehožto mysl wálečná a žízniwost po sláwě nade starší a zkušenější wéwody schopnějším činiti se zdála. S náramnau mocí wálečnau blížil se tedy po zemi i po moři ewropejskému Řecku, prwním je hodlaje poraziti rázem. Thasos ostrow, jehožto zlaté doly ročně na tři sta talentů wynášely, wzdal se jeho mocnému loďstwu, a na pewné zemi podrobeny některé krajiny macedonské. Když ale se odtud na jih plawil (492), u *předhoří Athos* řečeného loďstwo bauří uchwáceno, na 300 lodí ztroskotáno a na 20,000 mužů w rozčeřených wlnách pohrobeno jest. Tím zwráceno celé podniknutí tak, že Mar-

donius sebraw ostatky moci swé do Persie se musel wrátiti. Tato ztráta Daria jen ještě wíce proti Řekům popudila. Pětkrát sto tisíc mužů z rozličných národů tak rozlehlého mocnářstwí rychle znowa ozbrojených wyplaulo na šesti (dle jiných dwanácti) stech lodích pod správau *Datisa*, zkušeného Meda, a *Artafernesa*, syna místodržícího Sardesského, od ostrowa Samos přes Cyklady a wystaupilo na ostrowě Euboea. Eretrea, jejížto potrestání mimo Atheny pro spálení Sardesu Dariowi obzwláště na srdci leželo, po šestidenním hrdinském odboji nesčíslnému množstwí nepřátel, a to ještě jen zradau podrobena a zničena jest. To samé státi se mělo Athenám. Euripus tedy přeplawen, a sto tisíc Peršanů rozlehlo se w Attice na rowinách *Marathonských*, které jim Hippias, onen wypowěděný Athenský tyran, co nejpohodlnější k rozwinutí tak četného wojska a jízdy byl poukázal. Síla Athenských sestáwala z desíti tisíců swobodných občanů Athenských a z tolikéhož na tento nebezpečný čas ozbrojených otroků. Od okolních obcí nebyla jim žádná naděje přispění pro neustálé s nimi sváry a wždy rostaucí žárliwost; jen Plataea z okršlku Thebského jim co hajitelům swobody swé proti wládožízniwým Thebám tisíc výborných bojowníků ku pomoci poslala. Spartani přispěti jim sice slíbili, ale až by se měsíc naplnil, poněwadž jim stará powěra dříw auplňku do pole táhnauti zbraňowala. Měsíci ale bylo teprw dewět dní, tedy nebylo w tomto okamžení největšího nebezpečenstwí ani od Sparty žádné pomoci očekáwati, než obhájení milené wlasti swé, obhájení celého Řecka a s ním celé takřka Ewropy proti rozčeřenému praudu záhubných barbarů Athenám samým uloženo.

Těžká zajisté byla to úloha a weliké podniknutí. Ale což nemožno pro wlast a swobodu bojujícím hrdinám pod správau slawného Miltiada? — Byltě to onen Miltiades, který po wpádu Dariowu do Skythie most přes Ister položený shoditi radil, po opanowání pak Thracie od Peršanů do Athen se odebral. Athenští, samowládu jak doma tak w poli nenáwidíce, ustanowili deset wůdců nad wojskem swým, wšechny stejnau mocí opatřené. Tito pak uznáwajíce potřebu jedné zkušené a maudré hlawy, postaupili na příklad

Aristida, jednoho soudruha svého, nejvyšší řízení wojska samému Miltiadowi, jehož u válčení perském nejzběhlejšího, hrdinstwím pak a duchem wlastenským nad mnohé výtečnějšího býti znali. Tak mohl Miltiades swau wojenskau schopnost swobodně rozwinauti. Aby jej příliš weliké množstwí nepřátel nemohlo obklíčiti, položil se několik set kroků od ležení nepřátelského pod pahorkem, jedním koncem k moři, druhým k jezeru čili bažině sáhajícím a šik důwtipně zřídiw na nepřítele kwapně udeřil (490). Nastal boj krutý: střed šiku řeckého *), který schwalně jen z lehkooděnců a robů zřízen byl, mečem perským a tesákem skythickým sice proražen; ale na obau křídlech ohromného falanxu těžkooděnců Athenských a Plataejských na tisíc barbarů sporážely. Nezanášeli se ale stíháním prchajících, nýbrž spojiwše se udeřili na ty, kteří se do jejich středu byli wtiskli. Nic moci jejich nemohlo odolati; nejzmužilejší Peršané padli, a ostatní k útěku přinuceni u wšeobecném zmatku přehroznau sečí stíháni ne k táboru ale k lodím prchali. Sedm lodí ještě od Řeků wzato, ostatní odplauly hbitě ke břehům asiatským. — Tak se skončila bitwa Marathonská, která jméno Atheňanů, co oswoboditelů Graecie, na wěky oslawila.

Ani wšak porážka Marathonská Daria od předsewzetí jeho neodstrašila. Nowé po tři léta příprawy ke hroznějšímu ještě třetímu tažení proti Řekům činil. Nato ale wypuklo zbauření w Aegyptě, a tím zření welikého mocnáře na bližší nebezpečenstwí obráceno. Dříwe než se toto skončilo, Darius zemřel, pozůstawiw wládu synu swému Xerxesowi (485).

Darius byl po Cyrowi ze wšech mocnářů perských

*) Wojska řecká sestáwala jen ze samých občanů swobodných, kteří od mladosti až do šedého stáří, a sice obyčejně beze wšeho žoldu slaužiti museli. Jen w neobyčejných potřebách také robowé čili otroci k stawu wojenskému bywali připuštěni. Šik bojowný obyčejně zřízen bywal tak, aby lehkooděnci (ψιλοι) zpředu bojující následujícími štítníky (πελταϛαι) a těžkooděnci (ὁπλιται) podporowáni býti mohli, kteřížto poslední we hmotný čtwerhranník (φαλανξ) sraženi šik nepřátelský jako klínem (ἐμβολον) rozráželi. Na křídlech stáwalo jezdectwo, (ἱππεις) newelmi četné.

www.libpoh.com.cn

nejwytečnější. Jeho vláda byla účinliwá, a weškeré říši prospěšná. Pečowalť o wšecky národy swé a sprawowal je maudře. Židy měl we wážnosti a podporowal je; pod ním dostawili swůj druhý chrám. Na Foeničany zdá se, že obzwláště byl laskaw; začež mu wždy ochotně na moři slaužili. Že zpauru babylonskau a jonickau tak přísně potrestal, despotowi asiatskému přirozeno; že ale wíce než pauhý despot byl, widěti z toho, že wzdělanost řeckau wždy we wážnosti měl; což zakládáním osad řeckých u wnitřku říše swé, chowáním mnohých znamenitých Řeků při dwoře královském, a welikomyslným nakládáním se zajatými Eretreany dokázal.

Xerxes 485—565.

Nebyl sice Xerxes prworozenec Dariůw, ale že matka jeho, Atosa, dcera Cyrowa byla, obdržel přednost nad staršími bratry. W rozmařilostech dworu perského wychowán jen drzau zpupností ducha se wypínal; od zkušenosti, zmužilosti a stálosti otce swého daleko wzdálen jsa. Nejprwé potlačiw zpauru aegyptskau, podnoženému národu ještě těžší jho uložil, chtěje národnost porobau umrtwiti. Krutější ale ještě pomsta ustanowena byla ewropejským Řekům. Ztrátau swobody a wlasti, každému sice ještě nekleslému národu, ale zwláště Řekům nade ztrátu žiwota hroznější, měli to zaplatiti, že se opowážili otci tak mocného syna se protiwiti. A nejen Atheny, nýbrž celé Řecko mělo býti podnoženo, wšecka země se měla světowládci kořiti. To obmýšlel Xerxes, a k tomu se po utlačení Aegypta připrawowal. Řekowé se domniwali, že wítězstwím Marathonským wálka perská skončena jest, a jistě by je byl nepřipraweny zastihl Xerxes, kdyby byli neměli mezi sebau muže, jenž to předwídal, že u Marathona Řekowé jen sině zaseli, z kterého jim teprwé wzrůsti měly neswadlé wěnce wítězné sláwy. *Themistokles* to byl, syn Neoklůw, ze wznešené rodiny Athenské. Wítězné slaupy Marathonské nedali mu spáti. Kterakby, jako Miltiades, sebe a wlast swau oslawil, to jeho neustálá péče byla, to nejwyšší účel wšech žádostí. Wěděl sice, jak odměňuje žárliwá demokratie zásluhy mužů nad obecnost wynikajících; neboť weliký wítěz Marathon-

ský, ze závisti osočen, zemřel obžalován a odsauzen w žaláři; nedbal ale štěstí a pohodlí Themistokles, jeho jediné božstwí byla sláwa; na wrchol sláwy byl by wystaupil, kdyby byl i jistě wěděl, že s něho do propasti swržen bude. A nescházelo mu schopnosti k dosažení takého cíle. We wšem, co se řízení politického a wojenského týče, důkladně jsa wycwičen, we wšech záležitostech obecních wynikal prospěšnau radau a zajímawau wýmluwností. Že se zcela wlády zmocniti nemohl, w tom mu jen ještě překážel ctnostnější, ač méně půwabný *Aristides;* tentýž, který před bojem Marathonským tak chwalitebným činem swé nestranné wlastenectwí dokázal. Sláwa wlasti byla mu wysoko nade sláwu wlastní; ale ještě wýše nade wlast byla mu sprawedliwost. Themistokles hledal sláwy wlasti pro sebe, Aristides, hledal-li důstojenstwí, hledal ho pro wlast. Themistokles byl by obětowal swět Řecku, Řecko Athenám, ale Atheny sobě; Aristides pak sebe Athenám, Atheny Řecku, Řecko člowěčenstwu. Jeho ctižádost dychtila wíce po tom, jakby obdiw wlastenců zaslaužil, než jak by jej získal; kdežto naproti tomu Themistokles wšech prostředků pilně použíwal, jimiž se přízně obecné dosíci může. Jeho lichotná přiwětiwost, jížto si každého předejíti uměl, musela mu lid obecný owšem wíce nakloniti, než ona přísná wážnost, která Aristida wšudy prowázela. Tak mu bylo snadno, po šťastně wykonaném podrobení aegejských ostrowů, lid nowým leskem a hojnými radowánkami opojený přemluwiti, že si Aristides w nepřítomnosti jeho větší moc přiosobil, než správa obecní připauští. To postačowalo w Athenách sprawedliwost samu zatratiti. Brzo totiž po uwedení demokratie zaweden byl ostrakismos *), ustanowení, dle kteréhož obec tu moc měla, každého měšťana wylaučiti ze středu swého, jenžby obecné swobodě nebezpečným se býti zdál.

Aristides tedy z Athen (486) na deset let *wypowědě*n, a Themistokles obdržel hlawní weslo správy občanské. Štěstí pro sláwu tohoto muže a pro swobodu Athenskau,

*) Proti občanům státu nebezpečným prohlašowal se lid we sněmu obecném střípkami (ὄστρακα) do nádoby jedné wrženými, a když se jich přes 6000 sešlo, občan onen byl na 10 let wypowědě.

že se jeho ctižádost na potlačení nepřátel wlasti swé obrátila. Nahlížeje důležitost wlády nad mořem pro wlast swau, pohnul Athenské, aby wýnos stříbrných dolů Laurienských (Laurium) na zřízení válečných lodí wynaložili, kterými by auhlawní odpůrce swé, Aeginaty, zkrotiti mohli. Wystaweno tedy sto galejí, jimiž Aeginaté poraženi a laupežníci korcyrští potrestáni. Tak opanowali zponenáhla Athenští wody řecké, a to oswobodilo Ewropu ode jha perského.

Válka řecko-perská druhá.

Po čtyrletých přípravách konečně Xerxes poručil, aby se Asie proti Ewropě wyřítila. Wšickni národowé pod žezlem welikého mocnáře stojící, též Indowé a Afrikani chopili se zbraně. Sedmkrát sto tisíc pěších a čtyrykrát sto tisíc jízdných, dwanácte set lodí válečných po dwau stech, a tři tisíce lodí špižných po osmdesáti mužích nesaucí, wesměs asi ke dwěma millionům lidu bojowného s nesčíslným množstwím rozličné luzy wojsko sprowázející sešlo se ze wšech končin Asie i z Afriky do přední Asie. Hellespont *) netrpěliw jha perského mrskán a opaután; Asie dwěma lodníma mosty s Ewropau spojena, přes něž sedm dní a nocí wojsko perské od asiatského města Abyda k ewropejskému, Sestu, táhlo. Zatím přeříznuto předhoří Athos průtokem tak širokým, coby dwě weliké lodě wedlé sebe plauti mohly, aby loďstwo při plawení se okolo něho ke zkáze nepřišlo, jako se bylo za Daria přihodilo. Strach a hrůza kráčela před nesmírným wojem tímto, jemuž podobného swět nikdy nespatřil.

Thracie, Macedonie a Thessalie kořila se již z daleka mocnáři, i sami Thebanští zem a wodu na znamení poddanosti pokradmo přinesli. Takowé nebezpečenstwí přiwedlo ostatní Řeky k swornosti. Usnesli se o to w obecném sněmu na úžině Korintské, wšech domácích různic zanechati, bratří swých na ostrowích, w Italii a Sikelii o pomoc požádati, a wšeobecnému nepříteli wší silau se brániti. Zatím se

*) Úžina mořská mezi Asií a Ewropau, přes niž Xerxes do Ewropy táhl, bauří most lodní ztroskotala, načež Xerxes wody mrskati a pauta do ní metati kázal.

blížil Xerxes k těsninám thessalským. Thessalowé, kteří ještě nebyli odpadli, žádali Řeky o přispění. Osazeno tedy údolí Tempe; že ale více bylo do Thessalie průchodů, jichž všech osaditi Řekowé nepostačowali, umínili raději sílu swau k hájení wlastní Graecie stáhnauti; neb i hrozné děsily wěštby bohůw, Spartanům dobrowolnau smrt jednoho krále Heraklowce, Athenským dřewěné zdi za jediný prostředek wyswobození wyhlašujíce. Dřewěné zdi znamenaly dle wýkladu Themistoklesowa, lodi, pročež rychle lodi Athenské pod správau jeho ozbrojeny, a spojené loďstwo řecké přistálo na sewerním průliwu Eurypu *) u předhoří Artemision. Nedaleko od tohoto stanowiště stálo w Thermopylách, úzkém průchodu z Thessalie do wlastního Řecka wedaucím osm tisíc Řeků pod správau Spartanského krále Leonidy, aby těsninu tuto, jakožto bránu Graecie proti nepříteli ostříhali. Zwolna nyní přitáhl Xerxes do Thessalie, a položil se na rozlehlých rowinách Trachiských dle pomoří thessalského až ke Thermopylám naproti stanowišti loďstwa swého, které u předhoří *Sepias* leželo. Až potud nenalezl byl ještě žádného odporu, od Indie až ke Thessalii wšecko kořilo se jeho swětowládnému žezlu, a krajiny řecké, které ještě podrobiti měl, nebyly tak welké jako nejmenší ze starých jeho provincií. Užásl se tedy, nesmyslné opowážliwosti řecké, když uslyšel, že se mu král Spartanský w cestu postawil; neboť jak Herodot prawí, to nemohl pochopiti, že Řekowé k Thermopylám přišli, aby jen co nejwíce barbarů pobili, a pak zemřeli. Welel jim tedy, aby mu bez prodlení zbraň odewzdali; Spartani odpowěděli, aby si sám pro ni přišel. Nařídil Medům, aby mu tyto opowážliwce živé přiwedli. Kwapně se tito na ně wyřítili s tau důwěrau, že rozkaz mocnáře swého snadno naplní, a takowau hrstku Řeků w brzce zajmau. Než nic jim neprospělo množství w těsninách; jako rozčeřené wlny odráželi se od pewné zdi náramných kopí řeckých, a s welikau ztrátau odehnáni jsau. Tak též se dálo Sakům i samým konečně nesmrtedlníkům, tak nazwanému nejwýbornějšímu

*) Euripos, úžina mořská mezi ostrowem Euboea (Negropoute) a pewnau zemí řeckau.

www.libtool.com.cn

pluku perskému. Bojováno po dwa dni, až Xerxes nemoha nic pořídíti, do ležení swého hanebně ustaupiti musel, nechtěli wýbor síly swé w Thermopylách pohřbíti. Tím spůsobem byl by Leonidas ještě dlauho nepříteli odoláwati mohl; ale byl wždy osud Graecie, spíše zradau wlastních krajanů swých než cizími nepřátely přemoženu býti. Jakýs Efialtes ze krajiny Melis, mezi Thessalií a Phocis, pocházející, wyzradil Peršanům tajnau cestu přes horu Oeta, kudy Řekům w zad mohli wpadnauti. Čehož dowěděw se Leonidas, wida, že s tak malau mocí tak hroznému nepříteli se dwau stran odolati s to není, propustil saudruhy peloponneské k hájení wlastních obcí swých, podržew sedm set Thespičanů, kteří Spartanů, obrancû swých proti hrdým Thebám, opustiti nechtěli, a čtyry sta Thebanů, spíše co zastawencû zrádné této republiky, sám pak se s třemi sty Spartany swými hrdinské zaswětil smrti. Zaufalstwím roznícená mstyžádost dodáwala této hrstce statných Řeků wíce než lidské zmužilosti a síly, tak že se odwážili w temnosti noční na ležení Xerxesowo samo udeřiti. Weliké hromady překwapených barbarů padaly a utíkaly před nimi, lomoz a zmatek stal se takowý, že Xerxes sám ze stanu swého do nejzázšího dílu taboru prchnul. K ránu se táhli Řekowé mezi Thermopyly nazpět a w úžině se postawili. Xerxes, když spatřil, že takowé krwe prolití a takowá hrůza od tak malé hrstky Řeků pošla, zûřiwostí rozlícen poručil na ně udeřiti. Dlauho stáli Řekowé co pewná skála; ale nyní přikwapili Peršané od Efialta wedení od zadu; Thebani odwrhše zbroj prchli k nepřátelům; Leonidas padl šípem smrtícím proklán, a ostatní pod pahorem sudlic a šípů barbarských pohřbeni jsau. *) — Zmocniw se tedy průchodu Thermopylského mohl se nyní Xerxes po krajinách řeckých bez odporu rozwaliti. Přede wším chwátal uhasit žízeň tak dáwno hle-

*) Zde postawen památce Leonida kamenný lew, a Spartanům památný kámen s nápisem:
Ὦ ξεινε ἀγγειλον Λακεδαιμονιοις, ὁτι τηδε
Κειμεθα, τοις κεινων ρημασι πειθομενοι. To jest:
Pautníče zwěstuj Lakedaemonským, my že tuhle
Mrtwi ležíme, jakož zákony kázali nám.

dané pomsty nade zpupnými Atheny. Co praud ohniwé láwy přiwalil se barbar do Attiky, a wše před sebau šmáhem pleně a hubě blížil se k Athenám. Athenští ale hledajíce dle wyřčení božstwa útočiště swé we zdích dřewěných, již se byli na swé koráby utekli, zanechawše prázdné město swé rozlícenému wítězi, které také od něho bez prodlení w černé zříceniny obráceno jest. Loďstwo řecké, nyní wlast a jediná naděje Athenských, stálo w úžinách Saronského záliwu, jenž ostrow Salamis od přístawů Athenských dělí. Nebo po dobytí Thermopyl Řekowé uznáwajíce, že neprospíwá wíce hájiti pomoří hořejších, ačkoli na tentýž den u předhoří Artemisium nad loďstwem perským byli zwítězili, stáhli loďstwo swé Eurypem dolů k hájení krajin jižnějších, jichžto byl nepřítel ještě neopanowal. Sestáwalo pak loďstwo řecké, přispěním Akarnanůw a Epirotů sesílené ze tří set sedmdesáti osmi válečných lodí. Loďstwo perské leželo nyní w přístawích Athenských. Jeho síla, ač wlnobitím u předhoří Sepias a půtkau u Artemisium welikau ztrátu utrpěla, byla nowě podrobenými národy řeckými zase doplněna, takže se opět na 1200 lodí válečných wztahowala. Ta měla dáti nyní Řekům poslední smrtící ránu. A snad by se to bylo stalo, kdyby byl Themistokles pomocí Aristidesa, newděčné wlasti swé nyní k nowým službám z wyhnanstwí nawráceného, peloponneských správců lodních nepohnul, aby tak pohodlné stanowiště swé u Salamisu neopauštěli. Neb na širem moři by je bylo loďstwo perské snadno obklíčiti mohlo; kdežto mu naproti tomu w úžině rozložiti se a tudy celau sílu swau potřebowati nebylo možná. Zde se tedy ponuknutím Themistoklesowým strhla ona wěčně znamenitá *bitwa Salaminská*, (480. 23. září) která osud Graecie rozhodla; boj welmi krwawý a krutý, neboť dodáwal zmužilosti barbarům strach před mocnářem swým, jenž osobně na pomoří attickém ze wznešeného trůnu na bitwu se díwal. Konečně nepřátelské prawé křídlo, nejwíce z lodí foenických sestáwající, lodími Athenskými obehnáno a sdrceno, na lewém pak asiatští Řekowé, dílem napomenutím Themistoklesowým (které jim zanechal na předhoří Artemisium we skále wyryté) dílem wlastním puzeni citem, dílem weřejně k bratřím ewropejským

přestaupili, dílem od boje upustiwše k wítězstwí jim nápomocni byli. Tak před očima mocnáře samého wětší díl loďstwa perského ztroskotán, a ostatní po různu rozmetáno jest, což takowau swětowládce pojalo hrůzau, že se bez prodlení přes Hellespont do Asie nazpět odebral, zanechaw jen třikrát sto tisíc mužů k dalšímu dobývání krajin řeckých pod správau Mardoniowau. Mardonius wytáhl z Attiky, a položil se přes zimu do Thessalie. To dalo Řekům čas k oddechnutí. Athenští začali stawěti swé zřícené město, a Peloponnesští dokonáwali pewnau hradbu přes Isthmos *) k ochránění Peloponnesu proti wpádu hrozících ještě barbarů. Na jaře chystal se Mardonius k nowému tažení. Dříwe ale dal skrze Alexandra, poplatného wládce macedonského, Athenské napomenauti, aby se k dobrowolnému saudružstwí s Peršany spojili, přijmauce milost a náklonnost welikého mocnáře, jemuž bez toho marně odpírají. Nemoha jich ale přemluwiti, wpadl po druhé do Attiky, a Athenští museli wlast swau po druhé opustiti. Že pak mu we zpustlé nyní krajině této na špíži scházelo, odtáhl zase, a položil se w Boeotii. Nyní teprw přitáhl *Pausanias* s 5000 Spartany, 35000 Heloty a s jednotau peloponneskau Athenským na pomoc, kteří pod Aristidem, nyní wůdcem swým, pomocí spojenců swých, (Megara, Thespia, Plataea, Salamis, Euboea a Aegina) četné wojsko postawili, tak že se celá síla řecká as na 40000 těžkooděnců, a as dwakrát tolik lehkých wztahowala.

Blíž Plataey swedena tedy bitwa (479, 25. Září), w nížto zmužilost a schopnost řecká opět nowého úplného wítězstwí nade mnohem wětším barbarů počtem dosáhla. **) Sám Mardonius padl, celé wojsko jeho dílem zrubáno, dílem rozplašeno, pewný tábor dobyt, a kořist nesmírná Řekům do rukau přišla. Tak wytrženo z drápů despoty asiatského Řecko ewropejské, ale i asiatské mělo býti oswobozeno. Tentýž den wítězstwí Plataejského porazilo též loďstwo řecké pod správau Xantippa Athenského a Leotychidesa

*) Isthmos, úžina Peloponnes (Moreu) s pewnau zemí spojující.

**) *Pausanias* byl hlawní wůdce spojených Řeků, Aristides wedl wojsko Athenské.

Lakedaemonského 100,000 Peršanů u *předhoří Mykale* w Jonii naproti ostrowu Samos, čímž i Jonii poznowu swoboda wyswitla. — Hrozné tedy počnutí Xerxesowo proti Řekům zcela zmařeno bylo, neboť i spojencowé jeho Karthaginští, Gelosem Syrakuským u Himery na hlawu poraženi k uznání řecké přednosti a sláwy přinuceni jsau. Lístek obrácen, a Persie, která podrobením Řeků wšecky státy celého swěta pohltiti chtěla, nyní sama se měla čeho obáwati, aby mečem řeckým nebyla zahlazena. Neboť nebylo Řekům dosti nepřítele jen odehnati, dychtili také po pomstě. Nejprwé měla wšecka pomoří ewropejská, wšickni ostrowowé řečtí a Řekowé předoasiatští jha perského zcela zproštěni býti. K tomu účelu křižowalo spojené loďstwo řecké, 30 lodí Athenských, 20 peloponneských a mnoho jiných spojencům z ostrowů aegejských a jonických přináležejících pod správau Pausania Spartanského w Středním a Aegejském moři a Hellespontu, wšeho dobýwajíc, co ještě w perské moci stálo. Že pak Pausanias, wítěz Plataejský, kořistí perskau porušen a wětší, než se na republikana patří, ctižádostí puzen spojence utlačowal, zanewřeli naň tito, a podrobili se raději wládě Athenské, pohnuti sprawedliwostí Aristida, nyní admirala Athenského, kterýžto pomůcky válečné na každé občanstwo přicházející tak nestranně rozdělowal, a s takowau mírností se wšemi spojenci zacházel, že si žádný nad ním stěžowati nemohl. Tak se dostala hegemonie čili hlawní wláda nad Řeckem do rukau Athenských, ješto až potud od Spartanů byla wedena, a po smrti Pausania, pro zrádné srozumění s Peršany proti Graecii zawiněné, Sparta z diwadla wojenského proti Peršanům zcela ustaupila, zanechawši dobýwání nowých wítězstwí Athenským a jich spojencům, ne bez tajného záští a mstyžádosti nad wynikající sokyní swau. Toto záští se bylo již okázalo hned po wítězstwí Mykalském, když Athenští zřícené město swé stawěti a pewněji než prwé ohražowati počali. Žárliwí Spartani protiwili se tak pewnému ohražení, jaké se na radu Themistoklesowu zakládati počalo, a jen důwtipnosti jeho se podařilo, přelstěním záwistiwé Sparty Atheny ohraditi a nowý prostrannější přístaw Piraeeus upewniti.

Ale tato horliwost wlastenecká Themistoklesowi špatně

byla odměněna; neboť Spartani, widauce se od něho býti zklamány, obwinili jej u obce Athenské z účastenstwí zrády Pausaniowy, a jeho znamenité bohatstwí bylo s to, w očích wrtkawých demokratů pauhé podezření w jistotu proměniti. Wítěz Salaminský tedy z newděčné wlasti swé wypowěděn, a poklid stáří swého u auhlawních nepřátel jména řeckého hledati přinucen jsa, dokonal žiwot swůj u wyhnanstwí we městě lydickém Magnesia, které mu král perský ochotně darowal, darmo přemýšleje o pomstu nad newděčnau ale wítěznau wlastí swau. Tím samým časem zemřel také Aristides, wékem sešlý, we ctnostné chudobě, chwalitebném wýnosu neporušitedlné sprawedliwosti swé. Tak odstaupili wšickni tři hlawní odpůrcowé Xerxesowi na jednau z diwadla, wšickni wěčné paměti hodní wzorowé wojenských a občanských ctností, kdyby byl Pausanias u Plataey a Themistokles u Salamisa padl. Ztráta Aristida byla by nenabytá bywala pro obec Athenskau, kdyby se byl we prawé péči o blaho wlasti swé wšemožně newynasnažil, aby ducha swého hodnému wychowanci wštípil. Tento wychowanec jeho byl *Cimon*, syn Miltiadůw, ze mládí sice prostopášný, ale wedením Aristidowým nejen naprawen, nýbrž tak zdokonalen, že zmužilost Miltiadowa se ctností Aristidesowau w jeho osobě spojena byla. Ten tedy přewzal po smrti Aristida správu spojeného loďstwa řeckého proti Peršanům. Nejprwé wypudil poslední zbytky barbarů z Ewropy, a pak chwátal s třemi sty plachtami k úplnému oswobození asiatského Řecka. Ochablá říše perská nyní Řekům tím méně s to byla odolati, když po smrti Xerxesowě, jenž spiknutím Artabanowým spolu s nejstarším synem swým zawražděn byl, teprw po mnohém domácím rozbroji třetí syn jeho *Artaxerxes Dlauhoruký* na trůnu se upewnil. Jeho loďstwo ze 400 lydických a foenických korábů záležející a weliké wojsko zemní u řeky *Eurymedonu* w Pamfylii proti Řekům postawené porazil Cimon jedním dnem obé (479), a wytrhnul celau řeckau Asii z poddanosti perské. Tato rána zatřásla základem již bez toho rozwiklaného kolossu perského tak silně, že by jej byl Cimon snad již tehdy docela we zříceniny swrhnauti mohl, kdyby mu byla neswornost Řeků samých w tom nepřekazila. Pro do-

mácí rozbroje a půtky, které wždy wzrůstající nenáwist proti přewažné moci Athenské w Řecku neustále rozněcowala, nemohli Athenští wíce celé síly swé na wálku perskau wynakládati; pročež wedena ještě celých dwacet let wíce ku kořistění, nežli k dobývání, až nowým slawným wítězstwím Cimonowým na *ostrowě Cypru* nad obojí mocí perskau Artaxerxes přinucen byl o pokoj, stůj co stůj, žádati. Cimon při dobývání Salamise na Cypru zemřel, což Peršanům dopomohlo snadnějšího wyslyšení u Řeků. Uzawřen tedy tak nazwaný *Cimonský mír* (449) s těmi záwazky: aby wšickni Řekowé w menší Asii wlády perské zcela sproštěni byli; aby se wojska perská na tři dni cesty zdělí k západním mořím nepřibližowala, a žádná lodí perská aby se mezi skalím Lyanacjským a ostrowem Faselis, t. j. w celém Aegaejském a Středním moři od Bosforu thrackého až ku předhoří Lycienskému nedala spatřiti. Tak se skončily ony wěčně znamenité wálky řecko-perské, které od wypálení Sardesa až do wítězstwí Cyperského 51 let trwaly.

ODDĚLENÍ II.

Sláwa Graecie, slabost Persie, wznik Macedonie.

Řecko a Persko od počátku peloponneské wálky.

Kdožby se byl při začátku wálek perských nadál, že se pro Řeky tak šťastně a tak slawně skončí! A tato sláwa přináleží obzwláštně Athenám. Jediné toto občanstwo řecké, jehož celý okršlek as 15 mil délky a 12 šířky obnášel, počalo wálku se říší celau téměř Asii obsahující, wydrželo ji přes 50 let, i ač domácími nepřátely obklopeno, přiwedlo zpupnau swětowládkyni tak daleko, že se pokornau obětí od úplné záhuby wykaupiti musela. Zde patrně widěti, že síla národu nezáleží tak na welikosti země a četnosti jeho wojsk, jako na dobrém jeho zřízení wnitřním a duchu wlasteneckém, který jedinau ranau desatero zjednancůw poráží. Z tak slawného účinku jediného státu řeckého jest patrně widěti, že by byli Řekowé w podwrácení trůnu perského Alexandra Welikého předejíti mohli, kdyby se byli místo domácích různic proti barbarům spojili. Než sotwa že prwní nebezpečenstwí wpádů perských bylo uzeno, uwrhlo zášť a

www.libtool.cz

žárliwost nepokojná občanstwa jejich we kruté domácí různice a wálky, které konečně celé Řecko w cizí poddanství uwedly. Tato žárliwost wypukla nejprwé proti přewažné moci Athenské. Atheny stály nyní na nejwyšším stupni mocnosti řecké. Jejich loďstwa wládla wšemi ostrowy aegejskými, pomořími Macedonie, Thracie, a menší Asie, která wšudež bohatými řeckými osadami poseta, pode jménem spojencû proti Peršanûm pod správau Athenskau stála. Ale nejen nejwyššího stupně mocnosti řecké dosáhly nyní Atheny, nýbrž i wrcholu sláwy nade wšecka wítězství trwanliwějšího, wrcholu řecké wzdělanosti. Její nejúčinnější podporau byl *Perikles,* syn Xanthippa, spoluwítěze Mykalského. Weden Anaxagorem, prwním rozumným mudrcem řeckým, náklonnosti obce, kterau si úlisnau láskau ke sprostému lidu a důkladnau wýmluwností získal, a štědrým sdílením obecného pokladu, na 10,000 talentů *) wynášejícího upewnil, hleděl wšemožně k zwelebení swé wlasti užíti. Město **) ozdobil nádhernými chrámy, diwadly, gymnasiemi,

*) Talent stříbra obnášel as 1920 zl. stř., talent zlata desetkrát wíce.

**) Město Atheny sestáwalo ze tří částí, hradu na skále ležícího, města okolo něho rozloženého a tří přístawů mořských, kteří Faleros, Munychia a Piraeeus slauli. Wlastní město mělo 60 stadií (půl druhé míle geografické) w okresu, a spojeno bylo s přístawy pewnými zdmi, z nichž jedna 35, druhá 40 stadií (1 míli) obnášela, čímž se celého města obor na 200 stadií (5 mil) wztahowal. Nejkrásnější ozdoba celého města byl parthenon, chrám Atheny (Minerwy) na hradě Athenském z bílého mramoru wystawený, 100 střewíců široký, 227 dlauhý, 69 wysoký, dwojím slaupením dorickým obraubený. Wnitř stála slawná socha bohyně (Athenky) z ryzího zlata a kostí slonowých Fidiášem mistrně utwořená, 26 loket řeckých (as 36 střewíců wysoká, 40 talentů nejčistšího zlata obnášející. Náčelí hradu ozdobowala wznešená předsíň čili brána (propylaee) w slaupořadí dorickém z mramoru wystawěná.

Gymnasia, školy, kde se mládež we schopnostech tělesných, běhu, zápasu a j. cwičila, byly w Athenách tři: w Akademii, w Lyceum a na chlumu Kynosarges. Mimo stawení k onomu cíli směřující, jakož byla: síň ke swlékání a natírání těla olejem (neb nazí se cwičili, odkudž jméno gymnasium, nahotiště), bojiště (palaestra), rejdiště (stadion), bywaly při každém gymnasium ještě síně jiné a slaupení (stoa), we kterých rozličtí učitelowé žáky swé rozličným wědám, zwláště mudrctwí učíwali. Tak učil Plato w Aka-

jakož: Parthenon, chrám Atheny bohyně, chrám Olympského Zeusa, Propylaee, Poekile, Odeum, ježto Fidias uměleckau rukau stkwostnými sochami ozdobil. Z nich byla nejznamenitější socha Athenina w Parthenonu a socha Zeusa Olympského; přístawy Piraeeus a Faleron spojil s hradbami městskými dlauhými zděmi, aby Athenám při obležení po zemi moře otewřeno zůstalo. Tudy na přístawích nowá powstáwala města, tak že Atheny wesměs až 5—6 mil německých w okršku obnášely, město wznešené a slawné, w němžto na 20,000 občanů, 10,000 pod ochranau stojících cizinců a 40,000 otroků přebýwalo, hlučné rozšířeným obchodem a přečastými stkwostnými obecnými radowánkami. Co Paříž za času Ludwíka XIV, to byly Atheny pod čtyřicetiletým řízením Periklesowým, prwní město starého swěta. Nikdy se wšeliká umělost na jednom místě tak hojně a tak slawně pohromadě neukázala, jako tehdy w Athenách. Zde slynuli řezbáři Fidias, Polyklet, Alkamenes, Agorakritos a Myron; malíři Zeuxis, Parrhasius; tragikowé Sofokles, Euripides, Aeschylos; rhetorowé: Lysias a Isokrates; historikowé: Herodot, Thucydides a Xenofon; w lékařství wynikal Hippokrates; w mudrctwí Sokrates. — Krásně kwetl nade wšecky jiné stát Athenský, ale na jeho kořenech také již hlodal čerw, a hrozil brzkau zkázau. K snadnějšímu dosažení swých ctižádostiwých úmyslů předsewzal Perikles mnohé škodliwé změny we zřízení Solonském, w základu žiwota Athenského. Efialtem, demagogem sobě zcela oddaným ztenčil moc a wážnost areopagu, a powolil tudy obecné mrawnosti uzdu. On zwětšil hrdost, opowážliwost a swéwolnost obecné luzy, zničiw zcela moc archontů a senatu, a odewzdaw ji lidu samému, z něhožto i saudce obecní k rozsuzowání nejhlawnějších důležitostí celého státu z obecní pokladnice platil, kudyž se saudnice prostředkem wýdělku pro nedbalau a lenošiwau luzu stala, kterážto neustálými obecnými radowánkami opájena, w nestydatost, nesprawe-

demii, zahradě ¼ hodiny od Athen wzdálené, kde také gymnasium bylo, w Lyceum také před městem Aristoteles, Zeno w krytém sloupení (stoa) Poikile nazwaném. W odeum prowozowaly se zápasy hudební.

dliwost a zpurnost, wždy hlauběji padala. Se spojenci nakládáno jako s poddanými, wšickni drženi jako pode jhem, které nemnohem lehčí, ale mnohem protiwnější, bylo nežli perské, protože od hrdých bratří pocházelo. Dobrowolné jejich pomůcky k válce perské na 600 talentů ročně se wztahující, proměněny w nucené daně, které k upokojení rozmařilosti Athenské přísně wybírány, a obecná spojencůw pokladnice z ostrowa Delos do Athen přenešena, jakoby wlastní wěc Athenských byla. Wzpauzelili se kteří, jako Thasos, Aegina, Euboea, Samos, ti co odbojníci ukrutně trestáni, pewnosti jejich wywráceny, a wláda Athenská jim ustanowena, ba jako Naxos, i k porobě odsuzowáni. Sama pewná země řecká zakusila hrdosti Athenské, jakož Korinth, Epidaurus, Megara, Boeotie; celé Řecko žádalo pomstu a zkrocení tohoto zpupného státu, obraceje daufající zraky swé ke Spartě, jedinému občanstwu, které se s Athenami měřiti mohlo. A již dáwno byla by Sparta jejich naději ráda naplnila, kdyby jí byl nešťastný pád w tom nepřekazil, jehožto žádná maudrost lidská předwídati nemohla. Hrozné zemětřesení (466) poplenilo celau jejich krajinu, a zřítilo jejich město tak, že na 20,000 lidu pošlo. Wšeobecného zmatku použili porobní Messeňané k swému oswobození, chopili se zbraně a zmocnili se pewnosti Ithome, odkudž je teprw po desíti létech Spartani s to byli wypuditi. Toto neštěstí a po něm wynasnažení Cimonowo, jehožto péče wždy na zachowání swornosti mezi Athény a Spartau směřowala, ač mu bylo ostrakismem odměněno, na nějaký čas wšeobecnau bauři wzdálila, až pak se po dlauhém hrožení w dewatenáctém roce po perském míru konečně w celé Graecii strhla válka záhubná sedmadwacetiletá, tak nazwaná *peloponneská* (431—404), která se nejen po wšech krajinách wlastního Řecka rozprostřela, ale i wšecky ostrowy a pomoří řecká zhaubným wírem uchwátiwši, až do Sicilie se táhla, a wywrátiwši mnohá slabší občanstwa konečně wládu Athenskau zdrtila. — Bližší ponuknutí toho již dáwno dautnawšího plamene poskytly newole ostrowa Korcyry s mateří swau, obcí Korintskau o wládu kolonie Korcyrenské, Epidamnus. Epidamnenští wypudili aristokraty, ježto Korcyrenští podporowali, a žádali i obdrželi pomoc od Ko-

rintha proti Korcyře. Korcyrenští žádali a obdrželi pomoc Athenskau, čímž uraženi Korintští mèsto Potidaea, kolonii swau, nyní ale Athenským poplatnau, na pomoří macedonském ležící, a s ní nejen krajinu Chalcidice, ale i Botiaeu a Pierii proti Athenám wzbaurili. Když pak Athenští těchto wýnosných krajin swých hájili a ku potrestání odpůrců Potidaeu oblehli, Korinthští pohnuli Spartu, aby s jednotau peloponneskau konečně do pole wytrhla. Celý Peloponnes, (kromě Argosských a Achajských, kteří bezestranní zůstali), pak Boeotie, Lokris, Focis, Megaris, Amprakie, Leukadie, Anaktorie spojily se proti Athenám, které wšecky řecké ostrowy (mimo bezestranné Theru a Melos), řecké osady macedonské, thracké a předoasiatské, jakožto poplatné spojence, a mimo to města akarnanská, jakož i Plataeu a Naupaktos wedly do boje. Widauce wšak, že proti 60,000 spojenců peloponneských, Archidamem, králem Spartanským wedených, Attiku na pewné zemi ubrániti s to nejsau, poplenili sami wenkowské statky swé, a wtáhli se wšickni do Athen, daufajíce w přízniwé moře a zkušené loďstwo, jemuž tehdy žádné we světě nemohlo odolati. Co Peloponnesští Attiku až po hradby hubili, zatím loďstwo Athenské plenilo pomoří peloponneské. To opětowáno na začátku druhého léta, kdež ale Athe[illegible]hroznějším ještě nepřítelem nawštíweny, ukrutným totiž morem, který po tři léta trwal, jímž wšecka jejich wojska nakažena, w němž i *Perikles zahynul* (429), a s ním nejsilnější státu Athenského podpora klesla. Nepomíjející zanechal Perikles po sobě památky, nesmrtedlné swědky wznešeného ducha swého, ale za největší zásluhu na smrtelném loži pokládal si to, že se k wůli jemu žádný občan Athenský nemusel we smutek obléci. Po jeho smrti válčeno zdlauhawě. Spartani obnowowali s příštím každého jara své wpády do Attiky, Athenští pak hubili pomoří peloponneská, potrestali wzdorující ostrow Lesbos, podporowali demokraty we hroznèm wzbauření Korcyrenském, usadili se w Pylos we Spartansku (bywalém Messensku) samém, najali na 400 Spartanů na ostrowě Sfakterii a dobyli ostrowa Cythery. Tím sklíčeni Spartani žádali o pokoj, jejž i rozumnější a mírnější občané Athenští, jako *Nicias*, wlasti přáli; ale drzí jirchář

Kleon, popauzel lid swau nestydatau wýchlubností k pokračowání u wálce; teprw když Athenští u Delium od Thebanů poraženi byli, když jim Spartanský rek *Brasidas* celé pomoří macedonské odejmul, když urputný Kleon sám w porážce u Amfipole padl; w dewátém roce wálky opadla hrdost Athenským, i uzawřen pokoj pod nawrácením wšech dobytých měst, a učiněna jednota mezi Atheny a Spartau na 59 let, tak nazwaný *mír Niciášůw* (421). Tento mír netrwal ani rok, neboť spojenci Spartanští, zwláště Korinthští, nespokojeni jsauce s wýminkami jeho, které se pro swobodu řeckau zdály býti nebezpečné; (neboť bylo uzawřeno, že Atheny a Sparta dle společné libosti články toho míru rušiti nebo měniti mohau), hleděli wálku obnowiti, a mocnosti smířené samy zpěčowaly se sliby swé držeti; Spartani nechtěli wydati měst thrackých, a Athenští Pylos. K obnowení tedy žádaného rozbroje popudili Korinthští Argos proti Spartě, s níž Atheny se spojily, a tak stálo Řecko zase proti sobě w rozbroji, ačkoli mezi Atheny a Spartau pokoj na oko ještě trwal.

K tomuto Athenských s Argosskými spojení nejwíce přispěl *Alcibiades*, syn wěhlasného Kliniáše, se strany matčiny s Periklem, swým ondy pěstaunem, příbuzný. Jeho lehkomyslná ctižádost nemohla snésti tichého míru; neb ačkoliw byl žák Sokratůw, předce wždy hotow byl wlasti zisk i blaženost wlastnímu lesku obětowati. I dráhy Themistoklesowy, Aristidowy nebo Periklowy následowati sprostné mu bylo; Nicias jemu byl protiwný, že byl wážen; on nade wšecky wyššího hledal sláwy stupně. A k dosažení jeho nenadále ještě wnadnější se mu otewřel wýhled. Města sicilská, spojena nedáwno uwedenau demokratií, stála mezi sebau w rozbroji, bojujíce o swobodu a přednost. Mocné Syrakusy se spojenci Selinuntickými wypudily Leontické, a sewřely Egestu. Egestinští požádali Athenských o pomoc, a půwabný lidu miláček Alcibiades swau lichotnau wýmluwností wymohl jim ji, lákaje lid tau nadějí, že mocnost Athenskau podrobením nejen wznešeného tohoto ostrowa, ale i dobytím jižní Italie a snad i sewerní Afriky rozšíří. Sto čtyry a třicet wálečných lodí na 20,000 mužů obsahujících, pod správau Niciáše, Alcibiada a Lamacha wypraweno tedy do

Sicilie; dříwe wšak, než se co důležitého mohlo před se wzíti, Alcibiades domů powolán k hájení žiwota proti žalobám protiwníků swých, kteříž jej byli ze spáchané bezbožnosti, zohawení totiž Merkurowých soch, *) obwinili. Znaje ukrutnost uražené powěrečnosti, prchnul Alcibiades ke Spartanům, hledaje msty ke zkáze wlasti. A w brzce jí dosáhl; neb na jeho ponuknutí upewněna od Spartanů Decelie w samé Attice, čímž Atheny welmi sklíčeny byly. W Sicilii též brzy se ukázaly následky odstranění Alcibiadowa; neboť oddalující Niciáš od Gylippa, wůdce Spartanského, Syrakusám na pomoc poslaného, častěji poražen, a po úplném we přístawu Syrakusanském loďstwa Athenského od Sicilských ztroskotání na útěku zcela potřen jest. We přístawu Syrakusanském klesla mocnost Athenská, a nyní se se wšech stran walili nepřátelé ke zkáze této oslablé obce. Celý spolek peloponneský, nyní ještě sicilskými rozmnožen spojenci, wytáhl proti Athenám, a aby žádné jim nezbýwalo naděje, také Peršané ku pomoci powoláni. Poslední silau wzchopili se Athenští, wyprawili nowé loďstwo, chtíce spojence odpadlé zase podrobiti; nowá wšak je potkala rána, loďstwo poraženo, a předůležitý ostrow Euboea padl w ruce nepřátelské. Z toho weliký strach a zmatek w Athenách, wláda w širší demokratii proměněna, a nazpět powolán Alcibiades, aby wlast swau ochránil. S ním wrátila se nowá naděje a nowý žiwot; odwrátil Tissaferna, satrapu perského w přední Asii, od spolku se Spartau, obdržel wítězstwí u Samosu, Dardanum a Cyzikum, čímž znowa pozdwihly Atheny hrdau šíji swau. Wrtkawá wšak jest přízeň lidu; brzy byl Alcibiad zase wypowěděn, že loďstwo Athenské w nepřítomnosti jeho porážku utrpělo **), a do Thracie u

*) Merkur (Hermes), posel bohů, bůh kupců a zlodějů měl mnohé sochy w Athenách, slaupy s okřídlenými hlawami, které jedné noci wšecky zuraženy byly, z čehož Alcibiades, dosti k tomu lehkomyslný, obwiněn.

**) Alcibiad swěřil w nepřítomnosti swé loďstwo Antiochowi, milenci swému, který neprozřetelně bitwu swed byl poražen. Za to zawrhli Athenští Alcibiada, jenž se na to do Thracie odebral. Tam ještě napomínal wůdcůw loďstwa Athenského u Kozí řeky ležícího před nešťastnau porážkau jeho. Odtud odebraw se k Farnabazowi,

wyhnanství se odebral. Deset wůdců na místě jeho obdrželo správu, mezi nimiž *Konon* byl nejwýtečnější, a slawné wítězstwí u Arginus dodalo nowého ducha Athenským. — Již sedmadwacátý rok trwala záhubná wálka tato, wítězoslawný ondy duch národnosti řecké podlehl sobětné žárliwosti, a titíž Řekowé, kteří prwé tak hrdinsky stáli proti barbarům perským, ucházeli se nyní o přízeň jejich, aby se mezi sebau podmaňowati a hubiti mohli. Zwláště wynasnažil se Lysander, wůdce spolku peloponneského získati přízeň Cyra mladšího, satrapy w přední Asii, jehož pomocí konečně nad Atheny zwítězil. U řeky Aegospotamos (Kozí řeka) na pomoří Hellespontském ztroskotal neprozřetelné loďstwo, a porazil wojsko Athenské; jen s osmi loděmi ušel Konon do Cypru, a jedna nešťastnau zprâwu do Athen přinesla. Na to opanowán Piraeeus (405), wznešené město Minerwino saukrewnými nepřátely osazeno, hradby jeho, ondy k ochraně Řecka proti lítému barbaru welikomyslně opuštěné, nyní od Řekůsamých w nepřízniwém plesání zbořeny a obrana swobody řecké pode jho třiceti lstnému wítěziteli oddaných wládařů (tyrannů) podrobena jest. Tu nastalo pronásledowání wšech sprawedliwých, mírný Theramenes, zbožný mudrc Sokrates k jedowé číši odsauzeni, žiwoty i statky občanů swéwoli tyrannů za kořist dány. Oswobodil je sice od tyrannů těchto zmužilý *Thrasibulus* w čele wystěhowanců Athenských do Attiky wpad a poraziw žoldnéře jejich; wrácena ústawa předešlá Athenám, panstwí ale jejich nenawrátilo se, a Spartě nyní podřízeni zůstaly. Tak Atheny klesly, a Sparta dosáhla přednost na zemi i na mořích řeckých.

Tyto znamenité dějiny řecké zatemňowaly až potud historii perskau, na niž nyní teprwé zření obrátiti wolno. Po dlauhém seslablém panowání Artaxerxa Dlauhorukého (425) rychle se měnila poslaupnost králů perských, Xerxes II, Sogdian a Ochus po dwau létech mezi rûznicemi wnitřními po sobě následowali. Prwní léta wlády swé strâwil Ochus,

---

satrapowi perskému do Frygie, buď popauzením Spartanským aneb ze msty jistých znamenitých Peršanů, jejichž sestru swedl, usmrcen jest.

též Darius Nothus nazwaný, s upewněním wždy klesajícího trůnu, a po odstranění wšech soků w rozmařilostech dworu swého. Teprwé w dewátém roce wlády swé wytržen z požiwání zženštilých rozkoší odbojstwem Aegypta a Lydie, kterých ztrátu jen zmužilost místodržícího Farnabaza a lstného Tissaferna odwrátiti mohla, zwláště když tento bedliw jsa rozšíření wlády perské a tím wlastní, se Spartau ke zkáze Athen se spojil. Práwě toho léta, když se skončila wálka peloponneská, zemřel Darius Nothus, a pozůstawil trůn perský staršímu synu swému, Artaxerxes Bystrowtipný (Mnemon) nazwanému, ačkoliw se králowá Parysatis wšemožně snažila, mladšího syna swého w poslaupnost uwésti. Tento mladší syn byl *Kyros*, tak nazwaný *mladší*, wtipem a mužností nade staršího bratra swého mnohem wýtečnější, nyní pod wrchním řízením bratrowým místodržící w Lydii, Frygii a Kappadocii, ode wšech poddaných pro swau mírnost a přiwětiwost milowaný, a pro swau k řecké wzdělanosti šetrnost od Řekû wážený, šťastný, kdyby ho bylo nelákalo žezlo králowské. Nemoha wšak zapomenauti, že pro přednost ducha wůlí matčinau ondy ke wládě perské byl ustanowen, umínil mocí wydobyti, co mu newděčný osud odřekl. Posilněn desíti tisíci najatých těžkooděnců řeckých pod správau Klearcha, wůdce Spartanského, táhl proti bratru swému wítězně a šťastně až do Babylonie, ale tam u Kanaxy mladistwým ohněm a msty žádostí puzen, neprozřetelně na bratra udeřiw, padl na bojišti. Asiatské wojsko jeho k Peršanům přestaupiwši nyní samo Řeky stíhati pomáhalo, tak sice, že jen zmužilost a stálost řecká, wedena maudrostí Xenofontowau, tisíceré obtížnosti přemoci, a skrowný woj tento na neznámých cestách, nepřátely obsazených, skrze krajiny barbarské, Medii, Ammonii a Kolchis do wlasti řecké zase s to byla nazpět uwésti. —

Tato odbůjci poskytnutá pomoc popudila Artaxerxa proti Spartanům; pročež Farnabazowi rozkázal na Řecko předoasiatské udeřiti. Ale Spartani přispěwše ku pomoci wedením bojowného Dercyllida, barbary brzo zkrotili, a rekowný král jejich *Agesilaos*, weškeré takměř se zmocniw přední Asie, již i sám trůn perský obmýšlel podwratiti. Nemoha ocelem odolati zženštilý Peršan, pokusil se o to

zlatem, a to prospělo tím snáze, když wládomocnost Spartanská již u wšech států podřízených w nenáwist byla upadla. Neboť Spartani, domnělí ochráncowé swobody řecké proti nátiskům Athenských, uwrhli ještě těžší jho na spojence swé, ustanowiwše we wšech občanstwích wládu desíti neb třiceti tyrannů (panowníků), kteří odwádějíce jen určité berně, občanstwa swéwolně drancowali, posádkami Spartanskými w tom jsauce podporowáni. Potlačení takowého se sprostiti, musila býti přirozená snaha jejich, a každá příležitost musila býti wítána, která k tomu mohla dopomoci. Pročež ochotně přijat wyslanec perský, který nadto záwažím zlatým powzbuzowal, a Korinth, Theby, Argos spojily se s Atheny proti Spartě. Nastala nowá wálka wniterní, nazwaná Korintská; týž Lysander, wůdce Spartanský, u Haliarta poražen i usmrcen, a co Agesilaos w Asii w šíření moci Spartanské pokračowal, Spartani doma mocnými nepřátely tak byli stísněni, že jej z Asie ku pomoci wlasti museli powolati. Agesilaos přišel, a zwítězil nad Thebany u Koronaey, ale wládu na moři tím samým časem wítězstwím u Knida Konon Spartanům wytrhnul. *Konon* byl lodní správce Athenský, který po porážce u Aegospotamu s několika galejemi k Ewagorowi Cyperskému prchnul, a čekal příležitosti ku pomstě nade zpupnými Spartany a ke wzkříšení sláwy Athenské. Proto nyní wstaupil do služby perské co wrchní loďstwa, a poraziw Spartany u Knida, hradby Athenské zase wystawil. Tím ztratili Spartani wládu nad koloniemi předoasiatskými, a měli se čeho obáwati, aby úklawní nepřátelé jejich, Atheny, podporowáni mocí perskau, hrozněji než prwé proti nim nepowstali. Pročež rychle uzawřeli pokoj s Peršany, swobodu bratří maloasiatských, tak draze nedáwno wykaupenau, obětowawše podlé sobětnosti. Řecká pomoří předoasiatská postaupena Peršanům, a wšecka města řecká za swobodná jsau wyhlášena; to byl hlawní obsah hanebného příměří ode lstného Spartanského půwoda pokojem *Antalcidowým* nazwaného (388). Zdálo se sice, že příměřím tímto swoboda řecká získala; ale wládožízniwí Spartani uměli wšech malých rozepří mezi osamělými obcemi tím snadněji ke swému lepšímu užíwati, podrobujíce wšechny podezřelé pod tím zámyslem, že co hajitelé wše-

obecného pokoje nepokojné trestati musejí. Tak potrestán Olynth na pomoří macedonském za rozšiřování moci své poddanstwím Spartanským; a Theby, že se hanebnému přiměří Antalcidowu protiwily, při té příležitosti od Foebida, wůdce Spartanského, beze wší nepřátelské pohnútky osazeny jsau. Tím ale zpupnost Spartanská nejwyššího dosáhla wrchole, a od té doby ke swé zkáze schylowala se. Spartani uwedli w Thebích wládu aristokratickau, a zástupcowé demokratie prchli do Athen. Mezi nimi byl také *Pelopidas*, zwláštní milownik swobody demokratické, jejž přednosti tělesné i dušewné k wyswobození wlasti ustanowily. Jeho snahau spřisáhli se tito uteklí Thebani proti domácím utlačitelům wlasti swé, a lest jednoho saudruha jejich přispěla jim k dosažení žádaného účelu. Wkradše se totiž po tajmu do Theb, překwapili tyranny při kwasu, který jim byl Fyllidas lstiwě přistrojil; a wraziwše místo očekáwaných kochanek w rauše ženském do wečeřadla, rozkoší opojené wládce zawraždili. Na to uwedena zase w Thebích demokratie, a osada Spartanská ze twrze Kadmejské wypuzena. *Epaminondas* maudrau zmužilostí a wlastenskau láskau k swobodě s Pelopidem co nejúžeji spřízněný, zwítězil nad Spartany u *Leuktry* (371), a mocnost Spartanská zdrcena.

Toto wítězstwí získalo nyní *Thebám přednost* nade wšemi státy řeckými. Spojenci peloponnesští wětším dílem Spartu opustili, a uchýlili se k Thebanským, tak že Epaminondas snadně do Peloponnesu wpády činiti a Spartě samé hroziti mohl. I zewnitř dosáhly Theby weliké znamenitosti co saudcowé w Thessalii a Macedonii. Alexandra totiž, tyranna Ferejského, celé Thessalii nebezpečného, Pelopidas se swým nesmrtedlným sborem skrotil, a rozbroj macedonský po smrti *Amynta II* wzniklý rozhodl. K ubezpečení jeho přiwedl mladého Filippa, potomního Filippa Welikého macedonského do Theb do zástawy. Mezi tím neustále wálčeno proti Spartě s rozličnými změnami, až konečně we wšeobecné kruté *bitwě Mantinejské* w Arkadii Epaminondas padl (363). Padl sice co wítěz, ale s ním padla také sláwa Thebanská, a seslablí státowé řečtí od té doby chýlili se k nastáwa porobě. Spartani podporowali pod správau kmeta A wzpauru aegyptskau, chtíce se cizí kořistí sa

nic již jim neswědčilo; Agesilaos newykonal ničeho, coby bylo jeho předešlé slávy hodno bývalo, a zemřel při návratu na pomoří Cyrenejském, dočkaw se nejwyššího wzniku i zkázy wlasti swé. Athenští byli sice po pádu swém zase mocně se zdwihli, ale rozmařilost udusila bývalého mužného ducha jejich tak, že ani odbojným spojencům swým nemohli odolati. Jediný šlechtic jejich Chabrias padl w nečestné půtce; *Ifikratowi* a *Timotheowi* odměněno wyhnanstwím, a nestydatý Chares, miláček nestydaté luzy, hanobil wojwodstwí Athenské. Podobně byly i ostatní republiky řecké dílem wnitř nakaženy, dílem zewnitř stísněny, tak že se není čemu diwiti, kterak swoboda řecká, která ondy nejmocnější říši swěta tak hrdinsky wzdorowala, nyní pode jho macedonské klesnauti mohla.

Macedonie.

Čtyry sta a šestnácte let před Kristem nebylo ještě Macedonie od barbarských států pomezních, Thracie, Paeonie a Illyrie rozeznati. Na jihu řeckými obcemi, mezi nimiž Olynth a Amfipolis nejwznešenější, obmezena, jen asi 60 mil obnášela Emathia, potom Macedonia, kamž *Karanus* z pokolení Herkulesowa prwní řeckau osadu zawedl. Barbarowé byli wíce maudrostí a wlídností než mocí získáni, očež nástupcowé Karanowi *Koaenus* a *Thyrimas* se pokusili, nejwíce ale *Perdikkas*, toho jména prwní, dokázal. Po něm panowal *Alexander I* za času Xerxesowých (713), co wyslanec do Athen znamenitý; pak *Perdikkas II*, lstný saudruh Spartanský we wálce peloponneské. Po tomto následowal rozšafný a o wzdělání státu tak starostliwý Archelaus I. Ale po jeho brzké smrti neustále as 50 let trwající rozepře s nepřátelskými spojené wpády Macedonii hubily. Bardyllis, wůdce illyrský, swrhnul Amynta II s trůnu, a dosadil Argaea pod wýminkau poplatnosti. Thrakowé podporowali zase jiného králowce, Pausania, až pomocí thessalskau a Olynthskau Amynthas zase na trůn dosazen, jejž i po podrobení Olyntha od Spartanůw podržel. Ale syn jeho Alexander zůstawil po kratičkém wladařstwí swém dwa nedospělé ještě syny, Perdikka a Filippa; čehož použiw nadřečený Pausanias, říše se zmocnil. Osirelých wšak matka

gaejských založil osadu macedonskau, jižto městem Filippowým nazwal. Na to podmanil Thessalii pod zámyslem jejího ode tří nesworných tyranů wyswobození, a wešel w přízeň s Arybbasem králem epirotským, zasnaubiw si jeho sestru Olympii, z níž se mu narodil Alexander. Tak se hleděl Filipp všemožně sesíliti, aby své ctižádostné záměry proti Řekům wywésti mohl. A brzy se mu k tomu bližší wyskytla příležitost. Radda amfiktionská odsaudila Fokenské k weliké pokutě, protože jistý okršlek polní, chrámu Delfickému přináležející, k swému užitku w role obrátili. Fokenští nechtěli se pokutě této podrobiti, a chopili se zbraně. *Z* toho pošla tak nazwaná *wálka swatá* (355), w níž Fokenští Filomelem a pak bratrem jeho Onomarchem wedeni, a laupeží pokladu Delfického sesíleni, ze začátku šťastně proti jednatelům amfiktionským, Thebám, Lokrům a jiným okolním menším obcím bojowali. Když pak Lykofron, tyrann Feraejský, od Filippa někdy swržený, s některými městy thessalskými k Fokenským se připojil; dostal Filipp příležitost, do této wálky se wmísiti. Rychle wtrhnul do Thessalie proti Lykofronu, jemuž Onomarchus z Boeotie na pomoc přitáhl; a ačkoli w prwním setkání Onomarchem přemožen, brzy na to u Magnesie nad oběma úplně zwítězil. Nyní mínil do srdce řeckého wraziti. Že pak Athenští, předwídajíce jeho úmysl, po porážce Fokenských Thermopyly osadili, a tak hlawní bránu řeckau před ním zawřeli; hleděl si zmýlenau naději na jiné straně wynahraditi, a odwrh přátelskau larwu táhl proti Olynthu. Olynthští žádali Athenských o pomoc, kterau bez toho jejich wlastní jistota žádala; než ani třikrát opětowané prosby sklíčených bratří, ani důtkliwé řečnění Demosthenesowo, ani wždy blíže walící se nebezpečenstwí nemohlo jich z rozmařilé ospalosti probuditi; pomoc Olynthským poskytnutá nikam nestačila (348), a tak Olynth dobyt a rozbořen, a obywatelé w porobu uwrženi. S Olynthem připadla celá krajina Chalcis a sewerní pomoří aegejské k Macedonii; nyní mu nescházel něž ještě jeden krok ku podrobení Graecie. Spojená sice síla řecká bylaby mu lehce ještě mohla odolati, ale úskočnost Filippowa zmařila každé sjednocení. Seslablá Sparta měla se ještě wždy w Peloponnesu Messenie a Arkadie co

www.libtool.com.cn

obáwali. W srdci Řecka ještě plála válka swatá. a. Athenské uměl Filipp tak uchlácholiti, že s ním w jednotu wstaupili. Tak wše šťastně připrawiw wtrhnul skrze Thermopyly do Fokie beze wšeho odporu; neboť oklamal Fokenské přislíbením, že se jich w raddě amfiktionské ujme, jejímužto wyřčení Fokenští podrobiti se přislíbili. Tato ale radda nejwíce z úhlawních jejich nepřátel záležející (neboť ani plnomocníci Athenští nebyli přítomni) uzawřela: aby Fokenští z towaryšstwa řeckého wyhoštěni, jejich města zbořena, jejich mohowitost wojenská k náhradě Apollina prodána byla, a nad to aby každoročně 1000 talentů chrámu Delfickému platili tak dlauho, ažby se náhrada docela wyplnila. Korinthští přednosti při poswátných hrách *) Pythických jsau odsauzeni a přiřčena tato přednost macedonskému králi, který nyní na místo Fokenských w raddu amfiktionskau přijat a dozorcem chrámu Delfického ustanowen jest. W tomto důstojenstwí wykonal Filipp pokutu nad Fokenskými wyřčenau s chladnau ukrutnosti. Starobylá jejich města zbořena, a obywatelé k otrockému wzděláwání rolí přinuceni; načež Filipp položiw pewnau osadu do Nycaey blíže Thermopyl, do Thracie táhl, chtěje Byzance a Perintha se zmocniti. Athenští ale Demosthenem powzbuzeni, ještě jednau se slawně okázali. *Focion*, poslední ozdoba wojska jejich, zapudil Filippa od Byzance a Perintha, a hrůzu před zbrojí Athenskau nesl i w samu Macedonii. Tím wíce se ale Filipp přičinil, úskočně toho dowésti, čeho násilím ještě nemohl. Nejwíce se mu o to jednalo, aby mezi Řeky samými zase rozbroj roznítil, což se mu porušenými demagogy a řečníky Athenskými brzo powedlo. W raddě totiž amfiktionské powzbuzením Aeschyna, řečníka Athenského, uzawřeno potre-

*) Čtwerá hry národní spojowaly wšecky státy řecké swazkem příbuzenstwí, totiž Olympské, Pythické (w Delfích), Isthmické a Nemejské, w nichž se zápasy jak tělesné tak i duševní držíwaly, a wítěz před očima celé Graecie oslawen býwal. Nejznamenitější byly hry Olympské, w Olympii, městě Elisském w Peloponnesu každý čtwrtý rok slawené, dle kterých Řekowé swé olympiady (čtyrletí) a stadia (dýlky 100 sáhů) počítali. Zde byl slawný chrám Olympského Zeusa s welebnau toho boha sochau, ze zlata a kostí slonowých Fidiášem mistrně složenau.

www.libtab.cz

stání Amfyssenských pro wzdělání okrsku Cyrrhy a Kryssy, ondy Apollinowi zaswěceného, a Filipp powolán k wykonání toho rozsudku. Filipp přikwapil, a zmocnil se Elataey, pewnosti ondy fokenské. Tak blízké nebezpečenstwí, Demosthenem ohniwě předloženo, pohnulo Atheny k wynaložení celé swé síly k wyswobození Graecie. Do wšech obcí Athenských wyprawena wyslanstwí wzbuzující k obraně swobody, i s Thebany mír a spolek uzawřen, loďstwo hbitě wypraweno, a spojená wojska řecká, z Athenských, Thebanských a některých menších spojenců sestáwající, wytáhla proti Filippowi. Ale již se byl čas přiblížil, w němž swoboda řecká klesnauti měla. Spojená wojska nejwíce winau neprozřetelných a newlastenských wůdců, od Filippa u *Chaeroney* na hlawu poražena (338), a Řecko králi macedonskému podnoženo. Zanechalť sice Filipp wšech občanstew řeckých při požiwání wlastních swobodných zřízení, žádného dále neutlačiw, krom Thebanů, w jejichžto pewnost osadu macedonskau položil; za to wšak tím ochotněji musela Graecie k zwelebení, rozšíření a oslawení Macedonie od této doby slaužiti. Na weřejném sněmu wšech amfiktionských států dal Filipp prohlásiti, nyní že přišel čas, aby Řekowé Peršany, swé přirozené nepřátely, za wšecka předešlá utlačowání potrestali, a swých předoasiatských bratří ode jha jejich wyswobodili. Jednomyslně podwolil se sněm států řeckých žádosti wítězitele, Filipp za hlawního wůdce spojeného Řecka wyhlášen, a dwakrát sto a dwacet tisíc pěšího s patnácti tisíci jízdného wojska řeckého shromáždilo se pod správau macedonského krále; wojsko, kteréby bylo nejen Macedonii a Persii odolati, ale i obě zdrtiti mohlo, kdyby se bylo dříwe k hájení swobody swé sjednotilo.

Mocně se tedy blížil Filipp k wrcholi wšech swých záměrů, oslawení totiž Macedonie zbořením mocnářstwí perského. Dříwe wšak, než jeho dosáhnauti mohl, uchwátila jej dýka jistého Macedona, jménem Pausania, který jej při hodech swatebních dcery jeho Kleopatry s králem epirotským na cestě z paláce do diwadla úkladně zawraždil.

www.libtool.com.cn

ODDĚLENÍ III.

Alexander Weliký, pád Persie, rozdělení říše macedonské.

Po smrti Filippowě nastaupil syn jeho Alexander wládu nad Macedonií a wéwodstwí nad Graecií. Cwičením Aristotelesowým wzděláwán jsa, rozwinul již w útlém wèku neobyčejné přednosti ducha, a již co jinoch dokázal swau srdnatost we mnohých bojích po boku otce swého, jemuž jedenkráte w přepadení Triballůw swau rekowností žiwot zachowal. W bitwě Chaeronejské, w 19. roku stáří swého, wedl lewé křídlo macedonské proti Thebanům. Nic wšak nejewí jeho powahu lépe, jako ona schůzka s Diogenem *) w Korinthu. Alexander žádostiw jsa seznati tak podiwného mudrce, nawštíwil jej práwě w bečce na slunci ležícího. Jaké milosti si žádáš ode mne, tázal se Diogena; načež tento: Abys mi odslonil. Tím pohnut král: kdybych nebyl Alexandrem, zwolal, chtěl bych Diogenem býti. Wše mu tedy stejné bylo, jen když se mu swět obdiwowal. Sotwa že se Alexander na stolci otcowském usadil, již dostal příležitost, jméno swé na sewerních a západních hranicích říše swé oslawiti. Illyrowé a Triballowé, Filippem podnoženi, mínili wlády synowy se sprostiti, rychlým wšak wpádem w krajiny jejich udusil zpauru Alexander, přešel i Dunaj a zaplašil Gety, a tak říši swau proti barbarům upewniw, chwátal do Řecka, kdežto nowé powstání Thebanůw jeho přítomnosti nanejwýše žádalo. Thebanští totiž uslyšewše, že Alexander w Illyrii zahynul, usilowali se wlády macedonské sprostiti. K tomu cíli zawraždili poručníky osady macedonské w Kadmaei ležící, a hleděli se jí zmocniti. Záhy wšak přitáhl Alexander, wtrhnul do Boeotie, oblehl, dobyl a rozbořil Theby docela, kromě jediného

*) Diogenes, žák Antisthena mudrce, který nejwětší ctnost we zapření sebe samého kladl, učitele swého horliwější, w potupowání wšech mrawů a obyčejů, trýznění těla a snášení wšeliké potupy čest hledaje, co nejchatrněji se odíwal, wenku anebo pod sudem spáwal a pokrmy často hnusnými hlad krotíwal, wším pohodlím žiwota docela opowrhuje.

obydlí Pindarowa, a dal se po druhé za náčelníka Řeků proti Peršanům wywoliti. Ujistiw se wšech stran říši swau, nemeškal záměr otce swého proti Persii wykonati. Dwacet tisíc mužů zanechal pod správau Antipatrowau w Macedonii, sám pak co náčelník wojska řeckého táhl asi s třiceti tisíci pěšího a pěti tisíci jízdného wojska přes Hellespont.

Není se čemu diwiti, že si Alexander s tak malau mocí trůn perský podwrátiti důwěřowal, když se upamatujeme, že jen as deset tisíc Řeků ondy w odbojstwí mladšího Cyra celé moci perské odolati mohlo; tím méně, když známo, že od té doby Persie wždy ještě hlauběji klesala. Domácí různice u rozmařilého a zženštilého dwora královského pletené jen wždy toho ke wládě připauštěly, kdo nejlépe úkladně wražditi uměl. Tak následowal po Artaxerxesowi II, bratru Cyra mladšího, nezbedný ukrutník *Artaxerxes III Ochus;* toho odklidil *Arses*, tohoto pak konečně *Darius III Codomannus*, w tentýž skoro čas, když Alexander wládu nastaupil. Zewnitřní podoba říše perské dosawad sice ještě byla weliká; neboť obnášela Persie wždy ještě nejhlawnější díl Ásie a znamenitý díl Afriky; než Aegypt w neustálém byl odbojstwí, wzdálenější provincie wždy byly hotowy k odpadnutí, a satrapowé neb místodržící jejich jen tenkrát poslauchali rozkazů welikého mocnáře, když se s jejich zištností srownáwaly. Tak záležela wšecka sláwa trůnu perského na zewnitřní pompě, a nádherné dwoření zakrýwalo hynaucí sílu jeho. — Beze wšeho odporu dostihl Alexander pomoří asiatského, a táhl se dle něho dále. Nyní teprw se sešli satrapowé pomořských krajin perských, strachem puzeni k swornosti, rozjímajíce, kterakby nepřítele zabawiti mohli. Memnon Rhodický, ze wšech nejrozumnější, radil, aby se Peršané w žádný hlawní boj s Macedony nepauštěli, nýbrž aby poplenice krajiny okolní nepřítele nedostatkem potrawy hleděli zapuditi. Tato wšak prozřetelná rada nelíbila se ostatním, kteříž umínili, s celau mocí swau nepříteli wstříc se postawiti.

Hbitě sebrawše celau sílu swau, položili se na wýchodním břehu řeky Granikus nazwané. Čehož dowěděw se Alexander, bez prodlení táhl k boji. W dwojnásobné tehdy šířce wytrhla jeho falanx, okřídlena jízdau, w předu

pěchota a jízda lehká, w zadu wozy a zawazadla. Pět set lehké pěchoty s jízdnými kopinníky k wyskaumání brodu přes Granikus a k wyšetření síly nepřátelské wyslaných kwapně se wrátili, oznamujíce, že Peršané na protějším břehu welmi pohodlně stojí, jejich jízda že je dwacet tisíc mužů silná; cizí pak žoldnéři, většim dílem řečtí, že neméně obnášejí. Nicméně ustanowil Alexander na nepřítele uderiti, ačkoli jej Parmenio zdržowal, představuje, jak těžko by bylo falanxi hluboký Granikus w pořádku přebřísti, a jak mnohem bezpečněji noci očekáwati, kdežto by barbarowé spíše zpět odtáhli, nežby se proti nepříteli položili. Nedal se wšak zdržeti Alexander, prawě, nyní že barbar zkusiti musí udatnosti macedonské; nyní že se musí wojsko jeho wýtečným učiniti, a něčeho dokázati, coby pověst o jeho rekownosti potwrdilo. Tak odtušiw wyšwihnul se na kůň, přewzal správu prawého křídla, lewé odewzdal Parmeniowi a sešikowal se na břehu proti nepříteli.

Dle obdrženého rozkazu wtrhnul nejdříwe Ptolomaeus, bratr Alexandrůw *), s těžkau jízdau do řeky; po něm Amyntas **) s pěchotau a částí lehkých jezdců, pak Alexander sám s výborem prawého křídla. Jízda perská bojowala sice urputně, a prwní oddělení macedonské do řeky odraženo. Jak ale přikwapil Alexander s rekownými saudruhy ***) swými, tu zastawen praud barbarů jeho hrdinstwim; zatim přitáhl Parmenio, a dříwe než ještě hrůzonosný falanx na nepřítele wraziti mohl, již on se kácel, a brzy we zmateném útěku porážen (344). Tak slawně wypadl prwní tento boj Alexandrůw s Peršany, jenž mu celau přední Asii otewřel. Sardes jej uwítal co wyswoboditele; Efeským pomohl chrám Dianin, Herostratem †) wypálený, zase wystawěti, a wšecka města řecká wzdala se mu dobrowolně, krom Mileta a Halikarnassa, jejž Memnon

*) Ptolomaeus byl poboční syn Filippůw z Arsinoe, Lagowi prowdané.

**) Syn Perdikka, staršího bratra Filippowa.

***) Jménem saudruhů poctěno bylo 8 pluků jezdců (katafraktů) zwláštní zmužilostí wýtečných.

†) Dychtiw zwěčniti jméno swé Herostrat, nemoha jináče, wypálením stkwostného chrámu Efesského to učinil.

Rhodický hájil. Ne bez welikého násilí Halikarnass dobyt a zbořen, wládu pak nad Karií odewzdal Alexander Adě, dědičce wládařství tohoto od Peršanů wypuzené. Na to rozpustiw loďstwo své, táhl poledními krajinami předoasiatskými dále; Parmenio wíce středozemních krajin, Lydie a Frygie se držel. W Gordium, hlawním městě frygickém oba se zase spojili, kdežto Alexandrowi wláda nad Asií wěstbau přičtena. *) Odtud podmaniw Pamfylii wítězně protáhl Kappadocií a Cilicií; nemoc w Tarsu jen něco málo jej pozdržela. Teprw když se k úžinám přibližowal z Cilicie do Syrie wedaucím, uslyšel, že Darius proti němu táhne. Probuzen totiž Darius z prostopášné wáhawosti své hrůzau nebezpečenstwí, sehnal konečně blíž Babylona wojska wšech rozdílných poddaných národů swých, tak že se síla jeho na 600,000 mužů wztahowala, jejíž jádro as 30,000 žoldnéřů řeckých obnášelo, ostatně ale, mimo 100,000 Peršanů, jichž třetí díl bylo jízdných, neohebná směsice hmotného wojska. Nicméně daufal jim Darius Alexandra najednau zničiti, a domniwaje se, že w Cilicii prodléwaje, jeho se bojí, táhl mu wstříc až do úžin Ipsenských, kde ani celau sílu swau nemohl rozložiti. Zde naň udeřil Alexander, a jak jen Řekowé falanxem macedonským byli přemoženi, takowá následowala porážka Peršanů, že se zbitých na 100.000 počítalo, a útěk tak byl neposádný a kwapný, že i rodina Dariowa w dobytém ležení perském Alexandrowi do rukau padla. **) Uznáwaje wšak Alexander, žeby nebezpečno bylo, stíhánum Daria do wýchodních krajin se pustiti, pokudby krajiny pomořské zcela nebyly podrobeny, usadiw místodržící nad Cilicií a Coelesyrií, táhl dále ku pomoří fenickému. Aradus, Marathus a Sidon dobrowolně brány mu

*) Tato wěstba záležela w tom, že ten, kdo uzel Gordický rozwáže, Asii wládti bude. Byl pak uzel tento z prowazu lýkowého, jímž poswátný wůz Gordia, prwního wládce frygického tak mistrně uwázán byl, že ani začátku ani konce uzle znamenati nebylo. Alexander mečem uzel přeťaw, wěstbu rozhodl.

**) Matce totiž Dariowa Sysigambis, manželka jeho Statira, dwě dcery a malý syn. Sysigambis, dříce Parmeniona za Alexandra, poklonila se jemu nečekaně, wida ji rozpačitau Alexander: Nemýlíš se, prawil, i tentot Alexander jest.

otewřely; tím mocněji wšak protiwil se mu Tyrus. Na ostrowě blíže břehu mořského ležíc, bylo obšírné toto město nad míru pewné, obchodem pak a bohatstwím wždy ještě znamenité. Tím wíce dychtil Alexander, stůj co stůj, zmocniti se ho, a počal zakládati weliký násep, jenžby břeh s ostrowem spojil. Než čím dále tato obtížná práce pokračowala, tím byla zdlauhawější rostaucí hlaubkau wody, tím záhubnější střelami obležených, kteří z lodí a hradeb dělníky obtěžowali a w práci zdržowali. Aby jim w tom překazil, dal Alexander na konci náspu dwě dřewěné wěže wystawěti, s nichžby se dělníci proti Tyrským hájiti mohli. Ale Tyrští wyprawili weliký prám se zawěšenými ohniwými kotly, a pustiwše jej při pohodlném wětru proti náspu, wěže zapálili a celé dílo zkazili. Konečně wšak násep předce byl dokonán, Tyrus přispěním loďstwa předoasiatského na zemi i na moři sewřen, a proti wšemu zaufanliwému wzdorowání konečně po sedmiměsíčním obležení dobyt jest (332); osm tisíc Tyřanů zbito, a třicet tisíc w porobu uwrženo. Tak podmaniw Foenicii táhl zemí judskau, kterážto se mu dobrowolně podrobila, swobodně až na pomezí arabské. Zde se mu pewnost Gaza wstříc postawila, jižto wěrný kleštěnec Batis arabskými žoldnéři bránil. Než ani on nemohl Alexandrowi dlauho wzdorowati; Gaza dobyta, ač hajitelowé její až do posledního muže bojowali. Nyní chwátal Alexander do Aegypta. W sedmi dnech dosáhl Pelusia, kdež jej loďstwo jeho již očekáwalo. Bez odporu dosáhl hlawního města Memfis. Zde uznán za panownika celého Aegypta, založil nad ústím Nilu Alexandrii, město, které co střed obchodu starého swěta brzy nad jiné wyniklo, a ještě nyní znamenité zůstáwá. Zwědawostí neb hrdostí puzen táhl odtud libyckými pustinami ke chrámu Ammonského Zewsa, za jehožto syna wěštbau uznán byw, *) wrátil se do Memfisa, aby Aegypt úplně spořádal. Dwa Aegypťané byli ustanoweni, aby správu zemskau wedli, ale hlawní osady macedonské w Memfisu a w Pelusium usazené poručil Alexander swým wěrným, aby wrtkawau

*) Wěštkyně, řečtiny nepowědomá, snad jej chtěla pozdrawiti slowem παιδιον, t. j. dítě, a místo toho řekla παιδιος: synů Zeusůw.

www.libtool.com.cn

zemi tuto vždy w poslušenství udržel. Tak se zmocnil Alexander všech pomořských krajin mocnářství perského; ale veliké východní země ještě slaužily králi perskému. Zde sebral Darius všecku sílu swau, kteráž se až na million pěchoty, 40,000 jízdy, 200 kosních wozů a 15 bojowných slonů wztahowala, a rozložil se w Assyrii mezi wesnicí Gaugamela a městem Arbela nazwaným. Čehož dowěděw se Alexander, rychle proti němu táhl. U Thapsaka přešel Eufrat, přebředl prudký Tigris, a chwátal do Assyrie, i nestanul, až byl před nepřítelem. Darius sešikowal wojska swá we dwě dlauhá pořadí neobyčejné hlaubky; sám pak dle perského obyčeje u prostřed prwního se postawil, obklopen patnácti tisíci wybrané stráže, již po obau stranách žoldnéřowé řečtí podporowali. Prawé křídlo sestáwalo z pluků medských, parthických, hyrkanských a sackých; lewé z perských, baktrických a karduských. Rozdíl byl národů, rozdíl we spůsobu bojowání, zbraně: meče, oštěpy, sudlice, palcáty, tesáky a palice. Před prwním řadem stáli kosní wozowé *), a před prostředkem jeho slonowé. **) Hlawní síla Alexandrowa záležela we dwau falanxích, ježto každý přes šestnácte tisíc mužů obnášel. Ty sešikowal do prwního pořadí, a za nimi těžkooděnce, peltasty, kteříby je podporowali, kdyby je dlauhý řad nepřátelský obkřídliti, a jim w bok nebo w zad padnauti chtěl. Jízdu a lehkau pěchotu postawil na křídlích, aby se snadno obrátiti mohla tam, kdeby toho prospěch nebo potřeba nejwíce žádala. Proti kosním wozům a slonům postaweni byli střelci, kteříby ředitele jejich sporáželi, bez nichž od strašných nástrojů těchto ničeho se mu báti nebylo. Tak prozřetelně spořádaw wojska swá, táhl se nyní Alexander šikmo proti lewému křídlu nepřátelskému, při čemž přední řad jeho zponenáhla se roztahowal; když pak ku podpoře klesajícího lewého křídla swého nepřítel nepořádně se hrnul, roztrhnul se šik jeho, mezi nějž Alexander sraženým klínem

*) Bylit to wozowé na osách ostrými kosami ozbrojení, koňmi též pewně ozbrojenými do řadů nepřátelských prudce hnáwani.

**) Na hřbetech slonů bojowných připiaty byly wížky, ze kterých ozbrojenci proti nepříteli bojowali.

těžkoodênců svých bez prodlení wtrhnul. Tím rozšířen prostor w šiku nepřátelském tak, že do něho prwní oddělení falanxu wraziti mohlo. Takowé síle odolati barbarům déle nemožno bylo, jejížto každý kročej tisícům smrt přinášel. Wše rozehnáno wůkol prchalo, we hrozném zmatku stíháno ukrutnau sečí, a Darius byl nejprwnější na útěku. Zatím ale trpělo lewé křídlo Alexandrowo, které Parmenio řídil; což uslyšewši jedno oddělení falanxu, chtíc je podporowati, s Alexandrem se táhnauti zanedbalo. Tak nastala mezera w řadu macedonském, jížto prodrawši se oddělení jízdy perské a indické, až do ležení macedonského, opodál ležícího, wrazilo. Než i toto nebezpečenstwí prozřetelností Alexandrowau odstraněno. Těžkoodênci totiž a peltasti, které za falanxem postawil, nyní obrátiwše se, rychle stíhali nepřátelskau jízdu tuto, a dokwapiwše na ni ji sporáželi. Přestaw stíhati krále, obrátil se nyní Alexander proti prawému nepřátelskému křídlu, jemuž se Parmenio sotwa již mohl ubrániti. Nastal boj krutý s perskau, parthickau a indickau jízdau; až konečně i zde umělost wojenská nad hrubau sílau barbarskau úplně zwítězila. Tímto wítězstwím získal Alexander celé srdce říše perské; Babylonie, Susiana a Persis s hlawními městy, Babylonem, Susau a Persepolí byly odměnau Alexandrowy zmužilosti a řecké taktiky.

Darius zatím prchnul přes hory armenské do Medie, jsa toho úmyslu, w Ekbatanê se usaditi, kdyby Alexander w Babyloně nebo w Suse chtěl zůstati; kdyby pak jej i do Medska stíhati mínil, do Baktrie se uchýliti a wšechny mezi krajinau tauto ležící země popleniti, aby jej aspoň pauště od poroby ochránily. Když pak Alexander po obdržení zprâwy této rychle do Medie wtrhnul a Ekbatany se zmocnil, tu zprotiwili se swému nešťastnému mocnáři někteří wýchodní satrapowé, mezi nimi zwláště Bessus, místodržící baktrický, a wedli jej zajatého, myslíce zrádným wydáním osoby jeho Alexandrowi se zawděčiti. Když pak je Alexander stíhal, zawraždiwše pána swého na cestě prchli. — Tak padl poslední král perský, po Cyrowi desátý, na zříceninách swé širowládné říše. Alexander proukázaw královskau poctu Dariowi, stíhal wražedlníky jeho skrze drsnaté krajiny arianské a zarangejské; Aornos a

Baktra se wzdaly, prudký přebředen Oxus, a zde od Spitamena zase zrazený Bessus polapen a ukrutnau smrtí potrestán.

Tím wšak panowání dychtiwý Spitamenes nedal se odstrašiti. Alexander stíhal jej nejwzdálenějšími krajinami perského mocnářstwí: Arií, Baktrií, Sogdianau a jinými díly nynějšího poledního Tatarska, přešel řeku Jaxartes a porazil Skythy na půlnočním břehu jejím. Dwakráte pozdwihly se proti němu krajiny mezi mořem Kaspickým a Jaxartem, obakráte ale zase podnoženy, Spitamenes blíž Gabae, pewnosti sogdianské poražen, od swých opuštěn, a na útěku zawražděn. Nyní nepřekáželo Alexandrowi nic wíce, než dwè pewnosti w Sogdianě a Parataceně, které za nedobyté byly držány. Jak se ale prwní z nich, Oxyartem baktrickým hájena, odwážliwosti macedonské wzdala, následowala i druhá, a tak weškera říše perská Alexandrowi úplně podrobena jest (327.)

Co se toto w Persii dálo, mezi tím měl Antipater w Řecku co dělati. Lacedaemonští powzbuzeni od Agisa, bojowného krále swého, umínili se wlády macedonské sprostiti, a spojiwše se s nèkterými obcemi peloponneskými, wtrhli s 22,000 muži do pole. Rychle wšak přikwapil Antipater se 40,000 do Peloponnesu, a porazil Spartany u Megapole, we kterémžto boji přes 5,000 Spartanů i s králem Agisem padlo (328.)

Přemožení wyprawili wyslanstwí k Alexandrowi, o milost žádajíce, kteraužjim welikomyslný král také udělil. Od té doby panowal pokoj w Řecku až do smrti Alexandrowy, a tak mohl tento neunawný wítèz beze wšech wýtržků další záměry stíhati. Dobytím Persie nebyla ještè jeho ctižádost nasycena; až přes Ganges, a pokud možná, až k Tichému oceanu chtèl rozšířiti wládu swau. Proèež zanechaw Baktrii Amyntasowi, táhl proti Indii (327). W desíti dnech přešel přes wysoké, wěčným sněhem pokryté hory Paropamiské, a přitáhl k řece Kofenes. Zde rozdèliw wojsko swé, poslal jedno oddělení pod správau Hefaestiona a Perdikkasa napřed, aby mu cestu k Indu klestili, a wše ku přejití řeky této připrawili. Sám pak zatím podrobil národ aspický, tryrejský, arsajský a jiné okolo Kofenu le-

žící národy, a dobyl pewnosti Bazirské, Řekům Aornos nazwané, která předtím nedobytau slula. Tak wše podrobiw mezi Kofenem a Indem spojil se s Hafaestionem a Perdikkasem, a přešel přes Indus beze wšeho odporu; neboť wládařowé wýchodního břehu této řeky, mezi nimiž nejznamenitější Taxiles, dobrowolně se mu wzdali. Teprw u řeky Hydaspes mocnau nalezl překážku. Na wýchodním totiž břehu jejím postawil se mocný a bojowný *Porus* s 30,000 pěšími a 4,000 jízdnými, s 300 kosními wozy a 200 slony, opodál pak stál jeho syn s podobným wojskem, wesměs dobře ozbrojeným a spořádaným. Wida Alexander, jak nebezpečno by bylo před nepřítelem tak silným, přes tak mocnau a nyní široce rozčeřenau řeku se pustiti, wymyslil lest. Každé noci totiž musela jeho na břehu rozestawená jízda náramný tropiti hřmot a lomoz, jakoby Alexander přes řeku jíti chtěl; což když již mnohokráte bylo opětowáno, Porus wida, že jej Alexander neustálým bděním seslabiti míní, ostražil jen břeh a zůstal w táboře. Na to wšak právě Alexander čelil. Zanechaw falanx macedonský s perskými a indickými pluky pod správau bratrowau w táboře, sám táhl s lehkau pěchotau, střelci, s baktrickau, skythickau a parthickau jízdau a s oddělením těžkooděnců podál od břehu dále až proti jednomu místu, kde skalím a stromowím ukrytá zátoka a ostrow snadnější poskytowal příwoz. Zatím musel Kraterus oprawdowými ku přejití řeky přípraway bawiti Pora, až Alexander na dutých měchách a prámích woj přeplawil, a syna Porowa proti sobě poslaného, i Pora samého na hlawu porazil, dříwe ještě, než Kraterus řeku přeplauti mohl. Zajatý Porus, Alexandrowi představen, na otázku, co by si od něho wyžádati chtěl: Ničehož, odpowěděl, než abys zacházel se mnau královsky; načež mu Alexander země jeho nejen nawrátil, ale nowými rozšířil. Na památku tohoto wítězstwí wystawil na břehu Hydaspeském město, jež Nicaea, a jiné na památku zde padlého oře swého, jež ode jména jeho Bucefalia nazwal, a zanechaw w nich osady táhl dále. Porem mocně podporowán, přešel řeky Acesines a Mydraotes, dobyl malliské pewnosti Sangaly, a přitáhl wítězně až ke břehům řeky, jež slowe Hyfasis. Dále wšak nechtěli Macedonowé jeho

táhnauti, žádajíce, aby východnímu tažení již konec učinil. Přemožen prosbami přátel swých, nepřemožený wítěz postawil dwanácte macedonských oltářů na břehu této řeky na znamení východních mezí říše swé. Nawrátiw se pak do Nicaey, umínil si místo dalšího pokračowání Indii lépe wyšetřiti. K tomu cíli wypraweno přes 2,000 lodí pod správau Nearcha Kretenského, na nichž král asi s třetinau moci swé po Hydaspu do Indu, a po této řece až do oceanu se wplawil, ačkoli pořiční národowé weliké jemu překážky činíce brannau rukau odháněni a města jejich dobývána býti musela. Při dobývání jedné pewnosti takowé, hlawního totiž města národu malliského, uwrhla ohniwá zmužilost Alexandra w nebezpečenstwí smrti; když prwní wystaupiw po řebříce na hradby, samoten do pewnosti wskočil, a proti nepřátelům se bránil. Šípem poraněn w prsa, již klesal, tu jej wojsko jeho, zmocniwši se prwé pewnosti, z rukau smrti wytrhlo. Po skončené plawbě táhl Alexander pustau Gedrosii ku Persepoli nazpět, trpěliwě nesa hlad, žízeň a wšeliké nesnáze w tomto moři palčiwého písku; s loďstwem pak Nearchus austí Indu, ocean Indický, chobot Perský wyskaumat poslán byl; prwní to skumná cesta na mořích těchto, kterauž Nearchus potom popsal. — Dlauhau nepřítomností pána swého powzbuzeni místodržící Babylonský, Persepolský a Susanský, totiž Harpalus, Orsines a Abulites, začali si co samowládcowé počínati, w tom Alexander, rozděliw wojsko swé, přikwapil a zpauru utlačil. Upewniw tedy se wšech stran wládu swau, wywolil Babylon za hlawní a sídelní město celé swé říše, odkud wzdělanost řeckau po wší Asii rozšířiti obmýšlel. Ke zwelebení obchodu dal proprawiti řečiště Eufratu a Tigru, a w Babyloně wykopati přístaw, jenž na 1,000 lodí držel. Těmito průduchy, jakož i mnohými nowě založenými osadami nad záliwem perským a arabským, měla se zboží cizozemská po wnitřní Asii rozwážeti, která Alexandrie ze wšech končin shromážděla. Ke wzdělání národů asiatských uwedeny řecké hry a diwadla w nejznamenitějších městech, a hojnými sňatky Řeků a Macedonů s Peršankami, k nimž i příklad krále a důstojníkůw jeho wzbuzowal, měla se zkažená krew asiatská naprawiti, wzděláwati a tak wšickni

www.libtool.com.cn

poddaní Alexandrowi w jeden weliký národ se spojiti. To byl znamenitý účel Alexandrůw, jehož wším namáháním swým dosáhnauti hleděl, účel, který schowance Aristotelowa nade wšecky pauhé swětobuřiče wynáší a jej jména Welikého hodna činí, jakkoli se mnohé wady jeho, jako swéwolné wypálení Persepole, zawraždění Klita, Parmeniona a jiné násilnosti osprawedlniti nedají. Nedočkal se wšak tohoto owoce welikých činů swých Alexander; neboť po smrti miláčka swého Hefaestiona wšechen truchliw a zpromrzelý, oddal se nestřídmu požíwání nápojů, načež zhaubnau přepaden zimnicí, w tři a tricátém roce wěku a w třináctém králowstwí swého zemřel. (28 Kwětna 324.)

Po smrti Alexandrowě stala se weliká říše perskomacedonská kořistí wéwod jeho, kteří mezi sebau o přednost bojowali, až je konečně boj Ipsenský rozhodl, a nowě powstalé státy upewnil. Alexander neustanowil žádného nástupce. Bratr jeho Archidaeos byl pošetilý, a syn z Roxany, Alexander, ještě nebyl narozen. We jménu tedy jejich přewzal wládu prwní wéwoda Alexandrůw, Perdikkas. Antipater podržel wládu ewropejského dílu; Ptolomaeus Lagi obdržel Aegypt, Leonnatus Mysii, Antigonus Frygii, Lycii a Pamfylii; Lysimachus Thracii; Eumenes Kappadocii; Perdikkas pak sám jen hlawní správu wojenskau si podržel. Brzy wšak od zpurného wojska byl zawražděn (320), načež Antipater stal se panownikem. Potom učiněno nowé rozdělení zemí: Seleukus obdržel Babylon, a Antigonůw podíl rozšířen podílem nyní zapuzeného Eumena. Po smrti Antipatrowě přewzal wrchní správu říše macedonské Polysperchon, starý Antipatrůw přítel, jehož Antipater sám k tomu zwolil, neswěřiw synu swému Kassandrowi než řízení Řecka, a wywolil Eumena za hlawního wůdce wojů královských. Nadarmo wšak usilowal tento w Asii se udržeti; neb mu odporowal wládožiznivý Antigonus, od něhož na moři i na zemi poražen, a hrdla zbawen jest (315). Tímto wítězstwím stal se Antigonus panownikem nad celým asiatským dílem macedonské říše, neboť i Seleukus z Babylona prchnauti musel. Zatím se wšak také zmáhal w Aegyptě Ptolomaeus; a ačkoliw byl Syrii a Foenicii ztratil, zwelebil předce lodstwo swé tak, že Cypru

dobyti mohl. Tím popudil proti sobě žárlivého Antigona, jenž mu skrze syna svého Demetria Cypros zase wytrhnul. Když wšak Demetrios i Rhodu usilowal se zmocniti (odtud Poliorketes, dobywatel měst), i Kassandra, syna Antipatrowa ze Řecka wypuditi hrozil, spojili se Kassander, Ptolomaeus a Seleukus, jenž zatím Babylon zase byl obdržel, proti Antigonowi, a porazili jej u welikém boji u Ipsa we Frygii, w němž Antigonus říši i žiwot ztratil (301). W zemi jeho nyní wítězowé se rozdělili. Lysimachus obdržel k swému předešlému podílu ještě přední Asii až po Tauros; Ptolomaeus wzal si Foenicii, Coelesyrii, Judaeu a Cypros, ostatní pak nechal si Seleukus. Tak se rozpadla weliká říše perssko-macedonská we čtwero rozdílných králowstwí, totiž macedonské, thracké, syrské a aegyptské. — S Macedonií bylo také spojeno Řecko, jehožto rozdílná občanstwa, ačkoliw původních swobodných řízení swých ještě wždycky požíwala, předce pod hlawní správau wládce macedonského stála, který je macedonskými osadami we hlawnějších pewnostech rozloženými w poslušenství držel.

Pokusili se sice po smrti Alexandrowě Řekowé ještě jednokráte o dobytí ztracené swobody swé (323) we *válce* tak nazwané *Lamické;* ale nestálost jednoty kynaucí již naději zase zmařila. Strhla se wálka tato za příčinau rozkazu Alexandrowa, že se wšickni wyhnanci řečtí do swých měst zase nawrátiti smějí, nespokojeností demokratů řeckých. Řečněním *Demosthenesowým* powzbuzena, spojila se s Atheny wšecka téměř občanstwa řecká kromě Boeotie, Sparty, Argosu, Korintha a Achaey, tak že ani we wálkách perských takowá sjednocenost Řeků nepanowala. Wedení wálky odewzdáno Athenským, kteří znamenitý woj postawili a 240 lodí wyprawili. Nejwyšší wůdce jejich, Leosthenes, porazil Antipatra, a sewřel jej w *Lamii*, pewnosti thessalské. I Leonnatus od Antiůla, nástupce padlého u Lamie Leosthenesa, byl poražen, jenž Antipatrowi z Asie ku pomoci přitáhl. Teprw když mu Kraterus z Asie přispěl, a když se mu podařilo spolek řecký rozdwojiti, podrobil osamělá občanstwa řecka zase, a Athenští museli na přičinění Focionowo pokoj proměnau zřízení swého wykaupiti, dle které wšeckni chudí občané podílu při wládě zbaweni a wětším

www.libtool.com.cn

dílem do Thrácie wypověděni byli. *) Munichia osazena posádkau macedonskau, a tak i Atheny wíce podnoženy než dříwe. Ulewil sice jhu tomuto nástupce Antipatrůw *Polysperchon*, chtěje Řeky proti Kassandrowi získati, jenž si co syn Antipatrůw, sám nejwyšší wládu osobiti usilowal; Polysperchon wytáhl posádky Kassandrowy ze mnohých měst řeckých, a obnowil demokratii, při kteréž případnosti Focion, hlawa strany Antipatrowy w Athenách, k otráwení odsauzen. Brzy wšak přišla wláda do rukau Kassandrowých zase, a w Athenách uwedena opět aristokratie pod správau *Demetria z Falerona*, rozšafného a wlídného potomka Kononowa, a zůstalo Řecko pod *Kassandrem*, který Polysperchona utlačiw, zawražděním rodiny Alexandrowy na trůn macedonský se dostal. Na něm upewnil jej den Ipsenský porážkau Antigona, posledního nepřítele, který mu wládu nad Řeckem hrozil wytrhnauti. Dwakráte sice ještě wpadl syn Antigonůw *Demetrius Poliorketes* do Řecka, a po druhé dobyw Athen ustanowil demokratii, začež mu božské pocty konány; brzy wšak odpadly Atheny zase, když se w neustálých wálkách občanských panownici macedonští rychle střídali.

B) Západní swět.

I západním osadám řeckým hrozí záhuba, a sice sicilským od Karthaga a italským od Říma.

I. Karthago.

Widěli jsme ku konci periody druhé, že zřetel státu Karthaginského zwláště na podnožení celé Sicilie obrácen byl. W západním díle tohoto ostrowa již sice pewné osady Karthaginské kwetly; daleko wšak větší díl ještě byl w rukau swobodných obcí řeckých, mezi nimiž nejhlawnější Syrakusy. Zde panowal *Gelon* (484—478), na začátku této periody, tyrann w Gele, menší obci řecko-sicilské, po wywrácení demokratie do Syrakus powolaný. Pod jeho řízením Syrakusy brzy takowé moci dosáhly, že je Athenští a Spar-

*) Demosthenes wydán býti maje nepříteli, sám si smrt učinil.

www.libtool.com.cn

tani o pomoc proti Xerxesowi požádali. Aby však jí poskytnauti nemohli, o to se postaral Xerxes, smluwiw se s Karthaginskými; aby w ten čas, když on Hellespont překročí, na řeckau Sicilii udeřili, k čemuž tito tím wolnějšími se ukázali, poněwadž toto podniknutí bez toho s jejich dáwní žádostí se srownáwalo. S přehroznau tedy mocí, která se až na 300,000 mužů, na 2,000 lodí bojowných a 3,000 přewozných wztahowala, připlaul Hamilkar, syn Magonůw do Sicilie, přistál u Panorma (Palermo) a oblehl Himeru, kdež tehdáž Theron, tyran Agrigentský, test Gelonůw, wládl. Gelon mu přitáhl s 50,000 pěšími, a 5,000 jízdnými ku pomoci, a dowěděw se, že Hamilkar jisté oddělení jezdectwa ze Selina očekáwá, nařídil oddělení swému, aby na jeho místě do ležení Karthaginského wtrhlo. I zdařila se lest tato, z čehož přišel zmatek a úplná porážka nepřítele, tak že z celého přenáramného wojska jeho sotwa pozůstal, kdoby byl zpráwu o neštěstí domů přinesl. Tato weliká porážka stala se práwě w den wítězstwí Salaminského (20 Října 480), jížto pokořeno Karthago od Syrakus pokoj žádati muselo. Wítězstwím tímto dosáhli Syrakusani největší wáhy na Sicilii, která je brzy k samowládě lákala. Nebo po smrti Gelona a bratra jeho Hierona I wypudiwše rod tyrannůw s Thrusybulem, nezdárným bratrem jeho, a uwedše zase demokratii, počali okolní obce utlačowati, čímž pokoj ostrowa zase zrušen byl. Egestinští, podobnau zpupností Syrakusanskau tisknuti, poskytli Athenským příležitost o dobytí Sicilie se pokusiti. Ačkoli se w tom Athenští, jakož u wálce peloponneské ukázáno, welmi zle zmýlili: předce Sicilie od té doby, wnitř rozbrojena, zewnitř wždy wíce wpádům nepřátelským podrobena byla. Neboť Egestinští, když jim pomoc Athenská neprospěla, požádali Karthago, které se zase od poslední rány sicilské bylo zhojilo, a meze swé proti řecké sausedce Cyrenè rozšířilo. Karthaginští, bez toho jen na nowau příležitost k naplnění staré žádosti swé čekajíce, rychle wpadli do Sicilie, wzali Selinus a zřítili Himeru. Tak šťastný pokrok wzbuzowal k wětšímu podnikání. Sesíliwše wojska swá dobyli (406) brzy mocného Agrigenta, kdež ondy onen známý ukrutník Falaris wládl. Jsa totiž milownik mučírny,

obdržel od umělce Perylla měděného býka s tím ujištěním, že nářek w rozžžaweném bříše jeho zawřeného člowěka tak jako řwání býka zníti musí. Prwní toho zkaušku dal Falaris za slušnau odměnu na Perylowi samém učiniti, a konečně sám tauže smrtí sešel. Na to porazili Karthaginští Dionysia, opět nowého tyranna Syrakusanského, a zmocnili se Gely. Od te doby Sicilie se wíce nespustili, bojujíce se Syrakusy a spogenci jejich tak šťastně, že by se brzy byli celého ostrowa zmocnili, kdyby jim častí morowé a wzbauření žoldnéřů w tom byli nepřekáželi. K tomu šťastnému prospěchu nepřátel přispíwali wnitřní rozbrojowé w osadách řeckých, zwláště w Syrakusích panující, kdežto demokratie se žezlem mocných tyrannů neustále zápasila.— Po dobytí totiž Agrigenta wznesl se *Dionysius*, zeť Hermokratesa, protiwníka Dioklesowa, zákonodárce Syrakusanského, křiwým obwiněním wůdcůw Syrakusanských w čelo wojska, a zmocnil se samowlády Syrakusanské, jižto až do konce žiwota swého po osm a třicet let, wšem demokratům na wzdor, rukau železnau nejen držel, ale i w jižní Italii rozšiřowal. Jeho moc záležela w cizích žoldnéřích, jichž jak k ochraně, tak k wywádění ctižádostných účelů swých ke stu tisíc užíwal. W pewném hradu jeho Epipolae panowalo ukrutenstwí s úzkostnau nedůwěrau, která hroznného tyranna tak trýznila, že i na zlatoleském trůnu předce jen bídný byl. Nikdy neřečnil k lidu krom s wěže dolů, žádnému ze swých přátel se neswěřil, a lože jeho bylo hlubokým příkopem obehnáno, přes nějž zdwihací most wedl. Ani jeho syn a bratr k němu nebýwali připuštěni, dokud jich stráž neprohledala. Když jistý dwořenín, Damokles, blaženost jeho nesmírně wynášel, žádaje si jen jedenkráte takého štěstí zakusiti, swolil k tomu tyrann, dal stkwostné hody přistrojiti a posadil Damokla na zlaté stolici, nejkrásnějšími koberci přistřené, před níž nejspanilejší otrokyně na každé pokynutí číhaly. I libowal si Damokles; než uprostřed rozkoše swé wzhůru wzhlednuw, uzřel weliký meč, na jediné wlasině zrowna nad hlawau jeho powěšený. Najednau zmizela radost a blaženost, s úzkostí žádal o propuštění a nezáwiděl wíce Dionysiowi takého štěstí, které se stálým nebezpečenstwím žiwota spojeno jest.

www.libosd.com.cz

Po jeho smrti zůstalo wládařství Syrakusanské synu jeho *Dionysiowi mladšímu*, mírnému a šťastnému wládci, kdyby si byl šlechetného rádce swého Diona lépe wážil, jenž swého přítele, wěhlasného mudrce Athenského *Platona* do Sicilie powolal, aby mladého, zanedbaného a prostopášného Dionysia w maudrém panowání cwičil. Přijalť také ze začátku Dionys učení Platonowo s welikau wážností a dychtiwostí; když ale nenáwistí dwořeninů w podezření uweden Dion, ze země byl wypowěděn, odebral se i Plato ze Syrakus, a Dionys oddal se prostopášným rozkošem a newázané ukrutnosti. Oswobodil sice wypowěděný Dion otčinu swau od tak mrzkého tyrannstwí wypuzením Dionysia, ale nedlauho trwala swoboda Syrakusanská; neboť po zawraždění Diona Kalippem Athenským, který sám po wládě Syrakusanské dychtil, ale nemoha se jí zmocniti, také zawražděn byl, wrátil se Dionysius zase z Italie, zmocnil se Syrakus, a wládl s dwojnásobnau prostopášností. Syrakusanští nemohauce tak mrzkého jha déle snésti, hledali pomoci w mateřském Korinthu; a ne nadarmo, neb *Timolcon*, jejž jim Korinthští ku pomoci poslali, s láskau swobody takowé spojowal hrdinstwí, takowau zběhlost u wálce, že w krátkém čase nejen Syrakusy dwau tyrannů, Dionysia a Icetasa, tyranna Leontinského, jenž se pomocí Karthaginskau Syrakus usilowal zmocniti, úplně zprostil, nýbrž i weškeré osady řecké na Sicilii ode jha tyrannůw oswobodil; a to wše beze wší zištnosti; neboť založiw takořka poznowu blaženost sicilskau, odložil wládu a meč, a *we sprostotě život dokonal* (337). Asi dwacet let požíwali Syrakusanští sladkého owoce snahy Timoleonowy; nyní ale tím wětší jim uložil břemeno *Agathokles*, tyrann nade wšecky předešlé ukrutnější. Agathokles pocházel dle Diodora z Thermae, města Karthaginského w Sicilii. Matka jeho, když byla s ním těhotná, měla neobyčejné sny. I tázala se wěštkyně Delfické na powahu dítěte, jež měla poroditi; načež jí zwěstowáno, že pro celau Sicilii a Karthago hrozné neštěstí w těle swém nosí. Tím zastrašen otec děcko sotwa narozené zawrhnul, matka ale je ochrániwši swěřila bratru swému Heraklidowi. Když sedm let stár byl, přišel otci swému na oči, jejžto když widěla matka, spanilostí pacholíka opojena, wyznala,

že wlastní jeho syn jest. Otec tomu nyní powděčen, přijal chlapce do domu swého, přestěhowal se brzy na to do Syrakus, a učil jej swému řemeslu, totiž hrnčířstwí. Wzrůstající spanilý jinoch zalíbil se chlípnému Damasowi, wéwodowi proti Agrigentským, jenž miláčku swému i správu nad 1,000 muži swěřil. I wynikl Agathokles nade wšecky sobě rowné, a když po brzké smrti Damasowě s bohatau jeho wdowau se zasnaubil: stal se najednau nejbohatším w Syrakusích. Na to za wéwodu wywolen zahubil šlechtu Syrakusanskau, a dal se za krále wywolati. S Karthagem šťastné wedl wálky, přeložiw je ze Sicilie do Afriky, a hrozil i Karthagu samému. Různice ale sicilské powolaly jej nazpět, kteréž utišiw, a celé takměř Sicilie, kromě podílu Karthaginského, se zmocniw, když nowé ukrutnosti wymýšlel, od Menona, jehož nepřirozeně užíwal, párátkem na zuby otráwen, a ještě za žiwa upálen jest (289).

II. Řím.

Ačkoliw se již i Syrakusanští tyrannowé o jižní Italii, tak nazwané Welké Řecko, pokaušíwali, předce žádného znamenitého prospěchu tam nabýti nemohli. Než wětší jí hrozilo nebezpečenstwí od seweru, wzrůstajícím totiž Římem, na jehož počínání nyní zřetel swůj musíme obrátiti. Podotkli jsme již ku konci periody druhé, že se wláda monarchická w Římě, wypuzením posledního krále Tarquinia hrdého, w republikanskau proměnila; což nyní blíže sluší wyswětliti.

1. Wypuzení králůw.

Nešlechetnost posadila Tarquinia na trůn, pročež jen neprawost jej na něm mohla držeti. Byltě wnuk pátého krále Římského, Tarquinia Priska, a s bratrem swým, Aruns nazwaným, u Servia, předešlého krále wychowán. Servius, chtěje si wychowance své zawděčiti, zasnaubil jim dcery swé, z nichžto mladší, prostopášná a bezbožná Tullie, mírnému Arunsowi se dostala. Dychtíc ale sama po sláwě králowské, sjednotila se s rowným sobě šwakrem Tarquiniem o zawraždění své sestry a manžela swého, aby se mohli spolu spojiti a na trůn wstaupiti. I spáchánať ďábelská tato smlauwa; Tullie otráwila swého

manžela, Tarquin manželku swau, a bezbožný skutek wykonán. Nyní wšak ještě otec, král, odstraněn býti musel. K tomu konci wzbauřil proti němu Tarquin něco nepokojné šlechty, přiodíl se rauchem a znakem královským, dal odporujícího Servia zawraždíti, a ukrutná Tullie kázala ještě přejeti wozem swým na ulici (vicus sceleratus) skonáwajícího otce swého. Tak dosáh Tarquin trůnu pokračował w ukrutenství. Bohatství a zásluha u něho byly prowiněním; pročež wše, co bylo možného a mocného, laupil, wypuzował a odprawował dle libosti. Mezi jinými zawraždil také Marka Junia, Římana wznešeného a příbuzného sobě, s jedním synem jeho, jen aby statkůw jeho dosáhl; druhý syn, Lucius Junius, jen tím wraždě ušel, že se zcela newtipným stawěl, od čehož Brutus, tupý byl nazwán. Ztratiw takowými nèprawostmi náklonnost Římanů, chtěl mocí zewnitřní wzdorowati. Pročež se spojil s Latinskými, podrobil Volsky a Sabinské, a táhl proti Rutulům. Zde wšak došla ho dáwno hroziwší pomsta. Při dobývání totiž města Ardea nazwaného pozwal jednoho dne syn Tarquiniůw, Sextus, bratra swého a strýce Collatina k stolu, a přišla řeč na manžely, každý swau nejwíce chwálil. K rozhodnutí této rozepře ustanowili, manželky své rychle překwapiti, a kterauby nejpočestnèji zaneprázdněnu nalezli, ta že má přednost míti. Tak se stalo, a newěsty královské nalezeny byly při hodech, kdežto Lucretia, choť Collatinowa, mezi služkami swými, ač pozdě w noci bylo, ještě předla. Jí tedy přiřčena přednost, a wrátili se zase do leženi. Sextus ale pojat wnadami jak ušlechtilé, tak slíčné Lucretie, chlípným zahořel ohněm, a došed příležitosti, učinil jí násilí. Nemohauci snésti ztráty ctnosti své Lucretie, swolawši příbuzné swé ku pomstě, sama se dýkau probodla. I užásli se wšickni nad takowým následkem nešlechetnosti zpupného královce, žel rozžehl již dáwno dautnající pomstu proti Tarquiniům, a Junius Brutus, odhodiw přístěru tuposti, wytrhnul krwawau dýku z prsau mrtwé Lucretie, a přísahau se zawázal, že neustane, dokud Tarquinia i s bezbožným rodem jeho nezahladí. S ním se spřisáhli i ostatní přítomní, powolán senat a uzawřeno: král že s celým potomstwem na wždy wypowěděn, a každý bohům pekelným

www.libtool.com.cn

zaklen býti má, kdo by se o to pokusil, jej zase na trůn posaditi. Lid obecný, bez toho také swobody žádostiw, lehce w to swolil, a wojsko též získáno. Tarquin tedy ze Říma wypuzen, a od wojska swého opuštěn, prchnul do Etrurie. Tímto spůsobem *skončila se wláda monarchická w Římě* (509) a uwedena republikanská, kteráž bez welikě změny až na časy císařůw trwala.

2. Republika Římská a boje o zachowání její.

Na místě totiž krále ustanoweni dwa hlawní ředitelowé státu, kteří consules, t. j. rádcowé, slauli, a každoročně w obecném sněmu nowě bywali woleni, aby si největší wládu ani jeden sám osobiti nemohl, ani spojená moc obau stálosti se nesesílila. Úřad těchto konsulůw byl: senat swolawati, w něm na prwním místě sedati, předmět rokowání předkládati, hlasy sbírati, dle nich nález wynášeti, a na sněmích obecných s lidem rokowati. Konsulowé byli též řádní wéwodowé, sbírali wojska a wodili je do boje. Zewnitřní znamení pocty, jimiž se wznešenost úřadu jejich nad jiné wyznamenáwala, byla toga praetexta, t. j. plášť s obrubau čerwcowau; sella currulis, slonowá stolice na kolečkách, na níž místo trůnu sedali, se slonowau holí w ruce, orlem na wrcholi ozdobenau, majíce před sebau každý dwanácte drábůw (lictores), z nichž každý swazek prutů (fasces) se strmící u prostřed sekerau, na znamení hrdelního práwa nesl. Prwní konsulowé byli prwé řečený *Lucius Junius Brutus* a Lucretiin manžel, *Tarquinius Collatinus* (509). Než jen nejhorliwější láska k swobodě, spojena s hrdinskau myslí, s to byla, nowau republiku od brzkého pádu ochrániti, kterým jí hrozil wypuzený Tarquinius. Přede wším nastrojil spiknutí proti konsulům, při němž dwa synowé samého Bruta a tří synowcowé Collatinowi náčelníky byli. Prozradilo se wšak otrokem, jménem Vindex; načež Brutus syny swé bez milosti odsaudil hrdla a dal odprawiti. Collatin pak, že synowce chrániti mínil, důstojenstwí konsulského zbawen jest a wypowěděn. Takowá byla přísnost republikanská při odwrácení prwního nebezpečenstwí. Než brzo přišlo druhé, hroznější. Tarquin, wida účel swůj zmařen, utekl se k Porsennowi, nejmocnějšímu

wládci etrurskému, lukumowi w Clusium. I ujal se ho Porsenna (507), a táhl s welikau mocí k Římu. Již se řítil s wrchu Janowa (Janiculus) do města; ale Horatius Cocles (jednooký) chránil sám jediný most přes Tiberu tak dlauho, až most za ním swržen, a tak praud nepřátelský zastawen. Řím wšak nicméně obklíčen a hladem mořen; pročež před se wzal jiný hrdina, Mutius, zawražděním Porsenny wlast wyswoboditi. I wkradl se w oděwu etrurském až do stanu králowa, a dobyw dýky proklál jednoho z důstojníků, jejž dle skwostnosti oděwu za krále samého držel. Když ale polapen byw a před krále weden, o omylu se přeswědčil, wyznaw, že Říman jest, a krále samého že přišel zawraždit, prawici swau, že se byla zmýlila, wložil za trest do žžawého uhlí, ježto práwě na obětnici stálo, a beze wšeho jewení bolesti drahnau chwíli péci jí nechal; užaslému pak nad tím Porsennowi prawil, že tři sta Římanůw, ne méně odwážliwých, se zapřisáhlo, aby krále o žiwot připrawili; že jistě se powede ostatním, jestli od Říma neodtáhne. I odtáhl oprawdu Porsenna buď z úcty před hrdinstwím římským, nebo že zatím lépe poznal nešlechetnost Tarquinia.

Ještě wšak Tarquinius nepřestal daufati. Opuštěn od Porsenny obrátil se k Latinským, u kterých zeť jeho, Mamilius Octavius, w takowé byl wážnosti, že z ponuknutí jeho wšecky obce latinské proti Římanům se spojily a wálku jim prohlásily. Zároweň přičinil se Tarquinius nowé wzbaurení w Římě ke swé straně stropiti, které by jej rychleji na ztracený trůn dosadilo zase. We dwojím tomto nebezpečenstwí uznali Římané potřebu jediného wládce, jenž by dle wlastního uznání co nejrychleji mohl pomoci, a ustanowili nowého nejwyššího úředníka w obci, totiž *diktatora*, jenž z wyslaužilých konsulůw (consulares), ale na nejwýš jen na půl léta w čas nebezpečenstwí wolen bywal. Když swůj úřad nastaupil, přestali wšickni ostatní úřadowé: bez konsulůw a senatu wše, co obci za dobré uznal, mohl nařídíti, ani sněmy obecnými nejsa obmezen; 24 liktorů před ním kráčelo; sám si wolíwal pomocníka, wůdce jezdectwa (magister equitum) řečeného. Prwní takowý diktator byl konsul *Titus Lartius*, a Spurius Cassius, konsulár, byl jeho magister equitum (498). Ihned dal počítati

www.libtop.com.cn

lid (census), kdežto se 150,700 ke zbrani schopných mužů w Římě nalezlo. Z těch zřídiw 4 wojska wytáhl proti Latinským, a tak je odstrašil, že o pokoj žádali; nicméně jen příměří obdrželi. Odstraniw nebezpečenstwí zewnitř i wnitř, úřad diktatorský ještě dlauho před šesti měsíci složil. Když ono příměří dopadlo, a Latinští, odpadnutím města Praenesty od spolku swého pohnuti, zbroje se chápali; wywolen opět za diktatora konsul Postumius, který odbojné Latiníky nad jezerem Regillus řečeným tak porazil, že jich 30,000 na bojišti zůstalo; mezi nimiž i Sextus a Mamilius, syn a zeť Tarquiniůw; Tarquin sám w boji poraněn, wida se po ztracené bitwě nejista, prchnul do města Cumae, w Campanii ležíciho, kdež zemřel w 90 roce wěku swého.

3. Rozepře mezi sprostým lidem a šlechtau plodí nebezpečenstwí Římanům.

Zproštěna smrtí Tarquiniowau největšího nepřítele šlechta římská (patricii), počala sprostý lid (plebs) utlačowati. Wšecko totiž zboží obecní bylo w rukau panstwa, jemuž sprostý lid swé potřeby dlužiti musel; neb ačkoliw i tento něco rolnosti měl, předce pro wálky skoro neustálé zřídka kdy mohl je wzděláwati, což zastáwal šlechtic otroky swými; a poněwadž nyní ještě i u wálce žádného žoldu nebylo, přinucen byl chudý a sprostý bojownik u bohatého šlechtice pomoci hledati. Obyčejně ji sice nalezl, ale s těžkými úroky, které jej wždy do wětších dluhů uwrhowaly; když pak nebyl s to, jich zaplatiti, mohl se dle Římského práwa wěřitel jeho osoby držeti; ubohého dlužníka obyčejně očekáwalo pak wězení a mučírna. Jednoho času podařilo se takowému wězni (nexus), jenž zaslaužilý woják byl, a pádem ohně o wšecku mohowitost přišel, z wězení swého prchnauti. Stáří jeho a známky wytrpeného mučení na těle wzbauřily sprostý lid tak proti šlechtě, že nawrátiwše se práwě ze sabinské wálky, w plné zbroji ze Říma na Swatau horu wytáhli, a na ní se ohradili. Wida nyní senat zlé následky twrdošíjnosti šlechtické, wyslal k nim váženého a wýmluwného muže, jménem Menenia Agrippu, jenž takto k nim promluwil: „Rozlněwawše se jedenkráte údowé těla na žaludek, že jej wždy krmiti mu-

sejí, kdežto on sám zahálí, usnesli se, že mu více nechtí slaužiti. I přestalyť ruce ustům pokrmu podáwati, usta jeho více nepřijímala a zuby zmílati více nechtěly; tím owšem žaludek seslábl, ale brzy slabost jeho po wšech údech se rozšířila, protože jim žádných pokrmních šťáw nedodáwal.“ I poważiw lid prawdu wýznamu této bájky, naklonil se ku příměří s tau wýminkau, aby ustanoweni byli jistí úředníci ze sprostého lidu, kteříby jej proti šlechtě hájili. I stalo se, jak žádali, a wywoleni jsau takowí důstojníci (492), *zastawatelé* lidu čili tribuni plebis nazwaní, a Řím byl upokojen. Tyto tribuny wolil si sprostý lid (plebs) ze středu swého, a jelikož úřad jejich k tomu směřowal, aby lid sprostý proti šlechtě hájili: dána jim takowá moc, že slowíčkem *veto* (zapowídám) wše, co senat a konsulowé proti sprostému lidu uzawříti mínili, mohli zmařiti a konsuly samy do wězení wzíti. Domowé jejich každému pomoci hledajícímu we dne w noci otewřeni býti museli; pročež osoby jejich držány za swaté, a kdoby se opowážil wraždau je chtíti odstraniti, za zrádce státu držán byl.

Šlechta na takowé obmezení moci swé jsauc newrlá, hledala příležitosti, jakby zkrácené přednosti swé zase mohla powýšiti, i přihodila se brzy doba, která se jí k tomu zdála býti pohodlná. Nastal totiž w Římě nedostatek chleba, a obilí muselo se ze Sicilie nakaupiti. Když rokowáno bylo o cenu, we kteréby se lidu mělo prodáwati, radili někteří senatorowé, aby se lidu jen pod tau wýminkau přispělo, když od swého na Swaté hoře obdrženého práwa upustí. Mezi těmito rádci wynikal zwláště Cajus Marcius, od hrdinského dobytí pewnosti Corioli we válce s Volsky nazwaný Coriolan, kterýž na tom stál, aby se lid hladem přinutil k poddanosti. Tato ale zatwrzelá hrdost popudila lid proti němu tak, že, chtělli smrti ujíti, ze Říma prchnauti musel. Rozpálen msty žádostí, uchýlil se k Volskům, krutým nepřátelům Římanů, a ochotně byw od nich přijat, wedl je wítězně proti Římu. Na tak kwapné nebezpečenstwí nebyla obec připrawena, a snad by byla rozhorlenému wypowědènci do rukau padla, kdyby jí byla synowská láska neochránila. Darmo se wynasnažila opětowaná wyslanstwa, darmo welebné kněžstwo, hrdého wítěze ukrotiti; ale když

www.knihovna.cz

jej matrony Římské prosit přišly, když w čele jejich matku swau Veturii s manželkau Volumnii a dítkami swými uzřel, nebyl s to, déle odpírati, nýbrž láskau přemožen zwolal: „Matko, Řím jest ochráněn, ale syn twůj ztracen.“ Odtáhl na to od města, a od nespokojených nad tím Volskůw zawražděn.

Tito válčili dále, neb mimo wítězstwí pod Coriolanem dobytá powzbuzowalo je k tomu powstání Aequiských proti Římu, válka jen wítězstwím znamenitá, jehož *Lucius Quintius Cincinnatus*, od pluhu k diktatuře powolán, nad nimi dosáhl, a kterým we wlastním ležení obležený Minucius byl oswobozen. Těmito a podobnými šťastnými válkami rozšiřowalo se zponenáhla občanstwo Římské; w dobytá města kladly se Římské osady, a rolnosti nepřátelské připadaly k obci a dělíwaly se mezi občany. Horlící, wšak nyní šlechta na wzrůstající moc obecného lidu, nechtěla wíce takowého dělení připauštěti, aby se tím chudý občan obohatiti a tudy ještě wíce sesíliti nemohl; jen samo panstwo chtělo je najímati, aby sprostý lid wždy od jeho milosti záwisel. Tím wznikaly neustálé newole mezi senatem a tribuny plebejskými, kteří mimo dělení rolí i na tom stáli, aby se w obci psaný zákon uwedl, jímž by práwa zemská byla ustanowena, a panující až potud swéwolnost šlechty zamezena. I zdráhalo se dlauho patrictwo, muselo ale konečně ustaupiti, a wypraweni jsau wyslanci do Athen pro opis zákonů Solonowých. Po jejich se nawrácení wywoleno deset mužů (decemviri) (451), jimž zákon tento dle potřeby domácí pořádati, srownáwati a wydáwati bylo; aby pak jim w tom nižádný nepřekážel, ustanoweno, aby se na ten rok konsulowé ani tribunowé newolili, nýbrž decemvirům samým aby wláda byla swěřena. Tak se stalo, a dříw než rok minul, bylo deset tabulí zákonných obci k uważowání a zkaušení předloženo, která žádných jiných zákonů míti neměla, než které by sobě sama uložila. Potud wše bylo dobře; wláda decemvirů byla mírná, a zwláště přičinil se nejznamenitější z nich, Appius Claudius, náklonnost sprostého lidu wlídností a wšemožnau dobrotiwostí sobě získati, aby jen na druhý rok zase k decemviratu byl wywolen, w němž ještě dwě zákonné tabule wyhotoweny

měly býti. I zdařilo se mu nejen to, ale i wywolení takowých druhů, jichž dle své vůle užíwati mohl, a tak připrawen odkryl nyní svůj ctižádostiwý záměr. Neobmýšlel totiž nic menšího hrdý ondy sabinský šlechtic, než podnožení swobodného Říma pod své tyrannské žezlo. Sto a dwacet liktorů, s nimiž decemvirat na náměstí (forum) wystaupil, oznámilo začátek jeho tyrannství; brzy neplatila žádná práwa více, než swéwolnost panowala, saužíc obzwlášť sprostého občana, jenž se nikde nemohl dowolati pomoci. Neb i po dokonání dwanácti zákonných tabulí k wolení ani konsulů ani tribunů žádná čáka se nejewila, žádný si nedůwěřowal hrdému ukrutníku na odpor se postawiti. Než konečně wlastní prostopášnost jej shladila. Sličná Virginia, panna z rodu sprostého sice, ale ctného, rozníttila chlipnost zpupného Appia, jenž se jí zmocniti usilowal. Nemoha jinak ochrániti ctnosti milené dcery své počestný otec, usmrtil w zaufalství raději swau wlastní rukau nešťastnau Virginii, a chwatal s krwawým nožem do blízkého táboru wojenského. Ukrutnost Appia a žel nešťastného otce wzbaurily celé wojsko; rychle wtrhlo do města, kdež i lid zatím proti decemvirům powstal; decemvirowé swrženi, wypowědění, Appius wšak jen samowraždau zaslaužené hanebné smrti ušel. Tak swoboda Říma zase byla ochráněna, a předešlé zřízení republikanské opět průchod mělo. Moc pak obecného lidu brzy ještě wýše wynikla powolením sňatků mezi plebeji a patricii, a ustanowením nowých důstojníků, tribunůw wojenských, konsulskau mocí nadaných (tribuni militum consulari potestate) (444), k nimž i plebeji byli připuštěni, což wšak šlechtě zase wynahraženo ustanowením dwau *censorů* (443), kteří jen ze stawu patrického každých pět let bywali woleni. Úřad jejich byl: pětiletě lustrum čili sečtení lidu wykonati, které prwé od králů, pak od konsulů bywalo držáno; dle změny mohowitosti do wyšší neb nižší třídy překládati, na rytířstwo dohlížeti, senat obnowowati, nehodné audy z něho wypuzowati, nad obecnau mrawností bdíti a stawení obecních správu wésti.

Mezi těmito wnitřními různicemi a změnami nepřestáwal Řím se zewnějšími nepřátely swými wítězně válčiti.

www.libtyol.com.cz

Nejkruteji odpírali mu Vejentští, mocná obec etrurská, až pak hlawní sídlo jejich, mocné a pewné město Veji, zajisté po desítiletém teprw obležení, skrze diktatora Římského Camilla padlo (395). Tím rozšířeno panstwí Římské po celé téměř Etrurii; co nebylo podrobeno mečem, stálo aspoň we spolku Římském. Mezi těmito spojenci bylo Clúsium, swým Porsennau ondy znamenité, tehdy wšak zewnitř stísněné národem Gallůw sennonských, kteří, wyrojiwše se z Gallie cisalpinské, do Etrurie přitáhli, většího pohodlí hledajíce. Clusinští žádali Římanůw o pomoc, již Římané přislíbili. Dříw ale, než se ještě k této válce mohli připrawiti, wmísili se tři Fabiowci, kteří ke Brennowi, wůdci Sennonůw wysláni byli, mezi pluky Clusinské proti Gallům, a popudili tím Brenna ku pomstě. Wojsko Římské u řeky Allie na hlawu poraženo, a co smrti ušlo, prchalo ne do Říma, ale do pewnosti Vejentské. Tak zůstal Řím (390) bez obrany, a Brennus wtrhnul do Říma. Hrad sice Capitolium Manlius ochránil, ale město wydrancowáno a pobořeno konečně popelem lehlo. Capitolium nyní úzeji sewřeno, a když se ho ani mocí, ani lstí nemohli Gallowé zmocniti, mělo býti hladem wymořeno. Že wšak barbarský nepřítel wšecko wůkol byl pohubil a poplenil, trpěl sám nedostatek potrawy, což jej pohnulo, s posádkau Capitolinskau učiniti příměří, w němž wyjednáno, že za tisíc liber zlata odtáhne. Wolně obětowaly matrony Římské k tomu swé klenoty; již se zlato wážilo, urputný Brennus obtížil záwaží ještě mečem swým, a hle, nenadále přikwapil Camillus s udatným wojskem Římským, rozplašil nepřítele a porazil jej tak, že sotwa z něho pozůstal, kdoby byl zprámu tohoto pobití krajanům swým přinesl. Kdež se tu ale najednau wzal Camill s wojskem Římským? To se dálo takto: Když Gallowé do Říma wpadli, bydlel Camillus, nenáwistí pronásledowán, w dobrowolném wyhnanstwí we městě Ardea. Při obležení Capitolia zasahowali plukowé barbarští až k onomu městu, čímž roznícen wlasti swé milownik powzbudil Ardeaty proti Gallům, a wedl je proti nim do pole. Toho dowěděwše se Římané, kteří se byli po porážce do Veji utekli, wywolili Camilla za swého diktatora, jenž se na to šťastně s nimi spojil, a nyni w prawý čas na nepřitele mohl uderiti. Tak wytržen

byl Řím z největšího nebezpečenstwí úplnau jemu záhubau hrozícího, a wítězoslawný Camillus právem příjmí druhého Romula zaslaužil.

Že pak město leželo we zříceninách, mínil se lid do Veji wystěhowati, a Veji mělo sídlem občanstwa Římského býti. Překažen sice tento úmysl zwláště mužností Camillowau, a Řím poznowu stawěn; tím ale upadl sprostý lid do nowých dluhů, a tudy do nowého otroctwí hrdé šlechty. Z toho powstaly neustálé různice, jichž nepokojní a ctižádostiwí muži, co zastupitelé lidu, k swému wlastnímu zisku hleděli užíwati. Někteří sice w tom byli nešťastni, jako Manlius Capitolinus, onen ochránce hradu Capitolského, jenž za to hrdla odsauzen, a z toho samého Capitolium, jež byl ochránil, se skály Tarpejské swržen byl; ale konečně se plebejům předce zdařilo, hrdost patriciůw podruhé notně pokořiti; neb toho dokázali, že se každoročně jeden plebejský konsul s patrickým musel woliti. Bližší ponuknutí k tomuto znamenitému ustanowení bylo následující: Fabia, slečna ze wznešeného rodu starých Fabiůw, prowdana ale za wážného jen plebeje, jenž slaul Cajus Licinius Stolo, nawštíwila starší sestru swau, choť urozeného Servia Sulpicia, jenž tehdáž právě válečným tribunem s konsulskau mocí byl. Když se tento od swého úřadu domů nawracowal, udeřil liktor jeho, dle tehdejšího obyčeje, swazem na dwéře, čehož se Fabia lekla. I wysmíwala se sestra sprostnosti její, čímž Fabia uražena, žalowala otci swému, a neustála, až jí stejné wznešenosti, jako sestře, přislíbil wymoci. Jeho přičiněním zwolení zeť jeho, Cajus Licinius Stolo, a jiný hodný plebej, Lucius Sextius, za tribuny plebejské, kteří nastaupiwše úřad swůj, trojí žádost přednesli, totiž: 1. Ulehčení dluhůw plebejů, 2. sdělení rolností nepřátelům odňatých s plebeji, aby tak ani nejbohatší šlechtic přes 500 jiter nesměl držeti; 3. aby ku každoročnímu konsulatu wždy jeden z plebejů wolen byl. Protiwila se tomu owšem šlechta po deset let; ale konečně předce plebejowé úmyslu swého dosáhli, čímž staw plebejů na stejný stupeň poctiwosti s patrickým jest wywýšen. Přitom wedli Římané neustále wálky s okolními nepřátely swými, dílem Gally, dílem Latiny, Samnity a Etrusky, wětším dílem šťastně. Odpadlíci

latinští opět podrobeni, Etrurští docela skroceni a Campanští dobrowolně se poddali. Nejdéle jim odpírali Samnité, národ zmužilý a bojowný; mnohau od nich zakusili Římané porážku po sedmdesáte· let, až ku konci periody neustále takměř válčiti museli, než je mohli podrobiti. Jak mile wšak Samnité padli, klesla weškera Italie pode jho Římské. Téhož času, když Alexander Asii opanowal, připrawowal se Řím ku panstwí nad Italií.

Přehled periody.

Tato perioda práwem řeckau slauti může, neboť Řekowé hlawní osobu w ní hráli, wypnuwše se na nejwyšší stupeň sláwy wnitřní i zewnitřní; wnitřní, swau wzdělaností, kteráž nám podnes wzorem jest, zewnitřní, wywrácením zpupné Persie; neboť jen umělostí, čilostí a zmužilostí řeckau byl Alexander s to, trůn této světowládkyně wywrátiti. Jen, bohužel, že se sláwa řecká již w tomto nejlepším wěku swém duchem rozepří a rozmařilosti ku pádu schylowala, který ji konečně blahoplodné swobody, matky hrdinských ctností, zbawil a w okowy cizí poddanosti připrawil. Říše pak Alexandrowa na zříceninách perské wzdělaná, podobala se bleskowci, jenž sice wznešenau jasnosti oko bawí, ale w nejlepším lesku w malé jiskry se rozpuká, které hasnau k zemi padajíce. Co tak na wýchodu síla národůw klesati počala, zdwihala se na západu. Zde bylo Karthago až posud nejmocnějším wládcem obchodu a moří; než i Řím mocně se zmáhal, a již začínal po celé Italii ruce wztahowati. Ostatně wznikali již w této periodě mnozí ještě jiní státowé, o kterých se teprw později zmínka učiní, až dosáhnau wětší politické znamenitosti; o okolních newzdělaných ještě národech, jimiž státowé byli obmezeni, i nyní ještě tak skrowné známosti máme, jako na konci periody druhé; jen tolik jisto, že se již tehdáž we střední a sewerní Ewropě pohybowáním rozličných welikých národů, zwláště Germanů k západu a jihu se tlačících, weliké změny dály, jichžto účinkowé, wpády Gallůw až do Italie dosahowali, a práwě prwní příčinau onoho nebezpečenstwí byli, které Římu samému záhubau hrozilo. Osweta řecká dosáhla w periodě této nejwyššího stupně

www.libtool.com.cn

svého, rozmáhajíc se osadami řeckými a válkami macedonskými po celém širém východu a na západ po celém pomoří Středozemním zvlášť w Sicilii a jižní Italii. Řecké mudrctwí, řečnictwí, básnictwí, dějepisectwí a wšeliké krásné umění nacházelo se tehdáž w nejkrásnějším kwětu swém, jakož wzdělanému světu co *staroklassické* až podnes wzorem zůstáwá. — Nejstarší *mudrcowé*, *filosofowé* neb *sofisté* wycházeli ze školy jonické od *Thalesa* založené, o přirozenosti světa mudrující. Thales swět z wody odwozowal, nazýwaje zemi zhuštěnau, wzduch zředěnau wodau a oheň zředěným wzduchem, we wodách pak ducha světa wšeživného přijímaje. *Anaxagoras* prwní boha od světa oddělil, uče toliko jednobožství a zamítaje mnohobožství řecké, začež w Athenách co neznaboh obžalowán. Duše lidské i zwířecí držel za nepomíjející, a poznání smyslnému wěcnatost odpíral. — Nejznamenitější, protože nejmaudřejší, školu založil *Sokrates* w Athenách, více k rozšíření mrawnosti nežli nowého učení směřující, čisté pojemy zdrawého rozumu o wěcech přirozených i nadpřirozených zwláštním praktickým způsobem přednášeje. Xenofon, Cebes, Aeschines, Antisthenes, Aristippus, Euklides a Plato byli žáci jeho, z nichž poslední čtyři zwláštní školy mudrcké založili. *Plato* byl zakladatel školy *akademické*, nejen we starobylosti ale i we středním wěku nejwýše proslulé. Nejwyšší ustanowení lidské kladl w tom, aby se člowěk k idealu přibližowal; tento pak ideal nejwyšší mrawní dokonalosti že jest bůh, jemuž se člowěk dle nesmrtelnosti duše wždy wíce může přibližowati. Ctnost záleží dle Platona w maudrosti, a tato w poznání zákona mrawního, jemuž aby se zadost učinilo, wždy tak jednati sluší, jak žádá idea nejlepšího rozumu. Dále záleží ctnost we střídmosti, to jest podřízení smyslnosti pod základ rozumnosti; w srdnatosti, kteráž zlé přirozené pro mrawnost snáší, a w sprawedliwosti, která wšecky powinnosti wyplňuje. Správa občanská má býti dle Platona republika, we kteréž toliko mudrcowé wládnau. *Aristoteles*, žák Platonůw, byl původ školy *peripatetické*, nejobsáhlejší to duch starého wěku, jak wěci přirozené tak i nadsmyslné saustawně pořádawší. Wšemu rozumowání desatero kategorií čili základů wytknul, w me-

www.libtool.com.cn
tafysice po jestotě wěcí pátral, w ethice snahu po blaženosti za hlawní prawidlo ustanowil, kterauž we wědomí ctnosti pokládal. Jak filosofická tak přírodopisná saustawa jeho až do nowých wěků následowána. — We škole *stoické* učil *Zeno*, že božská jiskra w člowěku je ctnost, která se co dokonalost mysli, poznání wnějšího i dokonalost wůle w jednání objewuje, pro kteréžto tři dokonalosti troji wědu, logiku, fysiku a ethiku ustanowil. W logice hledal důwody prawdy, prawdopodobnosti, pochybnosti i neprawdiwosti; we fysice za boha měl wěčnau látku, oheň za sílu twořící, ducha swěta zachowatele tworů, tělesnost a pomíjejícnost duší dokládaje. W ethice učil, že štěstí člowěka toliko wnitř založeno býti musí bez ohledu na události wnější, a že mudrc i při wšem utrpení blažený, nemaudrý pak při wšem štěstí bídný zůstáwá. *Epikur* učil filosofii materialní, wše náhodnému spojení částic látečných, atomů, připisuje. Nejwyšší dobré že w rozkoši, nejwětší zlé w bolesti záleží, pročež pracowitosti, wěrnosti a střídmosti že potřeba jest, twrdil sice, ale i smyslnosti uzdu powolowal. — *Pyrrho* byl půwod školy *skeptické*, že není žadného jistého poznání hlásaje, nýbrž že se o wšem má pochybowati. *Školu cynickau* založil *Antisthenes*, která wšemi statky, pohodlím i mrawem zewnitřním pohrdala, ctnostnau mysl samotnau za účel člowěčenstwa powažujíc. Známý Diogenes ze Sinope ke škole této náležel. — Také w jižní Italii, we Welkém Řecku kwětly mudrcké školy řecké, z nichž nejwýtečnější založil *Pythagoras*, wykládaje náhledy filosofické wýznamy tajemných počtů a znamení geometrických. Žáci jeho musili stejnost kroje bílého s červeným lemem, čistotu těla a střídmost we pokrmích zachowáwati; wlídnost a přiwětiwost i k nepřátelům, ano i ke zwířatům byla hlawní powinnost jejich; mlčením měli se učit mysliti, a cwičení w geometrii ostřilo saudnost jejich. — Tak se rozwinowal duch lidský, snaže se dosáhnauti ideálu prawdy po rozličných dráhách, wíce méně se uchyluje od cesty prawé, pokud swětlo blahozwěstu temnosti říše duchowní neozářilo. *Řečnictwí* potřebami správy republikanské w občanstwích řeckých se wzdělawalo; státníci, wůdcowé, zákonadárci a právníci musili we shromáždění lidu weřejně mluwiti, aby

jej k žádostem swým naklonili. Solon, Pisistrat, Themistokles, Perikles, Alcibiades byli výteční řečníci; často wšak důwody líčenými zastříwána prawda w řečech sofistů, jakož byl Gorgias, proti nimž Sokrates horlil a Isokrates zwláštní řečnickau školu založil. Nejznamenitější řečník byl *Demosthenes*, který horliwým cwičením přirozenau chybu wýřečnosti swé tak oprawil, že každým shromážděním dle wůle swé uměl wládnauti, a w ohledu občanském, jak swrchu oznámeno, welice působil. — Otec dějepisu byl *Herodot*, který osobně po světě putowal, aby o národech a dějinách jejich známosti nabyl, a w knihách dewíti Mus naznačených je sepsaw, při národních hrách olympických s welikau pochwalau čítal. *Thukydides*, čtením Herodotowým až k slzám pohnut, psal wýborně o válce peloponneské, w níž sám také wůdcem byl; *Xenofon*, oblíbený žák Sokratůw, dějiny Kyra staršího a zpáteční tažení desíti tisíců Řeků, již osobně wedl, po Kyra mladšího porážce perem mistrowským wykreslil. — *Básnictwí* wšem Řekům již od času *Homera* a *Hesioda* wůbec oblíbené welmi horliwě pěstowáno bylo. Tehdáž pěli Řekům lyrikowé, hrawý *Anakreon*, wznešený *Pindar*, něžná *Myrtis* a slíčná *Korinna;* w básnictwí dramatickém slynuli *Aeschylos*, *Sofokles*, *Euripides* a *Aristofanes*, bájky wšeznámé skládal *Aesop*. — Umění wýtworná též ke wzorné dospěla dokonalosti; w *malířstwí* zwláště prosluli *Zeuxis*, *Parrhasius*, *Timanthes* a nade wšecky *Apelles; w sochařstwí* staroklassickém nesmrtedlný *Fidias* a nedostižený *Praxiteles*. We *stawitelstwí* klassickém proslula zwláště slaupení řecká řádů rozličných. Wznešenost, krása a sauměrnost chrámů a jiných weřejných stawení řeckých, jakož byla: lycea, diwadla, kryté chodby, lázně, přístawy až posud za wzor dokonalosti stawitelské slauží. Nejwýtečnější byly chrám Atheny čili Parthenon, chrám Olympského Zeusa, Diany w Efesu, Apollina w Delfích, w Miletu a j. — U wědách přírodních Řekowé owšem takowé dokonalosti nedosáhli. Předce wšak znal již Thales příčinu zatmění slunce, a uměl ji wypočítati; Pythagoras učil, že se země okolo slunce jakožto ohně saustředního pohybuje, a wěděl, že dennice a nočena táž hwězda jest. Aristoteles uwedl wědy přírodní w saustawu wědeckau,

www.libtool.com.cn

kterauž *Theofrastus* žák jeho rozmnožil. W lékařství jest proslulý *Hippokrates*, nejwýtečnější celé starowěkosti lékař, kwetší w Thessalii a Macedonii za časů Periklesowých. Největší část zkušeností lékařských, podnes wážených, sebral we chrámích, kdež na deskách obětních za uzdrawení bohům wzdáwaných nemoc i prostředky užiwané bywaly zaznamenány.

Národní *náboženstwí* starořecké bylo mnohobožstwí; původ světa, člowěka a síly přirodní rodině bohůw rozličné mocnosti, wášněmi lidskými nadaných, přičítalo. Prwní božstwo byl *Kronos* děti swé sežírající, obraz wše rušícího času. *Zeus*, syn jeho nejmocnější, wládne w Olympu po swržení otce, *Poseidon* panuje nad širým okeanem, *Hades* pak we tmawé říši podzemního Orku. *Demeter*, úrodná země, tratí dceru swau *Persefonu*, jižto Hades w temnau říši swau odwádí, zase wšak světlu nawracuje. *Here* chrání co choť Zeusowa wše rozenstwo, objímajíc weškerau zemi jakožto aether; *Athene* z hlawy Zeusowy zrozená jest maudrosti představa, krásná pak *Afrodite*, z pěny mořské zrozená, plodnau moc přírody značí. *Hefaestos* představuje sílu ohně, kowá hromy a rádla, *Ares* syn hromowládce Zeusa srdnatost wálečnau znamená. *Kupidon* a *Hymen* bratří, rozněcují a zhasínají pochodeň lásky milenců a manželů, *Dionysos* darem wína srdce těší. Okřídlený *Hermes* wěští lidem wýroky bohůw, *Helios* wozí po nebi zlatý wůz swůj, růžoprstá *Eos* otwírá mu brány nebes, a sestra jeho *Artemis* za ním času nočního tauž cestu koná po nebi. Mimo tyto hlawní bohy a bohyně ctili Řekowé množství božských bytností podřízených, jakož *Charitky*, představy leposti a wnady, *Musy* bohyně umění, *Erynnie*, mstitelkyně zločinů, *Hory*, wůdkyně hodin neb časů, *Oready*, *Dryady* a *Najady*, wíly skalin, hájů a zřídel. Welikými činy i smrtedlníci cestu k Olympu si otwírali, jako byli *Herkules*, *Kastor* a *Pollux* a jiní *heroowé*. Wšem bytostem těmto wzdáwána pocta we chrámích, obětmi, sochami a obřady poswátnými. Wěřili w nesmrtedlnost duše w Orku, kdežto saudcowé neporušitedlní Minos, Radamanth a Aeakos žiwot zemřelých posuzowali, blažení w Elisium nezrušitedlného pokoje, nešlechetní w Tartaru neustálých muk zakaušeli. K obřadům

www.libtool.com.cn

náboženským náležely také *národní hry*, jež Řekowé w jisté doby na místech poswátných ze wšech krajin se scházejíce prowozowali, z nichž *Olympické* we městě tomto, *Pythické* w Delfích nejslawnější byly. W Olympii nacházel se chrám Zeusa w slohu dorickém z mramoru wystawený a w něm socha boha tohoto mistrowskau rukau Fidiášowau ze zlata a slonowých kostí utwořená, sedící na trůnu zlatem a drahými kameny se skwějícím a až ku patru chrámu dosahující. W prawé ruce držela welikánská socha tato bohyni wítěznau, též ze zlata a slonowých kostí, w lewici pak žezlo králowské bohatě ozdobené, na konci orlem bleskowým opatřené. Chrám tento ležel w poswátném háji, sochami wítězů naplněném, jejichž památka budaucnosti se zachowáwala. Zde bylo powěstné rejdiště *Stadion*, sto sáhů dlauhé, w němž athleti pěší a *hippodromos*, w němž na wozích w rychlosti běhu, hbitosti a síle tělesné zápasili, kdež wítězowé wawřincm owěnčeni pochwalau shromážděného obecenstwa uctěni bywali. I literní zápasy a umělecké bywaly zde držány, w básnictwí zwlášť a hudbě, a dle čtyrletého náwratu těchto her časoměra w olympiady byla rozdělena. Podobné hry prowozowaly se w Delfích we chrámu Apollina, jehož okolí sochami zlatem pokrytými se zářilo, kdež pokladnice rozličných obcí řeckých schowány byly, kde Pythia swětoslawné wěštby swé prowoláwala. K národním hrám těmto přicházíwali též wýteční wůdcowé, mudrcowé, řečníci, historikowé a učenci wšeho druhu, přednášejíce weřejně práce swé a slaweni bywajíce před očima weškerého národu. Tím wzbuzowána ctižádost aby jeden druhého w dokonalosti překonal, tu shromážděny a na odiw wystawowány památky wšech znamenitých činů, jak wýtečných osob tak celých občanstew, aby národ maje sláwu otců swých před očima w podobných ctnostech je následowal. — Domaci žiwot Řeků dle rozličnosti ústawů státních také rozličný byl. Prwní chowání dítek až do sedmého roku dálo se w komnatách ženských čili gynaeceích; štíty byly kolébky, otrokyně chůwy. Chlapci od sedmého až do čtrnáctého roku cwičeni byli w gymnasiích w běhání, skákání, házení do terčů, zápasení a poličkowání, při čemž cwičení dušewní w grammatice a mathematice záleželo. Od roku osmnác-

www.libtool.cz

tého až do tricátého low a válka hbitost tělesnau, filosofie a řečnictwí dušewní dokonáwala. Práce domáci, wykonáwali obyčejně otroci, jichž n. p. w občanstwu Athenském as na čtyřicet tisíc, občanů swobodných téměř desetkrát tolik bylo, většim dílem ze zajatých nepřátel pocházejících. Athenští byli známi lehkomyslností a zwědawostí swau. Celé zástupy nowotářů zwláště w čas války chodily po weřejných místech wítězstwí nebo porážky zwěstujíce, mapy země a položení wojsk na zemi nebo po zdích kreslíce. Lid se scházíwal obyčejně na náměstí, w rozličných kobkách a síních prodawačů a w lázních weřejných, jichž každý před jídlem užíwal, wonidly při tom se natíraje. Oděw mužský záležel w tunice do polowic lýtek splýwající, přes niž plášť celé tělo přikrýwající; šat ženských byla tunika bílá na ramenau zapnutá pod prsama širokým pasem upewněná w hojných záhybech až na paty dosahující; přes ni sukně kratší rozličných barew s krátkými rukáwy a pláštík kolem těla wolně poletující; při wycházení hlawa záwojem se přikrýwala. Oděw tento byl z plátna, bawlny a wlny, a barwa čerwcowá nebo fialowá byla nejwáženější. Krasawice Athenské černily si obočí, líčily tváře bíle a če[illegible]ně, wlasy wěnčily kwítím a posýpáwaly žlutým práškem. We dne nesměly wycházeti a času nočního toliko we woze a při pochodni, při slawnostech jen s průwodem otrokyň směly býti přítomny. — W Athenách počítalo se deset tisíc domů; z největšího dílu měly po dwau poschodích, z předu síň čili kobku krytau, w zadu zahradu. W předsíni stáwala socha Hermesowa neb Apollinůw oltář, na němž hospodář w jisté časy obětowal. W dolejším poschodí byly komnaty ženské, w hořejším pro domácího pána. Komnaty bohatých byly malbami po stěnách i stropích ozdobeny, opony a čalauny nade dweřmi a na podlaze z Babylona, sedadla z Thessalie, polštáře z Karthaga, matrace z Korinta, wšecken nábytek zlatem a slonowinau wykládaný. Wečeřadlo zawánělo kadidlem, nádoby při hodech byly stříbrné i pozlacené, hosté owěnčeni leželi kolem stolu nízkého na pohowkách a wolen bywal král kwasu, jenž řídil připíjení. Dlauhé pořadí pokrmů začínaly lastury, wejce slepičí a pawí, jitrnice,

ptáci, pak drůbež, zvěřina, ryby a konečně owoce. Wína sladká aromatická byla zvláště oblíbena, jakož byla wína z Byblu we Foenicii a Lesbická, víno z ostrowa Kos, z Rhodu, víno Erythrejské, Korinthské a j. Zpěwy, tance a hry kejklířské končíwaly kwas. Za časů Kyrowých byli sice Řekowé ještě welmi střídmí a jednoduší, po válkách perských ale rostla moc i bohatstwí, a oběma nádhera a wilnost asiatská.

www.libtool.com.cn

OKRES IV.

Od bitwy Ipsenské až do počátku císařství Římského.

(Od l. 301 až 30 před Kristem.)

ODDĚLENI I.

Až do založení světovlády Římské wywrácením měst Karthaga, Korintha a Numantie.

(Do r. 130 před Kristem.)

A) Řím.

A) Římané se zmocní celé Italie.

Válka Tarentinská.

W jihowýchodním dílu Italie, as 56 míl od Říma, leželo znamenité obchodní město Tarent nad welikým záliwem mořským, ku plawbě welmi pohodlným. I Římané wedli, již od dáwných časů, obchod pomořní, a nyní se přihodilo, že některé lodi Římské drzostí Tarentinských wylaupeny byly. Římané žádali náhradu; Tarentinští wšak odpowěděli jen weřejným pohaněním wyslanců Římských, spoléhajíce se na pewnost a bohatstwí swého města a na dautnající ještě odpornost jiných národů jižních proti Římu. I spojili se také s nimi u válce brzo na to wypuklé Samnité, Lukani, Apulowé a Bruttowé; nicméně wšak we krátkém čase od Římanů tak byli sewřeni, že by se již tehdáž byli museli podrobiti, kdyby byli silnější podpory mimo Italii nenalezli. Naproti wýchodním břehům italským, w sewerozápadním Řecku, kdež řeky Acheron a Kocyt báječným se proléwaly limbem, leželo králowstwí Epiros, na rozličné, dílem řecké, dílem barbarské kmeny rozdělené, jimiž od šedé již starožitnosti potomkowé Pyrrha, syna Achillowa, wládli. Nyní panowal zde Pyrrhus II, wzdělaný, ctižádostiwý a nad míru bojowný král, kterýž pokusiw se již prwé o wládu macedonskau, panstwí swé na západ nejen přes celau Italii a Sicilii rozšířiti, nýbrž i Afriku podrobiti hodlal. „Když Italie dobudeme," tázal se ho mudřec Cineáš, „což potom

www.libovolni.cz

budeme dělati?“ „Zdaž nehraničí s Italií Sicilie?“ odpověděl Pyrrhus, „ostrow bohatý a wnadný? Toho se potom lehce zmocníme.“ — „A až jej budeme míti, co potom?“ „Přeplawíme se do Afriky,“ odtušil král, „a Karthago bude naše,“ „A když konečně wšeho dobudem?“ „Pak, wece král, budeme jísti, píti a se radowati.“ „Což pak nám překáží, odpověděl Cineáš, abychom to již nyní činili? wždyť wše máme, čeho je k tomu potřebí? Což musíme teprw nebezpečenstwím a krweprolitím dobýwati, čeho již nyní pokojně užíwati můžeme?“ — Než co pořídí maudré předložení proti bujné náružiwosti? Pyrrhus chtěl přes moc býti podmanitelem, a nyní požádán byl k ochraně Tarenta. Hbitě se tedy chopil zbraně a wyslal Cineáše se třemi tisíci muži napřed. Brzo na to wyplawil se sám s 20,000 pěšími, 3,000 jezdci, 2,000 střelci, 500 prakowníky a s 20 slony do Italie. Ačkoliw tato moc bauří mořskau na cestě welmi seslábla, předce byla nade wšecky předešlé Římanům nebezpečnější tím, že nyní ponejprw s umělostí řeckau měli zápasiti. Nepozorowali sic ještě toho nebezpečenstwí, wítězstwím jsauce uwyklí, a důwěra jejich we swau sílu byla takowá, že konsul. *Laevinus*, který proti Tarentským byl wytáhl, Pyrrhowi, jenž se za prostředníka mezi Římem a Tarentem prohlásil, s hrdau chladností odpověděl, že jeho co smírce nepotřebuje, a co nepřítele že se ho nebojí. Brzo wšak potrestána byla tato hrdost w bitwě mezi *Pandosií* a *Herakleí* (280), kdežto Římané, ač wšecku sílu swau wynaložili, útokem newídaných a tudy hroznych jim slonů, jichžto zděsiwše se koně jejich, nepořádek w jízdě ztropili, na hlawu poraženi, na 15,000 mužů ztratili. Nyní táhl Pyrrhus proti Římu. Že ale toto wítězstwí také znamenitau ztrátau swých bojowníků wykaupiti musel, nedůwěřowal si předce s sesláblým wojskem swým na Řím udeřiti, než wyslal Cineáše k smlauwání. Jeho wýmluwnost byla by snad Tarentským a ostatním jiho-italským národům řeckého kmene pohodlné příměří wymohla, kdyby byl slepý již kmet Appius Claudius, jenž se w této důležitosti do senatu wésti dal, wládožízniwost a lakotu Římskau nepopudil, radě nemířiti se dříwe, dokud Pyrrhus z Italie newytáhne. Jen o wýměnu zajatých wyslán k němu *Cajus*

Fabricius. Tento muž byl předtím konsulem, triumfowal nad Gally, Samnity a Lukany, a zůstal při nesmírné kořistí, kterau stát obohatil, sám chudý. Nadarmo snažil se Pyrrhus stkwostnými dary jej získati; ani zlato jej od věrnosti wlastenské odlákati, ani náhlá hrůza před newídaným slonem, kterým jej Pyrrhus zkaušel, postrašiti ho nemohla. Na důkaz vážnosti své k němu wydal Pyrrhus zajaté bez výplaty, toliko pod tím záwazkem, aby se zase, jestli se pokoj newyjedná, do zajetí nawrátili; což se i stalo.

Válčeno tedy dále, a Římané u města Asculum poraženi (278). Ale i Pyrrhus ztratil w tomto boji as 4,000 mužů z jádra svého wojska, které se w Italii tak lehce wynahraditi nedalo; pročež přátelům jewiwším radost nad dosaženým vítězstwím důwtipně odpověděl: „Ještě jedno takowé vítězství, a jsme poraženi.“ Po této porážce přewzal Fabricius, jenž opět za konsula byl wywolen, správu wojska proti Pyrrhowi, a zwýšil cenu swau nowým chwalitebným činem. Nabídl se mu totiž lékař Pyrrhův, otráwením tohoto Římany za slušnau odplatu wšeho nebezpečenstwí zprostiti; Fabricius ale pln ošklíwosti nad černau zradau, odewzdal jej Pyrrhowi k zaslauženému potrestání. Pohnut takau welikomyslností zwolal Pyrrhus, že snadněji slunce z dráhy jeho lze wytisknauti, než Fabricia z cesty ctnosti. — Nedal se ale zahanbiti Pyrrhus, nýbrž odeslal wšecky zajaté bez výplaty do Říma, dal opět skrze Cineáše o příměří jednati, a když Římané na swém stáli, aby totiž z Italie wytáhl, rozmýšlel, kterakby bez úhony své cti žádost jejich mohl wyplniti. W brzce se mu nawrhla čestná k tomu příležitost. Syrakusanští wolali jej ku pomoci proti Karthaginským. Zanechaw tedy posádku w Tarentu, přeplawil se s 30,000 pěšími a 2,500 jízdnými do Sicilie (277). Co zde šťastně s Karthaginskými bojowal, zatím Samnité, Lukani a Tarentští od Římanů tak byli skličeni, že jej opět důtkliwě o pomoc žádali. Wida Pyrrhus, že pro wrtkawost a nenáwist sicilskau ani zde stálého štěstí nedosáhne, ačkoliw byl Karthaginské z celé Sicilie až na jediné město Lilibaeum, wypudil, přitáhl s 20,000 pěšími a 3,000 jezdci opět do Tarenta, a wpadl do Samnium, kdežto Curius Dentatus se silným Římským wojskem stál. Tento

Curius jest tak, jako Fabricius, vážný wzor wlastenských ctností. Ze stawu jen plebejského pošlý wznesl se horliwostí w službě, poctiwostí a udatností již po druhé k důstojenstwí konsulskému; za prwního konsulatu obdržel dwakráte sláwu triumfu, za největší wšak čest to si pokládal, že obohatiw wlast, sám we chudobě zůstal. Jedenkráte k němu přišli samnitští wyslancowé, když si práwě sám řepu k wečeři strojil, i podáwali mu welikau summu zlata od swého národu; Curius ničehož nepřijal, prawě, že raději těm, kteří zlato mají, poraučeti chce, než sám zlato míti. Proti Tarentským nyní tak přísně wojsko sbíral, že jednoho měšťana, který se postawiti zpěčowal, ztrátau mohowitosti a otroctwím potrestal, čímž se mu podařilo, silnější wojsko než kdy prwé do pole postawiti, s nímž nyní welmi pohodlně ležel u Beneventa. Sem proti němu wytáhl Pyrrhus, hodlaje ho nočního času w táboru překwapiti. Zablaudiw wšak w nepowědomých lesích blížil se teprw po ránu k Římskému ležení, kdežto naň Curius, dříw než se zcela mohl sešikowati, udeřil, a porazil jedno křídlo jeho. Na druhém sice Římané silau slonů až ke hradbám táboru swého byli odmrštěni, kdežby bez pochyby byli musili klesnauti, kdyby se byli nenaučili mezi tím časem, kterak i těmto hrozným zwířatům wtip lidský může odolati. Tedy dotírali na ně hořící kaudelí a smolau a nejcitelnější audy jejich, rýpáky, šípami a oštěpy tak zranili, že rozlícené potwory konečně proti swým wlastním se obrátily, řady protrhaly a welikau porážku mezi nimi spůsobily (275). *Přemožen* swau wlastní zbrojí Pyrrhus, když w tomto boji 23,000 mužů s celým táborem swým ztratil, pohnut byl k opuštění Italie a k nawrácení se do Epiru. Tím se skončila tato as šestiletá znamenitá wálka Tarentinská, we kteréž ctnost a stálost starého Říma nad umělostí řeckau prwního wítězstwí dosáhla, prospěšnějšího ještě tím wice, že se jím w dobytém táboru Pyrrhowu Římané naučili budaucně tak mistrně ležení swá zakládati. Po odtažení Pyrrhowu zmocnili se Římané brzy Tarenta a celé ostatní Italie; nebo posádka, již Pyrrhus w onom městě zanechal, obywatelům samým obtížná, Římanům se wzdala, načež tito Tarent opanowali. Pádu

jeho následoval pád Lukanů, Bruttů a ostatních jižních národů italských, kteříž pode jménem spojenců (socii) Římanům byli podrobeni.

B) Zápas Říma s Karchedonem o vládu na západě.

I. První válka punická.

Celá Italie kromě severního dílu, tehdáž Gallia cisalpina, nyní Lombardie nazwaného, byla nyní poslušna Římanův. Tím ale jejich dychtiwost po nowých wítězstwích a zemích nejen nebyla nasycena, nýbrž ještě více roznícena. Z pomoří jiho-italských lakotně zírali na břeh sicilský. Zde se po odtažení Pyrrhowu Poenowé více než prwé rozšířili, a w dobytí celého ostrowa překážely jim jen Syrakusy a Messana. W Syrakusích panowal po smrti Agathoklesowě rozšafný a u válce mocný Hiero, jehož Syrakusanští nejdříwe za wéwodu, pak za krále wywolili. První jeho péče byla, zločinstwí Mamertinův potrestati, nástrojův ondy ukrutenstwí Agathoklesowa, kteří bywše po jeho smrti ze služby propuštěni, když se wraceli do Campanie, wlasti swé, a táhli skrze Messanu, hrozným wšech mužských obywatelů Messanských zawražděním tohoto pewného města, na wýchodním pomoří sicilském ležícího, úkladně se zmocnili, a odtud až do okolí Syrakusanského zahubné wpády činili. Brzy je sice Hiero z něho wypudil a w samé Messaně tak sewřel, že se mu již mínili wzdáti; ale wzrůstu moci Syrakusanské záwistní Poenowé wnutili Mamertinům posádku k ochraně proti Hieronowi. Většímu dílu z nich tato podezřelá podpora se nelíbila, pročež žádali raději o pomoc w Římě. Zdali by ji poskytnauti čili odepříti měli, byli nyní Římané na rozpacích; s jedné strany uznáwajíce, žeby neprawé bylo podporowati zločinstwí, jehož sami nedáwno teprw hrdelně potrestali, když se totiž jejich campanský pluk podobným spůsobem města Rhegium byl zmocnil; s druhé strany uwažujíce, jestliže nepomohau, že Messana w rukau punických, již od dáwna jim protiwných, zůstane, jížby se při této příležitosti sami mohli zmocniti a tak na ladné Sicilii se zakořeniti. Sprawedlnost konečně přemožena sobětností, Římané přispěli Mamertinským ku po-

moci, a tak se rozžehly *světoznámé války punické* (264). — Společné nebezpečenství spojilo Hierona s Poeny proti Římanům; ale Appius Claudius konsul, Mamertinům ku pomoci nařízený, šťastně dosáhl sicilského pomoří, porazil nejdříwe Hierona, pak Poeny při obležení Messany, a do této pewnosti se položil. Ještě šťastnější byli Římané w druhém roce wálky. Konsulowé Valerius a Octavius dobyli w krátkém čase 67 měst w Sicilii, dílem punických, dílem Syrakusanských, a chystali se již k obležení Syrakus. Wida wšak rozšafný Hiero, že se Poenowé jen z nauze s ním spojili, a že upřímného přátelství od nich nelze očekáwati, předešel toto hrozící nebezpečenství mírem a spolkem se Římany, w němž pode jménem saudruha a přítele lidu Římského (socius et amicus populi Romani) tím ochotněji přijat byl, čím prospěšnější tento spolek byl Římanům; neb tak zbaweni byli Karthaginští znamenité podpory, a což důležitějšího, že dosáhli Římané bohaté špižírny pro sicilská wojska swá, kterých zásobowání Poenowé jinak mořem wládnaucí welice by jim byli stížili. Neodstrašilo wšak odpadení Syrakus Poeny od dalšího wálčení, dokud ještě wýnosem bohatého obchodu náležité množstwí žoldnéřů, ježto mimo Afriku w Iberii, Gallii, Ligurii a rozličných krajinách řeckých najímali, wydržeti a opanowaným mořem z domu wšemi potřebami zaopatřiti mohli; nýbrž uzawřeli tím wíce, wšecku swau sílu k wytisknutí Římanů ze Sicilie a k opanowání tohoto ostrowa wynaložiti. Štěstí ale wždy stálo se Římany. W třetím tažení dobyli znamenitého Agrigenta, poraziwše Hannona, wůdce punického, který jej hodlal oswoboditi; we čtwrtém wzdala se jim wšecka skoro města sicilská krom pewností pomořských, loďstwu punickému wždy otewřených, ježto se z nich až na pomoří italská swobodně plawíwalo a weliké zde škody činíwalo. To přeswědčilo konečně Římany, že jest newyhnutedlně zapotřebí zříditi také moc válečnau na moři, jestliže Poeny ze Sicilie chtějí wypuditi, a tak uzawřeno prwní stawení wojenského loďstwa. Náhoda jim w tom přispěla. Některé lodi punické zůstaly při wpádech na pomoří italská wězeti na mělčinách, i přišly Římanům do rukau, a podlé nich stawěli tito swé nowé lodi. A hle, brzy zahanbil učedlník

mistra! Konsul *Duilius* dal na lodích swých železné háky (corvi) uprawiti, jimižby Římané lodí nepřátelské k sobě přitahowati a tak s nepřátely jako na pewné zemi, kdežto wždy umělost Římská předčila, potýkati se mohli. Tímto nálezem nabyl Duilius *prwního wítězstwí na moři* (260) a prwního mořského triumfu w Římě, načež dobytí ostrowa Corsiky a dílu Sardinie následowalo, jichž Poenowé, tauto porážkau seslablí, wíce nemohli chrániti. Takowý prospěch dodal Římanům srdce, aby do Afriky samé přeplauli a Poeny w jich wlasti přepadli. I wyprawili 330 lodí válečných se 140,000 muži pod správau konsulů Manlia Vulsona a Attilia Regula, kteříž potkawše se na cestě ze Sicilie s loďstwem punickým, 350 lodí silným, 30 jich we hlaubi pohřížili, 63 zajali, a tak úplné wítězstwí obdrželi, že jim Poenowé přistání na pomoří africkém nemohli překaziti. Pomořská pewnost Klupea upadla do rukau Římanů, odkudž se tito wždy wíce w okrsku Karthaginském rozmáhali.

Již se domníwal senat Římský, že nepřátely snadně podrobí, a powolal Manlia s větším dílem wojska a loďstwa nazpět, zanechaw Regula toliko s 15,000 pěšími, 500 jezdci a 40 lodími w Africe. Regulus porazil trojí wojsko punické úplně, zmocnil se pewnosti Tunetum, nyní Tunis nazwané, a hrozil již samé hlawě punické, Karthagu. W tom Karthaginským se wšech stran sklíčeným, (neb i Numidowé byli se proti nim zdwihli) nenadálá pomoc přišla. Připlaulo totiž w tu dobu něco žoldnéřůw Spartanských do Karthaga, mezi nimiž Xantippos, bywalý wéwoda we wlasti své. Mistrným pohledčw okem Xantippus na wojenskau správu punickau, znamenité spatřil wady, a předložiw je senatu Karthaginskému, sám hlawním wůdcem byl ustanowen. A hle, jak válečná umělost řecká ještě wždy wynikala nad Římskau! Regulus, od Xantippa na hlawu poražen sám přišel do punického zajetí. Posádka Klupejská, jen nowě wyslaným loďstwem Římským, z 350 lodí sestáwajícím oswobozena, nawracujíc se do Sicilie, w bauři mořské s větší částí loďstwa utonula, z čehož Římané takau nechuť k moři dostali, že od té doby jen skrowný počet válečných lodí k ochraně pomoří swých ustanowili držeti. I na zemi wálčili po několik let jen pro obranu, až pak teprw we čtr-

náctém roce války konsul Metellus nad Asdrubalem, vůdcem Karthaginským, u Panorma (nyní Palermo) w Sicilii vítězství obdržel, kterým Poenowé ztratiwše dwacet tisíc bojowníků tak seslábli, že celau Sicilii až na Drepanum a Lilibaeum museli postaupiti. Od té doby taužili po pokoji, a wyslali mezi jinými zajatého Regula do Říma, aby tám pokoj aneb aspoň wýměnu zajatých wyjednal; jestliže by wšak toho nepořídil, aby se zase nawrátil do zajetí. Regulus přišed do Říma sám senatu uzawření pokoje a wýměny zajatých zradil, připowídaje brzké podrobení seslablých Poenůw, a tak schwalně zmařiw úmysl swého wyslanstwí, wěren slibu, nepohnut slzami milené rodiny swé, do zajetí punického se nawrátil, ačkoliw jej zde ukrutná smrt očekáwala. — Poenůw ze Sicilie zcela wypuditi jediná nyní byla snaha Římanůw. Lilibaeum již bylo sewřeno obležením, a nyní se blížil konsul Claudius se silným loďstwem ke Drepanu, kteraužto pewnost Adherbal loďstwem punickým hájil. Hbitě pustil se Claudius do bitwy, nešetře powěrečnosti Římské, jej zdržující; neb když mu bylo praweno, že nepříznіwé jsau wěštby, poswátná kuřata že nechtí žráti, zpurně odpowěděl: tedy ať pijí, a dal je uwrhnauti do moře. Claudius ztratil 117 válečných lodí s 20,000 muži, čehož tato w očích sprostého lidu zlolající urážka bohů hlawní příčinau byla, zplodiwši nesmělost na loďstwu. Tauto porážkau a opětowanau ztrátau w bauři mořské odstrašeni, již umínili Římané od moře docela pustiti, a jen pewné země se držeti. Když wšak brzy na to Hamilkar Barkas až na pomoří italské dorážel a z nedobyté pewnosti, Eryx řečené, sicilské pluky neustále trápil: uznali Římané newyhnutedlnau potřebu nowého loďstwa, a wyprawiwše 200 lodí válečných dobrowolnými sbírkami občanůw (neb důchod obecný již nedostačowal), pod správau Lutatia Catulla tak šťastni byli, že u ostrůwků Aegatských úplného nad loďstwem punickým wítězství dosáhli. Tímto wítězstwím skončila se prwní wálka punická; nebo odlaučen od domowa Hamilkar, nemoha déle daufati pomoci z umdlené wlasti swé, wešel we smlauwu s Catullem, na níž mír založen byl w těchto článcích: Poenowé postaupí celý podíl swůj sicilský Římanům; proti Hieronu, co spojenci Řím-

skému, nikdy meče nevytasí; zajaté Římany wydají bez výplaty, a zaplatí 2,200 euboejských talentů (as po 750 zlatých jeden), 1000 hned a ostatek w desíti létech k náhradě výloh válečných.

Takowá byla tato prwní válka mezi hlawními mocnostmi na západu, zištností zňata, žárliwostí wedena a unawením skončena, která po celých 24 let pořáde zběhlých trwala, a Římanům získala prwní provincii, Sicilii.

2. Přípravy k druhé válce punické.

Truchliwý byl tedy Poenům konec prwního tohoto zápasu se Římany; ale ještě truchliwější následek jeho, zpaura žoldnéřů, jichž wyssatý důchod punický nebyl s to wyplatiti. Slabost státu dodala odwážliwcům smělosti, tak že zmocniwše se osoby wéwody swého, Giskona, a wywoliwše si vůdce swého druhu, proti Karthagu válečně powstali. I spojila se s nimi též wšecka téměř města africká kromě Utiky a Hippony, žádajíce sprostiti se owšem obtížné, zwláště we předešlé válce, wlády punické. K většímu pak neštěstí Karthaginští sami mezi sebau byli nesworní, zmítáni žárliwostí rodin Hannonské a Barcinské, kteréž co nejbohatší a nejwznešenější celým senatem wládly. Tato neswornost tím prospěšnější byla odbůjcům, ješto se i w poli jewila a tudy nesjednoceným vůdcům Karthaginským mnohé přinášela porážky. Bez pochyby byloby Karthago odbojníkům do rukau padlo, kdyby byla konečně rodina Barcinská nad Hannonskau w senatu nezwítězila a tudy Hamilkar hlawní správy wojska nedosáhl. Jeho rekownost a již w Sicilii dokázaná u válce zběhlost wytrhla nyní stát Karthaginský z nebezpečenstwí zahynutí; odbůjci mečem jeho častěji poraženi a teprw po půl čtwrtu létu krwawé a kruté války, již obě strany u welikém rozlícení s nelidskau ukrutností wedly, konečně w Africe zcela potřeni, čímž se wláda Karthaginská zde tím wíce upewnila. Ne tak ale w Sardinii, kdežto se žoldnéřowé podobně proti vládě punické byli zdwihli. Neb tito wytlačeni od Sardův z ostrowa, utekli se k Římanům, žádajíce podpory. I uchytili se lakotní Římané rychle této nowé příležitosti k swému rozšíření, a zmocnili se proti wšem právům uprostřed míru celé Sar-

dinie. Umdlení Poenowé museli wraucí mstyžádost na pohodlnější čas odložiti, až by se mohli w nowé síle postawiti proti Římanům, pročež přemýšleli nejprwé o náhradě za ztracenau Sicilii a Sardinii, jižto i brzy dostali, a sice w Iberii (Hispanii). — Již w šedé starowěkosti byli zde předkowé jejich, Foeničané, kolonie obchodnické založili, mezi nimiž nejwýtečnější Gades (Cadix). Poenowé rozmnožili je silnějším ještě obchodem, jejž wedli se zlatoplodnau Iberií. Této bohaté země se zmocniti, byl nyní účel Poenů, a Hamilkar, půwod jeho, měl jej wywésti. Wydal se tam tedy se silným wojskem, pojaw s sebau slíčného Asdrubala, zetě swého, a syna Hannibala, dewítiletého teprw jinocha, jenž se již nyní při obětnici bohůw přísahau musel zawázati, že chce zůstati wěčným Římanů protiwníkem. — Dewět let bojowal Hamilkar w Iberii šťastně, a znamenitě zde rozšířil wládu punickau. Po jeho w bitwě zahynutí přewzal nejwyšší správu Asdrubal, a pokračowal w šlepějích Hamilkarowých dále, upewniw se dříwe založením welmi pohodlného města, kteréž nazwal Karthago Nowé (Karthagena). Nyní wšak powzbuzena byla žárliwost Římská, až dotud válkau gallickau a illyrskau konejšená. Nedlauho totiž po skončení prwní wálky punické chrám Janůw *), na znamení wšeobecného pokoje, od časů Numowých ponejprw, zawřen zůstal. Římana nutkala jen tauha po cti a kořisti, pročež mu také k válce příležitosti nikdý dlauho nescházelo. Illyrowé, ještě polodiwí obywatelé nynější Dalmacie, živíce se laupežími mořskau, zlaupili několik obchodních korábů Římských. Teuta, králowna jejich, zastáwajíc lid swůj, uražena pohrůžkami Římskými, jednoho z wyslanců jejich ze msty barbarské dala usmrtiti; z toho powstala válka, která se úplným podrobením Illyrie skončila. Krutější byl na to boj s Gally cisalpinskými, kteří rozdělowáním rolností bratřím swým odňatých popuzeni, proti lakotě Římské se usjednotili. Celá Italie musela se proti nim ozbrojiti, jelikož, powolawše

*) Janus, bůh roku a měsíců, (dlé něhož Leden, Januarius) saudce pokoje a wálky, nejstarší král italský, s dwojím obličejem wyobrazený, w Římě chrám měl, který w čas míru zawřen, u wálce pak otewřen byl.

bratří swých transalpinských, zwláště Gaisatûw ku pomoci, we hrozném počtu proti Římu se walili. Skrotil wšak je zwláště Marcellus, wlastní rukau krále Gaisatûw Vindomara zahladiw, a dobytím Mediolana, hlawního sídla Gallûw Insubrûw, skončena i tato válka po šesti létech ku prospěchu Římanûw; celá Gallie cisalpinská byla jim podrobena, a k snadnějšímu jí opanowání založeny zde pewné kolonie Římské (Cremona a Placentia). Jsauce nyní doma jisti, obrátili závistný zřetel swůj na počínání Poenů w Iberii, kdežto se Asdrubal více smlauwami než mečem až po řeku Iberu (Ebro) zatím byl rozšířil. Na prawém břehu této řeky ležel Sagunt, znamenitá kolonie řecká z ostrowa Zakynthos, w nižto něco Ardeatûw italských přimíšeno bylo. Na těchto radu požádali Saguntští Římanů o pomoc proti Karthagu, a toť jim dalo příležitost proti sokyni swé znowu wystaupiti. Newzňal se sic nyní ještě plamen válečný, neboť mírný Asdrubal raději zatím se s nimi o to smluwil, že se Sagunta nedotkne a Iberu že nepřekročí; ale po jeho úkladném od jakéhos otroka hispanského zawraždění powýšen za wlastního wůdce wojska Karthaginského w Iberii Hannibal, syn Hamilkarûw, onen odpowědný nepřítel Říma. Tři léta před swau smrtí powolal jej Asdrubal k ruce své. Hannonowci reptali, že již třetí po sobě Barcinowec wůdcem má býti: slabý wšak byl hlas závisti proti hláholu obecné přízně; wojsko iberské spatřowalo w čilém, zmužilém a bojowném synu welikého jeho otce, který posud živ byl u wděčné wšech památce, a pět a dwacetiletý *Hannibal* po smrti Asdrubalowě ode wšeho wojska jednosworně byl wyhlášen za wéwodu. Sotwa přewzal Hannibal nejwyšší správu wojska, chystal se proti Římu, nic menšího neobmýšleje, než s welikým wojskem pozemním z Hispanie do Italie wtrhnauti, a tak Římany w samé jejich wlasti potlačiti. Podrobiw tedy dříwe Olcady, Vaccaeny a Karpetany, mocné národy iberské, a zawázaw si kořistí jejich swé bojowníky, udeřil celau mocí, která se na 150,000 pěších a 20,000 jezdců wztahowala, na Sagunt, a počal ho s tří stran dobýwati. Bránili se sice Saguntští přeudatně mnohými na nepřátely výpady, a když jedenkráte Hannibal sám při skaumání nowých záloh we stehno byl poranèn, takowý

www.knihovna.cz

wznikl u wojště punickém zmatek, že by se byli Saguntští málem všech jeho strojů válečných, k dobývání připrawených, zmocnili. Jak mile wšak byl wyléčen, obořil se s dwojnásobnau prudkostí na sklíčené město, a zbořiw weliký díl hradeb, hnal na ně wšeobecným útokem. Sagunťané wyplnili mezery hradeb válečnými řady swými, a bránili se tak hrdinsky, že nepřátely až do ležení jejich odehnali, a hradby swé zase mohli oprawiti. Po několika dnech ale učinil rozhorlený Hannibal nowý útok s takau prudkostí, že proraziw opět nowau zeď, až do města wtrhnul a w jednom díle jeho se upewnil. Saguntští zahradili se w druhém, a drželi se na pewném hradě swém: každý kročej musel Hannibal krwí wykaupiti; neboť očekáwali měšťané wždy ještě pomoc Římskau, o niž důtkliwě před obležením byli žádali. Dříwe ale než se senat o to uradil, máli ji poslati, bylo po Saguntu weta. Hannibal byl se již i jednoho dílu hradu samého zmocnil, a obleženým nikde se newyskytowala naděje. Hledali tedy míru s nepřátely. Ale takowým jejich odporem rozlícen wůdce, o žádném příměří slyšeti nechtěl, leč aby zanechawše wšeho, jak stojí a leží, jen w jednom oděwu tam, kam je pošle, wytáhli. To je wpudilo w zaufalstwí. I wynesli wšecko swé bohatstwí a mowité statky na weliké náměstí a wmetawše je do welikého k tomu připraweného ohně, konečně sami raději w plamen se uwrhli, než by se byli Poenům podrobili (219). Tak padl Sagunt, a plápolem jeho rozžehla se druhá válka punická. — Jak mile totiž zpráwa o dobytí Saguntu došla Římanů, wyprawiwše wyslanstwí do Karthaga, wedli stížnost na Hannibala, že smlauwu s Asdrubalem uzawřenau zrušil, odwolání a potrestání jeho žádajíce. Powstaw ale jeden ze suffetů, přednosta shromážděné rady punické, zastáwal Hannibala, bez pochyby saudruha swého, předstíraje Římanům ještě wětší spronewěřilost, již byli neprawým přiosobením sobě Sardinie dokázali, a wyjádřil se bez okolků, že Karthago tento čin Hannibalůw schwaluje. Na to Fabius, starší z wyslancůw Římských, složiw raucho swé w lůno, prawil: „Zde wám neseme pokoj a wálku, wolte; co chcete.“ „Dejte, co se wám líbí,“ odpowěděla radda punická, načež Římané wálku wypowědèli.

www.libtool.com.cn

C) *Druhá válka punická.*

Hannibal byl mezitím k tažení do Italie připrawen. K ochraně dobytých krajin hispanských powolal 12,150 pěších, 2550 jízdných Afrikanů a 21 slonů pod správau Asdrubala, bratra swého, a 73,850 mužů hispanské pěchoty, 1200 jezdců a 870 balearských prakowníků odeslal k ochraně wlasti swé. Ještě jen očekáwal zpráw z obau Gallií, kamž byl wyslal na zwědy, jak mocni zwláště Gallowé cisalpinští jsau, jaká powaha jejich země, a zdali ještě plápolá w nich nenáwist Říma. O tom byw ubezpečen wytáhl konečně s 60,000 pěšími a 12,000 jezdci z Karthageny, překročil Iberu a opanowal w rychlosti wšecky národy mezi tauto řekau a horami Pyrenejskými bydlící, totiž: Ilergety, Bargusy, Eronosy a Andosiny. Zde zanechal Hannona s 10.000 pěšími a 1000 jezdců na stráži, propustil Hispany, kteří do Italie táhnauti chuti neměli, a nastaupil s wojskem, 50.000 pěších a 9000 jezdců silným, tažení přes hory Pyrenejské do Gallie, nynějšího Francauzska. Ale Římané již byli k wálce připraweni. Šest pluků *) (legiones) měšťanských po 4000 pěších a 300 jízdných se 40,000 pěchoty a 4000 jízdy spojencůw stálo w poli, a 200 lodí wálečných bylo wypraweno. S dwěma pluky a 15,600 spojenci na 60 lodích wyprawen konsul Publius Scipio do Hispanie proti Hannibalowi, a saudruh jeho, Tiberius Sempronius Longus, s dwěma legiemi a 17,800 spojenci na ostatních lodích do Sicilie, odkudž se přeplawiti měl do Karthaga. Dwa pluky 11.000 spojenců stály pod správau praetora Manlia w horní Italii, dílem k dohlížení na nepokojné Gally, dílem ku podpoře Scipiona. Že ale Bojowé, kmen gallický, přepadše Cremonu a Placencii, Manlia porazili, jehož wojsko z pluků

*) Každé wojsko konsulské sestáwalo ze dwau legií a 600 jezdců, samých rozených a swobodných Římanů (porobní jen z nauze k wojně připaušténi), proječ legiones urbanae, plukowé měšťanští (Římští) nazwáni na rozdíl od oněch, kteří ze spojenců, (socii) t. j. jiných národů italských, od Římanů podmaněných, byli wyzdwihowáni. W druhé wálce punické obnášel každý pluk 4000 - 6200 pěších a 300 jezdců.

Scipionových doplněno býti muselo, opozděn tím Scipio, a dříwe než Hispanii dosáhnauti mohl, dowěděl se již na cestě w Massilii *), že Hannibal nejen hory Pyrenejské překročil, než že již přes řeku Rhodanus (Rhone) jíti se chystá. Scipio položil se na austí této řeky, chtěje jej aspoň zde zadržeti; ale Hannibal již byl přešel, a táhl se wíce k seweru, kamž se ho opatrný Scipio do neznámých krajin, mezi odporné Římu národy stíhati neopowážil. Jen k nepatrnému přišlo šermu mezi předními strážemi obau wojsk, w němž 500 Numidů, lehkých jezdců afrikanských, od 300 jezdců Římských zahnáno bylo, ale beze wšeho dalšího následku; neb když na to Scipio až k táboru Hannibalowu wytáhl, nalezl jej již prázdný, a nawrátil se zase k moři. Odtud odeslal legata **), bratra swého Cnaea Scipiona, s wětším dílem wojska do Hispanie, s ostatním pak přeplawil se k ochraně Italie na pomoří ligurské. Tedy táhl Hannibal bez překážky Galií dále k wýchodu; wlídnost, schytralost, a hispanské peníze wšudy mu klestily cestu, a naděje kořisti přilákala na tisíce bojowných Gallů pod praporce jeho.

Nyní ale stál před Alpami. Již pohledu na tyto k nebi strmící, wěčným sněhem pokryté hory, přes něž ani stopy newedlo, musel se nejsrdnatější wůdce zhroziti, tím wíce, když pomněl, že nejen s odpornau přírodau ale i s úskoky nepřátelskými w úžinách a záskalích nepowědomých tím nebezpečnějšími musí zápasiti, aby se jimi prodral; ale Hannibala žádná překážka nemohla odstrašiti, kde se o skrocení protiwného Říma jednalo. Přede wším hleděl nepřátelské obywatele odstraniti, kteříž se byly wšudy po wrších proti němu rozestawili. I rozbil pod nimi ležení své, jakoby zde po několik dní prodlíti mínil. Tím sklamáni horáci opustili w noci stanowiště, a odebrali se do různých chyší swých; čehož se dowěděw Hannibal bez meškání wrchy osadil, a tak prwní swůj kročej na Alpích ujistil. Čím dále wšak pokračowal, tím wětší měl nesnáze; nedostatek po-

*) Dnes Marseille w jižním Francauzsku.

**) *Legati* u wojště Římském byli wůdcowé (generalowé) zwláštních wojsk, pod jedním wéwodau hlawním stojící.

trawy, nečesty i mrazowé na tisíce lidu každodenně hubili, zwláště nezwyklých Afrikanů, a wšeliká howada, mezci, koně a slonowé šmáhem padali. Mimo to wše bylo co činiti s nepřátely, neb widauce horané, že weřejně s Hannibalem nic nepořídí, hleděli jej obelstíti. Stawěli se k němu přiwětiwi, nabízejíce se dobrowolně k opatření potrawy a průwodčích. Hannibal přijal obojí, ale tím více zostřil oko swé; a ne nadarmo, neboť když na to hlubokým jakýms údolím táhl, horáci ze záloh naň wyraziwše, náramnau byli by mu dali ránu, kdyby je byl prozřetelně zřízenau stráží nerozehnal, kterau sám wedl w zadu. Dewátý den dosáhl Hannibal wrcholů hor, a zde teprw dopřál wojsku dwaudenního odpočinutí, těše a rozněcuje ochablého ducha jeho pohledem na ladnau Italii, která před nimi w kráse swé ležela rozprostřena. Ne méně wšak obtížná byla cesta dolů, kdežto pahory a roklemi náledí plnými lidstwo i howada každým okamžením w bezedných se pohřbíwali propastech. Dále celé tažení zastawilo se příkrau skalní rozsedlinau, jížto se po kolik dní teprw průchod musel prolamowati; než wšecko konečně přemoženo, a patnáctého dne stál Hannibal na rowinách italských. Stálo ho sice mnoho toto podniknutí, neboť ze 60,000 mužů, s nimiž byl wtrhnul do Gallie, kdež byli ještě znamenitě rozmnoženi, nezůstalo mu více než 26,000; přes 34,000 tedy na tomto tažení zahynulo. Ale i s těmi Hannibal welikého cíle swého sobě důwěřowal dosíci, spoléhaje se na odpornost většího dílu porobných národů italských proti Římanům; a to ne naprázdno. Gallowé aspoň we haufích k němu se walili, a Taurinum (Turin), hlawní sídlo jednoho kmene jejich bez prodlení se mu wzdalo. Stálť sice Scipio na blízku; že ale větší část wojska jeho sestáwala z nowáčků, ostatní pak nedáwnau ranau od Bojů pod Manliem zakušenau ještě byli zahroženi, nedůwěřowal si se zkušeným wojskem Hannibalowým se potkati, jemuž zwláště nyní ladné wyhlídky a přípowědi srdce dodáwaly. Hannibal táhl tedy jemu wstříc, a nad řekau, Ticinus (Tessino) nazwanau, wrazili oba wůdcowé s lehkau jízdau a pěchotau na sebe. Zde se poprwé okázala wýtečnost jízdy numidské, od nížto Scipio poražen, a jen šestnáctiletým synem swým od smrti ochráněn, až za řeku Padus (Po)

cauwnul, aby se w nepřichodných pahořích schowati mohl. Hannibalowi na to pewnost Clastidium s hodnau špíží do rukau padla.

Co tak Hannibal w sewerní Italii pokračowal, přepadlo také loďstwo punické jižní pomoří italská a sicilská; ne wšak s tak šťastným následkem; neboť 20 lodí, které do Italie wpadnauti měly, wichřicí rozmetáno, tři w úžině Messenské od Hierona lapeny, a ostatní na hladině Lilibaejské od Aemilia, praetora sicilského, rozehnány. Zatím připlaul konsul Sempronius, wzal ostrow Melitu (Malta) a hledal loďstwo punické, které zatím plenilo Brutium. W tom došel ho rozkaz senatu, aby se bez prodlení spolukonsulowi swému Scipionowi ku pomoci nawrátil. Rozděliw tedy loďstwo své k ochraně mezi pomoří sicilská a italská, odtáhl s wojskem swým do horní Italie a spojil se se Scipionem. Scipio ještě nebyw zhojen od poranění swého w bitwě Ticinské, radil saudruhowi, aby se do hlawní půtky s Hannibalem nepauštěl; ale Sempronius, wíce udatný než maudrý, nazýwal prozřetelnost bojácností, a když mu ještě nad to dráždící jej schwalně Hannibal w půtce s předními strážemi wítězstwí dopřál, četl se již úplným wítězem nad welkým Hannibalem a umínil si naň celau silau udeřiti. Obě wojska byla řekau Trebií od sebe rozdělena. W hustém křowí, jímž byly břehy porostlé, skryl Hannibal přede dnem 1000 jezdců a tolikéž pěších pod správau bratra swého Magona, dal wojsku pokrmem a nápojem se posilniti, a každý muž musel se teplým olejem natříti po těle, aby mu zima a wlhkost neodňala čilosti. Tak připrawen a sešikowán rozkázal na uswitě lehkým Numidům Trebii přebřísti, a Římany drážděním přilákati k boji; což se i zdařilo. Sempronius wytáhl s celým wojskem z táboru, a wrhnul se w stíhání prchajících Numidů beze wší prozřetelné přípraway do studené nyní jak led řeky, kterau se až po prsa broditi musel, aby druhého břehu dosáhl, na němž podál jej Hannibal očekáwal. Bojowali sice na polo zmrzlí a lační Římané chwíli předce; jak ale Mago ze zálohy swé w zadek jim wpadl, tu we hrozném prchali zmatku, a porážka byla úplná. Šest a dwacet tisíc jich dílem padlo, dílem přišlo w zajetí. Jen že je Hannibal pro zimu dlauho

nemohl stíhati, zdařilo se Scipionowi 10,000 mužů noční dobau wložiti do Placencie a tak wojsko Římské ochrániti od úplné záhuby. Následek této porážky byl, že wšickni Gallowé cisalpinští od Římanů odpadli, jimiž sesíliw wojsko swé Hannibal ustanowil do Etrurie wtrhnauti, aby podnožením znamenitějších dílů Italie tím jistěji k Římu se mohl přiblížiti. Nejkratší cesta do Etrurie wedla rozlehlými bažinami Clusinskými, a tu wywolil Hannibal, že nenadálá byla, ačkoliw welmi obtížná. Po čtyry dni ustawičně musel se broditi bahnem beze wšeho odpočinutí, čímž wojsko welmi trpělo, a zwláště howada u welikém počtu padala. Hannibal sám přišel škodným wýparem bažin těchto o jedno oko, ačkoli k snadnějšímu wystříhání se jeho na posledním ještě pozůstalém slonu jel. K ochraně Etrurie byl zatím přitrhnul jeden z konsulůw toho roku, wíce hrdý než prozřetelný Flaminius. Ale Hannibal táhl, newšímaje si ho, mimo ležení Římské hlauběji do Etrurie, wšecko wůkol hubě mečem i ohněm. To rozlítilo Flaminia tak, že proti wšemu napomínání zkušenějších na Hannibala, buď kde buď, umínil uderiti. Powděčen whodné této horliwosti rozestawil se Hannibal po wrších nad jezerem Thrasimenským, úzkau mezi ním cestu a hluboké údolí obmezujících, a očekáwal nepřítele w pasti jemu připrawené. I wtrhnul Flaminius do úžin těchto beze wší prozřetelnosti, a zde se wšech stran obklíčen, s předu i se zadu a s jedné strany nepřátely, s druhé jezerem, a pro hustau mlhu dříwe ani neznamenal nebezpečenstwí swého, až na znamení Hannibalowo se wšech stran byl přepaden. Darmo bylo wše zaufanliwé namáhání, darmo Flaminia samého hrdinské počínání; padl sám s 15,000 muži mečem nepřátelským, a Římané po třetí byli poraženi na hlawu. I jezdectwo, 4000 mužů silné, kteréž byl druhý konsul Servilius saudruhu swému odeslal ku pomoci, nemohauc tak rychle s ním se spojiti, brzy po bitwě Hannibalowi do rukau padlo. W tomto nebezpečenstwí použili Římané obyčejného swého prostředku k zachowání wlasti, wywolení diktatora; i wywolen šťastně opatrný Quintus Fabius Maximus. Nemohl wšak předce Hannibal wítězstwí Thrasimenského tak, jak se Římané obáwali, použiti, neb tak obtížným tažením a tak hmotnau

www.libovolny.cz

prací nad Thrasimenem unawen, potřebowal odpočinutí a posily, jížto jen tam mohl dosíci, kam válka ještě byla nedosáhla, totiž na východním pomoří italském, po němž se zponenáhla k jihu táhl. Zatím se Fabius všemožně připrawowal k obraně wlasti; wšickni občané, i synowé oswobozených otroků (libertini, swobodníci) až do pět a třiceti let stáří museli jíti do pole, starší pak k ochraně města postaweni. Wenkowským wšem nařízeno, aby obydlí swá zapálili, když se nepřítel bude blížiti, a odstraníce zásoby své aby se utekli do pewností; k ochraně pak pomoří italských wyplaul Servilius se znamenitým loďstwem z přístawu Ostienského. Tak wšecko spořádaw blížil se nyní Fabius s četným wojskem swým k Hannibalowi; ne wšak aby se s ním hned pustil w boj, nýbrž aby jej neustálým nepokojem umořil. Prozřetelně wždy se kladl po wrších, aby naň Hannibal nemohl doraziti, každého hnutí jeho následowal mezi neustálými šermy se zadním wojskem a s přiwozníky potrawy. Tím cwičil nowáčky swé, a nechutil wojsku Hannibalowu, kteréž jen po kořisti dychtíc, krajinami popleněnými při nedostatku wšech potřeb táhnauti muselo w ustawičné tiché pozornosti. Z toho pošlo silné prchání, zwlášť mezi Gally, a z nedostatku potrawy pošly nemoci, jimiž wojsko sláblo welice. Chtěje tomu Hannibal pomoci, umínil si wtrhnauti do Campanie, nejúrodnější a nejrozkošnější krajiny italské. Dowěděw se toho Fabius, obsadil tajně úžinu mezi Casilinum a wrchem Calicula do Campanie wedaucí, a nenadále spatřil se Hannibal we hlubokém údolí obklíčena se wšech stran po wrších rozloženým wojskem Římským, tak že se úplná záhuba celého wojska newyhnutedlná býti zdála. Než, čilost ducha ostří se nebezpečenstwím, a čeho hmotnost nezmůže, lest dokáže. Temnem nočním dal Hannibal 2000 wolů se zapáleným, mezi rohama upewněným chrastím proti wrchům Římany osazeným hnáti, a za nimi lehké wojsko wzhůru staupalo. Strašné řwání plamenem na hlawách hořícím rozlícených wolů, množstwí sem tam těkajících a přibližujících se ohňů zapudilo posádku Římskau s wrchu Caliculy, jejž lehkooděnci puničtí rychle osadili. Fabius sám nedůwěřowal si celau noc z pewného taboru swého wykročiti, obáwaje se jiné nějaké zrády ho-

řícím wrchem naličené. Tak oswobozen průchod, jímž Hannibal bez úrazu protrhnul do Campanie. Zde počal wše pleniti ohněm i mečem, chtěje Fabia k půtce popuditi; ale nadarmo, on jen na nepřistupných wrších strážil Řím. Nelíbila se wšak tato prozřetelnost lidu Římskému, kterýž jen samá wítězstwí očekáwal; maudrost pokládána za nesmělost, a Fabius nazwán wáhawým (Cunctator). K tomu zwláště přispěl podřízený jemu wůdce jezdectwa (magister equitum) Minucius, jehož nepokojný duch wždy jen po boji dychtil, a když se mu jedenkráte w nepřítomnosti diktatora nepatrné wítězstwí poštěstilo, wynášena jeho schopnost nad míru, a uzawřeno sněmem obecným, aby, což neslýcháno předtím, diktator a magister equitum stejnau moc měli u wéwodstwí, načež wojsko mezi oba rozděleno. I použil Minucius bez prodlení této nowé moci swé k půtce s Hannibalem se swau polowicí wojska. Schytralý Puničan dáwno se již těšil na to, a naléčiw záloh kolem příležitého chlumu, Minucia nechal naň postaupiti. Tož wyřítil se naň se wšech stran, a tak jej sewřel, že by bylo po celém wojště jeho bylo weta, kdyby mu byl welikomyslný Fabius we prawý čas nepřispěl ku pomoci. „Neřekl jsem to, prawil nyní Hannibal, že se z toho mračna, co se wždy po horách táhlo, strhne jednau krupobití?“ Tím byl osprawedlněn Fabius; zahanbený Minucius wyznaw slabost swau, dobrowolně se mu zase poddal, a přijmí wáhawce (Cunctator) místo hany stalo se poctau. Šlépějí Fabiowých následowali nástupci jeho, Cn. Servilius Geminus a M. Attilius Regulus, wyhýbajíce se hlawnímu boji, a škodíce ustawičnými šermy. Tak mínil wálčiti i šlechetný nástupce jejich, Aemilius Paulus; jinák ale smýšlel saudruh jeho, C. Terentius Varro. Tento hubař, řezníkůw syn, byl miláček obecné luzy a we zpupném duchu swém již přemožitel Hannibala. Nadarmo zdržowal jej Aemilius, bez prodlení táhl proti Hannibalowi, wytáhšímu z Gerunium k městečku Cannae nad řekau Aufides ležícímu, a pustil se s ním w boj wšeobecný. Swětoznámý byl to *boj Cannenský*, nejkrutější rána, jižto byl kdy Řím pocitil (216). Wojsko Římské stálo w dwojím táboře, w menším předešlý konsul (proconsul) Servilius s přední stráži z jednoho sboru a 2000 spojencůw sestá-

www.libtool.com.cn

wající, dál pak od něho we hlawním ležení oba konsulowé před očima nepřítele. Na to Hannibal již dáwno čekal, jehož jen nowé wítězstwí nedostatku a z něho pošlé nespokojenosti wojska mohlo zbawiti. Bez přestání tedy musili Numidowé Římany dráždditi, zbraňujíce jim napájení z Aufidu. Tím rozlícen netrpěliwý Varro, rozkázal wojsku w nešťastný den wéwodění swého, w němž se oba konsulowé střídali, nedbaje na Aemilia z ležení wytáhnauti a na nepřítele uderiti. Aemilius nesměl saudruha swého w boji opustiti, a wytrhnul tedy také. Střed šiku Římského činila pěchota, okřídlena po prawé až k řece rytířstwem, po lewé jízdau spojenců; Varro wedl lewé křídlo, Aemilius prawé, Servilius střed. I Hannibal postawil jízdu na obau křídlech, na lewém až k řece Gally a Hispany, na prawém Numidy; w prostředku stála mezi Afrikany pěchota gallická a hispanska; Afrikanowé ozbrojeni nakořistěnau zbrojí Římskau, Gallowe od hlawy až po pás nazi, Hispanowé w bílych platěných rauchach. Znamenitější wšak jest, jak Hannibal sešikowanau swau i wětru proti Římanům uměl použiti. Postawen byl totiž tak, že poledni wítr (Eurus), jenž w oněch krajinách letního času silně wěje, wšechen prach a písek Římanům hnal do očí. Jízda punická obau křídel počala bitwu. Pět set Numidů řízeno k wywedení nepřátelské lsť Hannibalowy. Seskakawše totiž s koní swých a zawrhše zbroj jeho, jako zběhowe k Římanům, kteří jim rozkázal zůstati w zadu swem. Tu pak wytasiwše pod rauchem ukryté meče udeřili se zadu na Římany a spůsobili welký zmatek na lewém křídle. I prawé již počalo klesati pod mečem Gallů a Hispanů, a Aemilius sam byl těžce poraněn. Proti legi Římských prostřed sice slabý střed punických, ale odwážiwše se daleko w dačení jeho, byl zavřením s obau stran stojícími ještě čerstwými Afrikany, a tam dáwa ztracena. Chuďas Varro zprchnul hanebně wšeobecnému pobití; jen poraněný Aemilius stál ještě s nepřátelským jezdcem swým, co síla we hrozném přívalu, nedbajíce na prot smrtícímu nepřátelskému dawu. Nemoha pro welkau ztrátu krwe již k koni wsednauti ještě [illegible] nepřítele nalezl pramene na kameně a usedl. Varro se [illegible] a zachowaw krwe polní

tribun Lentulus, chtěje jej do Říma prowoditi; jen wlasti pamětliw wzkázal senatu napomenutí, by jen pečowal, aby Řím byl chráněn. Brzy na to klesl mrtew, proklán sudlicemi nepřátelskými uprostřed wěrných jezdců swých, kteří proň žiwot nasadili. S nimi padla poslední síla Římská, a Hannibal stál co wítěz na přehrozném bojišti Cannenském, jako před branami samého Říma. Ztráta Římská byla tak weliká, že dle jednoho udání 43,000, dle jiného 70,000 mužů jejich zůstalo na bojišti; 3,000 pak na bojišti zajato, 10,000 uteklo se do většího, 7,000 do menšího táboru, a 2,900 do města Cannae. Tito poslední museli se w týž den wzdáti; onino pak hladem k tomu přinuceni. Jen malému počtu z nich poštěstilo se skrz nepřátely kořistěním bawené z táboru se protlauci a městečka Canusium (Canossa) dosáhnauti.

Když se dokonala seč, a Hannibal bojiště 50,000 mrtwoly, z nichž as 6,000 z jeho wojska bylo, spatřil pokryté, citem útrpnosti hnut, se slzawýma očima zwolal: „Takowého wítězstwí wíce si nežádám.“ Mnozí mu činí předházku, proč po tomto welikém wítězstwí zrowna k Římu netáhl, že by se ho byl bez pochyby nyní zmocniti mohl; i jeden z wůdcůw jeho, Maherbal, z toho jej winil, prawě, že sice zwítěziti zná, ne ale wítězstwí použiti; bližším wšak na wšecky okolnosti zřením domnělá tato wáhawost lehko se dá osprawedlniti. Řím se wždy rownal táboru, w němž každý saused udatný bojownik, každý senator zběhlý polní wůdce byl, a lidnost Římská punické wojsko přesahowala; nemuselli se tedy Hannibal obáwati, že proti ní, zwlášť při zaufanliwém hájení wlasti, nic nepořídí? A kam se měl ukrýti, kdyby útok nešťastně se byl skončil? Ještě ani jediný bližší národ od Říma neodpadl, ani jediná pewnost nebyla w jeho rukau, neboť wlídné tehdy ještě panowání Římanů nad spojenci swými neohroženau wšechny pautalo náklonností. Úmysl pak Hannibalůw ani nebyl dobýti Říma, nýbrž jen dosáhnauti prospěšného pokoje pro wlast swau, as obmezení Římanů w Italii a swobodu zbroje punické w Hispanii a Sicilii. Tohoto úmyslu nyní nejpohodlněji dosáhnauti daufal, a wyslal proto wyslance Kartalona do Říma o wyproštění zajatých a wyjednání pokoje. Senat mužně

zawrhnul obojí, a ustanowil pokračowati u válce. Welikost ducha jewí se w neštěstí, to úplně nyní Řím dokázal. Na prwní zprávu, která nic méně neudáwala než smrt obau konsulůw a záhubu weškerého wojska, sešed se senat, wyslal wěrné muže na zwědy, dal brány osaditi stráži, a zakázal wšem ženám z domů swých wycházeti, aby nářkem jejich málomyslnost w lidu newznikla. Že ale také bohům podzemním konány obětí lidské, kdežto jeden Řek a jedna Řekyně, jeden Gallus a jedna Gallyně za živa pohřbeni — truchliwým důkazem jest, že se ani maudrý senat z černé powěrečnosti neuměl wywříti. — Varro, jenž se byl as se sedmdesáti jezdci do městečka Venusia utekl, při nawrácení se do města od senatu slawně uwítán, a děkováno mu, že nade wlastí nezaufal; wywolený diktator, Junius, a jeho ředitel jezdectwa, Gracchus, ozbrojili wšecku mládež přes 17 let we stáří, a což posud bylo neobyčejné, i 8000 otroků. Zkušenějším wojskem mohli sice wlasti přispěti, kdyby byli wyměniti chtěli zajaté, k čemuž Hannibal sám nabízel, ale ani nejtužší nauze, ani plačtiwé prosby příbuzných nemohli jich k tomu pohnauti, aby wyprostili ty, kteří se jim dle přísného saudu udatnosti Římské nehodnými okázali bojowati pro wlast, pro niž se zpěčowali raději život než swobodu dáti. Pročež wyslancowé jejich i s Kartalonem neważně odbyti. Nebyla to tedy wina Hannibalowa, že krwe prolití déle trwalo; neb co wítěz žádal byl o pokoj.

Prwní owoce wítězi Cannenskému byla Capua, wznešené, bohaté a rozkošné hlawní město campanské, jehožto obec již dáwno nesworná, horlíc proti welitelům swým, již po bitwě Thrasimenské od Římanů chtěla odpadnauti, a nyní úmysl swůj wyplnila. Mírnost a přiwětiwost proklestila Hannibalowi cestu ke wšem srdcím obecného lidu, tak že zde sám hlawní sídlo své mohl rozbíti; ne sice beze wšeho nebezpečenstwí, neboť sám syn Pacuvia, hlawy protiřímské, Perolla, málem by jej byl při důwěrném hodu, k němuž od Hannibala s otcem swým byl pozwán, úkladně zamordowal, kdyby ho byl otec, kterémuž předsewzetí své wyjewil, od toho úmyslu neodwrátil.

Až potud skwěla se welikému wůdci punickému hwězda štěstí a sláwy wítězné, u Cannae dosáhla poledniku, nyní

www.libtool.com.cn

pak počala se již k západu schylowati. Poskytla sice Capua i bezpečnost i potrawu, ale wojsko jen z domu mohlo býti doplněno, proto že Capua jen pod wýminkau swobodnosti od wojny se wzdala. Wyslal tedy Hannibal bratra swého Magona k senatu Karthaginskému: 200,000 Římanů že již pobil, na důkaz že 3 mírky prstenů jen u Cannae padlého rytířstwa Římského posilá, a 50,000 nepřátel že zajal, jen posily ještě jedné že potřebuje, aby úmyslu swého zcela mohl dosáhnauti. Senatoři také ji powolili, ač odpíral Hanno; snadněji wšak jim bylo učiniti slib, než držeti, jelikož unaweni byli válkau hispanskau, kterau nyní drahný čas welmi nešťastně wedli. Slyšeli jsme totiž již na začátku této wálky, kterak konsul Scipio, nawracuje se sám do Italie z Massilie, bratra swého Cnaea do Hispanie proti Karthaginským odeslal. Cnaeus byl šťastný, mírností a wlídností swau získal wšecky národy hispanské mezi Iberem a horami Pyrenejskými, porazil a zajal punického wůdce Hannona, ztroskotal punické loďstwo w ústí Iberu, poplenil okršlek Karthaginský až po zdi hlawního sídla jejich, nowého Karthaga, podrobil ostrowy balearské jakož i sto a dwacet rozličných národů hispanských, mezi nimiž nejhlawnější Celtiberowé, a zahnal wéwodu punického Asdrubala, bratra Hannibalowa, až do Lusitanie, dnešního Portugalu. Podobnau přiwětiwostí získal si národy hispanské i bratr jeho, předešlý konsul (proconsul), co hlawní wůdce do Hispanie poslaný, když urozenau mládež hispanskau, w upewněném zase Saguntu w zástawě drženau, rodičům a příbuzným nawrátil. Tento prospěch Římanů w Hispanii a wěrná krále Hierona na Sicilii náklonnost k Římanům, kteryž je i w nejwětší nauzi welikomyslně podporowal, a pomoří italského proti wpádům punického loďstwa wšemožně střehl, způsobila to ještě wíce než záští Hannonowo proti Barcinowcům, že Hannibal zůstal bez podpory, a wítězstwí Cannenské žádného wětšího zisku neneslo, než přidání se Capuy a wrtkawost jižní Italie, kdežto w každé takměř osadě dwě strany wznikly, jedna Římská a druhá punická, kterýchžto rozbrojů užíwal Hannibal k swému upewnění, jinak bez důkladnější pomoci nic hlawního proti Římu nemoha wywésti. Zatím ochábla zponenáhla

w rozkošné Campanii i twrdá mužnost wojska punického, a při wpádu na město Nola dokázal ponejprw praetor Římský *) Marcellus, že i veliký Hannibal může přemožen býti. To sic dodalo Římanům ducha, nesměli wšak ještě býti beze strachu, nebo w Hispanii nowá proti nim wywstáwala bauře. Nowé wojsko punické připlaulo pod správau Himilkona do Hispanie, a Asdrubalowi bylo nařízeno, aby bratru do Italie na pomoc wytáhl. I přichystal se Asdrubal bez prodlení, a sebraw weliké wojsko, většim dílem wšak hispanské, táhl k Iberu, chtěje na tauž cestu do Italie co Hannibal nastaupiti. Dowěděwše se wšak předsewzetí jeho Scipionowé, táhli mu naproti, a položili se tak blízko něho, že se nemohl bitwě wyhnauti. Swedena tedy bitwa tato, a Asdrubal zwlášť pro newěru Hispanůw u wojště swém, kteří tak obtížného tažení sobě neoblibujíce, bez odporu prchli, tak byl poražen, že se sám sotwa w Hispanii mohl udržeti.

Ale i od wýchodu hrozilo Římu nebezpečenstwí. Filipp II., král nowo-macedonský, obáwaje se wzrůstající síly Římské, kteráž se již w sausední Illyrii nebezpečně byla ohlásila, wyprawiw poselstwí k Hannibalowi, wešel s ním we smlauwu, w níž spolek proti Římu uzawřen. Wyslanci wšak když se nawracowali, od Římanů lapeni, a tudy wše wyzrazeno; načež senat wšemu protiwenstwí na wzdor, bez prodlení Valeria Laevina, praetora, se znamenitým lodstwem proti Macedonii samé wyprawil, aby Filipp, zabawen jsa, smlauwy nemohl držeti. Tak zůstal Hannibal opět bez pomoci tím samým časem, když Karthago k dobytí Sardinie znamenité wojsko nadarmo obětowalo; nebylo tedy diwu, že se tak důrazně, jako prwé, proti Římanům wíce nebyl s to postawiti, a že mu opatrný Marcell mohl odolati. Sklamanému západem i wýchodem jasnější zdála se kynauti naděje od jihu. Starý wěrný Říma přítel, dewadesátiletý Hiero zemřel, poručiw králowstwí Syrakusanské wnuku

*) W nepřítomnosti konsula wéwodil praetor, prwní úředník po onom. Zwláštní úřad praetorůw, jichžto se až dwanáct wolíwalo, bylo wykonáwání saudů a správa her weřejných neb diwadel, we welikém okolu (circus maximus) lidu dáwaných.

svému (syn Gelon již před ním byl sešel), patnáctiletému Hieronymowi, pod správau patnácti ustanowených poručníků, jež na smrtelné posteli swědomím zawázal, že od Říma nikdy neupustí. Sotwa ale Hiero dokonal, jeden z poručníků, Andranodor, úřad swůj složil pod tau záminkau, že jest Hieronymus dospělý k samowládě. Tím wzdálil od něho i ostatní poručníky a rádce po Římsku smýšlející, načež Hieronymus zcela na stranu punickau přestaupil. I po jeho brzkém od spiklých Římanikůw zawraždění zůstaly Syrakusy, nyní zase pod wládau republikanskau postaweny, účinnosti Hannibalowau Poenům oddány, pročež Marcell proti nim wyslán byw, nejprwé Leontinum wzal úprkem, a když popuzením Hippokrata a Epicyda, tworů Hannibalowých, we Syrakusích wšickni Římaníci zawražděni, Marcell město oblehl a počal ho dobýwati. Dlauho se ale bránilo toto weliké, ze čtyr rozdílných pewností sestáwající město, zwlášť umělostí Archimedowau *), jenž mistrnými stroji swými hájil hradeb i přístawu, až konečně neopatrností obywatelů samých, hodowáním ke cti bohyně Diany **) slawným opojených, Římanům do rukau přišlo. S ním klesla celá takměř Sicilie ostatní pode jho Římské, neb ačkoliw se Poenowé ještě se znamenitau silau drželi w Agrigentu, nemohli wíce wyniknauti, a konečně padla i tato jejich záštita zradau Mutinesa, wůdce Numidůw, uraženého od Hannona, nejwyššího wéwody punického na Sicilii, do rukau Laevina, konsula Římského, čímž dobytí weškeré Sicilie od Římanů bylo dokonáno (210).

Tak i od jihu zklamána naděje punického reka, nic méně wšak ještě byl Římu hrozný. Ukrutná Římanů proti

*) Archimedes, slawný mathematik a mechanik, wynalezl mnohé nástroje válečné, jimiž dlauho Syrakusy hájil proti Římanům. Šetře Marcellus učenosti, zapowěděl jemu při dobytí města ubližowati. Když ale surowý woják na kořist do příbytku Archimedowa wraziw, mathematika nalezl, an w písku čáral, a na otázku, kdoby byl, od zamyšleného slowy: „Nezmař kruhů mých!“ byl napomenut: rozlítiw se učeného zawraždil

**) Diana (Řekům Artemis), dcera Jupitera (Zeusa) a Latony, s Apollinem na ostrowě Delos zrozená, božstwí, měsíc značící (Selene, Luna), přitom bohyně lowu a čistoty panenské.

www.hobot.com.cn

zastawencům Tarentským, urozeným jinochům, přísnost k nabádání některých krajanů swých útěk obmýšlewším (začež až do krwe mrskáni a se skály swrženi byli) wzjitřila šlechtu Tarentinskau proti Římu, a město Hannibalowi zrazeno jest. Co ale tento posádky Římské na pewném hradu Tarentském položené dobýwal, zatím oblehli Římané Capuu, chtíce ji za odpadnutí potrestati. Přispěl jí sice Hannibal ku pomoci; nejsa wšak s to, pewně ohražených Římanů odtlačiti, mínil je odlákati ohrožením samého Říma. Nenadále tedy táhl přímo proti městu, a položil se 8000 kročejů od něho. Náramný tu strach a nářek, a již při prwní zprawě o jeho tažení bylo na tom, aby se wšecka wojska jen k ochraně města stáhla; ale rada Fabiowa konečně pronikla, aby jen jeden díl wojska od Capuy byl odwolán, druhý pak aby zanechán byl k dobývání, neb že Hannibal, jenž se po wítězstwí Cannenském proti Římu neodwážil, nyní tím méně se odwáží. Celé měšťanstwo chopilo se zbraně, a konsulowé i Fulvius wytáhli před město. Ani to wšak neodstrašilo Hannibala: i přitáhl ještě blíže, položil se jen 3000 kročejů před městem, a odwážil se s 2000 jezdci hradby jeho ohlednauti. Seznaw ale, žeby marný byl útok, jehož bez toho neměl w mysli, odtáhl zase, a Fulvius wrátil se ku Capui, načež toto slawné město od Římanů dobyto a smrtí senatorů, jakož i otroctwím wšech ostatních obywatelů ukrutně potrestáno. Tím se Římu opět welice odlehčilo, tak že mohl obrátiti zřetel na wzdálenější krajiny, kteréhož nejwíce potřebowala Hispanie. Šťastně sice zde dotud bojowali Scipionowé; ale samo nepřetržené štěstí stalo se jejich záhubau. Umínili si totiž zahlazením wšech wojsk punických, ježto stály w Hispanii, celé wálce najednau konec učiniti, a sesílili se k tomu konci as 20,000 Celtibery; na to rozdělili wojska swá; Cnaeus zůstal pozadu proti Asdrubalowi, bratru Hannibalowu, Publius pak táhl proti druhým dwěma wojskům punickým pod Magonem a jiným Asdrubalem, synem Giskonowým. Wojsko Cnaeowo sestáwalo větším dílem z Celtiberů, kteří bywše od Asdrubala podplaceni, Římany před bitwau opustili. Publius pak, dowěděw se na cestě, že táhne proti němu také Indibilis, wládyka hispanský, Poenům přízniwý, mínil jej dříwe po-

www.libtool.com.cn

třiti, než by se s nimi spojiti mohl, a obrátil se kradmo proti němu. Neušlo to ale Poenům, kteříž rychle za ním přichvátivše, w bitvě s Indibilem w zadek mu udeřili. Publius sám padl mrtew, a wítězstwí Poenům bylo úplné. Nyní spojiwše se s bratrem Hannibalowým přepadli i Cnaea, již bez toho slabého, jenž nemoh množstwí jejich odolati, poražen a žiwot ztratil. Tak padli oba Scipionowé, a w Hispanii wše bylo ztraceno, kromě skrownych ostatků z obojí porážky, ježto mladý rytíř Římský, jménem Marcius, sebral a za Iberem položil. — Nyní tedy jednalo se o nowé wojsko do Hispanie a o wéwodu pro tuto zemi. Wywolení jeho odewzdal senat obci, a když se žádný z reků Římských k tomuto nebezpečnému důstojenstwí nehlásil, nabídl se *Publius Cornelius Scipio*, syn Publia w Hispanii zabitého, nyní čtyry a dwacetiletý hrdina, který již we šestnáctém roce wěku swého na Ticinu otci žiwot byl zachowal, a w osmnáctém po bitwě Cannenské wlastenskau horliwostí wýtečným se učinil, když sauwěkau šlechtu Římskau, která w zaufalstwí nad zachowáním wlasti do ciziny se obmýšlela obrátiti, zůstati a wlasti slaužiti přinutil. Uznány také wlastenské zásluhy tyto od obce, tak že jednosworně, ač náležitého stáří neměl, za prokonsula a náčelníka w Hispanii jest wywolen. Dokázalť Scipio brzy, že důwěry této hoden byl. Přiwětiwostí, wlídností a uznalostí w Hispanii nejen náklonnost wojska, ale i mnohých národů tamějších sobě a Římu získal, jimiž podporowán hned ze začátku byl s to, hlawního sídla punického w Hispanii, Nowého Karthaga, dobyti. Nato porazil Asdrubala, bratra Hannibalowa u Baetuly, a zahnal jej až pod hory Pyrenejské, kdež druhá wojska k němu přirazila. Zde ustanoweno, aby Asdrubal bratru swému do Italie na pomoc wytrhnul, a druhý Asdrubal, syn Giskonůw, aby zůstal w Hispanii, Mago pak aby se na ostrowy balearské, čerstwých prakowníků najednat, odebral. Wytáhl tedy Asdrubal z Hispanie, kaupil si stříbrem punickým průchod skrze Gallii, a maje cesty již od bratra prokleštěny, stál dříw nadání, Gally a Ligury sesílen, w horní Italii. Dobývání wšak Placencie opozdilo jej, a poskytlo Římanům času k důraznému odporu. Wyslán totiž proti němu jeden z konsulůw, Livius Salinator, co zatím druhý, Nero, Hanni-

www.libobory.cz

bala měl bawiti. Asdrubal wida konečně, že jest marné dobýwati Placencie, táhl dále do Umbrie, a odtud odeslal list Hannibalowi s náwěštím, že jej w Umbrii očekáwá. Poslowé ale padli Římanům do rukau, čímž zprawen Nero o nowě hrozícím nebezpečenstwí, a obáwaje se, že by mu snad Livius sám nemohl odolati, wytáhl saukromí s jádrem wojska swého z ležení, zanechaw správu ostatního wojska legatu swému, a přitrhnul Liviowi na pomoc, aby spojenau silau na Asdrubala udeřil. Asdrubal zatím přitáhl až k řece Metaurus, kdež ho Římané dostihli, právě když brodu hledal. Musel tedy wésti bitwu s oběma konsuly, w níž na hlawu poražen. 56,000 mužů zůstalo na bojišti, a Asdrubal sám, wida wše ztraceno, uwrhnul se w zaufalstwí w nejtužší daw nepřátel a žiwot swůj hrdinsky dokonal. We šesti dnech stál již zase Nero před Hannibalem, jenž se ani nenadál, co se zatím bylo přihodilo. Najednau hrozný jej ohromil pohled; ufatau Asdrubalowu hlawu dal Nero do táboru punického uwrhnauti, a odeslal několik zajatých Afrikanů s nešťastnau zprawau tauto k Hannibalowi. To byla rána reku punickému nejbolestnější. „Nyní, zwolal, widím twůj nešťastný osud, Karthago.“ Poslední této a již tak blízké pomoci zbawen, stáhl se do nejjižnějšího rohu dolní Italie, w krajině Brutium, jediné i w neštěstí jemu wěrné, a zde se držel pokojně. Netraufali si také Římané dráždíti lwa, jehožto duch i w nemocném těle, wždy musel hrozný býti. — W Hispanii zatím pokračowal Scipio welmi šťastně. Asdrubal Giskonůw poražen, a celá moc punická w Hispanii zdrcena. Jen ještě pomořská pewnost Gades (Cadix) Římanům odporowala, až i jejím konečně pádem celá Hispanie w pátém tažení Scipionowu Poenů zproštěna a většim dílem Římu byla podrobena. Ale ani na tom ctižádost Scipionowa nepřestala. Záměr jeho byl do Afriky, proti hlawě nepřátelské, Karthagu. Z té příčiny uzawřel smlauwu se *Syfaxem*, králem massaesilským, a *Massinissau*, králem massilským, krajin numidských, as dnešní Marokko a Algir obsahujících. Již předešlí Scipionowé hledali těchto důležitých wládců přízeň, a u Syfaxa ne bez prospěchu. Překáželi jim wšak tehdáž w tom Poenowé, popudiwše proti Syfaxowi Massinissu, který proti němu s pomocí jejich wálku zdwihl.

Zmužil se ale zatím Syfax, a wypudil Massinissu po smrti otce jeho z dědictwí. Nicméně však usnesli se nyní oba, Scipionowi přispěti, kdyby do Afriky wtrhnauti měl. W to musel senat teprw swoliti, pročež se Scipio nyní do Říma odebral. Nenalezl ale, jaké zasluhowal, w žárliwém senatu přízně, a za dobytí Hispanie ani triumf jemu přiřčen nebyl. Uznalejší byla obec, a wywolila jej za konsula, w té prawé naději, že jen od něho skončení této záhubné wálky lze očekáwati. Tím powzbuzen umínil dáwný swůj úmysl wywésti, a ze Sicilie, připadlé pod správu jeho provincie, přeplauti do Afriky. Odporowal mu w tom sice senat, zwláště pak wáhawý Fabius; ale Scipio zwítězil konečně nade wší nepřízní a utrháním, wyplaul ze přístawu Lilibejského s 35,000 muži na pomoří africké, a oblehl Utiku. Odlákala sice Syfaxa ode spolku Římského sličná Sofonisbe, dcera Asdrubala Giskonowce, za jejíž ruku s Poeny se sjednotil; než tím wíce proti nim popuzen Massinissa, jenž také po její ruce taužil. Pomstu soptě přitáhl ke Scipionowi, proti němuž Asdrubal s 30,000, Syfax s 60,000 muži we dwau tábořích leželi. Scipio uspal bedliwost obau přetwářeným jednáním o pokoj, a dowěděw se, že stany punické jsau dřewěné, numidické pak docela slaměné, přiblížil se k nim w noci kradmo, a dal nejdříwe stany numidské zapáliti. Nenadáwše se nepřítele, spěchali Numidowé beze zbraně k hašení, načež Caelius, milý Scipionůw legat, s Massinissau do neostraženého táboru wraziwše we hrozném nepřátel zmatku welikau porážku spůsobili. Spatřiwši plamen wojsko Asdrubalowo, chwátalo též neozbrojeno Numidům pomoci hasiti a wrazilo na zástupy Římské, kteříž, odraziwše je, spolu s prchajícími do ležení punického wtrhli, a i toto zapálili. Obojí tedy tábor byl w plamenu, a w obojím přehrozná porážka Afrikanů. Jen asi s půl třetím tisícem wywázli Asdrubal a Syfax, wšecko ostatní potřel meč, aneb co hroznějšího, plamen. Postawili se sice ještě jednau Asdrubal a Syfax proti Římanům s 30,000 muži, chtíce Utiku oswoboditi, ale opět porazil je Scipio a rozložil se až do Tuneta, jen 15,000 kročejů od Karchedona. Syfax zatím až do Massaessilie prchnauti musel, neb Massilie proň již byla ztracena, kdež Massinissa s Laeliem wpadew, za prawého krále

uznán byl. Darmo se mu ještě s massaessilským wojskem protiwil Syfax; poražen opět, a když s poraněným ořem klesl, zajat a w okowy Římské uwržen. Nato i Cirta, sídelní město jeho w Massaessilii, od Massinissy wzata *), a tak i odtud wšecka naděje Karchedonu zmizela. Nepozůstáwalo nic jiného, než Hannibala z Italie k ostříhání wlasti powolati. Šestnácte let byl již stál tento neunawený hrdina w Italii sám, bez podpory z wlasti, jen duchem swým zatřásal hradbami pyšného Říma, protáhl wítězně celau říši jeho, ještě nyní w nejjižnějším rohu bruttickém hrozný jako unawený lew, když w jeskyni odpočíwá. Wždy ještě nezaufal nad dosažením swého úmyslu, ještě mu kynula naděje; w sewerní Italii stál, nedáwno se tam připlawiw, ještě druhý bratr Mago, a stál proti Cethegu konsulowi pewně. Než, co platno? Nyní wolala wlast, Mago odplaul, a tak i Hannibal opustil s bolestným srdcem, swědkyni nesmrtedlné sláwy swé, Italii. Se znamenitým wojskem, dílem z Italie přiwezeným, dílem doma wyzdwiženým, a s osmdesáti slony táhl proti Římanům, a blíž Zamy postawili se tito dwa nejwětší wojwodowé swých časů proti sobě, Scipio a Hannibal; onen pln důwěry w šťastné zástupy swé, tento pln starostí o tak rozdílné částky swého wojska. Tato starostliwá nedůwěra pohnula Hannibala, že welikého odpůrce swého dříw o pokoj žádal; před očima obau wojsk byl pahorek, na němž se spolu smlauwali. Neshodli se wšak, pročež hned druhý den wytasen meč. Co Hannibal předwídal, stalo se; wítězstwí u Zamy rozhodlo, že ne Karthago ale Řím západním swětem má wládnauti. Okolo 20,000 Poenů zůstalo na bojišti, tolikéž zajato, a tím zlomena poslední podpora státu punického. Nyní, stůj co stůj, musel se wyjednati pokoj, jenž uzawřen pod umluwami následujícími: Karthago podrží jen swůj okršlek w Africe; Hispanie, Sicilie, a wšech ostrowů w moři Středním se odřekne, wydá wšecky lodi wojenské a wšecky slony chycené, Massinissu upokojí, a w spolek s ním wejde, zaplatí w pa-

*) Sofonisbe obáwajíc se w Římě w triumfu býti uwedena, zasnaubila se s Massinissau; když jí ale to nemělo ochrániti, podal jí Massinissa jedu, jímž se sama otrawila.

desáti letech 10,000 talentů stříbra, a w rukojemstwí dá 100 osob ne pod 14 a ne přes 30 let starých.

Tak se *skončila* (201) tato věčně znamenitá druhá válka punická w 17. roce běhu svého.

Takowým štěstím ale lakota Římská tím více byla rozdrážděna, a udušený na západu válečný plamen zňal se nyní na východu.

B) Zápas Říma s východem.

Nowá Macedonie.

Po bitwě Ipsenské rozpadlo se veliké mocnářství persko-macedonské, jak výše ukázáno, we čtyry rozličná královstwí; Ptolomaeus obdržel zemi aegyptskau, Libyi, Arabii, Caelesyrii a Palaestinu; Lysimachus Thracii, Bithynii a jiné některé menší krajiny maloasiatské; Seleukus ostatní Asii až po Indus; *Kassander* Macedonii a Řecko čili stát nowo-macedonský, a kralowal nad ním ještě tři léta. Po jeho smrti wířil se tento stát dlauho we zhaubném zmatku, zmítán jsa z ruky do ruky, a bolestnau ránu od každé pocítil. Synowé Kassandrowi, Antipater a Alexander hašteřili se o trůn, a poskytli tím Demetriowi, synu Antigona u Ipsa padlého, jenž se wždy ještě s válečnau mocí w Řecku držel, příležitost, že se sám zmocnil Macedonie. Demetria wšak brzy wypudil Pyrrhus, známý již král epirotský, Pyrrha zase starý Lysimachus thracký, tohoto pak ještě starší Seleukus asiatský. Seleuka zawraždil newděčný *) Ptolomaeus Keraunus, syn Ptolomaea aegyptského, a dosedl na trůn macedonský. — Více ještě než tyto krwawé změny hubily Macedonii wpády národů celtických, těmito krajinami k jihu se tlačících, proti nimž i Ptolomaeus w boji žiwot ztratil; až konečně *Antigonus Gonnatas*, syn Demetriůw,

*) Tento Ptol. Keraunos záštím macechy swé, kteráž swé děti na trůn chtěla přiwésti, z Aegypta wypuzen, prchnul k Lysimachowi, jehož syn Agathokles se sestrau jeho (Kerauna) Lysandrau byl zasnauben. Ale Lysimach zasnaubil se nato s Arsinoí, dcerau Bereniky aegyptské; a dal se od ní tak omámiti, že syna swého Agathoklesa otrávil. Nato prchla choť jeho Lysandra s bratrem Ptolomaeem Keraunem k Seleukowi syrskému a pohnuli jej k válce s Lysimachem.

wiklawý trůn macedonský upewnil a wpády barbarů zamezil. Muselť sice i Antigonus Pyrrhowi epirotskému wrátiwšímu se z Italie ještě jednau ustaupiti; když ale Pyrrhus w tažení peloponneském život ztratil*), dosáhl Antigonus koruny macedonské zase, a hleděl osazením twrze Korinthské a podrobením Athen i Řecko zase podmaniti, kteréž různic macedonských k dosažení předešlé neodwislosti bylo použilo. Překazil mu ale w tom *Aratus*, obnowitel a strateg čili náčelník *spolku achajského*, jímž Řekowé opět politické znamenitosti dosáhli. — Již od dáwných časů stála malá města achajská w jednotě demokratické; musela wšak tato jednota zůstati nepatrna, dokud k ní znamenitější obce nepřistaupily, což se nyní teprw, a sice přistupem obce Sicyonské stalo. Klinias, wládce Sicyonský, zawražděn byl od Abantida s celau swau rodinau, krom sedmiletého Arata, jenž při životě zachowán, a po čtrnácti létech z ciziny se nawrátiw otčinu swau od ukrutníka oswobodil. Že pak králowé macedonští tyrannstwí přáli; pohnul Aratus krajany swé, aby pro snadnější obranu swobody we spolek achajský wstaupili. Na to sprostil Korinth a Megaru osad macedonských, načež i tyto obce k jednotě přistaupily, jejichž příkladu větší díl Peloponnesu následowal. Tato jednota řídila se ročními sněmy wýboru wšech spojených měst pod správau na čas wolených náčelníků (strategů), a spojowala se zewnitřně stejnau mírau a wáhau, powoliwši ostatně původních swobod každému audu swému, neb účel její byla jen obapolná obrana proti tyrannstwí.

Tentýž účel měla také *jednota aetolská*, tím samým časem w sewerozápadním Řecku, zwlášť proti násilí macedonskému zřízená, hrubau, ale neohroženau srdnatostí wýtečná. Brzy ale powstaly obě jednoty proti sobě a zbořily samy to, co chtěli podporowati, totiž ostatek řecké swobody. — Kleomenes, král Spartanský a neobmezený skoro wládce tohoto nyní welmi změněného králowstwí, řewniw na wzrůstající jednotu achajskau spojil se s Aetoly, načež Aratus, nejsa s to, tak walné moci odolati, krále macedonského Antigona (Dosona), nástupce Demetria, syna Antigona

*) W Argu cihlau od jedné ženy.

Gonatasa, proti Spartanům powolal ku pomoci. Se 40,000 muži wtrhnul Antigonus do Peloponnesu, porazil Kleomena u Sellasi a zmocnil se Sparty, načež Kleomenes do Aegypta prchnul, a tam se otrávil. Že pak po odtažení Antigonowě proti Illyrům do Macedonie wpadlým Achajští zase Aetolů se nemohli ubrániti, spojili se opět s králem macedonským Filippem II, nástupcem Antigonowým. Skrotil Filipp Aetoly, ale dále se s nimi hašteřiti bylo mu malicherné; dychtil wýše, wešel w smlauwu s Hannibalem, a dowolil si wpády na sama protější pomoří italská. Římané, měwše až potud s Poeny co dělati, museli Filippa jen zdržeti a doma bawiti; nyní ale po šťastném skončení wálky punické, ustanowili jej náležitě potrestati. Chrám Janův tedy zůstal otewřen, a prohlášena

I. Válka macedonská první.

Záminku k válce této (200) wzali si Římané odtud, že Filipp spojence jejich, Aetoly tiskl, prawá ale příčina byla ta, že po šťastném potlačení Poenů Římané ještě wíce po laupeži nowých zemí a rozšíření moci swé dychtili. Dobré naděje dodáwala jim k tomu mimo přispění udatných Aetolů nespokojenost jiných krajin řeckých, zwlášť Athen, s Filippem, a což wíce, spolek s Attalem, králem pergamenským, a mocným w plawbě občanstwem Rhodienským. Obnášelo pak králowstwí ono, ze zřícenin trůnu Lysimacha thrackého powstalé, znamenitý díl menší Asie; a Rhodus ostrow, dobyw swobody po smrti Alexandra Welikého, kwetl obchodem a plawbau. Wyprawen tedy w této dobré naději konsul Sulpicius do Macedonie, a spojiw se s Aetoly zprostil nejprw okršlek Athenský osad Filippowých. Tím získal náklonnost Řeků, že pro jejich toliko swobodu zdál se bojowati, tak že i jednota achajská, opustiwši Filippa, k Římanům přistaupila. Tím sice Filipp seslábl, ale teprw nástupci Sulpiciowu bylo zanecháno zcela jej pokořiti. Tento byl *Titus Quintius Flaminius*, bojownik we škole wyhlášeného Marcella wycwičený, pod nímž we válce punické co tribun wynikl. Žádal sice Filipp o pokoj; když ale Flaminius na tom stál, aby wšecka osazená města řecká wydal, zwolal král rozhorlen w umluwě přes řeku Acus s Fla-

miniem držené: „Což bys tedy žádal, kdybych již byl přemožen?“ — Wytasen meč, Filipp z Thermopyl wytlačen a konečně u *Kynoskefalae* w Thessalii na hlawu poražen (197). Tak skrocenému powolen mír, pod wypróštěním Řecka, wydáním lodí válečných, zaplacením 1000 talentů, začež mezi jinými syn jeho mladší, Demetrius, dán co rukojmě. Řekům ohlásil Flaminius úplnau swobodu weřejně při hrách Isthmických, kdež co oswoboditel u wšeobecném plesu slawen byl. Že Filipp ještě tak lewně pro tenkráte wywázl, nebyla to Římská mírnost, ale prozřetelnost; museli totiž s válkau tauto ku konci chwátati, proto že se již zase jiná důležitější wyskytowala, a sice:

II. Válka syrská,

kteráž nás nyní z Macedonie wede do Asie. — Již swrchu řečeno, že po boji Ipsenském větší díl Asie w rukau Seleuka, ondy místodržícího babylonského, zůstal. Ten založil w Syrii hlawní sídlo nowé říše, po otci Antiochia nazwané, odkudž celý stát tento syrským slaul. Sprawedliwost a přiwětiwost zwěčnila Seleuka wíce než nowé krajiny a města, jimiž země swé rozšířil a ozdobil, tak že se náměstkowé jeho jménem Seleukowců právě mohli honositi, ač se mu žádný z nich newyrownal. Po jeho úkladném zawraždění skrze královce aegyptského Ptol. Kerauna, swrchu dotčeného, dosedl na trůn syrský syn jeho *Antiochus I.* přijmím *Soter* (ochránce), kteréž si wítězstwím nad Gally, do Asie wpadlými, získal, ač s Eumenem, králem pergamenským, nešťastně válčil. Staršího syna swého, nepokojného Ptolomaea, dal usmrtiti, pročež následowal mladší, *Antiochus II*, jejž podlá lichotnost Miletanů bohem *(Theos)* nazwala, že je tyranna jejich Timarcha zprostil. Za něho byly newole wnitř, slabost wně, jížto použiwše Parthowé a Baktriani odpadli. Antiochus byl otráwen. Syn jeho *Seleukos Kalinikos* (krásowítěz) měl neustálé půtky s bratrem swým Antiochem a Ptol. Euergetem, králem aegyptským, který onoho podporowal, jakož i s Eumenem pergamenským a s Parthy, od nichž zajat, žiwot swůj dokonal. Nástupce jeho *Seleukos Keraunos* (hromowládcem welmi neprawě nazwaný) slabý na těle i na duši, otráwen byl we třetím roce wlády

své, když táhl proti Atalowi pergamenskému. Po něm sprawowal Syrsko Achaeus, matky Seleukowy bratr, co poručník nedospělého synowce swého *Antiocha III*, bratra Seleukowa, téhož, jenž se nyní proti Římanům chystal. Ducha mu k tomu dodáwalo štěstí, jímž potlačiw zpauru strýce swého Achaea, osočeného od lichotného dwořenína Hermeniáše, odpadlé Medy a Parthy zase podrobil, Aegypt skrotil, Judsko, Foenicii a Caelesyrii podrobil, a tak příjmí *Welikého* nabyl. Tím štěstím powzbuzen umínil říši swau až do Ewropy rozšířiti. Wpadl tedy do přední Asie, zmocnil se některých měst a pomořských pewností řeckých, a wtrhnul přes Hellespont až do Thracie. Takowé počínání owšem se nelíbilo králi pergamenskému a Rhodickým, jichžto ujawše se Římané co spojenců swých, Antiochowi wšecko další dobýwání řeckých měst a pokračowání w Thracii po Římsku zapowědèli. Uražen tauto hrdostí pyšný a wítězný král snadno se dal pohnauti k wálce, zwlášště když k ní radil a osobně přispíwal největší wéwoda wěku swého, totiž Hannibal. Tento neunawitedlný rek punický milowal swau wlast upřímně, a nemoha jí wíce prospíwati mečem, prospíwal po skončené druhé válce punické co suffet neporušitedlnau sprawedliwostí, zamezuje wady, které se dobrému wlasti protiwily, zwláště utiskowání lidu od mocných občanů, kteří jen swého zisku hleděli, o wlast zhola nedbajíce. Tím ale rozmnožil počet nepřátel swých, kteří jej u Římského senatu osočili, jakoby chtěl wálku obnowiti. Římané, jimž Hannibal i neozbrojen byl hrozný, stáli na wydání jeho, čímž nejsa wíce jist we swé wlasti, prchnauti musel do ciziny. A kam mohl prchnauti úhlawní protiwník Říma, než tam, kde se bauře zdwihala proti Římu? Prchnul k Antiochowi. Od něho ochotně přijat radil mu, by se zrowna na Italii samu obořil, nabízeje se to sám se skrownau mocí wywésti, neb: Když hada potříti chceš, myslil Hannibal s naším Zábojem, na hlawu nejjistěji. Nepronikla wšak maudrá rada u rozmařilého dworu královského, neboť scházela rádci podlá lichotnost, pročež u hrdého Antiocha od záwistiwých dwořeninů snadno osočen, a wlidným s wyslanci Římskými w Efesu zacházením w podezření zrady uweden. Když pak Thoas, náčelník aetolský, lehkowěrnému

www.libool.com.cn

králi namluwil, že Hannibal tažením do Italie jen na zisk punický směřuje, upustil Antioch od úmyslu na Italii, a uzawřel Aetolům na pomoc táhnauti do Řecka, kteří nenalezše w utlačení Filippowě očekáwaného zisku, se Římany jsauce nespokojeni, krále syrského proti nim na pomoc zawolali. Se skrownau jen mocí přitáhl Antioch do Řecka, že ale w raddě aetolské mnoho připowídal, wywolen za náčelníka řeckého proti Římanům. Nadarmo wšak očekáwal, že se wšickni Řekowé s ním spojí; mnozí zůstali nestranní, jednota pak achajská dokonce se prohlásila pro Řím. Zmocnil se sic předce Chalcidy, hlawního města na ostrowě Euboei, práwě wšak ke zkáze swé; neboť oddaw se zde rozkošem a prostopášnosti, zanedbal další příprawy k válce, a upadl u wšech Řeků w neważnost. Zatím připlaul konsul Glabrio s wojskem Římským a porazil jej w Thermopylách tak, že ze Řecka hanebně musel prchnauti. Na tom ale ještě nebylo dosti; doma měl býti stíhán, i wyprawen jest Lucius Scipio do Asie, jejž slawný bratr jeho, wítěz nad Hannibalem, Scipio Afrikanský, co legat prowodil. Antiochus ležel zatím w Efesu w nejistotě a bázni. Darmo mu radil Hannibal, aby celau sílu swau stáhl na Hellespont, předwídaje, že tudy Římané wpadnau do Asie. Král přestrašen jednal raději o pokoj s Aemiliem Regillem, náčelníkem loďstwa Římského; když pak mu tento bez wědomí konsulowa nemohl jeho powoliti, a loďstwo jeho pod správau Hannibalowau spojeným loďstwem Římským bylo rozplašeno, opustil we strachu pewnau Lysimachii, kdeby byl Římanům dlauho mohl odporowati, a tak wstaupil Scipio bez odporu do Asie. Antiochus prosil o pokoj, Ewropy se zcela odříkaje, upuštění ode wšech dobytých krajin, zaplacení útrat válečných, ba i díl královstwí swého připowídaje: darmo, čím wíce se kořil, tím urputnější byl konsul, wítězné sláwy si žádaje dobyti, dříwe nežby nemocí bawený bratr boje mohl přítomen býti a zastříti sláwu jeho. Sweden tedy *boj u Magnesie* (190). Antiochus poražen na hlawu a síla mocnářstwí syrského nawždy zlomena. Wše, co držel w Ewropě i w Asii, až po hory Taurické musel postaupiti, 15,000 talentů složiti a syna swého Antiocha dáti do zástawy, Obcanstwa řecká w přední Asii oswobozena, ostatními kra-

jinami obohaceni Rhodičtí a Eumenes pergamenský. Velikomyslní byli nyní Římané, aby později tím více získati mohli. Lucius Scipio za toto prwní vítězstwí w Asii nazwán *Asiatský*. — Mezi jinými články míru byl i ten, aby Hannibal Římanům wydán byl. Ušel sice starý hrdina opět drápům nepřátel swých prchnutím do Bithynie; když ale i zde jej neskrotitedlné záští jejich pronásledowalo, a Prusiáš bithynský hostě swého hanebně zradil, tu nemoha více ujíti, raději se otráwil, než by se Římu byl podnožil. Tak skonal Hannibal, nejwětší a nejhroznější protiwník Říma! (182).—

III. Válka aetolská. Neprawé nakládání Říma s jednotau achajskau.

Po skrocení Macedonie a potlačení Syrie přišel řad na jednotu aetolskau. Nechtíce se od práce s Antiochem zdržowati Římané, smířili se s ní dříwe než přišli do Asie; že ale Aetolowé zatím přepadli Macedonii, některá místa Filippowa sobě osobujíce, bylo nyní Římanům prawě whod, kteří bez toho podrobení Řecka obmýšleli. Wyslán tedy proti nim Fulvius konsul, a dobytím Ambrakie, hlawního města, klesla jednota aetolská na wždy w Římskau porobu.

Nicméně ani achajská neměla wyniknauti, neboť takowý náčelník její, jako byl nyní *Filopoemen*, mohl snadno wážnost, již byl jednotě této zjednal, ještě zwýšiti, ochablého ducha řeckého zase wzkřísiti a snad celé Řecko sjednotiti, což by owšem zámyslům Římským welice bylo překáželo. Weřejně wšak proti ní nemohli wystaupiti, neboť stála w počtu spojenců, s nimiž aspoň na oko pro uwarowání pohoršení, přátelsky museli nakládati. Než, co si ještě nedůwěřowali weřejně, to tím jistěji spůsobili w saukromí, podporujíce a rozmnožujíce zhaubné sémě rozepří, na němž w jednotách občanských, jako byla achajská, nikdy nescházelo. W takowé rozepři byl nyní Filopoemen s obcí Spartanskau, již byl po pádu tyranna jejího, Nabise ukrutníka, w jednotu achajskau uwedl. Spartani byli s jednotau nespokojeni, že držela některá města jejich osazena, i chtěli zase odpadnauti. Fulvius wystaupil co mírce, a pohnul je, aby rozepři tuto od senatu Římského dali rozsauditi. Obě strany wedly tedy stížnost w Římě; ale Římané powděčni tomu jsauce, že Achajští sami sebau slabnau, dali

temnau odpověd, kterau každá strana k svému lepšímu wykládala. Nato přinutil Filopoemen Spartu opět k jednotě, a nakládal s ní tak přísně, že i hradby své zbořiti, zákony Lykurgowy opustiti musela, a we wšem byla jednotě podnožena. Tím sice síla jednoty se zmohla, tak že se Ptolomaeus, král aegyptský, Eumenes pergamenský a Seleukus syrský o přízeň její ucházeli; ale právě to popudilo závist Římskau. Hned wypraweno wyslanství k rozhodnutí rozepří achajských, Spartanům přiřčeno právo, a mnohá nařízení jednoty zrušena. To wzbudilo wzpauru w jiných nespokojených audech. Messenští odpadli od jednoty, a chopili se zbraně. Porazil je sice sedmdesátiletý nemocný Filopoemen, ale drahé bylo wítězstwí, neboť pádem s koně omráčen, přišel Filopoemen do zajetí, w němž hanebně otráwen; poslední rek starého Řecka. Po smrti tohoto posledního upřímného zástupce swobody řecké mohli Římané tím snadněji jednotau achajskau wlásti, poněwadž jim náčelníkowé sami, jako Kallikrates, zištností puzeni, prostředky udáwali, jimiž by wlast jejich w porobu mohla býti uwedena. Strana Římská we wšech obcích podporowána, wlastenecká tištěna, pročež brzkým časem větší díl zřímaněn, a jen nejrozšafnější, proto wšak také nejmenší částka stála ještě o swobodu wlasti a neodwislost. Ta tedy měla býti zcela wykořeněna při nejprwnější příležitosti, kteráž se brzy wyskytla w

IV. Druhé válce macedonské.

Těžce nesl Filipp macedonský hrdost Římskau, která s ním jako s poddaným nakládala; neb když se některých pewností na pomoří thrackém chtěl zmocniti, nařízeno mu z Říma, aby z toho u senatu odpowídal. Nebyw ještě k válce připrawen, wyslal mladšího syna swého Demetria, který si již prwé w Římě co zastawenec wlídností a ponížeností získal náklonnost, a wymohl rozsudek: „Tenkrát že se otci odpauští, ale jen synu k wůli.“ Tato hana hnětla Filippa, tak že i na Demetria, jenž bez toho Římanům nakloněn byl, zanewřel. Toho použil starší, ale přirozený syn jeho *Perseus*, ku pojištění dědictwí trůnu otcowského, záhubau bratra swého. Nedůwěru otcowu w úplné pode-

zření proměniti, že Římu náchylný Demetrius zradu ohmýšlí, bylo ošemetníku snadno, což když se falešným psaním ze Říma, jež Perseus složil, zdálo býti potwrzeno; dal prchlý otec ondy miláčka svého, Demetria, otrávìti, a když jed zdlauha účinkowal, dokonce uškrtiti. Proneslo se wšak brzy zločinstwí Perseowo, načež Filipp wydèdiw jej, hořem sešel. Lékař ale Perseowi oddaný zatajil smrt Filippowu tak dlauho, až Perseus, přitáh w čele znamenitého wojska, na trůn otcowský, k němuž si bratrowraždau cestu byl proklestil mohl dosednauti. Darmo ale se snažil přetwářenau wlídností a pokorau na něm se upewniti, s kterau žádal o potwrzení smlauwy s otcem učiněné; Římané jen na zámínku k wálce čekali, dobře wědauce, že odporný jim Perseus pod rukau o shození jha jejich se pokauší. Že se o přízeň jednoty achajské uchází, že s Prusiášem bithynským je spřízněn, že i Rhodičany na swau stranu hledí přiwésti, pozorowalť Římané dobře; ani wyslanstwí jeho do Karthaga, ač jen půlnočního času rokowalo, wyzwědačů jejich tajno nebylo. A nemohl také dlauho tajiti Perseus úmyslu swého; prohlásil se zřejmě, že neníní déle držeti smlauwy od otce ondy se Římany učiněné. Přišlo tedy k wálce; Perseus sebral wojsko, znamenitější, než kdy který před ním král macedonský; ale místo co by s ním byl po prwním wítězstwí w prwním tažení dále měl pokračowati, žebral u Crassa konsula o pokoj, ačkoliw se tehdáž wojsko Římské nacházèlo w bídném stawu. Nedostatek zběhlých wůdců, ochablost kázně wojenské, nepatrnost podpory řecké weliké Římanům byly překážky, ale Perseowi dáno nebylo jich použiti. Co zrádce wnitřním čerwem hlodaný prchal bázliwě od místa k místu, bez obrany, kdykoliw se nepřátelé blížili, a místo co měl skwostnými poklady swými aspoň smělejší spojence podporowati, uwrhnul je z lakomstwí do moře, aby o ně nepřišel. Tak bojowáno ospale po tři léta, ale we čtwrtém tažení obdržel náčelnictwí *Lucius Aemilius Paulus*, a ten rozhodl osud královstwí macedonského. S ním wrátil se w zástupy konsulární duch kázně a horliwosti Římské, jímž také praetorowé Octavius, ředitel loďstwa, a Avicius, nadšeni byli, tak že tento ku potlačení Gentia, krále illyrského, spojence Perseowa, wyslán byw, we krát-

kém. čase jej porazil a zajal. Paulus Aemilius ustanowil válku jedním tažením skončiti, a k tomu konci musel hlavní boj sweden býti. Perseus ale stál w přepewném táboru nepohnutedlný, jehož z předu dobyti možná nebylo. Wyslal tedy Aemil 5000 mužů pod správau dwau synů swých, z nichž jeden Scipio Aemilianus, od syna Scipiona Afrikanského, druhý, Quintus Fabius Maximus, od wnuka tohoto wěhlasného reka Římského, za wlastního přijat byl, přes horu Olympskau, aby tudy Perseowi do zadu wpadli. I zdařilo se mladým hrdinám obtížné toto předsewzetí; třetí den stáli w rowinách za táborem macedonským, na nějž zatím Aemil z předu dorážel. Uleknut Perseus, wytáhl spěšně z pohodlného položení swého a cauwnul až pod hradby Pydnenské. Zde přišlo k bitwě (168). Již klesaly zástupy Římské pod tíží macedonského falanxu, již počal sám Aemil nade šťastným koncem zaufati; ale nenadále roztrhly se některé řady falanxu; pěchota Římská rychle mezi ně, tu úplný zmatek, Perseus s jízdau swau na útěku, a porážka Macedonů byla takowá, že za hodinu 25,000 mužů padlo na bojišti. Perseus prchnul na ostrow Samothrake, chtěje se odtud potajmo přeplawiti do Krety; ale plawec, který jej měl přewezti, naložiw nejprwé poklad králowský, 2000 talentů obnášející, uplaul pokradmo, a nechal krále wězeti; Octavius oblehl ostrow, a Perseus přišel w Římské zajetí. Paulus Aemilius zmocnil se zatím wšech znamenitých měst macedonských, a prohlásil na sněmu Amfipolitanském nowé zřízení macedonského státu: Macedonie že má býti swobodna, ale na čtyry díly rozdělena, které se nikdy spolčiti nesmějí; daní králowských že má platiti jen polowic a sice Římanům, jim též wšecky klenoty a poklady wydati, a wšickni bywalí služebníci králowští mají se pod ztracením hrdla odebrati do Italie. Zříceniny králowství macedonského zdrtily také občanstwo epirotské, od času synů Pyrrhowých swobodné, a nyní Perseowi pomocné. Aemilius stawěl se k nim welikomyslným, a wyslal do wšech měst wůdce, jakoby z nich posádky Římské chtěl wytáhnauti; ale najednau přepadli tito jedním dnem wšecka města, wydrancowali je, pobořili hradby a uwedli 150,000 Epirotů w otroctwí. Nyní také došlo na wlasteneckau stranu jed-

noty achajské. Snadno bylo zrádcům z náklonnosti k Macedonům ji winiti; 1000 nejznamenitějších obwiněných osob posláno do Říma k odpowídání u senátu, a beze wšeho wyslyšení držáni byli sedmnácte let w rozličných pewnostech italských u wězení, až větší díl bídau sešel. Mezi těmito wězni byl také slawný historik Polybius, jemuž učenos w domě Scipionowě wážnost a lásku zjednala, že nesnáze wlastenců swých poněkud mohl ulehčiti. — To byly truchliwé následky této wálky, ale mnohem truchliwější byl osud nešťastného krále Persea. Darmo prosil přemožitele swého, by jeho neuwáděl w triumfu; *) chceli mu ujíti, že jen na něm záleží, to jest, že jen sám se zawražditi může, odpowěděl Paulus Aemilius. Neuposlechl wšak této Římské rady Perseus, pročež weden w triumfu. Před ním kráčeli děti jeho, autlí dwa synowé, Filipp a Alexander, a autlá dceruška s kojnými a wychowateli swými, necitelnau luzu Římskau s pláčem o milost prosíce. Za nimi šel Perseus we hluboký smutek oblečen, a opodál jeho přátelé a šlechta macedonská. Po dokonání wítězosláwy uwržen bywalý král macedonský do wězení, a sice nejohyzdnějšího mezi nejoškliwější lotry; zde čtyry dni nechán bez pokrmu, načež mu spoluwězni sami z lítosti část potrawy swé poskytli, prowaz a meč podali, aby sám bídě swé konec mohl učiniti. Neučinil toho wšak Perseus, a we dwau teprw létech umořen, sešel. — Jak wrtkawé štěstí pozemské, jak hrozná pomsta zpáchaných neprawostí! skwostný trůn králowský proměněn we tmawý žalář, a bratrowražda potrestána hroznau a hanebnau smrtí. Třikrát ještě se pokusili po jeho smrti Ma-

*) Za dosažení znamenitého wítězstwí odměněno bywalo wůdci Římskému triumfem, t. j. wítězoslawným tažením skrze město do chrámu Jupiterowa na hradě Římském, Capitolium. Celý senat šel triumfujícímu wstříc, až ke bráně, kterau táhl do města, a prowázel jej sedícího na wzneseném woze, čtyrmi bílými oři taženém. Před ním wedeni byli zajatí nepřátelé opautáni, kořist a obrazy dobytých měst a podmaněných krajin nešeny na odiw; za ním pak táhlo wojsko wítězné owěnčeno dawem sláwu hlásajícího lidu. Na Capitolii konaly se oběti, a část kořisti byla wěnowána bohům. Hlučné kwasy a skwostné hry končily slawnost. Nešťastní pak zajatí buď byli utraceni, neb hladem umořeni, nebo w otroctwí prodáni.

cedonowé o dobytí předešlé samostatnosti své, ochotně a zmužile podporujíce Andriska, nazwaného Filippa, a po něm Alexandra, jakož konečně Persea, kteří se za syny nešťastného krále Persea wydáwali; ale wše nadarmo, wždy zase byli podrobeni, až konečně Macedonie obrácena w provincii, z pořadí samostatných králowstwí zmizela.

Tak se rozmáhala wláda Římská na wýchodu, hrozíc wšem národům, kteří se zpěčowali ji se kořiti; čím wíce se ale rozmáhala, tím wíce rostla lakota, zpupnost a rozmařilost národu, a brzy zasmušil se potud ještě jasný obzor Římský chmurami hanebných neprawostí, jimiž jen zde onde některá jasná hwězda sprawedliwosti a šlechetnosti proswitala. Takowá nešlechetnost okázala se nejčerněji w hanebném nakládání Říma s občanstwem Karthaginským, které k

V. Třetí válce punické

wedlo. Zemdleno ještě ranami druhé wálky punické leželo Karthago, a sotwa že se mírem léčiti a obchodem nowé síly počalo nabýwati, již powzbudilo poznowu záwist Římskau. Ze bývalý sok Říma wice neměl wyniknauti, byla owšem wěc přirozená; ale že širowládná Roma umdlenau, tichau a pokornau nyní službu swau ani w okowech nechtěla snášeti, nýbrž ukrutně ji zahladiti usilowala proto, že někdy sokyně její byla, to bylo ukrutné a hanebné. A hlawa té strany, která na tom stála, byl Cato, hrdý senator, jenž pod jménem přísné sprawedliwosti wše w nenáwisti měl, co welikomyslností, mírností, wděčností a šlechetností slauti mohlo, jakož byl dokázal proti welikému Scipionowi Afrikanskému, kteryžto weliký rek, podmanitel Hispanie a wítěz nad Hannibalem, nejwíce ponuknutím jeho ze zištnosti u wálce s Antiochem byw obžalowán, žiwot swůj dokonal u wyhnanstwí. Nadarmo mu odpíral Scipio Nasica, dokládaje, že pádem občanstwa punického klesne i zmužilost Římská, nebudauc míti již čeho se obáwati; neustálé heslo jeho bylo, ať pak se rokowalo očkoliw: Já pak mám za to, že se Karthago má wywrátiti. I zwítězil konečně nelidský hlas jeho, a hledána jen zámínka k wyplnění té hanebné pomsty. Snadno se pak tato wynašla, neb sílě její již bylo wseto w mír po skončení druhé

punické války uzawřený, jímžto Massinissa sausedem obce Karthaginské učiněn, této pak bylo zapowědĕno, bez dowolení senatu Římského jakaukoli válku wésti. To bylo právě tolik, jako ruce swázati hospodáři, aby zboží swého proti loupežníku nemohl brániti. Massinissa osobowal si krajinu Karthaginskau jednu po druhé, a Karthaginští nesměli se mu protiwiti. Nadarmo si wedli w Římě stížnost; senat přislibowal, dal wyšetřowati, ale skaumatelé museli wždy ještě Massinissu k nowým loupežím ponaukati. Nemohauce toho snésti chopili se Poenowé konečně zbraně k hájení statkůw swých, a na to Římané čekali; nyní že neposlušenstwí Karthaginských zjewné jest, na wĕrného spojence jejich Massinissu že válku zdwihli, wýmínky míru že zrušili, pročež jim válka prohlášena. Již byli konsulowé Marcius Censorinus a Manilius, připraweni, ze Sicilie do Utiky, která se Římanům wzdala, proti Poenům se přeplawiti, tu žádali tito nowým do Říma wyslanstwem o pokoj, zcela se wůli senatu podrobujíce. Žádáno od nich 300 rukojmí, kteří se konsulům w Sicilii měli dostawiti; což když splnili, ohlášeno jim, ostatní wůle senatu že se w Utice dowědí. Zde wšak jim přede wším bylo přikázáno, wojsko Římské zaopatřiti obilím, pak wšecky stroje wojenské, wšecky lodi bojowné a wšecku zbraň bez rozdílu wydati. I tomuto krutému příkazu s krwawým srdcem se podrobili pro zachowání pokoje; ale wše bylo darmo, nyní teprw, když konsulowé spatřili, že Karthago zbroje docela je zbaweno, k odboji a obraně neschopno, nyní teprw prohlásili prawý příkaz senatu: Karthago že má docela býti zbořeno, obywatelům pak že se milostiwě dowoluje, nowé sídlo, nejméně 80 stadií (as 2 míle) od moře, beze wšech ale hradeb, založiti. To byla Poenům rána smrtelná; neboť takowým wzdálením od moře museli obchodu, swé nejhlawnější živnosti zbaweni, w porobě swého nejúhlawnějšího nepřítele, Massinissy brzy docela zahynauti. Wĕčná to byla poskwrna Říma, národ po padesáte let pokojný, tichý a pracowitý, přetwářenau mírnosti wší obrany zbawiti, aby tím snázeji mohl zahlazen býti. Prwní zpráwa o tomto rozkázu uwrhla Karthaginské w zaufalstwí; celé město rozléhalo se bědowáním a nářkem. Teprwé když prwní žel

ulevil, uzavřeli jednomyslně, raději we zříceninách wlasti swé se pohřbiti, nežli ji opustiti. Rychle kována nowá zbraň, z nedostatku železa ze stříbra i ze zlata rozlitých soch a nádob obecních i saukromých w nauzi této ochotně poskytnutých; lana pletena z wlasů Puničanek, kteréž si i nejwznešenější matrony wolně nechaly ostříhati, otroci a zločinci puštěni na swobodu, aby brániti pomáhali. Nenadáli se konsulowé takowého odporu, nerozwážiwše, co zaufalstwí může podniknauti, pročež jedním útokem město moci wzíti se domníwali. Sklamala je wšak naděje; neboť Poenowé, silně osadiwše hradby, s takau se s dobýwajícími potkali zůřiwostí, že tito s welikau ztrátau od útoku museli upustiti. Zatím se přiblížil Asdrubal, náčelník wojska punického, sesíliw se znamenitě, a činil Římanům welikau škodu; slowem, až do čtwrtého roku odpíralo ještě Karthago Římu, jako w smrtelném zápasu s ukrutným wrahem, a byloby snad ještě wyniklo, kdyby jen wždycky takowí konsulowé, jako byl Censorius a Calpurnius Piso, proti ní byli stáli. Ale zahubení Karchedona sauzeno bylo Scipionům, a nyní P. Cornelius Scipio Aemilowec, již co polní tribun we válce macedonské i nynější slawně wítězný, za konsula wywolen a proti Poenům wyslán. Bez prodlení obořil se mladý hrdina tento na sklíčené město, zahradil úžinu s pewnau zemí je spojující, a zawřel přístaw welikau hrází, aby ani po moři nebylo průchodu. Poenowé až do posledního okamžení wšemožně se namáhali, w rychlosti nowý přístaw wykopali, wystawěli 50 galejí a potkali se s loďstwem mořským, ale wše již nadarmo, proto že pozdě bylo; *město wzato útokem* (146) a posádka we hradu Byrsa hladem zmořena, musela se wzdáti wítězi. Nyní wyplněn byl nad nešťastným městem od senatu Římského pronešený rozsudek, a Karthago, po mnohá století okrasau swěta bywší, sedmnáctidenním plamenem w černé zříceniny jest obráceno. Nesmírné kořisti odwezl Scipio do Říma, načež poctěn přijmím Afrikanského mladšího. Wězni puničtí, krom některých znamenitých osob, wšickni prodáni w otroctwí, ostatní města punická, která se byla protiwila, podobně wywrácena z kořene, a země jejich co dobytá provincie pode jménem Afrika, mocnářstwí Římskému jest připojena.

Tak byl wyhlazen z pořadí států násilně jeden z nejpěknějších, že se byl opowážil, se Římem tak dlauho a dílem tak slawně zápasiti; že slawně, to mu nemohla hrdost Římská ani po smrti ještě odpustiti, ustanowiwši, aby na wěčné časy proklat byl každý, kdoby chtěl Karthago zase wystawěti.

V. Válka achajská.

W témž roce, co Karthago, padl také Korinth. Již dáwno protiwila se Achajským hrdost Římská, nespravedliwé pak wězení tak mnoha znamenitých občanů docela wzjitřilo jednotu. Strana Římská usnula, a za náčelníky wywoleni byli Kritolaus a Diaeus z počtu audů po sedmnáctiletém wězení se wrátiwších, pročež nejhlawnější Říma odporníci. Snadno jim bylo k weřejnému odboji wzbuditi národ, když Římané ujawše se nepokojné Sparty úplnau swobodu wšech měst a obcí achajských, tedy zrušení jednoty žádali. Wyslanstwo Římské w Korinthu bylo potupeno, a prohlášena wálka Spartě, tedy i Římu. Rychle přitáhl Metellus, praetor, z Macedonie, jižto byl práwě upokojil, porazil a zabil Kritolaa, a wzal Theby a Megaru, i wyslal posly achajské do Korintha, chtěje mír wyjednati. Lid mu nebyl protiwen, ale Diaeus zůřil. Sisikratesa, wážného senatora, dal odprawiti, že k míru radil, a poslowé Metellowi museli welikau summau peněz žiwoty swé od lakomého buřiče wykaupiti. Zatím přitáhl Mummius s čerstwým wojskem ze Říma, odstranil Metella, že raději míru hledal než krwe prolití, a položil se nad úžinau Korinthskau. Síla Římská nebyla znamenitá, četnější bylo wojsko achajské, jež Diaeus z Korintha proti ní wedl, a w prwním wýpadu Římané až do táboru byli odraženi. Již plesal Diaeus nad wítězstwím, jako nad jistým, wyzwal na hradby ženy Korinthské, aby se díwaly na porážku Římskau; ale nebyli to wíce staří Řekowé achajští, nebo když se w údolí Leukopetra boj strhnul, a jízda Římská ze zálohy wyraziwši, šik řecký rozrazila, klesla celá udatnost achajská, Římané zwítězili, a s pozůstatky poraženého wojska prchnul Diaeus do Megalopole, místo co se měl uwrhnauti do Korintha, kdežto by se ještě dlauho byl mohl držeti. Třetího dne

www.libtool.com.cn

wtrhnul teprw Mummius do této pewnosti, ač otewřené, obáwaje se zálohy, a s ním obyčejná ukrutnost Římská. Muži zawražděni mečem, ženy a dítky prodány w otroctwí, město wylaupeno, zapaleno a zbořeno. We zříceninách Korinthských pohřbena byla jednota achajská a s ní řecká neodwislost; Graecie pod jménem Achaja spojena se státem Římským.

VI. Viriatus. Numantia.

Tak uchwácen jeden stát po druhém wůkol rozmáhajícím se wírem násilí Římského; jih a wýchod třásli se před ním, a hle, na západu osmělil se jeden sprostý pastýř proti němu se postawiti. Byltě to Viriatus, Lusitan, z pastýře lowec, pak laupežník a konečně wéwoda tak udatný, že w čele shluklých krajanů swých se světobořiči Římskými po čtrnácte let wítězně bojowal, jedno wojsko jejich docela zahubil, dwě zahnal, a tak šťastně jim odpíral, že newěda si jiné rady konsul Caepio, k hanbě jména Římského, úkladnau wraždau se ho sprostiti musél.

Než i po jeho smrti odporowala Hispanie. Žízeň po drahém kowu lákala rozmařilého Římana w opanowané Hispanii k častému násilí, a wzbauřila proti němu národ každý, který porobau ještě nebyl ochábl. A co takowý národ spojenau silau zmůže, dokázala Numantia, město ne wznešené ni pewné, chráněné jen příkrostí chlumu, na němž leželo, na nějž jen jediný náchod wedl. Něco wojínůw hispanských, z nešťastné bitwy prchlých, wzalo sem útočiště swé, a Římané stáli na jich wyhoštění. Numantinští nechtěli krajanů swých wydati, což Římu byla příčina k wálce. Pompejus Rufus, prokonsul, wedl prwní wojsko proti tomuto na oko nepatrnému nepříteli, jehož síla toliko we čtyrech tisících mužích záležela, byl wšak poražen a k míru přinucen. Senat mír zrušil, a wyslal Papilia prokonsula s druhým wojskem. Tomu se wšak wedlo ještě hůře. Měw hanu tuto setříti konsul Mancinus, ještě ji zwětšil; neboť 30.000 mužů jeho ode čtyr tisícůNumantinských bylo na hlawu poraženo, tábor Římský dobyt a Mancinus sewřen tak, že se jen pokorným příměřím mohl ochrániti. Senat ale zrušil je po druhé a k dostiučinění kázal Mancina sa-

www.libtop.kvm.cz

mého Numantinským wydati, jehož wšak tito nepřijali, nechtíce zpronewěřilost Římskau na jednom nešťastníku mstíti. Po tak mnohých hanebných porážkách obrácen konečně zřetel lidu na zbořitele Karchedona. Scipio Aemiliowec wywolen za konsula a wyslán proti Numantii. Kázní wzkřísil uhaslého ducha Římského u wojště, a obklíčil město; nemoha wšak ho dobyti brannau rukau, mínil je hladem wymořiti. Do patnácti měsíců prodlaužilo se toto obležení, nyní pak když potrawa wšecka byla stráwena, uzawřeli Numantinští přehroznym spůsobem otroctwí Římského se uchrániti. Nejdříwe usmrtili swé ženy a děti, pak zapálili město, a konečně zabil jeden druhého, tak že žádný nezůstal, jenžby byl triumf Scipionůw za toto truchliwé wítězstwí oslawil. — Tak skončena teprw po osmi létech wálka Numantinská, jižto podrobení Hispanie dokonáno, a pádem Karchedona, Korintha a Numantie světowláda Římská byla rozhodnuta. Neb která mocnost mohla se as nyní měřiti se Římem? Jižní Ewropa byla celá w jeho rukau, střední byla sídlem různých národů až posud nezřízených, sewerní pak sotwa známa. Přední Asie odwislá spojenstwím a slabostí, zadní teprw se rozwíjela pod wládau parthickau; sewerní Afrika podrobena pádem Karchedona; slowem: wšickni znamenití státowé tehdejšího světa buďto zcela w mocnářstwí Římské wplynuli, nebo se kořili zdaleka, podobného pádu se obáwajíce.

ODDĚLENÍ II.

Od zboření Karthaga, Korintha a Numantie až do počátku monarchie Římské.

(130 — 30 před Kristem.)

1. Dědictwí pergamenské.

Prwní tedy stát we světě byl nyní Řím, nejwýtečnější mečem, nejpewnější sworností, dokud nezkažen asiatskau rozmařilostí. Tuto zdědili wšak nyní Římané s královstwím pergamenským. Attalus III, na rozumu pokleslý, ustanowil lid Římský za dědice královstwí a pokladů swých. Darmo za-

www.libtool.com.cn

stával newlastní bratr jeho Aristonikus bližší své právo; konsul Perperna porazil jej, zajal, odprawil, a tak Římané wyhráli při. Bohatství Attalowo stalo se příslowím, jak bylo znamenité; ale prawá národu zámožnost nezáleží we drahém kowu, kterýž se ztratí w ruce několika lichwářů, kteří se zmocní wšech statků a wýnosů, a větší část lidu přijde na mizinu. Tak se stalo i w Římě; patriciowé skaupiwše wšecky rolní statky, wzděláwali je nesčíslným množstwím otroků, a sprostý Říman prodáwal, dokud co měl, chtěje zakusiti nowých rozkoší, které se nyní za peníze prodáwaly; když pak doprodal, neměl chleba, a jiného rukama wydobýwati hrdost Římana, co pána králův a přemožitele národův, za nečest pokládala. Tu se bauřil, žádostiw nowého řádu, byťby i wlast z toho měla krwáceti. Tak wzniklo w Římě bohatstwím dwojí zlé; přewažné množstwí otroctwa, a zahálčiwá chudoba we sprostém lidu. Z obého musely pojíti zlé následky, a ty wypukly nejprwé w Sicilii.

2. *Wálka s otroky.*

Úrodná Sicilie byla obilní špižírnau Říma, pročež byla zde nejwýnosnější rolnost a nejznamenitější počet otroků. Tito, nejwíce ze zajatých nepřátel sestáwající nešťastníci úpěli pod břemenem nelidského ukrutenstwí. Okowy sepiati jeden ke druhému wyháněni byli bičem na pole, spřahowáni místo dobytka, a noc we společných swíráni žalářích. Za nejmenší prowinění šlehání byli až do krwe, protiwení nebo wzpaura proti pánu trestána ukřižowáním nejen winníka, nýbrž wšech ostatních i newinných jeho spolurobů. Taká ukrutnost wzbudila konečně wšeobecné wzbaurení otroků, urážené člowěčenstwo žádalo pomsty. Eunus, rodilý Syřan, roznítil dlauho dautnawší plamen wzpaury, míchaje w ustech ukrytý oheň we slowa swá, jako nadšen božstwem odpor welícím. Pod ním a saudruhem Kleonem wzrostlo wojsko otrocké až na 70,000, rozmnoženo oswobozenými zločinci a wšemi rolními roby, kteří těžkých okowů zproštěni a mečem opásáni, ukrutnau pomstu po celé Sicilii soptili. Čtwera tažení a wojsk konsulských bylo zapotřebí k utlačení této wzpaury a k upokojení Sicilie.

www.libtool.com.cn

3. *Rozbroje Grachowské.*

Ještě nebezpečnější, než tato válka, byl rozbroj w obci Římské, který nyní z nespokojenosti zchudlého lidu wypukl. Sprostý lid proti utiskování mocných zastáwati byla powinnost tribunů plebejských; ale raději slaužiti chudému občanstwu, než bohatému senatu, většího potřebowalo ducha, než obyčejně popřán byl tribunům, a chtělli senat obec přewažowati, musel se snažit, aby takowý duch ke tribunstwí nepřišel. To ale nyní zanedbalo se, a Tiberius Sempronius Grachus wywolen byl za tribuna. Pocházelť z rodu sice plebejského, ale wznešeného; matka totiž jeho byla Cornelia, dcera welikého Corn. Scipiona Afrikanského. Urozená tato a wzdělaná matrona ušlechtila již w autlém mládí ducha i srdce synů swých, jimiž se co nejdražším pokladem honosila. Její snahau slynul Tiberius již časně w řečnictwí, a mrawnost jeho oswědčena byla tím, že již z mládí augurem *), t. j. wěštcem se stal, dle letu ptactwa obec sprawujícím. U wálce Numantinské byl quaestorem t. j. správcem wojenské kassy a pomocníkem Mancina konsula, s nímž společně mír uzawřel s Numantinskými. Když ale tento od senatu byl zrušen, a Mancinus Numantinským wydán ku pomstě, zanewřel Grachus na Římské panownictwí, uražen byw hanau, která se w představeném i jemu stala co účastníku. Pročež mu nyní tribunat byl nejpohodlnější příležitostí, co ochránce lidu hrdý senat poněkud pokořiti. Licinius Stolo, jeden z prwních konsulů plebejských byl někdy ustanowil zákonem, aby žádný Říman nesměl

*) Augurowé, řád kněží Římských, z letu a hlasu ptačího wěštící, byli nejprwé tři, pak šest až patnáct, ze stawu jen patrického, později také ze znamenitějších rodin plebejských wolíwáni. Před každým předsewzetím jak senatu w obci tak wéwodůw u wálce tázáni byli augurowé, zdali bozi ptactwem předmět schwalují, což oni wždy dle žádosti wlády mohli rozhodnauti. Podobný řád wěštců Římských byli *aruspices*, kteří z wnitřností obětowaných zwířat prorokowali. Nejwyšší řád kněžský w Římě byli pontifices, jejichž hlawa pontifex maximus (jako u nás papež) se jmenowal. Úřad pak wšech směřowal k tomu, aby powěru lidu Římského, která zwláště w prwnějších časích nesmírná byla, swětili, podporowali, a její pomocí lidem dle wůle mocnářůw wládli.

přes 500 jiter polí míti, a při rozdělení obecných, nepříteli odňatých polností, aby nesměl žádný přes 100 jiter obdržeti. Na obnovení tohoto zastaralého zákona stál nyní Grachus, a oč kdo měl více, než onen dowolowal, mělo se wydati a rozděliti mezi chudé občany. Darmo mu odporowal senat popichnutím Octavia, druhého tribuna, Grachus již byl získal důwěrnost lidu, Octavius swržen, a zákon Licinský potwrzen. To rozlítilo bohatce, a když Grachus w komiciích (sněmu obecním) žádal o prodlaužení tribunatu swého, ještě wětších předností lidu slibuje, přepadl jej Scipio Nasica s mnohými senatory, rytíři a sebranau luzau, rozplašil sněmující lid, a dal poswátnau osobu tribuna obušky a rozlámanými stolicemi usmrtiti.

Tato wšak hanebná wražda ještě wíce rozžehla rozbroj. (135). K rozdělowání polí byli ustanoweni tří úředníci, triumviri, a jeden z nich byl Cajus Grachus, mladší bratr usmrceného Tiberia. Mstyžádost pro wraždu bratrowu dodáwala mu horliwosti při zastání úřadu swého, tato pak mu získala náklonnost lidu, a wedla jej k tribunatu. Co tribun bojowal ještě wíce proti senatu, odkryl jeho wady a neprawosti. poplatky a prodáwání úřadů, a ustanowil konečně zákonem sněmu obecního, ne senat, ale staw rytířský aby prowinění obecních úředníků saudil. To mu wšak weliké wzbudilo nepřátely, mezi nimiž nejhorliwější konsul L. Opimius. Tento překazil jemu zwolení po třetí za tribuna, a když se Cajus s přátely swými brannau rukau hodlal hájiti, prohlášen za zrádce wlasti, a hlawa jeho zlatem wyważena, do níž prý, aby těžší byla, wrah jeho, jistý Septimulejus, místo mozku nalil olowa. S Grachy klesla poslední záštita staré mrawnosti Římské. Zakony Grašské byly zrušeny, sobětnost, zištnost a nenasycená lakomost wládly nyní neohrozeně w senatu; zahálčiwost, rozhýralost a podlá obojetnost panowala mezi sprostým občanstwem. Tyto náružiwosti hlodaly co čerwi na wěnci sláwy Římské, jakož očitě dokazuje brzy wypuklá

4. *Wálka Jugurtinská.*

Massinissa, král numidský, starý spřízněnec Římský, zanechawil království trem synům swým, které wšak po smrti

dwau, Mastanabala a Gulussy, třetímu, Micipsowi celé připadlo. Micipsa měl dwa syny, Adherbala a Hiempsala, a přijal také synowce swého Jugurthu, syna Mastanabalowa, za wlastního, čímž i tento dosáhl dědičného práwa. Brzo wšak prozrazowal lstný, nepokojný a nad míru ctižádostiwý duch Jugurthy, že on s jedním královstwí dílem spokojen nebude, čehož obáwaje se Micipsa, dobročinnosti swé želeti a prostředků owšem nechwalitebných počal wyhledáwati, kterak by se ho zase zprostiti mohl. Wyslal jej tedy do Hispanie s pomocným wojskem Římanům proti Numantii, w té naději, že w boji zahyne. Tím wšak Jugurtha jen wíce získal. Pod Scipionem zdokonalil se we válečném umění, a co mu nejwíce prospělo, seznámil se se Římany. Tato známost dodala mu smělosti k wywedení černých zámyslů. Darmo se snažil Micipsa nowau si jej zawděčiti dobročinností; sotwa že skonal, Jugurtha dal Hiempsala zawražditi, Adherbala wypudil, a zmocnil se královstwí. Adherbal utekl se do Říma, a hledal co neprawě utlačený syn bywalého spojence Římského, práwa a pomoci; Jugurtha ale znal Římany lépe než bratranec jeho, a hájil se zlatem. Pročež w rozsudku senatu o wraždě Hiempsalowě ani zmínky nebylo, a dwanáct plnomocníků wysláno do Afriky, aby we jménu národu Římského Numidii mezi Adherbala a Jugurthu rozdělili. Jugurtha byl štědrý, proto obdržel větší polowici. Na té jemu ale nebylo dosti; dychtil po celém. Škodnými wpády do podílu Adherbalowa dráždil tohoto k válce. Darmo wolal Adherbal Řím o pomoc, pohnutelné listy jeho wymohly jen nowé wyslanstwo k rozsauzení pře, které Jugurtha uplatil, a když odešlo, Adherbala, w sídelním městě Cirtě obleženého přinutil se wzdáti a zamordowal.

Nyní teprw musel senat Římský proti němu přísnějším se okázati, aby nepopudil obec proti sobě, která prawau příčinu nešlechetností Jugurthowých, totiž zištnost panowníků swých, počala poznáwati. Wypowěděna mu tedy válka, a konsul Calpurnius Bestia přitáhl do Numidie (111).

Ale Jugurtha bojowal zbraní zlatau, která Římské paže brzy ochromila. Učiněno příměří, a Jugurtha mohl směle přijíti do Říma z činů swých před obcí počet složit, neb když mu jeden z tribunů welel před obcí mluwiti, druhý

uplacen, jemu to zapověděl, a obec zklamána musela se rozejíti. Tím se opowážliwost Jugurthowa ještě více rozmohla. Když se bratranec jeho, Massiva, syn Gulussův, na radu Spùria Albina, potomního konsula, o království numidské počal ucházeti, dal jej Jugurtha w Římě samém úkladně zabíti; načež byw předce z Italie wypověděn, když ze Říma wycházel, ohled se ještě jednau, zwolal: „Byl bys na prodaj, Římě, kdyby jen kupce bylo na tebe!“

Spurius Albinus w Numidii zatím zahálel, a když mu docházel konsulat, odebraw se k wolení nowých konsulů do Říma, poručil wojsko Aulowi Albinowi, bratru swému. Ten wšak žíznil po zlatě tak, že celé wojsko Římské Jugurthowi zradil, kteréž se wšech stran bywši obklíčeno, pod widlicemi muselo prolezti, a w desíti dnech z Numidie se wykliditi. Větší hana Římu se již státi nemohla, opowrženost nejwyššího dosáhla stupně. Lid se bouřil, žádaje wyšetřowání a potrestání wšech Jugurthau porušených; panowníci museli konečně obrátiti, i obdržel wéwodství w Numidii nowý konsul, *Q. Caecilius Metellus*, jediná nyní jasná hwězda na zkaleném nebi Římském. Přísnau kázní naprawil zkažené wojsko, častěji porazil Jugurthu, a bylby válku skončil, kdyby mu w tom byl nepřekazil muž, který se nyní mocně chopil hlawního wesla státu Římského. Tento muž byl *Cajus Marius*. Od sprostých a chudých rodičů we městečku Arpinum pošlý, slaužil Marius za prostého wojáka pod welikým Aemilowcem, a získal si zmužilostí a bedliwostí šetrnost tohoto slawného wůdce, který otázán byw jedenkráte, kdo as nástupcem jeho bude, wložiw ruku Mariowi na rameno, odpověděl: „Snad tento.“ To roznítilo jeho ctižádost, a získalo mu wážnost mnohých důležitých mužů, kteří mu cestu otewřeli k důstojenstwím. Již byl dosáhl tribunatu, a nyní zwolil jej Metellus za swého legata. To mu dodalo smělosti, že dychtil ještě po wyšším stupni, a stál sám o konsulat, kteréžto důstojenstwí již dralný čas jen šlechta zastáwawši za swau přednost pokládala. Tak smýšlel i Metell, ač jen z nowého plebejského urozenstwa pošlý, i prohodil uštěpačně, že má času dosti Marius se synem jeho, tehdáž teprw as dwacetiletým jinochem, o konsulat se ucházeti. Tím uražen Marius, obmý-

šlel pomstu nad Metellem a nad hrdau šlechtau. I počal neustále tupiti svého představeného, pronášeje, že jest Metell váhavý, on že by s polowicí wojska dáwno již byl Jugurthu wypudil z králowstwí. To účinkowalo; Metell ztratil náklonnost lidu, Marius obdržel konsulat a náčelnictwí afrického wojska. Sesílil se sice zatím Jugurtha, neb se s ním spojil tchán jeho, Bocchus, král mauritanský, ale Marius porazil oba několikráte, bral jednu pewnost za druhau, Kapsu, Cirtu, Muluchu, až Bocchus ulekán prosil o mír a o přízeň národu Římského. Senat odpowěděl, že se králi přečinění jeho odpauští, přátelstwí ale lidu Římského že si musí teprw zaslaužiti. Jak si pak má tuto zásluhu získati, ponaučil ho L. Cornelius Sylla, šlechtic Římský, nyní Mariůw quaestor, s strany míru k Bocchowi wyslaný; totiž zradau zetě swého. I učinil to podlý král, zradil podlejšího Jugurthu, přilákaw jej pod zámyslem přátelského umluwení do naličené pasti, a wydal jej swázaného Syllowi (106). Tím tato hanebná válka skončena. Jugurtha uweden byl w triumfu, umořen w žaláři, a Numidie na tré rozdělena. Jeden díl wzali sobě Římané, druhým odměnili zradu Bocchowu a třetí obdržel, jemuž právem celá náležela, jeden z pozůstalých potomků Massinissowých, Hiempsal II.

5. *Válka s Cimbry a Teutony.*

Co se tak Řím rozmáhal na jihu, walilo se naň od seweru hrozné nebezpečenstwí. Cimbrowé a Teutoni, národowé germanští, bywše od ústí Labe až po meze danské na pomoří německém rozlehlí, wytáhli buď nuceni nebo pro wětší pohodlí swé z dosawadních sídel těchto, a hrnuli se ke hranicím Římské říše. Nejprwé wpadli do Illyrie, a poraziwše zde Papiria konsula, Illyrii chránícího, obrátili se do Gallie. Darmo weškeu odpor Římanů; jako náhlý příwal nepřemožitedlnau prudkostí hráze a jezy trhá, a z úžin horních do kwětných rowin hučící powodeň walí: tak poráženo bylo jedno wojsko Římské za druhým nezmožitedlným dawem nesčíslných barbarů; poražen Silanus konsul, legat Scaurus, a co hroznějšího, na Rhodanu oba konsulowé, Caepio a Manlius, kdežto 80,000 Římanů padlo.

Nyní se rozwalili barbarowé po celé Gallii, bez odporu ji plenice a hubice až po hory Pyrenejské, chtíce, až tam nebude kořisti, společnau mocí wtrhnauti do Italie. W takowém nebezpečenstwí kdož mohl snáze Řím ochrániti, než slawný hrdina afrikanský, wítěz nad Jugurthau, Marius? Wywolen tedy po druhé za konsula, a wyprawen do Gallie proti hroznému nepříteli, který již čtyry konsulská wojska Římanům zahubil. Marius zahradil se w pewném táboře nad Rhodanem, nedůwěřuje si potkati se s nepřátely, kteří nyní zase spojeni co weliké mračno w neščíslném množstwí před ním stáli rozprostřeni. Nežby wítězstwí nad nimi možné bylo, saudil zkušený wůdce že muselo wojsko Římské prwé se ohroziti, poněwadž tolika porážkami zastrašeno, ani pohledu snésti nemohlo na tyto hrůzoplodné, rusowlasé a modrooké obrowské postawy, tury a medwědy přioděné. Darmo diwochowé popauzeli; Marius byl nepohnutedlný, a tábor jeho pro ně byl nedobytý. Tu netrpěliwi jsauce stání, umínili si, nedbajíce Římanů, se dwau stran wpadnauti do Italie. I rozdělili se tedy od sebe; Cimbrowé dali se w lewo do powědomé Illyrie, chtíce nynějšími Tyroly do Italie proraziti; Teutoni táhli zrowna dolů, a jdauce okolo táboru Římského tázali se úsměšně Římanů, coby ženám swým do Říma wzkázati chtěli. Nyní byl čas rozdělením seslablé a w smělosti neopatrné nepřátely stíhati. Když tedy již byli odtáhli, wytrhnul Marius rychle za nimi, dostihl je u Aquae Sextiae (Aix), a udeřil na ně z nenadání. Tu jim neprospěl počet a hmotná síla proti wálečné umělosti Mariowě, jenž se na ně, když po dlauhém ač nepořádném odboji počali umdléwati, s čerstwými zástupy ze záloh w zadu obořil, we zmatek je smísil, a jednu z nejkrwawějších seč spůsobil, které zná historie. Dwakrát sto tisíc Teutonů dle udání letopisů Římských, padlo na bojišti, a dewadesát tisíc přišlo w zajetí, mezi nimižto se i král jejich Teutoboch nacházel.

Tak bylo polowic nebezpečenstwí odstraněno, ale i druhá polowice stačila ke zdrcení Říma. A hle, již byli Cimbrowé ke wšeobecnému obdiwení w prostřed zimy přestaupili Alpy, a nezastawitedlným praudem w doliny italské se walili. Darmo jim chtěl odpírati saudruh Mariůw, konsul

www.kitabl.com.cn

Catulus, Římané prchali před pauhým na ně pohledem; darmo je mínil aspoň řekau Athesí (Etsch) zaraziti, upewniw most hradbami; přebředliť řeku, most zbořili, a rozložili se w rozkošných krajinách Veronských, kdež howíce sobě očekáwali Teutonů bratří swých, s nimiž pak proti Římu mínili táhnauti. Zatím ale Marius se swým wítězoslawným wojskem přispěl, spojil se s Catulem, a chystal se k bitwě. Dowěděwše se nepřátelé, že bratří jejich w Gallii byli poraženi, wyzwali konsuly, aby sami bojiště i čas bitwy ustanowili. Tak se i stalo, ale Římané sešikowali se tak, aby nepřátelé proti slunci a wětru stáli, jenž jim hustý prach hnal do očí. Tím a nezwyklým horkem umdléwala jejich obrowská těla, sewřená u welikém řetězy sepiatém čtwerhranníku, tak že tento klínem Římským konečně byl proražen, načež we hrozném zmatku úplná porážka barbarů následowala; 140,000 Cimbrů zůstalo mrtwých, a 60,000 přišlo w zajetí. Tu se zůřiwost zmocnila žen we wozním hradě pozůstalých. Co líté saně bojowaly nyní s dorážejícími Římany, a když konečně unaweny musely přestati, žádaly Římanů, aby je do služby bohyně Vesty přijali; což když jim bylo odepřeno, samy mezi sebau se usmrtily.

Šťastně tedy skončil Marius nebezpečnau tuto wálku, která do osmi let trwala, léta 101, a dosáhl nejwyššího stupně jak sláwy wálečné, tak lásky obecného lidu. I nepřízniwá šlechta musela jej za druhého Camilla, spasitele wlasti, uznati. Za to také oslawen triumfem, nad jiné wznešenějším, w němž nejwíce obdiwowali se Teutobochowi, který wšecka před ním nešená wítězná znamení obrowským tělem swým přesahowal.

Toto bylo poslední nebezpečenstwí, které Římu zewnitř hrozilo; od té doby neměl se žádného cizího nepřítele obáwati. — Ale i nepřátelé jsau, jak každé osobě, tak obci prospěšni; aby štítíc se jich, byla prozřetelnější a bedliwější; kteráž nemáli se žádného strachowati, snadně upadá w nedbalost a prostopášnost, což očitě Řím dokazuje. Dokud měli Římané s cizími soky bojowati, slynuli w zmužilosti pro wlast; nyní pak, když se neměli čeho obáwati, pustiwše uzdu wšem zhaubným náružiwostem, ztratili lásku k wlasti, a obrátili meče sami proti sobě.

www.libtool.com.cn

6. *Válka se spolkem italským.*

Že ondy Cajus Gracchus ke ztenčení moci senatu právo saudní rytířstwu získal, to sice mělo dobrý wlastenský účel, ale škodný následek. Rytířstwo mělo nájem wšech weřejných cel w provinciích Římských (publicani); nyní, když mělo i právo saudní, mohlo si tím swobodněji dowoliti swéwolné utlačowání poddaných k rozmnožení zisku swého. Tomu odporowal Rutilius, šlechetný senator co legat prokonsula Mucia, a zastal se o poddané w provincii Asii proti utiskowání zištných publikanů. Tito ale obwinili jej samého z podobného utiskowání; žalobníci a saudcowé byli jedna ruka, a Rutilius, o jehož sprawedliwosti celá obec byla přeswědčena, musel jíti do wyhnanstwí. Nad takau drzí nesprawedliwostí horšili se šlechetnější občané, a Livius Drusus, tribun lidu, stál na zrušení zákonu Grachowa; dowedl wšak jen tolik, že právo saudné mezi senat a rytířstwo bylo rozděleno. Chtěw sobě rozmnožením občanů wíce hlasů získati, pracowal o to, aby celý spolek italský, totiž wšickni pod jménem spojenců Římu podrobení národowé w Italii, občanským právem Římským a wšemi přednostmi tak, jako rození Římané, byli obdařeni, čehož také za swé Římu we wšech válkách konané služby owšem zasluhowali. Newidělo se ale tak panownikům Římským, strhla se rûznice, a Drusus byl zawražděn. Zklamaná naděje wzjitřila Italii; celý spolek obrátil se proti Římu (90), tělo proti hlawě; válka byla tím lítější, čím nepřátelé w síle a umělosti sobě rownější. Po třech létech Římané sice konečně zwítězili, zwláště mečem Syllowým a dobrowolným poskytnutím práwa občanského wšem, kteří upustili od zbraně; ale wítězstwí toto stálo jich 300,000 mužů se čtyry a dwaceti konsulary a 300 senatory; konečně pak museli i přemoženým uděliti totéž právo, aby pokoj zachowali.

7. *Válka občanská mezi Mariem a Syllau, a válka Mithridatská první.*

Wzpaura italská ještě nebyla udušena, a již wypukly dwě nowé války najednau, jedna domácí, občanská, druhá zewnitřní s Mithridatem, králem pontským. Pontus, králow-

stwí w Asii nad Černým mořem ležící, náleželo za starodávna podobně jak jiná k říši perské, pod správau wlastních odwislých králůw. S říší tauto podlehlo Alexandrowi Welikému, po jehožto smrti oswobodiwši se, wzrůstalo zpočenáhla k znamenitosti historické, až je král Mithridates VII powýšil na ten stupeň, na kterém žárliwému oku Římskému nemohlo ujíti. S neobyčejnau čilostí a wzdělaností ducha spojowal Mithridates nadpřirozenau zmužilost, ale i nelidskau ukrutnost a nenasycenau dychtiwost panstwí. Opanowalť okolní země jednu za druhau, přepadl mezi jinými Ariobarzana, krále kappadockého, a Nikomedesa, krále bithynského, a wypudil je z králowstwí. Oba stáli we spolku Římském, Římané jim tedy museli přispěti; pročež uzawřena wálka, a náčelnictwí poručeno Syllowi. Tím ale uražen Marius, Syllowi již od té doby nepřízniwý, co on zmocněním se Jugurthy sláwu jeho poněkud zatemnil. Umínil si tedy saupeře swého potlačiti, byťby to i krew občanskau státi mělo. K dosažení tohoto účelu popudil Sulpicia, tribuna lidu, k následujícím náwrhům: aby wyhnanci nazpět byli powoláni, aby nowí občané italští do pět a třidceti tříd Římských wtěleni a wéwodstwí proti Mithridatowi aby Mariowi odewzdáno bylo. Odpíral senat a konsulowé; ale Sulpicius wzbauřil luzu, strhla se šarwátka, w níž Syllůw zeť, syn druhého konsula, Pompeja, o žiwot přišel, a Sulpicius zwítězil. Rychle wšak přitáhl Sylla s wojskem proti Mithridatowi připraweným a sobě zcela oddaným k Římu, porazil pluky Mariowy a Sulpiciowy we městě samém, a prohlásil co wítěz 12 senatorů za nepřátely wlasti, mezi nimiž byl Marius se synem swým, a tribun Sulpicius. Na takowé prohlášení směl je každý, kdekoliw by je napadl, zawražditi, což se Sulpiciowi také stalo. Marius ukrýwal se na útěku mezi bažinami blíž města Minturnae, kdež nalezen a wsazen do wězení. Zde jej měl jeden ozbrojenec národu gallického usmrtiti; když ale s obnaženým mečem wstaupil do wězení, zwolal Marius we hrůzoplodném wzezření: „Co, ty se opowažuješ zabíti Maria?“ Tím zastrašen zabiják odwrh meč utekl. Upamatowawše se nyní Minturnští na weliké činy Mariowy, pomohli mu k lodi, na níž se přeplawil do Afriky, a we zříceninách Karthaga se ukryl. Utišiw tedy

bauři vnitřní, chvátal Sylla proti Mithridatowi, jenž se zatím welice byl rozmohl. Po dobytí Kappadocie a Bithynie wpadl do Římské Frygie, a zapudil Aquilia legáta, jehož byl Sylla předeslal. Pak wtrhnul do provincie Asie. Zde zmordowáni od obywatelů asiatských na jeho poručení jedním dnem wšickni Římané, w počtu 80 až sto tisíc mužů, kteří se zde zdržowali; a Aquiliowi, legatowi Oppia prokonsula, poručil Mithridates rozpuštěné zlato do ust líti, aby se nasytil zlata, po němž tak přílišně žíznil. Tak bylo wše w Asii Římu ztraceno, až na ostrow Rhodus, jehož se Mithridates pro wýbornost loďstwa Rhodického nemohl zmocniti. Za to ale přeplaul Archelaus, wéwoda jeho, do Řecka, a wzal Atheny.

Sylla tedy chvátal do Řecka, a Atheny oblehl. Dlauho mu odpíralo toto město s wládau Římskau nespokojené; konečně ho wšak předce dobyl, potrestal, a jen z lásky k wědám a uměním od úplné zkázy zachowal. Odtud mohl snadněji válčiti. Archelaus u Chaeroney poražen, tábor jeho wzat a na sto tisíc nepřátel zbito, načež i loďstwo Mithridatowo Římanům padlo do rukau. Tak oswobodiw Řecko táhl Sylla do Macedonie, wypudil z ní Thraky, Mithridatowi porobné, a přešel do Asie. Zde již stál Fimbria, nowý náčelník wojska Římského w Asii; ale wojsko opustilo nehodného swého wéwodu, jenž se byl zawražděním konsula swého Flakka zmocnil náčelnictwí, a přestaupilo k Syllowi. Nyní by byl šťastný wůdce tento Mithridata docela přemohl, ale nowé události w Římě wolaly jej nazpět; pročež uzawřew mír, w němž Mithridates wšecko dobyté musel wydati a útraty válečné zaplatiti, chvátal do Italie.

Zde opět tekla krew občanská. Po odtažení Syllowu začal konsul Cinna, přízniwec Mariůw nowé různice, chtěw občany italské s třídami Římskými spojiti. Saudruh jeho, Octavius, odpíral mu, a wypudil jej se šesti tribuny z města. Cinna uchýlil se k wojsku, které byl Sylla zanechal u Noly, získal je penězi, a powolal Maria z Afriky, kdež tento wždy se skrýwal we zříceninách Karthaga. Nenadále bylo čtwero wojsk pohromadě, jež nyní Marius, Cinna, Carbo a Sertorius zrowna proti Římu wedli. Šlechta opuštěna nebyla s to dlauho jim odpírati; a ochránce její Sylla byl příliš

www.libooks.com.cz

wzdálen, tak že pomoci jeho nemohla očekáwati. Na slib mírnosti otewřely se brány, a Řím obrácen w diwadlo loupeže a wraždy. Co lítí tigrowé obořili se Marius a Cinna na swé odpůrce a celau šlechtu; konsul Octavius usmrcen, a hlawa jeho s hlawau řečníka M. Antonia na lešení řečníkůw nabodena; přátelé Syllowi wšickni zmordowáni, dům jeho zbořen, sám pak za nepřítele wlasti prohlášen. Tak ochladiwše mstyžádost swau, wyhlásili se Marius a Cinna za konsuly. Ale jen na krátce použil Marius tohoto sedmého konsulatu, za měsíc zemřel w sedmdesátém roce wěku swého. Pochybné jest o něm, zdali wlasti své více prospěl we válce, čili více uškodil w pokoji.

Za dwě léta po něm sešel také Cinna wražednau rukau jednoho z wojska swého, ježto právě proti Syllowi wésti mínil. Nezemřel ale duch wzpaury s těmito náčelníky, Marius obžiwl we swém synu Mariowi, Cinnu nahradil Carbo, a když nyní Sylla wraceje se z Asie w Italii wystaupil, tu se teprw rozžehla se wší hrůzau válka občanská. Šlechta přidržela se Sylly, Cnaeus Pompejus, pauhý tehdáž rytíř, přiwedl mu tři pluky dobrodružců w okolí picentinském sebraných, a Italowé získáni většim dílem přislíbením žádaného hlasu we sněmích Římských. Carbo a nynější konsulowé, C. Norbanus a L. Scipio, chystali se k odporu. Ale Norbanus poražen u Canusium, a wojsko Scipionowo přestaupilo k Syllowi, načež tento kráčel proti druhým odpůrcům. Mladší Marius, nyní s Carbonem jsa konsulem, poražen od něho a sewřen w Praenestě, tak že nemaje více naděje k wywáznutí, sám si odňal žiwot. Carbo prchnul po mnoha ranách do Afriky, a Samnité, kteří ještě wzdorowali, poraženi před samými branami Římskými. Tak sproštěn wšech nepřátel, wtrhnul Sylla do Říma, pomstu soptě nade wšemi, kteří s ním nedrželi, pomstu, která ukrutností ukrutnost samu přewyšowala. Po ulicích a domích tekla krew těchto nešťastných obětí bez rozdílu pohlawí a stáří, až ji jeden z pochlebníků samých zastawil připomenutím, aby Sylla předce něco lidu zachowal, jímž by wládnauti mohl. Nyní teprw wywěšeny tabule s nesčíslnými jmény těch, kteří ještě měli umříti (proscriptio). Statků a hrdel odsauzeni, nikde nebyli jisti; neb na hlawy jejich byla

wysazena cena, na ochránění jich ztráta života. Nejen w Římě a w Italii, ale po wší takměř zemi stíhala je smrt, a puzeni byli k zaufalstwí. Norbanus, bywalý konsul, w Rhodu byw zrazen, předešel swé katy samowraždau; Mutilus, když přilaudiw se zakuklen k zadním dweřím domu swého, od wlastní manželky zawržen byl, zbarwil dwéře wlastního domu swau krwí, aby nepadl do rukau ukrutníka, jemuž mučírna byla weselohrau, který Maria senatora aud po audu dal umrtwiti, kochaje se w pohledu na zdlauhawau smrt swého odpůrce. Mezi takowým krwe prolévaním držel Sylla triumf nad Mithridatem, a dal se za diktatora na neurčitý čas wyhlásiti. Nyní ztenčil moc tribunů plebejských ku powýšení šlechty, wsadil 300 rytířů do senatu, oswobodil 10,000 otroků, a přiwtělil je k lidu, uděliw jim právo občanské, odkudž po něm nazwáni jsau Corneliani. Na statcích wyhnanců usadil 23 pluků wojska swého, aby mu tím oddaněji slaužilo. Pompejem pak swým dal pozůstatky Marianské w Sicilii a w Africe docela utlačiti, začež čtyrydwacetiletý Pompejus proti wšemu obyčeji, co pauhý ještě rytíř triumfowal, kdežto k tomu při nejmenším náležela hodnost praetora. Stát Římský stál nyní w rukau jediného wládce, jehož wůle byla zákonem. Zbořena se zdála na wždy wláda republikanská železnau rukau Syllowau; ejhle wšak neočekáwanau změnu! Po třech létech (79) složil Sylla diktaturu dobrowolně, přednesew s nestydatau opowážliwostí u wšeobecném sněmu, kdo jej z čeho chce winiti, že počet učiniti hotow jest. A hle takowá byla opowrženost Římanů, že tohoto nelidského ukrutníka, jenž k nasycení mstyžádosti swé přes sto tisíc newinných občanů usmrtil, žádný se neosmělil winiti; jen jeden mladík se odwážil weřejně krwožízniwci láti a předházky činiti; což ale Syllowi nepatrné bylo ku pomstě.

Nyní se oddal Sylla mrzkým rozkošem, které jej as w roce po složení diktatury konečně stráwily. Památka jeho, ač ještě po smrti skwostným na náměstí Římském spálením oslawena, ode wšeho potomstwa právem byla proklata, jako památka každého muže sebe wzdělanějšího a znamenitějšího, který přednosti ducha swého nešlechetností srdce przní.

www.libtool.com.cn

8. *Válka Sertorianská.*

Po smrti Syllově stál Lepidus konsul na tom, aby se jeho ustanovení zrušila; odpíral však druhý konsul, Catulus, s největším dílem senatu, jemuž tato ustanovení byla příznivá. Lepidus z Italie vypuzen sešel, k odboji se chystaje, w Sardinii, ale strana jeho dosáhla mocné podpory w Hispanii. Zde válčil, vítězstvím Syllovým sem zapuzen byw, Sertorius, hlawa zbytků Marianských w čele odbojných Hispanů tak prospěšně, že sám prokonsul Metellus ničehož nemohl pořídíti se zmužilým, we škole Mariově wycwičeným wůdcem. S udatností spojowal wzdělanost, a čilý duch jeho uměl malých prostředků k welikému cíli welmi mistrně užíwati. Nejen na odpor hispanský byl zřetel jeho upřen, širší byl jeho záměr; s Mithridatem a piraty (laupežníky mořskými) cilickými we spolku hodlal se wšech stran Řím obklíčiti. Metellus přinucen byl w Římě žádati o pomoc, načež Pompejus s konsulskau mocí wyprawen do Hispanie. Oběma však Sertorius odolal, Metella do končin hispanských, Pompeja až do Gallie zahnaw. Než, čeho dwě wojska nemohla dokázati, dokázala wražedná dýka jediného zrádce. Sertorius měl některé ze spolku swého w podezření, že drží s nepřátely, a bez úplného přeswědčení trestal je na hrdle. Podobného osudu obáwajíce se někteří důstojníci jeho, w jejichž čele byl Perperna, wůdce strany ondy Lepidowy, srotiwše se proti němu při kwasu jej zawraždili. Perperna přejal náčelnictwí, ale nemaje schopností, od Pompeja snadno byl přemožen, zajat a co wyhnanec odsauzen hrdla. Darmo prosil o žiwot, wyzrazení důležitých tajemstwí připowídaje, Pompejus dal jej odprawiti, a spisy Sertoriowy, ani do nich nenahléd, spáliti, aby z toho nepošlo žádné nowé pronásledowání občanstwa. Tak skončena po osmi létech (72) válka Sertorianská, která Pompejowi druhý triumf získala.

9. *Druhá válka s Mithridatem.*

Co se toto dálo na západu, plála zatím na wýchodu obnowená válka s Mithridatem. Hned po odjití Syllově chystal se neunawitedlný tento hrdina ztrátu swau zase

www.libodrazik.cz

nahraditi. Překazil mu w tom sice ze začátku praetor Muraena náhlým wpádem do jeho zemí; když ale od Sylly byl odwolán, zmohl se Mithridates w míru nově utwrzeném tak, že w krátkém čase nejen odpadlé země říši swé zase podrobiti, ale i Bithynie, kterauž zatím Nikomedes Římanům w dědictwí odkázal, mohl dobyti. Wysláni tedy proti němu konsulowé Aurelius Cotta a Lucius Licinius Lucullus (74).

Ale Cotta poražen u Chalcedona tak, že 15,000 Římanů zůstalo na bojišti, a loďstwo Římské w přístawu Chalcedonském zapáleno, načež Mithridates, táhna se dále, pomořské město Kyzikos obchodem znamenité oblehl, kteréž bylo Římu welmi oddáno. Nedůwěřowal si ještě tak mocnému nepříteli w poli se protiwiti saudruh Cottův, opatrný Lucullus, a nechal jeho táhnauti pokojně; nyní ale, když nepřítele u Kyzika spatřil spojeného, obsadiw úžinu, která město spojowala s pewnau zemí, dobývající samy oblehl. Nepřestal sice proto Mithridat Kyzikos se země i s moře dobýwati; když ale z nedostatku potrawy hlad a mor wznikl we wojště, přinucen jsa odtáhnauti, větší díl wojska po zemi odeslal nazpět, sám pak s ostatním odebral se po moři. Osazená úžina byla sice od oněch proražena, ale se ztrátau 10,000 zabitých a 13,000 zajatých, načež následowala brzy ztráta jiných 20,000, tak že se Mithridates wíce nemohl w Bithynii udržeti, zwláště když i loďstwo jeho dílem u ostrowa Lemnos od Římanů, dílem w Propontii bauří mnoho trpělo. Odstaupil tedy do swého královstwí pontského; ale i zde jej Lucullus stíhal, bera jednu pewnost po druhé, až jej konečně z celého královstwí wypudil. Mithridates utekl se k Tigranowi, králi armenskému, zeti swému. Lucullus stál na wydání jeho; a když se Tigranes zpěčowal k tomu se podwoliti, wpadl do Armenie. S welikým wojskem postawil se proti němu Tigranes; ale wálečnost Římská zwítězila (69) úplně, a Tigranokerta, hlawní sídlo královské, s nesmírnými poklady padla Lucullowi do rukau. Tigranes zotawil se sice opět w Syrii, která se mu po wypuzení Seleukowců dobrowolně byla poddala, a stál nenadále w čele nového znamenitého wojska; byl wšak opět poražen a zahnán do sewerních krajin šíré swé říše,

www.libpol.com.cn

kamž jej wojsko Lucullowo stíhati se zpěčowalo. Wedl je tedy Lucullus do mírné a úrodné krajiny armenské Mygdonie, a dobyl hlawního města jejího Nisibis. Ale jen až potud kwetlo mu štěstí; sláwa wzbudila mu záwist w Římě, wojsko popuzeno wšecku poslušnost mu odepřelo. Tím se stalo, že Mithridates, jenž se byl mezi tím časem s 10,000 jezdci armenskými nawrátil do Pontu, zde zanechané legaty Fabia a zwláště Triaria, s pomocí přidawších se mu zase Pontanů na hlawu mohl poraziti, Římany wypuditi z Pontu, a i Kappadocii zase opanowati. W ničemž jemu Lucullus opuštěn nemohl překaziti; jinak by sice nebylo pozůstalo triumfu po sláwě bažícímu nástupci Pompejowi, jenž se štěstím zdál býti ustanowen pracné osení jiných pro sebe sklízeti.

10. Wzpaura šermířův (gladiatores).

Toho samého času, když Římané w dalekých krajinách s dwěma nejmocnějšími králi wálčili o rozšíření státu swého, museli doma s nejopowrženějšími lidmi o zachowání sebe samých bojowati; totiž se šermíři a otroky. Nade wšecka wyražení milowali Římané nelidské hry šermířské, w nichžto se lidé, k tomu odhodlaní, šermíři (gladiatores) nazwaní, pro wyražení diwáků až na smrt museli potýkati. Nejen w Římě ale i w menších městech italských nacházeli se lidé, kteří w takowých šermířích obchod wedli (lanistae), kupujíce zajaté bojowníky, otroky a odsauzené zločince, ježto we zwláštních parkanech (Zwinger, ludus gladiatorius) cwičili w šermu, a pak ke hrám weřejným z platu dodáwali. Zde wystupowali po dwau na šermířském lešení, kdež je krwožízniwé zraky diwáků očekáwali. Čím wíce ran a krwe, tím radostnější tleskot, čím který nesmělejší, tím byl protiwnější, a padlli, jistá mu smrt; bez milosti. kázal lid sklončním palců, aby jej wítěz usmrtil. Zabiti bywali swrženi pod lešení, a když se hry skončily, na nosidlech již připrawených (sandapilae) jako mrchowina odwlečeni. Což tedy diwu, že se tito nešťastníci takowého nelidského ukrutenství zbawiti také jedenkráte wynasnažili? W Capui prchlo čtyry a sedmdesát šermířů ze swého parkanu, prolámali jiné žaláře, ozbrojili a sesílili se zlo-

www.libtodi.cz

činci a přilákanými otroky w několika dnech až na deset tisíc mužů. Vůdcem jejich byl Spartacus, rodem z Thracie, nejdříwe sprostý woják, pak uteklec a laupežník. Polapen měl býti ukřižowán; ale neobyčejná hmotnost jeho připowídala wýtečného šermíře, pročež zachowán při žiwotě a určen k šermu. On ale prowozowal hru, při níž Římanům tleskání zašlo. Ozbrojiw a spořádaw spolek swůj, položil se na hoře Vesuwě, kdež naň útok byl nemožný. Když jej zde oblehl legat Clodius, prolaudil se wnitřní propastí wyhaslé tenkrát sopky, přepadl Římany nenadále a porazil Clodia i praetora Va[illegible]na. Nyní se zmocnil mnohých znamenitých měst w ji[illegible] Italii, načež se wojsko jeho, zwlášť uprchlými ukrutníkům swým otroky až na 70,000 rozmnožilo. S těmi protáhl celau Italii, porazil dwě konsulská wojska, a chystal se proti Římu samému. Nyní ale obdržel náčelnictwí Crassus, bohatstwím ještě wíce než řečnictwím wýtečný praetor, jehožto prozřetelnost konečně zwítězila. Nedůwěřowal si zrowna na Spartaka samého, tohoto wždy šťastného a tudy hrozného náčelníka; teprw když podřízených několik wůdců jeho porazil, zapudil seslablého zponenáhla až do jižního úhlu Calabrie, kdežto ani dlauho se držeti, ani z nedostatku lodí do Sicilie nemoha se přeplawiti, ještě jednau na Římany udeřiw w zaufanliwém boji žiwot dokonal (71). Crassus tedy tříletau tuto wálku skončil; že ale z poslední porážky ještě několik tisíc nepřátel wywázlo, jež potom wratiwší se právě z Hispanie Pompejus dorazil, jemu čest tato byla přiřčena.

11. Wálka s piraty (laupežníky mořskými).

We spolku Mithridatowě stáli také pirati, t. j. laupežníci mořští, kteří toho času po celém Středním moři jsauce rozptýleni, nejen obchod Římský kazili, ale wystupujíce i na pomoří, mnohé laupeže na statcích a lidech prowozowali. Čím lépe se jim to dařilo, tím wíce rostla jejich síla a drzost, tak že i pomoří italská častými wpády hubili a plenili. Hlawní sklad kořistí swých měli w Cilicii, pročež slauli piraty cilickými; druhý na ostrowě Kretě. Římané, dosti jsauce baweni Mithridatem, nemohli na ně dost rázně dotírati; praetor Antonius byl proti nim nešťastný na Kretě;

šťastnější tam sice Q. Metellus, prokonsul, a L. Metellus w Sicilii; to ale piraty jen wíc ještě rozdráždilo, takže as tisíc lodí majíce, i válečnému loďstwu Římskému odpírali. Již bylo přes 400 pomořských měst od nich wylaupeno, přiwoz obilí ze Sicilie téměř zcela zamezen, tak že Římu samému nastáwal nedostatek chleba. Tu počal lid proti wlažnému wedení války piratské silně reptati, žádaje wětšího důrazu, a tribun Gabinius, od Pompeja byw uplacen, na to tlačil, aby se wedení této války jedinému hlawnímu náčelníku nad 500 loděmi a 125,000 muži se wším plnomocenstwím swěřilo, jenžby si důstojníky, které by sám chtěl, mohl woliti. Zpěčowal se sice senat proti tak neobyčejnému a nebezpečnému kroku, ale nadarmo; Gabinius we sněmu obecním to wymohl, a Pompejus učiněn admiralem. Štěstí wěnčilo podnikawost; we čtyřiceti dnech wyčistil Pompejus wšecka moře, podrobil Cilicii, jal piraty a zasadil je hlauběji do země, aby podál od moře místo laupeží rolnictwím se zanášeli.

12. *Třetí válka s Mithridatem.*

S válkau piratskau skončeno bylo také plnomocné náčelnictwí Pompejowo; ale dříw než je složil, taužil po jiném, ještě znamenitějším. W Asii ještě kwetl bobek, a nyní byl prawý čas jej utrhnauti. Tribun tedy Manilius nawrhnul zákon: aby Pompejus obdržel náčelnictwí celé Římské moci na zemi i na moři proti Mithridatu a Tigranu. Celá šlechta protiwila se tak nebezpečnému nařízení, ale náklonnost lidu, mistrnau řečí Ciceronowau roznícena, zrušila wšecky námítky, a Pompejus obdržel, po čem taužil. I sem jej prowodilo obyčejné štěstí; sám syn Mithridatůw, král parthický Fraates spojil se s ním proti otci swému, načež Mithridates na hlawu poražen, královstwí pontské musel opustiti a utéci se k Bosporanům, jimiž wládl druhý jeho syn Farnaces. Nyní se obrátil Pompejus proti Tigranowi. I zde mu pomáhala newděčnost synowská, kdež Tigran mladší, popudiw porobné Parthy, powstal proti otci swému. Unawený a se wšech stran skličený kmet, nemaje žádné wíce podpory, wzdal se Pompejowi, právě když tento dobýwal Artaxaty. Pompejus přijal jej wlídně, odhal

mu sice Syrii, Cilicii a Foenicii, nechal mu ale Armenii, synu pak odbojnému za prokázanau Římu službu odměnil dle zásluhy, totiž zajetím a konečně smrtí w triumfu. Tigran zaplatil válečné útraty 6,000 talenty stříbra, a přijat do Římského spolku. Mithridates sebral zatím nowé wojsko z Bosporanů a Skythů nejen pro swau obranu, ale k nowému neslýchanému předsewzetí. Neobmýšlel totiž nic menšího, než s wojskem tímto po sewerním břehu Černého moře přejíti do Ewropy, na Dunaji k západu pokračowati a konečně we spolku s Gally do Italie samé wtrhnauti. Marné wšak bylo obrowské toto předsewzetí; i druhý syn, Farnaces, jej zradil, popudiw wojsko proti němu, a držel jej w zajetí, chtěje si jím zjednati přízeň Římskau. Nic nebylo reku tomuto tak strašliwé, jako za živa vítězi w ruce přijíti, pročež, když nemohl od nešlechetného syna wyprositi swobody, puzen w zaufalstwí, se ženami a rodinau swau se otráwil. Když pak silnému a častým užíwáním proti otráwení upewněnému tělu jed neuškodil, proklal se mečem, a když rána ještě nebyla smrtelná, a odbojný syn již wtrhnul do jeho obydlí, aby jej wydal Římanům, požádal jistého wojáka, národu gallického, který jej teprw dorazil. Tak skončil Mithridates, hrdinský po 25 let neustálý Říma odpůrce (63). S ním se skončila válka, a Pompejus dosáhl nejwyššího stupně sláwy vítězné. Říši Římskau rozšířil nowými provinciemi, totiž Syrií, Pontem a Cilicií, a dal hranice jejich nově spojenými se Římem sausedy strážiti, jakož byli Tigranes w Armenii, Dejotarus w Galacii, Ariobarzanes w Kappadocii, a Farnaces, syn Mithridatův, w Bosporu, kteřížto wšickni pode jménem spojencůw Římu se kořili. Tak upokojiw Asii, wrátil se Pompejus do Říma, a slawil třetí nejslawnější triumf swůj, nad Mithridatem, Tigranem a piraty jakož i wšemi krajinami, jež byl podrobil Římu w Asii, totiž Cilicii, Syrii, Foenicii, Pontus, Kappadocii, Paflagonii, Kolchis, Albanii, Iberii a Palaestinu čili zemi Judskau. Dewět set dobytých měst, 2,000 pewných hradů, a 800 lodí válečných skwělo se mimo to na vítězných obrazích, a nesmírné ceny kořist rozmnožila plesání lidu nad sláwau swého šťastného milence.

www.libtool.com.cn

13. *Přehled východu.*

Dříwe než se za Pompejem nawrátíme do Říma, musíme ještě prodlíti na východu, abychom wyswětlili, kterak sírowládná Syrie podlehla Armenii, a kterak Judsko w počet podrobených Římu krajin přišlo.

Syrie.

Že weliké mocnářství syrské pod Antiochem III Welikým, od Scipiona Asiatského těžce bylo raněno, již swrchu jsme ukázali. Od této rány Syrie wíce se zhojiti nemohla, nýbrž brzy powstáwající zase klesala chřadla, až sešla.

Antiochus III nepřestával dlauho pádu swého; neb z nedostatku peněz obíraje chrámy wzbudil nespokojenost, a zawražděn w spiknutí. Tak se stalo též synu a nástupci *Seleukowi IV (Philopatoru)*, jejž Heliodor po wylaupení chrámu Jerusalemského otrávil, a sám se zmocnil koruny Swrhnul jej sice druhý syn Antiocha Welikého, *Antiochus IV, Epifanes* (173—164), wrátiw se z Římské zástawy, pomocí krále Eumena pergamenského, a rozšířil králowství swé na čas až do Aegypta, jehož opětnými wpády zcela téměř se zmocnil; ale podlá jeho mysl, prostopášnost zwláště proti Židům, jež nutil ku pohanstwí, ukrutnost neustále plodila wzpaury a odboje, mezi nimiž Epifanes bídně zahynul.

Po jeho smrti wznikly rozbroje w rodu královském samém, čímž Syrie tím wíce slábla; znamenitější země, jako Armenie, Persie, Judsko a Foenicie, nyní docela se odtrhly, a weliká říše tato k pádu se chýlila. Epifanes poručil nedospělého syna swého Filippowi, jednomu z wěrných swých, ale Lysiáš, wéwoda z kmene královského, předešel jej, a uwázal se we jménu mladého Antiocha, nazwaného Eupatora, w králowství. W zástawě Římské byl také jeden králowec syrský, Demetrius, syn Seleuka, staršího bratra Antiocha Epifanesa, místo tohoto od otce swého dán do zástawy, a ten se nyní u senatu také ucházel o korunu syrskau, kteráž mu co synowi staršího bratra a předešlého krále wším právem náležela. Ale Římané jen wlastního zisku hleděli; newole w rodu syrském byly jim právě

whod, pročež zadržewše Demetria wyhlásili Eupatora za swého chowance, a wyslali Octavia, co poručníka, do Syrie, jenžby místo mladého krále wládl. Octavius hned počal po Římsku zemi sprawowati, lodi válečné dal spáliti, slonům bojownym přetínati swazy, slowem Syrii podrobowati. Dal jej sice Lysiáš úkladně zawražditi; ale tím popudil Římany ještě wíce. Když nato na radu Polybia historika Demetrius prchnul ze Říma, a zawraždiw Eupatora s Lysiášem w královstwí se uwázal, podporowali Římané jistého Alexandra, nazwaného Balas, jenž se wydáwal za syna Antiocha Epifana, načež Demetrius od něho w bitwě poražen přišel o žiwot. Balas zap[illegible]od syna D[illegible]etriowa, tento zase od Antiocha syna Alexandrowa; t[illegible]o Antiocha swrhnul a zawraždil wéwoda jeho Trifon, tohoto opět Antiochus Sidetes, a tak jeden druhého stíhajíce a mordujíce králowci syrští, neustále mezi sebau wálky wedli a říši plenili. Parthowé zhaubné častěji wpády činili do Syrska, wše se chýlilo ke zkáze. W takowém dawu uzawřeli Syrští, Seleukowce docela zapuditi a podrobiti se cizímu mocnáři. Zalíbil se jim Tigranes, a Syrie připadla k Armenii. Zmocnil se sice jeden z nejposlednějších Seleukowců, Antiochus Asiaticus, jednoho dílu Syrie zase, když Tigran od Luculla poražen, odtud přinucen byl odtáhnauti; ale Pompejus zase mu jej odejmul, a Syrsko co nowá provincie pohříženo w říši Římské.

Judsko.

Že Judsko s Foenicií, Caelesyrií a Cyprem ostrowem po wítězstwí Ipsenském připadlo Ptolomaeowi aegyptskému, že je ale Antioch III spojil se Syrií, již swrchu jest řečeno. Antiochus wládl mírně, ctil národ židowský, a lákal Židy do krajin syrských, kdežto se silně usazowali, zwláště w Antiochii nad Orontem. Správa zemská jim wlastně zanechána pod dědičnými knížaty kněžskými, kteří králi mírnau roční daň odwáděli. Řeč, spůsoby a umění řecké i zde wznikaly; ale s nimi i nemrawnosti jejich; horliwost a láska k zákonu wždy hlauběji klesala, a mnozí oblibowali si w pohanstwí. Toto se dálo zwláště za Antiocha Epifanesa, jenž we wšech zemích swých jedno náboženstwí a

www.libtool.com.cn

jednu správu usiloval uvésti, chrámy, jako Jerusalemský Heliodorem a Elynejský, laupil, a důstojenství za peníze prodával. Jistý Jesus, pořečtěn Jason, bratr Oniáše III knížete kněžského, přislíbil králi o 360 talentů daní více než tento, když mu udělí stolici knížecí, a jiných 150 talentů za dowolení k wystawení rejdiště dle spůsobu řeckého w Jerusalemě a za udělení měšťanského práwa Antiochenského. I obdržel to od nehodného krále, a Oniáš musel ustaupiti. Jasona wytlačil za nowých 300 talentů týmže spůsobem mladší bratr Oniáš, čili po řecku Menelaos, předešlého ještě nešlechetnější.

Pronásledowání a wzpaura Židů (167—166).

Křiwá pověst, že král Antiochus Epifanes zemřel w Aegyptě, přilákala Jasona nazpět, kterýž zbrojnau rukau se zmocniw Jerusalema, Menelaa zahnal na hrad Sionský. To předstaweno králi jako wzpaura Židůw, pročež wytáhl z Aegypta, a rozlítiw se wzal Jerusalem útokem a dal 80,000 Židů rozsekati, 40,000 zajmauti a tolikéž prodati w otroctwí. Nato wešel do chrámu, a pobraw zde přes 1800 talentů na zlatě, obětowal swini na oltáři; kus jí dal wařiti, a šťáwau z ní celý chrám postříkati. Když pak Aegypt na poručení Římské musel opustiti, dal ze zlosti opět pobiti mnoho tisíc Židů, hradby Jerusalemské pobořiti, a do hradu Sionského wložil posádku. Wší silau přitáhlo pohanstwí do Judska, chrám Jerusalemský zaswěcen Jupiteru Olympskému, knihy zákona mocí wyhledáwány a páleny, háje bohům zakládány, obřízka smrtí trestána.

Takowé protiwenstwí wzbudilo konečně zmužilý odpor obranců zákona. Matatiáš, kněz z rodu Hasmonowa, osmělil se prwní rozkazu královskému postawiti se na odpor; zabil důstojníka královského, Apellesa, který je nutil k obětem pohanským, a prchnul na paušť, kdežto se více horlitelů Jehowy k němu přishromáždilo. Odtud rozličnými wýpady na města judská trestal odpadlce, rozmítal pohanské oltáře a uwáděl obřízku. Za nástupce ustanowil syna swého Judu, od rekowné zmužilosti nazwaného Makabbi, t. j. kladiwník.

www.libtool.com.cn

Odboj proti Syrským (165).

Nyní ustanowil Antiochus národ židowský docela wyhladiti, a wyslal 40,000 mužů pěších a 7000 jízdných proti němu. S třemi tisíci Židy táhl Judas proti nim, přepadl nenadále tábor syrský, a zapudil tak prwní oddělení nepřátel, načež i druhé, uzřewši tábor w plamenu, bez obrany prchlo. Tu přitáhl Lysiáš se 60,000 muži do Judska, a oblehl pohraničnau pewnost Batzur. Zde naň přikwapil Juda s 10,000; Lysiáš byl poražen, a se ztrátau 5000 mužů odehnán. Nyní poswětil Judas Makkabaeus zprzněný chrám poznowu, a dal jej pewně ohraditi; nato porazil Idumejské a Amonské, kteří byli proti Židům stáli se Syrskými, a zapudil Foenicany wpadší do Galilaee. Když ale dobýwal hradu Sionského, w němž dotud ležela nepřátelská posádka, přitáhl Lysiáš po druhé s 100,000 pěšími, 20,000 jízdnými, 32 slony a 300 wozy kosními, dobyl Bethzury a oblehl Jerusalem. Takowé moci Židé odolati nemohauce, již welmi byli stísněni; w tom Lysiáš uslyšew, že Filipp, od Antiocha ustanowený poručník mladého královice, z Persie táhne proti Antiochii, uzawřel se Židy mír, a pobořiw hradby Jerusalemské, odtáhl proti Filippowi. Tím se opět zotawil Judas, opanowal celé Judsko, potrestal odpadlce a porazil Nuanona, wéwodu krále Demetria (161) nástupce Epifanowa. Nato wyslal Jasona, syna Eleazarowa s Eupolemem do Říma, o wyjednání přátelstwí, načež Římané Demetriowi psali, aby Židům udělil swobody. Demetrius wšak, dříwe než psaní obdržel, wyprawil wojsko 20,000 mužů proti Židům pod správau Bacchidowau, kterýž Judu s jeho 800 muži, kteréž jediné měl při sobě, potřel a zabil.

Po smrti Judowě wedl bratr jeho Jonathas wěrné Židy proti Syrským a odpadlcům, kteří se nyní zase tak rozmohli, že se jim Jonathas w Jordanských pustinách sotwa mohl obrániti. Newole Seleukidů wšak mu prospěly. Alexander Balas učinil jej knížetem kněžským, aby mu přispěl proti Demetriowi, čímž se stolice tohoto knížetstwí dostala rodu Hasmonowskému. Tak se blížilo Judsko k neodwislosti; nebo když Jonathan od Trifona syrského zrádně jest jat a zawražděn, přidržel se bratr a nástupce jeho Simon

www.libtool.com.cn

saupeře jeho Demetria, od něhož uznán jest za swobodného knížete judského (143).

Pokaušel se sice o podrobení Judska ještě Antioch Sidetes; ale neustálé rozbroje w Syrsku trůn židowský držely, jejž syn Simonův Johann Hyrkan upewnil dobytím Samaří (110), tak že syn i nástupce jeho, Aristobulus, přijmauti směl jméno královské (106). Podrobením okolních krajin snažil se Aristobulus nowé království rozšířiti; ale za bratra a nástupce jeho Alexandra Jannaea strhla se nowá bauře w Judsku spiknutím sboru Farizeů, kteříž ze msty, že otec králův Hyrkan se byl připojil k Saduceům, proti němu se prohlásili, a syrského krále Demetria Eukaira powolali. Alexander wšak, ač ze začátku byl poražen, předce konečně proti němu zwítězil, a odpůrce potrestaw, zanechal Judsko opět upokojeno manželce swé Alexandře, která pro uwarowání dalších různic mocnějších Farizeův se přidržela (77). Alexandra, ustanowiwši staršího syna swého Hyrkana za knížete kněžského, mladšímu, čilejšímu Aristobulowi odewzdala wéwodstwí. Po smrti její dosadili Farizeowé přízniwějšího sobě Hyrkana na trůn; jejž ale Aristobul porazil u Jericha, a wládu přewzal (69). Hyrkan utekl se k Aretasowi, králi arabskému, s nímž byl we přátelském spolku. Aretas přiwedl jej s 50,000 muži do Judska nazpět, porazil Aristobula, a wzal Jerusalem. Aristobulus wrhnul se do pewného chrámu, a žádal odtud Skaura, wůdce Římského, stojícího pod Pompejem, jenž právě ležel u Damaska, o pomoc, kterauž za 400 talentů obdržel. Aretas byl zapuzen, a oba bratři pohnáni před Pompeja. Aristobulus, wida, že rozsudek wypadne proti němu, wrátil se tajně do Judska, a chystal se k odporu. Když se ale Pompejus blížil k Jerusalemu, wzdal se mu dobrowolně, žádaje o pokoj. Strana jeho zawřela wšak Římanům brány, a mocnější straně Hyrkanowě přinucena ustaupiti, wrhla se do chrámu. Pompejus byl tedy přinucen chrámu mocně dobýwati, čehož teprw we třetím měsíci dokázal. Tu jest 12,000 obležených shlazeno, Hyrkan nad Judskem ustanowen co poplatné kníže kněžské, Aristobul odweden k triumfu, a tak země Judská podrobena Římu.

www.libtool.com.cn

14. *Spiknutí Catilinowo.*

Tím samým časem, když se tak říše Římská vítězným mečem Pompejowým až do končin asiatských rozšiřowala, hrozila záhuba Římu samému. Cizích nepřátel přestal se Řím již obáwati; tím nebezpečnějšího ale sám w sobě chowal nepřítele, totiž nemrawnost, která wždy více se rozmáhajíc hlodala na jeho základech. Na tisíce bylo w Římě zahalečů, kteří každau práci za nehodnau občana světowládného pokládajíce, jen w rozkošech a prostopášnostech se kochali. Prohýřiwše pak jmění swé, přičítali swau nauzi správě zemské, a taužili po změnách. Nejwýtečnější z takowých byl nyní Lucius Sergius Catilina, rodem šlechtic, ale již z mládí wšech nešlechetností otrok, w jejichžto službě wše, co měl, promrhaw, ustanowil laupeži občanstwa se obohatiti, a pokud možno, státu samého se zmocniti. Dlauho se připrawowal k takému předsewzetí, tuže rozmařilé tělo swé snášením hladu a žízně, zimy, horka a bdění. Na spomocnících u wywedení tak wábného záměru jemu nescházelo; celý onen daw zkažených občanů s ochotností se mu oddal, a spiknutí proti obci utwrzeno přísahau wšech členů, hodných swého náčelníka, mezi nimiž byl i praetor Lentulus Sura a mnozí z rodu urozených a ze řádu senatorů.

Tak připrawen ucházel se Catilina o konsulat; dwakráte wšak musel ustaupiti, a sice podruhé známému již řečníku M. T. Ciceronowi. Z města Arpinum, w dolní Italii, toliko z rytířského rodu pošlý, nepatřil Cicero mezi Římské urozenstwo, ale wítězná wýmluwnost, jížto uměl obwiněné zastáwati w saudu a žádostem lidu howěti, proklestila mu cestu až k nejwyššímu důstojenstwí.

Nowošlechtěncem (homo novus) býti odpuzenu, popudilo Catilinu ještě wíce, a nyní chwátal k wywedení swých černých zámyslů. Především měl Cicero wražednau dýkau býti odstraněn. Antonia, saudruha jeho, tajného přítele Catilinowa, nebylo se obáwati. Pak měl Řím se mnoha stran najednau býti zapálen, a we zmatku z toho pošlém senat zawražděn. W Etrurii stálo již wojsko spiklých pohotowě pod správau jistého Manlia, jímž Italie potom snadno

měla býti podrobena a mezi saudruhy Catilinowy rozdělena. Tak bylo mezi spiklými uzawřeno, ale bedliwost Ciceronowa jim w tom překazila. Curius, jeden ze sboru Catilinowa, jenž pro hanebný žiwot od censorů wywržen byl ze senatu, swěřil účel spiknutí newěstce swé, těše ji nadějí brzkého bohatstwí, když mu předstírala nauzi. Tato pak, jménem Fulvia, prozradila wše w naději odměny konsulu Ciceronowi. Tento, wylákaw skrze ni zponenáhla wšecky okoličnosti a záměry nešlechetníků, předešel záhubu města a swé zawraždění, které se státi mělo pod zámyslem přátelského nawštíwení některých ze sboru, pilnau opatrností, a oznámiw wšecko senatu, obdržel plnomocenstwí k swobodnému užíwáni wšech prostředků, ježby k zachowání obce uznal býti potřebné *). Tu bylo sbíráno wojsko, chystána zbraň, rozesíláni důstojníci po celé Italii. Při wšem tom opowážil se Catilina ještě přijíti do senatu. Tu pukla Ciceronowa trpěliwost; ohromnau řečí obořil se naň, a odkryl wšecky jedowaté zámysly jeho. Se zůřiwými pohrůžkami wyrazil Catilina ze senatu, a odebral se do Etrurie k wojsku swému, zanechaw w Římě Lentula a Cethega, kteří jemu pálením a mordowáním u wnitř k dobytí města měli napomáhati. Ale Cicero dosáh očitých důkazů o skutečnosti takowého záměru psaními allobrogských wyslanců, jimižto Lentulus Catilinowi národ tento mínil získati, zrádce jal, a dal Lentula i Cethega usmrtiti we wězení. To spůsobilo strach u wojště Catilinowě, jemuž zatím druhý konsul Antonius, na rozkaz senatu, wstříc byl wytáhl. Catilina chwátal tedy k boji, dokud by se málomyslnost wíce nezmocnila wojska. Antonius onemocněl před bojem, protož jej wedl praetor Petrejus, a sice tak šťastně, že celé wojsko buřičů, ač bojowali zaufanliwě, zahubil. Catilina sám, wida wše ztraceno, wrhnul se do nejtužšího dawu nepřátel, a padl na bojišti (63). Tak toto nebezpečné spiknutí bedliwostí Ciceronowau udušeno, začež weřejně poctěn jménem otce wlasti.

*) To se stáwalo při nebezpečných událostech uzawřením senatu: Ať hledí konsulowé, by obec škody neutrpěla.

www.libtool.com.cn

15. První triumvirat: *Pompejus, Crassus, Caesar.*

Že i z nejpřednějších Římanů někteří zrádnému předsewzetí Catilinowu jestli neodporowali, aspoň nezbraňowali, očitý jest důkaz utuchlého republikanského ducha a truchliwé znamení brzkého pádu Římské swobody. Jen jiných Catilinův bylo potřeba, ne tak chudých a podlých, nýbrž bohatých a wznešených, kteříby mohli rozmařilosti lidu howěti, podpláceti a důrazněji jednati; potom umlkli i Ciceronowé, a po swobodě bylo weta. A že na takowých osobách w Římě nescházelo, snadno jest se domysliti. Neb, což wítězoslawný Pompejus? Měl snad po skončeném triumfu dle příkladu předešlých wůdců a dle zákonů republikanských wšecku moc složiti, on, jehožto základní prawidlo bylo, žádného netrpěti sobě rowného? Ne, on si chtěl wojsko swé zawázati i pro budaucnost, a stál na tom, aby obdařeno bylo rolnostmi. Senat odpororowal, tribunowé wšak bywše porušeni zastáwali, a tak wznikla neswornost mezi senatem a prwním miláčkem lidu. Na této neswornosti založil své ctižádostné záměry jiný Catilina, který nyní na diwadle politického swěta počal wynikati, totiž Cajus Julius Caesar. Z nejstarší šlechty Římské zrozen, jewil již že mládí neskrotitedlnau ctižádost, která jej wzbuzowala k nadobyčejným činům. Již na prwním wojenském tažení swém dobyl občanského wěnce (corona civica), slawné odměny tomu, kdo Římanu před nepřítelem žiwot zachowal, jemuž nejen zachowanec po celý žiwot co otci zawázán byl wděčností, ale i senat při každé příležitosti před ním wstáti musel. Nenáwistí Syllowau, jenž mu, co spřízněnci Cinnowu, dychtil po hrdle, wypuzen z Italie, upadl mezi laupežníky mořské, od nichž byw jat, větší cenau, nežli žádali, se wykaupil; hned ale, zjednaw lodí, stihal je, zjímal, a jak co wězeň jim byl hrozil, dal je odprawiti. Nato se cwičil w řečnictwí u Apollonia Rhodického, jenž i Ciceronowým byl učitelem, při tak zwláštních schopnostech ducha, se znamenitým prospěchem.

Po smrti Syllowě wrátiw se do Říma, získal si wlídností, přiwětiwostí a zwláště neobmezenau štědrostí obecný lid, a tak si proklestil cestu k prwním hodnostem obecním.

Jako praetor šel do Hispanie, podrobil celau Lusitanii (nynější Portugal), a nabyw sláwy i bohatstwí, wrátil se do Říma, právě když Pompejus swůj nádherný asiatský triumf slawil. W potomní již dotčené rozepři nachýlil se Caesar ku Pompejowi; neboť wážnost a moc senatu musela klesnauti, mělyli se mu jeho záměry podařiti; Pompejus pak z toho samého ohledu rád jej přijal za pomocníka.

Ale k uplácení tribunů a ustawičnému lahodění lidu bylo potřeba zlatého zdroje, kterého jim jen bohatý Crassus mohl poskytnauti. Tedy přijali jej we swůj spolek, a tak se w tom sjednotili tito tří muži (triumviratus) (60), aby základ obce, zřízení republikanské, wywrátili a wládu mezi sebau rozdělili.

Tento sobětný záměr ukázal se hned za konsulatu Caesarowa, jehož podporowán stranau Pompejowau snadno dosáhl. Chtěje si lid zawděčiti, nawrhnul rozdělení rolností w Campanii mezi chudé občany, a když senat, zwláště Cato, s druhým konsulem, M. Calpurniem Bibulem, odporowal, odwolal se Caesar na rozsudek lidu. We sněmu obecním řečnili Cato a Bibulus konsul proti tomu nawržení, ale rozčeřený lid zapudil je kyji a kameny, a nawržení Caesarowo stalo se zákonem. — Od té doby wládl Caesar samoten; ani saudruh jeho, ani senat nedůwěřowali si wíce odpírati. Na tom ale neměl dosti; neobmezený konsulat měl býti jen prostředkem wyššího účelu; dříwe než jej složil, hleděl si proklestiti cestu k Římské samowládě. K tomu potřebowal moci válečné provincie, wpádům nepřátelským wystawené a od Říma newelmi wzdálené, by mohl pohodlného okamžení rychle použíti. Takowá byla Gallie (totiž cisalpinská, a jižní pomoří Gallie weliké, nynějšího Francauzska), jižto právě Helveti, wystěhowawše se z hor swých (nynějšího Šwejcarska), hodlali přepadnauti. Tu si tedy wywolil, a proti zákonu Sempronskému obdržel ji co prokonsul na pět let s třemi pluky Římskými. Zde byl počátek wítězoslawné dráhy Caesarowy. Již byli Helveti, počtem 368,000, z nichž 92,000 mužů bojowných, z drsnaté wlasti swé wytáhli, chtíce se usaditi w úrodných rowinách gallických, již se, zmuženi wítězstwím nad 4000 jízdy Římské, zemí sequanskau hlaubě hrnuli do Gallie; ale blíž Bibrakte

www.ibtbook.com.cn

Caesar porazil a zahladil je we dwaudenní bitwě až na 130,000, kteří w dalším tažení swém w zemi Lingonůw podobně jsau poraženi a do Helvetie odwedeni nazpět. To když sotwa bylo dokonáno, žádán Caesar od národů gallických o pomoc proti Ariowistu, jenž před čtrnácti léty powolán byw od Arwernůw a Sequanůw proti Aeduům, a poraziw tyto, se 120,000 Germany w zemi sequanské se byl usadil. Caesarowi bylo to práwě whod, že se Gallowé dobrowolně mečům Římským swěřowali; wytáhl tedy do země sequanské, a položil se w pewnosti Vesontio, (Besançon), wší zásobau wojenskau opatřené. Odtud táhl Ariowistu wstříc, a po marném mezi oběma rozmlauwání sweden boj welmi krutý, w němž konečně Germani poraženi a zapuzeni přes Rýn. To wšecko stalo se w prwním roce wládařstwí Caesarowa; w druhém podrobil národ belgický, jeden z nejmocnějších w Gallii, z kmene germanského pošlý; w třetím Venety loďstwem nowě opatřeným; wše se třáslo před wítězným mečem jeho, celá Gallie se mu kořila, wojsko jej milowalo, Italie se mu obdiwowala; byl tedy s to, k swému cíli o krok blíže přistaupiti. Přezimowaw w Lukce, w Gallii cisalpinské, wešel w užší smlauwu s Pompejem a Crassem, dle kteréž oba budaucího roků konsulat měli obsaditi, potom obdržeti provincie s wálečnau mocí, Caesarowi pak správu Gallie na nowých pět let měli prodlaužiti. I stalo se, jak bylo určeno; Pompejus obdržel Hispanii, Crassus Syrii. Lakota pudila tohoto do jeho provincií, kdež bez příčiny počaw wálku s Parthy, zradau wůdců zaweden w nepřátelské zálohy, u Charrae obklíčen, poražen a zabit jest (53). Tak wytržen jeden ze třílistku, jenž, ač nepatrný, i ostatní dwa natrhnul. Již počal totiž Pompejus záwiděti Caesarowi wzrůstající sláwy; ale ještě jej naň wázala milená manželka Julia, ctnostná dcera Caesarowa. Nyní wšak přetržen i tento swazek, Julia zemřela, a Pompejus s Caesarem se rozdwojil; tím wíce, čím šťastněji tento pokračowal w Gallii, a čím wíce wzrůstala sláwa jeho. Sláwu tuto úplně zasluhowali wáleční jeho činowé; we čtwrtém a pátém tažení wtrhnul dwakráte přes Rýn do welké Germanie, a odstrašil bojowné tamější národy od dalších wpádů do Gallie; dwakráte přeplaul až do Britanie a přinutil Kas-

sivelauna, nejmocnějšího wládce britanského, ku poplatku; w šestém zkrotil wzbauřené národy gallické (51), jež wedl Vercingetorix, a w sedmém dokonal dobytí a úplné podmanění celé Gallie.

Nyní ale chýlilo se oněch nowě powolených pět let ku konci; a strana Pompejowa w senatu na tom stála, aby Caesar správu Gallie složil; strana pak Caesarowa, w jejímž čele byl tribun Curio, nechtěla ustaupiti od základu: jestliže Caesar swau provincii opustiti má, aby také Pompejus swau opustil, jižto, ač sám wždy w Římě bydlel, swými legaty sprawowal. Nicméně poručil senat: aby Caesar wojska swá propustil, a w určitý čas z Gallie wykročil, sice že prohlášen bude za nepřítele wlasti. Toto bylo heslo k občanské válce.

Válka občanská mezi Pompejem a Caesarem.

Caesar stál s jedním plukem w Ravenně, ostatní wojsko bylo rozloženo po Gallii. Do Ravenny utekli se k němu tribunowé, M. Antonius a Quintus Cassius, kteří, odporujíce onomu wyřčení senatu, násilně byli zapuzeni. Dozralé byly již záměry Caesarowy; dwanáct plukû wýborného wojska šťastnému wûdci swému tělem i duší oddaného; weliké bohatstwí gallické a zásoba tam jistá i ochrana, kdyby se dle wûle newedlo; i nemeškal již wywésti, po čem dáwno duch jeho taužil, jenž wšude prwním býti usilowal. Bez prodlení swolal wojska swá ku pomstění tribunû, překročil Rubicon, hranici swé provincie, a obsadil Arminium. Pompejus překwapen postaupnul se senatem do Capuy, odtud do Brundusium, a z Brundusium přeplaul na pomoří epirské. Caesar zatím wzal Corfinium, a táhl do Apulie, jakoby je chtěl stíhati; obrátiw se ale, wtrhnul do Říma, wyprázdnil obecní pokladnici, a chwátal do Hispanie proti moci Pompejowě, aby se ubezpečil od zadu. To dokonaw wrátil se do Říma, dal se wywoliti za konsula, a táhl teprwé proti Pompejowi. Tento stál w Macedonii s mocným wojskem z celého wýchodu sebraným, nenadáw se, žeby Caesar w bauřliwém počtí se wydal na moře. Což ale nemožno přemožiteli Gallie a Britannie? Caesar přistal na řeckém pomoří, a porazil saupeře swého na rowinách Farsalských

(48). Pompejus prchnul na bídné loďce, a hledal útočiště w Aegyptě, kdež tehdy Ptolomaeus Dionysius se sestrau swau Kleopatrau wládl, jehož otce, Ptolomaea Auleta, od Alexandrinských zapuzeného, Pompejus byl zase na trůn dosadil. Ale newděčností zplácí svět; místo ochrany nalezl zde smrt, již ustanowila podlá wláda, chtíc se wítězi zawděčiti. Wystupuje z lodi úkladně byl zawražděn; hlawa mu uťata, a tělo uwrženo do moře. Tak skončil wítěz nade třemi díly světa, weliký Pompejus, že snášeti nechtěl žádného sobě rowného.

Když Caesar, stíhaje jej, s dílem wojska swého přitáhl do Alexandrie, přinešena mu hlawa Pompejowa s pečetním jeho prstenem. Slze wynutila wítězi nehodná smrt tak welikého muže, a slawnau mu prokázal poslední poctu.

Říše aegyptská.

Událostmi těmito uwedeni jsauce do Aegypta, musíme se s králowstwím tímto blíže seznámiti, jež jsme co díl wywrácené říše perské konečně pod Alexandrem Welikým spatřili.

Po jeho smrti připadl Aegypt, Foenicie, Judsko, Arabie a Aethiopie Ptolomaeowi, synu Lagowu (wlastně Filippa, Alexandrowa otce), jednomu z nejwýtečnějších wůdců Alexandrowých, kteréžto krajiny Ptolomaeus pode jménem králowstwí aegyptského maudře a šťastně sprawowal. Jako někdy Faraonowé, slauli nyní wšickni potomci jeho Ptolomaeowé; ale jen dwa jména otcowského hodni byli, syn a wnuk jeho, Ptolomaeus Filadelfos a Ptol. Euergetes. Jejich péčí wykwetl Aegypt obchodem a wědami; Alexandria, hlawa říše, zápasila s Athenu Periklesowými o přednost u wzdělanosti. Zde založena králowská knihowna, poklad wší učenosti starého světa; zde králowsky nadáno Museum, kdež chowáni učení muži, zde s wěže mramorowé swítil do přístawu Faros *). Krátká wšak byla sláwa a štěstí aegyptské; ostatních wšech Ptolomaeowců činowé nejsau než mrzký obraz nešlechetností, které konečně říši tuto w zá-

*) Faros, ostrůwek we přístawu Alexandrinském s wěží, k oswěcowání přístawu wystawenau.

www.libtool.com.cn

hubu uwésti musely. Wnitř neswornost, zewnitř slabost. Ptol. Epifanes musel postaupiti Judsko Antiochowi syrskému; Filometer od téhož Antiocha přemožen, a od bratra Fyskona zapuzen, powolal Římany, již prwé po Aegyptě tauživší, a od nich zase dosazen. Fyskon po něm nastaupil, prawá networa na trůně. Apion, syn jeho, odkázal podíl swůj, králowstwí Cyrene, Římanům; druzí dwa, Lathyr a Alexander potýkali se o Aegypt; Lathyr zwítězil, a po něm dosedla dcera jeho Kleopatra Berenice na trůn. Sylla wšak, tehdejší samowládce Římský, dosadil naň Alexandra II. předešlého Alexandra syna, jenž Kleopatru, zasnaubiw se s ní, zawraždil. Nato Aegypťané, zapudiwše ho, wywolili Ptol. Auleta, přirozeného syna Lathyrowa, který, jak již praweno, podobně zapuzen, ale pomocí Pompejowau zase na trůn byl dosazen. Dle jeho poslední wůle měli syn a dcera jeho, Ptol. Dionysios a Kleopatra (zasnaubiwše se dle spůsobu aegyptského), pod správau lidu Římského wládnauti. Kleopatra wšak zapuzena držela se w Syrii a Palaestině, kamž staupenci Dionysiowi právě táhli proti ní, když Pompejus na útěku w Aegyptě přistal, a od nich byl zawražděn. Neprospěl jim wšak tento účinek, jak si připowídali; neboť jat úlisností slíčné Kleopatry Caesar, podporowal stranu její, ne bez wlastního nebezpečenstwí. Strana totiž Dionysiowa, w jejímž čele Photinus a Achillas, wrahowé Pompejowi, wzbauřiwši lid proti Caesarowi, oblehla jej wálečně w jedné čtwrti města wojskem w Alexandrii staženým. Caesar s hrstkau Římanů swých držel se s neslýchanau statečností; odražen od Faru, musel ustaupiti, a když loď, na níž se mínil wrátiti, lidem jsauc přeplněna tonula, wskočil do moře a přeplaul k jiné se spisy (snad de bello Gallico?) nad wodau nešenými, až obdržew posily úplného dosáhl wítězstwí, při čemž Dionys i wrahowé Pompejowi zahynuli. (Přitom zapálení a zahubení jednoho dílu knihowny Alexandrinské hořícími loděmi aegyptskými, Římany podpálenými). Nyní odewzdaw wládu Kleopatře, odtáhl do Asie, aby potrestal krále, kteří drželi s Pompejem. Dejotarowi galatskému odpustil, ale Farnaka pontského tak rychle skrotil, že bylo jedno: přijíti, widěti a zwítěziti (veni, vidi, vici). Takto spořádaw Asii, wrátil se do Říma.

www.libtool.com.cn

Skončení války občanské. — Vláda Caesarowa.

W Římě wyhlášen byl Caesar hned po vítězstwí Farsalském za konsula na pět let a za diktatora na rok, tedy za samowládce říše Římské. Ale ještě nebyla zcela potlačena strana republikanská. Cato se byl šťastně přeplawil z Epiru do Afriky, a spojil se zde s Jubau, králem numidským, nepřítelem Caesarowým. Ale ještě na podzim tohoto roku dochwátil je Caesar, porazil je u Thapsa, a rozplašil, načež se Cato w Utice i Juba sami zawraždili a Numidie připadla k Římu. Nyní stál Caesar u svého cíle, a táhl z Afriky přes Sardinii do Říma, aby se ujal dobyté konečně samowlády. Celé město wyšlo mu wstříc, čtyrycetidenní slawnost nařízena, a Caesar wyhlášen za ustawičného diktatora. Tož samá sláwa, samé radowánky, čtyry triumfy w jednom měsíci, nad Gallií, Aegyptem, Farnakem a Numidií, při nichž obecní kwas na 22,000 stolích, hry a diwadla co nejskwostnější. Nyní ještě stáli w Hispanii synowé Pompejowi, proti nimž Caesar nyní se obrátil. Bojowáno urputněji než w celé předešlé válce, až konečně w půl létě wojsko Pompejowo rozplašeno, Cnaeus zabit, a Sextus přinucen k prchnutí. Tak byli odstraněni wšickni zewnitřní nepřátelé; neobmezeně wládl Caesar co dictator perpetuus, pater patriae sacrosanctus, ačkoliw zewnitřní podoby republikanské nezrušil. Senat rozmnožil až na 900, ale jen k většímu důrazu wůle své. Panowání jeho bylo zcela královské, jen bez wínku a žezla. I to si dal konečně skrze Antonia konsula podati; ale právě když se zdál býti nejjistější, spikli se proti němu poslední ještě wlastenci Římští, w jejichž čele Brutus a Cassius, praetorowé měšťanští, přepadli jej w radnici u přítomnosti shromážděného senatu, a zde padl Caesar třemi a dwaceti ranami u sochy Pompejowy (44).

Druhý triumwirat: Marcus Antonius, Lepidus a Caesar Octavianus.

Řím byl zase oswobozen, ale jen na krátko; nebyla wíce s to tato hrstka wlastenců, udrženi tak hluboce podrytau podporu státu; průchod k samowládě skrze Caesara byl otewřen, cesta k němu proklestěna; nyní záleželo jen na

tom, kdo si přispíší. Nejblíže stál M. Antonius, spolukonsul Caesarův, a bez prodlení nastaupil cestu. Zmocniw se písemností usmrceného diktatora, nejprw roznítil lid proti wrahům jeho prohlášením poslední wůle, w nížto Caesar obec welmi štědře obdarowal; pak hleděl získati wojsko, spojen jsa s Lepidem, který co magister equitum s jedním plukem ležel w Římě. Darmo se ještě snažil ukrývati záměr swůj rauškau wlasteneckau, powoláním Sexta Pompeja; brzy seznali zástupcowé swobody, že w Římě wíce nejsau jisti, a odebrali se do wykázaných swých provincií, Decimus Junius Brutus do Gallie cisalpinské, Marcus Junius Brutus do Macedonie, Cassius do Syrie.

Až potud pokračowal Antonius samoten; nyní ale wystaupil osmnáctiletý mladík, který se s ním w záwod pustil, a jej konečně také předešel. Byl to mladý Octavius, wnuk Julie, sestry Caesarowy, jejž tento poslední wůlí za wlastního přijal, a za plnomocného dědice ustanowil, odkudž nazwán Cajus Julius Caesar Octavianus.

Antonius a Octavianus.

Pln ctižádostiwých záměrů chwátal Octavian z Apollonie, kdež až potud študowal, do Říma, a hlásil se s přetwářenau uctiwostí u senátu o swé dědictwí. Tato mu získala náklonnost senatu, ochotnost, jížto každému, co mu bylo odkázáno, odewzdal, přízeň lidu, bohatstwí, jakož i jméno Caesarowo lásku wojska. Antonius saupeře tak mladého nešetřil, a pokračowal již weřejně po swé dráze. Místo Macedonie žádal nyní bližší a pohodlnější Gallie, a stáhl pluky macedonské do Italie, by je wždy měl při ruce. Rychle toho použil Octavian, a přitrhnul s 10,000 z Campanie k Římu, aby prý obec chránil proti Antoniowi. Za ním přitáhl i Antonius se swými pluky z Brundusia; když wšak dwa pluky pro větší plat k Octavianowi přestaupily, ustaupil a táhl do Gallie, chtěje Bruta mocně wytlačiti. Wysláni proti němu konsulowé a Octavian jako propraetor, porazili jej sice blíže Mutiny, kdežto Bruta byl oblehl; že ale Octavian hlawní správy nad wojskem republikanským (neb byli oba konsulowé w bitwě zahynuli) neobdržel, wtrhnul s wojskem swým do Říma, dal se wywoliti za kon-

sula, a sjednotil se proti státu s Antoniem, k němuž zatím byl přirazil Lepidus. Nejvyšší vládu rozdělili mezi sebau na pět let; Octavian měl obdržeti Afriku, Sardinii a Sicilii; Lepidus Hispanii; Antonius Gallii. Lepidus ustanowen ku konsulatu na druhý rok, aby spolek podporowal w Římě, co zatím Antonius s Octavianem stíhati měli Bruta a Cassia, začež se wojskům jejich nejbohatšími rolnostmi w Italii mělo odměniti. Dlé jednoho z tajných článků konečně měli wšickni republikani býti wyhlazeni, kdežto jeden mstyžádosti druhých i přátely swé obětowati se zawázal. Tato nowého triumviratu smlauwa byla w Římě senatu i lidu jedním z tribunůw předložena, a žádný se neodwážil jí odpírati. Swobodně tedy nastaupili spojení krwawau dráhu swau; 200 senatorů, mezi nimiž i Cicero, 2,000 rytířů a množstwí jiných republikanů k zaswěcení této smlauwy zmordowáno, berně válečná po druhé wynucena, 20 legií rozloženo w Italii, jiných 20 wytáhlo proti Brutowi a Cassiowi, a Lepidus nastaupil konsulat (42). Zatím se byli Brutus a Cassius we swých provinciích upewnili, a dowěděwše se o úmyslích triumviratu, stáhli dohromady sílu celého wýchodu blíže Filippi w Macedonii. Zde se strhnul onen na wěky znamenitý dwojí boj, poslední zápas swobody Římské s otroctwím. Prudce udeřil Brutus na lewé křídlo triumvirů, které wedl Octavius, porazil je, a pronikl až k jeho táboru; s druhé strany ale prorazil Antonius lewé křídlo republikanů pod Cassiem, a zmocnil se táboru. Cassius cauwnul, a očekáwal na jednom blízkém chlumu wýpadku bitwy. Když pak spatřil wracující se z bojiště wítězné pluky Brutowy, domníwal se, že jsau to nepřátelé, a usmrtil se, aby jim nepadl do rukau. Tím zaražen již bez toho těžkomyslný duch Brutůw, i ztratil brzy na to obnowenau bitwu, a zbawil se též žiwota. S ním klesla poslední záštita Římské swobody (42).

Po tomto wítězstwí rozdělili Antonius a Octavian obecné wojsko a Římské provincie. Antonius táhl na wýchod proti pozůstalým tam ještě republikanům, Octavian wrátil se do Italie, maje utlačiti Sexta Pompeja, který stál ještě w Sicilii proti triumviratu s mocným loďstwem, a obkličowal Italii. Ne wšak šlechetností ducha, ani zmužilostí wá-

lečnau, kterážto mu docela scházela, nýbrž pokrytstwím a úskočností hleděl Octavianus sobětného cíle swého dosáhnauti. Staral se zajisté jen o sebe, kterakby moc swau w Italii a Římě nejjistěji upewnil. K tomu konci rozdáwal nejúrodnější krajiny italské wojskům swým, jimiž předešlí obywatelé ze statků swých mocně wypuzeni, wší mohowitosti zbaweni w zaufanliwém nářku do Říma se wšech stran přicházeli a u senatu si stěžowali. Ale již bylo po wážnosti a moci senatu weta; marná wšeliká stížnost; s přetwářenau útrpností slyšel ji Octavian, slibowal pomoc, a utiskowal ještě wíce.

Antonius zatím, pozdržew se w Athenách, táhl do Asie, a z Cilicie obeslal královnu aegyptskau, aby před ním z obojetného jednání swého u wálce republikanské odpowídala. I nemeškala Kleopatra přijíti, jista jsauc, že oněm wnadám, kteréž ondy zwítězily nad Caesarem, tím méně Antonius bude s to odolati. A nezmýlila se w této naději; nebo když se na skwostné lodi po řece Cydru přiblížila co Venuše z moře wystupující, jat Antonius ladností její tak, že zapomenuw dalšího cíle swého, odebraw se s ní do Aegypta, celý čas trawil w rozkoších, kdežto zatím Parthowé, jež Labienus, pozůstalý w Asii republikan, byl powolal, celau téměř Syrii a Cilicii opanowali. Přinucen jsa konečně předce proti nim wytáhnauti, uslyšel na pomoří foenickém, co se zatím dálo w Italii.

Fulvia, manželka Antoniowa, nemohši jinak odtrhnauti manžela swého od Kleopatry, popudila bratra jeho, Lucia Antonia, ke zdwižení odboje proti Octavianu, čímž swornost mezi oběma byla zničena. Na tuto zprávu chwátal Antonius do Italie, poručiw náčelnictwí proti Parthům Ventidiowi, a spojiw se s Sextem Pompejem, oblehl Brundusium. Octavian, u wálce jsa nezběhlý, nemohl mu odolati, a smířil se s ním opět, čímž Sextus uražen, wšecky přístawy italské zawřel. Z toho nedostatek potrawy a wzbaurení lidu w Římě; triumwirowé ke smlauwě s ním přinuceni, dle které Sextus obdržel Sicilii, Sardinii, Corsiku a Peloponnes. Tak byla Italie opět upokojena, Antonius odebral se zase na wýchod, a usadil se w Athenách.

Nestál wšak Octavian o pokoj, který jeho newedl k cili,

a rozdwojil se zase s Pompejem, nechtě mu wydati Peloponnesu, jak we smlauwě bylo uzawřeno. Z toho nowá wálka, zwláště na moři; Octavian sám wždy byl přemožen, až mu konečně Antonius z wýchodu, a Lepidus z Afriky, provincie swé, přispěli ku pomoci, načež Pompejus od Agrippy, hrdinského wéwody Octavianowa, poražen na moři, a na útěku zawražděn. Zbawen nyní nejbližšího, wždy strašného odpůrce swého, přikročil Octavian směleji k úmyslu swému úplným odstraněním Lepida, který až potud aspoň stín měl triumviratu. Neb když nyní swůj proti druhým nepatrný podíl hodlal zwětšiti Sicilií, přelákal Octavian wojsko jeho skrze podplatky na swau stranu, a Lepidus opuštěn musel si klásti za milost, že mu byl žiwot nechán co sprostému měšťanu.

Sesílen wálečnau mocí Pompejowau a Lepidowau byl konečně Octavian s to, wystaupiti proti Antoniowi samému, kterýžto zatím bez starosti w lůnu chlipných rozkoší se kochal u Kleopatry, w Alexandrii jako w Římě hody a triumf nad Armenií slawě, a milence swé krajiny asiatské rozdáwaje. To wzbudilo nechuť w Římě, jížto lstný a úskočný Octavian k swému lepšímu wýborně znal howěti; a když na to Antonius Octawii, sestru jeho, zapudil, s niž se byl po smrti Fulwie zasnaubil, obžalowal jej Octavianus, že chce Kleopatru na trůn Římský posaditi, a sídlo říše přeložiti do Alexandrie, načež Antonius prohlášen za nepřítele wlasti, a wálka proti němu poručena Octavianowi. Wše se nyní chystalo ke hroznému boji, k boji o panstwí celého swěta. Antonius wedl wýchod, Octavianus západ; onen wálečný, ale láskau opojen, tento bázliwý, ale opatrný s nedůwěrau, onen silnější množstwím, tento jednotau, onen w boji zběhlejší sám, tento důdci swými. Prowázen od Kleopatry a mnohých králů asiatských wytáhl Antonius z ostrowa Samos, kdežto byl spojence asiatské shromáždil, s 100,000 pěšího, 12,000 jízdného lidu a 500 loděmi wálečnými do Řecka, a položil se w záliwu Ambracenském mezi ostrowy Korcyrau a Kefalonií blíže předhoří a městečka Aktium. Zde přistál také Octavian s 80,000 pěšími, 12,000 jezdci a 250 loděmi, jež wedl mužný a zběhlý u wálce Agrippa. Nastal boj na moři, a wojska stojíce na

břehu očekávala skončení bitwy. Bojováno s obau stran stejně; nenadále wšak obrátí se Kleopatra se swými 60 loděmi, opustí řady, a prchne; Antonius okauzlen za ní, ničehož wíce nedbaje, a opustí s wojsky swými sebe samého. Bojuje sice loďstwo jeho dále; ale útěkem Kleopatřiným pomateno, nemůže dlauho odolati, bitwa je ztracena, a s ní ztraceno wšecko (32). Wojsko ostatní widauc se opuštěno, wzdalo se wítězi, čímž samowláda jeho byla rozhodnuta. W rychlosti opanowal Asii, a táhl proti Aegyptu, kdežto se Antonius ještě bránil w Alexandrii, až pak od Kleopatry zrazen, sám se zawraždil. Podobně zemřela Kleopatra, nemohši Octaviana wnadami swými již získati, a říše aegyptská učiněna Římskau provincií (31).

Tak spořádaw wýchod, nawrátil se Octavian do Říma. Jako o záwod chwátal zde senat i s obcí w otrocké okowy. Již před příchodem jeho obojí se mu zawázali přísahau, wyhlásili jej za ustawičného tribuna i mimo okršlek Římský; odwolání k lidu, t. j. nejwyšší mocnost sněmů obecních w záležitostech státních a práwních, obráceno w odwolání k Caesaru. Příchod jeho oslawen trojím triumfem a nesčíslnými hody, wojskům jeho štědře odměněno, sám pak učiněn náčelníkem (imperator) wšech wojsk po celé Římské říši. Tím spojena wšecka práwa, wšecka mocnost, wšecky přednosti konsulů, praetorů a tribunů w osobě Caesara imperatora, a republika Římská obrácena w neobmezenau monarchii, na wždy (30).

Tak se pomstila nad Římem Asie za bezprawné své podrobení. Pokladowé bohatých těchto krajin zplodili lakomství, rozpustilosti, nemrawnost mezi wítězi, a od té doby nebylo wíce Římanů. Láska k wlasti proměnila se w sobětnost, wážnost zákonů mizela očitě, a úřadů swatost obrácena w nástroje zištnosti. Ne ctnosti a zásluhy, nýbrž poplatky a úskoky wedly nyní k nejwyšším důstojnostem, a místo swobodného wolení nastaupilo mocné nucení, tak že sněm obecní častokráte se obrátil w bojiště. Sprostý lid lahoděním wládožízniwých důstojníků zkažen, byl tím rozpustilejší, čím wíce se mu howělo, tím nestydatější a nešlechetnější, čím wíce mu to wynášelo, tím nepokojnější, čím méně měl k ztracení. Úředníci a náčelníci hleděli utisko-

www.libooks.com.cn

váním svěřených provincií zase získati, co je hodnost tato stála, a nowých nashromážditi pokladů, aby nowých hodností mohli obdržeti. Tak tištěny odwislé země neslýchaným břemenem, aby se wycezeným tukem jejich luza Římská mohla napájeti. Wzdělanost tělesná i duševní, která přesazena z Řecka, nyní w Římě wykwetla, slaužila wůbec jen rozmařilosti a rozkošem, kteréžto rostly w Římě s bohatstwím, a podlá nemrawnost, prostopášnost a hýřiwost tak zobecněla, že jen řídké wýjimky, co wěc obzwláštní, jako Cato, Cicero a Brutus, zaznamenány. Tím utuchla wšecka udatnost, čilost a síla u válce i míru, pročež zanechána nejwyšší wláda obecní jednomu neb několika schopným mužům, že ostatní byli neschopni; proto twořeny legie Římské z otroků, že se zmužilých občanů nedostáwalo; proto takowá wojska bez wlasti a jmění každému, kdo wíce platil, proti každému byla služebná a tím oddanější, čím wýnosnější laupež domácích krajin, kterých se jim po skončené válce dostáwalo. Tím se dáwá pochopiti, kterak w takowé wšeobecné zkáze úskočný Octavianus zmocniti se mohl samowlády. Swoboda jest možná jen u mrawných národů, nemrawným není než neważaností, která wésti musí k zahynutí, neumíli někdo puštěné uzdy prospěšně uchopiti. Čím obratnější tento, tím spíše jí dosáhne; čím mocnější, tím déle ji udrží. Obé spojil nyní Caesar Octavianus, a proto se mu zdařilo Římské císařstwí.

W *oswětě* a wzdělanosti duševní Římané nedostihli národu řeckého; oni byli wíce národ bojowný, podmanitelský, uměním a wědám pokojným méně oddaný, baweni ustawičnými wálkami wnějšími a wniterními, na něž weškeren ohled jejich téměř jediné byl obrácen. Pokročiwše u wzdělanosti poznáním řeckých wěd a umění, stali se pauze jejich následowníky, původního málo wywedli, a rozmařilost asiatská kazila potom tento wýkwět. Pobrawše díla umělecká w Korinthu a jiných městech řeckých, sestawili je w Římě a ozdobowali swé hlawní město cizí sláwau. Předce wšak ta weliká zásluha jim náleží, že co panowníci téměř celého známého světa wzdělanost na wýchodu zachowali, a na západu rozšířili. — Co se nejprwé týče wychowání mládeže, měli u Římanů otcowé úplné práwo nad žiwotem i

smrtí svých děti, které po celý život, i po wstaupení jich do stawu manželského trwalo, a obyčejně přestáwalo wyprošťěním z moci otcowské před saudcem. Z počátku byly dítky chowány pod okem matčiným, w dospělejším věku mládež obojího pohlawí učena we školách weřejných prwním pro život potřebným uměním. Dorostlý syn chodil za otcem swým ku práci polní, na forum čili náměstí do obecního sněmu též do wálky; dcera pomáhala matce w domácnosti. W patnáctém roce swém oblekl mladý Říman mužskau togu, a nawštěwowal pole Marsowo, kdežto se prowozowaly bojowné hry, i stál rok zkaušky (tirocinium) pod obecným dozorstwím, dříwe než počten byl mezi občany. Podrobiwše Řecko, následowali Římané wychowání hellenské, drželi synům swým řecké pěstauny, posílali je na cwik do Athen, dáwali je cwičiti w řečnictwí a mudrctwí — krásné wědy Římské pozdě teprw a dle wzorů řeckých wykwetly. *Ennius*, Řek italský, složil prwní latinské sestiměry, sepsaw dějepis Scipiona a dějepis Římský we werších; *Plautus, Terentius, Lucretius,* zwláště pak pozdější *Horác, Ovid a Virgil* jsau wůbec známí klassičtí básníkowé latinští. Řečnictwí latinské od časů Gracchůw znamenitosti nabýwalo a *Ciceronem* dosáhlo nejwyššího stupně dokonalosti. Z dějepisců latinských nejstarší znám jest *Fabius Pictor*, *Cato* censor i konsul, pak *Caesar* sám, dále *Sallustius, Cornelius Nepos* a zwláště *Titus Livius*, který za časů Augusta dwacet let o Římském dějepisu swém pracowal. Umění *stawitelské* prowozowali Římané dle spůsobu etrurského, jejž později slohem řeckým ozdobowali. Stawby jejich byly obyčejně welikánské, přepewné, jakož to ostatky jejich podnes dokazují. Z počátku sice měl Řím domky bídné a dlauho neúhledné; teprw po zboření Korintha a Karthaga počala se nádhera a skwostnost we staweních; nejwíce ozdobil Řím August, a po něm Nero, daw město zapáliti, aby stará stawení shořela. Za časů Augustowých mělo město 37 bran, z nichž wycházelo 31 silnic; přes Tiber wedlo 8 mostů, we městě bylo 215 wětších tříd, 19 náměstí, 400 chrámů, z nichž prwní a nejwýtečnější chrám Jupiterůw na Capitolii, 36 oblauků wítězoslawných, 50 kolossů, množstwí diwadel, slaupů čestných a jiných stawi-

telských znamenitostí. Nádhera jak w stawení tak w nábytku domácím, w oděwu i pokrmu dosáhla nesmírného stupně. Lucullus a Crassus dáwali kwasy, z nichž jeden Cicero na deset tisíc tolarů cenil. Ze wšech zemí nejwzácnější lahůdky byly shledáwány, a o záwod požíwáno až do hnusného obžerstwí.

Náboženstwí Římané též přijali téměř docela od Řeků. Nejwyšší bohowé jejich byli: *Jupiter*, řecký Zeus, syn *Saturnůw* (Kronos) a Rhein, bůh nebes a král bohů i lidí; *Juno*, řecká *Here*, královna bohů, choť jeho; *Minerva* čili *Pallas Athene* bohyně maudrosti a wálky, *Vesta* bohyně ohně a čistoty, *Ceres* (Demeter) bohyně úrody polní, *Neptun* (Poseidon) bůh moře, *Venus* (Afrodite) bohyně lásky a krásy, *Vulkan* (Hefaestos) bůh ohně, *Apollo*, *Mars* (Ares) *Diana* (Artemis) a t. d. Snadno přijímali také božstwa cizí, wšem stawěli chrámy, obětowali žertwy, konali slawnosti wýroční. Kněží bywali woleni z nejwážnějších občanů, a rozděleni byli na rozličné řády, z nichž nejwýtečnější byli *pontifices*, kteří wrchní dozorstwí nad ostatními řády měli, manželstwa řídili, kalendář pořádali, letopisy Římské wedli. Přednosta jejich slaul *pontifex maximus*, z prwních důstojníků státních od lidu wolený. *Augurowé* wěštili z letu ptactwa a wýjewů spatřowaných na obloze, *haruspices* z wnitřností obětowaných zwířat; *vestalky* hlídali swatý oheň a paladium, *flamines* ku poctě zwlášť Marse poswátné tance prowáděli. Mezi hrami poswátnými nejznamenitější byli *ludi circenses*, na welikém rejdišti (circus maximus) prowozowané, podobné řeckým, hry šermířské (gladiatorii), zápasy lodní (naumachiae), hry diwadelní (ludi scenici), dle řeckých spůsobené, ku kterýmž později přišly půtky zwířat, kdežto diwoké šelmy buď proti lidem, otrokům nebo zločincům (později křesťanům) buď proti sobě bywaly wypauštěny.

www.libtool.com.cn

OKRES V.

Od počátku císařství až do skončení západní říše Římské.

(Od l. 30 před Kristem až do roku 476 po Kristu.)

ODDĚLENÍ I.

Až do rozdělení říše Římské na západní a východní po smrti Constantina Velikého.

(Do roku 337.)

Nové diwadlo otwírá nám tato perioda; celý téměř politický swét spojený pod jedním žezlem w jediné mocnářství swètowládné, založené na sedmihraném slaupu nepřemožitedlného Říma. Jen w pokorné wzdálenosti za wážným Dunajem a mocným Rýnem na seweru, za Eufratem pak rychlotokým na wýchodu, wolno bydleti bujným barbarům; jen w lesích a pustinách swých jisto jim kowati meče a šípy, které wládkyni swèta jednau měli usmrtiti.

I. Augustus.

(Až do r. 13 po Kristu.)

Italie, Řecko a Macedonie, Malá Asie, Syrie, Aegypt, Karthago a Numidie, celá Hispanie a Gallie podrobena byla Římu, a nad Římem wládl nyní Caesar Octavianus, od senatu nazwán Augustus. *) Neobmezená byla wláda jeho; co konsul měl přednost w senatu a weškeru wykonáwací mocnost; co tribun byl osobau poswátnau, která každé předsewzetí senatu mohla zastawiti; co censor měl plnomocenstwí nad stawem a hodností každého občana; co augur a nejwyšší kněz wládl powěrau; co imperator nesmírnau mocí zbrojnau na zemi i na moři. Při wší ale této moci zachowal August zewnitřní podobu republikanskau jak z ohledu státu tak i z ohledu swé osoby, a čtyrykráte za čas jeden a čtyrycetiletého panowáni swého dal

*) T. j. wznešený, weleslawný.

si wládu obnowiti, stawě se, jakoby ji chtěl složiti se sebe. A snadná mu byla tato hříčka, neb senat prozřetelně osazen byl lichotníky a zawděčenci, nejmocnější provincie zůstáwaly wždy w rukau Caesarowých, wojska byla mu zcela oddána, a národowé ustawičnými wálkami, wzpaurami a baurkami unaweni, powděčni byli pokoje, který za Augusta konečně zdál se blažiti říši Římskau. Provincie nad tím plesaly, poněwadž w ustawičné nejistotě podrobeny bywše wší swéwolnosti, nyní aspoň dosáhli ochránce proti neprawostem, práwo Caesarowo utlačujícím, které zakazowalo wšecky berně a wyzdwihowání wojska mimo wůli císařowu. I zahraniční národowé přáli wládaři, který jim wíce nehrozil poddanstwím, nechtě nesmírné říše swé dále rozšiřowati. Jen pro ochranu její wedeny wálky; nejtužší proti wzdorujícím Hispanům a hrozícím Germanům. Čtwero tažení Drusowo (13 — 10 před Kristem) podrobilo welikau část Germanie od Rýna až po Weseru, od hor Alp až po Dunaj. Když ale Římané že založených zde pewností Germany wždy wíce utlačowali, spojili se tito pod Arminem (Hermanem) wéwodau Cheruskůw, kterýž Quintilia Vara s celým wojskem Římským zahladil w lesích Teutoburských (9 let po Kristu). Jinde wšude byl pokoj. Odwislými knížaty pode jménem spojenců, jako byli králowé mauritanský, bosporanský, malo- a welko-armenský, Kappadocie, Komagene, Galacie, Pamfylie, Paflagonie, Kolchis a Judsko, republiky Rhodus, Cyrene, Pisidie a Lycie, hájeny byly hranice proti wpádům barbarůw, a 45 legií, as 400,000 mužů, střehlo mocnářství Římské; na Rýnu stálo osm legií, na Dunaji dwě, na pomezích syrských čtyry, w Hispanii tři, w Africe, Aegyptě, Moesii a Dalmacii, nowějších provinciích ewropejských po dwau. W Ravenně a Misenu ležela silná loďstwa, a w každém záliwu byly strážné lodi postaweny. W Římě stálo 9 — 10 pluků (cohors, po tisíci mužích) strážných císařských (milites praetoriani) a mimo to tři pluky k zachowání obecného pořádku (Polizey). Tak chráněno wše proti wálkám a wzpaurám dle možnosti, a mírná poddanost udusila dychtiwost po swobodě. Wzdělanost ducha, umělost a učenost Římská pod mírným žezlem Augustowým nejwyššího došla wrchole; nowé Athény wy-

kwetly w Římě; s Iliadau zápasila zde Aeneida, nyní kwetl Virgil, Horác, Ovid a Livius; zde u Maecena rády bydlely Musy. Což pak nejznamenitějšího: za Augusta wyšlo z Judska nowé světlo, které celý swět mělo oswítiti, za něho narozen spasitel swěta, Jesus Kristus. — Blažený zdál se Řím, že republiku proměnil w monarchii; že wšak blaženost monarchií záleží jen na hodnosti, sprawedliwosti a mírnosti mocnáře, dokázali již prwní Augustowi nástupcowé.

II. Wzteklí císařowé z rodu Caesarowa.

1. *Tiberius* (14 — 37 po Kristu), Augustůw newlastní syn, jehož tento po smrti wnuků swých z Julie, synů Agrippowých, ustanowil dědicem a nedlauho před smrtí swau přijal za spoluwládce. Tiberius zmocnil se stráže praetorianské, jížto podporowán, po smrti Augustowě wyhlášen jest od senatu za jeho nástupce. Mírná zprwu byla i jeho wláda, a stín republiky ještě se zachowáwal, dokud žiw byl Germanicus, syn Drusa, bratra Tiberiowa, známého již wítěze nad Germany. Germanicus, wýtečný jak wítězosláwau tak šlechetností srdce, stál u wšeobecné wážnosti a lásce, kteréžto se nedůwěrný tyrann ze začátku štítil. Nedlauho wšak snesl této newlastní twáře; brzo musel Germanicus půwodkyni slawného jména swého, swědkyni mnohých wítězstwí, Germanii, opustiti, poslán na wýchod, kdež učiniw Kappadocii a Komagene provinciemi, od žárliwého císaře otráwen. Zbawen strachu, okázal se nyní Tiberius we prawé swé postawě. Najednau zmizela wšecka swobodná práwa, jichž obec až potud užíwala; senat stal se nástrojem císařowa ukrutenstwí, nad provinciemi a wojskem usazowáni jen podlí lichotníci, z nichžto jeden, Sejanus, císařem samým zase wládl, a jej ke wšem hanebnostem popauzel, kterých sobětnost a mstitelnost jen dowedla wymysliti. Přitom třesa se před wražednau dýkau hleděl se ostříhati zákonem welebnosti, dle něhož na tisíce osob, které se jen obojetným slowem prohřešili proti císaři, a mnozí podezřelí beze wšeho důwodu odprawowáni. Tím wšak ještě wíce zaděšen ukrutník, odešel dokonce z Říma, a usadil se na nepřístupném ostrowě Capreae w záliwu Neapolském, kdež prostřed stráže s několika nezbednými lichotníky žiwot trawil w hanebné pro-

stopášnosti, až konečně w nemoci od jednoho z nich jest usmrcen. Ještě horší byl nástupce jeho

2. *Cajus Caligula* (37 — 41), jehož Tiberius ustanowil za svého dědice. Nenadál se owšem Řím, žeby syn šlechetného Germanika mohl býti tak nezbedný, pročež u wšeobecném plesání wyzdwižen jest na císařstwí. Sotwa se ale upewnil, pečowal jen o to, jakby wyznamenal wládu swau nelidskau ukrutností a nejmrzčejší chlipností. Upění muk a chrapot smrti byl mu nejlíbeznější hudbau; pročež winní neb newinní dle rozmaru stínáni. W hanebnostech tak daleko se dostal, že z paláce swého hampejz učinil, a mzdu špinawé chlipnosti sám wybíral; slowem Caligula byl potwora na trůnu, jižto, dle wyřčení Senekowa, příroda stwořila jen proto, aby okázala, jakau záhubu dowede stropiti nejwyšší nešlechetnost spojena s nejwyšší mocností. A to wše snášel Řím, až jej konečně Chaerea, jeden důstojník při stráži, wražedným mečem zprostil této networy. Mínil sice senat po jeho smrti obnowiti zase republiku, ale wojsko praetorianské wyhlásilo blbého

3. *Claudia* (41 — 54), strýce Caligulowa za císaře, a senat neopowážil se odporowati. Slabý Claudius byl podnožím manželek swých, nestydaté a krwožízniwé Messaliny a po ní neméně chlipné a ukrutné Agrippiny, kterážto jej k tomu pohnula, že wlastního syna swého, od počatého nyní dobýwání Britannie Britannicus nazwaného, zapudil a syna jejího, Domitia Ahenobarba čili Nerona přijal za wlastního a ustanowil za dědice trůnu. Dosáhši toho, císaře otráwila, a porušila pluk praetorianský nalaupenými poklady, aby Nerona powýšili na trůn.

4. *Nero* (54 — 68) mírný a maudrý, dokud šetřil rady Burrhowy a Senekowy, zdiwočel w podlých společnostech, w nežto jej chlipnost přiwábila, a stal se ohawau člowěčenstwa. Jeho lítau ukrutnost přewyšowala jen nestydatost jeho; wlastní matku Agrippinu, která mu tolikerými nešlechetnostmi pomohla na trůn, polobratra, šlechetného Britannika, manželku swau Octavii, učitele swého Seneku a wšechny, co ještě počestnějších bylo, dal zmordowati, Řím pro podíwání zapáliti (64), a když šestidenním plamenem celé téměř město lehlo popelem, křesťany, jakoby oni toho byli původ-

dowé, po celé říši stíhati mukami nowě wymyšlenými. Na tisíce jich předházeno šelmám, mnoho we zwířecí kůže zašito a psy roztrháno, mnoho we smolných oděwích zapáleno co pochodně w zahradách Neronowých, při nichž Nero rejdířské hry prowozowal. Wšeho studu prázden táhl co hudec Italií a Řeckem, zpíwaje a hraje w záwod se sprostými herci na diwadlech obecných, při nichžto w Římě wšecka šlechta pod ztracením hrdla musela býti přítomna. A to wše trpěl podlý senat a zkažený lid, až konečně šedý Galba s odbojným wojskem hispanským wystaupil proti němu, a plukowé germanští se zprotiwili. Tu teprw od stráží opuštěn, od senatu swržen, hrdla odsauzen a na útěku od jednoho z průwodčích swých jest zahlazen.

III. Císařowé wzpaury wojenské: Galba, Otho, Vitellius (68 — 70).

S Neronem wyhynul rod Caesarůw. Tím snáze uznán

1. *Galba*, a potwrzen od senatu. Že ale wojsku praetorianskému odepřel obyčejné dary, wyhlásili Othona, a Galba byl zawražděn.

2. *Otho*, saudruh ondy chlipností Neronowých, od něhož za postaupení manželky swé, rozpustilé Popaey Sabiny, učiněn byl místodržícím w Lusitanii, byl se přidržel Galby w té naději, že jej, nemaje wlastních dědiců, ustanowí za nástupce. Zmýliw se wšak, zmocnil se wlády uplacením nespokojené stráže praetorianské. Nedlauho wšak kaupená sláwa jeho trwala; plukowé germanští měli totéž práwo co hispanští, a wyhlásili Vitellia swého za císaře. Darmo ho mínil odbyti Otho rozdělením wlády; zbraň musela rozhodnauti; blíže Brixillum stal se boj, w němž Otho poražen, wlastním mečem padl.

3. Ale i *Vitellius* wládl jen osm měsíců; nebo plukowé Římští w Pannonii (nynějších Uhřích a části Rakaus), Moesii (Servii a Bulgarii) a Syrii, rozmrzewše se nad tak mrzkým císařem, který i Nerona přewyšowal nezbedností, wyhlásili Vespasiana, jenž práwě s odbojnými Židy wálčil, za císaře, načež Řím jest dobyt, hanebný Vitellius hanebně zawražděn, a Vespasian potwrzen w císařstwí.

www.libtool.com.cn

IV. Císařowé pořádné poslaupnosti.

1. S *Titem Flaviem Vespasianem* (70—79) Římanům šťastnější doba wykwetla. Prázden nešlechetností swých předchůdců wládl sprawedliwě, hledaje míru a blaha swého státu. Onen nalezl potlačením wzpoury belgické pod Civilem, a židowské wywrácením Jerusalema (70) od Tita syna swého; tohoto pak hleděl dočeliti wšelikými maudrými ústawy. Prwní po Augustu zemřel přirozenau smrtí, zůstawiw nástupce Tita, syna swého.

Wywrácení státu judského, nejznamenitější to událost za císaře Vespasiana, obrací ještě jedenkráte zřetel dějepisný k národu židowskému, kteryžto tragickým zaniknutím říše swé ne méně než rozptýlením a podnes ještě zachowaným žiwotem swé národnosti wzbuzuje podiwení.

Kterak po pádu říše syrské země judská Římanům byla podrobena, swrchu jest oznámeno. Poplatnau wládu zemskau podal Pompejus *Janu Hyrkanowi* z rodu Hasmonowa, nejwyššímu knězi, jejž také Caesar potwrdil, připojiw mu wšak *Antipatra* co prokuratora čili wládaře světského. Antipater učinil staršího syna swého, Fasaele, místodržícím w Jerusalemě, mladšího, *Herodesa*, w Gallilaei. Tento, jsa ducha čilého, powahy lstiwé, obojetné, wšeho schopen, co k cíli wedlo, uměl použiti proměn udáwajících se mezi weliteli Římskými s takowau obratností, že přímluwau Antonia w Římě králem judským byl učiněn (37 před Kr.). Dosáh králowstwí dal wysokau raddu kněžskau, aby newzdorowala záměrům jeho, powraždíti, a powýšil Aristobula, sedmnáctiletého bratra choti swé, Mariamny, wnučky Hyrkanowy, za nejwyššího kněze. Že wšak tento s Alexandrau, matkau swau, držel ke straně Kleopatry, královny aegyptské, kterážto byla země judské žádostiwa, dal jej Herodes usmrtiti, lichocením, přitom welikými dary zachowati hledě přízeň Antoniowu. Po pádu Antonia přilnul rychle k straně wítěze Octaviana, od něhož potwrzen w králowstwí. Tím wzrůstalo swéwolí a ukrutenstwí jeho. Jako každý despot, wšudy jen samau zradu čenichaje, dal z nedůwěry i nejwěrnější přátely swé i milowanau manželku s celým rodem Hyrkanowým usmrtiti. Pro bezpečnější ochranu sta-

wěl pak pewnosti, jako w Samaři, kterauž ke cti Octaviana nazwal *Sebaste* (Augusta), a wěži Stratonowu, již nazwal *Caesarea*. Zde i w Jerusalemě wystawil diwadla i rejdírny, kdežto Židé na spůsob řecký a Římský hry a půtky prowozowali. Že wšak tím národ wěřící příliš byl uražen, ustanowil Herodes, aby jej smířil, znowa welmi nádherně wystawiti chrám Jerusalemský, a hlawní stawbu w desátém roce také dokonal. Přitom wšak neustál w lichotnosti k Augustowi, a syny swé w Římě dal wychowati. Jeda tam pro ně, zastawil se w řecké krajině Elis při hrách Pythických, a obdařiw je hojně, wywolen jest za přednostu her těchto. Když pak se synowé tito, Alexander a Aristobulus, nawrátili do Judska, jejichž matka byla ona zawražděná Mariamne, počaly proti nim při dwoře pikle, jež zwláště osnowali starší syn Antipater a bratr Herodesůw Feroras, namlauwajíce podezřiwému králi, že mu oni žezlo chtějí wytrhnauti, až to přiwedli tak daleko, že oba dal odprawiti. Brzy wšak se wyneslo, že tito utrhači sami Herodesa chtěli otráwiti, začež Antipater též jest odprawen, Feroras pak mezitím byl zemřel. Pět dní po Antipatrowi skonal wšak král Herodes sám ohyzdnau nemocí w sedmdesátém roce wěku, sedm a třicátém swého panowání. Před smrtí dal ještě swolati wýbor Židowstwa a zawříti wšecky do rejdírny, přikázaw je wšecky, ažby skonal, zawraždíti, aby Židé příčinu smutku měli po něm. — Rok smrti Herodesowy byl právě rok narození spasitele swěta.

Po Herodesowi následowal syn jeho *Archelaus* (2—11 po Kr.) w králowstwí judském, bratří pak jeho co tetrarchowé wládli w ostatních krajinách, *Antipas* w Penaei a Galilaei, *Filipp* w Batanaei, Gaulonitis, Trachonitis a Paneas. Archelaus wšak, neznaje tak jako otec jeho zachowati sobě přízeň Augustowu, od Židů neustále rozbrojných obwiněn byl, a poslán u wyhnanstwí do Kenne w Gallii, načež Judaea, co provincie Římská, spojena se Syrií, a wlastními wládaři (procuratores) řízena byla. Takowý prokurator byl také *Pontius Pilatus* (26 — 38 po Kr.), od něhož Jesus Kristus na žalobu Židůw k smrti kříže jest odsauzen. O něm píše Josefus Flavius, z něhož zprávy tyto jsau wzaty, w archeologii své takto: „Za času tohoto byl Jesus, muž

www.libtech.com.cz

maudrý, jestliže mužem neb člowěkem nazýwati se smí; neboť konal činy neobyčejné, wyučowal lidi, kteří chtěli prawdu přijmauti, a mnoho Židů i Nežidů obrátil ke swé straně. Tentoť byl Kristus. Když pak jej Pilatus na žalobu nejpřednějších z lidu našeho odsaudil ku kříži, přec od něho neodpadli ti, kteří prwé byli jeho přátelé. I zjewil se jim třetí den zase žiw, jak proroci o něm toto a tisícero jiných zázraků předpowěděli. Po něm tak nazwaní křesťané nepominuli po tu dobu.“

Ještě jedenkráte spojeny byly země židowské w jedno králowstwí pod wládau rodu Herodesowa, jehožto wnuk *Agrippa*, získaw si w Římě přízeň císařů Caja a Claudia, učiněn od nich králem judským (38 po Kr.). Tetrarcha Filipp již předtím byl zemřel, a Herodes Antipas wyhnán do Gallie; jejich tetrarchie tedy s králowstwím judským spojeny, a tak celá říše ondy Herodesa Welikého pod žezlem wnuka jeho sjednocena. Ale jen na krátký čas; neboť po smrti Agrippowě (45) učiněno Judsko zase částí prowincie syrské, a opět sprawowáno římskými prokuratory, kteří stáli pod praesesem syrským. Když jeden z nich, Gessius Florus nepokojné Židy přísněji chtěl držeti na uzdě, Židé se wzbauřili, wypudili římské posádky z Jerusalema a jiných pewností, zapudili Cestia proti nim poslaného, a chystali se k odboji proti Římanům (66). Tu wznikla krutá čtyrletá wálka židowská; Vespasianus a Titus wysláni s legiemi Římskými proti odbojníkům; Vespasian dobyw Galilaee a Samaří wywolen za císaře, a po krwawém odporu Titus podrobení buřičů židowských dokonal. Hlawní podpora jejich byl přepewný Jerusalem, kdežto strana zelotůw Římské wládě nejodpornějších opanowala chrám, a z něho jako z pewné twrze nad městem hrůzowládu prowozowala. Neprospěla wšak ani slepá zůřiwost ani wzteklé zaufalství; město od Římanů hradbau obehnáno, hladem umořeno, pewnost Antonia wzata útokem, chrám wypálen, Jerusalem zboření, a státu židowskému na wždy konec jest učiněn (70 po Kr.). Jestliže Josefus Flavius, očitý swědek a sám byw jednatelem we wálce židowské, po židowsku nepřepíná, jen při obležení a dobytí Jerusalema padlo million a stotisíc Židů, cožby jen tim poněkud se dalo wyswětliti, že

se obležení právě stalo w čas welikonoční, kdež město přeplněno bylo poutníky ze wšech krajin. Dokonaw válku židowskau, slawil Titus společně s císařem Vespasianem otcem swým triumf w Římě, w němž mezi jinau kořistí nesen na odiw také swícen a zlatý stůl ze swatyně chrámu Jerusalemského a zákon židowský, náčelníci odbojníků wedeni a odpraweni, na tisíce pak zajatých w amfitheatřích rozličných měst předmeteno drawé zwěři. — I do cizích zemí, Syrie, Aegypta, Cyreny, kdežto welmi hojné bylo obywatelstwo židowské, rozléhal se strašliwý ohlas této bauře. Uteklí z Jerusalema popauzeli Židy proti nenáwiděným wítězům, z čehož pošli krwawí rozbrojowé, kteří stáli s obau stran na tisíce žiwotů, než wzpaura židowská wšude byla utlačena. Když později císař Hadrian na místě zbořeného Jerusalema jiné město, Aelia capitolina nazwané, a na místě bywalého chrámu židowského chrám Jupitera dal wystawěti; Židé ještě w zemi pozůstalí znowu proti Římanům se pozdwihli, wedeni jsauce od jistého *Kozby*, jenž se wydáwal za mesiáše a pomazati se dal za židowského krále. Šílenau zůřiwostí wálčili Židé ještě dlauhý čas, bráníce každé místečko proti legiím Římským s urputnau zmužilostí; padesáte twrzí musili Římané ztéci, 985 hradeb dobýti, prwé než Judsko úplně podrobili. Přes půl millionu Židů přitom zhynulo mečem, a zaslíbená země obrácena byla w pustinu.

2. *Titus* (79—81), rozkoš člowěčenstwa, je wzor wlídnosti a dobrotiwosti na trůnu. Jeho wláda byla péče milostiwého otce o milené ditky swé; neb si každý den pokládal za ztrátu, kterého žádným dobrým skutkem nebyl poznamenal. Hrozný zápal Vesuvia, jímž pohřbeno Herculanum, Pompeji a Stabiae, oheň a mor w Římě byly smutné zkaušky jeho dobrotiwosti. Jen škoda, že již we druhém roce blahoplodné wlády swé zemřel. Po něm wyzdwižen pomocí podplacených praetorianůw nehodný bratr jeho

3. *Domitian* (81—96), který zase obnowil krwawau a hanebnau wládu Neronskau. Poklad státní nestačil neobmezené jeho marnotratnosti; odprawowal tedy možné občany co zrádce, aby se jejich statků mohl zmocniti. Křesťané za něho po druhé byl wšeobecně pronásledowáni,

aby se luza Římská vyrážela jejich mukami. Při tom se podlý ukrutník stavěl hrdinau; pro dobytí jména vítězného přepadl pokojné Katty w Germanii, a jaw jich něco neozbrojených, nad nimi triumfowal. Agricolu pak, ozdobu Říma, že si slawnějších získal triumfů w Britannii, powolaw domů, dal otrávwiti. S Daky, sausedy Pannonie a Moesie, musel, častokrát poražen od krále jejich Decebala a Markomanů, hanebný pokoj pod roční daní uzawříti. To ale ještě wíce rozpálilo ukrutnost jeho, a když i manželku swau na smrtném listu poznamenal, spikla se proti němu, a ukrutník byl zawražděn. Po něm zwolen od senatu

4. *M. Coccejus Nerva* (96—98), při jehož mírnosti a otcowské pečliwosti Řím opět léčiti počal rány swé. Jím nastal zase šťastnější wěk císařstwí Římského, ješto pečliw budaucnosti, ne o nejbližšího, ale o nejhodnějšího nástupce se postaral. Tento byl

5. *M. Ulpius Trajanus* (98 — 117), w míru i válce stejně weliký; onde maudrostí, sprawedliwostí, dobrými ústawy k ochraně poddaných a podpoře chudých, zde přemožením nepokojných Daků a Parthů. Oněm odňal celau Dacii (dnešní Moldawu, Walachii a Sedmihradsko), těmto Armenii, Assyrii a Mesopotamii, a rozšířil pomezí říše Římské až k řece Tigru a daleko za Dunaj. Jen škoda, že sláwu jména swého zprznil třetím hlawním pronásledowáním křesťanů. Smíšení křesťanů s nepokojnými Židy owšem jej poněkud činí wymluwena; předce wšak by byl měl lépe šetřiti zprawy Plinia, místodržícího w Bithynii, která o tehdejších křesťanech swědči tak chwalitebně. Byltě pak tento mladší Plinius swau učeností a wýmluwností ozdobau wlády Trajanowy, jižto mimo něj také Tacitus a Suetonius, historikowé, Juvenal satirik, Epiktet filosof a Plutarch biograf oslawili.

6. *Aelius Hadrianus* (117 — 138), náčelník wojska na wýchodu, wyzdwižen přízní owdowělé císařowny Plotiny, kteráž jej podloženým kšaftem za přijatého syna Trajanowa wyhlásila. Dobročinná sice byla jeho wláda pečliwostí o wšecky i nejwzdálenější krajiny říše, kteréž po sedmnáct let osobně procházeje, wšude řízení oprawowal, stížnostem ulewowal, nowé silnice, průtoky a města zakládal; ale ne-

náwist ke slawnému předku swému, jižto jewil postaupením dobytých od něho krajin wýchodních a pronásledowáním přátel jeho, nowé wšeobecné stíhání křesťanstwa, mrzká chlipnost a mnohá ukrutnost hyzdí wěk jeho císařstwí.

V. Zlatý wěk císařství Římského (138 — 180)

byl by nastal panowáním Antoninůw, kdyby jaký zde na zemi byl možný.

1. Antonius, příjmím Pius, dobrý (138 — 161), wládl mírně a laskawě, w tiché čilosti, pečliw co prawý otec jen blaženosti swých poddaných. Málo tedy jest o něm historie hlučná; tím wíce ale slawen byl w srdcích wděčných millionů, kteří tichého štěstí otcowské wlády pod následowateli jeho požíwali.

2. *Marcus Aurelius*, Antonius Philosophus (161 — 180), wywolený předešlého syn, leskne se mezi hwězdami prwní welikosti na historickém nebi. On dokázal w skutku wyřčení božského Platona: Šťastní že jsau národowé, jimiž mudrcowé wládnau. Přísný na sebe samého, tím mírněji se měl k jiným, wždy hotow, wšeobecnému dobrému obětowati swé wlastní. Rozmařilost bratra jeho Vera, jejž byl přijal za spoluwládce, tuhé wálky s welikým spolkem markomanským a s Parthy, pak wzpaura Cassiowa byly přísné zkaušky maudrosti Aureliowy. Že prwní Římu neškodila, záleželo jen na rozšafnosti, jížto mudřec držel bratra swého na uzdě, zabýwaje ho u wzdálí, dílem proti Parthům dílem proti Germanům, kdež Verus zemřel při nawrácení se z Aquileje, nakažené morem. Tím swobodněji mohl nyní Marcus Aurelius proti Markomanům wálčiti, kteří spojiwše se se wšemi téměř národy germanskými, wojsko Římské pod Vindexem porazili na hlawu, a wpadše do Italie samé, welíké škody činili. Nechtě poddaných swých tísniti nowými daněmi, wedl celau osmiletau wálku markomanskau na wlastní útraty, prodaw wšecky zlaté a stříbrné nádoby, wšecky klenoty, ba i skwostné šatstwo swé manželky. Po mnohých krutých bojích, mnohých mužně přetrpěných nesnázích, kdež jedenkráte udatný císař sám s celým wojskem z nebezpečenstwí žízně w zálohách nepřátel-

ských divně byl wyswobozen *), Markomanni konečně jsauce skroceni, o pokoj museli prositi. Lewně byl jim powolen, neboť ne pro zisk a krwawau sláwu, nýbrž jen pro ochranu poddaných swých válčí maudrý wládce. A tím wíce bylo míru třeba, poněwadž zpurný pro skrocení Parthů od sebe Avidius Cassius, wéwoda Římský, zprotiwiw se císaři, welikau část wýchodu pobauřil. I dal to Marcus Aurelius lidu na wůli: jestli se jim zdá schopnější Cassius, že on dobrowolně složí wládu.

Úplné wšak náklonnosti ujištěn, táhl proti odbůjci, a dříwe než wýchodu dosáhl, přinešena mu hlawa Cassiowa, jejž wlastní wojsko zawraždilo. Tak byla wzpaura skončena, a winníci přijati od welikomyslného císaře na milost. Tu obnowili válku zase Markomanni, a opět pečliwý císař sám táhl proti nim. Ale uprostředu wítězstwí zemřel w pannonském (nyní slawonském) městě Sirmium, čili dle jiných we Vindoboně, nynější Wídni.

VI. Zdiwočení a pomatení Římské říše ustawičnými wraždami císařůw (180 — 284).

Již Markem Aureliem skončil se zase zlatý wěk císařů Římských. Jako stín mizí nyní jeden po druhém s trůnu, jehož málo který byl hoden. Nezbednost stráže praetorianské wládne, práwa senatu hynau, weřejný pořádek se mate, bezpečnost osobní klesá, wpády diwokých národů množí se, a jen diwá mužnost wojska drží stát Římský ještě pohromadě.

Truchliwá jest to ukázka w historii, že s wrchole blaženosti ku propasti bídy jen jediný bývá stupeň, a že po nejslawnějším otci nejohawnější přicházíwá syn. Žádný pak tak snadno nebyl nehodnější otce swého, jako Marka Aurelia syn jeho *Commodus*, jejž byl otec již we čtrnáctém roce wěku jeho (180 — 193) přijal za spoluwládce, chtěw ho příkladem swým k budaucímu štěstí říše swé wychowati. Ale welmi byla tato naděje sklamána. Sotwa Marcus Aure-

*) Mělo se to státi modlitbau křesťanů w legii bleskohromné (fulminatrix) slaužících, kteří wojsku Římskému, obklopenému nepřátely a umdlenému, nenadálý déšť wyprosili, čímž občerstweno a zmuženo, nepřítele porazilo.

lius skonal, zawřel Commodus, aby swobodně hýřiti mohl, hanebný mír s národy, na jejichž skrocení otec tak mnoho síly byl wynaložil, uznáwaw toho potřebu pro zachowání Říma. Dle tohoto hanebného příměří wytáhl wšeliké posádky z pewností zadunajských, čímž meze Římské bezbranné wždy dále lákaly barbary, kdež zatím rozmařilý mocnář doma jako gladiator weřejně w amfitheatru zápasil se šelmami a lidmi, a w nesmyslném ukrutenství jako hanebné chlipnosti se kochal. A předce jej třináste let snášeli Římané, až jej jedna kuběna jeho dala zawražditi. Hleděl sice naprawiti, co Commodus pokazil, welikomyslný

P. Helvetius Pertinax, syn jednoho uhlíře z Ligurie, který se byl wznesl udatností a schopností wojenskau k nejwyššim důstojenstwím; ale že usilowal překaziti neważanosti stráže praetorianské, wzbauřila se tato proti němu wnuknutím onoho samého Laeta, praefekta swého, jenž jej byl wyhlásil za císaře, a Pertinax ještě před třemi měsíci swé wlády od ní byl zawražděn (193).

Po jeho smrti dali praetoriani císařstwí Římské wýslownè do prodaje, wyhlásiwše weřejně, že na trůn posadí toho, kdo jim nejwíce zaplatí. I uchytil se toho

M. Didius Julianus, bohatý mrháč, který práwě při kwasu seděl, když se to w Římě prohlašowalo, a přeplatiw saupeře swého Sulpiciana, wyhlášen za císaře, desíti tisíci muži sprowozen do senatu, a tedy dobrowolně potwrzen. Ale jen dwa měsíce a šest dní trwala tato kaupená sláwa jeho; wojsko illyrské wyhlásilo proti němu wůdce swého Severa, a když tento wtrhnul do Italie, Julianus ode wšech swých opuštěn, trůnu i žiwota byl odsauzen a hrdla zbawen.

Septimus Severus (194—211) pozwán nyní od senatu do Říma, nastaupil wládu. Rozpustiw předešlau stráž praetorianskau, ustanowil jinau, čtyrykrát silnější; jižto, poněwadž jí zcela pustil uzdu, w senatu mocně podporowán, proti saupeřům swým Pescenniowi Nigerowi w Asii a Albinowi w Britannii swéwolně mohl zůřiti, až pak, potlačiw oba, a nasytiw se krwí přátel jejich, sešel w tažení proti diwým Kaledonům (Šotům), jejichžto wpády do Britannie zastawil hradbami od jednoho břehu mořského až ke dru-

hému, onemocněw z hoře, že mu hodný nelidského otce svého syn Caracalla stál o žiwot.

Caracallà (Bassianus) byl ohyzda člowěčenstwa. Gety, bratra svého, spolu s ním wyhlášeného za imperatora, sprostil se wraždau. Prohlížeje říši swau, kam přišel, wšudy w newinné krwi se brodil. Zato wšem swobodným občanům udělil Římské práwo. Praetoriani ho sklali. (217.)

Po něm wládl na západu *Macrinus*, dwořenín, s Diadumenem, synem swým. Ale wojsko wýchodní proti němu postawilo domnělého syna Caracallowa, čtrnáctiletého *Bassiana Elagabala* (218), t. j. kněze slunce we chrámu Emezském we Foenicii. Macrinus poražen a odprawen. Elagabal byl nejoškliwější hanebník asiatský. Tak hluboko klesl trůn Římský. Po třech létech zabit byl od stráže, a wyzdwižen na trůn

Alexander Severus (222) pod poručenstwím matky swé Mamaey a šestnácti senatorů. Pod tímto pečliwě wychowaným a wzdělaným císařem zotawila se zase říše Římská třináctiletým poklidem a pořádkem. To ale nebylo pro zdiwočelá wojska, která we wzpaurách a wálkách občanských neważanost a swéwolnost, w častých pak trůnu změnách bohatý zisk nalézala. Přísná kázeň u wálce s Persií, obnowenau nyní skrze Artaxerxesa, a při tažení proti powstalým poznowu Germanům byla ještě protiwnější přostopášnému wojsku; odtud spiknutí, zráda, zawraždění přísného ctnosti milowníka. Zrádce *Maximinus* dosedl na trůn (235). Z Thracie jsa rodem otce měl Gotha, matku Alanku; stawu byl pastýřského. Obrowská postawa a síla zjednala mu místo we strážném jezdectwu Septimia Severa, kdežto se zponenáhla wznesl k nejwyšším důstojenstwím wojenským. Duch barbarský we zhowadilém těle; ocelowá metla na Římany. Chrámy a města laupil, nejwznešenější občanstwo šelmám předmítal, předešlé přátely a wšecky, kteří rod jeho znali, odprawowal. Nemohauce dříčů jeho déle snésti Afrikani, wyhlásili osmdesátiletého *Gordiana* se synem jeho za císaře, a když tento padl w bitwě, onen pak hořem zemřel, wystaupili proti němu Pubienus a Balbinus, zwoleni od senatu. Wztekle pádil Maximinus proti nim z Pannonie, a wtrhnul do odpadlé Italie; při obležení Aquilejském dostihl

ho wražedný meč wzbauřeného wojska. Brzo wšak i Pubienus s Balbinem zabiti od praetorianů, a

Gordian mladší (237), wnuk, již předtím byw caesarem, na trůn dosazen skrze Misithea, náčelníka praetorianůw, tchána swého. Wedl šťastné wálky proti Saporowi, druhému králi nowoperskému; ale nástupce Misitheůw, Filipp Arabský, dal se sám wyhlásiti za císaře a Gordiana zawražditi.

Filipp řečený *Arabský* (244), proto že z Arabie skalnaté pocházel rodem, uzawřew mír s Peršany, a poraziw Karpy, národ sarmatský, wpadlý do Moesie, slawil saekularní hody, když Řim stál právě 1000 let (247 po Kristu). Wojsko wýchodní wyhlásilo proti němu Papiana, pannonské Marina setníka; oba wšak hned zase byli zawražděni. Decius ale, náčelník wojska pannonského, proti wůli swé opět wyhlášen za císaře, Filippa porazil, načež tento prchnul do Verony a tam zamordován.

Decius (249) padl w boji s Gothy, do říše Římské wpadšími. Wšeobecné za něho pronásledování církwe křesťanské.

Gallus (252) náčelník wojska pod Deciem, nyní na místě padlého wyhlášen za císaře; ale že w hanebnau smlauwu wešel s Gothy, swržen jest od

Aemiliana (253), náčelníka pannonského, kterýž, zapudiw Gothy za Dunaj, učiněn císařem, a we čtyrech měsících zamordován. Po něm wyhlášen od wojska starý výtečný wůdce

Valerianus (253), který, sděliw wládu s čilejším synem swým Gallienem, táhl proti Saporesowi perskému, kdež zajat byw, zemřel u wězení.

Gallienus (459), nyní samowládce, rozmařilý a wáhawý, sotwa stín císařstwí Římského zachowal. Celé hejno císařů semotam powstalo, kteréž dějepisci srownáwají s třiceti tyrany Athenskými. We wšech provinciích byly různice: w Sicilii laupežnické tlupy, w Alexandrii po dwanáct let krwawý rozbroj, w Isaurii, krajině předoasiatské, wzpaura Trebelliana a stranníků jeho i po něm ještě dlauho neodwislých; celého téměř wýchodu zmocnil se Odenathus, senator Palmyrský, od Galliena za náčelníka wojsk wýchod-

ních, pak za spoluwládce wyhlášený, kdežto po něm manželka jeho, wěhlasná Zenobia, královna na východu, zmužile a neobmezeně wládla až do Aureliana; na západě zhaubné wpády Markomannů, Alemannů, Franků, Quadů a Gothů; Postumius a Victorinus wládnau Gallií pro sebe, po nichž Marius a Tetricus Gallii, Hispanii a Britannii we zwláštní spojili císařstwí, kteréž teprw Aurelianus zbořil. Aureolus na Dunaji wyhlášen za císaře, wtrhnul až k Mediolanu, a dal zde Galliena zamordowati.

Claudius (268) ale, jiný wůdce Římský, dle žádosti umírajícího Galliena za císaře wyhlášen, porazil Aureola, a zajatého dal odprawiti. Pak zahnaw Gothy, zemřel morem poražen. Po něm wyhlášen

Aurelianus (270), srdnatostí a sílau jak tělesnau tak dušewnau ze sprostého wojáka staw se nejznamenitějším wůdcem, nejmocnějším wládcem, obnowitelem kleslého císařstwí.

Pewnau rukau řídil žezlo císařské; válku s Gothy prospěšně skončil, Germany skrotil, Gallii, Hispanii a Britannii wytrhnul Tetrikowi, královstwí Zenobiino zbořil, swéwolná wojska držel we přísné kázni. Za to ale byl zawražděn.

Tacitus (275), nástupce jeho, pět a sedmdesátiletý kmet, zemřel z mrzutosti nad nezbedným wojskem již po šesti měsících, a bratra jeho, Floriana, swrhnuł wůdce wýchodního wojska

Probus, druhý Aurelian. Sirmium w Pannonii byla jeho wlast, otec byl zahradník. Na východu i na seweru válčil mocně a šťastně; Peršané hledali přátelstwí jeho; proti Germanům we mnohých bojích poraženým od Rýnu až k ausí Nekary hradby a twrze postawil. Wojsko pewně držel na uzdě, a wysušowal jim bažiny Sirmienské a aegyptské. Když se ale prohlásil, že stálé wojsko je zbytečné, zawražděn jest.

Carus (282), šedesátiletý wůdce, po něm za císaře wyhlášen. Carina a Numeriana, syny swé, učiniw caesary, táhl proti Bahramowi (Varanes) perskému. Zwítěziw nad Sarmaty, wpadšími do Thracie a Illyrikum, wtrhnul do Asie; boj počal, Mesopotamie dobyta, Seleucie a Ktesifon wzat,

Persie téměř ztroskotána, Skythowé skroceni, a wůbec wšecko upokojeno; leč zmužilý a maudrý wládce umřel brzo.

Numerianus (282), syn předešlého, posazen na trůn. Nemoh wšak nahraditi otce swého, byl odklizen, a když i Carinus w Římě klesl, učiněn císařem

Diocletianus (284), za něhož nastalo

VII. Nowé spořádání říše Římské (284 — 337).

Lomoz barbarů na pomezích žádal mocné záštity. Tedy zwolil Diocletian zmužilého spolubojowníka, *Maximiana* za swého spoluwládce. Widauce wšak, že oba nestačí, wzali si za caesary *Galeria* a *Constantina.* Říši pak rozdělili mezi sebau; Diocletian obdržel Thracii, Asii a Aegypt; Maximian Afriku a Italii; Constantinus Gallii, Hispanii a Britannii; Galerius pořičí Dunaje. Mocným ramenem hájili tito čtyři rekowé každý we swé části Římská pomezí. Na wýchodu Aegypt znowu byl podroben, a Peršané skroceni; na seweru Germani držáni na uzdě, w haufich jímáni a nasazowáni w pustých krajinách Římských; činowé hodní triumfu, jejž spojení wládcowé nyní w Římě slawili. Sídla wšak císařská přeložena byla do Mediolana západní, do Nikomedie wýchodní. Tím mizel lesk Říma, a poslední moc senatu pohřížena w raddě sluhůw císařských. Neobmezený wládce byl nyní patrnější i zewnitřní sláwau, nazýwán Pánem a Mocnářem (Dominus et Imperator), owěnčen diademem, obklopen asiatským dwořením. Desáté desítileté ukrutné pronásledowání křesťanstwa skončilo weřejná protiwenstwí církwe Kristowy, i wyryto bylo na kamení: „Křesťanstwí jest zahlazeno.“

Upewniw říši, složil Diocletian wládu se sebe (305); zdali z pauhé welikomyslnosti, čili pro padaucí nemoc, na niž trpíwal, newí se. Podezřelá byla pohnútka tím, že i Maximiana k odložení wládařstwí přinutil nebo pohnul, nechtě samoten ustaupiti.

Galerius a *Constantinus Chlorus* z caesarůw stali se nyní augusty. Onen byl sprostého rodu, surowého srdce: tento šlechetný obojím. Okres zemí (orbis terrarum) znowa rozdělen. Constantinus spokojil se s Gallií, Hispanií a Britannií, aby menší díl tím wíce mohl blažiti; ostatní obdržel

www.inmool.com.cn

Galerius, zwoliw si za caesary Severa a Maximina. Ale již we druhém roce blahoplodné wlády své zemřel wlídný mudřec Constantinus w Eboracum (York) w Britannii, poručiw za nástupce syna swého *Constantina*, jejž wojsko wyhlásilo také hned za augusta (306). Galerius nechtě jeho uznati, pozdwihl Severa za císaře, odewzdaw mu Italii s Afrikau. Brzo wšak zprotiwil se Severus swým ukrutenstwím, a praetoriani zwolili w Římě Maxentia, syna Maximianowa, kterýž ku prospěchu synowu wystaupiw ze samoty své, od senatu a lidu opět se dal zwoliti za císaře. Severus byl opuštěn a odprawen. Galerius ale ustanowil místo něho Licinia, surowého dackého wojína, za augusta, čímž uražen Maximinus wyhlásiti se dal také za augusta. Tak wládlo nyní Římem šest panowníků: Maximian a Maxentius na západu, Constantin w Gallii a w Britannii, na wýchodu Galerius, Licinius a Maximinus. Brzo zmizeli ale až na dwa; Maximian, rozdwojiw se se synem swým, uchýlil se ku Constantinowi, zeti swému, do Gallie, kdež ale naň prowaz čekal (310); Galerius sešel po roce ohyzdnau nemocí; Maxentius u Říma poražen od powstalého nyní Constantina, utopil se na útěku w Tibeře (312), a Maximinus přemožen od Licinia, otrávil se (313). Nyní tedy zůstali Constantin na západu, Licin na wýchodu. Oba byli wládožízniwi, tedy nesworní. — Již w roce 314 nastal boj, a r. 323 pádem Liciniowým skončil se.

VIII. Constantin Weliký (až do 337).

Okres zemí byl nyní zase w jedné ruce. K upewnění této jednoty přeložil Constantin sídlo císařské do Byzance, po něm nazwaného Constantinopole. Zde powstal druhý Řím, jímž prwní byl zaclonen. Celá říše rozdělena na čtyry praefektury: Orient, Illyrikum, Italii a Gallii, pode čtyrmi praefekty praetorianskými, mimo zwláštní w Římě a Constantinopoli. Praefektury dělily se zase na dioeceze, a tyto dále na provincie. Praefektura prwní, Orient, měla pět dioecezí: Thracii, Pontus, Asii, Aegypt a Orient wlastní, jejichž hlawní města byla: Constantinopole, Caesarea, Efesus, Alexandria, Antiochia, počítajíc 48 provincií. Praefektura Illyricum měla dwě dioeceze, Macedonii a Dacii, s jedenictá

provinciemi, mezi nimiž také Graecie. Praefektura italská obsahowala tři dioeceze: Italii s hlawním městem Římem, Illyricum, jehož hlawa Sirmium, a Afriku s hlawau Karthagem, dohromady 29 provincií. Praefektura Gallie též sestáwala ze tří dioecezí, Gallie, Hispanie a Britannie, a obnášela též 29 provincií. Aby wládaře rozličných těchto částí snáze mohl držeti w ruce swé, oddělil Constantin politickau moc od wojenské, ustanowiw we každé praefektuře wládaře politického (praefectus praetorio) a wojenského (magister utriusque militiae), pod nímž stáli zase ředitelowé dioecezí (proconsules neb comites) a pod těmito náčelníci provincií (consulares, rectores neb praesides). Každému tomuto řediteli podřízeno bylo zase nižší úřednictwo, a celá saustawa úřednického stroje tohoto puzena jedinau welemocností císařskau. Obywatelé říše Římské dělili se dle stawu občanského na patero tříd: senatory, statečníky menší, lid sprostý, kolony a otroky. Občané rodem neb jměním nejwýtečnější bywali od císaře powýšeni za senatory, činíce pak zwláštní staw, jako šlechtický, rozličnými wýsadami nadaný, majíce swé wlastní saudy, a wyjmuti jsauce od mučírny. K statečníkům menším počítáni ti, kteří měli nejméně pět a dwacet jiter polností. Ti obyčejně zastáwali nižší úřady municipalní we provinciálních městech. Lid obecný skládal se ze wšech swobodných obywatelů ostatních, řemeslníků, kupců a j. dělících se na zwláštní třídy čili cechy, kteří měli wlastní úředníky, (defensory). Nejwětší díl obywatelů wenkowských patřil k stawu rolníků čili kolonů, kteří drželi polnosti menší, ne wlastně, než toliko w dědičném nájmu, pánům jich úroky platíce. Otroci konečně, jichž bylo w říši Římské weliké množstwí, neměli žádného osobního práwa, a náleželi pánům swým jakožto jmění wěcné. Správa městská čili municipalní ponechána byla městům samým, aby žiwot politický docela newyhynul, a stát docela w bezdušný stroj se neproměnil. W čele wlády městské stáli dwa nebo čtyři ředitelé (duumviri neb quatuorviri) od usedlého měšťanstwa statečnického (curiales, decuriones) we shromáždění obecném (curia) wywolení, jimž náleželo bdění nad pořádkem obecním, sprawowání městských důchodů a nižší práwo saudu. Kurialowé musili jměním swým ručiti za císařskau

dal; když pak tato později pro nepřátelské nápady vždy výše vystupovala, a statky klesaly, musil zpomenahla celý mohovitý tento stav zaniknauti. Správa vojenska dle téhož ústrojí byla spořádána. Od třetího století nebylo občanského vojska Římského žádného, nýbrž toliko najaté pluky žoldnéřuw domácích i cizích, zvláště germanských. Čtyři úředníci (magistri militum) měli nejvyšší náčelnictwí při správě vojenské, a pluky ležící w provinciích, stály pod zwláštními wůdci (duces), každá legie pod wlastním praefektem (praefectus legionis), jemuž zase důstojníci (tribuni) byli podřízeni. — Největší pak změnu učinil císař Constantin tím, že obrátiw se na víru křesťanskau, náboženstwí křesťanské powýšil za náboženstwí státní. Neboť byla při wšem pronásledování víra Kristowa již tak se po celé říši rozmohla, že císaři, přijawšímu ji, nejmocnější podporu poskytla proti pohanským saupeřům, a že nowý základ říše bezpečně mohl na ní spočíwati. Pročež opustil Constantin Řím, potud hlawní sídlo pohanstwa, a přeložil hlawní sídlo říše do nowého města swého Byzance. Tu wystaupila církew křesťanská u weřejnost, chrámy pohanské měnily se w křesťanské, dle příkladu císařského dworu obraceli se pohané walné na víru, úřady podáwány křesťanům, a zewnitřní důstojnost církwe důstojností státní byla zwelebena. Dle pořádku státního pořádala se i církew; praefektura měla swého patriarchu neb metropolitu, pod nímž w dioecezích stáli biskupowé, wolení od duchowenstwa a lidu swého.

IX. Staw církwe křesťanské.

Hlawní mocí stalo se nyní náboženstwí křesťanské také w ohledu občanském, znamenitě wplýwajíc u wšecky státní poměry, pročež dlužno i jeho staw a osud powšechnými tahy zde naznačiti.

Již za wěku apoštolského rozšířila se církew křesťanská w znamenitém okresu, obsahujíc mnohé obce welmi hojné; odtud pak rozmáhala se wždy rychleji po wšech krajinách světowládné říše Římské, čemuž právě welká této obsírnost nejwíce přispiwala. W Asii kwetly nejwýtečnější církwe Jerusalemská, Caesarejská a zwláště Antiochenská, oslawena swatým Ignaciem, mimo menší syrské

w Seleucii, Hieropoli, Samosatě, Edesse; w Mesopotamii Amida, Nisibis a Kaskar; taktéž w Armenii, w Seleucii na Tigru, Ktesifonu, w Indii, Arabii a Persii. W Aegyptě slawná byla církew Alexandrinská, na západu pak Afriky Karthago, odkudž se křesťanstwí po wšech krajinách okolních tak rozmohlo, že w třetím křesťanském století weliký biskup Cyprian jen ze tří provincií 87 biskupů shromážditi mohl k církewnímu sněmu w Karthagu. W Ewropě nacházely se církwe křesťanské rozšířeny po celém Řecku; w Italii kwetly mimo hlawní Římskau již w prostředku třetího století a dříwe Ravennská, Mediolanská, Aquilejská, Bononská; dále w Beneventu, Capui a Neapoli, w Palermu a Syrakusích na Sicilii, w Padui, Mantui, Weroně, we Florencii a wšech znamenitých městech italských, kdež hned od nástupcůw apoštolů založeny byly křesťanské církwe. W Hispanii připomínají se již we třetím století církwe Leonská, Astorská, Tarragonská a j.; w Gallii již we druhém století církwe w Lyonu a Vienně; w prostřed třetího založeny církwe w Toulousu, Narbonně, Clermontu, Toursu a Paříži, brzy nato w Marsilii, Nantu, Burdowalech a j. W Germanii nacházela se ku konci třetího století církew křesťanská w Trieru, Metzu a Kolíně, brzy též we Spýru a Mohuči. W krajinách podunajských byly prwní církwe w Laureaku (Lorch), Celi (Cilly), Petawě we Štyrsku, a dále w Augšpurce. Též w Britannii w Eboraku, Londýně a Lincolnu welmi časně církwe křesťanské se nacházely.

Kterak křesťané w říši Římské w běhu prwního století, zwláště za Nerona a Domitiana byli stíháni, kterak wzteklí tito panowníci z kořene wywrátiti usilowali wíru Kristowu, již swrchu jest dotčeno. W druhém století následowal po mírném Nerwowi Trajan, jehož zákon proti wšem spolkům wydaný a k zachowání náboženstwí státního čelící křesťanům byl záhubný. Pliniowi mladšímu, náměstku w Bithynii, odpowěděl Trajan na dotaz jeho, wyhledáwati sice křesťanů že nemá, udané ale trestati, nechtíli Krista zapříti. Za něho ukřižowán byl sto a dwacetiletý Simeon, biskup Jerusalemský, Ignatius, biskup Antiochenský, w Římě ode lwů roztrhán. Za Hadriana pronásledowání sice rozkázáno nebylo, nicméně wšak dopuštěno lidu pohanskému křesťany saužiti,

www.knihovna.cz

až to konečně mírný Antonius Pius zapowědèl, rozkázaw, aby každý, kdoby koho pro wíru křesťanskau prožalowal, sám za to byl trestán. Maudrý Marcus Aurelius dopauštěl předce pronásledowati křesťany, když jim luza nešťastné obecné rány přičítala, a biskup Polykarpus Smyrnenský, poslední učedník apoštolský, upálen na hranici. Septimus Severus wydal z počátku třetího století zákon přísně kárající obrácení na wíru křesťanskau jakožto židowskau, načež následowalo ukrutné stíhání křesťanů, zwláště w Africe, kdežto mezi mnohými neohroženými swědky zwláště kwětaucí swaté paní Perpetua a Felicitas hrdinskau smrtí pro wíru spůsobily podiwení. Alexander Severus, jehož matka Mammaea w Antiochii poslauchala welikého učitele církewního Origenesa, křesťany ušetřil, maje u wážnosti mrawní učení jejich; za nástupce wšak a wraha jeho Maximina nastalo nowé pronásledowání, které pak ukrutně zostřeno za Decia, jenž wšem prokonsulům rozkázal, aby křesťany mukami nutili bohům obětowati. Totéž opětowalo se za Valeriana, jenž kněze křesťanské welel odprawowati; Sixtus, biskup Římský, diakon jeho Laurentius a Cyprian biskup Karthaginský dosáhli za něho mučednické koruny. Po něm protiwenství na čas ulewilo, a církwe křesťanské zotawily se, až pak za wlády Diocletiana, Galeria a Maximina nastalo poslední, dotud ale nejzůřiwější pronásledowání. Čtwerý úkaz, wždy zostřenější, wydán byl proti křesťanstwí, chrámowé křesťanští byli bořeni, duchowenstwo usmrcowáno, wěřící newýslownými mukami nuceni k pohanstwí. Mnoho tisíc jich spečetilo prawdu wíry božské mučednickau smrtí; hrdé nápisy imperatorů hlásaly, že již wšecko křesťanstwí jest wyhlazeno; ale marná je zloba lidská proti učení nebeskému, krew mučedníků swatých zúrodnila půdu, z níž tím hojněji semeno wíry pučelo; wždy wíc a wíce rozmáhalo se křesťanstwí, až konečně skrze Constantina Welikého powýšeno jest za státní náboženstwí. — Mimo tato protiwenství wnější bylo zápasiti již prwní církwi s mnohými nepřátely wnitřními, kteří prawé učení její prznili bludnými zásadami, nebo wywrátiti se snažili přewráceným mudrowáním. K těmto náležeło zwláště učení nowoplatonické a nowopythagorejské, které dle wzoru blauzniwého Apollonia z Tyany rozšiřowalo

powěru, a skeptické, které zwláště w satyrách Luciana Samosatenského a Celsa rozsíwalo pochybnost a newěru. K wadám wniterním, nejwíce nebezpečným prawému učení a nejwíce rozšířeným, náležely *bludy gnostické*, podkládajíce článkům wíry smysl tajemný, od prawého rozličný, a původ zlého odwozujíce z látky přirozené, bohu protiwné. Bůh skrytý, twrdili, že se jewí toliko wyplýwáním jistého pořadí duchů božských, aiony nazwaných, z nichž jeden že stwořil také swět a člowěka, jiný, wyšší, že to, co jest božského a duchowního, wyswobodí od zlé látky. Bludy gnostické rozšířeny byly zwláště na wýchodu, kdežto jim filosofií Platonickau a perským dualismem připrawena byla půda, kdež pak w rozličných proměnách a odnožích se rozmnožowaly. Spřízněny s těmito byly bludy *Manichaejské*, přijímajíce též dwě wěčné bytosti sobě protiwné, dobrau, která naplňuje wesmír duchem a swětlem, a zlau, která jej tmau a látkau naplňuje. Říše tmy a swětla bojují spolu neustále; ku pomoci proti temnostem splodil bůh dobrý z bytosti swé člowěka původního, jenž jako logos gnostikůw jest duchem swěta a zdrojem žiwota, a ducha žiwaucího, který smíšením swětla s látkau stwořil widitedlný swět. Kristus spasitel že se zjewil toliko w těle zdánliwém, i utrpení jeho že bylo toliko zdánliwé, a duše lidské že teprw po mnohých proměnách dostati se mohau w čistý aether. Aby tyto a podobné bludy, wycházející nejwíce z filosofie řecké a wýchodní, mohli wywrátiti a odolati filosofům pohanským také wědecky, musili se wynasnažiti učitelowé církewní, články wíry křesťanské také oružím wědeckým brániti. Tím powstaly rozličné učené školy křesťanské, jako w Alexandrii tak nazwaná škola katechetická, při níž se skwěli *Clemens* a *Origenes* co nejwýtečnější mudrcowé křesťanští. Proti spojení wíry křesťanské s řeckau filosofií horlili zase na západu wyhlášení otcowé církewní *Tertullianus* w Karthagu a *Irenaeus*, biskup Lyonský, wíce praktickau wíru proti theoretické wědě zastáwajíce.

Wšecky obce křesťanské spojeny byly wírau a duchem w jeden weliký celek, církew obecnau čili *katolickau*, každá jsauc podřízena se staršími swými a jejich sluhy biskupu swé dioecezí, ješto zase biskupowé celé provincie za před-

nostu měli biskupa hlawního města čili metropolitu, wšickni pak metropolitowé biskupa Římského, kterýž tím spůsobem ctěn byl co hlawa weškeré církwe. Nejslawnější metropole mimo Řím byly Antiochia, Alexandria, Efesus a Karthago. Sněmy čili synody provincialní řídily záležitosti církewní, každoročně pořádně se opětujíce, při nichž metropolita byl předsedícím. K posuzování wěcí, týkajících se weškeré církwe, shromažďowaly se sněmy wšeobecné čili oekumenické, wšech církwí křesťanských, z nichž první byl w *Nicaei* (l. 325), na němž ustanoweno swěcení času welikonočního wždy na neděli po prwním úplňku jarním, a blud Arianský byl zatracen. Půwodem bludu tohoto rozšířeného po celé říši Římské byl *Arius*, starší čili presbyter w Alexandrii, kterýž učil, že Syn Otci w božství není rowen, nébrž toliko podoben. Nejhorliwější zastawatel prawowěry byl *Athanasius*, metropolita Alexandrinský, neohrožen, i když jej pronásledowali sami mocnářowé k Arianství naklonění.

ODDĚLENÍ II.

Od rozdělení říše na západní a wýchodní až do zboření západní.

(337 — 476.)

I. Rozdělení říše Římské na wýchodní a západní.

Constantinus a bratří jeho (až do 361).

Již za swého žiwobytí rozdělil Constantinus říši mezi tři swé syny: Constantin II obdržel Britannii a Gallii, Constans Italii, Illyrii a Afriku, Constantius Orient.

Na západu se bratří neshodli, wáleno, a Constantin r. 340 zabit; Constans po 10 létech spiknutím Magnentiowým odstraněn, načež Magnentius wládl na západu, až jej r. 353 Constantius porazil. Západ byl nyní utišen a říše Římská opět pod jedním žezlem; ale na wýchodu wypukla krutá wálka se Saporem, králem perským, wedena od Galla caesara, synowce Constantinowa, jehož wšak strýc z nedůwěry brzo dal odprawiti. Než druhý synowec, Julian, caesar na západu, sídlem w Mediolaně, wzdělaný, střídmý

a statečný, získaw lásku wojska znamenitým wítězstwím nad Allemanny, Gallii hubiwšími, prohlášen za augusta; načež slabý Constantius sešel hořem.

Julian (361—363).

Po dosažení samowlády pečowal Julian nejwíce o wzbuzení ducha starořímského; proto přestaupil zase k modloslužebnosti. Nepronásledowal křesťanů, nezawíral kostelů, ale otewřel chrámy. Nebažil po sláwě wojenské hrdina, který Ewropu od moře Atlantského až ke Bosporu protáhl wítězně; jen nutnost wolala ho proti Saporowi do boje, w němž wlídné panowání přečasnau smrtí skončil.

Jovian, Valentinian, Valens.

Po Julianowi wyhlášen byl od wojska za augusta Jovianus, rozený z Pannonie, ducha i srdce šlechetného a křesťanstwí zcela oddaný. Wykaupiw mír od Sapora postaupením pomezní pewnosti Nisibis, wracel se do Constantinopole; zemřel wšak dříwe, než jí dosáhl. Po něm wywolen jiný wůdce rozený z Pannonie, Valentinianus (364), který bratra swého Valense přijal za spoluwládce, poručiw mu Orient. Valentinian byl udatný a šťastný we wálkách s národy germanskými a sarmatskými, kteří pomezí Římská hubili. Valens méně rozšafný než wášniwý, byl horliwý Arian až k ukrutenstwí. W neustálých bojích oba měli co hájiti říšské hranice, Valentinian na Dunaji s Allemanny a Gothy, w Britannii s Kaledony, w Africe s wládci africkými, Valens s Peršany. Ještě za žiwobytí swého Valentinian šarlachem oděl osmiletého syna swého Gratiana, kterýž po smrti otcowě zase čtyrletého bratra swého Valentiniana II přijal za spoluwládce na západu (375). Ale již w roce prwním na to weliký lomoz národů wýchodních ku pomezím Římským walil záhubu.

II. Zkáza říše. — Welké tažení národů severních.

Záhubu tuto připrawowala wnitřní nemoc, která wždy wíce se rozmáhajíc, obrowské tělo říše Římské zponenáhla musela usmrtiti.

www.knihovna.cz

Dwůr Constantinopolský upadl w rozmařilost. Brzo wládly císařowny a kleštěnci, brzo zpupní dwořeníno wé. Slabost plodila nedůwěru, tato ukrutnost. Jednoho z wůdců allemanských dal Valentinian od patau zpowolna upáliti, jiného zawražditi při kwasu; Procopia, prohlášeného za císaře, dal Valens dwěma stromy rozmrštiti; Justus, sudí picentinský, odprawen proto, že se mu snílo o šarlatu, a mnozí urození proto, že se jména jejich začínala slabikami *Theod*, jakž se dle wěštby hadačů náměstek Valensůw měl jmenowati. — U wojště utuchl duch zmužilosti zcela; jen zjednaní barbarowé byli jádrem jeho, kteří se často zpěčowali bojowati se swými krajany, často jim Římany i zradili. Jen po laupeži slídíce hledali wítězstwí pro kořist, jen těm wůdcům byli nakloněni a jich poslušni, kteří jim k ní nejwíce pomáhali, a nezbednosti jejich nejwíce showíwali. Odtud wšeobecné bezprawí a utiskowání, o kterémž prawí Salvianus Massilienský: „Surowost Sasůw, laupežnictwí Alanůw, wzteklost Allemanůw, ukrutenstwí Gepidůw, hanebnost Hunnůw, zpronewěřilost Frankůw, wše to nic proti tomu, co trpěti musíme od prawowěřícich Římanůw: saudcowé naši, ostýchajíli se newinnost potlačiti weřejně, znají nejsprostší spory tak pomásti a prodlaužiti, že na práwo ani není pomyšlení: důchody krajin dohazují se za odměnu císařským miláčkům, kteří potom bywají jejich tryzniči: ba již tak daleko jest, že, kdo chce býti jist, sám se musí zkaziti.“ Takowá pokaženost byla příčinau záhuby, o níž píší sw. Jeronym a Isidor Sevillský: „Nesčíslní rojowé Quadůw, Wandalůw, Sarmatůw, Alanůw, Sasůw, Gepidůw, Herulůw, Allemanůw, Burgundůw se wšech stran přes Rýn se wyřítili; sausedstwo Mohučské, do hlawního kostela se utíkajíc, zmordowáno na stupních oltářů, celá Gallie leží w šírých zříceninách; co ušlo meči, umořeno hladem: když i celá Hispanie byla wylaupena a spálena, sytily se matky w posledních okamženích hynaucího žiwota masem swých dítek, a lítá zwěř, kmena mrtwoly lidskými, dáwila w bezbranných městech, co ještě na žiwu zanechal meč, hlad a mor.“

Co tak kmenowé germanští podwraceli západ, dály se na nejzadnějším wýchodu změny, které diwným příčin a následků spojením Řím rozbořily.

www.libtool.com.cn

III. Hunnowé w Ewropě.

Mezi Sibirií a Čínau bydlel již od starodáwna kalmucký národ Hiongnu, weliký a bojowný, Číňanům diwochy horními nazwaný. Zeď čínská, dlauhá deset tisíc *li* (po 1750 střewících) proti wpádům jeho byla postawena. Ten když zponenáhla působením Číňanů seslábl w domácích různicích, přinucen ku konci prwního století křesťanského z wlasti swé wytáhnauti, a wždy dále tlačen k západu, až roku 374 wedením krále swého Balamíra překročil Wolhu a Don, a kočowné kmeny alanské, bydlící mezi Wolhau, mořem Kaspickým, Kaukasem a Dněprem, podrobil (375). Za času Valense císaře, wyprawují o tom Římané, přiwalil se s nebetyčných sněžných hor neznámý národ Hunnůw do Ewropy; očí krtičích, barwy snědé, nosů ploských, postawy malé, složité; s čarodějnicemi ho na těch horách ďábel zplodil. Nesmírná síla, rychlost, bystrota oka jest jim přirozena; střelcowé byli, bojujíce na koních jako w letu. Prwní zajaté Ewropany obětowali duchům starých swých wládyk.

S částí Alanů spojeni, táhli Hunnowé dále k západu, a udeřili nejprwé na wýchodní Gothy.

IV. Gothowé w říši Římské.

Již byli totiž okolo roku 350 Gothowé od moře Baltického až k Černému přitáhli, a zmocniwše se Dacie Římské pod králem swým Ermannerikem (Hermannreich), založili mocnářstwí, které se wztahowalo od řeky Donu daleko na západ, a dělilo se we wýchodní a západní. We wýchodním wládl starý hrdinský Ermannerik; než ani on ani náměstek jeho Vithimer nemohl odolati praudu walících se nań Hunnů, a Gothowé wýchodní až na Dněster, hranici západních bratří swých, byli wytištěni. Zde se položil Athanarich, král Gothů západních, proti Hunnům; byw ale od nich zapuzen, táhl k Dunaji, a wyžádal od císaře Valense Gothům swým pokojná sídla za Dunajem w Římské Thracii, slíbiw chrániti Římské pomezí, a přijmauti Arianské wyznání wíry. Lstiwé wšak, nelidské a zrádné nakládání Římanů, kteří žádali jen jmění jejich, pudilo je ku pomstě. Uchopiwše se zbroje, hubili a laupili okolní krajiny. Zatím přešli i

www.knihovna.cz

východní Gothowé neochráněný Dunaj, a spojiwše se se západními, táhli proti Constantinopoli. Wytáhl konečně proti nim Valens osobně, ale setkaw se s nimi u Adrianopole, poražen na hlawu, a na útěku w chýši wesnické, kdež se byl ukryl, zahynul w plamenu (378). Nepřetrženým praudem přiwalili se nyní Gothowé ku Constantinopoli; nemohauce wšak dobyti pewného města, rozprostřeli se po krajinách okolních, pleníce šmahem až ku pomezím italským. Dewatenáctiletý Gratian, císař na západu, jemuž po smrti Valensowě připadl Orient, wida, že jest proti nim slabý, wywolil Theodosia, šlechetného a hrdinského Hispana, za spoluwládce, a odewzdal mu správu na wýchodu (379).

V. Theodosius Weliký a synowé jeho, 379—424.

Theodosius nalezl Gothy dílem w Řecku, dílem w Pannonii na laupeži. I poštěstilo se opatrnosti jeho, rozdwojiti barbary, mnohé jejich zástupy potříti, a upokojiti konečně sídly wykázanými w Thracii, kdež podrželi swau wlastní správu, a Římanům se zawázali z platu slaužiti we wálce. Čtyrycet tisíc přijal jich Theodosius pode jménem spojenců císařství wýchodního do služby.

Gratian bránil se zatím na západu proti Wandalům šťastně; ale wojsko wyzdwihlo místo něho hmotnějšího Maxima, který Gratiana zawraždiw, Gallii a Britannii si osobil a mladého Valentiniana II, bratra Gratianowa, wypudil z Italie (383). Brzo wšak dostihla ho msta sprawedliwá; Theodosius, upokojiw wýchod, wytáhl proti němu, porazil ho a usmrtil (388).

Wlada císařství západního připadla nyní Valentinianowi II; nešlechetný ale sluha Eugenius s Arbogastem nešťastného jinocha usmrtiw (392), osobil si wládu, až jej zase Theodosius porazil, a císařství západní s wýchodním spojil we své mocné ruce (394). Wláda jeho byla mírná, účinná, blahoplodná; jen škoda, že příliš krátká, neb již w několika měsících po dosažení samowlády Theodosius Weliký zemřel (395). S ním klesla poslední podpora starého Říma. Horliwau nábožnosti křesťanskau wywrátil Theodosius ostatky pohanstwa w Římě docela, též wítězstwí prawowěrcům zjednal proti bludům Arianům, kteří o božstwí Kristowě jinak než katolici smýšleli, prawíce, že Syn

Otci jen podoben jest, nepak roweň, což sněmem Nicenským bylo zawrženo.

Místo nedorostlých synů Theodosia Welikého wládli ministři; w Constantinopoli místo staršího, *Arcadia*, Rufin, rodem z Gaskonie; na západu místo mladšího, *Honoria*, Stiliko Wandal. Stiliko bažil po poručenství i na východu, Rufin, aby se udržel, popudil Gothy proti Italii. Spokojil se sice Alarich, wůdce Gothůw ještě na nějaký čas praefekturau illyrskau, která mu odkázána byla za Eutropia, náměstka Rufinowa; když ale úroky, které táhl ze Říma, nepořádně byly placeny, wtrhnul do Italie, překročil Po, a položil se tři míle od Ravenny, kdež byl císařský dwůr. Odtud wzkázal císaři Honoriowi: že přišel národ gothický s ženami, dětmi a dobytky žádat o zemi; widíli se císaři, aby ustanowil den, we který by se Gothowé mohli polem setkati s Římany. Honorius odpowěděl, že dowoluje Gothům, coby se jim líbilo, osaditi w Gallii neb Hispanii. Spokojen s odpowědí táhl Alarich pokojně ke Gallii; když pak mezi piemontskými Alpami Gothowé slawili welikonoce, Římané nepřátelsky je přepadli. Tím rozdrážděn Alarich, obrátil se nazpět, a táhl, pomstu soptě, proti Římu. Roku 1164 po wystawění města, dne 23. Srpna nepřemožitedlný světowládný Řím od Alaricha, krále západních Gothů, jest dobyt, a císař Honorius swržen (409). Místo něho ustanowil Alarich jiného, jménem Attala, swrhnul ho zase, a táhl Campanií a Calabrií dolů, chtě se také Sicilie a Afriky zmocniti; w tom wšak zemřel we čtyry a třicátém roce wěku swého. Athaulf (Adolf), synowec a náměstek jeho, wedl Gothy nazpět do Říma a Italií wzhůru do Gallie, a založil zde nowau říši gothickau, která se rozšířila od řeky Rhone a Loire přes hory Pyrenejské a odtud přes celau téměř Hispanii. *Toulouse*, w jižní Gallii bylo hlawní její sídlo. Tím samým časem ztracena i Britannie, založeno králowstwí burgundské w jihowýchodní Gallii skrze Gundichara (Günther), do Norikum (Rakaus) wtlačili se Herulowé a Rügowé, Pannonii (Uhersko a část Rakaus) opanowali Longobardowé, Thracii wýchodní Gothowé. Se wšech stran rozličtí tito polodiwí národowé doráželi na seslablau, wnitřními wzpaurami zedranau říši Římskau, kterau po Arcadiowi řídil

www.libool.com.cn

Theodosius II, po Honoriowi Valentinian III pod správau matky své Pulcherie.

VI. Valentinian III (424 — 455).

Sotwa Theodosius II wrtkawau korunu upewnil na hlawě bratrowce swého Valentiniana III, ztracena mu Afrika. Aetius totiž, ctižádostiwý, lícoměrný polní wůdce, osočil Bonifacia, wěrného místodržícího w Africe, u císařowny, tak že jej co nebezpečného powolala do Říma. K ochraně své powolal Bonifacius ku pomoci Genserícha, krále wandalského z Hispanie, kteryžto, přeplawiw se s ukrutným wojskem swým do Afriky, Bonifacia, zatím jinak zpraweného, i s pomocným wojskem císaře Theodosia porazil, Karthaga, hlawy Afriky, dobyl, a založil w Africe říši wandalskau. Ještě větší ztrátau ale hrozil nyní *Attila*, král hunský. — Na jedné pláni pannonské, we weliké ohražené wesnici zdwihalo se w středu welikého dworu dřewěné, mnohými chodbami opásané stawení. Zde bydlel Attila, král národu hunského. Malé byl postawy, ale silný, s welikau hlawau a wpadlýma malýma očima, jimiž zíral pyšně; chůze a spůsoby ukazowaly panowníka; nejraději se zwal metlau boží. Wšickni národowé, od Wolhy až přes Pannonii, Hunnowé, Gepidowé, Longobardowé, Awarowé, wýchodní Gothowé kořili se wládě jeho, a císař Theodosius platil mu daň. Tomu se zasnaubila Honoria, císaře Valentiniana III sestra, a wyzwala jej do Italie.

S půl millionem barbarů walil se Attila k západu; po prawém pořičí Dunaje do Allemannska, přes Rýn do Gallie; hrůza kráčela před ním, smrt a záhuba za ním. W planinách Chalonských nad řekau Marnau setkal se s wojskem západním spojeným se Římany, jehožto lewé křídlo wedl Aetius, Římský wéwoda, prawé Dětřich, král západo-gotský, střed pak Sangipan, král burgundský. Pod Attilau řídili křídlo jedno Harderich král Gepidůw, druhé Theudmir, Dětřich, Walamir, knížata wýchodo-gotská. Před bitwau swolal Attila wéwody a řečnil: „Nic malého nemám já powěděti, wy ode mne slyšeti; stůjte mužně; udeřte, rozbite, zprorážejte wšecko; oni se šikují, wy se obořte; obořte se na Alany a Gothy, w těch záleží síla nepřátelská; musíteli

zemříti, zemřete i na útěku; na mne hleďte, já kráčím napřed; kdo mne nenásleduje, jest syn smrti.“ Útok učiněn; seč byla přehrozná (450); w saumraku nočním cauwnul Attila, by se posilnil k nowému útoku. Již roku 452 stál w Italii; město Aquileja, které se mu protiwilo, wywráceno z kořene; obywatelé mužští pobiti, ženy a děti uwedeny w porobu, pak wydrancowána města Mediolan, Pavia, Verona, Bergamo a t. d. a wzata Ravenna. Sem přišel ze Říma wážný, wýmluwný papež Leo k Attilowi s dary, a pohnul barbarského hrdinu tak, že wytáhl z Italie. Nato hrozil wýchodu; wždy wšak byl i západu hrozný, ale w náručí krásné Hildichundy (Idliky), nowé choti swé, zemřel (453). Po něm nebylo wládce tak mocného, národowé jeho se rozdělili, a z diwadla historického zmizeli.

VII. Pád říše západní (455 — 476).

Zkažený Řím neušel ale proto pádu swého; ještě od jinud bylo barbarů dosti ku potrestání zpupné jeho rozmařilosti. Ničemný Valentinian kratochwílil smilstwím, a porušil ženu Maxima, polního správce. Ze msty osočil Maximus Aetia, praefekta stráže, milého wojsku. Valentinian dal odprawiti jedinau swau podporu. Snadná byla nyní pomsta; císař zawražděn od stráže, a Maximus na trůn císařský powýšen, přinutil císařownu Eudocii k manželstwí. Eudocia wšak wylákawši mu tajemstwí podílu při wraždě císařowě, powolala krále wandalského z Afriky, aby ji z rukau wražedníka wyswobodil. Genserich přitáhl, a dobyl Říma; Maximus zabit, a město po čtrnácte dní wybíjeno, císařowá s rodem swým, mládež a šlechta wlečena do Karthaga, celá Campanie popleněna. Genserich byl mstitelem Hannibalowým. Jako stínowé mizeli nyní po sobě císařowé Římští; wždy wíce barbarowé sewerní k Římu se blížili. Alani, diwochowé z hor Kaukaských přiběhlí, walili se přes Alpy (457). Proti nim táhl císař Majorian, zmužilý wojín powolaný na trůn Římský po ctnostném Avitowi, který brzo po zwolení swém wládu byl složil. On byl s to Řím obhájiti, pročež od wojska swého zawražděn (467). Ricimer, wéwoda císařský porazil Alany u Pergama, a pak swrhnul Severa, pána swého, náměstka Majorianowa, a

wedl wládu po dwě léta, až pak Leo, císař Byzantinský, na žádost Římanů wyhlásil za císaře Anthemia, swata Severowa, jejž ale Ricimer porazil a zawraždil. Po třech měsících zemřel Ricimer, a w sedmi náměstek jeho Olybrius, zeť Valentiniana III. Glycerius, po něm zwolený, ustaupil Juliowi, ustanowenému od Leona Byzantinského, a proměnil císařské žezlo s berlau biskupskau. Julia swrhnul wéwoda jeho Orestes, a posadil mladičkého syna swého, *Romula Augustula* na trůn. Tu přitáhl *Odoacer*, kníže Herulůw, diwokého národu germanského, od Dunaje do Italie. Orestes, císařův otec, obležen od něho w Pavii, a po dobytí města usmrcen. Osiřelý císař přišel do nepřátelského táboru, a složil korunu swau k nohaum hrozného wítěze. Newinné mládí pohnulo tímto, i ušetřil krwe jeho, a zaslal jej na starý zámek Lucullianum do Campanie. S ním se císařstwí Římské skončilo; w Italii rozdělili se Germanowé, a západní říše zahynula. To se stalo r. 476 po narození Kristowě, 1229 po wystawení Říma.

Smutný pád Říma jest živý obraz pomíjející sláwy zemské, a nedmylnau hlásá prawdu, že ne w počtu a rozlehlosti krajin, ani we množstwí a bohatstwí měst, ani w hojnosti wojska, nýbrž jen we ctnosti občanů a wlády záleží síla a blaženost národu, a že nemrawnost a prostopášnost jak jednotliwým osobám tak podobně i celým státům, byťby byli sebe větší a mocnější, přináší jistau záhubu. Řím byl nejšťastnější, pokud byl nejctnostnější. Beze škody odrážela se každá bauře nepřátelská od jeho hradeb, dokad je hájila láska k wlasti; slawně se rozlétali po širém oboru země wítězní orlowé Římští, pokud je prowázela kázeň Římská; rády bydlely Musy na rozkošném pomoří campanském w sadech Scipionowých, Lucullowých, Ciceronowých a Pliniowých, pokud wanul jasný wzduch swobodné a mírné wlády na ně. Když wšak lásku wlastenskau zapudila podlá sobětnost, starau kázeň newázanost, wlády mírnost a swobodnost ohawné ukrutenstwí a černá nedůwěra: tu bojowal Říman proti Římanu, bratr proti bratru, wládla dýka wraždeníka, a mečowé drzých zbrojnošů rozsuzowali mezi štěstím a neštěstím millionů, kteří utopiwše sílu těla i ducha w ohawné rozmařilosti, w mrzkém otroctwí se plazili.

Zkažené plémě muselo se obnowiti čerstwau krwí; přišli diwochowé a usadili se w Římě.

Přehled politický při pádu Říma.

Rumy powstalé ze zbořené swětoříše Římské po skončení císařstwí w rozličném stawu se nacházely: W *Italii* zůstala pod Odoakrem správa Římská i zákony domácí, třetina však wšech polností italských připadla germanským jeho bojownikům, kteří se nyní w Italii usadili, a tím proměna obywatelů, jmění i mrawů zde se připrawowala. *Afrika a ostrowy Středomořské* byly opanowány od Wandalů, národu ze wšech germanských nejsurowějšího, kteří olaupiwše tamní obywatelstwo wšeho zboží, w robotníky swé je obrátili. Jsauce Ariani, stíhali katolíky, a tryznili jejich duchowenstwo. Loďstwa wandalská byla dlauhý čas hrůzau wšech pomoří středozemních, na nichž prowozowali laupež mořskau. — *Hispanie* téměř celá byla podrobena Wizigothům (Gothům západním), kromě Galicie a sewerního Portugalu, kdež se udrželi Suewowé. Staří obywatelé domácí podrželi sice správu a řeč Římskau i náboženstwí katolické, ač Gothowé byli Ariani; a wšak nepřátelskými wpády těchto barbarů, Wandalů, Sucwů, Alanů a válkami Wizigothů Hispanie welikau záhubu wytrpěla, a mnohé ondy kwetewší krajiny obráceny jsau w pustiny. — *Gallie* na šestero různých okresů se rozpadla. Jih zaujali na západu Wizigothowé, na wýchodu Burgundowé, odňawše předešlým obywatelům část polností, ostatně jazyk i zákony jim ponechawše, jež sami zponenáhla od přemožených přijali. Sewer a západ opanowali Allemannowé a Frankowé, kteří s pohanstwím déle zachowali původní surowost; na sewerozápadu w bywalé Armorice spůsobili obywatelé keltičtí přijetím wypuzených kmenowců z Britannie říši britanskau. U prostřed mezi těmito národy germanskými a keltickými zůstal ještě malý okres Římský, jenž se však za wládce Egidia a syna jeho Syagria učinil neodwislým. Na *ostrowích britannských* Římané Irska a Skotska nikdy nedobyli, ano proti nápadům Piktů a Šotů provincii britanskau zdmi a waly hájiti musili. Z počátku pátého sto-

letí opustili ji docela, načež se z větší části za kořist dostala vystěhowancům germanským. *Germanie*, pokud byla Římská, nyní oswobozena, a nowé říše z ní powstalé objewí se w nejprwé příštím okresu.

Wýchodní říše Římská čili *řecká* obsahowala w Ewropě Thracii, Macedonii, Epirus, Řecko a Illyricum; w Asii Malau Asii, Syrii až k Eufratu a Mesopotamii, w Africe Aegypt a sewerní Afriku s Cyrenau. Nejwětší nepřátelé říše wýchodní byli *Peršané*, jejichž říše z počátku třetího století obnowena jest na rumích parthické od Sassanowců. *Armenie* byla říše neodwislá, od Řeků i Peršanů saužená.

Národowé okolní.

A) W Ewropě.

1. Germani.

Za hranicemi světořiše Římské bytowali w Ewropě swobodní, od Římanů nepodrobení národowé germanští a slowanští, z nichž onino rozbiwše ráznau pěstí rozmařilý Řím, na zříceninách jeho západních hlučně se usadili, tito pak wíce potichu zaujali welikau část císařstwí wýchodního.

Na seweru od Dunaje a na wýchodu od Rýnu rozprostírala se daleko k wýchodu i seweru *Weliká Germanie*, obydlena mnohými kmeny německými, jež Tacitus rozděluje na *Ingaewony*, *Istaewony* a *Hermiony*, z nichž první sídlili na sewerozápadu, druzí po Rýnu, třetí wnitř Germanie, k nimž pak Plinius w jihowýchodu ještě přidáwá *Bastarny*. Kteří kmenowé germanští k těm neb oněm náleželi, není jisto; nejznamenitější z nich byli následující: Sewerně wedlé Batawů sídleli *Frisowé* a diwocí Brukterowé, wýchodněji *Sikambrowé*, *Kattowé* a *Cheruskowé*. Nad jiné mocnější *Suewowé* rozšířeni byli dále na wýchod i hlaub k jihu, k nimž náleželi mnozí jiní kmenowé, jakož *Longobardowé*, *Anglowé*, *Sasowé*, *Herulowé*, *Wandalowé*, *Burgundowé* i *Allemannowé*. Mezi Labem a Salau sídleli *Hermundurowé*, na Rýnu *Markomannowé*, kteří později přitáhli do Čech, a jižně pod nimi *Quadowé*. Od wpádu *Kimbrů* a *Teutonů* do Italie, jimžto se Římanům ponejprw strašliwě zjewili, až do Julia Caesara Římané s Germany málo obcowali; Caesar

potkal se ale s *Ariovistem*, wůdcem Suewů, kterýž se byl zmocnil části Galie, a poraziw jej, stíhal jej za Rýn do wlastní Germanie. Od té doby trwaly skoro neustále wálky Římanů s Germany, nejprwé na Rýnu, a po opanowání Wendelicie a Norika za Augusta také na Dunaji. Newlastní syn jeho, hrdinský *Drusus* učinil čtwero tažení wálečných do Germanie, kdež proniknul až k Labi, nemohl wšak těchto zemí trwanliwě opanowati. Bratr jeho *Tiberius* podrobil po něm kmeny mezi Rýnem a Weserau docela, přilákaw mnohé lstiwě na swau stranu. Wždy ale nowí a wždy mocnější powstáwali obráncowé swobody germanské proti Římským utlačitelům. *Marbod*, wůdce *Markomannů*, přitáh do Bojohemu, wytlačil Boje z této země, nynější wlasti naší, a odtud jako z přirozené pewnosti dorážel na Římany. S dwanácti legiemi přitáhl proti němu Tiberius z Pannonie; nemoh wšak ničehož wyříditi, uzawřel pokoj. Mezi Rýnem a Weserau postawen byl wůdce Římský *Quintilius Varus*, jenž w opanowané krajiny správu Římskau chtěl uwáděti. Proti němu powstal *Arminius* (Hermann) *kníže Cherusků*, který přilákaw wojsko Římské do bažin diwokých lesů *Teutoburských* úplnau porážkau je zahubil. Sám Varus padl, a legie Římské pohřbeny w germanských pustinách (9 po Kr.). Když byl Tiberius powýšen na trůn, wedl wálku německau bratrowec jeho, šlechetný *Germanicus*, Drusůw syn, i pronikl hluboko do Germanie, přemohl kmeny Kattů a Marsů, zwítězil nad Hermannem, zajal choť jeho *Thusneldu*, a w Římě w triumfu ji uwedl. Neswornost Germanů usnadňowala Římanům pokrok; *Marbod* a *Hermann* wálčili proti sobě, až oba padli zradau a říše jejich poklesly. Později, za wálek domácích po smrti Neronowě, když wedením *Claudia Civile* národ *batavský* proti Římanům se pozdwihl, obnowili i Germani wpády swé přes Rýn do říše Římské. Udusil sice nebezpečnau bauři batavskau legat císaře Wespasiana, wýtečný *Petilius Cerealis;* od té doby wšak wždy hojněji dály se náwaly Germanů přes Římské hranice, po kořisti a laupeži slídících. Wýteční císařowé, jako *Trajan*, drželi je ještě na uzdě, hledíce je rozdwojiti a pokroky barbarů zastawiti twrzemi a hradbami; než i tito nahlédli zponenáhla, že potřeba jest spojené síly proti podmanitelům,

a w polowici druhého století uzawřeli mezi sebau weliký spolek, w jehož čele stáli Markomanni. Tu nastala ona weliká a Římanům welmi nebezpečná *válka markomanská* (166—180), w níž hrdinský *Marcus Aurelius* sám wšecku umělost válečnau a wšelikau sílu říše Římské na to musil wynaložiti, aby dosáhl wítězstwí. Nástupce jeho Commodus raději pokoj kaupil, a Římané ustaupili za Dunaj. — Od počátku třetího století wpády germanských kmenů dály se wždy hojněji. Mezi těmito wynikali nyní na západu Germanie *Allemannowé*, nad nimi po prawém břehu Rýnu *Frankowé*, na pomoří sewerním *Sasowé*, na dolním Labi *Longobardowé;* od moře Baltického jižně až k Černému bauřili *Wandalowé*, *Gepidowé*, *Burgundowé*, *Gothowé*, a wýchodně od těchto ještě *Alanowé*. Nejprwé prorazili hranice Římské Allemannowé a usadili se w hornaté zemi mezi Mohanem, Rýnem a Dunajem, odkudž přes Rýn činili wpády do Gallie. Frankowé usadiwše se na ostrowích batawských odtud sáhati počínali do Belgie a již i do Gallie, Sasowé laupežemi mořskými sužowali pomoří Gallie i Britannie, Gothowé na wýchodu Dacii a hranicím podunajským hrozili. Nemohauce císařowé hájiti tak rozlehlých hranic proti tolikerým nepřátelům, najímali wojska jejich do swé služby, a nechámali je se usazowati w pohraničných krajinách. Zmatky říše prostřed třetího století lákaly barbary dále. Allemannowé, Frankowé a s nimi Burgundowé činili laupežná tažení do Gallie, i až do Hispanie, a Gothowé w Thracii císaře Decia poraziwše, nástupce jeho Galla přinutili k placení tributu. Panujíce na sewerním pomoří Černomořském, prowozowali odtud laupež mořskau po wšech pomořských krajinách Malé Asie, Thracie, Macedonie, Řecka a Illyrie, wybíjejíce a drancujíce nejbohatší města, jako Trapezunt, Nikomedii, Nicaeu i Atheny. Císař *Claudius* oslawil ještě jedenkráte jméno Římské proti Germanům, wypudiw Allemanny a poraziw Gothy, odkudž zaslaužil jména Gothicus; načež nástupce jeho *Aurelian* Dacii zanechaw Gothům, hranice podunajské zase obnowil. Od té doby byl s Gothy as padesát let pokoj; ale na západu opětowaly se wpády Germanů přes hranice Římské neustále. Probus císař podrobil sice Allemanny, přinutiw je platiti daň a dáwati bojowníky

k legiím; ale po jeho smrti zase odpadli, a činili nowé wpády do Gallie; Frankowé pak opanowali Belgii. W různicích, které předcházely wládu císaře Constantina, tropili Germani wšude nowé bauře po hranicích; ale Constantin je skrotil, wypudil je z Gallie, poplenil krajiny na prawém břehu Rýna, obnowil twrze a hradby na této řece, a Gothy tažením do Dacie přinutil ku placení tributu. Tak bylo až do wpádu Hunnůw do Ewropy, jimiž kmenowé germanští od wýchodu tištěni jsauce k západu, netoliko jako potud jednotnými nápady, nýbrž jedním náwalem do říše Římské se whrnuli, a jakož swrchu okázáno, konec jí učinili.

Wšickni kmenowé germanští byli za časů Římských národ diwoký, pastwau dobytka, lowem a kořistí wálečnau se žiwící, orby welmi málo dbali, a přebýwali w chyších po různu roztraušených. Lid dělil se na trojí třídu: swobodníky, šlechtu a roby; každý kmen obýwal w kraji swém (Gau) rozděleném na dědiny; swobodní scházeli se na sněm (Gauding), kdež rokowali o mír a wálku, a wolili saudce a wůdce; swobodný jen od swobodného sauzen weřejně. rob neměl žádného práwa. Wina proti obci trestána smrtí, proti jednotliwcům penězi (Wehrgeld), a kdo jich nechtěl přijmauti, mohl pomstu hledati zbraní. We wálce byl každý swobodný bojownikem, a šel za wyzwáním wůdce (Heerbann), pokud toho žádala potřeba; ženy a děti šly s ním, potrawu snášejíce, a w boji powzbuzujíce k zmužilosti. Mnozí shromáždili se také mimo potřebu a wyzwání u wůdce (Herzog) jakožto společníci dobrowolní (comites, Geraffa, Graf) zawázawše se jemu wěrau a poslušenstwím, wycházejícímu buď na kořist neb na wýboj. Před každým předsewzetím tázali se kněží bohů o wěštbu, sledowali wojska, a přinášeli z hájů bohům zaswěcených poswátné prapory. Hlawní bohowé byli *Odin* čili *Wodan*, otec wšeho lidstwa, a *Freya*, wšeživná matka země. Po nich ctěn *Thor*, hromowládný bůh wálky; *Thuiskon* a syn jeho *Man* byli báječní původowé národu. We mrawích byla surowá jednoduchost; wěrnost manželská a chwalitebné pohostinstwí; opilstwí pak a hrání až o osobní swobodu byly obyčejné neprawosti.

www.libtool.com.cn

2. Slowané.

Že veliký pronárod srbský čili slowanský, známý starým Římanům pod jménem Wendů (Venedů) neb Winidů, již za časů předhistorických po střední Ewropě byl rozšířen, hned z počátku jest podotknuto. Stará tato již předhistorická wlast Slowanů byly krajiny zatatranské mezi mořem Baltickým a řekau Donem, kteréžto obšírné země w zeměpisu Ptolemaea obsaženy jsau pod jménem Sarmatia europaea. Hranice této prastaré wlasti Slowanů byly za Ptolemaea: sewerně moře Baltické, jižně Černé, na západě Tatry (Karpaty), na wýchodě Don, hořejší Wolha až do končin Čudů (Finnů) za Nowohradem. Dříwe ještě, před čtwrtým stoletím před Kristem sáhali Slowané mnohem dále na jih, totiž přes Tatry až do Illyrikum a k moři Adriatskému, rozprostřeni jsauce po wšech krajinách podunajských w nynějších Uhřích, až odtud we čtwrtém století před Kr. wypuzeni bywše od Wlachů čili Celtů, obmezeni zůstali Tatrami. Teprwa w šestém a sedmém století po Kr., když hlawní bauře národů wýchodních pominula, Slowané zase tyto na čas ztracené krajiny podunajské opanowali. z nichž teprwé wpádem Maďarů z části opět jsau wytištěni. Od nepamětných časů dosahowali Slowané, jakž se zdá, ještě dále na západ, od ústí Labe k Rýnu a po něm až ke Středozemnímu moři. Neb dle swědectwí Římských letopisců wedl národ wendický již mnohá léta před Kristem obchod po moři, osadil nejen břehy a ostrowy moře Baltického, ale i w nynější Anglii založil města, wztahowal se po březích nynější Francie do Venedska (Vendé) a podobno prawdě, že spojen jsa s Adriatickými Venety obchod wedl s Karthaginskými, s Řeky a Foeničany. Tyto wšak obchod wedaucí osady již w dáwném wěku zašly; na Adriatském moři již mnohá století před Kristem podrobeny byly Římanům, we franských krajinách podmaněny od Caesara a Gallů, w Angličanech pak od wpadlých Sasů skoro zahlazeny.

Nejstarší zprawy o Slowanech sáhají nejméně až do šestého století před Kristem, když Řekowé a Foeničané z oněch sewerních krajin dostáwali jantar, dobýwaný na pomoří Baltickém, Slowany obydleném. Herodot připomíná

o welikém národu Budinûw, as w nynější Wolyni a Bělorusi bydliwších, prawě, že jsau kmen weliký a četný, očí siwých a wlasů swětlohnědých, původní obywatelé swé krajiny, že wedau žiwot pastýřský, a samojediní w těch stranách i šišky smrkowé za pokrm užíwají. Země jejich oplýwá dříwím; w nejhustším lese nalezá se jezero a bláto obrostlé rákosím, w němž se lowí wydry, bobři a jiná zwířata, z jejichž kožší dělají se kožichy. Tacitus prawí o Wenedech, že stawěli domy, užíwali štítûw, a zwyklí choditi pěšky, rychlostí noh předčili; *Caesar*, že w nesčíslném počtu bydlíce na Baltu, strojili lodě a plawili se po moři. Prokop, pozdější historik Byzantinský, píše o nich; „Slowané a Antowé nemají samowládce žádného, nýbrž od starodáwna správu demokratickau, o záležitosti obecní wespolek rokujíce. Ostatní wše ustanoweno jest u nich pewnými zákony od starodáwna. Stwořitele hromu uznáwají za jediného boha a jediného pána wšehomíra. Jemu obětují woly a zwířata rozličná, osudu neznajíce aniž mu přiwlastňujíce jakau mocnost nad lidmi. Když jim ale buď na loži chorobném neb na bojišti hrozí smrt, tu zaslibují bohu žertwy, jestli je zachowá při žiwotě, které wyprostěni jsauce swědomitě obětují, domníwajíce se, že jim obět zachowala žiwot. Předce wšak i řeky a nymfy cti a jisté duchy, jimž wšem konají žertwy, při kterých také wěští. Za obydlí mají nuzné chatrče, a často táhnau z místa na místo. Do boje jdau wětším dílem pěšky, ozbrojeni jsauce jen malými pawézami a sudlicemi. Krunýřů nikdy neužiwají, ba někteří ani košil nemají nebo jiných šatů, nýbrž jen we spodkách jdau do boje. Oba národy mluwí jednu řeč, která zní welmi cize. W postawě zewnitřní též ani nejmenšího rozdílu mezi nimi není; weskrz wysocí jsau a silní, pleť jejich není tuze bílá a wlasy nejsau rusé ani zcela černé, nýbrž u wšech přihnědlé. Pokrmy jejich jsau hrubé a nechutně připraweny, jako u Massagetů, jimž i w nečistotě jsau rowni. Zlostní wšak a falešní dokonce nejsau, nýbrž poctiwí, což jest také ostatek mrawů hunských. Předtím míwali Slowané i Antowé jméno jedno, a slauli Sporowé (Srbowé), snad proto že *σποράδην* t. j. po různu ostáwali, protož také krajiny tak rozlehlé zalidňují; neb

www.knihovna.cz

největší část zemí naddunajských jimi jest osazena.“ Podobně císař Mauritius w šestém století o nich píše, že swobodu nade wšecko milowali, hostinstwí swatě šetřili, zajatých nepřátel na swobodu propauštěli, a stydliwosti, wěrnosti a lásky manželské nad míru zachowáwali, takže ženy mnohé při smrti muže samy se usmrcowaly, nemohauce snésti rozlaučení. Mezi zwláštní umění jejich náleželo potápění se w řekách, kdež dlauhý čas pod wodau setrwáwali, dýchajíce dlauhými dutými třtinami, čnějícími nad powrch wody. Život wedauce pokojný a rolnický, nehledali laupeže a kořistí, a jakkoli udatní w obraně sebe samých, nikdy newedli válek nápadných, kromě když těžce byli popuzeni. „Neumíme zacházeti se zbrojí, a hráme toliko na hausle,“ prawili císaři Mauriciowi slowanští poslowé, wyslaní k awarskému chanu, který na konci šestého století bojowaw proti Řekům, i Baltické Slowany proti nim chtěl ozbrojiti; „není železa w krajinách našich, a my, neznajíce wojny a milujíce hudbu, wedeme život pokojný.“ Z těchto swědectwí již hlawní znakowé národu slowanského wyplywají, totiž pokojnost, pilnost, upřímnost, srdnatost, dobrotiwost a milowání swobody. Daleko tedy předčili nad barbary teprw pozdèji do Ewropy wniklé, jak přirozenau powahau tak i čilým rázem swé národnosti, což neméně než jiná swědectwí historická starobylau usedlost jejich w pewných ewropejských sídlech dokazuje. Když wše wůkol leželo w temnu barbarském, pracowali oni tiše na zachowání nejpotřebnějších umění, opatřujíce sewer Ewropy plody přírody a umělosti asiatské i řecké. Proto wznikla u nich welmi časně lidnatá, obchodem znamenitá města. Již Herodot připomíná weliké město slowanských Budinů, řečené Gelonos, ode dřewa stawené, ozdobené chrámy dřewěnými, a opatřené hradbami. Wineta čili Wolin na ostrowě Wolinském byl staroslowanský Amstrdam, Kyjow na Dněpru, Nowgorod na Wolchowu wzrostše w znamenitá sídla obchodu, spojowali moře Černé s Wýchodním. W Germansku zanášeli se Slowané hornictwím a kowářstwím, swářeli sůl, tkali plátna, wařili medowinu, sázeli štěpy a wzděláwali role. Již za starodáwna znali písmo, mající zákony psané na deskách dřewěných neb kamenných (desky prawdodatné), a nazýwali

www.libtool.com.cn

písmo bukwica neb bogwězda (bohowěda), bez pochyby proto, že jím psány byly swaté knihy jejich. Náboženstwí jejich bylo wznešenější než okolních barbarů. Ctili jednoho toliko boha nejwyššího, *Peruna*, hromowládného twůrce celého swěta. Měli za to, že duše nesmrtedlná k němu přijde a buď pokutu buď náhradu wezme za předešlý žiwot. Nestawěli mu chrámů, saudíce, žeby lidé nehodni byli wcházeti do jeho obydlí; zaswěcowali mu toliko háje a lesy a přinášeli oběti. On byl síla, moc a duch wšehomíra. Jemu podřízeni byli *Bělboh*, bůh dobrý, půwod dobrých mocností, a *Černoboh*, půwod zlého. Weselými hrami a zábawami ctili Bělboha, naproti tomu Černoboha smiřowali smutným a žalostným hlasem, a přinášeli mu krwawé žertwy. Božskau čest prokazowali též lásce hostinské pode jménem *Radehosta*, wlídně přijímajíce cizince, a sdělujíce jim swé statky. W bohyni *Prove* ctili práwa swobodnosti swé, a *Lada*, bohyně lásky, jest bohyně slowanská národní, s níž ctěna i *Živěna*, bohyně úrody. Těmto podřízeným mocnostem stawil Slowan chrámy a spojowal ctění jich s ctěním jediného nejwyššího boha.

Národ tak weliký, již w šedé starowěkosti tak důležitý, zasluhowalby owšem historii určitau, z níž bychom zajisté wíce seznali než pauhé boje a wálky; darmo wšak hledáme jí, nazmar taužíme po ní; jen různá podání, domněnky a chudé zprávy spisowatelů cizích zawírají dějiny starých Slowanů potud, pokud buď prospěšně neb škodliwě sáhali w děje wlasti jejich, ostatně si málo wšímajíce tichých a pokojných. Neb historie, bohužel, nejraději péro swé smáčí w krwi; co který národ pohubil, poplenil, pobil a pobořil, wěrně zaznamenala, ceníc welikost dle tisíců zbitých lidí, podrobených národů a wydrancowaných krajin, mlčením pomíjejíc to, co který w tichosti wzdělal a zwelebil. O Germanech, o Hunech a jiných, kteří co lítá zwěř slídili po Ewropě a bauřili, dosti jest truchliwých památek; o Slowanech mírných, pokojných, pilných welmi málo. Newyznamenali se proléwáním krwe; proto w krwawých časích zůstali neznámi. A co nám o nich wědomo, to ještě slyšíme z většího dílu z úst nepřátelských, zpotwořeno a zhnuseno, kdež naproti tomu památky národní, jichž stáwalo, wšecko co pěli od

božstwa nadšení bardowé slowanští, od Thamira thrackého, o němž připomíná Homer, až do Lumíra českého, zničeno jest horlením pro náboženstwí křesťanské. Rozdrobeni jsauce na mnohé obce od sebe neodwislé, newzdělali za oněch časů žádného wělikého občanstwa, kteréby náwalům baurících národů, Germanů a Hunnů, bylo mohlo odolati. Milowání wolnosti málokdy dopauštělo spolčení rozličných kmenů; strom swobody, jejž mezi sebau wštěpili, neměl kořenů spojených, pročež wichřice snadno jej wywrátila. Gothowé a po nich Hunnowé z části je podrobili, baurîce přes ně dále; oni wšak zůstali w prwotních sídlech swých, pewně jsauce zakotweni rolnictwím we dáwných wlastech; a když bauře pominula, wynikly jejich obce a státy na dějepisné světlo, jakož je w příštím okresu spatříme.

B) W Asii.

Co Germani w Ewropě, to byli klesající říši Římské w Asii Parthowé a po nich Peršané. Wálky s Parthy na wýchodu a s Germany na západu imperatory Římské bawily téměř neustále. Za Augusta sice upokojili se, a Fraates IV nawrátil mu prápory, jež byl ondy ztratil Crassus; po něm wšak byly wálky zase obnoweny, a s přestáwkami wedeny štěstím střídawým. Nejmocněji wystaupil proti Parthům Trajanus, wybojowaw wšecky země až k řece Tigru, kterauž ustanowil za hranici říše. Po smrti jeho Parthowé se zase zotawili; řekau hraniční učiněn jako prwé Eufrat.

Za wlády císaře Alexandra Severa powstal proti Artabanowi IV, králi parthskému, *Arčir Babekan* (Artaxerxes) *Sassanowec*, potomek prý královského rodu staroperského, porazil jej w bitwě třídenní, w níž Artaban padl, a wypnul se sám na trůn jeho říše, nyní zaše *perskau* nazwané (226). Sám nazýwal se králem králůw, prawě se býti powolána, aby staroslawnau říši Kyrowu zase obnowil. Protož obnowil zase náboženstwí Zoroastrowo, a wyprawil poselstwí k Římanům, welc, aby mu nawrátili wšecky země w Asii a Africe, které byly někdy náležely k říši Daria. S třemi wojsky wytáhl proti němu Alexander Severus, i wedena byla wálka těžká, krwawá, bez rozhodnutí. *Sapor I*, syn jeho, podrobil Armenii, nad kterauž ještě wládl rod Arsa-

cesům, a porazil Valeriana císaře u Edessy, kdež císař sám jat a pak barbarsky odprawen. Zůřením dokazowal Sapor mocnost swau; slawná Antiochie s mnohými jinými městy od něho strašně wydrancowána, a celé krajiny obráceny w pauště. Odenat Palmyrský a wítězný Aurelian potrestali jej a zapudili nazpět za Eufrat. Za Diokletiana bojowáno o Armenii, w níž Tiridates Arsacowec podporowán od Římanů. *Naersi* čili Narses, král perský, porazil odbojníky, a hrozil Římanům; Diocletian wyslal proti němu Galeria, kterýž jej přinutil k míru a odstaupení Mesopotamie i Armenie (297). *Sapor II* (308—380) obnowil válku s Římany po smrti Constantina Welikého, a klesající Řím již mu nemohl odolati. Mesopotamie a wšecky krajiny ondy od Galeria wybojowané, za Constantina, Juliana i Joviana po mnohých porážkách zase jsau ztraceny, a při pádu Říma opanowala w Asii říše Sassanowců.

O wzdálené a tiché *Indii* dějepiscowé Římští ničehož newyprawují, neb tam Římané newedli válek; občanská podoba její nepochybně zůstáwala tatáž, w jaké jsme ji spatřili hned z počátku. Když Alexander Weliký odtáhl z Indie, ustanowil nad dobytými zeměmi indickými tři náměstky, Tiriaspa nad krajinami od Paropamisu až k řece Kophes řečené, Taxila na západu řeky Indu, kde nyní Kabul, a poplatného krále Pora od Indu až k řece Hyphasis s městem Pattala. Po něm powstal *Sandrokottus*, rodilý Ind, který přemoh Prasie a Gangaridy, welikau říši založil na Gangesu. Proti němu wytáhl Seleukus Nikator, a pronikl až na Palibothru, na ústí Gangesu, odtáhl wšak zase, obdržew 500 slonů darem. Antiochus Weliký wnikl přes Baktrii do Indie pro slony, jež potřebowal proti Římu. Později Baktriani části Indie se zmocnili, a Parthowé díl opanowali. Od těch dob nemáme zpráw o Indii, leč že Trajan lodstwo proti nim z moře Čerweného se chystal wyprawiti, čehož ale newykonal. W *Číně* toliko proměny panownických rodin letopiscowé domácí udáwají; ostatně wšecko zůstáwalo při obwyklém despotickém řádu. Častěji rozpadala se obšírná říše Římská na mnohé menší, wždy ale zase spojena w rukau jednotliwých panowníků, kteří přízniwých okolností uměli použiti. Takowý byl *Tši-hoang-Ti*, otec rodu *Hehu-Tsin*,

www.libtool.com.cn

který mocnářství čínské zase spojil w jedno, a welikau zeď dokonal. Swaté knihy čínské dal spáliti, protože obsahowaly wěci odporné jeho samowládě. Než již wnuk jeho ztratil samowládu říše i žiwot wzpaurau národu, načež se Čína zase rozpadla a Hunnům se stala poplatnau. Zmatku i platu tomuto konec učinila dynastie *Han*, za kteréž se Čína rozšířila až přes Siam, Kambožu a Bengal, rozprostřewši hranice swé přes Koreu až k wýchodnímu oceanu. Nejwyššího stupně moci dosáhla za wlády císaře *Ho-ti*, kterýž Hunny přemohl a wypudil z jejich sídel. Ten wyslal wojenské wůdce swé až k moři Kaspickému, aby odtamtud do weliké říše *Ta-tsin*, nepochybně Římské, pronikli, a pomoci jeho král parthický hledal snad proti Trajanowi. Po pádu rodiny Han Čína zase seslabla, a když Theodosius říši Římskau rozdělil na wýchodní a západní, rozpadla se i Čína w říši jižní a sewerní.

www.libtool.com.cn

O B S A H

dílu prvního.

Stránka

Úvod 1

Okres I. Od počátku člověčenstwa až do obnowení jeho po potopě světa.

Okres II. Od obnowení člověčenstwa po potopě světa až do smrti Cyrowy.

Oddělení I. Od obnowení člověčenstwa po potopě až do samowlády Ninowy.

Rozmnožení člověčenstwa, Babel, rozptýlení národů.

prwní státowé 9

1. Říše Sinear čili starobabylonská 10

2. Říše Elam (Elijmais) okolo 2000 před Kristem . 11

3. Říše aegyptská . . . . . —

1. Národ foenický 14

2. Národ hebrejský 14

3. Meroe 16

Oddělení II. Ode wzniku wlády staroassyrské pod Ninem až do smrti Cyrowy.

Assyrie, Medie a Babylon střídají se u wládě w Asii, kteréž se konečně Persie zmocní.

A) Státowé panující.

I. Stát staro-assyrský 18

II. Stát medský . . . . . —

III. Říše nowo-assyrská 19

IV. Stát chaldejský čili nowo-babylonský . . . . —

B) Státowé podřízení.

1. Aegypt 21

2. Stát hebrejský 23

a) Israel 24

b) Juda . . . . . —

3. Foeničané 25

4. Syrie 26

5. Přední neb malá Asie . . . . . —

6 Thracie 27

www.libtool.com.cn

Strana

7. Řecko
a) Athény 32
b) Sparta 33
8. Italie 35
a) Hetrurie . . . . . —
b) Latium . . . . . —
c) Řím 36
d) Dolní Italie a Sicilie 38
9. Karthago 39
10. Cyrene 40
11. Indie a Čína . . . . . —
12. Národowé ostatní 42
Přehled periody 43

Oddíl III. Od smrti Cyrowy až do upewněného rozdělení macedonské říše po smrti Alexandra Welikého skrze bitwu Ipsenskau.

A) Wýchodní swět.

Oddělení I. Říše perská hrozí pohlcením všech států a obcí; ale moc její přeráží se o svobodnost, zmužilost a umělost Řeků. — Wálky persko-řecké.

Kambyses 49
Darius, syn Hystaspesůw 50
Wálka Perdanů s Athény čili wálka řecko-perská prwní 54
Xerxes 485—465 57
Wálka řecko-perská druhá 59

Oddělení II. Sláwa Graecie, slabost Persie, wznik Macedonie 66
Řecko a Persko od počátku peloponneské wálky . .
Macedonie. 77

Oddělení III. Alexander Welký, pád Persie, rozdělení říše macedonské 83

B) Západní swět. 95
I západním osadám řeckým hrozí záhuba, a sice sicilským od Karthaga a italským od Říma.
I. Karthago 95
II Řím 99
1 Wypuzení králůw . . . . . —
2 Republika římská a boje o zachowání její . . 101
3 Rozepře mezi spravovným lidem a šlechtou plodí [illegible] Římanům 103
Přehled periody 109
[illegible] 117
[illegible] 117
[illegible] —
[illegible] —
[illegible] —

www.libtool.com.cn

Stránka

B) Zápas Říma s Karchedonem o vládu na západě 121
1. Válka punická . . . . . —
2. Přípravy k druhé válce punické 125
C) Druhá válka punická 129
B) Zápas Říma s východem 147
Nowá Macedonie . . . . . —
I. Válka macedonská prwní 149
II. Válka syrská 150
III. Válka aetolská. Neprawé nakládání Říma s jednotau achajskau 153
IV. Druhá válka macedonská 154
V. Třetí válka punická 158
VI. Válka achajská. 161
VII. Viriatus. Numantie 162
Oddělení II. Od zboření Karthaga, Korintha a Numantie až do počátku monarchie Římské.
1. Dědictwí pergamenské 163
2. Válka s otroky 164
3. Rozbroje Grachowské. 165
4. Válka Jugurtinská 166
5. Válka s Cimbry a Teutony 169
6. Válka se spolkem italským 172
7. Válka občanská mezi Mariem a Syllau a válka Mithridatská prwní 172
8. Válka Sertorianská 177
9. Druhá válka s Mithridatem . . . . . —
10. Wzpaura šermířůw (gladiatores) 179
11. Válka s piraty (laupežníky mořskými) 180
12. Třetí válka s Mithridatem 181
13 Přehled východu 183
Syrie . . . . . —
Judsko 184
Pronásledowání a wzpaura Židů (167—166) . . . 185
Odboj proti Syrským (165) 186
14. Spiknutí Catilinowo 188
15. Prwní triumvirat: Pompejus, Crassus, Caesar . . . 190
16. Válka občanská mezi Pompejem a Caesarem . . 193
17. Říše aegyptská 194
18. Skončení wálky občanské. — Wláda Caesarowa . . 196
19. Druhý triumvirat: Marcus Antonius, Lepidus a Caesar Octavianus . . . . . —
20. Antonius a Octavianus 197
Okres V. Od počátku císařstwí až do skončení západní říše Římské 205
Oddělení I. Až do rozdělení říše Římské na západní a wýchodní po smrti Constantina Welikého . . . . . —

www.libtool.com.cn

Stránka

I. Augustus 205
II. Wzteklí císařowé z rodu Caesarowa 207
III. Císařowé wzpaury wojenské: Galba, Otho, Vitellius (68—70). 209
IV. Císařowé pořádné poslaupnosti 210
V. Zlatý wěk císařstwí Římského (138—180) 215
VI. Zdiwočení a pomatení Římské říše ustawičnými wražd dami císařůw (180—284). 216
VII. Nowé spořádání říše Římské (284—337) 221
VIII. Constantin Weliký (až do 337) 222
IX. Staw církwe křesťanské 224
Oddělení II. Od rozdělení říše na západní a wýchodní až do zboření západní 228
I. Rozdělení říše Římské we wýchodní a západní . . —
Constantinus a bratří jeho (až do 361). . . . . —
Julian (361—363) 229
Jovian, Valentinianus, Valens . . . . . —
II. Zkáza říše. — Weliký tah národů sewerních . . . —
III. Hunnowé w Ewropě 231
IV. Gothowé w říši Římské . . . . . —
V. Theodosius a synowé jeho (319—424) 232
VI. Valentinian III (424—455) 234
VII. Pád říše západní (454—476) 235
Přehled politický při pádu Říma 237
Národowé okolní . . . . . —
A) W Ewropě 238
1. Germani . . . . . —
2. Slowané 242
B) W Asii 246

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

NOWOČESKÁ

BIBLIOTHÉKA

WYDÁWANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO VIII.

JOSEFA FRANT. SMETANY

WŠEOBECNÝ DĚJEPIS OBČANSKÝ.

W PRAZE.

W KOMMISSÍ U KRONBERGRA A ŘIWNÁČE.

1847.

www.libtool.com.cn

JOSEFA FRANT. SMETANY,

KNĚZE ŘÁDU PRAEMONSTRATSKÉHO W TEPLÉ, PROFESSORA NA ÚSTAWU FILOSOFICKÉM W PLZNI,

WŠEOBECNÝ DĚJEPIS

OBČANSKÝ.

DÍL DRUHÝ.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO XXV.

W PRAZE.

W KOMMISSÍ U KRONBERGRA A ŠIWNÁČE.

1847.

www.libtool.com.cn

Tisk c. k. dvorní knihtiskárny synů Bohumila Haase.

www.libtool.com.cn

DÍL DRUHÝ.

STŘEDNÍ SWĚT.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

WĚK DRUHÝ

ČILI

STŘEDNÍ SWĚT.

OD PÁDU ZÁPADNÍ ŘÍŠE ŘÍMSKÉ AŽ DO OBJEWENÍ AMERIKY.

(500—1500 po Kristu.)

Ú W O D.

Wšeobecný dějepis druhého čili středního wěku jedná o počátcích, hlawních událostech a změnách občanských spolků lidských od zaniknutí západní říše Římské až do objewení tak nazwaného nowého světa zběhlých. Zde spatřujeme nejprwé, kterak národowé germanští twoří nowá občanstwa křesťanská na rumech západního císařstwí, kdež zatím wedlé nich Slowané bywalé starodáwní obce swé obnowují, neb nowé zakládají. Na wýchodu wládne ještě císařstwí řecké čili Byzantinské, ale oslablé wnitřními rozbroji, zwláště o rušení církewních obrazů, kteréž ji zajímaly skoro po celé století. Z málo známé předtím Arabie wychází nowá wíra Mohammedanská a nowá weliká říše, která uchwátiwši w prwním nadšení s neslýchanau rychlostí skoro celau známau Asii a sewerní Afriku, rozmohla se až do Ewropy, celé křesťanstwo hrozíc sobě podrobiti. Říše Byzantinská byla proti ní slabá, západní katolické říše nespojeny, až pak je *Karel Weliký* spojil w jednu welikau říši obnowiw západní císařstwí, čímž se končí prwní dějepisný okres středního wěku, sáhající *od zaniknutí západ-*

www.libtool.com.cn

ního císařství Římského až do jeho obnovení Karlem Velikým, t. j. od roku 476 až 800 po Kristu.

Ale veliká říše Karlowa neměla stálosti; po něm rozdělena na tři jiné, německau, franskau a italskau. We Francii potratili Karlowci wšecku wážnost w zápasu s mocnými vasally, z nichž nejmocnějšímu připadla potom koruna. Italie byla roztrhána rozbrojnými stranami; toliko w říši německé nacházela se jednota a důrazná moc za statných mocnářů z domu saského, z nichž Otto Veliký powolán byw do Italie, dosáhl koruny lombardské, a w Římě korunowán za císaře, počátek učinil císařství *Římsko-německému*.

Říše řecká slábla wždy wice, dílem wnitřními rozpory, dílem náwalem *Bulharů*, a odtrhla se od Římské církwe. Na wýchodu wedla wálky *s chalifatem*, jehož moc brzo zrušily roztržky w islamu nastalé. Následek wnitřních bojů z toho powstalých bylo přitažení *kmenů tureckých* do chalifatu, z nichž nejmocnější byli *Seldžukowé*, kteří přejawše wládu na wýchodu, obnowili wálky s Řeky, po nichž nastal weliký zápas křesťanstwa západního s newěřícím wýchodem. Chtíce pozdwihnauti církew pokleslau papežowé, a dobyti jí neodwislosti od moci světské, wedli dlauhý zápas s císaři Římsko-německými, a dosáhše swého účelu, wzbudili katolický západ proti wýchodu Mohammedanskému *k tažením křižáckým*, jejichž následkem rozšířil se ewropejský obchod, wědy a umění se rozmnožily, mrawy rytířstwím se ušlechtily, průmysl se powzbudil, a jím zponenáhla wykwétající města stanowila mocnost stawu měšťanského čili prostředního. Až potud sáhá druhý okres středního wěku, *totiž od Karla Velikého až do konce tažení křižáckých, od roku 800—1300 po Kristu.*

Mocnost říše Římsko-německé klesla po pádu rodu Hohenštaufského, až ji zase spořádal *Rudolf z Habsburka*, ponížiw přewahu moci české nešťastným pádem *Otakarowým*. W Italii wšak mocnářowé němečtí znamenité wáhy wíce nedosáhli, a wáha moci papežské sama zlehčena byla welikau roztržitostí w církwi západní. Swár o trůn mezi domem Habsburským a baworským roztrhnul říši německau, až ji zase spojil *Karel IV*, zwelebitel královstwí českého. Asie a Ewropa wýchodní tažením *Mongolů* zaplawena, chalifat

www.libtool.com.cn

zničen, a *Turci Osmanští* založili wládu swau w Malé Asii odkudž dorážejíce do Ewropy na říši Byzantinskau, dobyli Constantinopole, a císařstwí řeckému učinili konec. Tím změněna podoba občanského světa na wýchodu; k tomu přišly weliké wynálezy, knihtiskařstwí, prach ručniční, objewení Ameriky a cesty pomořské do wýchodní Indie, načež brzy následowalo také weliké roztržení katolické církwe, kterýmiž událostmi podoba západního světa znamenitě jest proměněna.

Zde se končí středowěký dějepis a třetí okres jeho, jdaucí *od konce křížowých tažení až do objewení Ameriky, to jest do konce patnáctého století, r. 1300 — 1500 po K.*

www.libtool.com.cn

OKRES I.

Od zboření západního císařství Římského až do jeho obnovení Karlem Velikým.

(Od roku 476 — 800 po Kristu.)

Přehled občanského světa.

Z počátku druhého historického věku otwírá se nám truchlivý pohled na občanský svět. Na krwawých zříceninách světowládné Romy bouří hejna polodiwých národů, stawice z nich porůzno chatrné a neprawidelné swé budowy. Co po mnohá století duch lidský stwořil welikého a ušlechtilého, co spojená síla millionů dowedla, co na wěčnost zdálo se býti založeno: wše hyne, mizí a w černé ssutiny se kácí; weliký, wznešený, slawný kwět starý umírá, a w mrtwole lwa líhne se plemeno wosí.

Tažením sewerowýchodních národů proměněna byla podoba celého politického světa. Mrawy, řeči, postawa lidí i krajin jiná; jiní národowé, jiné státy a říše wynikají na místě předešlých, člowěčenstwo k úplnému obnowení se chystá. Z rumů ztroskotané Romy stawí kmenowé germanští nowé státy na západu, kteříž dílem brzy se rozpadli, dílem až podnes kwětau.

Na wýchodu po utichlé bouři národů wywinují se starowěká sídla tichých Slowanů na historické světlo, dílem obce swé dawem barbarů pobořené obnowujíce, dílem zakládajíce nowé osady, símě světomocných států. —

Pod nimi leží zachowaná ještě wýchodní polowice císařství Římského, říše Byzantinská, w rozčeřených wlnách dorážejících barbarů chráněna pewnau Constantinopolí, hrdá původem a jménem Římským; ale zemdlena, wnitř nakažena, w dlauhém smrtelném zápasu.

W Asii opětuje Persie obnowená staré diwadlo válek řecko-perských, wšak bez ducha rekowné swobodnosti, a z pauští arabských wyráží fanatický plamen nowého náboženstwí, který náramnau prudkostí uchwátiw celau téměř

www.libtovlast.cz

Asii a severní Afriku, skrze opanowanau Hispanii zasáhl do Gallie, kdežto zžírající jazyk jeho krwí franskau jest uhašen. Takowá jest podoba středního světa w periodě prwní, podoba to wzbauřeného moře, které půl světa potopiwši we wlnách, zponenáhla tichne, opadáwá, a ostawuje pewnau zemi.

Abychom nowý tento twar občanského světa seznali, nastaupíme nyní pauť po neznámých krajích a obcích, kdežto nás wěrný dějepis bude prowázeti a znamenitosti wyswětlowati. — Jdauce od západu k wýchodu pozorowati budeme nejprwé státy germanské, pak slowanské a říši Byzantinskau; odtud překročíce do Asie ohlédneme Persii a říši arabskau, až pak tauto se projdauce, dostaneme se zase na západ Ewropy, a tak obejmauce kolo politického světa, zase w střed jeho se nawrátíme.

I. Státowé germanští.

Sedmero znamenitějších států založili národowé germanští na zříceninách západní říše Římské. Severní Afriku opanowali Wandalowé, Italii po Herulích Ostrogothowé, w Gallii se osadili Burgundowé a Frankowé; w Hispanii založili stát Wisigothowé, w Britannii Anglosasowé.

Spořádání těchto států z wětšího dílu bylo stejné. Přitáhše wítězně do říše Římské, rozdělili sobě dobyté krajiny na *losy* (allodia) rozličné welikosti dle usnešení neb zásluhy. Každý swobodně zrozený obdržel takowý los dědičné, na němž úplným byl pánem. Z toho podáwal zase části saudruhům nebo pomocníkům swým za mzdu neb odměnu k užíwání, což pak se nazýwalo *léno* (Lehen, beneficium, feudum). Takowý lénem obdařený, nazwaný *man* čili *rasall* byl *lennímu pánu* swému zawázán k jistým službám, obyčejně wálečným, a chodil s ním do boje. Z počátku trwala léna jen do wůle pánowy, později se stala dědičnými w rodu.

Wéwodowé neb králowé obdržewše wice dílů neb losů, wynikali nad jiné *swobodníky* (šlechtu) mohowitostí a plnomocenstwím u wálce, kdežto každý swobodný státi musel k wojenskému sboru (Heerbann). Ostatně každý měl wolnost; daně nebyly žádné, leč od přemožených; o obecné záležitosti rokowáno na weřejných sněmích, na nichž každý držitel allodia stejné měl práwo k hlasu.

www.kosmas.cz

Wědy a umění, krom sprostých, nebyly žádné; orbu a řemesla zastáwali *robowé;* páni hleděli jen honby, laupeže a wálky. Ze začátku bořili jen ostatky Římské oswěty, pak upewniwše se w dobytých zemích, sprawowali je wíce surowau swéwolí, než počátky hrubých zákonů. Mírnilo sice mrawy náboženstwí křesťanské, přijaté od přemožených; ale swáry mezi Ariany a katolíky plodili mezi nimi nenáwist a krutým dáwaly příčinu bojům. Nesworností a rozmařilostí, kterauž se nakazili od podrobených, říše jejich časně klesaly a wadly, dílem tak rychle hynauce, jak byly powstaly. —

1. Říše wandalská.

Prwní z nich klesla říše wandalská, založená, jak jsme již na obraze starého swěta widěli, skrze Gensericha w Africe. Jak byla založena, wyswitá již z toho, že jméno wandalismu posawád slauží za wýznam zkázy. Genserich zůřil nejen proti nepřátelům, ale i proti poddaným a wlastnímu rodu swému. Syny bratra swého zawraždil, a matku jejich utopil. Za něho wíce krwe wandalské prolili katané, než nepřátelé. Jsa Arian, ukrutně stíhal katolické Afrikany. Podobný ukrutník byl i Hunerich, syn a nástupce jeho (478); a též synowcowé tohoto Gundamund a Thrasimund (484—496) utlačení katolíků hlawně měli na zřeteli. Hilderich (523), mírný syn Hunerichůw, že powolil swobodu w náboženstwí, upadl u Wandalů w nenáwist, a swržen s trůnu od *Gelimera* stýce swého, přísného Ariana (530). Tu uzawřel Justinian císař Byzantinský Hilderichowi a katolíkům afrikanským pomoci. Se 30,000 muži na 500 lodích přistal na pomoří africkém hrdinský Belisar, porazil Wandaly, seslablé podnebím africkým a domácími rozbroji, a wtrhnul co oswoboditel do plesajícího Karthaga. Sewerní Afrika, Sardinie, Corsika a Baleary se wzdaly, a říše wandalská zmizela (534).

2. Říše ostrogotská.

Po swržení Romula Augustula wládl podrobeným Římem a Italií Odoaker herulský, náčelník žoldnéřů germanských, w stínu záwislosti od Constantinopolského císaře; pak

podlehla říše Herulů Ostrogothům. Nemínil Odoaker západní říši zbořiti, nýbrž žádal toliko welitelstwí wojenské a třetinu italských zemí wojsku swému. Teprw když mu to Zeno, císař Constantinopolský, s nímž o to wyjednáwal, odepřel, přewzal wládu celau, ač bez názwu královského, zachowaw správu Římskau bez proměny. S Gothy a Wandaly učiniw mír, Italii pokoj získal, a Sicilii zpět obdržel od Genscricha. Nenáwist ale císaře Zenona a wládychtiwost Theodoricha wéwody gothského na krásné a nešťastné tyto země nowé bauře přitáhla.

Břemene hunského sproštěni, osadili se Gothowé tito w Pannonii od Vindobony až k Sirmium, a dostáwali dary z Constantinopole za hájení hranic a zachowání pokoje. —

Na pojištění toho dán byl Theodorich (Dětřich), osmiletý syn knížete jejich Theudmira, do zástawy. Co někdy Theby Filippowi, to byly wtipnému jinochu ostatky Římské w Constantinopoli. Osmnáctiletý domů se nawrátiw, dokázal wýtečnost w boji, a co nejhodnější nastaupil wládu. Dychtiw rozšířiti ji, doléhal na Byzantinskau říši, a dobyl Moesie a Dacie. Nemoha wšak ani postaupením těchto krajin ani hodnostmi ctižádost mladého hrdiny ukojiti, wyzwal jej císař Zeno proti Odoakrowi, ztracenau Italii jemu podáwaje, kdyžby Heruly z ní wypudil. Tedy se zdwihli Gothowé s ženami, dětmi a stády swými, a táhli do Italie. Darmo odpíral Odoaker; Řím poraženému zawřel brány, w třetím roce klesla pewná Ravenna a panstwí Herulů přestalo (493). Po tři a třicet let wládl nyní Theodorich Italií a welikau částí krajin transalpinských, které získal buď wýbojem nebo příbuzenstwím. Gepidům wytrhnul část Pannonie, jižto si podrobili po odtažení Ostrogothů; a Gundebald, král burgundský, pomoc hledaje proti Frankům, postaupil jemu země swé mezi Alpami a Rhodanem. Wšemi těmito zeměmi wládl Theodorich rozšafně a pokojně, neb nade wšecky barbary wynikal wlídností a dobrým citem. Oblek zlatohlaw, obnowil zase Římský dwur, úřady a rozdáwání chleba Římskému lidu, jako bywalo za císařů; katoliky, ačkoli sám byl Arian, snášel, roztržitá wolení papežu rozsuzowal. Doma i wenku u weliké stál wážnosti, wšech králů západních jsa příbuzný, rádce a saudce. Ač sám neuměl ani psáti, ctil předce wše-

liká umění, a vážil si učených mužů. Kancléř jeho Cassiodorus byl nejučenější muž svého věku. Ku konci svého života dopustil se však mnohého násilí, počal utiskowati katoliky; papeže Jana I, že je hájil, zemříti nechal u vězení, nejwýtečnější senatory, Boethia, též Albina a Symmacha, že jednání jeho tupili, bezprávně k smrti odsaudil.

Po smrti Dětřichowě (526) wedla wládu dcera jeho, maudrá a sličná Amalasunta, we jménu mladého syna svého Athalaricha. —

Wzrůstaje Athalarich, z ponaukání šlechty protiwil se maudré a dobrotiwé matce, a po brzké smrti jeho odstranil ji ukrutnau smrtí mrzký *Theudat*, jejž byla pojala w manželstwí. Smrt její byla smrtí říše. Krajiny záhorské již hned po smrti Theodorichowě odpadly, a říše ostrogotská obmezena byla w Italii, Sicilii a Illyrii. Justinian císař nyní co mstitel Amalasunty ničemnému Theudatowi prohlásil wálku, a Belizar rozbořiw Wandalsko, wtrhnul do Italie. Theudat od swých swržen, a bojowný *Witig* wyzdwižen. Belizar však w Římě radostně byw přijat, násilí Gothů mnohem silnějších skoro dwě léta odporowal za městskými hradbami, až pak Witig z nedostatku potrawy k Ravenně musil ustaupiti. Mediolan a jiná města prohlásila se ku prospěchu císaře, právě když Witig ležel u Říma, načež tam na 300,000 lidu od Burgundů, powolaných od Witiga ku pomoci, po zaufanliwém obležení ukrutně zmordowáno. Ale wše nadarmo; Belizar se zmocnil Ravenny, a Witig odweden do Constantinopole. Zotawili se sice Gothowé po odchodu Belizara, a wýborný *Totilas* jejich podrobil zase nejen Italii, ale i Sicilii, Sardinii a Corsiku (541), však ne na dlauho; jiný šťastný císařský wéwoda, kleštěnec *Narses*, porazil Gothy u welikém boji, w němž padl i Totila. Italii, opět císařskau, sprawowal nyní Narses co císařský místodržící čili exarch (552).

3. Říše longobardská (Lombardie).

W patnáctém roce wlády své zawolal Narses, závistí dwořanů uražen, Longobardy z Pannonie do Italie, a zemřel. Longobardowé zmocnili se Italie až po Řím a Ravennu, kdež exarchat císařský zůstal, a rozdělili ji mezi sebau na

36 wévodstwí. Hlawa říše byla Pavia, kdež sídlel *Albwín* král jejich. W poli wýtečný, hrdinstwím wyhlášený, wládl dle starých zákonů maudře, ač zcela ještě byl barbar. — Rosamundu, manželku swau, dceru Gunimunda, krále Gepidů, jejž zabil w bitwě, nutil píti z lebu otcowa. Za to se nad ním pomstila zrádnau wraždau (573) Nástupcowé jeho byli slabí, pročež wládykowé dle swého uznání wedli správu, krále své swobodně wolíce. *Autharis* (585) přijal náboženstwí křesťanské, a poddaní následowali jeho příkladu, cwičeni jsauce od biskupů Arianských. *Rotharis* dal psané zákony (636), jež *Luitprand* (712) rozmnožil, a Lombardii oslawil bojownými činy. Swár o obrazy, jež Řekowé rušili, Latiníci hájili, uwrhnul totiž Řeky w nenáwist, a zbawil je posledního panstwí w Italii. Rozbrojú těchto wýborně uměli použíti *Luitprand* i *Aistulf* nástupce jeho, brzy proti exarchatu Ravenskému, brzy s tímto proti Římu bojujíce. Řím se oswobodil, a když ho Aistulf dobyl, a též exarchatu se chtěl zmocniti, zawolal papež Štěpan III na pomoc Pipina franského (751); kterýž Longobardy skrotil, exarchat jim wytrhnul, a podal papeži. Karel Weliký přepadl krále Desideria, a dobyw Pawie, říši longobardské učinil konec. (774).

4. Říše burgundská.

Již o 200 let dříwe wplynula w říši franskau Burgundie, dáwno již založená za Alpami mezi hořejším Rýnem a Rhodanem. S obywateli předešlými, od nichž přijali náboženstwí katolické, rozdělili se Burgundowé o wšecky statky, a každý swobodně zrozený nebo od pána swého na swobodu propuštěný obdržel dědičnau část (los, allodium). Hrubé zákony wedly pořádek; krwomsta byla dowolena, a s wrahem penězi se porownati, zakázáno. Kdo odepřel hostinstwí, šlehán; rob, když ženě swobodné ostříhal wlasy, musel zemříti. Ženy byly prodáwány a propuštěny pro cizoložstwí. wraždy a kauzla. Králowé měli největší statky; k sprawowání jich drželi dwořeníny, k wládě zemské raddy a kancléře. Císařowé Byzantinští udělowali jim patriciat, t. j. wládařstwí opanowaných krajin, kterých wíce nemohli zachowati. Znamenitého málo předsewzali. *Gunde-*

char (Gundachar) padl proti Hunnům, *Gondebald* (466) rozmnožil říši, ale bratrowražda jeho brzo ji usmrtila. Chlotilda, zawražděného dcera, manžela svého Chlodwíka franského pudila ku pomstě. Sigmund syn Gondebaldův byl od Franků poražen a usmrcen (526), a po desítiletém odporu Godemara bratra jeho spojena Burgundie s Francií.

5. Říše wizigothská.

W Hispanii a části Gallie jižní založili Gothowé západní čili Wizigothowé, wedeni od *Alaricha*, znamenitau říši. Po pádu Říma rozšířil ji *Eurich*, dobyw celého Pyrenejského poloostrowa, až na sewerní část Hispanie, kdežto se díl Suewů ještě držel. I w Gallii pokračowal podmanitelsky, tak že se říše wizigothská i přes západní Gallii rozšířila. Toulouse bylo hlawní sídlo královské, sem přicházeli wyslancowé wšech germanských kmenů, žádajíce přízeň mocného krále. *Eurich* dal Gothům prwní psané zákony, správa Římská byla mu wzorem ke spořádání říše. Že wšak co Arian stíhal katolíky, popudil proti sobě domácí katolické obywatelstwo. Za *Alaricha II* poraženi byli Gothowé od Chlodwíka, Gallie až na Septimanii jim wytržena. Wýborný *Leowigild* (567) zwelebil opět moc gothskau podrobením říše Suewů (585); ale již tehdáž hubila Hispanii pověra. Že Leowigild byl Arian, protiwil se katolickým Hispanům; z toho různice w samém rodu královském a konečně pád říše. *Hermenegild* syn Leowigildův, dychtiw wlády, obrátil se na katolickau wíru, a wzbouřil lid proti otci, powolaw Franky a Suewy na pomoc. Poraženému a zajatému udělena milost od welikomyslného otce, ale darmo; za obnowenau wzpauru byl usmrcen. *Rekared* byl prwní král katolický, čímž usnadněno sjednocení národu, a to hleděl upewniti Lisebut, když dobyw Mauritanie tingitanské, 90,000 Židů ku křestu přinutil (612). Což ale platna wíra bez lásky? — *Roderich* powstal proti králi swému Witizowi, a dosedl po něm na trůn. Synowé Witizowi se strýcem swým arcibiskupem Sevillským obmyslili pomstu, a spojiwše se s Julianem, místodržícím w Mauritanii a Andalusii, powolali Araby, kteří se již byli rozmohli až ke slaupům Herkulesowým. —

www.dlib.vol.cz

Léta 710 přistal Tarik, předeslán od Musy wojwody, na břehu hispanském, upewnil skálu Gebel al Tarik (Gibraltar), porazil Rodriga s Gothy jeho u Xeres de la Frontera, a zmocnil se části Hispanie (711).

6. Říše anglosaská.

Z počátku pátého křesťanského století, když moc Římská w Britannii klesla, a legie odwolány byly nazpět do Italie, rozpadla se Britannie we množství drobných říší domácích, jež, kdo byl s to, hleděl sobě oswojiti. Přitom trpěla Britannie od severu zhaubnými náwaly Skotů a Piktů, od pewné země laupežnými wpády sausedních národů germanských, zwláště Sasů, Anglů a Jütů. *Vortiger*, wládce britanský, w jihu od řeky Temže, najal zástupy saské, jež byli přiwedli dwa bratří, *Hengist* a *Horsa*, do Britannie na wýboj, ku pomoci proti Skotům, a když nepřátelé byli zapuzeni, dal oněm část zemí swých za odměnu. Za nimi hejna Sasů a jiných národů germanských přihnala se do Britannie, a podmaniwše ji založili sedmero králowstwí. Část Brittů zachowala se w Cornwallisu a Walesu, část přešla do Armoriky na pomoří gallické, kdež nowý stát, dle jména swého *Bretagne*, zřídili. Sedmiwládcowé saští potýkali se mezi sebau w Britannii, až je konečně okolo roku 800 w jedno králowstwí anglické spojil *Egbert z Westsexu*. Země anglická byla rozdělena w hrabství, kterých 40 až posud slauží k rozdělení Anglie. Zákony dáwal král dle rady wládyk, kteří se dwakrát za rok scházíwali ke sněmu. Odtud byl základ swobodné správy anglické.

7. Říše franská.

Nejwýtečnější ze wšech států, nejen germanských, ale wšech ewropejských byla říše franská, wyhlášená z počátku Karlem Welikým, jako nedáwno Napoleonem. Tři sta let před Kristem wtrhli Frankowé z germanských Nízozemí do Gallie, a usadili se na dolním Rýnu. We mnohé byli rozděleni kmeny, každý pod wlastním wůdcem. Nejznamenitější byl kmen salický; z něho pocházel *Chlodwík* (Ludwig) zakladatel říše franské. Po zwrácení Říma obořil se bojowný jinoch na ostatky Římské wlády w Gallii, porazil wládaře

Syagria (486), a dobyl Gallie belgické. Pod stínem vlády císařské byli Gallowé utiskowáni; pročež raději se poddáwali wítězným, silným Frankům. We dwaceti létech podrobil Chlodwík wšecky gallické země až po hory Pyrenejské. Na wýchodu odpírali wládě jeho Allemannowé, a doléhali welmi násilně na Franky, sedící při Rýnu. U Tolbiacum (Zülpich w Jülišsku) setkal se s nimi Chlodwík polem (496). — Již se bitwa zdála ztracena; tu zwolal Chlodwík k bohu křesťanskému, jestliže mu pomůže, že w něho uwěří. Z toho wzešla radost Gallům křesťanským, bojownikům jeho; s nowau silau a důwěrau útok obnowen, Allemannowé poraženi, a země jejich spojena s Francií. Téhož léta Chlodwík pokřtěn, a w krátkém čase následowal celý národ příkladu krále swého. Tím Frankowé s Gally katolickými úžeji spojeni, zponenáhla w jeden národ francauzský se smísili. Po smrti Chlodwíkowě (511) rozdělena říše franská w část wýchodní *Austrasii*, a západní *Neustrii*, jež synowé Chlodwíkowi mezi sebau rozdělili. — *Theodorich* obdržel Austrasii; *Chlodemír*, *Childebert* a *Lothar* Neustrii. Paříž, Orleans a Soissons byla hlawní sídla jejich. Brzy ale linie austraská, wyznačena podrobením Durynků a diwokými wpády do Italie, wymřela, Chlodemir již dříwe byl padl proti Burgundům; a když i Childebert zemřel bez mužských dědicú, a ženské dle zákona salického, platícího až posud we Francauzích, nesměly wládnauti, spojena opět celá říše franská pod *Lotharem* (558).

Po smrti Lotharowě rozděleno Fransko opět mezi čtyry syny jeho. Odtud doba hanebných swárů a domácích rozbrojů beze wší historické wýtečnosti. — Spojena byla sice říše opět pod *Lotharem II*, ale na trůnu seděli leniwí králowé, jejichž jména nehodna jsau zachowání. Správu zemskau wedli nejwyšší dwořané (majores domus), původně správcowé královských statků. Takowý byl *Pipin z Heristalu* (687), který wládu celé říše i w rodu swém dědičně upewnil. Karel, syn jeho, porazil Araby, wpadší z Hispanie do Gallie, u Poitiers (732), čímž o zachowání křesťanstwa a swobodu Ewropy nesmrtedlnau získal zásluhu. Hrdinstwí toto wyznačeno od saučasných uděleným jemu přijmím *Martellus* (Kladiwo). Synowé jeho *Karlmann* a *Pipin* říši rozdělili; prwní obdržel Austrasii, druhý Neustrii, třetí

Griffo wyhoštěn. Karlmann složiw wládu, wstaupil do kláštera Monte Cassino; Pipin tedy byl samowládcem. Jen koruna mu ještě scházela k jasnosti královské; pročež wyprawil posly k swatému otci do Říma, tázaje se, kterýby za prawého krále měl uznán býti, zdaliž ten, jenž pauze se zwe králem, čili ten, který wládne? Papež (Zachariáš) rozsaudil dle žádosti mocnáře, a poslowé rozhlasili po Francii, že náměstek Kristův Pipina uznáwá za prawého krále franského. Tedy poslední králowic rodu Merowinského *Childerich III* swržen, a *Pipin* uznán za krále (752). Mocnost královskau upewnil w rodu swém ponížením šlechty a přízní papežskau. Štěpán III potwrdil ji mocí apoštolskau, začež mu wděčný Pipin ochotně přispěl proti Lombardům, a darowaw mu dobytý exarchat Ravennský, základ učinil světské papežské říši, *dědictwí sw. Petra*. W sedmnáctém roce královstwí swého swolal wéwody, hrabata, biskupy a opaty, a rozdělil říši s wůlí jejich synům swým *Karlowi* a *Karlmanowi* (768).

Karlmann we třech létech zemřel, a *Karel* uwázal se w celé královstwí, podezřelý smrtí bratrowau, protože synům jeho odňal dědictwí. Tito se utekli k Desideriowi, králi longobardskému, se strany matčiny dědu swému. Desiderius byl právě w rozepři s papežem o hranice exarchatu; a když Štěpan IV nechtěl žádosti jeho powoliti, a wnuků těchto uznati za krále franské, táhl válečně proti Římu. Štěpán powolal Karla ku pomoci, kterýž zapudiw prawau manželku swau, pojal byl dceru Desideria, ale k napomenutí papeže otci zase nazpět ji odeslal. Co ochránce papeže wtrhnul Karel do Italie, porazil Lombardy a dobyl Pavie po desítiměsíčném obležení zradau (774). Tu si wzal Karel longobardskau korunu, potwrdil a rozmnožil dědictwí sw. Petra, a rozšířil královstwí své až k dolní Italii.

Ne tak snadný prospěch byl na wýchodu. Třicet let bránili *Sasowé* podmanitelským Frankům a křesťanstwí, které jim pro wnucowanau spolu poddanost bylo odporné. Zachowáwalit posud obyčeje starogermanské, rozděleni jsauce na mnohé neodwislé od sebe kmeny, z nichž západní slauli Westfalowé, wýchodní Ostfalowé. W trojím tažení (772—76) porazil je Karel, zbořil pewnost jejich Eresburg

a swatyni Irminsul, a založiw některé twrze a křesťanské chrámy, zemi jejich podmanil až po Weseru. Sotwa však s wojskem swým odtáhl, Sasowé se wzbaurili; hrdinský wůdce jejich *Witechind*, wypudil franské osady, a popleniw wšecky pohraničné země, národu swému nawrátil swobodu. Porazil je sice Karel opět we dwau taženích (779 — 80), a Witechind prchnul k Danům; ale služby wojenské a desátky ukládané obráceným na křesťanství zplodily nepokoj a nowý odpor, jejž Karel hodlal udusiti krwawau přísností, daw při obecném shromáždění 4,500 urozených Sasů a hlawních wzpaury původů odprawiti. O to však wzbaurił se národ celý; Witechind jej šťastně bránil proti přewažné síle Franků, až konečně po mnohých krutých bojích, když wšecky krajiny předlabské byly popleněny, sám se dal pokřtiti (785). S ním se poddali wšickni kmenowé saští až k Labi; že však nespokojení k Sasům zálabským se utekli, wyslal Karel i tam swá wojska; jimiž ku konci osmého století dokonal podrobení weškerého národu saského až po řeku Eider. Tak byli spojeni wšickni národowé germanští pod jedním žezlem, a říše Karlowa na sewer rozšířena až k Danům, na wýchod ke Slowanům.

Wálky saské jinými saučasnými často byly přetrženy. Arabowé podrobiwše půl světa rozmíškami mezi sebau se rozpadáwali. Léta 777 přišel emir Ibn al Arabi a syn jeho Jussuf za Karlem do Paderborna, žádaje pomoci proti *Abdel-Rahmanu*, od něhož wypuzen byl z hispanského wládařstwí. I nemeškal Karel tasiti meče proti newěřícím. Rychle překročil hory Pyrenejské, wzal Pampelonu, Saragossu, a dobyl wší země až po řeku Iberu. I z Corsiky, Sardinie a z ostrowů balearských Arabowé jsau wypuzeni; ale s chalifem Bagdadským Harun al Rašidem byl Karel w dobrém srozumění.

Zatím se zprotiwili Sasowé a *Thassilo* wéwoda baworský. Hned stál Karel zase na wýchodu; Thassilo poražen, odsauzen k smrti, z milosti však zawřen jen do kláštera (788). S Thassilem drželi *Awarowé*, národ diwoký z Asie, podobný Hunnům, kterýž byl po Lombardech wpadl do Pannonie. Zhaubně k západu se tlačíce, těžce doléhali na země franské, a desatero tažení trojnásobných wojů stálo to Karla, než je mohl zapuditi až za Rábu. Od Labe

a Ráby až k Iberu, od moře Sewerního až k Sicilii panowal nyní Karel; Fransko, Italie, Catalonie, Baleary, Sasowé, Frisowé, Bawoři až po Šumawu, Awarowé až ke hranicům chorwatským kořili se mocnému žezlu jeho; k sláwě starých císařů Římských jen jméno mu ještě scházelo, a snadno mu i toho bylo dosáhnauti. W posledním roce osmého století přitáhl Karel k hodům wánočním do Říma na pomoc Leonu III papeži proti domácím odpůrcům. W den narození páně byl při slawných službách božích we chrámu sw. Petra, a s ním weliké množstwí lidu ze wšech národů. Tu wstawil papež na hlawu jeho korunu císařskau, a weškeren lid zwolal radostně: „Carolus Augustus od boha korunowaný, weliký, míronosný císař; sláwa mu a panowání dlauhé!“ (800). Papež prwní se poklonil nowému císaři. — Tak císařstwí Římské po 324 létech, co bylo přestalo s Romulem Augustulem, obnoweno jest skrze franského mocnáře. Powaha nowého císařstwí owšem byla zcela jiná než starého. W Italii byl w každém welikém městě wéwoda, kterýž zem sprawowal co místodržící císařský s biskupy, opaty, hrabaty, rytíři a pány swými. Lid se scházíwal na sněm; každý dle práwa národu swého byl sauzen, Říman dle Římského, Lombard dle lombardského. Papež wolen byl od kněžstwa a lidu Římského jako každý jiný biskup od swého, a císař pokaždé u wládě nad wéwodstwím Římským jej stwrzowal.

We Fransku spůsoby německé wěrněji byly zachowány. Wýnos statků wlastních žiwil poddané i krále, jen robowé platili daň s půdy jim pronajaté, a národowé podmanění za ochranu. Dobrowolné dary sbírány pro krále w obcích dle možnosti. Žiwnost byla sprostá, průmyslu málo; každý, co potřebowal, sám uměl spůsobiti. Karel w šatech, které mu manželka zhotowila, dáwal národům zákony i nádworčím swým předpisy o prodáwání wajec.

www.libtool.com.cn

II. *Státowé slowanští.* *)

1. Slowané sewerní (ruští).

Obšírné krajiny staré Sarmatie ewropejské, od wýchodního wýsadku Tater na sewer až k jezeru Ilmenskému, od Wolhy na západ až k Wisle, nejwýtečnější část nynějšího ewropejského Ruska, zaujímali již za časů předhistorických rozliční národowé slowanští, od spisowatelů řeckých a latinských wyznačowaní powšechnými jmény Winidůw, Slowanuw i Antůw. Nejsewerněji ze wšech sídlili wlastně tak řečení *Slowané* na břehách jezera Ilmenského. Hlawní město jejich byl *Nowohrad*, jehož počátek se tratí w šedé starožitnosti tmawé doby předhistorické. Jižněji pod nimi na hořejší Dwině, Wolze a Dněpru seděli *Kriwiči*, jejichž města Izborsk, Polock, Smolensk; tam, kde řeka Polota do Dwiny padá, *Poločané;* mezi Pripetí a západní Dwinau *Dregowiči*, wedlé nich dále na wýchod *Wjatiči*, na řece Buhu *Srbowé*, později nazwaní *Bužané*, od nich na wýchod *Wolyňané;* jižněji od Buhu k Tatrám w nynější Haliči wýchodní sausedili s nimi *Bělochorwati;* od obau na wýchod, mezi Buhem a Styrem bytowali *Duljebi* a za nimi *Drewljané*, jejichž města Korosten, Turow i Owruč; rowiny od západu ke Dněpru přiležící zaujímali *Poljané*, jejichž stolice Kyjew; s protiwné strany rozkládali se *Sjewerané*, jejichž města Ljubeč i Černigow; nejjižněji po Dněstru a Prutu rozprostírali se *Uliči* a *Tiwerci*, majíce mnoho měst a hradů we své wlasti.

Tato rozsáhlá mnohočetných wětwí slowanských sídla měl na zřeteli Jornandes, historik latinský šestého wěku, dokládaje, že nad Tatrami, obíhajícími Dacii, po jejich lewé straně, k seweru obrácené, po nesmírném prostranstwí lidnatý kmen Winidůw se osadil, a Prokop, historik řecký téhož wěku, připomínaje, že za národy bydlícími na Maeotském a Pontickém přímoří další krajiny na půlnoc zaujímají nesčíslní národowé Antuw. Jakkoli wšak rozšířeni a lidnatí byli tito národowé slowanští, předce nám historie o wnitřních jejich příbězích a dějích žádných zpráw z wěku tohoto

*) Wyňato ze Šafařikowých Starožitností.

nezachowala, buď že pokojně žijíce we wlastech swých, rukau násilnau na sausedy swé nenaléhali, buď že dle staroslowanské lásky k wolnosti, rozděleni jsauce we mnohé neodwislé obce, w mohutný stát jeden nikde ještě nebyli spojeni. Teprw po pádu říše hunské, když z části wystaupiwše ze sewerních sídel swých, tlačili se k jihu, a na říši Byzantinskau mocně počali doléhati, přinucena byla historie krwawých wěků tehdejších, také o nich zmíniti, aspoň co dowedli pohubiti mečem, nechtíc si wšímati toho, co wystawěli a wzdělali pokojnau prací.

Puzeni snad nátiskem národů uralských, Bulharů, Awarů, Kozarů a j. anebo welikau lidnatostí we wlastech swých stísněni, přitáhli na počátku šestého wěku náramní plukowé slowanští od seweru ku pomoří Pontu, a osadiwše se na dolním Dunaji w Dacii a západním přímoří Černém, činili odtud neustále wpády do řeckého císařstwí. Po nastaupení wlády císaře Justiniana neminul rok, by nebyli Bulhaři, Slowané a Antowé císařstwí řecké plenili. Hned prwního léta panowání tohoto císaře porazil Germanus, synowec jeho, wpadlé Anty we Thracii; nicméně wšak zajížděli oni wždy znowa přes Dunaj, jehož mocně proti nim hájil udatný Chilbud (531—534), až konečně, pustiw se do země podunajských Slowanůw, se swými tam zahynul (537).

Léta 546 wyprawil císař Justinian k Antům poselstwí, připowídaje jim odewzdati město Turris s okolím na sewerním břehu Dunaje, jestliže s ním chtí wstaupiti we smlauwu, a hranic císařstwí proti Bulharům hájiti. Od té doby a již dříwe stáwali bojowníci slowanští we službě císařské.

Léta 554 a 555 dwa přeudatní a silní muži z rodu Antůw, Wšehrd a Dobrohost byli wůdcowé wojska a loďstwa řeckého proti Peršanům. Dobrohost sprawowal loďstwa na Pontu, a pod správau jejich nepochybně stáli pomocní plukowé slowanští. Jméno Antůw slynulo w prwní polowici šestého století na celém Černomoří; udatnost a cwičnost jejich zjednala jim takowau sláwu, že je národowé němečtí jménem obrů (anta) wyznačowali, a sauwěcí dějepisci nejináče než s podiwením připomínají o jejich síle a zmužilosti. Tato welikú sláwa Antůw přišla poněkud

www.libtool.com.cn

k zatemnění po vypaření se hnusných, přewrhlých a ukrutných Awarů na Černomoři, od nichž byli na čas podrobeni. Jak wysoko zasahowalo těžké žezlo awarské nad národy slowanskými k sewěru, nelze s jistotau určiti; Nestor, wážný letopisec Kyjewský z jedenáctého století jen o podmanění Duljebůw, bytowawších mezi Buhem a Styrem, starobylau powěst zachowal. Toho času (t. za panowání cís. Heraklia), píše Nestor, byli i Obři, kteříž wyprawiwše se na císaře Heraklia, bez mála jeho samého zajali. Tito Obři (totiž Awarowé), wálčíce proti Slowanům, pokořili Duljeby a násilí činili ženám Duljebským. Neboť mělli kdo z Obřínůw někam jeti, nedal zapřáhati ni koně ni wola, nýbrž rozkázaw zapřáhnauti tři neb čtyry nebo patero žen w kolesnici, dal se jimi woziti. Tak tito mučili Duljeby. Byli zajisté Obři welikého zrostu a pyšné mysli; ale wšak bůh je potřel, tak že wšickni až do posledního zcepeněli. I trwá pořekadlo na Rusi až do dne: Wyhynuli jako Obři, po nichž nezbývá ni plemene ni dědice.“ Po klesnutí moci awarské dlauho Slowané sewerní žili we swobodstwí, hledíce swých živností, orby, hospodářstwí, řemesla i obchodů. Z jistých sledů, zwláště množstwí mahommedanských mincí z osmého století w okolí Nowohradském a jinde wydobýwaných sauditi se musí, že staroslowanská města Nowohrad (Nowgorod), Ljubec, Černigow, Kyjew a j., zwláště w této době znamenitě zkwetla kupeckým obchodem, a že obchod, o němž Nestor připomíná, splawnými řekami od jezera Newského do Pontu a Řecka pořád swobodný průchod měl. Teprwé asi na konci osmého století zahrozila wýchodním Slowanům nowá zhauba od Uralu a Wolhy; *Kozarowé*, národ nápodobně jako Awaři kmene uralskočudského, bydlewší od třetího až do sedmého století na pomoří Chwalinském okolo austí Wolhy, w zemi jmenowané Berzilia čili Barzelch, wystaupili ze swých starých sídel (okolo 650), a podmaniwše sobě částku Bulharůw pozůstalau na Donu a zaplawiwše lidem swým pomalu wšecky krajiny na Pontu a Maeotu, až i poloostrow taurický, obořili se na wýchodní Slowany, a sice nejdříwe na Polany Kyjewské, potom pak i na Sjewerany, Wjatiče a Radimiče, a učinili je sobě poplatné. Panowání Kozaruw we Slowanech učinili konec

www.libtopdf.cz

Warjahowé, kteřížto spojiwše různé národy slowanské w jeden mohutný celek, založili říši ruskau, jejížto wšak počátek sahá již do příští periody.

2. Slowané jižní (bulharští).

Tímto jménem obsahujeme wšecky někdejší Slowany w Multanech, Walachii, Sedmihradsku a jižních Uhřích, od Prutu severní stranau Dunaje až k austí Drávy, potom we staré Moesii a nynějším východním Srbsku od austí Dunaje až k Morawě, pak we Thracii, Macedonii, Albanii, Thessalii, až i w samém Peloponnesu a na ostrowích jemu přiležících, kteří dle jazyka i dle bywalé wlády jedné w jeden celek mohau býti pojati. Jsauť to Slowané letopiscůw Byzantinských, bratří Antůw, kteřížto ještě mocněji na císařstwí řecké doléhali, ještě blíže Byzantincůw se dotýkali. Po smlauwě uzawřené s Anty od císaře Justiniana, wpadli Slowané tito s welikým wojskem do Illyrie, wšecko wšudy až k samému městu Epidamnus č. Dyrrhachium (Durazzo, Durač) hrozně hubíce. Řečtí wůdcowé, mající 15,000 zbrojného lidu po Illyrii, jen zlehka za nimi postupowali, aniž se směli s nimi setkati. Léta 549 připomínají se Slowané w rozprawě o rozmíškách, wypuklých mezi Longobardy w Pannonii a Gepidy w Dacii. Pronásledowaný kněžic longobardský Ildisg hledal útočiště u Slowanůw, kteříž jemu k dosažení wlády, ač darmo, byli nápomocni. Následující léto (550) wojsko Slowanůw, sestáwající ze 3000 mužů, přeprawiwši se přes Dunaj, a přešedši řeku Hebrus w Thracii, na dwé rozděleno, laupilo po Thracii a Illyrsku, slabý odpor Řekůw wšudy wítězně odrážejíc. Jižní oddíl tohoto wojska zmocnil se wojenskau lstí města Toperus na moři Aegejském. Léta 551 wpadli nowí plukowé Slowanůw, četnější nad předešlé, přes Dunaj k Naisu (Nis), hrozíce opanowati Selun (Thessalonika), odkudž odwráceni bywše od wůdce Germana přes hory illyrské přešli do Dalmatie. Podobné wpády Slowanůw podunajských do říše Byzantinské opětowaly se téměř každoročně, aniž jim odpor Řekůw nebo pohroma Awarůw mohla w tom překaziti. Že sice Slowané w nynějších poledních Uhřích od Awarů w Pannonii whnízděných, zwlášť po dobytí města Sirmium

www.libtool.com.cn

(584) byli podrobeni, jisto jest; ostatní však Slowané jižní na seweru Dunaje w nynějším Banátě, we Walachii a w Multanech sídlící proti nápadům Awarův i Řekův swobodu swau powždy zachowali. Když mohutný Bajan, chan awarský, také na nich žádal poplatkův a poddanství, odepřel hrdě žádosti jeho *Lauritas (Loucretd)*, wéwoda těchto Slowanův, a poslowé awarští, swadiwše se se Slowany, od nich jsau zabiti. Chan Awarův tím rozhořčen, když léta 581 weliké wojsko Slowanův wtrhlo do Thracie a proniklo do samého Řecka, požádán od císaře Tiberia Constantina o pomoc, uchopil se pohodlné příležitosti ku pomstě, a přeprawiw se přes Sáwu do Illyrie, táhl přes Moesii a Malau Skythii (nynější Dobruč) do země Slowanův. Přešed přes Sáwu do Slowan, počal zemi hubiti a drancowati; nemoh ji však opanowati zase zpět odtáhl. Slowané opětowali nápady swé na říši Byzantinskau, postupujíce wždy hlauběji k jihu, čím méně jim oslablé císařství mohlo odolati. Již w šestém století ubytowali se zponenáhla pod Dunajem, rozprostirajíce se po celé Moesii, sáhajíce Thracií a Macedonií až do wlastního Řecka.

Nedlauho ale bylo přáno Slowanům těmto podhaemským buďto požíwati starobylého swého swobodstwí, buďto záwiseti od oslablé wlády řecké: dáwní jejich nepřátelé uralští, Bulhaři, w zápětí za nimi se hrnauce, nalezli prostředek podmaniti je swému panstwí. Když totiž wítězný *Kubrat*, kníže bulharské, Awary byl wypudil z weliké Bulgarie, ležící mezi Donem a Wolhau (mezi 635—641), rozdělilo se patero synův jeho, po smrti otcowě o wládu nad říší. Třetí z nich *Asparuch*, nespokojen s podílem swým neb utiskowán od druhých, wytáhl z wlasti swé k jihu, a usadiw se mezi horami sedmihradskými a Dunajem, počal odtud činiti wpády do říše Byzantinské. Wytáhl sice Constantin Pogonat (678) proti Bulharům, ale ničehož nepořídiw potáhl je za sebau přes Dunaj, načež oni wálečně wraziwše do Moesie, nejdříwe okolí Warny opanowali, a podmaniwše si sedmero pokolení Slowanů osedlých w Moesii, pewná w ní sídla sobě zarazili. Řekowé přinuceni nejen k odstaupení této země, ale i ku placení roční daně; k tomu opanowána i část Thracie, Macedonie i Albanie, a we třech stoletích

www.libtool.com.cn

stála moc a sláwa cara bulharského na rowni s mocí a sláwau císaře řeckého.

Přejitím Bulharů do Moesie, podmaněním zdejších Slowanůw a založením kwětaucí říše bulharskoslowanské na rozwalinách wýchodního císařstwí počíná se nowá doba w historii těchto poledních Slowanů. Wůdcowé branných plukůw, co do počtu lidstwa sice nehojných, přitom ale udatných a we wojenském řemesle cwičených, wtrhli do krajin míru milownych Slowanů, orbau a hospodářstwím zanešených, ujali wrchní wládu nad nimi, a ubytowawše se mezi nimi i zachutnawše sobě občanského pohodlí, tak s nowými poddanými se sbratřili, že naposled přijawše jejich řeč, mrawy a spůsoby, ano s nimi stejně i náboženstwí křesťanské, národnost swau zcela změnili, stawše se z uralských Čudůw podhaemskými Slowany. Na obměnu toho Slowané přijali od těchto pánůw swých a zachowali až podnes jejich jméno, totiž Bulgaři, právě tak jako sewerní bratří jejich jméno Rusů od Warjaho-Rusůw, Gallowé jméno Francauzůw od německých Franků. O wnitřní podobě říše bulharsko-slowanské nic jistého nám dějepis nezachowal, jen o samých wálkách s Byzantem připomínaje. Nástupce Asparucha, *Terbelis*, dosadiw (704) odstrčeného císaře Justiniana Rhinotmeta na panownickau stolici, obdržeti měl od něho mimo hojnau peněžitau záplatu krajinku Záhoří; ale newděčný císař, zrušiw slowo, sám proti Bulharům počal wojnu, jižto nástupcowé jeho pořád wedli nešťastně, jsauce od Bulharů i w Carhradě samém swíráni, až pak wnitřní bauře sílu jejich rozdrobily. Zawraždiwše totiž Bulhaři rod Kubraticůw, zwolili sobě za kníže *Teletzisa* (762), při kterémžto rozbroji 208,000 Slowanů k Řekům do Asie k řece Artanas nazwané se wystěhowalo. Od tó doby wedeny boje s Byzantinci s štěstím nestálým až ku konci osmého století, kdež wystaupil na poli dějin bulharských mohutný panownik *Krumus* čili *Kremus*, jehož wláda z počátku dewátého století až do wýchodních Uher a Walachie se wztahowala. Neboť byl již okolo léta 668—678 čtwrtý syn Kubratůw, s lidem swým opustiw krajiny zádonské, přitáhl do awarské Pannonie t. j. nynějších Uher, a pokořiw se wládě panujícího tu chana awarského, jak se

www.libtool.com.cn

zdá, w okolí Tisy a Maroše se usadil. Po pádu a ztenčení Awarův přiwinuli se Bulhaři pannonští ochotně k zadunajským swým bratřím, a podrobiwše sobě společně s nimi ostatky awarské, spojili se w jednu znamenitau říši, jejíž hranice porozšířeny byly přes celé Potisí až ku Pešti, hoře Matře a Tatrám. Tím sesílen, bojowal Krumus wítězně s Byzantinci, porazil a zabil císaře Nicefora (811) a ze lbu jeho dal wytočiti číši stříbrem obloženau, z níž wínem častowal swé slowanské bojary na hodowánkách. Toto wšak, jakož i wáleční činowé jeho proti Byzantu, sáhá již do příští periody.

Hranicemi Bulharska wšak ještě celé Slowanstwo jižní není obsaženo; neboť přese wši Macedonii, Epirus, wlastní Řecko, Peloponnes i ostrowy přiležící wztahowaly se wětwe slowanské, tak že zkracowatel Strabonowa zeměpisu (okolo 1000) naříká, že celý Epirus, Řecko (Hellas), Peloponnes a Macedonie Skytho-Slowanům w držení se dostaly. Času a spůsobu, kdy a jak Slowané tito až sem se rozšířili, možné není určiti; historie 7—10ho století dotčené krajiny již nalezá Slowany zalidněny. Nejprwnější jisté zprávy o Slowanech w Macedonii a Thessalii w sedmém století přebýwawších a odtud na hlawní město těch zemí Selun (Thessalonika) často brannau rukau doléhawších podáwají nám žiwotopisci sw. Demetria. Za císaře Constantina IV Pogonata (okolo 669—675) lid slowanský w počtu nesčíslném sebraný z Dragowičů, Sakulatův, Welegostičův, Wojničův, Brezičův a jiných wětwí, zbíhawše a popleniwše Thessalii, ostrowy, Achajsko, Epirus, Illyrii, částku Asie, oblehli naposledy Selun po suchu i po moři, chtějíce dobyti jeho, a w něm se usaditi. Než nalezše silný odpor, musili od předsewzetí swého upustiti. Tito Slowané tehdáž již w Macedonii pewná sídla měli, Řekům na oko poddáni jsauce, w skutku wšak neodwislí. Mezi 746—799 za panowání Constantina Kopronyma a jeho nástupcův Slowané w Peloponnesu a ostatním Řecku tak se rozšířili, že pozdější spisowatelé na poslowanění celého Řecka si naříkají. Léta 758 poplenil Constantin Kopronymus Slowansko w Macedonii, a je i jiné krajiny slowanské w Řecku sobě podrobil. Nemělo wšak ani toto podmanění stalosti; neboť již l. 768

týž císař přinucena se býti widěl, wyprawiti své posly ku knížatům slowanským w Macedonii, Thessalii, Livadii a Peloponnesu za příčinau wykaupení křesťanůw řeckých, od těchto na ostrowích Imbru, Tenedu a Samothracii zajatých. Léta 783 wyslala Irene, matka císaře Constantina V, wéwodu Stauracia s welikým wojskem ku pokoření Slowanůw; kterýž, wzaw na Slowanech w okolí Selunu a w Řecku slib poplatnosti, a prodraw se až do Peloponnesu, s laupeží a zajatými u wítězném průwodu do Carhradu se nawrátil. Slowané macedonští podlehli později Bulharům, čímž se stalo, že wšecky tyto tak rozšířené ratolesti slowanské, nemajíce společného swazku, nýbrž roztříbeny jsauce na malé obce, řeč, mrawy a národnost swau zponenáhla buď porušili buď docela potratili. A wšak nicméně i později ještě, w celém středním wěku, anobrž i po tureckém zpuštění až do dneška, lid w Albanii a Thessalii swého přirozeného jazyka docela se nespustil. To wšak jest wěc politowání hodná, že o wnitřní správě a domácím žiwotu, o sídlech, o rozdělení kraje, obrácení na wíru křesťanskau a jiných okolnostech těchto jižních Slowanů nižádné jisté a dostatečné zprávy časům našich nedošly. Není pochyby, že Řekowé, jakož wšemožně usilowali Slowany tyto wládě své podrobiti, tak též i o získání jich sobě skrze wíru křesťanskau byli pečliwi, ačkoli jedno i druhé teprwé w dewátém století úplněji se jim podařilo. Panowání Řekůw nad Slowany w různých krajích bylo rozličné, a nemělo stálosti; čas po času připomínají se u nich neodwislá knížata, jindy se o nich prawí, že uwedeni byli w úplné poddánství, jindy zase, že stojíce pod swými knížaty a uznáwajíce císaře za wrchního zeměpána, jen k mírnému ročnímu platu se znali. Mnozí Slowané přidržewše se Řekůw, zastáwali wysoké úřady a hodnosti světské i duchowní, ano sám císař Basilius Macedo pocházel ze slowanských rodičuw.

3. Srbowé a Chorwati čili Slowané illyrští.

Když se byli okolo léta 630 ohyzdní Awarowé prodrali až do Dalmatie, a popleniwše ji, zde se umístili, wyzwal císař Heraklius, nemoha jim sám odolati, podlé

www.libtool.com.cn

svědectví Constantina Porfyrogenety, Chorwaty, bydlící tehdáž ještě w *Bílém* čili *Welikém Chorwatsku* na seweru Tater (w nynější východní Haliči), a postaupil jim ztracené Dalmatie s tau výminkau, jestliżeby wypudíce z ní Awary, zůstáwali w jeho poddanosti. Chorwati nemeškawše, pod správau a wedením pěti knížat bratří, jejichž jména *Klukas*, *Lobel*, *Kosenec*, *Muchlo*, *Chrwat*, a dwau kněžen sester, jejichž jména *Tuga* a *Buga*, s čeledmi swými a mnohočetným lidem wstaupili do Dalmat, kdež po několikoleté wojně Awary konečně přemohli a na díle wyplenili, na díle sobě uwedli w poddanstwí. Brzo potom za panowání téhož císaře Heraklia, wystaupil ze sewerní krajiny, jmenowané *Bílým Srbskem*, ležící za zemí Maďarůw, slowaucí u domácích Bojky, zawlažowané řekau Wislau w sausedstwu Bělochorwatůw mladší ze dwau bratří oddílně w ní wládnaucích, hledaje lidem swým útočiště u císaře Heraklia, kterýž mu w krajině Selunské, w okolí města Serbiae, wykázal obydlí. Po nedlauhém času znelíbilo se Srbům w těchto jejich nowých sídlech; pročež s powolením téhož císaře wydali se na cestu zpátky do swé dřewní wlasti. A wšak přešedše přes Dunaj počali tohoto předsewzetí swého pykati a ohlédati se po jiných sídlech; kteráž jim s powolením řečeného císaře wykázána na wýchodu od Dalmatie, již od Chorwatůw zaujaté, mezi řekami Drinau, Bosnau a Wrbasem, stojící tehdáž ještě w moci Awarů. Wšedše do ní, a dobywše jí na Awařích, rozhostili se w ní s čeledmi swými od Sáwy přes podkrají dotčených tří řek až k Adriatskému moři. Od té doby dostaly rozličné její částky zwláštní, na díle slowanská jména, jakožto Srbsko, Bosna, Neretwa, Záchlumí, Trawunia, Konawlje a Dukla čili Dioklea. Těmto oddílným krajinám předstaweni byli županowé co starší a správcowé; we wlastně tak řečeném Srbsku přebýwal wrchní kníže čili weliký župan srbský, stoje pod rukau císaře řeckého, co nejwyššího pána země. Dosáhli wšak Srbowé neodwislosti již po smrti císaře Heraklia (641), a welicí županowé čili knížata jejich, přebýwající we městě Desnici, wládli samostatně až do polowice dewátého století, kdež oslabše domácími rozbroji, od Bulharů jsau podrobeni.

Od Chorwatu w Dalmatii osedlých wetew jedna odlau-

čiwši se, zaujala Illyrikum a Pannonii mezi Sáwau a Drá-wau řekami, kdežto založila nowé knížetstwí od dalmatského neodwislé, tak že se rozeznati musí dwojí Chorwatsko: dalmatské a pannonské. Po přemožení Awarůw a zřízení domácí obce přijali Chorwati, zároweň Srbům, okolo léta 638 křest swatý, přičiněním téhož císaře Heraklia skrze kněží na žádost císařowu z Říma wyslané. Knížetem jejich tehdáž byl již *Porga*, syn jednoho z dotčených národních wůdců, snad Klukasůw. Papež Jan IV ustawiw smlauwu s nowými swými duchownímí schowanci, přijal zemi jejich jménem sw. Petra pod swau ochranu, a zawázal je, aby ode wšech wýbojů a wpádů do cizích zemí se zdržowali. Tato od nich písemně i pod přísahau stwrzená powinnost, překaziwši jim rozšiřowání panstwí swého opanowáním zemí pohraničných, donutila je hledati živnosti a wzrostu swého w orbě, a zwláště w plawectwí a mořském obchodu, jímžto se obce jejich we krátkém času w znamenitau lidnatost, bohatstwí a sílu rozmohly. Za panowání bezdějných císařů Byzantských od Konstanse II až do Michala II (641—829) Chorwati z poddanosti řecké docela se wytáhli, wydobywše sobě úplného swobodstwí; ale wznikající tu dobu rozdwojení církewní wlády Byzantinské a Římské, wypuklé nenáwistné sočení mezi císaři franskými a Byzantinskými, přewaha wítězné zbrani franské a neswornost mezi Chorwaty dalmatskými a pannonskými, od jakživa kletba wšech národů slowanských, uwalily na ně z počátku dewátého století ze wšech nejtěžší jarmo franské. Po přemožení totiž nestatečných Byzantinců w krutém boji we Wlaších (788) Frankowé wyřítiwše se do Istrie, Liburnie a posáwské Pannonie, wšecky tyto země panstwí swému přiwtělili, ustanowiwše své wéwody a markrabí we Furlanech a Istrii, jimž domácí knížata slowanská podřídili. Tím spůsobem weliký župan chorwatský sídlící w Sisku dostal se w powinnost Franků, podřízen jsa bezprostředně furlanskému markrabi.

Nedlauho potom (okolo 806) poddala se w ochranu císaře Karla i města dalmatská; z čehož mezi ním a císařem Byzantinským Niceforem tuhé powstaly rozepře, ježto teprwé okolo léta 810 smlauwau by[illegible] ukončeny. Řecký císař postaupil německému jalowé swé panstwí nad dalmatskými

Chorwaty, a tak se obě obce chorwatské, dalmatská i posáwská, dostaly pod vládu franskau.

4. Korutanci.

Větwe Slowanůw, rozhoštěné we středním wěku od moře Adriatického až k Dunaji, w krajinách wnitro-rakauských, totiž w obojích Rakausích, we Štyrsku, Korutanech a Krajině, čili w někdejší tak nazwané Karantanii w nejširším slowa toho smyslu, wyznačují se u sauwěkých dějepiscůw wesměs názwem Windůw, kteréžto ačkoli cizozemské, wšak nicméně prastaré jméno potomkům jejich w těch stranách až podnes bývá přikládáno. Kdy se Slowané windičtí do krajin těchto přistěhowali, s jistotau ustanowiti se nedá; jen tolik jisto, že se to státi muselo již ku konci šestého století, poněwadž w sedmém Slowané již po celé Karantanii, ano i do Tyrol a jižních Bawor rozprostřeni se nalézají. Prawdě nejpodobnější jest, že Slowané ubíhajíce jha hunského w Pannonii, odtud postupowali před nimi na západ, a po krajinách dotčených se rozhostili. Osud jejich w nowých wlastech těchto podoben byl osudu předešlých; utiskowáni jsauce s jedné strany od Awarů, s druhé od Němcůw, bránili se tak dlauho silau nesjednocenau, až se dostali pod panstwí franské. Léta 495 čte se o Slowanech těchto, že Thassilo, wéwoda baworský nowě ustanowený od Childeberta krále franského, dwakráte w zemi jejich s bojownym lidem je přepadl, a poprwé sice obdržel nad nimi wítězstwí, podruhé wšak od chana awarského byl poražen. Okolo r. 600 Awarowé a Longobardowé zamýšlejíce zkázu císařstwí Byzantinského, wstaupili společně se Slowany do Istrie, w níž wšecko ohněm i mečem hrozně poplenili. Okolo léta 603 Slowané od chana wyslaní pomáhali longobardskému králi Agilulfowi dobýwati města Cremony. Na l. 612—613 wyprawuje Pawel diakon o jiném tažení Slowanůw do Bawor, kdežto Bawoři poraženi byli u Agunta na Dráwě (nyní Innichen); načež se rozbíhali Slowané po končinách baworských, až odtud wéwodau Garibaldem II byli wypuzeni. Za panowání Samowa také Korutanci k weliké říši slowanské pod šťastným žezlem jeho náleželi; pročež když l. 630 Dagobert s trojí strany

wytahl proti Samowi, směřowalo, jak se zdá, tažení Longobardů a Allemannů s ním spojených pod wůdcem Chrodobertem do Karantanie k odwrácení Windůw od hlawního bojiště. Do začátku panowání Samowa přináleží apoštolowání sw. Amanda, Samowa, jak se zdá, rodáka, w jihoslowanských Windech. Po Samowi požíwali Korutanci pokojně neodwislosti jim obhájené, až se pak ke hranicím jejich blížili násilní Frankowé w půtkách s Bawory. Zkrocením odbojných Baworů od Karla Welikého a synůw jeho Karlomanna a Pipina (725—744) otewřena byla Frankům brána k Slowanům korutanským. Knížetem jejich byl tehdáž *Borut*, prwní nám ze jména známý panownik windický. Když léta 748 Awarowé wálku zdwihli proti Korutanům, Borut, nemoha sám jim odolati, Bawory wyzwal ku pomoci; kteříž zahnawše Awary, místo awarského swé jho na Korutance wložili. Po smrti Borutowě l. 750 dosazen na wéwodství korutanské od krále franského *Karat*, když pak tento po třech létech sešel smrtí, *Chotimír*. Tento byl horliwý křesťan, a každoročně putowal do Salcburka k wykonáwání pobožnosti. Za jeho času biskup Salcburský Virgilius welice se přičinil o obrácení windických Slowanů. Po Chotimírowě smrti (769) a utišení domácích bauří hned po ní nastaupiwších z příčiny náboženstwí panowal we Windech *Wladuch* (722), rowněž o rozšiřowání křesťanstwí mezi lidem swým pečliwý. Thassilo II, wéwoda baworský, usiluje se z poddanstwí franského wywaditi, Korutansko opanowati hleděl pro sebe; od Karla Welikého wšak přemožen (788) a poslán do wěčného wězení, načež celé Korutansko s krajinau nad Enží a Tyrolskem přiwtěleno k weliké říši Karlowě.

5. Polané.

Obšírné rowiny, prostírající se od wýchodu na západ od řeky Bobru, Narwy, Buhu, Wisloky až k Odře a pohoří česko-morawskému, od jihu pak na sewer od Tater až k moři Baltickému, již od časů předhistorických zaujaty byly od wětwí kmene slowanského, Polanů, Mazowanů, Pomořanů, Slezáků a j., kteréž stejného jsauce původu a nářečí, obecnými též wyznačují se jmény, totiž *Lechowé* aneb *Polané*

čili *Poláci*. Dějiny wšak těchto Slowanů po celau tuto periodu w tak hustém jsau pohříženy temnu, že se s jistotau historickau ničehož o nich nedá wyprawowati. Neboť cizím letopiscům zůstali docela neznámi, a co domácí, teprw we dwanáctém a třináctém století psawší, o tom zachowali, spoléhá pauze na národních powěstech, kteréž od letopisců těchto tak jsau zpotwořeny, že z nich sotwa původního zrnka historického drobnohledem kritickým možno wynalezti.

Nejstarší a ještě nejstřízliwější z nich Martin Gallus (psal mezi 1110—1135) wyprawuje prwotní dějiny knížat a národu polského w tento smysl: We městě Gnězně (Hnězdně) panowal kníže jménem Popel, maje dwa syny, k jejichž postřižinám přistrojil weliké hody. Stalo se, že dwa pautníci přišli k němu pohostinu, než on jich s pohaněním odbyl. Uchýliwše se do předměstí, pozastawili se u chudého sedláka *Piasta*, syna Chotiskowa (Kosciuškowa), tehdáž rowně postřižiny syna swého slawícího. Bywše od hospodáře Piasta a ženy jeho Řepice wlídně přijati, zwěstowali jim powýšení rodu jejich w synowi na wysoký stupeň moci a sláwy, a diwotworným spůsobem rozhojniwše skrowničkau zásobu piwa i masa jejich, pobídli je, aby knížete Popela pozwali k sobě na hostinu. Tak při skwostných hodech postřihli syna, dawše mu jméno *Semowit*, pro wýznam prý budaucích wěcí. Tento, dospěw k letům mužnosti, Popela nejen wyzul z wlády, nýbrž jej i rodinu jeho docela wyhladil. Dle powěsti starců, mluwí Gallus, utekl se Popel, zbawen jsa panstwí, na ostrow do dřewěné wěže, kdež sežrán jest od myší. Po Semowitowi panowali potomci jeho Lešek, Semimysl, Meško, jeden po druhém.

Báječné tyto powídky národní wymalowal dále Kadlubek (okolo 1250) smíchaw je s ději historie řecké a Římské. Nejprwé welebí někdejší králowstwí polského welikost a hrdinské předků ctnosti, kteříž nejen okolní národy sobě podmanili, nýbrž i zámořské ostrowy, danomalchiské opanowali, jawše krále jejich Kanuta. Dokládá, kterak Dakowé dříwe s Polany, potomně s Bastarny nestatečně wálčili. Připomíná o welikém rozwodnění Gallů, o krwawých jejich bojech se Slowany i zawřeném mezi oběma míru, w němž Gallům Řecko, Polanům země až k Parthii,

Bulharsku a Karinthii se dostaly. Po mnohých prý wojnách se Římany, obrawše sobě za kníže Kraka, cizí nákazau zmalátněli, a dostali se w moc domácím násilníkům. Krakus, wrátiw se z Karinthie, ujal wládu a zřídil zákony i práwa. Dwa synowé jeho zabili létau saň, podawše jí zwíře wycpané sírau ku pohlcení, čímž potwora se rozpukla. Ke cti a památce starého Kraka wystawěn Krakow, a nazwán tak od krkání krkawcůw při stawění zdí. Wanda, krásná dcera starého Kraka, žijíc w panenstwí, od jakéhos německého panownika wálkau byla stíhána, jenž nemoha jí přemoci, z lásky a zaufalstwí sám se zaklál mečem. Od Wandy i řeka Wandalus i Wandalowé, poddaní její, jméno dostali. Po ní dlauho zůstáwalo králowstwí osiřelé, sprawowáno jsauc od wéwod z nízkých rodů. Z těchto jeden, zlatník, chytrým obmyslem přemohl Alexandra Welikého wálčiwšího s Polany w okolí Krakowa a we Slezsku, začež od wděčného národu powýšen byl na knížetstwí a nazwán Leškem, t. j. chytrákem (ode lsti). Jiný Lešek přemohl třikráte Julia Caesara; a Crassa u Parthůw dokonce zničil, nacediw mu do úst roztopeného zlata, prawě: po zlatě jsi žíznil, zlata se napí! Panowal nad Gety, Parthy a Záparthskými. Pojaw sestru Julia Caesara, Julii, za manželku, dostal s ní wěnem Bawory. Syn její Pompilius panowal po otci we Slowanech, a po Pompiliowi druhém, jejž pro rozpustilost myši sežraly, zwolen za panowníka Semowit syn Piasta a ženy jeho Řepice a t. d. jako u Martina Galla. Než dosti již těchto tlachanin; prawdiwá historie polská počíná teprwa we příští periodě.

6. Morawané a Slowáci.

Počáteční historie Morawanů a Slowáků, od času jejich osednutí w nynější wlasti až do úswitu osmého století, též w nedochodném temnu jest pochowána. To jediné nebezdůwodně přijíti můžeme za prawé, že w oné době, když se Čechowé přestěhowali do Bojohému, i Morawané a Slowáci wystaupiwše z Tatranského Bělochorwatska, newědomo z kterého okolí hlauběji k jihozápadu, pořičím Morawy, Wáhu a Hronu až k samému Dunaji sestaupiwše, místa uprázdněná od Rugůw, Herulůw a Gepidůw ku konci pátého století brannau rukau zaujali. Dalšímu jejich šíření se přes

Dunaj zbraňowali mohutní Longobardowé, jimž Pannonie l. 548 od císaře Justiniana byla postaupena, po jejich pak odstěhování do Wlach (568) násilní Awarowé. W kwětaucí době awarské, též za panowání Sama, slawného wítězitele nad Awary i Franky, nikdež ještě o Morawanech a Slowácích wýslownè zmínka se neděje, ačkoli podobné jest, že obojí tito, tehdejšího dějiště tak blízcí národowé, zároweň s jinými příbuznými a sausedy zakušowali týchže proměn štěstí, nátisku awarského i oswobození se od něho.

Po přemožení Awarůw od Karla Welikého (796) země jejich, w nynějším Rakausku a uherském Zádunají, dostala se w moc Němcům, kteří, zřídiwše ji podlé swého spůsobu a obyčeje, totiž poručiwše wrchní správu její swému markrabowi, Slowanům a Awarům, co jich neušlo jinam, k obýwání ji propustili, s tau wýminkau, aby knížata jejich dotčenému markrabowi byla poddána a císaři k dani i wojenské službě zawázána. Země tato, zwláště okolí zadunajské, kdež hlawní w ukrutných těch wálkách bylo bojiště, dokonce byla zpustla; pročež sami Němci hrnaucím se do ní Slowanům z počátku ochotně brány otwírali. Slowané, oškliwice sobě sausedstwí Awarů, dotírali mocně na ostatky jich, a usilowali je wytisknauti. Chan awarský, Theodor, již pokřestěný, wyhnán byw od Morawanů ze swé země, utekl se o pomoc proti nim k císaři Karlowi W. panowníku swému. Císař, chtěje ty různice mezi knížaty obau národůw přetrhnauti, wykázal Theodorowi a lidu jeho nowá sídla w Pannonii mezi městy Carnuntum a Sabarií (nyní Petronell a Stein am Anger), jíž tento ale neužil, zemřew okolo roku 806. Nástupce jeho, Abraham, od lidu za kníže zwolený, a křestěný we Fischa nedaleko Wídně, uwázaw se w nowé panstwí, byl neustále od Morawanů w něm skličowán. Jednatelé císařowi wyslaní k wyměření hranic mezi Awary a Morawany, odporných stran nikterak nemohli smířiti; pročež museli knížata awarská a wyslancowé Morawanůw jeti s nimi do Cách (811), kdež císař sám osobně panowitým slowem swým tu rozepři rozhodnul. Od té doby nastala wětší mezi nimi snášeliwost, takže biskupowé Passowští Urolf a po něm Reginhar we wlastech jejich s prospěchem rozšiřowati mohli křesťanské náboženstwí.

We příští periodě však teprw wystupuje na poli dějin morawských kníže *Mojmír*, zakladatel welikého říše morawské.

7. Polabané.

Jménem tímto wyznačujeme wšeliké wětwe Slowanů osedlých w Germanii, ačkoli Polabané wlastně tak řečení wyznamenáwali jen jednu z nich. Prostor zemí, w nichž tito Slowané ondy bytowali, zawírá se hranicemi následujícími: Na severu oteká je moře Wýchodní od wýchodního austi Odry až k nynějšímu městu Kielu w Holštýnsku, pojímajíc w obwod ten i tři hlawní ostrowy, Wolinský, Ranský a Temerský; na wýchodu dělí je řeka Odra a Bobra od Slowanůw polských, na jihu a jihozápadu Krkonoše a Rudohoří od Slowanůw českých; na západu čára různící Slowanstwo polabské od Němectwa, počnauc we Smrkowinách asi u pramenůw Sály, wybíhala korytem této řeky až k jejímu austí, odtud korytem Labe až k austí Stekenice, odtud korytem této řeky, Trawny (od Lubeku), jezera Plonského a Swentiny až k horní Odoře (Eider) nedaleko Kielu, tak wšak, že osady Slowanůw a Němcůw na některých místech s obau stran této čáry se míchaly, a jmenowitě Slowané jednak hromadně přebýwali w Lunebursku, w durynské župě Winidon na řece Mohanu a Radnici, na horní Nabě, Kaubě a Řeznu, jednak roztraušeni w jednotných wesnicích až po Rýn.

Hlawní národowé slowanští w obwodu těchto krajin byli tří: *Lutici* čili *Weleti* (Wilzen, Wilten), *Bodrici* (Obotriten) a *Srbi*. Lutici sedèli sewerně nad Srby mezi Odrau, mořem a Labem, dělíce se na menší wětwe, z nichž nejznámější jsau Ranowé, Wolinci, Črezpjeňané, Chyžané č. Kyšané, Dolenci, Ratařі, Ukrané č. Wkrané, Rječané, Stoderané č. Hawolané, Brežané, Sprewané, Moračané, Mezirječané, Moričané, Grozwiňané, Sitňané, Došané, Lekusici, Semčici, Ploňané. *Bodrici* bytowali na západu od Luticůw we dnešním Meklenbursku a Holštýnsku, sestáwajíce z osmera menších wětwí, ježto jsau: Wagrowé, Fembrané, Polabci, Smolinci, Gliňané, Wjetnici, Wranewci čili Wranawci, Drewané. *Srbowé* sídleli w dnešní Lužici a w Sasích, na západu Sálau ohraničeni, k nimžto přináležely dwě wětší

www.ibtool.com.cn

a mnohé menší větve, totiž: Lužičané, Milčané čili Milci Golešinci, Nišané dwojí, Slubjané, Lubušané, Lupjané čili Lupoglawci, Žarowané, Trebowané, Nizowci, Koledici, Žitici, Suselci, Glomači, Nudici, Neletici, Škudici, dále župy Srbiště (Zerbst), Žirmunty a j.

Odkud a kdy tyto větve slowanské do Germanie přišly a ji zalidnily, historie neví; tolik jen prawdě podobno, že wyšly z původních wlastí slowanských, a sice z onoho pásma země, kteréž od Odry přes Wislu až k západní Dwině a Berezině se prostírá, a že šíření se jejich přes Odru až k Labi po wystěhowání Němců z krajin těchto dálo se zponenáhla a w rozličných dobách, po suchu i po moři, tak že po zaujetí nowé země četné čeledi k zalidnění jí se přistěhowaly z krajin nadwislanských, kdež mezitím hlawní kmen wždy w prwotní své wlasti sídlem zůstáwal. Wystěhowáním totiž národů germanských z pomoří Baltického a krajin nadodranských do Dacie a Pannonie w druhém a třetím století, jmenowitě Gothů, Wandalů, Burgundů, Gepidů, Herulů a j. šíření se Slowanů w té straně usnadněno, ješto týmž časem mohutné wystupowání národů uralsko-čudských na Wolze a Donu cestu na wýchod jim zamezilo. Tauto tlačenicí wýchodních podmanitelů stalo se, že Slowané dwojitau silau se wrhli na západ, a přemohše obywatelstwo německé na prawém břehu Odry ztenčené wojnami Římskými i wystěhowáním, dřewní tuto slowanskau wlast zbrojnau rukau na nich wydobyli. Toto zalidnění Germanie mezi Odrau a Labem národem slowanským již z počátku pátého století se počalo a do polowice šestého musilo býti dokonáno, ješto se později w sauwěkých památkách žádná wíce zmínka o národech německých mezi Labem a Odrau neděje, nýbrž připomínají se tam národowé slowanští.

W sedmém století počínají zdejší knížetstwí slowanská mocně wystupowati na historickém poli. Když Samo welikého wítězstwí nad Franky dobyl u Wogastisburka (630), přistaupili i Srbowé polabští k welikému spolku slowanskému, a *Derwan*, kníže jejich, sebe i královstwí své tomuto slawnému wítězi poddal, a s ním společné wpády činil do Durynska. Dorážení Srbů w podruží Samowě na

www.libtool.com.cn

Durynky bylo tak úporné a nebezpečné, že přinucen byl Dagobert nejen východní Franky synu swému Sigibertowi w moc a wládu odewzdati; nýbrž nad to pro lepší obranu postawiti Durynsko pod zwláštního wůdce Radulfa, kterýž z počátku sice statečně jim odporowal, brzo wšak, zamýšleje se wywaditi z poslušenstwí krále swého Sigiberta, w přátelské swazky s nimi wešel. Po smrti Samowě, když weliký spolek slowanský klesl, požíwali Slowané polabští bez pochyby neodwislosti w rozličných říších swých, o nichž wšak nižádných zpráw nestáwá, leč to, co do dějin franských zasahuje. Když franský major domus a potomní král Pipin wálkau stíhal bratra swého Grifa, nespokojeného s podílem sobě wyměřeným a proto spolčiwšího se proti němu se Sasici, a léta 748 s welikým wojskem wpadl z Bawor přes Durynsko do sewerních Šwab, přirazilo zde k němu sto tisíc ozbrojených s ním spolčených Slowanů s knížaty a wůdci swými, jichž pomocí došel úplného wítězstwí. Karel W. wstaupiw na stolici franskau o podrobení Slowanů polabských wšemožně se přičinil, k čemuž tomuto národohromci wýborně slaužila zastaralá nenáwist Bodriců k Luticům. Za něho počaly se ukrutné wálky mezi Němci a Slowany, kteréž s obau stran wedeny jsauce s rostaucí zůřiwostí, po tři sta padesáte let trwaly, a konečně skončily se wyhubením Slowanstwa polabského asi w polowici dwanáctého století. O tom jednáno bude w druhém okresu.

8. Čechowé.*)

a) Bojowé w Čechách.

W srdci pewniny ewropejské, we wěnci strážných Krkonošů, Rudohoří a Šumawy, kde Labe se snaubí s Wltawau, w široké kotlině, na obilí a owoce úrodné, na kowy a rudy bohaté, wýtečné uzdrawujícími zřídly, w jejímž prostředu welebná Praha, mocně tlukaucí srdce zdrawého těla, čerstwé žíly swé rozsílá do šestnáctera audů, tam co šedowěký strmí Wyšehrad, zarazili starobylá sídla swá Čechowé. Kdy do země této přišli a odkud, nedá se říci s jistotau;

*) Wiz Palackého Geschichte Böhmens.

www.libtool.com.cn

možno, ba prawdě podobno, že již dáwno wlast naše obydlím byla Slowanů, dříwe než Bojowé a Markomannowé w ní se usadili, a že Čechowé jen staré dědictwí otcův swých, cizinci opanowané, zase nastaupili. Neb, jestliže pronárod slowanský, jak swrchu řečeno, za časů předhistorických zaujímal celau střední Ewropu, jistě také Čechy dáwno před wpádem Celtů i Germanů míti musel w swém držení. Prwní wšak obywatelé této země, jež historie zná, byli Bojowé, národ celtický, kteří se byli we čtwrtém století před Kristem wystěhowali z Gallie do Germanie, a u prostřed lesa Hercynského se usadili. Od nich jméno *Bojohémum*, *Bohemia* (wlast Bojův), u národů západních až podnes užíwané, a Bujaemum neb Bubienum hlawní sídlo jejich. Jména Albe (Labe), Wletawa, Ogra, Říp objewují snad podnes ještě památku Bojů w Čechách.

b) Markomanni.

Po 400 létech bytowání swého w Bojohému musili Bojowé jinému národu podmanitelskému, německému totiž, ustaupiti, Markomannům, kteří zmocniwše se této země as léta dwanáctého před Kristem, odtud jako z přirozené pewnosti činili wpády swé do okolí, a jádro mocné říše markomannské, Římanům hrozné, založili. W Bubienum usadil se hrdinský král jejich Marbod, od něhož mu přezděno Marobuduum, a patnáctiletá wálka markomannská w polowici druhého století po Kristu, již Římané sami přirownáwají k punické a kimberské, z krajin těchto se wedla. Ale říše markomanská založena byla toliko na meči, pročež jakkoli byla silná a mocná, pokud trwalo ostří jeho, předce rychle se zbořila rázem meče nowého, ostřejšího, násilnějšího. As léta 430 podlehli Markomanni Hunnům, a l. 450 Attila s hlawním wojskem swým táhl do Gallie skrze Bojohemum, kudyž se wraceli i ostatkowé jeho do Uher po hrozné porážce Catalaunské. Stopu Hunnův znamenaly zříceniny a pauště, pročež i Bohemie zpustla, a ostatkowé Markomannů snad jen w nepřístupných horách po řídku se zachowali.

c) Příchod Čechů.

Asi u prostřed pátého století, když bauře Hunnův pominula, počali se tedy Slowané ze starobylých wlastí

swých zatatranských rozšiřowati k západu, zaujímajíce zpuštěné krajiny. Některé jich wětwe, z nichž nejwalnější *Čechowé*, přitáhli do Bojohemu, a podrobiwše sobě ostatky Markomannů, pewná zde zarazili sídla swá. Dle starobylých podání národních měli Čechowé jméno swé od *Čecha*, wůdce swého, jenž přitáhl přes tři řeky s pluky swými do této žirné wlasti ze země chorwatské, totiž z Bělochorwat, nynější Haliče. Jiné wětwe slowanské, buď zároweň s Čechy, buď brzy před nimi do Bojohemu přišlé, byly Chorwati, Dúdlebi, Lučané, Sedličané, Pšowané, Děčané, Lemusi a j., kteréž se ještě co rozdílné od Čechůw připomínají. Chorwati sídleli w Krkonoších, Lučané w Žatecku a Loketsku, od nich jihozápadně Sedličané, w okolí Mělníka Pšowané, Děčané okolo Děčína na Labi; sídla ostatních jsau nejistá. Dle starobylého spůsobu slowanského založily rozličné tyto wětwe z počátku neodwislé od sebe obce, kteréž teprwa w pozdější době a sice ponejprwé za Sama slaučeny byly w jeden politický celek, po smrti tohoto mohutného wládce opět několikráte roztrhány na různo.

d) Samo.

Sotwa že se Čechowé usadili we swé nowé wlasti, a zpustlau ji počali wzděláwati, nalehli na ně nowí hrozní nepřátelé, Awarowé, ježto se zakořeniwše w Pannonii, odtud do wšech zemí záhubné wpády činili. Již l. 563 wpadli přes Čechy do Franska, snad přizwáni od Durynků s nowau wládau franskau nespokojených, a jakkoli od Sigiberta, krále franského, tenkráte na hlawu poraženi, opětowali předce nápady swé, ano léta 567 Sigibert od Awarůw nejen přemožen, ale i zajat byl. Brzy potom awarský chan Bajan, smířiw se s Franky, a propustiw Sigiberta na swobodu, wypudil Longobardy z Pannonie, potřel Gepidy, a wšecky okolní Slowany podrobil wládě swé (568); i Čechowé dostali se w poddanstwí Awarůw. Nemohauce tito snésti krutého jha diwochů, spojili se proti společnému nepříteli se slowanskými sausedy swými, a zwolili *Sama* za wůdce. Samo byl Slowan srbský z nynější Míšně nebo snad ze země slowanských Weletů w Batawii čili nynějším Nízozemí, kterýž snad utíkaje panstwí fran-

www.liptool.com.cn

ského, se svými společníky pod zámyslem kupectví a obchodu ku příbuzným Slowanům na Labi se vystěhoval (623). Plapolaje nenawistí všech nepřátel jména slowanského, získal si lacku a důvěru příbuzných Čechů neohroženau udatností spojenau s vyčeným uměním válečným. Jednosvorně shromáždili se pod praporem Samowým Čechowé, Morawané, Slowané i Korutanci, udeřili mocně na Awary, a poraziwše je na hlawu, zprostili se poroby jejich na věčné časy. Wděčni Slowanowé zwolili sobě Sama za krále (627), nad nimiž za pět a třicet let šťastně panowal, nepřestáwaje wítězstwau zbraní swau hřímati na Awary i na Franky. Dokázal, že jen jednoty třeba Slowanům, aby zachowali samostatnost swau a dobyli wlády, i stwořiw weliký spolek slowanský na západu, založil prwní weliký slowanský stát, jejž zná historie. Jadro tohoto státu byli Čechy, a hlawní sídlo Samowo již snad Wyšehrad. Odtud wztahowala se wláda jeho na jih k Alpám štyrským, na wýchod k Tatrám, na severozápad k řekám Sprewě a Hawele, na západ ke Smrkowanům.

Dagobert, král franský, hledal příležitosti, kterakby wzrůstající moc slowanskau mohl zlomiti. Na tě podmanitelnau nikdy neschazi; nasilí prý učiněno bylo některým Frankům w zemi Slowanů; posel franský, místo stižnosti, pal se tupiti Slowany, a když jej wyhnali, počali Frankowé wálku. Celá Austrasie wywstala k boji, i Longobardowé ku pomoci powolani, a s třemi welikými wojsky wtrhnul Dagobert do slowanských zemí. Longobardowé přepadli [illegible]. Alemannowe pod wojwodau Chrodobertem [illegible] linkausy, a hlawní wojsko franské táhlo od Rynu [illegible] proti Samowi samému. U Wogastisburka, snad [illegible] (Togast), wojska Slowanů a Franků wrazila na [illegible], tu dlu trwal boj krwawy; Frankowe poražení na hlawu, a celý tábor jejich stal se Slowanům bohatau kořistí (631). Po slawnem wítězstwí tomto Derwan, kníže Srbuw [illegible], až potud wasall Frankuw, spojil se se Samem, a wyu obořili se Slowané na Němce, činíce zwlašť do Durynska nepřátelské wpady. Nemoha nim ubrániti Dagobert [illegible] se welkým wojskem, odewzdal wládu nad Austrasií [illegible] Sigibertowi, synu swému, a nad Durynskem

www.libtool.com.cn

Radulfowi wojwodowi k hájení, kteryžto wšak brzy spřízniw se se Samem, pomocí jeho sám hledal neodwislosti od Franků, kdež zatím Samo končiny říše swé usilowal rozprostraniti na wýchod w pokrají Odry mezi tamějšími Slowany. O posledních létech panowání Samowa historie mlčí. Po smrti jeho (662) weliká říše slowanská, neobyčejný úkaz na obloze dějinstwa, přirozeným během wěcí, jak rychle byla wzrostla, tak rychle se rozpadla. Oddílní knížata slowanští, mocným ramenem šťastného wéwody spojeni w čas nauze a zewnějšího nátisku, po zesnutí jeho, když nebezpečí pominulo, nawrátiwše se w obwyklau wolnost, říši slowanskau rozdrobili.

Po slawném wítěziteli Samowi wíce než za sto a padesáte let země české a dějin národu jejího žádné historické světlo neozařuje. Mezeru tuto w historii české wyplňují národní powěsti, dochowané nám dílem w kusých zlomcích dřewního básnictwí českého, dílem we spisech nejstarších kronikářůw českých, Kosmasa a Dalemila, kteréžto, ačkoli jim cena historické jistoty připsána býti nemůže, nicméně pro wzdálené potomstwo wždy jsau wzácní ostatkowé starožitnosti, čarodějní hlasowé zwěstující wděčným wnukům památku prwotního bytowání pradědůw jejich w rozmilé wlasti české.

c) Krok, Libuše a Přemysl.

Dle národních těchto powěstí panowal po praotci Čechowi, w dlauhém wšak prodlení času, *Krok*, jehož sobě Čechowé pro zwláštní maudrost a sprawedliwost za správce a saudce zwolili. Krok čili Krak byl snad syn nebo aspoň nástupce Samůw, neboť padá wláda jeho na konec sedmého století. Sídlem jeho byl Wyšehrad, odkudž obmezeně sice ale mocně wládl celými Čechy. Po něm nazwán hrad Krakow dwě hodiny jihozápadně od Rakowníka, jehož rozwaliny wšak již w jedenáctém století lesem byly porostlé.

Krok zůstawil tři dcery, Kasi, Tetku a Libuši, které nadobyčejnými wlastnostmi ducha podiwení w národu swém wzbudili, bywše snad wzdělány u Weletů batawských, s nimiž rod Samůw wždy ještě byl spojen. Kasi byla

www.libtool.com.cn

zběhlá w přírodnictví a lékařství, držána jsauc za kauzelnici; Tetka, jejíž památku podnes zvěstuje hrad Tetín u Berauna, cvičila lid w nábožných obřadech; ale nejmladší. *Libuše*, přewyšowala obě wznešeností ducha i spanilostí srdce, pročež ji národ po smrti otcově wywolil za wládkyni. Ostrým a jistým okem zírajíc do budaucnosti, sprawowala Čechy maudře a sprawedliwě; od ní založena Praha (okolo 700), hlawa království českého. Dlauho wšak se Čechům wláda ženská nelibila. Když jednoho času Libuše rozsuzowala *) rozepři dwau mocných bratří Klenowicù z rodu Popelowa, potupena jest w pohlawí swém od nespokojeného Chrudoše, načež odřekla se wlády, poručiwši zwolení mužského knížete. Národ wšak jí samé wolení zůstawil, že toho uzná za swého knížete, koho si ona wywolí za manžela. Wyslala tedy Libuše poselstwí slawné k Přemyslowi, pánu Stadickému, kterýž od pluhu, při němž jej nalezli poslowé, odebral se na stolec knížecí na Wyšehrad. *Přemysl* stkwí se w dějinách českých jako praotec welikého rodu Přemyslowcù, který po meči nad Čechy panowal až do počátku čtrnáctého století, po přeslici pak až podnes nad nimi panuje. Byl maudrý zákonodárce, a jeho

---

*) „Libušin soud“, nejstarší památka česká, o tom zní takto: „Kaže kněžna wyprawiti posły: pro Zutoslawa z Libice bílé, tam kdežto jsau dubrawiny krásné. Litobora z Dobroslawska chlumce, tam, kdežto Orlici Labe pije. Ratibora od hor Krkonoší, tam kdežto Trut zahubil sau Lisu. Radowana od Kamena mosta. Jarožira od bud wleteřických. Střeníbora od Sazawy ladne. Samoroda se Mže stříbrnosmé, pro wsie kmety, lechy a wladyky, pro Chrudoše a Stahlawa bratry rozwadené o dědiny otce. Když se sešli leši i wládyky w Wyšehradě, w Libušiné sídle, každý wstaupil dle rozumu swého, wstaupi kněžna w běleskwanci ňzké, wstaupi na stůl otcův w slawném sněmu. Dwě umělé dívky wystaupily, wyvedené wůdcowým. U jedné jsau desky práwodatné, u druhé meč křiwdy kárající, a proti nim plamen prawdorwúcí, i pod nima swatosudná woda.“ Když kněžna sněmu předmět předložila, wstal Lodoc z Dobroslawska chlumce, jal se také slowo howořiti: „Slawná kněžno i otcowa naše slova wypowědiwše sme rozmyslili, sebrav klasy pomezdi swemi. I sebrali klasy dwa sáčky, sbrali je z osadi swoje, i dali lechům prowésti. Wstal Radowan od Kamena mosta, jal se klasy číslem prohlédati, i wěčinu prowésti w mezi.“

www.libtool.com.cn

zřízení zemské trwalo až do třináctého sloletí. Powstání rekyně Wlasty a celého ženského pohlawí proti mužskému po smrti Libušině (as 710) za času Přemysla, pauhá báseň se býti zdá, na tom založená, že někdy hrad Děwín naproti Wyšehradu stáwal, který již záhy zbořen byl.

f) Přemyslowci pohanští.

Po Přemyslowi (zemřel as l. 750) wládli po sobě potomkowé jeho Nezamysl, Mnata, Wojen, Unislaw, Křesomysl, Neklan a Hostiwit, otec Bořiwoje, prwního křesťanského knížete w Čechách, za něhož teprw zase jistá historie česká se počíná. O prwních pěti knížatech těchto mimo pauhá jména žádné jiné zprávy nestáwá. *Neklanowu* věku přisuje se powěst o boji wůdce jeho Čestmíra s Wlastislawem, knížetem lučanským. Po smrti Přemyslowě, zdá se, že knížátka a páni čeští zemi znowa roztrhali na několik kusů, každý sám chtěje panowati. Takowý oddílný kníže w Čechách byl Wlastislaw lučanský čili lucký, jehož panství leželo w nynějším Žatecku. Ten, nepřestaw wpády činiti do knížetstwí Pražského, i až k samé Praze prowozowati laupež, přemožen a usmrcen byl posléze w kruté bitwě od Neklanowa wůdce Čestmíra, synáček pak jeho od poručníka swého, Durynka, proti wůli knížete Neklana, zrádně zawražděn, načež knížetstwí lučanské s Pražským spojeno. Tím dokonáwá se řada nejistých zpráw, wážených od Kosmasa z národních powěstí, zpěwů a podání lidu, a s počátkem periody druhé počíná zase jasné světlo historické Čechy ozařowati.

O wnitřním stawu pohanských Čechů této periody jen z kusých zlomků národních písní onoho času a některého náhodau učiněného podotknutí starých spisowatelů, jakož i z přirownání s jinými Slowany dá se sauditi. Základ wlády zemské byl demokratický; w záležitostech obecných sešli se *kmeti*, *leši* a *wládykowé* do *sněmu*, rozhodujíce většinau hlasů, dílem dle práwa psaného (desky prawdodatné) dílem dle obyčejů národních, coby se mělo státi. Kníže wolen pro wýtečné wlastnosti, wždy wšak s ohledem na práwo dědičné. Zwolený posazen bywal na stolec knížecí, a radda dwanácti *kmetů*, starších lidu, z nejwýtečnějších

mužů na čas života zwolených jemu byla připojena. Rozdíl stawů již byl patrný; držitelé welkých statků slauli lechowé, z nichž později powstal staw panský; druhau třídu, wlastně weličinu národu, twořili *dědinníci* neb *zemané*, wšickni, kteří swobodné dědičné půdy užíwali. Neboť poroby neznali staří Čechowé, jakož i wůbec staří Slowané; každý swobodně wystawil si obydlí na dědině swé, a audowé rodu jednoho bydleli w domě otcowském pokud jim postačowal, potom wystawiwše sobě domky na blízku, založili wesnici. Nejstarší neb prwní w takowé rodině, po smrti otce společného zwláště wywolený, slul *wládyka*, jenž na sněmích představowal dědinu.

Celá země rozdělena byla na *župy*, jejichž představení, ustanowení k tomu od knížat ze stawu lechůw, slauli *županowé*. W každé župě nacházel se pewný hrad neb město náležející knížeti, jehož obywatelé, řemeslníci a j. knížeti byli služební. Ale i lechowé míwali swé hrady a poddané; kteří wedli větší zástupy do boje, slauli wojwodowé. Lid wesnický sbíhal se do hradů k jich i swé wlastní ochraně; w horách a prosmykách dělány záseky, w poli bojowáno na koni a pěšky. Oděni bylo štít, přílbice, krunýř; zbroj luk, meč, kopí, mlat. Při dobývání hradů užíwali spůsobu podobného želwě Římské: „Dřewa wysokorostlá přiklonili k pewné hradbě, po dřewech-by se válely klády nad hlawami wojsku. Pod nimi z předu postawilo se silných muž k muži, týkajíce se druh druha širokýma plecema. Dřewa wložili na rámě příč, w dole je spewnili haužwemi, postawili wedlé sebe dřewce, i wskočili muži na ta dřewa, rozložili kopí po ramenau, spiali haužwemi. Wzkočilo řad třetích na druhé, čtwrtých na třetí, i pátých až k wrchu hradowu, skad hořeli meče, skad sipěly střely, skad se řítily baurící klády.“ (Čestmír a Wlaslaw ruk. Králod.) Ostatně wojak každý sám se musil zásobiti, neb žoldu žádného nebylo. W čas pokoje zanášeli se nejwíce orbau a chowáním dobytka, znajíce též hornictwí, ryžowání zlata, a rozličná řemesla.

Náboženstwí jejich od staroslowanského jednobožstwí zponenáhla se uchýlilo k mnohobožstwí. Wedlé nejwyššího hromowládce *Peruna* ctili také *Swantowita*, boha wálky a

www.libtool.com.cn

Radihošta, boha průmyslu. Nižší božstwo bylo: *Weles*, ochránce dobytka, *Lada* bohyně lásky, *Živa* úrody polní, *Děwana* bohyně lowů a lesů, *Morana* bohyně smrti. Tajemné úkazy přírody wyznačowaly jim *ďasy* (Dämonen) a *wíly* (Nymphen); *rusálky* byly nymfy wodní, *poludnice* lesní, *Třas* duch strachu a j. Bůžkowé domácí byli *šotci* neb *skreti*, obludy neb příšery *zmekowé*, *morúsi*, *wlkodlaci* a t. d. Chrámowé buď na hradech nebo w hájích poswátných wystawení sestáwali ze dwau částí, zewnitřní a wnitřní. Dřewěné zdi zewnitřního chrámu ozdobeny byly řezbami, wnitřní ustawen na slaupích, místo stěn oponami owěšených. We prostředu na zwláštním podstawci stála modla, w postawě obrowské, bylali dřewěná, w malé, bylali z kowu, rozličně dle wlastností swých ozdobená s nápisem wyznačujícím jméno boha.

Mimo chrámy wšak zaswěceny byly Čechům pohanským také háje, rozličné kopce, skály, studnice, řeky a stromy, kamž bohům w saumraku nosíwali oběti, a bijíce se w čelo nábožnými zpěwy je ctili. Koně a krahujci poswátná jim byla zwířata. Wěštění a hádání bylo welmi oblíbeno, jež *černoknižníci*, *čaroději* a *kauzelníci* wykonáwali. Mrtwí pohřbíwáni na polích a w lesích, nejwíce na rozcestích; pokrm a nápoj, zbroj a nářadí oblíbené přikládáno do hrobu, ještě častěji býwal mrtwol spálen a popel w nádobě uschowán. Nad hrobem držány býwaly *tryzny* t. j. oběti, tance a hry ke cti zesnulého, potom nawrženy naň hrobky, *mohyly*, tím wyšší, čím wyšší důstojenstwí zemřelého.

Domácí žiwot byl jednoduchý a prostý; otec rodinau swau neobmezeně wládl; wěrnost manželská wysoce byla wážena, ač mnohoženstwí jestli ne obyčejné, aspoň bylo powoleno. O kroji jen tolik známo, že se jím pohlawí málo lišilo; wůbec byl oblíben plynaucí široký šat bez knoflíků, skwostným pasem k tělu přilnulý, nad nímž se nosil dlauhý plášť, ženským říza nazwaný, w zimě pak kožich *(krzno)*. Kroj *čepce* a *škorní* neb *krpců* blíže znám není. Hedwábí a zlatohlaw i Čechům pohanským dobře byly známy, pročež obchod s krajinami wýchodními i do Čech musil míti cestu.

www.libtool.com.cn

III. Východní císařství Římské čili Byzantinské.

Ještě tisíc let po zahynutí starého císařství Římského na západu trwalo východní císařství řeckořímské, Byzantinské neb Constantinopolské; tak mocná byla památka světowládné Romy. Neb jen tato dodáwala wážnosti Constantinopoli, jen ta ji udržela uprostřed dawu národů barbarských, kteří, kdyby byli chtěli, dáwno dříwe byliby ji mohli uchwátiti a zbořiti. Smutný to úkaz w letopisech člowěčenstwa: stát tak obšírný, obsahující nejúrodnější, nejwzdělanější krajiny světa, oswícenosti daleko přední, památkami starožitné sláwy zaswěcený, leží w tisícileté nemoci nuzně jen časem powstáwaje, wždy wšak zase hlauběji klesaje we mdlobu, až zhasla poslední jiskra žiwota. Wnitř wznikla nedužiwost, zděděná po zkažených otcích. Láska k wlasti a sprostnost mrawů, základowé zdrawí a síly občanské, již dáwno byly otráweny. Ani wíra křesťanská nemohla wíce zhojiti, neb jen w srdcích čistých sídlí duch páně, nébrž neskonalým podáwala příčinu hádkám, záhubným swárům a krwawým půtkám. Byli swárowé o wěci rozumu lidskému nepochopitedlné, kacéřowali a pronásledowali se wespolek, a nedbali na nic, čeho pro zachowání a užitek společnosti newyhnutedlně jest potřebí. Hádali se o podstatě a přirozenosti Kristowě, a zanedbáwali přikázaní jeho; náboženstwí lásky přewrátili w pramen nenáwisti, základ blaženosti w záhubu. Maudřejší mocnářowé krotili sice škodný žár příliš horliwého kněžstwa a lidu; těch ale bylo málo, obyčejně duchem i srdcem luze obecné rowni byli. Neb ani právem dědičným, ani wůlí obce, nébrž swéwolí ozbrojených drábů swých, nejwíce násilím došedše wlády, dbali o wšeobecné dobré, jen pokud jim bylo užitečné, hledíce upewniti wládu swau, a dobýti zisku, byťby tím stát krwácel jakkoli. Odtud utiskowání, swéwole, berně bez konce; odtud nenáwist proti wládě, odporowání, wšeobecná slabost a chudoba. Mužnost utuchla s wlastenectwím, a obrana říše dána byla w ruce barbarů, kteří s ní dle libosti nakládali. Tak wládl při skonáwání Říma na západu w Constantinopoli *Aspar*, bojowný wéwoda

www.libtool.com.cn

z národu gothského, který pak dvořenína svého *Leona* wyzdwihl na stolec císařský.

Leo byl podnikawý ale nešťastný; chtěje chrániti říši proti barbarům, a dobýti ztracené Afriky, wyprawil 1100 válečných lodí s 100,000 muži proti Genserichowi; ale ničemnost wůdců a zrada zahubila celé nesmírné wojsko i loďstwo, a nebylo lze ani wypuditi barbarů, ani odwrátiti pádu Říma. Po Leonowi nastaly hanebné swáry o poslaupnost, a za dobrého ale slabého *Anastasia* hrozné wzbaurení w Constantinopoli a *první válka o náboženství* mezi křesťany, roznícena učením kněze *Eutychesa* o jedné toliko přirozenosti Kristowě (monofysité), w níž přes 60,000 lidu bylo zmordowáno (518). Přitom Bulhaři s jedné, Peršané s druhé strany tak doléhali na rozedranau říši, že Anastasius poloostrow Constantinopolský dlauhau zdí proti oněm musil hájiti.

Z pořadí ještě slabších a nehodnějších nástupců jeho jediný wyniká:

1. Justinian Weliký (527—565),

pošlý z národu slowanského. Byl totiž Justinian synowec císaře Justina, kterýž z dardanské Illyrie, již od starowěkosti Slowany obydlené pocházel, co sprostý woják do Constantinopole přišel, a wyznamenaw se w boji, zponenáhla náčelníkem stráže císařské, konečně císařem se stal.

Slawné jest panowání Justinianowo zwláště welikými činy wojenskými Belizara, welikého polního wůdce jeho. Belizar (Welizar) byl též národem Slowan, zrozený z Čermen (Črwen) w Illyrii. Wýtečný duchem a šlechetný srdcem wyniká nesmrtedlný hrdina tento wysoko nad swůj wěk, roweň ozdobám starého Říma, jehož sláwu světowládnau on zase wzkřísil. Od Eufratu až k Dunaji, od Kaukazu až k Alpám hrozné bylo nepřátelům Římským jméno jeho, a rozhlášena sláwa nepřemoženého wůdce. Mocné Peršany mnohokráte porazil a zahnal, říši wandalskau zbořil, Italii Gothům wytrhnul, a wše ne welikými woji, ne přewahau moci válečné, nébrž statečností a válečným uměním. On neprznil wítězstwí swých zůřiwostí; wlídné prawidlo jeho bylo, že má wojsko hájiti, ne kaziti role. Aniž pak bojowal

pro triumfy; neb i s černau nevděčností se potkaw, a od nepřátel swých, mezi nimiž byla zwláště též nehodná Theodora, od Justiniana z herkyně císařowau učiněná, hanebně osočen, jmění a wolnosti zbawen, předce wždy zase přispěl státu, když toho žádala potřeba. Weliký Belizarem Justinian zwěčnil jméno swé zákonodárstwím a stawbami. Sám we právích dobře jsa zběhlý, dal sebrati zwláště učeným Tribonianem rozsudky a zásady právní ze 2000 kněh nejwýtečnějších právníků, a sestawiti je w jeden weliký kodex s pandekty a předcházejícími institucími, weliký sklad práwa Římského, důležitého až podnes. I ostatním wědám a uměním přízniw byl Justinian, zwláště stawitelstwí. Nesčíslné množstwí stawení wšeho druhu k ozdobě a náboženstwí, k potřebám obecným i válečným wystawili wýteční umělcowé Anthemius z Tralles a Isidor z Miletu, mezi nimiž wyniká chrám sw. Žofie w Constantinopoli jak nádhernosti tak welikosti. Historik Prokopius kwětl za wlády jeho. Wýtečné školy mudrcké w Athenách kázal wšak zawříti.

Než i nešťastnými událostmi znamenitá byla wláda Justinianowa. Wálky perské, wandalská a ostrogotská, ačkoli Belizarem šťastně wedeny, wyssály důchody říše, každoročně opětowané wpády Bulharů a Slowanů saužily ji nesmírně. Prokop dějepisec dokládá, že za celau osm a třicetiletau wládu Justinianowu wpády tyto každoročně byly opětowány, a každý že dwěma stům tisícům občanů Byzantinských odňal žiwot neb swobodu. Nejen po Thracii, Macedonii a Řecku rozléwaly se praudy jejich, ale přes Hellespont zasahowaly až do Asie a hrozily častěji hlawnímu městu samému. To a mnohé wady při wládě wzbudily nespokojenost w lidu, jejímuž wýrazu jen strach bránil před žoldnéři. W pátém roce Justiniana propukla předce; Constantinopole krwí zbrocena, a dílem w popel obrácena jest, císaři pak ochráněn žiwot a trůn jen zmužilau wěrností Belizarowau. Nauze a hlad, následek neustálých válek, a k doplnění strastí přehrozný mor, od patnáctého léta Justiniana až ku konci, a dlauho ještě po něm zůřil, jímžto dle swědectwí Prokopa jen w samé Constantinopoli po prwní tři měsíce každodenně 5000, pak 10,000 lidí umíralo. S morem spojilo se

ne méně hrozné zemětřesení, které Beryt se školau právnickau, a slawnau Antiochii s 25,000 lidmi pohřbilo, a Constantinopoli po 40 dní strašliwě saužilo. — Wěru, nešťastnými wíce nežli šťastnými ději znamenitá jest wláda welikého Justiniana.

www.libtool.com.cn

2. Nástupcowé jeho.

Po něm říše Byzantinská wždy hlauběji klesala. Za *Justina II* (565 — 578) nic lépe než Theodora wládla císařowna Sofie. Narses od ní uražen, a Italie až na exarchat ztracena. Udatný a dobročinný *Tiberius* (578—582) wládl nedlauho, a šlechetný wojín *Mauritius* (582—602) byl prostopášnému wojsku protiwný, že držel na kázeň. Awarowé porazili jeho špatně wedené pluky, a když těch, ježto se wzdali, jako někdy starý senat Římský, nechtěl wyprostiti, wzbauřil zkažené wojsko proti němu ohawný Fokas (602 — 610), a dobrotiwý císař s celým rodem swým byl zawražděn. Wraha swrhnul zmužilý jinoch Heraklius (610 do 641), a zapudil také Peršany, kteří wítězně byli přitáhli až ku Constantinopoli, podstaupiw do zemí jejich sedmero wítězných tažení. Wznikající wšak nyní bujarost arabská stala se nebezpečnějším nepřítelem než Persie již hynaucí. Nebezpečí toto rozmnožowaly nowé rozepře dogmatické o wůli Kristowě; neb mnozí císařowé blud jednowolců (monotheletů) zastáwali, rozepře domácí tím rozmnožujíce. Po Herakliowi dosedli na trůn w jednom roce tři císařowé, Constantin III, Herakleones a Constans II, který jej držel až do 668. Tento wíce než Alarich a Genserich umám uškodil. Když totiž válku wedl s Lombardy, jeden obrowský woják lombardský nabodl mladého důstojníka řeckého na kopí swé, a wzhůru jej držel, což Řeky tak polekalo, že bitwu ztratili. Rozmrzew se nad tím Constans, wtrhnul do Říma, a wylaupil wšecky wzácné starobylosti. Tak učinil i w Sardinii a Sicilii, a wložiw na lodě wezl je do Constantinopole. Tyto wšak jsau od Arabů wzaty a wezeny do Alexandrie, kdež newí se jak přišly we zkázu. Bratra swého Theodosia dal otráwiti, a když se lid wzbauřil proti mocnému ukrutníku, uprchnul do Sicilie, kdež od důstojníka stráže swé zawražděn. Za Constantina IV (668 — 685)

ztracen Aegypt a Afrika; Constantinopole sama jen řeckým ohněm, jenž měl do sebe tu wlastnost, že i we wodě hořel, nejwíce z nafty sestáwaje, proti Arabům obhájena.

www.libroo.com.cn

Za Justiniana II (685—694), syna předešlého, přihodilo se cosi, co značí mrawy exarchatu: Při cwičení totiž wojenském, které nedělního dne držíwali měšťané Ravenští, zanewřeli na sebe dwa cechowé, a druhau neděli na to jeden cech druhý jako na smír pozwal k hodům. Kteří přišli, byli zawražděni a wmetáni do záchodů a chléwů. Celé město truchlelo, lázně i diwadla byla zawřena, každý hledal swého otce neb přítele, processí a posty byly nařízeny, které i děti u prsau držeti musily. Když se zločin wyzradil, potrestán spůsobem podobným, a čtwrt od bezbožníků obydlená nazwána čtwrtí wrahů.

Brzo na to surowý císař swržen byl domácí bauří, a nos mu uřezán. Opět ale dosazen pomocí Bulharů, k nimž se utekl, dal *Bontia* a *Apsimara*, kteří zatím wládli, weřejně odprawiti, patriarchowi oči wylaupati, mnohé ze šlechty usmrtiti u dweří jejich, nebo w pytlích utopiti, nebo rozpuštěné olowo jim do úst liti.

Filippicus Bardanes (711—713) na tyrannu sice člowěčenstwo pomstil, zanedbaw ale sebe i wládu, přepaden byl a zbawen světla. Anastasius II (714) a Theodosius III (714—716) jako stínowé pomíjejí.

Leo III Isauricus (716—741) ochránil sice Constantinopoli proti Arabům, rozžehl ale záhubnau bauři proti obrazům, jíž weškera říše po dlauhý čas jsauc zmítána, welikau ztrátu trpěla. Poctu obrazům swatých od křesťanů wzdáwanau a owšem často přepiatau pokládaje za modlářstwí, rozkázal wšecky obrazy chrámowé po celé říši zrušiti, a powolal sněm 338 biskupů do Constantinopole, který obrazy ctíti wyhlásil za kacířstwí. Tím wětší wšak byl proti tomu odpor na wýchodu i na západu. Papež Řehoř III powolal sněm církewní do Říma, na němž učení církwe o poctě obrazů potwrzeno, a rušitelé jich kletbau poraženi. Exarchat se wzbauřil proti císaři, a Luitprand lombardský co zastánce swatých obrazů wtrhnul do Ravenny, obmýšleje celau Italii sobě podrobiti. Tím ztracen Řím řeckému císařstwí, a základ učiněn mocnosti papežské a nowému západnímu císařstwí

fransko-Římskému. Již dávno totiž bylo Římanům protiwno, poslauchati cizích Řeků, kteří se ani u wíře s nimi nesrownáwali. Za císaře tedy Filippika, jenž dobře nerozeznáwal obě přírody syna božího, uzawřeno w obci: „nešetřiti déle císařských rozkazů, a nepřijímati peněz jeho, obrazu císařowa u sw. Jana w Lateranu wíce newystawowati, a w modlitbách ho nejmenowati.“

Když Leo zakázal obrazy, lid ještě mocněji proti němu se roznítil. Obrazowé byli oblíbená okrasa chrámů křesťanských; dřewa a kamene nikdo rozumný newzýwal, nýbrž wzor ctnosti, jím wyznačený; sprostému pak nesnadno bylo bezprostředně mysl wznésti k duchownímu předmětu, i ctil tedy obrazy swatých, které nyní Leo co modly kázal rušiti. Kraje a města w Italii se pozdwihla proti císařowu rozkazu; úředníci jeho wypuzowáni, a některé provincie žádaly jiného císaře. Těm předložil Řehoř II, tehdejší papež, Říman rozený; „poněwadž může milost boží ještě cestu nalezti k srdci císařowu, aby se chránili překwapením saud její předcházeti.“ Tímto rozšafným welikého papeže slowem stalo se, že Italie žádného jiného císaře neuznala. Týmže časem byl právě král Luitprand polem wytáhl proti exarchatu, aby celau Italii spojil w jediné mocnářství. Wetchá sice byla wazba říše lombardské; wéwodowé málo dbáwali králů; ale před Luitprandem wšichni se třásli. Dwa wládykowé spikli se proti němu. Dowěděw se toho Luitprand wedl je na low, a osamotněw s nimi w lese, káral je z černého předsewzetí; pak odwrh zbraň swau: „Zde jest, prawil, Luitprand král wáš, čiňte s ním dle libosti.“ I padli k nohaum jeho, a král je obdarowal na důkaz smíření. Nebyl zajisté učený, dokládá Pawel Warnefrid, ale maudřejší nad filosofy. Před ním Řehoř III a Zachariáš nástupce jeho, rozšafností swau ochránili Řím a Ravennu. Při obležení Říma wyjednal tento pokoj, w němž wláda řecká nyní ještě w zemích těchto aspoň dle jména byla zachowána. Nástupce Leonůw *Constantin V Kopronymus* (741) zůřil ještě wíce proti ctitelům obrazů, stíhaje zwláště mnichy wýchodní, kteří se nejwíce wzpauzeli neprawým jeho rozkazům. S Araby wšak i Bulhary šťastně bojowal, mocnau rukau háje swau říši. Za něho pohubil země řecké weliký mor,

www.libtool.com.cn

od hranic macedonských až do Peloponnesu, načež země tyto zalidněny byly od kmenů slowanských. Po čtyry a třicetiletém panowání zemřel Constantin, a syn jeho *Leo IV* příjmím *Charazus* (775), ačkoli bludu obrazorušitelstwí oddaný, předce mírnějším se prokazowal. Po pěti létech zůstawil říši desítiletému synu swému *Constantinu VI* (780), jejž nazwali *Porfyrogeneta* t. j. w zlatohlawu zrozený. Za něho wládla *Irene*, matka jeho, která pro upokojení říše obrazy zase uwedla do chrámů, swolawši s powolením papeže Hadriana sedmý wšeobecný sněm církewní do Constantinopole (786), kterýmž přeloženým do Nicaey blud s strany rušení obrazů byl zawržen a učení církewní o ctění obrazů potwrzeno. Zato však přílišná wlády chtiwost císařowé zplodila jiné bauře. Neboť když Constantin, syn její, w dwacátém roce wěku swého sám chtěl panowati, dala mu matka wybůsti oči, načež se wojsko proti ní wzbauřilo, s trůnu ji swrhlo, a jednoho z náčelníků swých, *Nicefora*, wyhlásilo za císaře (802). Irene, hodlawši s Karlem Welikým se zasnaubiti, a tak panowati nad wýchodem i západem, skončila žiwot swůj w bídě u wyhnanstwí na ostrowě Lesbos.

IV. Persie.

Již na začátku třetího křesťanského století neskrotitedlní odpůrcowé swětowládné Romy, Parthowé, wystawili poznowu říši perskau Alexandrem ondy ztroskotanau. Jako pět set let před Kristem, tak saužili bujní Peršané i pět set let po něm wnadnau Graecii. Tehdáž byla sice malá, ale swobodná, silná, rekowná, pročež wítězoslawná, nyní obšírná sice, ale porobná, zemdlená, nesmělá, pročež polem nerowná.

Od té doby, co byl císař Jovian, jak w prwním wěku oznámeno, pokoj wykaupil od Sapora perského (363), až do Anastasia císaře, Peršané, nejwíce baweni domácími rozbroji, w žádné důležité půtky s Římany nepřišli, krom nepatrného rozbroje o hraničnau Armenii, kterau Varanes V a Theodosius II wespolek rozdělili. Ku konci však pátého století (491) Kobod syn Perozesa, nešťastného proti Euthalitům čili Hunnům bílým, wpadl s welikau mocí do Římské Armenie a Mesopotamie, dobyl Martinopole, Theodosiopole,

zmocnil se pewné Amidy, a porazil wojsko Anastasiowo w bitwě weliké. Více však dychtiw bohatství než wlády, za welikau summu peněz krajiny wzaté zase postaupil. Hroznější ještě nepřítel císařů řeckých byl *Choshroes*, (Koshru) I (521) příjmím Anuširwan, t. j. sprawedliwý. Tento sprawedliwý král zawraždil dwa starší swé bratry a děti jejich, a dosedl na trůn. Strach byl podporau jeho, neobmezená swéwole zákonem.

Ale jen on sám směl se dopauštěti bezprawí; proti úředníkům chránil bezpečnost a jmění poddaných. On přemohl Euthality a jiné národy asiatské, a hlawní boj wedl s Constantinopolí. W druhém roce Justiniana císaře (529) wtrhnul přes hranice, a oblehl nowě wystawenau pewnost Dara; Belizarem ale byw poražen bojowal w Syrii šťastně, tak že Justinian 11,000 liber zlata musil zaplatiti, aby pokoj obdržel. Měl sice pokoj tento býti wěčný; ale wzdálenost Belizarowa a žádosť Gothů lákala; Koshru padl opět do Syrie (539), wybojowal a wydrancowal wšecka města její, a wywrátil královnu na wýchodu, Antiochii.

Tu powolal Justinian Belizara opět proti hroznému nepříteli. W něm byla jistá pomoc; we dwau obtížných taženích Koshru za Eufrat zapuzen. Diwadlo válečné přeloženo od Eufratu na Kaukaz. Zde byl již Kobad, otec Koshanův opanowal krajiny albanské a iberské, ale západní Kolchis spřízněn byl s Constantinopolí náboženstwím a obchodem. O krajinu tuto bylo sedm let krwawě válčeno, až konečně (556) Justinian Kolchis a pokoj obdržel proti roční dani 30,000 zlatých. Když však Justin II tribut tento přestal platiti, spojiw se s Turky proti Persii, tož wytáhl osmdesátiletý Koshru opět na pole, wybojowal pewnosti Dara, Apamea, poplenil okolní krajiny, a powolil zkrocenému Justinu prospěšné příměří na tři léta. Ta když uplynula, obnowil Tiberius válku, a tehdy šťastně; Armenie perská dobyta, pomoří Kaspické opanowáno, Assyrie sama ohrožena. Z residencí swé spatřil Koshru nepřátelské prapory, a žel nad nešťastným koncem wítězoslawné wlády hrdinského kmeta usmrtil (579).

Hormuz IV, syn jeho, zdědil hrdau mysl, ne ale silného ducha po swém otci. Sotwa se od něho wzdálil maudrý

pěstaun, Buzung Mihir, prostopášný král oddal se obyčejným wášním asiatských despotů, smilstwí, lakomstwí, ukrutenstwí. Zaufalstwí pudilo provincie ke wzpauře; s jedné strany táhly zástupy turecké, s druhé řecké do srdce nešťastné říše. Porazil sice u welikém pobití na 400,000 Turků pověstný wojwoda Bahram (590); proti wojákům Mauricia císaře byl wšak nešťastný, začež jej newděčný tyran kázal trestati. Pro odwrácení záhuby swé Bahram proti němu powstal a s ním weškera říše i se sídelním městem Modain. Hormuz byl swržen, u wězení oslepen, a konečně i s rodem swým usmrcen. Nejstarší syn jeho *Koshru Parwiz* ušed smrti útěkem při začátku wzpaury, dosedl nyní na trůn otce swého. Bahram ale setrwal w odporu (590). Koshru se utekl k dědičným nepřátelům perským, Řekům, a nalezl u welikomyslného císaře Mauricia nejen útočiště ale i pomoci. Wůdce císařský Narses, rodem Peršan, wedl swrženého krále w čele řeckého wojska do Persie nazpět; sotwa jedinau bitwu obdržel, wrtkawí satrapowé Bahrama swého opustili, a uwedli Koshru na trůn. Bahram se swými wěrnými dwakrát poražen, žiwot jedem dokonal (591).

Koshru II odměnil se dobrodinci swému císaři Mauriciowi nawrácením hraničných pewností řeckých, postaupením perské Armenie, a náklonností ku křesťanskému náboženstwí. Nezrušitedlnau zachowal císaři wěrnost, jemuž jako otci uctiwostí uznal se býti powinna. Dewět let trwala tato swornost, oběma říším prospěšná, až když hanebný Fokas šlechetného Mauricia zawraždil (602). Sprawedliwý hněw pudil nyní krále perského ku pomstě dobrodince swého nad zpupným wrahem. Narses sám jej budil k wálce, aspoň w tom byl podezřelý; pročež jej tyranský Fokas za žiwa dal upáliti.

Zatím opanowali Peršané Mesopotamii, Armenii a Syrii; nadšeni mstyžádostí bojowali zůřiwě s obnowenau zakořenělau národní záští; zajatí na bojišti poráženi, města bořena, národowé rozšlapowáni. Právě opět padla Antiochia; tu obdržel Koshru zprámu, že ohawný Fokas wzal za své, a mladý Heraklius že obdržel císařstwí (610).

Císařowraždа byla pomstěna; ale rozlícený Sassanowec nicméně pokračowal u wálce, daufaje nyní dowésti úplného

podrobení protiwného národu řeckého a obnowení světowládného žezla Cyrowa. Bez prodlení tedy běžel po nastaupené wítězné dráze, wzal jednau rukau bohatau Caesareu w Kapadocii, druhau nádherný Damaskus, wydrancowal pomoří syrské a foenické, poškwrnil poswátný Jerusalem brannau rukau, mečem i ohněm, a odwezl odtud swaté oběti po tři století ushromážděné i s oprawdiwým křížem, který byla nalezla swatá Helena. Ani tím neskrocen táhl ještě dále, zmocnil se celého Aegypta od ústí Nilu až ke hranicům aethiopským, ba i části Libye až k Syrtám, když zatím wewodowé jeho hubili přední Asii, dobyli Chalcedona, a před očima Constantinopole strašný tábor perský zarazili (616). Heraklius, ještě wíce saužen od Awarů, žádného nemaje odporu proti hroznému wítězi, stůj co stůj, hledati musil příměří, které mu zpupný Peršan za welikau cenu konečně (622) powolil, totiž tisíc hřiwen zlata, tisíc stříbra roční daně, tisíc obleků hedwábných, tisíc koní a tisíc děw. — Ale pýcha předchází pád; swatokrádež Jerusalemská neostala bez pomsty. Jako bohem nadšen nenadále se wztýčí Heraklius; nesmělého potud ducha pojal duch starých imperatorů Římských. Hrdinsky bojowala wojska jeho pro kříž swatý; w šesti létech dobyl ztracených krajin wšech, opanowal Syrii, Maloasii, Pontus, Armenii, Assyrii, a spojiw se s chanem chazarským wtrhnul do srdce Persie. W pátém roce této wítězoslawné wálky obdržel tam, kde někdy stáwalo Ninive, weliké wítězstwí, a králowské sídlo Dastagard (Artemita) s nesmírnými poklady padlo mu za kořist. Zde byl sklad laupeží národů a nádhernosti wýchodní, zde harem králowský, 3000 díwek hledané sličnosti. Něco Koshru uchránil, především harem; ostatní wylaupeno a zkaženo. Po padlém despotu šlapali jak obyčejně wšickni, kteří se dříw před ním třásli; satrapowé se spikli proti němu, a wlastní syn jeho Sirujeh (Kobad II) otce swého zamordowal. I wšecky bratry swé, počtem 18, zwraždil před očima otcowýma, a nasytiw se krwí, jednomyslně uznán jest za krále (628).

Tím dokonal Koshru, Řekům poslední hrůza perská. S *Kobadem II* Heraklius uzawřel pokoj; staré hranice obau říší obnoweny, prapory a wězni wydáni a swatý kříž Řekům

nawrácen. Šťastně tedy pro Řeky skončila se tato poslední šest a dwacetiletá válka řecko-perská; ale obě říše tak jí seslábly, že je nově wzniklá nyní mocnost arabská snadno mohla wywrátiti. Persie jí brzo podlehla; nebo bezbožné usauzen byl konec. Otcewrah Kobad II zemřel dříw dne a roku; po něm we třech létech 12 wládců pomřelo. Wzpaury a rozbroje w říši wesměs, a již táhli Arabowé ke hranicům, již opanowali krajiny babylonské.

W nauzi této powýšen patnáctiletý *Jezdežerd*, wnuk Koshrůw, jednomyslně na trůn králowský (632), a wýbor národu wytáhl k ochraně wlasti na pole. U Kadesie ležel Said, polní wůdce Omara chalifa, se 30,000 brannými; zde se mělo rozhodnauti, kdo větší, Zoroaster čili Mahommed. Po hrozném mnohodenním nejistém boji klesli konečně Peršané; wéwoda jejich Rustam zabit, prapor říšský dobyt, bojiště pokryto mrtwoly. Jezdežerd prchnul do hor medských, zde ztracena druhá bitwa; žádné mu nebylo wíce obrany, celé šíré mocnářstwí perské až po Indus, Oxus a moře Kaspické podrobilo se chalifowi. Až w daleké Číně hledal Jezdežerd podpory, a císař čínský, Taitsong, pohnul Turky jemu k pomoci. Tito wšak slídíce jen po kořisti, proti němu powstali, a jej zabili (651).

V. Arabowé.

Mořem Červeným a chobotem Perským twoří okean Indický weliký poloostrow, obnášející přes 50 tisíc mil čtwerečných. Powaha jeho jest welmi nestejná, na wýchod práhnaucí pauště, na západ nahé skalí, jen k jihu šťastná Arabie. Na paušti příroda mrtwa; žádný déšť newlaží žhawých paprsků slunce, a jedowatý wítr Samum smrtí co blesk každého živočicha, který jej wdechne do sebe. Plamenné nebe a praskot w powětří prozrazuje příští jeho, kdež pak se lidé i howada usty na zem wrhají, až po několika minutách přestane. Jen sem tam wynikají z neobmezeného moře žhawého písku zelené ostrowy, kde we stínu palmowém čistý potůček občerstwení poskytuje karawánám, které tudy táhnau ze wnitř a předu Asie do Aegypta a swatých měst.

Welblaud jest lodí na pískowitém tomto moři; na něm

spočíwá bezpečnost i bohatstwí Arabů. Parnu, žízni a hladu nad pána swého zwyklý, uběhne tři až čtyry sta hodin, až na 13 centů nesa, w osmi dnech sotwa jedenkrát napojen, spokojen denně trochem bodláčí a kopřiw. Přitom krmí pána swého dobrým masem a mlékem, srst jeho mu dáwá oděw, hnůj paliwo, moč salmiak; jak pán pokyne, kráčí, k osedlání poklekne, píseň umdleného powzbudí.

Swobodní Beduinowé jsau obywatelé pustin; živnost jejich sprostý obchod a zprowázení karawan, správa patriarchalní, jak za Abrahama, až podnes. Každá rodina má sudího (šeika), šeikowé podřízeni jsau emirowi, emirowé welkému emiru. Welký emir přechází po hlawních místech pauště; tábor jeho jest prawidelné blaudící město z hnutedlných stanů, jejichž pořadí od stanu welikého emira co ze středu kruhu wycházejí. On wede obecné wěci; jemu platí kupci a pautníci daň za swobodné propuštění a bezpečný průwod.

Hlawní místo pusté Arabie je starožitné Anah na úrodném břehu Eufratu; na hranicích ležící Kufa a Bessora, znamenité školami a obchodem. W skalnaté Arabii leží nad záliwem Arabským města prorokowa: Medina a Mekka.

Šťastná Arabie, Jemen, známa jest jen na pomoří. Zde bydlí lid swobodný se stády swými w úrodných krajinách, bohatých na skořici, kadidlo, káwu a rychlé koně. Wnitřek Jemenu znám jest jen z nejistých podání. Zde wládli we hlawním sídle Saba králowé Fobbah swobodnými bojownými kmeny dle zákonů. W památkách ještě živa jest královna Balkis, která maudrost Šalomaunowu přišla obdiwowat a syna mu porodila, praotce neguše, jenž wládne w Habeši. Bohatství a rozkoš kwětly w Sabě, také Mareb nazwané, až nešťastnau přihodau pošla. Leželo totiž nad městem jezero wyzděné, z něhož do města šla woda; to se okolo času Tiberia císaře protrhlo, a město zahubilo.

Darmo usilowal o podnožení Arabie Alexander Welký, darmo Římané; jen některé kmeny, a jen na čas jim byly podrobeny. Za času Anastasia I, císaře Constantinopolského panowal w Jemen, království Hamayr, Naowaš, Žid, a pronásledowal křesťany. Těchto se ujal křesťanský neguš z Habeše, porazil Araby a wládl nad nimi nějaký čas skrze

své místodržící. Poroba tato truchlivě znamenitá jest celému světu; vítězové totiž přinesli do Arabie z jedovaté Afriky neštowice, obchod je roznesl po zemi; dříwe jednoho století se rozmohly Italií až do našich krajin, přehrozně sžírajíce milliony lidu, až jim síla odňata jest očkowáním.

1. Mahommed.

Za onoho času, když neguš z Habeše a Kosru Nuširwan, král perský, mocně doléhali na Arabii, roku 570 po narození Kristowu, narodil se Mahommed, zakladatel nowého náboženstwí, půwod swětowlády arabské. Rod jeho Hašem kmene Koreiš byl wýtečný starožitností a obchodem, ale otec Abdallah brzy mu zemřel, a nezanechal matce Emině, Židowce, nic wíce než pět welblaudů a jednu otrokyni.

Hned z mládí jewil Mahommed hlubokost mysli a ohniwau obraznost, přitom jsa dobročinný, nad míru útrpný, jemný přátelstwím, ale welmi chlipný. Powaha jeho byla wážná a dojímawá, wzrůst prostřední a autlý, nos wypuklý a zuby bílé. W dwacátém roce táhl do swatého boje s Koreišity, kmenem swým, proti laupežníkům, kteří překáželi pauti do Mekky. Již od nejstarších totiž časů nachází se w Mekce we weliké wěži černý kámen *Kaaba* nazwaný, národům wýchodním swatý, kteří jej mají za základ swěta, za prwek, okolo něhož se chaos spořádal. — Pak slaužil za mládence kupeckého u wdowy *Chadidša* nazwané, která půwabného a rozumného jinocha pojala w manželstwí. Zbawen starosti o živobytí, počal přemýšleti, kterakby klesající národnost krajanů swých zase powzbudil a upewnil. Že Židé očekáwají mesiáše, slýchal od matky své; a od křesťanů, s nimiž se seznámil w Syrii, wěděl, že Ježíš učedníkům swým slíbil potěšitele, který je we wší prawdě měl wycwičiti. I powstalť w něm cit živý, že on jest ten, na nějž národowé čekají. We čtyrycátem roce wěku swého — tak twrdil — přišla noc zjewení božího, kdežto jej angel Gabriel powolal za proroka páně. Tak jej nadechla plamenná obraznost: slowa jeho byla tak dojímawá, že Chadidša a Waruka, strýc jeho, přisáhli: We jménu toho, w jehož rukau duše Chadiše a Waruka, Mahommed jest prorok. Tomu uwěřil mladík Ali, syn Abu Taleba, strýce jeho,

wládce Koreišitů, první ze swědku božích; Mahommed mu dal Fatimu dceru swau. Po něm připadl mu ctný kmet *Abubekr*, příjmím Sprawedliwý. Často když padaucí nemoc jej uchwátila, domníwal se, že slyší angela. Upřímně počal, zaweden zdáním prorockým; násilí a lest dowedly, co držel za chwalitebné a božské. Obmýšlel dozorstwí nad swatým kamenem, ale neswornost roznítila wzpauru hrozící jeho žiwotu. Abu Sofian, hlawa rodu Ommajah a po smrti Abu Taleba též celého kmene Koreiš, nenáwiděl rod Hašem a popudil celý kmen proti Mahommedowi. Z každého rodu měl jeden meč wražen býti do srdce jeho; den již k tomu byl ustanowen, wrahowé obklíčili dům prorokůw, hrdinská wšak wěrnost zetě Aliho jej wyswobodila, načež ukrýwaw se w pustinách, za šestnácte dní dostal se do Mediny.

Pronásledowán prchnul Mahommed z Mekky do Jatreb, kdež mu přední měšťané Židy získáni. Od útěku tohoto (hedšra), 16 Čerwence roku 622, počítají Mohammedani swá léta. Jatreb nazwán městem prorokowým, Medinat-al-Nabi (Medina); pět set žáků jej tam přijalo.

Obsah učení Mahommedowa, islamu, jest tento: Jeden jest bůh a Mahommed prorok jeho, jímž zákon Mojžíšůw i Ježíšůw jest zdokonalen. Neučil nic nowého, nýbrž w náboženské sady uwedl, k čemu rozňatá mysl národů wýchodních bez toho byla nakloněna; proto se učení jeho tak rychle rozšiřowalo, proto na wýchodu až podnes panuje. Co za prospěšné uznal obyčejům a potřebám swého lidu, to důstojností prorockau buď poručil, buď potwrdil: jako rozkaz častého mytí a kaupání, patero denních modliteb, almužny a posty. Zápowěd masa wepřowého a wína, obřízka a zaswěcení pátku dílem jsau již obyčeje staré, dílem jen raděné, ne přikázané. Mnohoženstwí na wýchodu již od šedowěkosti wládnuwší, islamem powoleno, a wěrným mosleminům (prawowěřícím) ujištěn na wěčnosti ráj, jehož blaženost wšecky rozkoše wýchodní obraznosti přewyšowala. „Ať jen zcela se každý oddá do wule boží, oznámené prorokem jeho; darmo starost o zachowání žiwota, los každého smrtedlníka bohem určen, jemuž se wyhnauti nemůže. Blažený tedy zwláště, kdo pro wíru zemřel; wěčná radost očekáwá jej w rozkošných zahradách rajských, mezi pal-

mami zlatoskwaucími a stříbrnými potůčky w náručích černookých panen nebeských, Huris, věčné mladosti a krásy. To rozněcowalo horkau krew východní, to wzbuzowalo wyznawače žiwotem hájiti a rozšiřowati islam. Tím dobyl Mahommed swých wítězstwí, tím rozšířeno učení jeho a wláda arabská od Indie až do Španěl.

Dobyw nejprwé Mekky, a potrestaw odpůrce, wyslal rozkaz císaři Herakliowi, Chosrowi králi perskému, emirům arabským, wládaři aegyptskému, a neguši habešskému: „We jménu toho, jenž nebe a zemi a islam od věčnosti stwořil, wěřte w Mahommeda, učitele božského wšeobecného zákona.“ Wolně poslechla Arabie, proti newěřícím wytáhl polní wůdce Chalid se třemi tisíci brannými a porazil dwacet tisíců. Když byla Arabie získána, rozkázal Mahommed po wší zemi rozšířiti islam, a spojiti wšecky národy wírau neb zbraní.

2. Prwní chalifowé.

Po smrti Mahommedowě (632) wyhlášen Abubekr, otec wdowy jeho Ajeshy *) za chalifa t. j. nástupce prorokowa. Ten spořádal koran, swatau knihu mosleminů, w níž zapsáno jest widění a učení Mahommedowo. Co tak chalif doma byl bawen, rozšiřowali šťastní wojwodowé jeho Chalid a Amru nowau říši arabskau na wýchod i na západ. Staw mocností sausedních toto předsewzetí usnadnil. W Persii hynula říše Sassanowců zmatkem a rozbrojem; welký Chosru II Parwiz, hrůza císařů, padl zradau syna swého, na tò wzpaury wládyk a boje domácí; we třech létech dosedlo dwanácte králů a královen na wrtkawý trůn perský.

W Constantinopoli wládla pod zástěrau nábožnosti šálenost a slabost. Nic tedy nemohlo zameziti rozmáhajícího se plamene islamu. W krátkém čase Chalid, meč boží, wybojowal wšecky země od Eufratu a Tigru až ke Střed-

*) Mimo tuto měl Mahommed ještě 12 žen, z nichž prwní, Kadiša, čtyry syny a čtyry dcery, jiná, Abaria, též jednoho syna mu porodila. Wšecky ale děti zemřely časně, až na Fatimu, manželku Aliho. Tuto, Kadišu, matku Kristowu a dceru Mojžíšowu koran za čtyry nejdokonalejší ženy wyhlašuje.

nímu moři. „We jménu božím“, bylo heslo jeho, před sebau ráj, za sebau peklo a ďábla. Dwojí cestau, s jedné strany po bohaté a lidné Syrii, s druhé přes pláně babylonské, po šírých krajinách medských a perských rozplynuly se ohniwé wlny wojů arabských. Werdan, wyslaný od Heraklia císaře k ochraně Syrie, w přehrozné bitwě poražen; načež Damaskus, Chalcis, Emesa a Heliopolis padly (633). Ještě jednau se wztýčili Řekowé, ještě silnější woj, poslední sílu postawili proti hroznému nepříteli. Opět bojowáno w zemi swaté; jednau sečí měl býti los rozhodnut, a byl rozhodnut strašliwě (636): 150,000 newěřících že pobili, 40,000 že zajali, hlásali chalifowi wůdcowé jeho; Jerusalem, Antiochia hlawa Římské Asie, i Caesarea s celau Palaestinau, Syrií a Foenicií podlehli Arabům. Tributy weliké ukládal Chalid newěřícím, jinak ale držel we swém wojště pořádek a kázeň; jen branní nepřátelé nešetřeni a oholené plémě satanowo, jakž nazýwal mnichy. Kdo uwěřil w proroka, držán za bratra; ostatně křesťanům proti dani pojištěna snášeliwost a ochrana.

Amru, druhý wůdce, obrátil se proti Aegyptu (r. 639). Odtud místodržící císařský rychle wypuzen, Memfis wywrácen, Alexandrie wzata mocí, a spálen zůstatek knihowny Ptolomejské *).

Mezi odnětím Aegypta padlo též králowství perské (651). *Jezdežerd*, poslední Sassanowec, konečně poražen na hlawu; opuštěný syn jeho utekl se do Číny, a mocnářství perské po mnoho wěků bywši hrůzau Římanů, Arabům podrobeno. To se stalo za chalifa *Omara* a Osmana nástupce jeho. — Již sice i mezi Araby wypukly rozepře domácí; Osman zawražděn od spiklých, a *Ali*, náměstek jeho, od wdowy prorokowy ze msty stíhán, když powstal proti němu Moawijah, wládař w Syrii, konečně proklán dýkau wražednau, šálenstwím wztaženau (660).

---

*) Omar chalif proti wůli Amru knihownu Alexandrínskau spáliti rozkázal, prawě, že koran jest jediná kniha člowěčenstwu prospěšná; jestliže se tedy knihy Alexandrinské s ním srownáwají, že jsau zbytečné, pakli nic, že tím jistěji mají býti spáleny. Rukopisů spálených bylo přes 500,000, jimiž se 4000 lázní půl léta topilo,

www.libtool.com.cn

3. Chalifowé z domu Ommajah, Fatimowci.

Strana Aliho wyhlásila po něm za chalifa *Hassana*, z Fatimy nejstaršího syna jeho, který wšak, ač se byl wlády odřekl, od manželky své od Moawiah porušené, brzy byl otráwen. Po něm tedy patřila stolice prorokowa mladšímu bratru *Hoseinowi*; ale *Moawijah* se zatím upewnil w Damasku přízní Syrských, jež si byl získal co wládař, a zmocnil se chalifatu. Tak byl dům Hašem utlačen, a dům Ommajah *) powýšen na trůn arabský. Prawí ale ctitelowé proroka, swobodnější synowé pauště, rodu zbožněné Fatimy zachowali wěrnost, a od 140,000 wěřících na Eufratu pozwán byl Hosein, aby přišel co wéwoda a chalif.

Bez prodlení se wydal Hosein na cestu, neočekáwaje přispění oddaných sobě arabských kmenů, jen s rodem swým a 72 bojowníky; než ale došel cíle, již strana jeho byla utlačena, a zástup jeho nedaleko Kerbely pěti tisíci nepřátely obklíčen. W nerowném truchliwém boji, když již wšickni přátelé pro něho obětowali žiwot, když syn a synowec w rukau jeho byl usmrcen, konečně nešťastný wnuk Mahommedůw klesl třiceti ranami, tam kde nyní nábožným mosleminům znamenité město po něm nazwané (Medšed Hosein) a w nádherné mešitě **) hrob jeho se ukazuje ***).

Tyto rozepře domácí pokrok zbraně arabské na čas zastawily; ale po smrti Aliho obořil se Moawijah nowau silau na Řeky, kteří se byli po ztrátě Syrie zase zotawili. Přední Asie dílem opanowána a Constantinopole sama po sedm let saužena morem. Jen pewnost hradeb spasila ji a saučasná wzpaura Maronitů w horách Libanonských. Tento hrdinský národ potud zachowal swobodu swau proti meči Saracenů †).

---

*) Moawijah byl wnuk Ommajah, syn Abu Sofiana, dotčeného odpůrce Mahommedowa a nelidské Herdy, která po bitwě u Ohud, již Mahommed s protiwnými kmeny wedl, těla zbitých přátel jeho zubami trhala.

**) Chrámu Mohammedanském.

***) Nedaleko odsud we městě Medšed-Ali jest také hrob Aliho, jemuž jedna sekta Mahommedanská, Šiité (k níž zwláště nynější Peršané patří), welikau poctu koná.

†) Saraceny nazwáni Arabowé snad od slowa Skarakijuna, což zem wychodní znamená.

www.kitnet.com

výborný spojenec Řeků, kdyby si ho byli vážili. Brzy však Justinian II s Araby proti nim se spolčil, že s církwí řeckau w náboženstwí se zcela nesrownáwali, a poraziw je lstí a násilím, 12,000 jich na wzdálené hranice přesadil. Po smrti Moawijah (680) nastaupil wládu nad wěřícími syn jeho *Jezid*. Ale Arabie a wětší díl Persie, držíc se domu Ali, neuznáwala ho, čímž trůn Damascenský za slabého *Moawijaha II* a *Merwana* wždy wíce samotněl, až jej (684) podrobením odpadlých zemí zase oslawil *Abdol-Malek*.

4. Al Walid.

Nejwětší obšírnosti dosáhla říše arabská za *Walida* syna jeho. Polní wůdcowé jeho wítězili we třech dílech světa, a wstawili praporec Mohammedanůw na břehu Indu a na horách Pyrenejských. Katibah wtrhnul do končin perských, wzal Bokharu, Samarkand, a podrobil Baktrianu i Sogdianu; Mohammed Thakifi wybojowal welkau část Indie až do země Sind, kdežto králi Daharowi hlawu sťal. Týmž časem dokonal a upewnil Musa dobytí sewerní Afriky. Již před šedesáti léty wpadl do této země Abdalla, wládař aegyptský za chalifa Othmana, a poraziw Gregoria císařowa náměstníka, pronikl až k Malé Syrtě. Nyní wyslán Akbah s 10,000 brannými z Damasku, aby podmanil Afriku. I přitáhl wítězně až ku pomoří západnímu, do nynějšího Marokkanska; ale wzpaura wzadu zisk wítězstwí mu wytrhla; obklíčen nepřátely w nešťastné bitwě dokonal žiwot. Podobný konec wzalo wíce wpádů potomních; třikrát se zmocnil wítězný Hassan Karthaga, staré královny Afriky, až potud hlawního sídla moci řecké w Africe; tu se zdwihli od Atlasu Maurenínowé (Maurowé) pod praporcem prorocké královny Kahyny (698) w náramné zůřiwosti proti Arabům. Smrt a záhuba táhla s nimi; města padala w zříceniny, kwětaucí krajowé hynuli w pauště, Hassan zapuzen až do Aegypta. *Musa*, od Walida wyslán se syny swými *Abdallah* i *Abdalazie* teprw tuto wálku obtížnau skončil (709). Po mnoha hroznych porážkách ztratiwše 300,000 brannych, Maurenínowé wzdali se, přijali wíru a řeč wítězů, a srostli s nimi pozwolnu w jeden národ. Sídlo arabské moci přeloženo nyní ze zbořeného Karthaga do Kairowana, 12 mil na jihu

od Tunisu, kdež w neplodné krajině bydlela nádhernost východní a rozkoš. Celá severní Afrika byla nyní poslušna islamu; krok přes úžinu, a Saracenowé stáli w Ewropě. Čím krok tento byl usnadněn, kterak Arabowé přišli do Španěl, řečeno swrchu. S Rodrigem u Xeres (713) padl výbor gothského wojska, a říše jejich, zbawena hlawy, nesworná, snadno Arabům podlehla. Přes celý jih Španěl, za hory Pyrenejské do jižní Gallie, od moře k moři rozprostřeli se Saraceni s Maurenínу smíšeni, až k Rhodanu řece, i až k Lyonu sáhajíce; a snadby byli celau západní Ewropu opanowali, kdyby je byl nezarazil ohromný Karel Martell.

5. Poslední Ommajowci.

Po Walidowi nastaupil wládu nad arabskau říší, nyní nejmocnější na světě *Soliman*, bratr jeho (714). Čím větší mocnost, tím záhubnější swéwolnost. Musu, hrdinského kmeta, podmanitele Afriky a Hispanie, dal nelidský panownik tento weřejně bičowati, a poslal mu do wyhnanstwí ufatau hlawu syna jeho. Tím odpornější byl wěrným mosleminům, kteří práwnosti panowníků z domu Ommajah neuznáwali. Pročež saukromí strojili odpor, očekáwajíce pohodlné doby ku pomstě. Říše byla rozdělena na tři strany: Syrie a západ nakloněn byl Ommajowcům, wýchod Abbasowcům, potomkům Al-Abbasa, stryce Mahommedowa, Arabie wlastní zachowala stálau wíru rodu slawné Fatimy. Brzo jewil se rozpor myslí i w zewnitřku. Ommajowci oblíbili barwu bílau, Abbasowci černau, Fatimowci zelenau. Ještě wšak nedospěl rozbroj k wýrazu, ještě wrcholila mocnost Ommajowců, a Soliman obrátil ji nyní proti Constantinopoli. Po dwě léta bylo sídlo řeckých císařů sauženo nesčíslnau mocí na moři i na zemi; ale řecký oheň, i we wodě hořící, neuhasitelný, spálil arabské loďstwo, a wojsko pozemské dílem marným burácením na přepewné zdi města, dílem nemocmi a šípy najatých Bulharů pohynulo.

Ještě sedm chalifů z domu Ommajah wládlo po smrti Solimanowě (717), nepatrných wšak až na *Merwana* (744), s nímž se dynastie Ommajowců končí. Za něho dáwno dautnající wzpaura konečně w mocný plamen wybuchla. *Ibrahim* syn Mahommeda, wnuka Abbasa, stryce prorokowa,

wyhlášen w Chorasanu za panownika wěřících; strašný Abu Moslem bojowal pro něho. Na pauti do Mekky byl Ibrahim jat od nepřátel a skonal we wězení, ale *Abbul Abbas*, bratr jeho, wywolen za chalifa. Mnohé se mu již poddaly krajiny, ze mnohých měst již wál praporec černý; tu se s ním udatně setkal Merwan, ale nešťastně. Poražen utíkal do Aegypta, kdež opět byl poražen a usmrcen (750). Zůřiwě nyní stíhán byl rod padlého samowládce, Hosein strašliwě pomstěn, wšickni Ommajowci wyhlazeni, jen jediný Abdorrahman šťastně prchnul do Španěl, a ochotně tam přijat byw od přátel rodu swého, založil zwláštní chalifat w Cordově.

6. Chalifowé z domu Abbassowa.

Historie arabská liší se nyní nowým rázem. Horliwost pro wíru tuchne, rozšiřowání přestáwá, wítězosláwa mění se w trwanliwější, wznešenější sláwu wědeckau.

Panstwí Abbasowců upewnil *Al-Mansur* (753), Abul Abbasův bratr. Na wýchodním břehu Tigru, nedaleko někdejšího Babylona, založil *Bagdad*, nowé sídlo chalifatu. W úrodné krajině pozdwihlo se brzo město wnadau přírody a štědrotau wlády. Wše, co rajské podnebí poskytowalo skwostného, rozkošného a wzácného, shromáždělo se okolo wznešeného trůnu, a pod mírohájným žezlem nástupcův prorokowých wykwétala podnes na wýchodu nepřekonaná oswěta arabská. Al-Mansur milowal wědy a učené, jakož i *Al-Modi* syn jeho; ale teprw za *Harun al Rašida* (786), syna tohoto, nastal zlatý wěk říše arabské. Dwůr chalifův přewyšowal wšecky na světě bohatstwím a leskem. Bagdad byl středem wýchodního obchodu a wzorem krásy ostatním městům. W poloměsíci pnul se na břehu Tigru nádherný palác chalifů w rajských zahradách, owěnčených množstwím skwostných domů; w nichž dlauhá pořadí komnat drahými koberci postřených a zlatem ozdobených, chlazených uměleckými wodostroji a lázněmi wzdělanau jewila chuť mocnářowu, a bohatství říše jeho. Podobně skwostná byla i jiná města, jako Širas, Bassora, kdežto se společné hry prowozowaly. Toto weliké město mělo čtyrmecítma částí; nesčíslné množstwí obywatelů jeho živilo se potřebau blízkého

Bagdadu, kdež se scházel výbor všech národů moslemských dworu chalifowa. Wrchy Jemenské byly posety množstwím hradů, a kraje městy, jichž w jedné provincii tisíc počítá Abulfeda. We znamenitějších skwěly se paláce, umělecké a řemeslnické dílny, mešity a školy. Celá říše spojena byla poštami, které již Moawijah uwedl. Tentýž založil loďstwo, které brzo proti Řekům dobylo znamenitých wítězstwí. Literní umění wykwětlo nejprwé překládánim starých Řeků, které započal *Jan z Damasku* z rozkazu chalifowa s lékaři, a swau saustawau theologie založil *filosofii scholastickau*, která se brzo i po celém západním křesťanstwu rozmohla. W Bagdadu, Bassoře, Kufě, Alexandrii zřízeny wysoké školy, kdež s nemalým prospěchem učeno filosofii, mathematice, chemii, lékařstwí, zeměpisu a hwězdoslowí. Cifry naše jsau arabské, a počtářstwí posud zachowalo arabské jméno swé (algebra); mnoho sauhwězdí zwěčňuje památku arabských hwězdářů, též mnohý hwězdozor až potud pamětný a užitečný nám zachowali. Wýborný zeměpis zwláště zemí wýchodních sepsal kníže Ismael Abulfeda a Harun al Rašid stupoň zeměpisné šířky dal wyměřiti. Básnictwí bylo živé obraznosti arabské zwláště oblíbeno, a powídky tisíc a jedné noci slawí nádherného Al Rašida až podnes. Owšem zplodila tatáž obraznost, spojena s náklonností ducha lidského k wěcem tajným, také nestwůry wědecké, astrologii, magii, alchymii, které teprw swětlo osmnáctého wěku zcela mohlo zapuditi. W orbě, řemeslích a průmyslu slynuli Arabowé dáwno. Jejich hedbáwí bylo nejskwostnější, hodinářstwí z Constantinopole přinešené oni zdokonalili. Od nich pochází stawitelstwí, jež nazýwáme gothickým, jemuž předkowé naši nejprwé w gothické Hispanii se naučili. Zde kwětla nad jiná města *Corduba*, sídlo chalifů z domu Ommajah, kudy se Musy barbarstwím zaplašené nejdříwe zase nawrátily do západní Ewropy.

www.libtool.com.cn

OKRES II.

Od císaře Karla Welikého až do konce tažení křižáckých.

(Od roku Krista 800 — 1300.)

I. Říše Karlowa.

I. Karel Veliký, císař Římský (800—814).

Co hwězda prwní welikosti leskne se Karel na historickém nebi, dlauho jediná w temné noci středního wěku. Od Ráby až k Iberu dosahowalo, jakž jsme již swrchu spatřili, welikomocné žezlo jeho, a králowské čelo ozdobuje nyní také koruna imperatorů Římských. S korunau tauto obdržel dle domnění tehdejších wěků od náměstka Kristowa práwo, panowati nade wšemi národy, kteří měli sjednoceni býti swazkem občanským pod jedinau hlawau swětskau, tak jako wírau křesťanskau pod jednau hlawau duchowní. Dle tohoto domnění snažil se také Karel wšecky národy okolní říši své podrobiti a newěřících obraceti mocí na wíru. Odtud tolikeré wálky jeho se Sasy, Slowany, Awary i Araby, odtud tolik horliwosti pro rozšíření katolické wíry, která spolu rozmnožowala říši jeho.

Z národu surowého pochozí, sám sebau toliko wzděláwaný, wysoko wyniká duch Karlůw nade wěk swůj; tím wýtečněji se objewuje, čím wíce wzdorujících okolností musil přemoci, než tolik mohl dokázati. Není to wšak síla wálečná, obšírnost dobytých krajin a počet podrobených národů, co Karla činí welikým; podobnéhof i Attila, Čingischan a jiní světobořičowé dowedli; ale že národy podmančné wedl ku pořádku, oswětě a mrawnosti, že poddané své hleděl oblažiti; tím zaslaužil jména Welikého. Činil-li to wíce pro sebe než pro národy, aby je tím snáze udržel w poslušnosti, nepřísluší dějepisu rozsuzowati; jemu jen tolik jest patrno, žeby bez horliwého snažení Karlowa weliká část střední Ewropy ještě mnohem

déle byla zůstala w barbarstwí. Především pečował Karel o to, aby říše své spojil w jednotu náboženstwí a správy politické. Proto tak horlil pro wíru křesťanskau, proto Sasy wzpauzející se tolikerými válkami donucował ku přijetí křesťanstwí. Náměstky královské, kteří posud ustanoweni bywali w provinciích, a welebnosti císařské snadno býti mohli nebezpečni, Karel odstranil, rozděliw weliká wévodstwí na malé částky (Gauc), které toliko hrabatům menším (Gaugrafen, po hranicích Markgrafen, na hradech Pfalzgrafen nazwaným), tedy odwislejším a poslušnějším odewzdával ke správě, k nimž dohlédali wysílaní od něho dozorcowé (Sendgrafen) čas od času. To se stáwalo zwláště w měsíci Květnu, kdež držiwány byly sněmy (Maifelder), při nichž se biskupowé, opatowé, grafowé a manowé královští scházíwali do rady. Upewniw mocnost královskau, pečował o maudré zákony a dobročinné ústawy w celé obšírné své říši. Neustále cestował w rozličných končinách jejích, wšude sám dohlížeje na úředníky a správce, wšude ochotně ustanowuje, co uznal býti prospěšné k oswícení národů a zwelebení říše své. Duchowních, jakožto wycwičenějších wzdělawatelů surowého lidu, nad jiné stawy šetřil, a že toho času bywali nejoswícenější, k hodnostem a důstojenstwím státním je powyšował. Kláštery přidržował ku pěstowání wěd, školy při dwoře swém a jinde zakládal pro šlechtu a obecenstwo, powzbuzuje učitele i žáky častau přítomností. Školu dworní řídili nejprwé Petr Pisanský a po něm Alkuin, wyznačený učeností. Podobné školy byly w klášteřích řádu sw. Benedikta. Učení wyšší záleželo w sedmi uměních swobodných, dělíc se w trivium, obsahující grammatiku, rhetoriku a dialektiku, a quadrivium čili fysiku, k níž patřila arithmetika, geometrie, musika a astronomie. Školy pro lid obecný držely se w klášteřích a při farách, w nichž učilo se katechismu, čtení, psaní, počítání a zpěwu.

Učených, jako Alkuina, Eginharda, welice si wážil a štědrostí císařskau se jim odměňowal. Když Pawel Warnefrid, kancléř Desideria krále longobardského a dějepisec národu swého, pro spiknutí proti Frankům wítězným ke ztrátě očí a rukau byl odsauzen, nepřipustil toho Karel, řka: „Kdež bychom nalezli ruce, kteréby historii tak

www.libtool.com.cn

spisowaly jako tyto!“ On sám, ačkoli teprwé w pozdním wěku se naučil čísti a psáti, spisowal německau mluwnici, dal rukopisy písem swatých i starých klassiků opisowati a rozmnožowati, čímž literatura staroklassická ochráněna před zkázau a zahynutím.

2. Synowé Karla Welikého.

Mohlať říše franská brzo wykwésti, kdyby nástupcowé Karlowi rowni bywali welikému otci swému. Ale jen duch mocný a rámě pewné bylo s to, wládnauti tak náramnau, z částí tak nerownych složenau říši, a na uzdě držeti wasally, kteří ještě nezapomněli na bywalau wolnost swau. Tento duch wšak s Karlem pominul; slabost, ničemnost a podlá sobětnost synů jeho se wšemi žalostnými následky swými, wzpaurami, wraždami, rozbroji, a jak tito tryznitelowé člowěčenstwa wšickni slowau, wznikly za wlády jejich, poskytujíce člowěčenstwu opět wýstrahu prawdau smutně obnowenau, že od moci k pádu, od sláwy k potupě jen jediný bywá krok.

Karel Weliký měl z lože manželského tři syny, jimž pod swrchowaností swau již roku 806 wládu rozdělil. Dwa z nich wšak, Pipin a Karel zemřeli před otcem, třetí tedy, Ludwík, zdědil po smrti otcowě celau říši franskau s názwem císaře Římského. Jen Italie k ní nepatřila, kteraužto byl ještě za Karla w dědictwí obdržel Bernard, pozůstalý syn Pipinůw.

Ludwík byl pán dobrotiwý, ale slabý, synům příliš nakládající, kteří se mu za to odslaužili hanebnau newděčností. Chtěje každému z nich zanechati králowstwí, wzal nejstaršího, Lothara, za spoluwládce, Pipinowi odewzdaw Aquitanii, Ludwíkowi Bawory. Lothar měl býti dědicem císařstwí a hlawau celé franské říše, druzí wšak bratří nicméně samowládní, ba wespolek dozorcowé prwního. Proti tomuto rozdělení Bernard italský powstal, domníwaje se býti skrácena. Snadno sice přemožen spojenau silau Karlowců, jat, oslepen a zawřen do kláštera; ale nenasycená wládyžízniwost synů Ludwíkowých brzo rozbroje mnohem hanebnější spůsobila.

Po smrti totiž Irmengardy, prwní manželky swé, pojal

www.libtool.com.cn

starý Ludwík mladau a sličnau Jitku (Juditu), dceru Welfa hraběte baworského, w manželstwí, která mu také syna, Karla, porodila. Chtěje i tomuto, nyní miláčku swému, opatřiti královské dědictwí, wykázal mu Ludwík země rhaetské a allemanské na obau stranách Rýnu mezi zeměmi bratří jeho. Tito wšak, nechtíce od ničehož upustiti, proti otci se wzbauřili, zmocnili se jeho osoby, a swrhli jej s trůnu (830). Krátká wšak byla swornost zlosynů. Pipin a Ludwík, záwidíce Lotharowi, přinutili jej, aby otci wládu zase nawrátil; když pak tento Aquitanii určil Karlowi, zprotiwil se zase Pipin, a brzo powstali wšickni bratří opět válečně proti otci swému. Po druhé swržen Ludwík a nabádáním nepřátel swých odsauzen od papeže Řehoře IV k weřejnému pokání. U přítomnosti synů swých musel oblek císařský odložiti, složiti wyznání hříchů, a obléci se w oděw kající. Dosáhl sice ještě jednau ztracené wlády, zapomněl na wšecky nátisky, a zase přál nezdárným synům, zwláště Karlowi, konečně pak Ludwík z toho nespokojen, ubohému kmetu život ukrátil nowau wzpaurau. „Rcete synu nému, že mi srdce probodl", prawil císař wčerným swým, a zemřel bez útěchy, na wýstrahu wšem otcům, kteří příliš showíwají dětem swým.

3. Smlauwa Verdunská.

Po smrti Ludwíka Nábožného obmýšlel Lothar, jakožto nejstarší syn a císař, wládu weškeré říše Karlowy. Bratří ale druzí, a s nimi bratrowec jejich Pipin, spojiwše se proti němu, porazili jej u Fontenay nedaleko Auxerre w bitwě welké, tak že žádati musil o pokoj. Uzawřen jest tedy mír we Verduně, a říše Karla Welikého rozdělena na tři zwláštní státy: *franský*, *německý* a *italský* (843). *Lothar* obdržel Italii a wšecky země mezi říší německau a franskau od Sewerního moře až ke Středozemnímu s důstojenstwím císařským; *Ludwík* příjmím Němec dostal Germanii čili říši německau, *Karel* příjmím Lysý Gallii čili Francii krom země aquitanské, která náležela čtwrtému bratru Pipinu a po něm synu jeho Pipinu II. Nemaje wšak Karel Lysý žádného ohledu na swého bratrowce, chtěl mu i toto malé dědictwí násilně wytrhnauti, přepadl jej válečně, a dal jatého zawříti

do kláštera. Pipin sice wynikl a bránil se opět we spolku s Normany a Saracény; po druhé wšak byw jat, zemřel we wězení, a královstwí aquitanské podal Karel synu swému (866). Wéwodstwí *Bretagne* na seweru jen slabým swazkem lenním s Francií bylo spojeno, stojíc pod wlastními knížaty, z čehož powstáwaly mnohé rozepře, a říše franská jimi churawěla.

Dědictwí Lotharowo brzo se rozpadlo. Po dwanácti létech nehodnau wládu složil, a zemřel w kláštеře, hněten swědomím. Říši swau rozdělil třem swým synům; *Ludwík II* obdržel Italii s korunau císařskau, druzí dwa země mezi Francií a Germanií, nazwanau *Lotharingii*, Karel jižní *Provence* od hor Vogesských až k moři. Karel zemřel časně, a druzí bratří rozdělili se w jeho dědictwí (863). I Lothar po sedmi létech zemřel, w jehož podíl uwázali se Ludwík Němec a Karel Lysý; po smrti pak císaře Ludwíka II (875) zmocnil se Karel Lysý Italie a císařstwí, načež i Ludwík Němec žiwot swůj dokonal (876).

Ludwík Němec panowal nad Germanií ramenem silným, bráně ji proti nápadům Normanů i Slowanů, a před smrtí swau rozdělil říši třem synům swým; Karlman obdržel Bawory, Ludwík mladší Franky, Sasy a část Lothringie, Karel (Tlustý) Allemannii a Lothringii ostatní. Karlmann a Ludwík časně zemřeli; Karel Tlustý spojil tedy říši německau, potom též po Karlmannowi zdědil Italii, kteréž se byl tento po smrti Karla Lysého zmocnil, a později dosáhl také Francie. Zde totiž byl wládl Karel Lysý slabě, tedy bez wážnosti, ač říši rozmnožowal a důstojenstwím císařským se honosil; syn jeho, Karel Koktawý (již příjmění wyzrazuje opowržennost) byl ještě bídnější; mdloba se rozmáhala za Ludwíka III a Karlmanna, dwau synů jeho, až pak wládykowé, opowrhše třetím, Karlem Pitomým, Karla Tlustého, Ludwíka Němce syna, za krále franského wywolili (884).

4. Pád Karlowy říše.

Říše Karla Welikého byla tedy opět spojena w ruce *Karla Tlustého*, prawnuka jeho, ale jen na čas kratičký; slabý a neschopný panownik brzo upadl w neważnost, nejsa s to, ani zpupnost wasallů držeti na uzdě, ani říši obrániti

proti nápadům normanským, kteří za něho i Paříž obléhali, weliké násilí a drance činíce. Nespokojení welmožowé obrátili se k Arnulfowi korutanskému, přirozenému synu Karlomannowu, načež we sboru Tiburském Karel odsauzen trůnu a swržen. W noci na to zemřel opuštěn we klášteře (888).

Nyní se říše Karlowa zcela rozpadla. Německo obdržel Arnulf, w Italii se potýkal Guido wéwoda *Spoletanský* s *Berengarem Friaulským*, a we Francii nejen mocnější wéwodowé a hrabata, ale také arcibiskupowé, biskupowé a opatowé neodwislost si osobili pode stínem wlády králowské posledních nepatrných, opowržených potomků Karlowých, nenechawše jim ničehož než holé koruny na památku ztracené sláwy.

Boso swat Ludwíka II spůsobil z bywalého dolního Burgundska říši *cisjuranskau*, t. j. pod horami Jura ležící, Rudolf, syn Konrada hraběte Pařížského, *Burgund horní* čili říši *transjuranskau*. Když totiž moc Karlowců wždy hlauběji klesala, sešlo se 23 arcibiskupů a biskupů burgundských, a poradiwše se s jinými wládykami, poslali k Bosowi hraběti Viennskému, i žádali jej, aby byl sprawedliwým, dobrotiwým a statečným ochráncem a pánem jejich. Po třídenním rozmýšlení a modlení Boso swolil, že chce z boží milosti ku prospěchu církwe swaté býti králem Burgundůw; načež od arcibiskupa Lyonského korunowán. Ten byl počátek wlastní *říše burgundské* (879), která od této doby nikdy wíce docela s franskau nebyla spojena. Rozbrojowé domácí lákali také podmanitele cizí, *Normanny*, kteří hledajíce příjemnějšího žiwota, od mraziwého seweru buráceli ke středu Ewropy. Drsnatí jako wlast jejich Skandinawie slídili po kořisti krwawé, laupíce a wybíjejíce krajiny pomořské a poříčné. Karel Weliký proti nim wálčil wítězně; ale za Ludwíka Dobrotiwého již saužili říši franskau, a wíce ještě za synů jeho. Lothar je sám zawolal proti bratřím swým, daw jim ostrow Walkeren a část Seelandu za odměnu. Od té doby opětowali swé laupežné wpády každoročně, dále a dále nesauce swá hrozná násilí. Německo, Fransko, Anglicko, Wlasko, Španělsko zakusilo líté nápady jejich, ba až do Afriky drawé jejich rámě sáhalo. Mnoho wojů bylo od nich

pobito, mnoho měst wylaupeno i wywráceno, jako Hamburk, Kolín, Trier, Nantes, Tours i Paříž. Zwítězil nad nimi sice Arnulf a ochránil Německo; tím více však sauženo Fransko, až konečně Karel Hlaupý udatnému vůdci normanskému Rollowi na sewerním pomoří dal w léno krajinu Normandii, a dceru swau w manželstwí (911).

W takowém stawu byla říše za posledních Karlowců. Po swržení *Karla Tlustého* zmocnil se wlády *Odo Pařížský*, silná záštita proti Normanům; po něm však předce zas uznán *Karel Pitomý* (898), a po swržení jeho *Ludwík IV* a *Lothar V* až do *Ludwíka V* Leniwého, po němž se *Hugo Capet*, syn Hugona Welikého, bratra Odona Pařížského, královstwí francauzského zmocnil, a nowau dynastii čili wládomocnost založil až podnes trwající (987). W Němcích wládl po Karlu Tlustém Arnulf, bratrowec jeho. Rozbroje w Italii otewřely mu cestu ku koruně císařské (896), kterau ale brzo ztratil zase.

Berengar totiž wéwoda Friaulský hledal pomoci u Arnulfa proti Guidonowi Spoletanskému, osobujícímu sobě samowládu w Italii a korunu císařskau. Arnulf válečně přitáhl do Italie, wypudil Guidona z Lombardie, a na pozwání papeže Formosa dal se sám w Římě za císaře korunowati (895). Sotwa že se nawrátil přes Alpy do Němec, pominula také wláda jeho, o niž se rozdělili Berengar s Lambertem synem Guidonowým, a po brzké smrti tohoto Berengar sám opanowal horní Italii. — Tento císař Arnulf uwalil welike neštěstí na říše slowanské, německé, ano na celau téměř Ewropu. Nemoha se totiž ani násilím ani zradau zmocniti říše welkomorawské, powolal proti Slowanům diwoký ještě národ maďarský z wýchodních končin Ewropy, kteříž po pádu říše morawské, uhostiwše se w Uhřích, přes půl století sužowali odtud Ewropu drawými nájezdy. — Po Arnulfowi uznán ještě syn jeho, *Ludwík Děcko*, poslední Karlowec w Němcích, po jehožto časné smrti (911) páni za krále wywolili wéwodu franského Konráda (912). Tak sešli potomci welikého Karla; slabost a hanba jsau znak jejich w historii. Dějepiscowé museli je rozeznáwati po tělesných wadách, zwauce je Lysého, Tlustého, Koktawého, Leniwého; neboť nebylo ničehož, coby byli mohli chwalitebného

o nich zvěstovati. Dříwe dwau století mizí wšickni z historického swěta, a říše světowládná ztroskotána na wždy.

II. Říše německá.

Mezi nowými státy powstalými z říše Karlowy nejwýtečnější jest říše německá, již sice mírem Verdunským založená, nyní wšak teprw úplně oddělená od Francie. Wnitřní rozbroje a slabost posledních Karlowců snížily královskau moc, a powýšili důležitost welmožů světských i duchowních, kteří co dědiční pánowé, hrabata a wéwodowé w zemích swých wládli téměř neobmezeně. Nejwýtečnější z nich byli wéwodowé saský, franský, baworský a šwabský, a z duchowních arcibiskupowé Kolinský, Mohučský a Salzburský, biskupowé Würzburský, Churský a mnozí jiní. Teprw silní mocnářowé z domu saského spojili nuzné části tyto zase w jedinau mocnau říši, na uzdě držíce swéwoli vasallů, a wzbuzujíce zponenáhla staw střední we wzrůstajících městech. Císařstwí Římské, jež Otto s královstwím německým spojil, množilo sláwu, a podáwalo příčinu k častým tažením Germanů do Italie, čímž se z mírného podnebí do drsné Germanie přinášely měkčí mrawy a z klassické půdy počátky osvěty. — Mnohoť tato owšem stála; neb ustawičné wzpaury Wlachů Germanům odporných bez přestání cedily krew německau, a rozepře mezi císaři a papeži za posledních Franků wzniklá, za Hohenštaufů wedená, budila také rozepře domácí, a podáwala příčinu k nesčíslným válkám. Předce wšak tím zamezowána byla surowá hmotnost, klestěna cesta k wyšším podnětům roznícenau horliwostí wíry, která po 200 let křesťanstwo západní w křížowých taženích pudila na wýchod, jako na zkušenau do ciziny, aby nawrátíc se samostatný žiwot mohlo počíti. —

Žiwot říše německé w této periodě na dwé se může rozděliti; na počátku wyniká a stanowí se mocnost královská, pak zápasí s mocností duchowní, jíž se konečně poddáwá; tedy pozorowati nám bude předně wládu moci světské, za druhé zápas její s mocí duchowní.

Po smrti Ludwíka Dítěte obmýšleli wéwodowé němečtí úplnau neodwislost, chtíce zůstati bez krále. Papež ale a biskupowé, widauce, žeby se tak říše rozpadla a wšeobecný

zmatek nastal, přemluwili šlechtu k wywolení nowého krále. I sešli se tedy wládykowé wšelikých kmenů německých w kraji franském, aby si nowého pána wywolili. Ředitel sboru byl biskup z Mohuče, i usnesli se jednomyslně na Ottowi, wéwodowi saském a durynském, příjmím Oswíceném (der Erlauchte). Wážný tento kmet zpěčowal se koruny králowské přijíti, za nedostatečnau pokládaje sílu swau, a místo sebe poraučel wéwodu franského, Konráda. Korunowán tedy *Konrád* (911), pán rozšafný a dobré wůle, jenžby byl oblažil říši, kdyby ji byl nalezl w lepším stawu. Mnozí hrdí wládykowé a wéwodowé zpěčowali se jej uznati, odpírajíce mu práwo ke trůnu, wyplýwající z pauhého wolení, což ještě wěc nowá byla. Lothringowé, odtrhše se od říše, připadli Karlowi Blbému, králi francauzskému. Po roce (912) zemřel Otto, podpůrce Konrádůw, a syn jeho Jindřich jemu se zprotiwil, že mu wšech lén nechtěl postaupiti. Wéwoda baworský, Arnulf Zlý powstal též proti králi, a byw od něho poražen, utekl se k Maďarům, kteří pak po celých pět let (912—917) říši německau strašliwě hubili. Odolal sice statný Konrád wšem wnitřním i wenkowským těmto nepřátelům; nahlížeje wšak, jaké síly je třeba k wedení německého žezla, žádal na smrtelném loži Ebrharda, bratra swého, aby se neucházel o korunu, knížata pak německá, aby ji swěřili mocnějšímu, Jindřichowi saskému, synu Ottowu.

A) Císařowé z domu saského.

1. *Jindřich I Ptáčník.*

Knížata německá, majíce we wážnosti poslední wůli Konrádowu, wywolili Jindřicha saského za krále (918), jemuž od mnohých dáno příjmí Ptáčníka. Udatnost, pewnost a přewažná moc tohoto krále trůn německý upewnila, zlomila wzpurnost wládyk, wzbudila mír a jednotu, a ochránila říši od wpádů okolních národů. Arnulf baworský wíce welikomyslností získán než mocí podroben, Karlowi Blbému Lothringie wzata, a wéwoda Giselbert zawázán příbuzenstwím. S Uhry, jejichž rychlému jezdectwu pěchota německá nemohla odolati, uzawřel na dewět let příměří, podwoliw se k roční dani, aby se mohl mírem sesíliti. Zatím zakládal w říši na rozličných pohodlných místech pewnosti, lákaje

www.libtool.com.cn

porůzný lid do hražených měst mnohými výsadami a prospěšnými ústawy; odtud zponenáhla powstáwala w Němcích láska k obchodu a průmyslu, a rodil se střední staw. Upewniw říši a zlepšiw jezdectwí, přestal daň platiti, načež Maďaři s welikým wojskem dwojím wrazili až do Durynska. S welikau wšak porážkau potkali se u Merseburka, kdež na 80,000 jich zbito, tak že chuť k nowým wpádům na dlauho ztratili (934). I proti Normannům, Danům, Slowanům hájil a rozmnožowal říši wítězně, zakládaje na hranicích markrabstwí, jako Míšeň, Šleswík, Sasy sewerní s pewnostmi, aby je snáze na uzdě mohl držeti.

2. *Otto I Welký (936—973).*

Co Jindřich chwalitebně založil, dokonal slawně *Otto*, syn jeho, zwelebení totiž Germanie a upewnění králowské moci. Nesnadný byl takowý úkol; neboť i jemu se příčila domácnost i sausedstwo, a polowici wlády jeho bawily rozbroje domácí i wnější wálky. Frankowé těžce to nesli, že nad nimi wládne kmen saský, ba plémě Witekindowo; Ebrhard, bratr Konrada, ondy krále, tasil proti Ottowi meč, Giselbert lotharinský a synowé Arnulfa baworského wzpauzeli se, powolawše onen Francauze, tito Maďary na pomoc; aby pak se míra hanebnosti doplnila, powstali i bratří Ottowi, Thankmar a Jindřich proti němu, prznice wlast swau odbojstwím a zradau. Sprawedlnost wšak stála s králem, a proto též síla, jížto zwítězil nade wšemi odpůrci, porážeje branné, trestaje urputné, sprawuje a pořádaje wšechny. — I proti zewnějším nepřátelům bojowal Otto slawně. Ludwíka IV, krále francauzského, jenž byl podporowal wzpauru Jindřichowu proti bratrowi, snadno skrotil, začež celá Lothringie ke Germanii připadla. Maďary, kteří přes Rakausy plenili říši až po řeku Lech, a již Augšpurk byli oblehli, porazil w boji welikém (955) tak, že od té doby do říše se neodwážili.

Slawná jsau tato wítězstwí, protože dobyta k ochraně a zwelebení wlasti; boje wšak, které wedl pro rozšíření její, pro oslawení jména wlastního, s národy pokojnými na hranicích, jako s Dany, Srby, Čechy, čelo hrdinské sláwau wěnčiti nemohau. S Boleslawem I, knížetem českým, po čtrnácte

let válčil, aby jej zase přinutil ku placení daně Jindřichu Ptáčníku od sw. Václawa slíbené; kmeny slowanské mezi Labem a Odrau říši podrobiti usilowal mnoholetým krweprolitím; Dany pak poraziw a wpadew do země jejich, ku křestu přinutil. Nejznamenitější stala se wláda Ottonowa dosažením koruny císařské i lombardské, čili početím říše Římskoněmecké, čímž Germanie dosáhla největšího lesku mezi všemi státy ewropejskými. W bídném stawu bylo Německo i Francauzsko po pádu říše Karlowy, ještě bídnější však byla Italie, ráj Ewropy, nejdražší perla w koruně welikého Karla. Jakoby kletba tížila rozkošné krajiny starowěké Romy nebo mstitelný duch nad oborem jejím wládl a plémě odrodilé neustále pudil k samowraždě, tak si počínali Wlachowé, hubíce se wespolek w nekonečných rozbrojích a wzpaurách. — W Lombardii se wždy ještě potýkali potomci Berengarowi s nástupci Jindřichowými; a když Hugo, syn Ludwíka krále dolnoburgundského, powolaného na trůn lombardský, také koruny Římské dosáhl, rozmnoženy jsau rozepře hanebnými sváry a úskoky nestydatých ženštin Theodory, wznešené Římanky, a dcer jejích Marozie a Theodory, které spojeny s markrabím Tusským w Římě wládu wedly. Chtěw tam upewniti mocnost swau, pojal Hugo z těchto dcer Marozii w manželstwí, Alberich ale, hanebný syn její, zosnowal wzpauru proti Hugonowi otčimu swému; Hugo wypuzen ze říše, a uwedena správa republikanská pod řízením Alberichowým. Lotharowi, synu Hugonowu, wzal Berengar II, prwního wnuk, polowici Lombardie, a po brzké smrti jeho zmocnil se celého královstwí. — Aby si k němu získal práwo, nutil Adelaidu, wdowu Lotharowu ke sňatku se swým synem, kterážto w oškliwosti majíc podlé záměry ošemetného nepřítele, Ottona německého proti němu powolala ku pomoci. I přispěl rytířský Otto, a poraziw Berengara pojal sám Adelaidu w manželstwí. Berengar sice podržel Lombardii proti roční dani, kromě Verony; ale swéwolé jeho wzbudila mu mnoho nepřátel, mezi nimiž byl i papež Jan XII, syn Alberichůw, který Ottona opět powolal do Italie proti Berengarowi. — Otto přitáhl po druhé (960), a porazil Berengara zase, načež tento swržen s trůnu, a železná koruna lombardská Ottonowi

německému na hlavu wstawena w Miláně. Pak táhl Otto do Říma, a obdržel zlatau korunu císařskau, odkudž se počalo *císařství Římsko-německé* (962). Hrdí však Římané nenáwiděli surowých Němců, jež nazýwali barbary, a Otto třikrát ještě táhnauti musil do Říma, aby odboj skrotil. —

www.libtool.com.cn

3. *Nástupcowé Ottonowi.*

Mocnau rukau řídili nástupcowé Ottonowi troje žezlo říše, které zdědili po slawném swém předchůdci. *Otto II* (974—983) již za živobytí otce svého za spoluwládce a spolucísaře korunowán, swrhnul odbojného Jindřicha baworského s wévodství, a dosadil do Bawor Ottona, syna Ludolfa zemřelého staršího bratra svého. Proti Lotharowi, králi francauzskému, osobujícímu si Lotharingii, táhl vítězně až ku Paříži, a upewnil swazek této země s říší německau. Nowé wzpaury w Miláně a Římě šťastně utlačil, a wtrhnul odtud do jižní Italie, chtěje Apulii a Calabrii podmaniti, kdežto císařowé řečtí potud wládli, ačkoli obě krajiny náležely Ottowi II, co wěno manželky jeho Theofanie dcery císaře Romana. Řekowé se spojili se Saraceny, a porazili Germany, tak že Otto sám sotwa ušel smrti. Rok nato zemřel we mladém wěku wo přípraweh k nowému tažení.

Syn jeho *Otto III* byl ještě wěkem nedospělý; proto wedla wládu matka jeho, maudrá Theofania. Opět se pokaušel Lothar francauzský o dobytí Lotharingie, ale i pod správau ženskau zachowali Němci swau udatnost, a úmysl Franků byl zmařen. Podobně se strany sewerní a wýchodní bráněna říše statečně, jakož i proti nespokojencům wnitřním, zwláště wéwodowi baworskému. Sotwa Otto dorostl, obrátil swůj zwláštní zřetel dle příkladu otce a děda swého na Italii. Trojím tažením udusil ustawičně opětowané rozbroje, swáry a wzpaury wrtkawých Wlachů, a zjednaw pořádek, mínil trůn swůj na wždy postawiti w Italii, a odtud nad Germanií panowati. U prostřed takowých zámyslů zemřel však nenadále, jedem prý, jejž mu dodala sličná wdowa odbojníka Crescentia, kterého byl dal odprawiti (1002).

Otto umřel bezdětek, a korunu jeho obdržel *Jindřich II* baworský, Ottona I wnuk. Ač milowal jen tichau zbožnost a život pokojný, předce ji mečem hájiti musil proti od-

půrcům domácím, a třikráte táhnauti musil do Italie, než mohl tuto zem neupokojitedlnau skrotiť. S Boleslawem Chrabrým wévodau polským dlauhé války wedl, než uznal neodwislost Polsky od říše německé. Na rozmnožení církwe více mu záleželo než na rozšíření wlády světské; proto rozmnožowal kláštery a w nich školy, a založiw biskupství Bamberské získal jméno swatého, za největší ctnost sobě pokládaw, že i we stawu manželském s Kunigundau, nábožnau královau, zachowal panenstwí až do smrti (1024). Po sto létech oba od papeže Eugenia III do počtu swatých jsau přijati. —

Jindřichem II dům císařů saských o říši německau dobře zaslaužilých wymřel. Oni zameziw swéwoli wzpurné šlechty, protiwné swobodnějšímu wzniknutí stawu městského; oni spojili rozličné, často sobě odporné kmeny německé w říši jednu, dosazujíce na knížetstwí, wévodstwí a hrabstwí rozličné swé přátely, a koruně německé nejwyšší wážnost získali. Již se w Germanii ukazowaly z Italie přinešené řecké a latinské wědy, w klášteřích benediktinských w 10 století po celé říši rozmnožených, pilně spisowaly se knihy, a čtli se již někteří klassikowé Římští; wzdělanost zase křísiti se počínala.

B) Císařowé z domu franského.

1. Konrád II (1024—1039).

Po smrti Jindřicha II sešli se stawowé světští i duchowní s welikým počtem lidu u Mohuče na obau stranách Rýnu, a wywolili *Konráda* Salského, knížete z kmene franského, za císaře a krále swého (1024). Nerádi ztratili Sasowé korunu, kterau přes sto let mocně byli nosili; Frankowé ale dokládali, že jen staré práwo jim se nawrátilo.

Stawowé němečtí tímto wolením nechybili: nebo byl Konrad II mocnář wýtečný, pořádku a sprawedlnosti milowný, a snažil se o rozmnožení říše a upewnění královské moci. Za něho připadlo ještě jedno království, totiž *arelatské* čili *burgundské* ke Germanii, jehožto poslední král Rudolf II, jsa bezdětek, s císařem Jindřichem II dědičnau smlauwu učinil. Že wšak Jindřich nepozůstawil žádných

www.libtech.com

dědicû, osobil si Konrád co nástupce práwo jeho, a poraziw Rudolfowa synowce tomu odporujícího, korunu burgundskau obdržel (1032), která rozšířila žezlo germanské přes celau Helvetii, Sabaudii a welikau část jižní Francie. Králowství arelatské nebylo wšak k říši německé přiwtěleno, nýbrž řízeno wlastními zákony a wládau, w jejímž čele stál nejwyšší kancléř dosazený od krále. Takowým kancléřem byl později arcibiskup Trierský, jako Mohučský arcikancléřem německým, a Kolinský wlaským.

Pro upewnění jednoty a plnomocnosti králowské osazowal Konrád wšecka důstojenstwí osobami swé strany. Tak dosadil na wéwodstwí baworské Jindřicha, syna swého, wéwodstwí šwabské swěřil newlastnímu synu Ernestowi, franské a lotharinské rowněž wěrným osobám.

Lombardii rozbrojnau snadno uwedl w poslušenstwí, a skrotiw odbojnau Pawii, w Římě se dal korunowati (1027). Upewniw pak také tažením do dolní Italie swrchowanost císařskau w nepokojných zemích těchto, nawrátil se zase do Němec. Nowé wšak rozbroje brzo jej do Italie zpět wolaly. W Milaně powstal lid proti swéwolnosti swého arcibiskupa, což zawdalo císaři příležitost oblomiti přílišnau moc biskupů lombardských, kteří sobě rozdáwáním lén biskupských twořili wlastní wasally. Konrád ustanowil dědičnost těchto lén, a podřídiw je wládě císařské, odwislost jejich od wůle biskupůw zrušil.

2. *Jindřich III (1040—1056).*

Ještě mocnější na trůnu císařském byl syn Konrádůw, Jindřich III. Úplná neobmezenost wlády králowské a dědičnost trůnu w domě jeho byl weliký účel, na nějž králowský jinoch měřil celau wýtečností ducha swého. W důležitostech světských wywýšil mocnost swau tím, že dle příkladu otce swého weliká wéwodstwí a znamenitá důstojenstwí ne dle poslaupnosti, nýbrž dle wůle wlastní rozdáwal, ba nechával i nerozdaných, jak se mu zdálo býti prospěšnější. Reptalu sice šlechta na králowskau swéwoli, a Gottfrid lothrinský se bouřil; předce wšak wládla w Germanii a Italii jen wůle císařská, kteréž se i moc duchowní musila kořiti. Neb když se stalo, že w rozepřích domácích mezi prwními rodinami

www.libtool.com.cn

Římskými hraběcí rod Tusculanský vládu Říma si osobiw, nehodné papeže z rodu swého chtěl dosazowati, Jindřich položil sněm w Sutri, na němž příkladný Suidgar biskup Bamberský wywolen byl za papeže, kterýž se nazwal Kliment II, a císaře korunowal. Pro uwarowání podobných neřestí obnowen zákon Ottona I, že při wolení papeže přítomen býti má císařský plnomocník. Tak wládli za Jindřicha III čtyři papežowé po sobě, wšickni rození Němci, wšickni císaři osobně oddaní, po Klimentu II totiž Damasus II, Leo IX, Jindřichu příbuzný, a po něm Gebhard biskup Aichštatský co papež Victor II. — Pamětihodné jest za wlády Jindřichowy usazení se Normannů w jižní Italii, počátkem nepatrné, weliké následky swými. Dwanácte synů Tancreda z Hautevillu w Normandii wydalo se s mnohými saudruhy z chudé otčiny swé hledat w zemích cizích dobrodružstwí, boje a statky. O rozkošné a bohaté Apulii byla nejlákawější pověst; tam byl ustawičný zápas mezi pány, Řeky a Saraceny, tam již jeden krajan jejich, udatný Rainulf, s druhy swými byl si wybojowal hrabstwí Averské; bylo tam nejsnáze dobyti sláwy a jmění; tam tedy se obrátili. Slaužíce w boji, kde byl lepší zisk, prosluli udatenstwím, a widauce ochablost obywatelů, směsice Řeků, Gothů, Lombardů a Saracenů, umínili si wydobiti we blahých těch krajinách nowau wlast. Několik set Normannů pod správau Wiléma Tancredowa, táhli z Apulie Řekům ku pomoci proti Messině, a pronikli až do Syrakus. Arcadius, kníže tohoto města, postawil se proti nim, ale Wilém jej zabil a obdržel jméno „s ramenem železným.“ Wrátiw se na to do Italie, wzal pewnost Malfi, a stal se prwním hrabětem normanským w Apulii (1042). Odtud wzrůstala síla normanská šťastnými boji s Řeky w Italii a se Saraceny w Sicilii. Jindřich III císař, powděčen jejich pomoci proti Řekům, dal jim hrabstwí Averské a Beneventské w léno. Papež Leo IX nemoha jich wypuditi s pomocnými Řeky, smířil se s nimi, a nowau hledaje w nich podporu církwe, darowal jim z plnomocnosti apoštolské wše, čehoby budaucně w Italii a Sicilii dobyli. Tak wzniklo pode wládau normanskau zponenáhla královstwí apulské, pynější královstwí Neapolské a sicilské.

www.libtool.com.cn

3. *Jindřich IV (1056—1106).*

Jindřich IV počítal teprwa šest let, když mocný otec jeho umřel; správa říše připadla tedy šlechetné Anešce matce jeho. Sotwa wšak spatřili wládykowé uzdu w slabších rukau, spěchali odwrci ji rychle a hleděti dáwno obwyklé swéwolnosti. Hanno arcibiskup Kolinský mladého Jindřicha unesl, a zmocnil se pěstaunstwí jeho. Adalbert ale arcibiskup Bremenský získal náklonnost jinocha wíce než tento showiwáním a úlisností, a nakazil hebaunké srdce jeho lehkomyslností. W roku patnáctém byl Jindřich wyhlášen za dospělého, ale již se byly umístily wášně a náklonnosti zlé w jeho duchu.

Se wšech stran hrnuli se nyní nepřátelé na mladého krále; stawowé zwláště saští zprotiwili se mu, že k docílení poddanosti w krajinách jejich zakládal hrady, a bywše od něho poraženi (1075) obžalowali jej u papeže z pohoršení, jichžto se byl dopustil. Dle nejstaršího zwyku wolíwali w Římě jako jinde nejwyššího biskupa swého obec a kněžstwo domácí, a potwrzení jeho příslušelo císaři. Ale Mikuláš po Štěpánu IX wůlí císařskau zwolený powolal sněm do Lateranu, w němž uzawřeno, že budaucně jen kardinalowé papeže mají woliti, bez ujmy wšak práwa Jindřicha, krále německého, neb kohokoliby papež w Římě na císařstwí korunowal. Tak wywolen Alexander II, a po něm kardinal Hildebrand z Toscany, *Řehoř VII* (1073). Církew z poddanosti světské nejen wyprostiti, nýbrž powýšiti tiaru papežskau nad císařskau korunu byl weliký účel tohoto neobyčejného muže, který učeností, stálostí w předsewzetích swých, rozšafností w jich wywádění a w užíwání přiměřených prostředků ne méně než bystrým prohlédnutím okolí a osob jednajících nade wěk swůj wysoko se wynášel. Nejprwé se obořil proti simonii čili prodáwání církewních úřadů, které se w Němcích i we Francauzích již welmi bylo rozmohlo. Rozkázal totiž Řehoř, že žádná wrchnost světská na beneficia duchowní nemá dosazowati, ani císaři zadáwání biskupstwí berlau a prstenem, jak obyčej byl, že nepřísluší, nýbrž dosazowati na úřady duchowní že náleží toliko stolici papežské. Druhý prostředek k odtržení stawu

www.libtool.com.cn

duchownîho od swětského bylo uwedení kněžského coelibatu čili bezženstwí. Mnohé sice sněmy již to byly ustanowily, že pro wětší horliwost u wěcech božských sluhowé páně w bezženstwí mají zůstati, aby prázdni časných rozkoší, tím wíce tauźili po wěčných; rozkazy tyto nedosáhly ale nikdy wšeobecnosti, nýbrž jen w sauzwučné mysli nalézaly chwálu, ostatně zůstaweny jsauce zwyku a náklonnosti. Řehoř wšak na to dotíral wší mocí, aby každý duchowní ženy se odřekl, a tudy jen církwi a stolici papežské aby žiw byl.

W Němcích podporowala záměry papežské neswornost knížat, kteří wšeho se rádi chápali, co mohlo slaužiti proti králi. Že syn Jindřicha III, rozkazů papežowých nedbaje, biskupy dosazowal dle prwnějšího spůsobu, nezdálo se býti nic neobyčejného; neb samého papeže w důstojenstwí jeho byl potwrdil, a tudy dle domnění swého swau nad něho wznešenost dokázal; tím wětší se tedy zdála opowážliwost nejwyššího biskupa, když císaře zwal do Říma, aby z toho a ze wšeho odpowídal, w čem jej nepřátelé byli obwinili. Rozhněwán domnělau opowážliwostí, swolal císař sněm církewní do Wormsa, a dal Řehoře ssaditi z papežstwí (1076); Řehoř ale naproti tomu prohlásil, že bez wůle papežské každý sněm jest ničemný, náměstek Kristůw že jest nade wšecky saudnice lidské, jemu že dána moc, aby wázal a rozwazowal na zemi, a mocí tauto bohem danau že uwrhuje Jindřicha do klatby a poddané jeho odwazuje od přísahy wěrnosti.

Ochotně se uchopili nepřátelé císařowi takowé pohodlné příležitosti ku pomstě a k dosažení sobětných záměrů. Celá říše se zňala odbojnictwím, a na sněmu Oppenheimském přinucen byl císař zawázati se pod trestem úplného swržení, že se míní w roce zbawiti klatby, wojsko swé rozpustiti, a zatím wlády se zdržeti. Opuštěn a sklíčen bral se Jindřich kajicně k papeži na hrad Canossu ku přítelkyni papežowě Mathildě z Tuscie, wdowě Gottfrida Lothrinského, jehož otec byl úhlawní Jindřicha III nepřítel. Tři dni a tři noci musil císař Římský w oděwu kajících, bos a holohlawý, w zimě, hladem a žízní zmořen, na dwoře a hradě Canosském boha a papeže wzýwati o milosrdenstwí, až mu papež konečně udělil swau milost, a klatby okowy rozwázal; wymínil si wšak

budaucně teprw rozhodnauti, zdali Jindřich králem smí zůstati.

Neobyčejná wšak přísnost tato neočekáwané Jindřichowi wzbudila přátely; neboť stawowé lombardští takým snížením welebnosti královské sami uraženi, králi swému proti papeži spěli ku pomoci, a wzbuzowali ku pomstě. Se znamenitau mocí táhl nepřátelským krajem, a dobýwal již hradu Canossy; w tom právě došla zpráwa, že odbojná strana německá za krále wywolila Rudolfa šwabského. Bez prodlení táhl Jindřich proti němu, a sesílen Wratislawem králem českým, wévodau korytanským, některými knížaty baworskými, mnohými biskupy a swobodnými městy porazil stranu Rudolfowu a zapudil jej do Sas, kdežto obnowiw bitwu sám Rudolf padl (1078). Nyní chwátal Jindřich proti papeži, jenž byl Rudolfa w královstwí německém potwrdil. Na sněmu Brixienském dal papeže opět swrci a Guiberta arcibiskupa Ravennského wywoliti na místo jeho, s nímž válečně wtrhnul do Italie (1081) s pomocí Čechů, a Řehoře w Římě po tři léla držel w obležení. Oswobodil jej sice Robert Guiscard, wévoda normannský w Calabrii; ale při dobytí města spáchali Normanni takowé neřesti, že Římané sami nyní od papeže wesměs odpadše ze Říma jej wypudili, načež brzo žiwot dokonal w Salerně (1085).

Když Řehoř byl wypuzen, uwedl Jindřich Klimenta III do Říma, a dal se od něho korunowati. S Řehořem wšickni nepřátelé císařowi zdáli se mrtwi; Victor III proti Klimentu zwolený nijak se nemohl zmoci, Hermann lucemburský od strany odbojné po Rudolfowi za krále wyhlášený musil se koruny odříci, a místo něho wywolen Konrád, starší Jindřichůw syn, za budaucího krále a čekance císařské koruny. Úplné zdálo se císařowo wítězstwí: tu dosedl na stolici papežskau Urban II (1088), a nadšen jsa duchem Řehořowým, po jeho dráze ustanowil pokračowati.

4. *Synowé Jindřichowi.*

Sňatek Welfa, mladšího syna wévody baworského, úhlawního nepřítele císařowa, s Mathildau, mocnau markrabyní toscanskau, měl Římské straně zawázati mohutné Welfy, byl ale nestálý, protože nerowný. Již za Řehoře VII za-

slíbila mocná vládkyně tato všecky statky své církwi, jestli zemře bez dětí. Welf tedy, jehož wázalo jediné dědictwí, wida po čase naději u letité mužice marnau, dal se rozwésti, načež se otec jeho zase smířil s císařem. Ztratiwši Welfa, uchopila se strana odbojná ctižádostiwého a lehkowěrného *Konráda*, syna císařowa, pudíc jej k weřejnému rozbroji s otcem; za jedno mu předstawowáno, žeby marně žádal koruny císařské, kdyby se časně církwe nedržel, pak jej wábil Roger apulský bohatě wènowanau dcerau swau, a Mathilda osnowala ráda oslabení císaře a pomstu nad Welfy. Pozdwihl se tedy Konrád proti otci swému, a brzy jej ctila wrtkawá Lombardie co krále swého.

Císař ale, sworností domácí nyní mocnější, otewřew sjezd w Mohuči (1097) žalowal: že se mu Konrád proti powinnosti synowské a slíbenému poslušenstwí zprotiwil, spojiw se s nepřátely, po koruně a žiwotu císařowu sáhal, a mírných napomenutí nedbaje we zlém setrwal, že tedy žádá, aby stawowé říští, powážíce nestranně zlé následky, kdyby počínání takowé zůstalo bez trestu, práwo Konrádowo na trůn zrušili, a mladšího, Jindřicha, wywolili na místo jeho. Swoleno k tomu, a *Jindřich* toho jména *V*, w Cachách korunowán na německé králowstwí, zawázaw se prwé přísahau, že císaři, otci swému, po celý žiwot jeho zachowá poslušenstwí a poddanost (1099). Brzo došel Konrád zaslauženého trestu; widauc totiž Mathilda císařowu moc w Italii potlačenu, opowrhla mladým králem, jehož podnikawost se zdála nebezpečná, i wznikla mezi nimi tak weřejná neswornost, že když Konrád 1105 náhle zemřel, prawilo se o otráwení jeho skrze lékaře Mathildina.

Již před dwěma léty zemřel také papež Urban II, a na místo jeho wywolen Paschalis II, rozený Říman. Klatba na císaře a protipapeže Klimenta prwní byl čin jeho. Tento wšak již roku 1100 zemřel, dle swědectwí nestranných muž učený a welmi rozšafný, po smrti od Římanů wysoko wynášený, jehožto hrob ctěn co diwotworný.

Císaře zase bawily důležitosti domácí. Na sněmu w Mohuči léta 1103 smířil se se stawy saskými zcela, a prohlásil se weřejně, jak mile zjednána bude swornost mezi

říší a církwí, že wezme kříž, potáhne do Jerusalema, a synu swému wládu postaupí. Úmyslem tím získal si wšeobecnau náklonnost lidu a knížat duchowních i světských. Nedosáhl wšak cíle tohoto mnoho saužený císař; nowé bauře wywstáwaly nad Germanií a Italií, a na prsau swých zahříwal Jindřich hady, kteří jej měli uštípati. Roku 1104, když stál císař u Fritzlaru, aby táhl proti některým neposlušným, oznámeno mu nenadále, že král Jindřich mladší s mnohými prchnul z táboru, a brzy přišly zprávy z Bawor, že se tam spojil s císařowými nepřátely. Dáwno již odpůrcowé císařowi tři a dwacetiletého ctižádostiwého krále k tomu nabádali, předstawujíce mu, kterak rozepří otcowau s církwí hyne říše, klatbau papežskau na tisíce duší přichází w nebezpečenstwí, a jak přeškoda jest, že pro zlé panowání starého tak wýborné wlastnosti mladého krále nemohau se wywinauti. I uposlechl swodného hlasu zaslepený jinoch, a zapomněw na powinnosti a přísahy, proti otci a pánu swému u weřejnau wzpauru se spojil se stawy spronewěřilými. Brannau rukau uwedli jej tito do Goslara, obyčejného sídla císařů, a sproštěny klatby od arcibiskupa Mohučského, nepřítele císařowa, celé Sasy odbojnému králi připadly. Ještě zachowáwal tento přetwářenau pokoru k swému otci, stawě se, jakoby žádal jen míru s církwí a spasení duše, zaručiw se jak posly tak osobně za jeho bezpečnost. Když pak tím úskokem podařilo se mu důwěrného otce oklamati, přilákal jej s malým počtem wěrných do pewného Bingu, kdež jej učinil wězněm. Wšickni sluhowé byli císaři wzati; on sám mořen hladem a žízní, a co mu bylo nejtrpčího, že samoten z celého křesťanstwa utěšitelného narození Kristowa nemohl swětiti. Když tak byl snížen, poslal k němu král Jindřich arcibiskupy Mohučského a Kolinského, též biskupa Wormského, kteří mu přednesli žádost jeho, řkauce: „Wydej nám korunu, zlatohlaw a prsten, abychom je zanesli synu twému.“ Tázajícímu se na příčinu té neslýchané žádosti odpowěděli: „Lépe než nám známa jest tobě; mnohá léta již twau winau trpí církew a říše; hodnosti duchowní bez zásluh za peníze se rozdáwají, čímž těla a duše přicházejí w záhubu.“ Tu odtušil císař: „Arcibiskupowé Mohučský a Kolinský, copak jsem obdržel od wás, a co od Wás,

biskupe Wormisský, za waše důstojenstwí?“ „Ničehož“, odpověděli tito zahanbeni, načež císař: „Blaze mi, že čist jsem w té wěci, wy pak neprzněte důstojenstwí swého ohawnau laupeží; sněm říšský ať saudí mezi mnau a odrodilým synem. Jestliže sněm na tom zůstane, abych mu korunu postaupil, sám mu ji wstawím na hlawu.“ Wyslancowé zůstali wšak nepohnutedlní; tu powzdáliw se císař, nawrátil se po chwíli w ornátě swém, a sed na trůn prawil: „Jen w pána boha důwčřuji se, jenž mi korunu swěřil, když wěrnost waše zmizela. Proti zewnitřním nepřátelům jsem byl připrawen a srdnat, proti odbojnosti domácí ničehož nemohu postawiti než upamatowání na powinnost a přísahu. Aspoň žádám lhůty k rozhodnutí pře s neposlušným synem, kteráž se odepříti nesmí ani zločincům. Jestli ale bázně před bohem ani studu wíce nemáte, přistupteż a olupte swého císaře.“ Zaraženi zůstali státi, nedůwěřujíce si wztáhnauti ruce na pomazaného páně; tu prawil markrabí mišenský jim připojený: Což neřekl nowý král náš, že císař jen rychlým swolením zachowati může swůj žiwot? Arcibiskup pak Mohučský k tomu přidal: Proč meškáte wykonati rozkaz knížat? když jsme nejhodnějšího wyzdwihnauti mohli na trůn, pročbychom nehodného nesměli shoditi? — Přiblížiwše se tedy wzali císaři korunu s hlawy, swlékli mu zlatohlaw, a wzali mu wšecka znamení moci. Tu zwolal Jindřich žalostně: „Trpím za hříchy mládí swého, jak netrpěl ještě žádný wládce, ale čin wáš mými hříchy osprawedlněn není, nýbrž bude wás sauditi Hospodin, a podíl wáš bude rowen podílu zrádce Kristowa!“

Když wyslancowé klenoty říšské přinesli do Mohuče, stawowé shromáždění stáli na tom, aby se Jindřich dostawil osobně, a wlády se odřekl. I swolil k tomu starý umdlený císař; král ale, znaje náklonnost Mohučského lidu k swému otci, obáwal se odporu, a dal jej raději odwezti do Ingelheima, kdež naň wolněji dorážeti mohl pohrůžkami, aby složil císařstwí. Sklíčený kmet podtím se k tomu podwolil, když za to míti bude pokoj a jistotu; když wšak ani ta mu nebyla slíbena, dokud si sám nepřinese rozhřešení, pojat hořem nejhlubším padl na kolena před synem swým, prose pro milosrdenstwí boží o sprawedlnost a mírnost. Mnohého

z knížat polily slzy lítosti; ale zatwrzelý syn ztrápeného otce ani si newšimnul, a wyslanci papežští zůstali na swém. Tu Jindřich swolil, a poručiw syna stawům, wlády se odřekl.

4. Jindřich V (1106—1125).

Poznowu zwolili nyní stawowé říští Jindřicha mladšího, a korunowali jej dne 6 Ledna 1106, na den swatých tří králů, radujíce se, že se zprostili císaře, který je tak pewně držíwal na uzdě. Tomuto wšak wždy ještě wěrní zůstali někteří ze stawů, jakož Jindřich wéwoda Lothrinský, biskup Lüttišský, přede wším pak města, od nichž mocně byl podporowán, když se mu podařilo prchnauti z wězení. Král Jindřich na hlawu od nich poražen u Lütticha, a mnozí přátelé pobízeli otce, aby důstojenstwí císařské neprawě ztracené zase přijal. Neučinil wšak toho, prawě, že raději chce snášeti bezprawí a zemříti bez důstojenstwí, než dopustiti, aby pro něj ještě mnozí padli w záhubu. Nicméně wšak wítězstwí královo bylo ještě pochybné, a snadby byl došel sprawedliwé mzdy, kdyby jej byla otcowa smrt nebezpečenstwí nezbawila. Wěkem sešlý, neštěstím zmořen zemřel Jindřich IV w Lüttichu dne 7 Srpna léta páně 1106, odpustiw prwé nezdárnému synu, a požádaw jej o odpuštění swým přátelům a o počestný pohřeb.

Ale i tato poslední žádost byla mu odepřena, i ani po smrti nepopřáno mu pokoje. Že zemřel we klatbě, musil biskup Lüttišský, pochowaw ho počestně w kostele swatého Lamberta, tělo jeho zase dáti wyhrabati, načež dlauhý čas stálo na jistém osamělém ostrowě w řece Maase, na místě neswěceném, a odtud w rakwi kamenné bywši přenešeno do Špeyru, w neswěcené kapli při chrámu panny Marie od něho samého wystawené, pět let zůstalo nepohřbeno, až konečně po mnohých zatím udalých změnách, zproštěno klatby, tamže slawně jest pohřbeno. —

Takto skonal Jindřich IV, muž darů wýtečných, ale z mládí zanedbaných, a ducha nestálého. Nicméně o něm i nepřátelé swědčí, že mnohými dokonalostmi, jakož uměním, libořečností, udatností, welkomyslností, též těla čilostí a sličností nad jiné wynikal.

Že se stawowé duchowní i swětští tak ochotně Jin-

www.libtrade.com.cn

dřicha V. přidrželi, stalo se w té naději, že mladý král dle wůle jejich sebau dá wládnauti, když se byl ukázal swobodám jejich tak přízniwym a rozkazů papežských tak poslušným; to wšak jen trwalo, dokud nebyla ještě moc jeho upewněna; jak mile dosáhl cíle, jewil zřejmě prawý swůj úmysl, založení neobmezeného panstwí dle příkladu Karla Welikého.

Potlačiw odpůrce domácí, táhl do Říma pro korunu císařskau a skončení rozepří s církwí. Wždy totiž trwala ještě pře o berlu a prsten, kterýmižto znaky mocnářowé biskupům udělowali panstwí čili léna, jichžto zadáwání stawem swětským papežowé powažowali za násilí církwi učiněné, a nedáwno teprw byl Paschalis II ustanowení Řehořowo o této wěci obnowil. Třicet tisíc jezdců wýborných ze wšech krajů říše přitáhlo s králem swým we dwau wojích do Italie, a rozložilo se we skwostném táboru na rowinách Roncalských, kdež císařowé němečtí přehlížíwali wojska. Bohaté Benátky, mocná Mathilda před ním se kořily, a hrdě blížili se plukowé rytířů německých k Římu, kamž byli předesláni poslowé, aby s papežem o duchowní léna učinili smlauwu. Wyjednána jest tato smlauwa saukromí w smysl ten, že se císař udělowání lén berlau a prstenem odřekne; biskupům wšak a duchowním wšem že papež přikáže pod klatbau, aby wšecky regalie císaři nawrátili a budaucně živi byli jen od desátků a nábožných darů. K regaliím pak počítaly se města, wéwodstwí, markrabstwí, hrabstwí, mince, trhy, cla, twrze, hrady, wojska. Z ohledu toho slíbil papež dále císaře wíce nestíhati, nébrž každého ze swých nástupců, který by se toho proti císaři opowážil, že již napřed zatracuje, také že císaře bez prodlení bude korunowati a w říši wšemožně podporowati wládu jeho.

Když smlauwa tato s obau stran stwrzena byla přísahau a dáno rukojemstwí, Jindřich wtáhl do Říma (12. Unora 1111), aby byl korunowán; tam ale wzniklo z příčiny této smlauwy wzbaurení, i musela býti zrušena, a císař stál na předešlém právu. Na to když se papež zpěčowal jej korunowati, strhnul se před chrámem rozbroj mezi Němci a Římany, a na radu swých wěrných, zwláště Adalberta kancléře, ustanowil Jindřich pro wětší jistotu swau osoby papežské se zmocniti. „Nepustím tě, pokud mne nepožehnáš,“

prawil král swatému otci, a když tento neswolil, dal jej se čtrnácti kardinaly jíti, poručiw stráž nad nimi Oldřichowi patriarchowi Aquilejskému. Po mnohých bauřkách, w nichž Jindřich sám jednau byw přepaden, přišel w nebezpečenstwí žiwota, zjednána smlauwa nowá s uwězněným papežem, dle kteréžto předešlé právo královské, totiž udělowání lén berlau a prstenem stwrzeno, papež propuštěn na swobodu, a Jindřich slawně korunowán.

Než i druhá tato smlauwa zrušena sněmem církewním w Římě, a nastali nowí rozbrojowé. Neb když se zpráwa o tom přinesla do říše, wypukl nowý odboj w nestálých Sasích; mocný arcibiskup Mohučský, bywalý kancléř, odpadl weřejně od swého pána, který jej na to důstojenstwí byl powýšil, a horliwí kardinalowé dali sami císaře do klatby, hlásajíce wzpauru po celé říši. Odpor papežůw rostl, když se po smrti Mathildy Tusské (1115) císař uwázati chtěl w její země co manskau odúmrt w říši. Proti Gelasiowi II, nástupci Paschalowu, dal Jindřich wywoliti Řehoře VIII, kterýž se wšak proti Calixtowi II zwolenému po brzké smrti Gelasia nemohl udržeti.

Konečně wyjednána s Calixtem nowá smlauwa, w níž se císař odřekl investowání berlau a prstenem, swobodné wolení wšech osob duchowních, jakož i wšech statků církwi jakkoli patřících postaupení a wydání dowolil, naproti tomu pak od papeže obdržel, aby wolení rozporná rozhodowal, a regalie udělowal podáním žezla na znamení wlády světské. *Smlauwa* tato, *Calixtinská*, skončila padesátiletau rozepři o léna duchowní, w sobě nepatrnau, ale wýznamem a následky swými welikau (1122).

Rozbroje w říši trwaly proto předce, a Jindřich dříwenež je mohl utišiti, překwapen smrtí, we čtyřicátém roce wěku swého (1125.)

5. *Lothar II (1125—1137.)*

Rozbroj mezi Německem sewerním a jižním, mezi Sasy s jedné, mezi Franky a Šwaby s druhé strany tak často wypuklý po bezdědicné smrti Jindřicha V tím očitěji wzniknauti musil, když se nyní o to jednalo, který národ wlády dosáhne, která strana zwítězí, šwabská čili saská. — Před-

nostové strany císařské byli knížata švabská Fridrich a Konrád z domu Hohenštaufského, synowé ze sestry Jindřicha V, statky a mužností nad jiná knížata daleko nejwýtečnější. Odpůrcowé wšak zemřelého císaře, obáwajíce se msty od nástupců spřízněných, wšemožně pracowali o to, aby král ze strany jejich zwolen byl, která w národu saském ustawičný swůj základ majíc, zřetel swůj obrátila na Lothara, wéwodu saského. Neboť w čele odpůrců swětských proti Hohenštaufům stál Lothar, jako w čele duchowních Adalbert arcibiskup Mohučský, který wylaudiw od wdowy císařowy říšské klenoty, stawy zwal k wolení nowého panownika, powzbuzuje swobodnost proti příbuzným zemřelého samowládce, což se zdálo býti tím snadnější, ponéwadž se Konrád švabský, mnohým milý, z pauti swaté ještě byl nenawrátil. Dne 24 Srpna roku 1125 sešli se tedy wéwodowé, knížata, hrabata a šlechticowé, arcibiskupowé, biskupowé a kněží říše německé u Mohuče, jichž počet se zbrojnoši wynášel na šedesáte tisíců. Na lewém břehu Rýnu položil se Fridrich, wéwoda Hohenštaufský, s biskupem Basilejským a Šwaby, na prawém Jindřich wéwoda baworský, Leopold markrabí rakauský, a Lothar se swými Sasy. Dwa poslowé papežští, též wyslanci krále franského byli přítomni.

Ze čtyr hlawních národů německých, Sasů, Franků, Baworů a Šwabů, ustanoweno po desíti wolencích, kteří tři čekance ponawrhli: Lothara wéwodu saského, Leopolda markrabí rakauského a Fridricha wéwodu švabského. Leopold se wšak odříkal, a když wolení mezi ostatními počalo, shluklo se množstwí lidu nawedeného do sboru wolenců, křičíce, že Lothar musí králem býti. Knížata proti násilí takowému se wzpauzela, zwláště baworská, ale domlauwání wyslanců papežských a úlisné sliby Lotharowy spůsobily to, že mu Jindřich Nádherný wéwoda baworský sám dal swůj hlas, čímž wolení bylo rozhodnuto.

Za to se hleděl Lothar Jindřichowi odměniti, zasnaubiw mu jedinau dceru swau Gertrudu, která mu w léno přinesla wéwodstwí saské, aby tím mocněji mohl císaře podporowati proti Hohenštaufským. Neb když Lothar usilowal odejmauti jim, co od Jindřicha V w léno obdrželi, Konrád švabský sám dal se prowolati za krále, odkudž rozbrojowé domácí

w Němcích opět welmi záhubní powstali. I we Wlaších byla rozepře mezi papeži Anakletem II a Innocentiem II, z nichž onen sídlel w Římě, tento w Pise. Lothar se ujal Innocentia, a wtrh do Wlach uwedl jej do Říma, kdežto se od něho w Lateranu dal korunowati. We Vaticanu ale wládl Anaklet II, jehož se slabý woj Němců nemohl zmocniti. Sotwa že odtáhli, musil Innocenc ze Říma zase prchnauti. Teprw když roku 1135 uzawřen byl mír s Hohenštaufskými a síla Němců sjednocena, konečně wypuzen jest Anaklet, a zkrocen Roger II král sicilský, mocný podpůrce jeho, když se wojska německá zmocnila celé Apulie a Calabrie. Snadně se mohl nyní Lothar celé Italie zmocniti, kterauž žádal připojiti k říši, kdyby w tom byla nepřekážela nestálost knížat německých a nedorozumění s papežem.

Nawracuje se wítězně z Italie zemřel Lothar nenadále w horách tyrolských dne 3 Prosince 1137.

C) Císařowé šwabští z domu Hohenštaufského.

1. Konrád III.

Jistá se nyní zdála koruna Jindřichowi Nádhernému. Nebo kdo z knížat byl nad něho, kterýž měl wéwodstwí saské, baworské a markrabstwí ondy Mathildino, od papeže w léno obdržené, jehožto rámě tedy sáhalo od Wýchodního moře až do Tuscie? Právě wšak tato moc byla mu na překážku u většího dílu stawů říšských, kteříž pod králem tak mocným obáwajíce se ztráty swých swobod, sešli se w Koblenci, a bez přítomnosti knížat saských a baworských za krále wywolili Konráda šwabského (1138).

Poznowu se nyní zňal plamen válečný mezi domem šwabským a baworským, mezi Waiblinky (nazwanými tak od jisté twrze, Hohenštaufským patřící) a Welfy; kterýž proměniw se pozdéji w rozbroj mezi stranau císařskau a papežskau, zwláště w Italii co boj Gibellinů a Welfů truchliwé došel znamenitosti.

Jindřich, uražen stranným zwolením Konráda, zpěčowal se jej uznati, a wydati mu klenoty říšské, které držel po Lotharowi. Za to wšak jest dán do achtu a obau wéwodstwí odsauzen. Bawory dány Leopoldowi markrabí rakauskému, Sasy Albrechtowi příjmím Medwědowi, markrabí braniborskému. Takau ranau poražen Jindřich brzy zemřel;

ale i po jeho smrti hájeno dědictví Welfů krwawě a zmužile. Leopold rakauský wtrhnul do Bawor, a dobyl jich větším dílem válkau krutau, kterauž po něm bratr jeho Jindřich Jasomirgott dále wedl, hledaje lepšího práwa k Baworům we sňatku s Gertrudau wdowau Jindřicha Nádherného. Welf z Altorfu, zesnulého bratr, statečně se bránil; Roger sicilský a Geisa II král uherský jej podporowali, konečně wšak Hohenštaufowé zwítězili předce; Bawory podržel Jasomirgott, Sasy pak zachowány jsau náklonností národu k Welfům mladému synu Jindřicha Nádherného, Jindřichu později nazwanému Lew. Markrabstwí braniborskému za odstaupení Albrechta udělena samostatnost říšská místo předešlé odwislosti od Sas.

Wšecky tyto starosti domácí zdály se wšak tehdáž nepatrné proti událostem wýchodozemským zajímajícím celé křesťanstwo; již nejen jednoty a sborowé, nýbrž celí národowé se strojili ku křížowému tažení, majíce krále francauzského a německého w čele swém. Jaký byl počátek jeho, a jaké z něho nastaly události, bude wyprawowáno dole, zde jen tolik stačí podotknauti, že konec jeho byl smutný, že Konrád promrhal sílu říše w dalekých krajinách, kteréby lépe byl doma měl použiti, že tím mnoho zanedbal, z čehož nejmenší bylo tažení Římské, pro které zemřel nekorunowán (1152).

2. *Fridrich I.*

Za nástupce poručil Konrád synowce swého Fridricha, duchem i srdcem wýtečného, mladého wéwodu šwabského, jehož jednomyslně za krále wywolili knížata říšská na sněmu Frankobrodském dne 15 Března léta páně 1152. Wyhlášený byl to *Fridrich Rusobradý* (Barbarossa), první rek swého času. Karla Welikého, oblíbeného wzoru swého, větší, naplnil nejen Germanii a Italii welikými činy swými, i w šíré Asii daleko se rozléhala hrdinská sláwa jeho. — Duch starých císařůw Římských ožiwnul w prsau Fridrichowých. Říši německau nade wšecky státy powýšiti, korunu císařské získati první lesk we světě, byl wznešený záměr jeho, úkol celého žiwota plného wýtečných činů, jejž zajisté slawně wyplnil. — První péče jeho směřowala na sjednocení Germanie rozbrojem s Welfy rozporné, jejž owšem on

nejsnáze mohl skončiti, poněwadž oba tyto nejmocnější rody, Hohenštaufský ueb Wiblinský otcem, Welfský matkau, dcerau Jindřicha Černého, w něm byly spojeny. Urozeností a myslí hrdinskau wynikal Jindřich Lew nade wšecku německau šlechtu, a žádal příbuzného krále o nawrácení swého dědictwí. I za hodného jej toho uznal Fridrich, nadíwaje se tím mocnější podpory, když jej sobě zaváže wděčností. Pročež wyjednal to s Jindřichem rakauským, že Jindřichowi Lwowi postaupil wéwodstwí baworské, obdržew za odplatu horní Rakausy a wéwodské důstojenstwí, neodwislé pro sebe a wšecky swé dědice. Upokojiw Germanii nastaupil Fridrich tažení Římské (1154) pro korunu císařskau, nenadáw se, jak welice Italie za 17 let nepřítomnosti králů německých se změnila, jaké práce a nesnáze jej zde očekáwali. Duch wolnosti byl zawanul po wší Italii, láska k neodwislosti wywracela záwory staré wlády. W Římě podněcowal *Arnold Brescienský*, žák Abaelardůw, plamen wzpaury proti wládě duchowní. Ohniwá wýmluwnost získala srdce národu; wláda světská papežům odňata, a jen wýsost duchowní zanechána. Podobně rozwinula prapor neodwislosti města lombardská, obrátiwše se w malé republiky pode správau wolených přednostů (podestá) s welikau a menší raddau. Obchod a umění množilo lidnost a mohowitost, dodáwajíc důwěry we wlastní sílu. Již dáwno wynikaly Benátky nade wšecky obce italské obchodem a plawbau, loďstwa jejich wládla Středomořím a pokrýwala břehy Adriatské; pomoří dalmatské s rozkošnými, pro obchod důležitými ostrowy bylo podnoženo bohatým Benátkám, kdežto panowal doge, wznešený přednosta republiky, jako král nad wodami. Na druhé straně wynikaly Genua a Pisa plawectwím w záwodu s Benátky o rozšíření obchodu a mezi sebau o rozmnožení wlády swé na ostrowích Sardinii a Corsice. Ze měst wšak wniterních lombardských nejwýtečnější bylo Milano (Mediolan), hlawa lombardské jednoty proti německým císařům. Tak wyhlížela Italie, když Fridrich I nastaupil Římské tažení. W Říjnu roku 1154 shromáždila se knížata říšská s many a wojsky swými u Augšpurka, a táhli přes Trient do Wlach. Na rowinách Roncalských u Piacencie německé wojsko se rozložilo; štít krá-

lowský we prostředu táboru dle starého obyčeje na wysokém slaupu zawěšen, a manowé říští hlásným zwáni, aby u krále stáli na stráži, jak toho žádá obyčej a práwo. Kdo na dwojí wyzwání takowé nedostawil se, trestán jest ztracením léna. Sem přišli wyslancowé měst Lodi, Como, Pavie a markrabí Montferratského, žalujíce na Milanské, že je násilně utlačují, práwa králowská ruší, a jestli se jim brzy w tom neučiní přítrž, že snadno celau Lombardii sobě podmaní. Darmo se wymlauwali Milaňané, darmo hleděli penězi uplatiti sprawedliwého krále; rozhorlen takowau drzostí táhl k hrdému městu, zbořil Tortonu, spolkyni jeho, dal se w Pavii, staré hlawě Lombardie, korunowati na králowstwí lombardské (17 Dubna 1155), a táhl přes Cremonu, Modenu, Bononii a přes hory Apenninské k Římu.

Zde seděl Hadrian IV na stolici swatého Petra, rodem Angličan. Dokonaw studia w Paříži byl se stal mnichem, pak opatem w klášteře sw. Rufa w Avignonu. Rozšafností a mrawností wyznačen, učiněn byl od Eugenia IV kardinalem a wyslancem do Norwejska, kdež založil arcibiskupstwí Drontheimské, o rozšíření křesťanstwa welice zaslaužilé. Byw wywolen na důstojenstwí papežské, zasadil se wšemožně o to, aby ztracenau wážnost, sláwu a plnomocnost w Římě stolici apoštolské opět wymohl. Král německý byl mu wítán z tohoto ohledu, pročež wyprawiw se do Fridrichowa táboru, korunu císařskau mu podáwal, jestliže Arnolda Brescienského mu wydá a wzpurné Římany podrobí. Král k tomu swolil, w odpůrcích moci duchowní také nepřátely wlády císařské seznáwaje; Arnold byl co kacíř upálen a Fridrich korunowán na císařstwí (18 Čerwna 1155). Dosáh takto prwního účelu a poraziw Římany, kteří wojsko německé nenadále přepadli, táhl nazpět, wzal a potrestal město Spoleto, jež obyčejnau daň císaři nechtělo platiti, a ze záloh zrádných Veronesů šťastně wychwácen nawrátil se do Germanie.

Zde wzrůstala den ode dne moc a sláwa císařowa. Záští domácí přestáwala, ustupujíce sprawedliwým rozsudkům a wýrokům sněmů říšských, jimž wážnost císařowa původní moc nawrátila. I do krajin cizích dosahowala tato wážnost: králowé danští dali swé pře rozsauditi od

Fridricha, poplatnost Polsky byla obnowena, Wladislaw kníže české powýšen na králowstwí, královstwí burgundské aužcji spojeno s říší sňatkem císaře s Blaženau (Beatrix), dcerau Rainolda III, dědičkau tohoto wzácného trůnu — wše se šťastně wedlo před Alpami; ale za nimi w Italii nepořádek, wzdorowání měst lombardských byly předměty nowé činnosti Fridrichowy. Jednotu celé říše Římské upewniti, zákonům císařským opatřiti wšeobecnau poslušnost, pokládal si Fridrich za nejswětější powinnost swau; pročež nařídil druhé tažení do Italie (1158).

Zde se nejwíce příčilo rozkazům císařským Milano, hájíc neodwislost, a sílu swau upewňujíc podrobením měst menších, zwlášť protiwného sobě Lodi. Na ně se tedy nyní celau mocí Fridrich obořil. W Červenci roku 1158 wtrhla wojska říšská se wšech stran do Italie; prwní bylo wojsko české pod Wladislawem králem swým, osobně je wedaucím; druhé pod wéwodau Fridrichem, synowcem císaře; třetí pod wéwodau Bertoldem z Zärinku; císař konečně táhl w čele oddělení čtwrtého přes Trident. S ním byli arcibiskupowé Mohučský, Trierský a Kolinský, biskupowé Eichstädtský, Pražský (Daniel), Werdenský, Würzburský a wšecka téměř knížata německá. Na 100,000 mužů pěších a 15,000 jezdců četlo wojsko císařské s pomocnými wěrnými městy italskými, a sraziwši se w jedno, obklíčilo Milan.

Hladem a nemocmi zkroceno, wzdalo se město, prosíc o milost, a welikodušný císař ochotně mu ji udělil. Sotwa wšak bylo prosto nebezpečenstwí, zprotiwilo se opět zákonům císařským, na sněmu Roncalském s dotazem práwníků italských stanowcným, dle nichž we wšech městech dozorstwí přiřčeno bylo císařským wrchnostem, načež opět dáno do achtu, obleženo, dobyto a zbořeno (1162). S Milanem padla podpora lombardské jednoty; wšecka města potud odporná, Brescia, Piacenza, Imola, Bononia a j. wzdala se na císařskau milost.

Italie zdála se nyní upokojena, welemocnost císařská upewněna: w tom nowá hroznější bauře wznikla w Římě, a rozwalila se zhaubně po celé Římsko-německé říši. Hadrian IV zemřel (1158), a sedm kardinalů wywolilo mírného Octaviana co Victora III, přítele Fridrichowa, wětší

část ale podnikavého Rolanda, jenž se nazwal Alexandrem III. Císař podporowal Victora, i dal právo jeho potwrditi sněmem církewním swolaným w Pavii; Alexander pak získaw zastánce w králích franském, anglickém a uherském, císaře i Victora nemeškal ohromiti klatbau. Klatba tato dala heslo k nowým válkám a lítým bojům. Po osmnácte let rozléhala se w Italii bauře wojenská; čtwero ještě mimo dwě předešlá tažení podnikl tam Fridrich, než unaweným oběma stranám pokoj byl wítán a dobytím Jerusalema od Saladina zřetel obrácen na wýchod.

I w Germanii, ačkoli klatba méně strašila než za Jindřicha IV, záhubný žár wálky občanské wypukl, který mnohé krajiny strašliwě poplenil, zwláště Salzbursko, jehož biskup Adalbert, syn Wladislawa krále českého, držel s Alexandrem; také jeden z nejwznešenějších německých rodů na mizinu jím přiweden. Lombardowé totiž, nemohauce snésti německau wládu, zdwihše prapor swobody poznowu, a zaraziwše jednotu předešlých mocnější, wšecky wládaře a úředníky císařské wypudili. Nejčilejším a duchem wěku nejmocnějším spojencem jejich byl papež Alexander. Jemu ke cti wystawili Lombardowé nowau pewnost Alexandrii, skálu proti útokům germanským. Hrdinský Fridrich ji prorazil, a kdyby mu byli přední manowé stáli, jistě by byl Italii poznowu pokořil. Opuštěn wšak w největším nebezpečenstwí od nejmocnějšího z nich Jindřicha Lwa, ztratil bitwu u Legnana (29 Května 1176), a Lombardowé zwítězili. Císař uzawřel pokoj. U wchodu hlawního chrámu Benátského přiwítal papež pokořeného mocnáře, od něhož se zawržením Paschala III, nástupce Victorowa, uznán jest za prawého papeže, a klatby jej sprostil. Městům lombardským práwa, wýsady a obyčeje dříwe na šest let, později na wěčnost potwrzeny, jen přednost císařská zachowána.

Zjednaw mír w Italii, pospíšil Fridrich do Germanie, kdež jej rmautilo odpadnutí příbuzného a nad míru mileného potud Jindřicha Lwa. Dlauho showíwal srdci swému, dlauho wýrok sněmu říšského, kterým Jindřich byl odsauzen do achtu, zdráhal se wyplniti, až přinucen byl k tomu hrdého knížete urputností (1181). Wéwodství saské a baworské mu wzal, a zanechal mu toliko allodia Brunšwík a

Lüneburk. Jindřich Lew sám na tři léta byw vypowědčn, odebral se k šwakrowi swému Jindřichu II králi anglickému, Sasy připadli Bernardowi z Askanie, synowi Albrechta Medwěda, Bawory obdržel falckrabí Otto z Wittelsbachu, slawný předek nynějších králůw baworských.

Nowým leskem nyní se zaskwěla welebnost císařská; pyšná z welikého mocnáře swého shromáždila se Germanie okolo Fridricha, když po tolika přestalých nesnázích, tolika těžkých válkách poodpočinuw, na sněmu Mohučském (1184) také radostné jednau hody strojil lidu swému.

Na 40,000 rytířů a nesčíslné množstwí lidu ze wšech krajin germanských i cizích sešlo se k letnicům u Mohuče; jako čarowné město šířil se tábor po rozkošné pláni w okolí jeho; wšecka knížata, ba celé množstwí hostinsky častowáno od wlídného, přiwětiwého císaře; králowé, wéwodowé a knížata přisluhowali jemu co číšníci, komorníci a maršálowé. Welebnost císaře, wlídnost císařowé, sličnost paní, nádhernost rytířů, kolby, hry, zpěwy, wšecko bylo zde spojeno ke wzbuzowání radosti nade sláwau císařskau a wznešeností říše. A w prawdě; zdaž mohl se tenkrát který mocnář we světě wyrownati mocí a sláwau wznešenému Fridrichowi? zdaž který stát německé říši? K hrdinám wojenským umělcowé a básníci, jejichž mistrná díla podnes zasluhují podiw, jejichž písně potud rozněcují tauhu newýslownau po zmizelých časech plných mužné samowolné činnosti. Mocná a slawná byla Germanie welikým swým Fridrichem; ale šťastnější mohla býti, kdyby opowrhnauc marným názwem císařstwí Římského do Italie se wíce byla nedrala. Jako protiwné póly Wlach a Němec se odráželi; od starodáwna byla Italie hrobem síly a wznešenosti germanské. Fridrich wšak wlády italské a rozmnožení domu swého nad míru žádostiw, zasnaubil syna swého Jindřicha, již krále německého, s Constancií, dědičkau královstwí sicilského (1156), čímž uražen byl papež Urban III, kterýž sám si osobowal zadání tohoto královstwí, a protož odpor strojil.

Již se opět tasily meče, již nastáwalo nowé krweprolití; tu zewzněla žalostná powěst o dobytí Jerusalema od Saladina; hlásalo se, to že je trest boží za ustawičné rozbroje

mezi křesťany, zvláště císařem a papežem. Odložena tedy rozepře, a co hlawa křesťanstwa nastaupil šedý císař sám weliké tažení do Syrie, kdež jak dole bude wyprawowáno, nalezl konec slawného swého žiwota (1190.)

3. *Jindřich VI.*

Swrchowanost císařská Fridrichem tak mužně hájená pewnila se a rostla za Jindřicha, syna a nástupce jeho. Lesk domu Hohenštaufského zwýšen byl dosažením koruny sicilské, která po smrti Wiléma II w dědictwí přišla Constancii, Jindřichowě manželce. Tuhé wšak wálky musil Jindřich wésti, než se uwázati mohl w Apulii a Sicilii; neboť Siciliani, odporní cizincům, podporowali proti Jindřichowi Tancreda z domů králůw swých přirozeně pochozího. Teprw po smrti Tancredowě zmocnil se císař německý sicilského žezla, zprzniw wítězstwí swé hroznau ukrutností nad protiwníky. Ta a přílišná sobětliwost jsau skwrny ohyzdné w charakteru Jindřichowě, a hluboko pod otce jej snižují, ačkoli činností a horliwostí o zwelebení domu swého, a tudy říše, ne méně wyniká. Richard Lwí-srdce, když se wracel z Palaestiny domů, zajat byw ze msty od Leopolda wéwody rakauského, a na rozkaz císařůw uwězněn, welikau summau se musil wyplatiti.

Pro tyto wady nazmar se snažil uwésti w rodu swém dědičnost císařstwí; neb mu stawowé nepřáli, a sotwy toho na nich wyjednal, že dwauletého syna jeho Fridricha wywolili za krále.

S papeži půtky neměl; neb Coelestin III míru milowný štítil se boje. Tím mocněji Jindřich strážil a rozšiřowal práwa císařská, welemocně wládna od Sicilie až k moři Germanskému.

I na Řecko se myslil obořiti, nowé tažení strojil do země swaté; w tom jej w Sicilii nenadále přepadla zimnice, na niž dne 28. Září léta páně 1197 umřel.

4. *Filipp a Otto.*

Časná smrt Jindřichowa byla welikým neštěstím pro říši německau, uwrhši ji w nowé rozbroje a záhubné wálky občanské. Stawowé totiž wywolení Fridricha Dítěte powa-

www.libooks.com.cn

žujíce za neplatné, přikročiwše k wolení nowému, na dwě strany se rozpadli, Hohenštaufskau jednu a Welfskau druhau; z nichž ona za krále wyhlásila Filippa šwabského, zesnulého císaře bratra, tato Ottu brunšwického, syna Jindřicha Lwa, wrátiwšího a rozmohšího se opět. Otto korunowán w Cachách, Filipp w Mohuči; onomu přál spřízněný král anglický, tomuto nepřítel Angličana, francauzský Filipp August.

Snížení rodu šwabského, stolici apoštolské nebezpečného, byl ale prwní záměr papeže Innocencia III. Od něho Filipp dán do klatby, Otto pak pod trestem též klatby poručen za krále, složil přísahu, že Innocenciowi a wšem nástupcům jeho zachowá poslušnost; wšecky země a zboží církwi jakýmkoli spůsobem náležející wydá a míní ostříhati, a dle rady papežské we wšem se zachowá. Strana Filippowa nedala se wšak tím pohnauti. K ní patřili arcibiskupowé Magdeburský a Bremenský; biskupowé Wormský, Passowský, Řezenský, Kostnický, Augšpurský; Otakar I král český, wéwodowé saský, rakauský a jiná knížata světská i duchowní, kteříž se horliwě ujímali krále swého proti Ottowi.

Tím podněcowán žár wálky občanské w rozbrojné Germanii. Nic wšak nedíme wíce o bojích, krweprolití, zříceninách a truchliwých pádech, až příliš často již opětowaných; Filipp zwítězil swau zmužilostí a mírností a pomocí přátel swých, zwlášť krále českého. Již zaufal Otto, již říši se chystal opustiti; tu Filipp od příbuzného Otty z Wittelsbachu ze msty osobní úkladně zawražděn (1208.) Nyní teprw Otto IV uznán za krále i od strany šwabské, kterau si nakloniti hleděl zasnaubením se s Blaženau, mladičkau dcerau Filippowau, a upokojiw Germanii nastaupil tažení do Říma.

Zde byl walně zatím pokročil papež w rozšíření moci swé; praefekt Římský, potud od císaře záwislý, i senát jemu se musili podrobiti; wládařowé císařští w Anconě a Spoletu wypuzeni, dědictwí Mathildino osobeno, a s městy lombardskými nowý spolek Guelfský uzawřen proti Hohenštaufským Gibellinům. Byw přijat slawně w Milaně a na králowstwí lombardské korunowán, táhl Otto přes Bononii a Pisu k Římu, sešel se we Viterbě s papežem, a we wší swornosti s ním

dosáhl města, kdežto w chrámu sw. Petra dne 27 Září roku 1209 ozdoben jest korunau.

Účasten žádosti swé ukázal se Otto w prawé swé postawě. Marky Římské, Anconu a Toscanu, beze zmínky o papeži swým wěrným podal w léno, Apulii a Sicilii wyhlásil za části říše, a počal jich mečem dobýwati. Rozhorlen zklamanau nadějí uwalil Innocenc klatbu na newděčného císaře. Císař na to nedbaje, již se zmocnil celé Apulie, již do Sicilie strojil se překročiti, tu jej nenadále odporné zprávy z Germanie nazpět nutily.

Znowu totiž w nepřítomnosti krále strana šwabská zde wztýčila swau hlawu; želáno štědrosti a dobrotiwosti Filippowy, Otto winěn z hrdosti a twrdosti. Žehráno naň, že duchowenstwo nemá w uctiwosti, arcibiskupy že zhola jen popy, opaty mnichy nazýwá; berni jednoho zlatého s každého pluhu že míní uwésti a daň od newěstek a s hampejzů. Zwláště pak stáli proti Ottowi arcibiskupowé Mohučský, Magdeburský, Otakar král český, a Herman lankrabí durynský, král pak francauzský Filipp August rád dal se papežem pohnauti proti odpůrci swému; nárok Fridricha, syna Jindřichowa, obnowen, a poselstwí wysláno do Sicilie, aby jej powolalo do Němec.

Pod poručenstwím papežským zde wládl Fridrich we mnohých nesnázích; nebo wzpurní wládykowé a Saracenowé neustále podněcowali rozbroje w Sicilii, mládí krále swého nadužíwajíce k dosažení sobětných záměrů. Wítáno mu bylo proto pozwání do otcowské Germanie, a jakkoli samému jinochu slabá byla naděje šťastného konce, předce nemeškal zápasiti s nebezpečenstwím před branau sláwy swých otců. Poručiw wládu Sicilie manželce swé Constancii, dceři Petra II krále arragonského, místo mladičkého syna swého Jindřicha, wyplaul ke Genui, a postranními cestami ušed zálohám Milanským, dostal se po mnoha nebezpečenstwích konečně do Germanie. Jen 60 mužů šlo s ním, ale láska k rodu šwabskému, naděje budaucí a nenáwist přítomná rychle pluky jeho množila. We schůzce Mohučské i Frankobrodské přisáhal mu wětší počet knížat wěrnost. Otto zatím počal neprozřetelně wálku s Francauzy, domýšleje se brzkého pádu swého saupeře, jestliže podpůrce jeho Filippa Augusta

www.libpod.com.cz

podnoží; ale w boji u Bauvines (1214) byl tak nešťastný, že poražen na hlawu, a ode wšech opuštěn, sotwy se nawrátil do Rýna Kolína, odkudž pokradmo musil prchnauti, stíhán od měšťanů pro dluhy. Wše nyní připadlo Fridrichowi, i jest 25 Čerwence 1215 w jedenmecítmém roce wěku swého w Cachách korunowán.

5. *Fridrich II.*

Tak nastaupil wládu říše germanské Fridrich II, hodný jména welikého děda swého. Nezdědil sice hrdinského ducha slawného Barbarossy, tím wíce však měl čilosti w zakládání a obratnosti u wywádění širokohledných záměrů swých, zrakem bystrým znaje prospěšně použiti každé okolnosti, která wésti mohla k dosažení. Statečnost germanská spojena byla w jeho osobě s wlaskau chytrostí, mužnost s jemností citů, wlídností a půwabnými mrawy. Wynikaje oswíceností nad wěk swůj, milowal wědy, a wzbuzowal umělce, ano sám byl zákonodárcem a spisowatelem. Wše, co století zplodilo krásného a wznešeného, rádo se shromáždělo okolo příjemného mocnáře, a skwělo se w jasnosti trůnu jeho, prwního trůnu we světě. Žiwot Fridrichůw pln jest wýtečných činů; w neustálém zápasu nepřestáwal hájiti cisařské swrchowanosti, rozšiřowati swůj dům, rozmnožowati a zwelebowati říši.

Že jej papež podporowal proti Ottowi, zawázal se z wděčnosti při nastaupení wlády, že králowstwí sicilské s říší německau nikdy nechce spojiti, wrchnost lenní papežskau nad Apulií a Sicilií zachowati neporušenu, a předsewzíti tažení křížowé do swaté země, na něž Innocenc III wšemožně práwě usilowal. Zemřel wšak welemocný papež tento dříw, než to bylo wykonáno (16 Čerwence 1216).

Nástupce jeho Honorius III připomínaje Fridrichowi weliké milosti, které byl obdržel, napomínal jej, aby slíbené tažení křížowé wyplnil. To wšak nebylo snadno prospěšně wykonati, když po tolika marných zkauškách, tolike promrhané na wýchodu síle k nowým tažením wůbec ubýwalo chuti, a Otto císař ještě byl na žiwu. Než i po smrti tohoto protiwníka (1218) wáhal se Fridrich Germanii opu-

stiti, nebyw ještě korunowán na císařstwí, aniž opatřen bezpečným zástupcem we swé nepřítomnosti.

Přede wším tedy snažil se, aby králowec Jindřich, jehož s chotí swau powolal ze Sicilie, wywolen byl za německého krále, což na knížatech světských snadno, na duchowních pak udělením znamenitých wýsad obdržel, jimiž dědičnost statků duchowních, prwé náležewších říši, swobodně připuštěna, a wláda z úplna stwrzena knížatům duchownim w zemích jejich, jen bez ujmy swrchowanosti císařské. Upokojiw papeže, nespokojeného se zwolením Jindřicha, obnoweným slibem, že královstwí sicilské s germanským nechce spojiti, a tažení křížowé že brzy nastaupí, wyprawil se do Říma, kdežto dne 22 Listopadu 1220 i s králownau slawně korunowán.

Koruně císařské náležitau wážnost získati, byla nyní hlawní péče Fridrichowa. W Germanii, kdež powýšen byl jako z milosti papeže a knížat, důrazně zastáwati císařská práwa, bylo nemožné, aniž snadno Lombardii zmítanau neustálými rozbroji pokořiti; pročež hlawní zřetel obrátiw na dědictwí po matce, ustanowil základ trůnu swého upewniti w královstwí sicilském. Zde jej newázala starožitná austawa, jako w Germanii, zde snáze bylo zkrotiti zpupnau šlechtu a založiti samowládu královskau. Záměry tyto zajímali císaře zcela, nepřipaustějíce ještě křížowého tažení, ačkoli se Fridrich k němu opět zawázal, a k dosažení většího zisku w Syrii, po smrti Constancie s Jolantau, dědičkau královstwí Jerusalemského, se zasnaubil (1225). Prodlewání Fridrichowo w Sicilii bylo owšem papeži nelibé; prosil, napomínal, hrozil; násilně wšak doraziti na císaře, w zápas dáti se s Fridrichem Honorius sobě nedůwěřowal; i podnikl to teprw horliwější nástupce jeho Řehoř IX.

Blížil se Srpen léta 1227, kdežto Fridrich dle záwazku swého germanského nastaupiti měl křížowé tažení. Obtíže wšak tomu překážející potud se nezmenšily. Angličané a Francauzi nižádné, Lombardowé jen málo chuti jewili, a w Němcích, kde kardinal Konrád hlásal kříž, mnozí tušili, že každá wýprawa zaměřená do Asie jest marná a nerozumná.

Jen welmi málo sešlo se tedy křižáků w ustanoweném

čase w Italii, a mezi těmi neobwyklým wedrem letním wznikly nákažliwé nemoci. S ostatkem wydal se Fridrich předce na cestu; brzy wšak na moři onemocněw, wrátil se, a léčil se w lázních Puzzolanských, čímž papež rozhněwán klatbu naň wynesl. Darmo si wedl stížnost Fridrich, darmo se hleděl osprawedlniti; swatý otec wíce mu neweřil, a když císař roku příštího oprawdowě přeplaul do Syrie, papež obnowiw klatbu, poslal za ním dwa františkány, aby we jménu papežském patriarchowi, rytířům a wšem křesťanům poslušenstwí k císaři zakázali. W Italii chystalo se zatím krwawé pole. We sboru odbojných Lombardů jednáno wojsko, které záhubně wtrhlo do Apulie. Fridrich, dowěděw se o nastalém nebezpečenstwí, zawřel se Saraceny příměří, jímžto swatá místa křesťanům nawrácena, a wstawiw si korunu w Jerusalemě chwátal do Sicilie. Rychle nyní obrácen listek; w Září 1229 stál již císař s many swými a wěrnými křižáky u Capuy; nepřátelé wšudy před ním prchali, a w několika nedělích Apulsko bylo od nich opuštěno. Papež od Lombardů nestálých a nesworných opuštěn, od Římanů z města wyhnán hledal pokoj; jemuž císař rád powolil, prohlásil odpuštění wšem odbojníkům a neodwislost papežských zemí (1230).

Podobně odwrácena bauře w Germanii, jižto nenadále syn císařůw sám, Jindřich král německý, spůsobil. Ničemnými lichotníky pokažen, jal se wládožízniwý jinoch wzdorowati otci a pánu swému, a wšed we spolek s Lombardy, chystal weřejný odboj (1234). Slabý wšak nalezl w Germanii samé sauzwuk; neb arcibiskupowé a biskupowé neopustili Fridricha ani rozepří s papežem baweného. Albert wéwoda saský a markrabí braniborský pohříženi byli w bojích s pohraničnými Slowany, Jindřich Raspe, lankrabí durynský a Otto z Brunšwika doma byli zaneprázdněni, a Ludwík wéwoda baworský, nejmocnější pán w jižní Germanii, byl horliwý přítel Fridrichůw. I po zawraždění toho darmo Jindřich syna jeho Ottu se snažil získati; neb hrdost a swéwolnost jeho wůbec byla nenáwiděna. Snadno tedy Fridrich wzpauru utlačil, když léta 1235 přišel do Germanie. Jindřich na sněmu Řezenském od stawů říšských odsauzen královstwí, a když od otce na milost byw přijat, opět

poslušenství zrušil, dán jest do wazby, w níž zemřel léta 1242.

Císař spěchal nyní mír a řád upewnit w Germanii, aby se brzy obrátiti mohl na Lombardy. Fridrich Bojowný, wéwoda rakauský, dán do achtu za neposlušnost k wyzwáním císařským a za mnohá násilí, spáchaná na klášteřích a městech. Wéwoda wšak udatně se bránil, až i císař sám s wojskem říšským přispěw, se zwláštní pomocí Wácslawa I krále českého, Štyrsko a Rakausy i s Widní mu odňal, za léno říšské je prohlásiw. We Widni Konrád, syn císařův, wywolen na německé královstwí.

W Lombardii císař statečně pokračowal. Spojiw se s Gibelliny, jejichž hlawa *Ezzelino da Romano*, porazil Milanské u *Cortenuovy* (1236) tak, že prosili o milost, a jiná města jednoty lombardské pokorně se wítězi poddáwala, s uctiwostí a sláwau jej we zdích swých častujíce. Dne 24 Ledna 1239 nawštíwil Fridrich Paduu. Wšecko bylo skwostně připraweno k slawnému přijetí jeho; wstříc mu wytáhl Ezzelin s rytíři swými, celé měšťanstwo bylo dwěma řady postaweno, a wýbor nejsličnějšího ženského pohlawí na bystrých komoních wěnčil císařskau osobu. Wše se skwělo sláwau a plesalo radostí; císař sám tu dobu za nejšťastnějšího mocnáře se pokládal; tu nenadále na neděli kwětnau mezi hrami a radowánkami, které se ke cti císaře slawněji dáwaly než obyčejně, mezi nespokojenými zewzněla slowa: „W den nářku se obrátí den dnešní štěstím opojenému císaři, neb dnes jej do klatby uwrhne w Římě swatý otec, a ďáblu jej odewzdá.“ To se i stalo. Papež rozhorlen, že nemohl Fridricha zdržeti od násilného pokroku w Lombardii také zwláště že proti nároku církwe Sardinii w léno podal přirozenému synu swému Enziowi, wyřknul klatbu nad císařem a poručil ji we wšem křesťanstwu rozhlásiti.

Ale w Němcích klatba již tak tuze nestrašila, a mnozí neprawě saudili, že papež, který Fridricha jen z nenáwisti proti Ottowi byl pozdwihl, nyní proto jím opowrhuje, že jako Otto zastáwal práwa říše.

Abel wéwoda šleswický a Otto brunšwický po sobě od papeže pozwáni na trůn královský wyhlášený za prázdný, neopowážili se jeho přijmauti, načež se Řehoř obrátil do

Francauz k Ludwíkowi IX: že s radau kardinalů swrhnul císaře za přečínění jeho s trůnu, a bratra králowa, hraběte Roberta z Artois wolí za jeho nástupce; aby bez prodlení přijal tak welký dar, jejž mu swatá církew Římská podáwá. W rokowání wšak prohlásila se šlechta francauzská wůbec proti tomu; i swatý Ludwík s Blankau matkau swau nechtěli připustiti, aby hrabě z Artois korunu přijal od papeže, nýbrž wyslawše k císaři, oznámili mu papežowu žádost ubezpečujíce jej swého přátelstwí. Úsilím takowým rozhorlen, počal císař užíwati nesprawedliwých a twrdých prostředků proti papeži. Wypudiw mnichy z klášterů Neapolských obrátil důchody jejich ke swé ruce, a ustanowiw Enzia krále za wládaře w Lombardii, táhl proti Římu. Řehoř saužen powolal přednosty církwe ke sněmu; když se wšak z Genuy plawili k Římu, Enzio s loďstwem císařským a Pisanským loďstwo Genuenské porazil, a zajaw je wšecky wydal císaři. Nato byl Řím ještě aužeji sewřen, kdežto Řehoř, nemoha jak obyčejně nezdrawému letnímu wýparu města ujíti, onemocněw w 99 roce wěku swého zemřel dne 21 Srpna léta 1241.

Téhož léta zwítězil weleslawný hrdina český Jaroslaw ze Šternberka u Olomauce nad Tatary, kteří se byli w nesčíslném množstwí z pauští asiatských přiwalili do Ewropy, Rusko, Polsko, Uhersko poplenili, a poraziwše u Lehnice knížata slezská, do Morawy se wyřítili, záhubau hrozíce celému západu, od níž jen rekownosti českau jest ochráněn. Neboť ustawičné půtky wlaské bawily Fridricha wíce nežli péče o zachránění říše německé, a Wácslaw král český byl jediný mocnář, který k ochraně swých zemí prozřetelně se připrawiw, proti hroznému praudu nepřemožených potud diwochů se postawil, a hrdinstwím českým jej zastawil.

Po smrti papeže Řehoře IX odtáhl císař od Říma, aby se nezdálo, že nowé wolení chce zamezowati; Římané pak zawřeli kardinaly, aby jim neprchli z města, a jinde papeže jim nepříjemného nezwolili. Když pak se dlauho we dwau třetinách hlasů na jednom nemohli usnésti, zůstali zawřeni tak dlauho, až hladem a nauzí k jednotě jsauce puzeni wywolili Coelestina IV, který wšak již šestnáctý den potom zemřel. Sedm čtwrtí léta zůstala nyní stolice papežská

prázdna; neb se kardinalowé hned po smrti Coelestina byli rozutíkali, až je císař důtklivým napomenutím, ba moci válečnau k nowému wolení donutil, které na stolici Římskau wyzdwihlo Innocentia IV (1243). Innocenc pocházel ze znamenité rodiny Fiesco w Genui, která měla mnohá léna w říši, tudy jsauc císaři zawázána. Strana císařská těšila se proto z jeho pozdwižení; Fridrich ale, když mu z toho bylo štěstí přáno, znaje wýborně mysl lidskau: „Bojím se, prawil, aby mi nebyl ztracen přítel mezi kardinaly, a nalezen co nepřítel na stolci papežském.“

Císař se nemýlil; neb když se w rozepři s Lombardy wýroku papežskému nechtěl podrobiti, a marky Římské wždy držel osazeny, wyřkl naň Innocenc klatbu, a powolal sněm církewní do Lyona, kdež mezi jinými záležitostmi církwe také dotčená klatba měla býti potwrzena. K sněmu tomuto sešli se patriarchowé Constantinopolský, Antiochenský a Aquilejský, císař Balduin Constantinopolský, hrabě z Provence a Toulousu, wyslanstwí wšech mocnářů swětských, a na 140 arcibiskupůw a biskupůw. W pondělí po sw. Janě táhl papež w čele wšech praelatůw u weliké sláwě do kostela sw. Jana w Lyonu. U prostřed na wywýšeném místě byl trůn jeho, w prawo seděl císař Constantinopolský, w lewo kardinalowé a některá knížata swětská, po straně kardinal vicekancléř s písaři a notáry. W lodi chrámowé byla sedadla arcibiskupů, biskupů a opatů; w prwní řadě naproti papeži seděli patriarchowé Constantinopolský a Antiochenský; když wšak i patriarcha Aquilejský wedlé nich chtěl sednauti, stolice jeho we hrozném hřmotu skácena, a zapuzen jest do zadu. Nato zpíwáno: „Přijď swatý duše!“ a papež wšecky jiné předměty odstraniw, chwátal k záležitosti císařowě. Po wykonaných obřadech pozdwihl se Innocenc s hořkým pláčem, a řečnil k otcům církewním:*) „Ó wy wšickni, ježto zde shromážděni jste, a wšickni okolo jdaucí, pozorujte a wizte, zdali jest žele nad žel můj. Jako Kristus proboden pěti ranami, tak patero bolestmi já jsem sewřen. Předně, že Mongolowé nelidským ukrutenstwím země křesťanské hubí; za druhé,

*) Matth. Paris. l. c. Conc. collect. XIV. 44.

že Řekowé jednotau prawověřící církwe pohrdají; za třetí že se kacířstwí zwláště we městech lombardských zmáhá; za čtwrté, že bezbožné plemeno chowaresemské swaté země drží; pátau pak, nejwèlší bolest mi působí — císař. On, hlawa moci světské, místo ochránce a hajitele jest nejprotiwnějším nepřítelem jejím a odpůrcem všech sluhů páně. Wždy žádala církew pokoj, kojíc nezdárného tohoto syna swého mlékem lásky a zwláštní milosti swé, on ale zatwrdiw srdce swé z jednoho zločinu padal do druhého. On jest křiwopříseżník, rušitel pokoje, swatokrádce, prznitel swatyně a kacíř. Innocentiowi III složil přísahu manskau s strany Apulie a Sicilie, slíbil úroky, potwrdil právo stolice Římské na Anconu, Ravennu, Spoleto a jiná místa, slíbil Honoriowi III wěrnost, zapřisáhl se Řehoři IX poslušenstwím a zachowáním swobod sw. Petra; kdež jest ale jediná ze wšech těchto wěcí, kterau by byl splnil, kde jaká přísaha, které nezrušil? Násilně si osobuje statky a poklady církewní, nechává ze zištnosti a bezbožnosti biskupství a fary prázdné, ukládá daň duchownim, a saudí je právem světským, nutí many církwe k poddanosti, zkracuje řády rytířské, kteří bojují pro křesťanstwo. Praelaty na wyzwání papežské jedaucí k sněmu církewnímu zajal a w tuhé wazbě držel, ano papežowé sami sotwa ušli osidlům jeho. Klatbě na wzdor dáwá služby boží konati, upíraje moc wazby dané náměstkům sw. Petra. W říši swé nezakládá nábožných klášterů, nébrž Muhammedanská města, a zemi swatau w léno podáwá knížatům newěřícím. Kleštěnce Muhammedanské chowá při swém dwoře, ctí Muhammedanské mrawy a obyčeje, a nestydí se on, hlawa křesťanstwa, sauložiti s newěřícími díwkami.“ Když papež těmito slowy řeč swau dokonal, zdwihl se plnomocník císařský *Thaddaeus de Suessy*, wůbec wyznačený oswiceností, řečnictwím a neporušitedlnau sprawedlností, a jal se pewným hlasem odpowídati takto: „Kdyby tyto žaloby byly tak prawdiwé jak těžké, zle by zajisté bylo zastáwati císaře, pána mého. Zde wšak jsau bulle papežské, jejichž nestranné posauzení každému wyjewí, kdo přísahy rušil, kdo smlauwy nedržel, kdo nowý wždy započal rozbroj. Kterak jen možno winiti císaře, že papeže pronásleduje, ješto wždy prwní ochotně žádal mír,

www.libtool.com.cn

na němž mu zajisté více než oněm záleží? Proto snad zasluhuje býti swatokrádcem, že od lakomých požaduje to, co císařowo jest, že neposlušné má k pořádku, bez něhož říše nižádné nemůže státi? Smíli se mu za zlé pokládati, že přátelsky nejednal s těmi, kteří od úhlawního nepřítele bywše powoláni, scházeli se k jeho záhubě? Kdož jej smí za to haněti, že klatbau nesprawedliwau z křesťanstwa se nechtěl nechati wylaučiti; zdaž to slauti může bohaprázdností, co právě důkazem jest nábožnosti? Jestli pán můj je kacíř, to žádný wěděti nemůže, než on sám, a jeho wyznání wlastní ať to rozhodne. Předce wšak očitě proti tomu swědčí: že předně netrpí w zemích swých žádných lichwářů, jak se zřejmě děje při dwoře Římském, že nepodporuje Lombardů, jako papež ke wšeobecnému pohoršení. Mocnáře swětské od boha ustanowené chce tento utlačiti, proto mu milejší jsau kacíři než císař, hlawa křesťanstwa. A jemu k wůli má snad císař pokojné a wěrné swé poddané, od starodáwna w Sicilii usedlé, nemilosrdně wypuditi? Přízeň knížat Muhammedanských slauží jemu ke cti, ne k haně, jakožto důkaz dobrowolného nestranného uznání wýborných jeho wlastností. Rádiby byli papežowé sami táž knížata sobě a proti císaři získali, ale i newěřící cítili učiněnau jemu křiwdu, a jeho se přidrželi. Děwy saracenské owšem byly při dwoře císařském, ne wšak k tomu, jak papež, newím kterým spůsobem, chtěl wypátrati, nýbrž jedině pro swau umělost. Aby pak konečně pán můj wšecko toto mohl dokázati a úplně se osprawedlniti, žádám o powolení dostatečné lhůty.“

Než Innocenc bez dalšího wyšetřowání opětowal w třetí sessí swau žalobu, a pronesl klatbu proti císaři w tento smysl: „Za tyto a jiné zločiny uzawřeli jsme s dobrým rozmyslem a wědomím kardinalů, bratří našich, jakož i sněmu swatého, z plnomocenstwí Kristem pánem uděleného, toho knížete, jenž se ukázal býti nehodna císařstwí a králowstwí, wšech hodností a důstojenstwí zbawiti. Pročež wšecky ty, kteří mu zawázáni byli přísahau wěrnosti a jakaukoli powinností, od přísahy a powinnosti takowé odwazujeme a ji prázdny činíme, z plnomocenstwí apoštolského přísně rozkazujíce, aby ho budaucně žádný králem neb

www.knihovna.cz

císařem nazývati a jeho poslauchati se neopowážil. Kdoby tímto rozkazem opowrhnul, wpadnauti má w klatbu. W Germanii ať knížata nowého krále wywolí, s strany králowstwí sicilského s dorozuměním kardinalů, bratří swých, co potřeba, ustanowíme.“

Hromem klatby této zapálil se náramný žár nowých válek a rozbrojů, který uchwátiw celau Germanii, Italii a Sicilii, u wzteklém wíru ohniwé wlny swé brzy prudčeji, brzy wolněji po wšech šíré říše Římské krajinách válel, až pohltiw slawný kmen Hohenštaufů na smutných zříceninách welikosti jeho uhasl. Rozhorlen císař takowau urputností uzawřel statně hájiti swé koruny, a odpůrcům mocně wzdorowati. Přede wším bděl nad pořádkem w králowstwí sicilském, odstranil podezřelé úředníky, a zakázal pod ztracením hrdla cestowati do Říma nebo wnášeti do králowstwí sicilského spisy, kteréby z Říma pocházely. Potom se znowu obořil proti Guelfům w Lombardii, kdežto jej tak hrdinský jak spanilý král Enzio wýborně podporowal. Na obau stranách rostlo záští až do ukrutenstwí, w černé rumy zwracowána kwětaucí města, krwí zbroceny rozkošné kraje. Až w nejbližší okolí samé osoby císařské pronikla zráda, tak že černému spiknutí proti žiwotu swému několikráte sotwa ušel.

Mezitím snažila se strana Fridrichowi odporná nowého krále w Germanii usaditi; knížata světská wšak newešla w ten záměr, ještě wždy obáwajíce se moci Hohenštaufské. Když arcibiskupowé Salzburský a Řezenský Ottu, wéwodu baworského, ondy císaři odporného, pohrůžkau klatby obrátiti chtěli na stranu papežskau, odpowěděl jim Otto: „Když jsem stál na straně papežské, nazýwali jste papeže Antikristem, dokazujíce, že wšecko zlé pochází od něho; nyní pak, když jsem se uchýlil k císaři, zase toho zwete bezbožníkem. Co dnes bylo prawé, to wám zejtra bude neprawé, a wší wíry prázdni jen dle wlastního zisku jednáte. Já wšak pewně držeti chci na slowa w slibu swém, ne pak býti jako třtina, každým wětrem sem tam se klátící.“ Podobně oslyšána byla strana císaři odporná od Wácslawa krále českého, od wéwody rakauského, brunšwického a saského, markrabí mišenského a braniborského, až konečně,

www.libtool.com.cn

newědauc kam se obrátiti, připadla na lankrabí durynského Jindřicha Raspe, který se ku přijetí koruny německé dal pohnauti. W den wstaupení páně léta 1246 zwolili arcibiskupowé Mohučský, Trierský, Kolinský a Bremenský, biskupowé Špeyerský, Štrasburský a Metzenský w Hohenheimu blíž Würzburka Jindřicha za německého krále. Z knížat wšak světských ani jediný k wolení nepřišel, pročež Jindřich jen králem kněžaurským nazwán.

Jindřich táhl se spolkem swým ke Frankfurtu, chtěje tam držeti sněm říšský. Rychle proti němu král Konrád. Přišlo k bitwě; ale wítězstwí Konrádowi wyrwáno zradau porušených některých manů.

Tím strana císařská w Germanii seslábla, a mnozí se klonili k Jindřichowi, který jim za odměnu statky říšské štědře rozdáwal. Pewnau záštitau byla wšak Hohenštaufům města, raději jedinému welikému a přízniwému sobě mocnáři poddaná než mnohým pánům hladowým. Jejich wěrností zwítězil Konrád blíž Ulmu, kdež Raspe byw poraněn, wládochtiwost zaplatil žiwotem (1247). Nenáwist protiwníků wšak jej přežila; Richardu z Cornwallu, Hakonu, králi danskému, Jindřichowi wéwodowi brabantskému podáwal Innocenc korunu germanskau; nikdo se neosmělil po ní sáhnauti, až wéwoda brabantský lehkowážného synowce swého hraběte Wiléma z Hollandu k tomu ponawrhnul, jejž na rozkaz papežský knížata duchowní wywolila za krále. Protiwila se knížata světská, odporowala města; rok a dwacet dní dobýwány Cáchy, než tam Wilém mohl přijmauti korunu (1248), a mnozí měšťané opustili domy a příbuzné swé, s Konrádem králem se stálau wěrností držíce.

I w Lombardii zůřila mezi Guelfy a Gibelliny válečná bauře téměř neustále. Statečně zde hájil *Enzio* práwa otce swého, a zatím tento Apulii a Sicilii pewnau rukau držel na uzdě. W nešťastném wšak boji s Bononskými padl Enzio w zajetí, čímž nejmocnější podpora Fridricha klesla. Zmužilostí, wlídností, oswětau i sličností wynikal dle swědectwí nepřátel samých nade wšecko urozenstwo Enzio, nejwýtečnější ze synů Fridrichowých. Nejwážnějších jsa schopen záměrů, když lomoz válečný ustanul, slawil doby lásky a

www.knihovna.cz

přátelství zpěwem a básnictwím. Lucia Viadagola, prwní krása Bononská, sladila wazbu jeho, k níž čtyrmecítmaletý jinoch od Bononských na čas života byl odsauzen. Láska Lucie k Enziowi dala počátek znamenitému rodu wlaskému Bentivoglio.

Po smrti Konrádowě cítil Enzio mocněji žádost swobody, jsa poslední pozůstalý syn Fridricha II, jemuž kynuly dědičné koruny. Obmyslil útěk, k němuž laskawý přítel Pietro Asinelli jemu byl nápomocen. Zjednán hmotný bednář Filippo, který sudy s wínem přiwážíwal do stawení, a prázdné odnášíwal. Šťastně wynesl jednau Enzia w takowém sudě z wězení, šťastně prošel strážemi a branami, kdež Rainero Gonfaloniere opodál s koňmi čekal; tu spatřil jeden woják rusau kadeř čnějící ze sudu, a zwolal: „Jen král Enzio má takowé kadeře, on musí býti w sudě.“ Tu nastal shon, Enzio lapen, a držán w tužší wazbě, w nížto i umřel w 46 roce wěku, 23 wězení swého.

Ztráta nejwěrnějšího zastánce swého, zatwrzelost nepřátel a zpronewěřilost přátel hlodaly ustawičně na životu císařowu. Onemocněw na úplawici, následkem otráwení, jak prawili mnozí, wyzpowídal se arcibiskupu Palermitanskému, načež byw zase přijat do lůna církwe a zaopatřen swátostmi dne 13 Prosince léta 1250 odebral se ze světa w 56 roce wěku a 30 císařství swého.

6. *Konrád IV.*

S Fridrichem zhasla hwězda středowěké oswěty a sláwa obnowené říše Římské. Weleslawný dům Hohenštaufský k smutnému se chýlil konci, a čiré krajiny zatřásly se ohromným pádem jeho. Truchliwé, hrozné následowaly časy; zákony a práwa wywrácena příwalem rozwolněné zloby a wášně. Strast wálek občanských krutěji swírala Germanii a Italii, násilí platilo místo práwa, říše se podobala hnízdu drawých ptáků, kteří se skalných hradů laupežnické wpády činili do okolí, podrobujíce a osobujíce si, seč býti mohla pěst každého. Král Konrád IV nastaupil wládu po swém otci. Ta sama strana nepřátelská, která byla proti Fridrichowi, stála proti synu jeho ještě mocnější a sjednocenější, až nemoh jí odolati w Germanii, obrátil

zřetel svůj na dědictví apulské, které zatím sprawowal Manfred, syn císaře z krásné Blanky Lancia, a táhl do Apulie. Neapole wzdorující byla mocně wzata, odbojní baronowé apulští zkroceni, kázeň přísně zachována, pořádek wšudy obnowen: tu pojala účinliwého krále zimnice — dle mnohých otrawa, — na niž léta 1254 zemřel w 25 roce wěku swého, zůstawiw dwauletého syna Konráda, od Wlachů nazwaného Konradin.

www.libtool.com.cn

7. Richard Cornwallský. — Alfons castilský.

Po odtažení Konráda z Germanie zmizel w ústawě říšské wšechen pořádek. Germanie se nyní podobala osamělému stromu u cesty, na němž každý, co mohl, trhal, žádného strážce se neobáwaje. Wilém král nestačil rozdáwati swobod, wýsad a říšských zboží, aby náklonnost udržel nebo získal; Konráda odsaudil a olaupil z dědictwí šwabského; když wšak neměl čeho rozdáwati wíce, znelíbil se těm, kteří ho byli zwolili, a padl w neważnost u wšech.

Po Wilémowě smrti, již nalezl táhna proti Frisům (1256), wywolila na královstwí německé jedna část wolenců, penězi porušena, Richarda, hraběte z Cornwallu, bratra Jindřicha III, krále anglického, druhá Alfonse X, castilského krále, aby pod mocnáři cizími tím wolněji páni němečtí mohli wládnauti. Wítána byla swéwole laupežným rytířům, kteří u wšeobecném zmatku jistý nalézali wýdělek; nejwíce wšak ustawičnými boji trpěla města u wznikajícím swém obchodu; pročež uzawřela jednotu společnau na spůsob jednoty lombardské k záchowání pokoje w říši a neodwislosti měst ode wšech pánůw a králůw, krom toho, kterýby od knížat jednosworně byl wywolen. Přes 60 měst, zwláště porýnských, w jejichž čele byly Worms a Mohuč, na tuto smlauwu přisáhalo, a mnohá knížata duchowní a světská k ní přistaupili. Mnoho bylo od takowé jednoty očekáwati, málo wšak od starodáwna až podnes jednoty germanské dokázaly, opautány duchem wáhawé malichernosti a soběcké žárliwosti. Od králů darmo se jaký řád čekal; Alfons nikdy nepřišel do Germanie, a Richard, přišel-li kdy, jen proto, aby jednal žoldnéře německé k anglickým wálkám. Italie nikdy nespatřil, ačkoliw od Alexandra IV, nástupce Inno-

cenciowa ku přijetí koruny císařské byl pozwán. Jen bohatství jeho stawowé němečtí milowali, jsauce s ním spokojenější, čím štědřeji rozdáwal, a čím méně jim poručel.

8. Konradin. — Pád rodu Hohenštaufského.

W tak nepokojných smutných časech wládnaucí swéwole obraceli mnozí wlastenci nadějné zraky na poslední ratolest weleslawného rodu Hohenštaufského, mladistwého králowce Konráda, který při dwoře Ludwíka wéwody baworského, strýce swého, péčí matky swé Alžběty, dcery Ludwíkowy, byl wychowán. Wěrností některých starých přátel domu jeho zachowána mu byla aspoň část dědictwí šwabského, a záře nowého štěstí wyswítala w Italii.

Zde wládl Apulií a Sicilií Manfred, drže se pewně proti Římanům, kteří naň neustále bauřili, králowstwí sicilské w léno podáwajíce rozličným cizím knížatům. Žádný jeho nechtěl přijmauti, až konečně Karel z Anjou, bratr swatého Ludwíka, na pozwání Klimenta IV drzau ruku wztáhl na Hohenštaufské dědictwí. Podporowán Guelfy lombardskými táhl proti Manfredowi; bojowáno u Beneventa, kdež Manfred zrazen od přátel swých, hrdinsky žiwot swůj dokonal (1266).

W králowstwí sicilské se tedy uwázal Karel z Anjou pod swrchowaností papežskau. Nenasycená hltawost a chladná ukrutnost jeho wládu francauzskau w Sicilii brzo zošklíwily; mnozí taužili po časích předešlých, a spojeni s ostatky strany Gibellinské w Lombardii, wyzwali Konradina, by přišel a přewzal swé dědictwí.

Bránila matka, zapowídal papež, wzbuzen ale podobným předsewzetím welikého děda swého, jinoch králowský radowal se z cesty k welikým činům, zadal ostatek šwabského dědictwí wéwodám baworským, strýcům swým, a s Fridrichem Badenským, wěrným přítelem srdce swého, a s mnohými rytíři německými wyprawil se do Italie. Radostně mu spěchali Gibellini w austrety, mocným loďstwem jej podporowala Pisa, wítězoslawně wítal Řím, Sicilie pro něho powstala, Francauzi poraženi w Tuscii, poraženi na moři u Messiny; ještě jednau se zastkwěla hwězda sláwy Hohenštaufské; nejen sicilská, i císařská koruna klonila se ke

hlawě Konradinowě: než jak wrtkawé štěstí pozemské! Lesk jeho byl jen blesk smrtícího hromu, jediný den naději domu císařského zničil, pohřbil posledního dědice welikosti středowěkého swěta. Bezpečně táhl nadějí okřídlený Konradin ze Říma k Apulii. Mezi Albau a Scurzolau teprw postawil se proti němu Karel, krwežízniwý, ale bojácný, na radu jednoho z Palaestiny se wracujícího rytíře číhaje s oddělením wojska w záloze, ažby příhodným časem na Konradina mohl uhoditi. Tu se strhla ona bitwa Hohenštaufům osudná (1268). Již byli Francauzowé i se spojenci swými poraženi, tábor jejich dobyt, a radostní wítězowé, swlekše zbraň, hleděli občerstwení se a kořisti, domniwajíce se, že wšickni nepřátelé jsau poraženi. W tom se wyřítila ze zálohy swé francauzská jízda, wtrhla za přátely držena bez odporu do německého táboru, a dřiw než nebezpečenstwí wšem bylo známo, neštěstí úplné bylo hotowo. U wšeobecném zmatku rozplašených nikde nebylo možno se postawiti; porážka jejich byla obecná. Konradin s několika wěrnými prchnul do Říma, odtud do Astury na moře, chtéje se přeplawiti do Sicilie. Ale Jan Frangipani, jemuž Astura náležela, weliká dobrodiní od Fridricha II domu swému prokázaná zaplatil tím, že jaw nešťastného wnuka jeho, nelidskému nepříteli z platu jej wydal na smrt. Konradin wlečen do Neapole, se šlechetnými saudruhy osudu swého od saudců Karlowých odsauzen jest na smrt, že hledal swého dědictwí, a w pohledu na rozkošné swé králowstwí, u prostřed milujícího jej lidu, syn Konráda krále, wnuk weleslawného Fridricha II, prawnuk welikého Barbarossy we hlawním městě králowstwí otců swých a sprawedliwého dědictwí swého rukau katowau byl odprawen na lešení (dne 29 Října 1268), s ním též nerozdílný přítel a saudruh jeho Fridrich Badenský neb po matce rakauský, Gerhard hrabě Pisanský, hrdinský Galvan Lancia a synowé jeho a na tisíce jiných wíce méně znamenitých Gibellinských stranníků, jak kázalo Karlowo ukrutenstwí neb lakomstwí.

9) *Následky pádu Hohenštaufů.*

Tak se weliká truchlohra rodu Hohenštaufského skončila. Ale wzkřek hněwu pronikl Ewropu; newinně prolitá

krew žádala krwawau pomstu. Hluboko wřelo záští w prsau wlaských proti Francauzům, a nezbednost jejich podněcowala žár w útrobách dautnající. Čtrnáct let po smrti Konradinowě wyrazil tento žár w horaucí plamen. W pondělí totiž welikonoční léta 1284 dal Jan Procida, lékař, znamení ke wšeobecnému wraždění Francauzů w Sicilii. Jedním dnem padli wšickni na celém ostrowě; ani dcer sicilianských nešetřeno, které plod francauzský nesly pod srdcem. Powěstné to „sicilské nešpory“ hrozný saud rozlíceného národu. Ku podpoře wzpaury přišel Petr arragonský, manžel Constancie dcéry Manfredowy, jemuž Konradin právo na králowství sicilské a pomstu byl odkázal. Válka krwawá nastala, Karel zemřel (1285) a Sicilie byla Francauzům ztracena.

Dědictwí Hohenštaufské w Germanii, wéwodstwí šwabské a franské se rozdrobilo. Největší díl dostal se strýcům Konradinowým, wéwodám baworským, něco připadlo k Würtenberku a Badenu; města pak wětším dílem, a praelati i rytířowé též mnozí odtrhše se obdrželi neodwislost.

Wůbec wznikala w Germanii tauha po samostatnosti. Stawowé wytrhše se ze swazku říšského, wládli w zemích swých dědičných, které wšelikým spůsobem rozmnožowali, upewňujíce tudy mocnost swau. Tak powstáwala w Germanii různowláda stawowská na místě předešlé moci králowské; nebo po wyhlazení Hohenštaufů králowé Richard a Alfons jen ze jména wládli, jen proto bywše wywoleni, aby stawům dáwali a stwrzowali wýsady a wolnosti. Swazek Italie s říší byw již za Hohenštaufů slabý a sotwa hájen mocně, půwod neštěstí tohoto wznešeného rodu, nyní až na pauhé jméno zmizel; lesk obnoweného císařstwí Římského zhasl, a Germanie dostáwala po zahynutí rodu Hohenštaufského nowau politickau twář; pročež historii wolno budiž zde učiniti zastáwku.

www.libtool.com.cn

III. *Státowé původu germanského.*

A) Západní.

1. *Stát francauzský.*

Co jsme spatřili w Germanii, opětuje se téměř po celém politickém diwadle západní Ewropy. Staw feudalní, všem národům plemene germanského stejný, musel jewiti úkaz podobný: odpor mocné šlechty proti wládě zemské, osobowání si samostatnosti, utiskowání slabšího a násilné aučinkowání společné. Obšírněji jednotwárné tyto změny wypisowati byloby zbytečné wíce než naučné, pročež jen přehled hlawnějších zde představíme.

Že we Francii *Hugo Capet* po smrti Ludwíka V Leniwého koruny královské násilně se zmocnil (987), již swrchu oznámeno. Moc jeho domácí byla wolná; on byl hrabě Pařížský a Orleanský, pán bohatých statků w Picardii a Champaňsku. Přes hranice wšak těchto zemí království jeho málo platilo; welcí wasallowé říše jen za rowného sobě jej powažowali, dáwajíce jemu na nejwýš toliko přednost na sněmích. I menší šlechta dychtila po wolnosti, ba i na statcích královských častý bywal odpor poddaných. O národu wlastně tak nazwaném již ani dějepisné zmínky není, jelikož lid obecný zřízením feudalním upadnuw w newolnost, stal se toliko náčiním swéwolných urozenců. Dějepis francauzský celé téměř periody této záleží pauze w dějích královského domu proti wládykám říše, saučtu wítězstwí nebo porážek, jichž brzy moc královská brzy aristokratie zakusila. Půtkám těmto nebyl také podložen žádný wyšší mrawný ohled; toliko náhoda, sobětstwí a příčiny osobní točí státním strojem.

a) Prwní Capetowci.

Hugo Capet zemřel po desítiletém panowání (997), snažiw se, aby koruna dědičná zůstala w rodu jeho. Proto syn jeho *Robert* již za dnů otcowých zwolen byl na království, jenž nyní bez odporu wládu nastaupil, a po čtyry a třicet let při wšech mnohých bauřích domácích udržel. Staw říše pod ním nezměnil se. Klatba, kterau naň uwalil

www.libtool.com.cn

papež, že Bertu, we čtwrtém stupni sobě spřízněnau, pojal za manželku, zůstala bez walného aučinku. Wášniwost druhé manželky jeho, Constancie, zjitřila říši. I synowé králowé, nabádáním jejím, popuzeni byli proti otci. Nejstarší, Hugo, zahynul w odboji, načež druhý, Jindřich, wyhlášen za spoluwládce; nejmladšímu, Robertu, uděleno wéwodstwí burgundské. Od tohoto Roberta pocházela starší linie burgundská, která kwetla až do léta 1361.

Jindřicha I (1031) wláda zkalena byla wzpaurami wládyk a wztekem odbojů. W největší bídu a w nejhlubší barbarstwí říše upadla. Podobné panowání jest *Filippa I*, syna a nástupce jeho. Opět různice pošly z lože královského. Rozweden s Bertau, manželkau swau, pojal Gertrudu manželowi odwedenau. Za to dán do klatby a potrestán wzpaurau. Za tohoto Filippa stalo se podmanění Anglie od Wiléma wéwody normandského (1066). Škodliwě to wplýwalo we Francii; neb vasall se stal mocnějším než král, a znamenitá část královstwí poddána byla blízké sokyni. Těchto zlých následků zakusil již sám w těžké válce s Angličany; po něm pak (1108) ještě wíce *Ludwík VI* přijmím Tlustý, ač wláda jeho ostatně byla dobročinná. Na radu totiž *Sugera* opata zrušil newolnictwí na královských panstwích, powolil městům práwa občanská, a pohnul mnohé jiné šlechtice k následowání toho příkladu. Syn wšak jeho, slabý, powěrečný *Ludwík VII* (1137), opustil nadějnau dráhu otcowu. Válka s Angličany a odbojnými wládykami swírala říši, a mocnosti králowské uškodil nešťastným tažením křížowým. Eleonora, choť jeho, dědička guiennská, zamilowala se při tomto tažení do jednoho mladého Turka, začež ji Ludwík zapudil. Ona pak zasnaubiwši se s Jindřichem Plantagenetem z Anjou, wéwodau normandským, potomním králem anglickým, země své koruně anglické za wěno přinesla na ujmu moci francauzské.

b) Wzrůst moci královské. — Wálky Albigenské.

Zlé následky této chyby oprawil schopný a šťastný Ludwikůw syn a nástupce *Filipp II*, přijmím *August* (1180). Též i on podnikl křížowé tažení, brzo wšak do wlasti se nawrátil. Synowé krále anglického, Jindřicha II, Richard

Lwí srdce a Jan Bezzemě, podali mu příležitost zmocniti se mnohých anglických krajin we Francii, onen zajetím swým, tento zločiny. Takowým rozmnožowáním královských statků převážil vasally říšské, a snáze je mohl držeti na uzdě, poněwadž taženími křížowými nemálo slábli. Slawné wítězstwí u Bovines nad spojenau mocí anglickau a německau (1214) mocnost královskau wysoko powyneslo, a k ochránění jí uwedl Filipp stálé wojsko, šlechtě odpornau podporu trůnu.

Ludwík VIII (1223), syn Filippůw, pro statečné činy u válkách anglických nazwaný Lew, w rozmnožowání domu královského pokračowal, zprznil wšak jméno swé bezprawím a ukrutenstwím. Již za Filippa byla se totiž strhla we Francii lítá válka o náboženstwí, památná to válka proti kacířům *Albigenským* čili *Waldenským*. Petr Waldus, mohowitý, ač ostatně neučený, muž z Lyonu, náhlau smrtí přítele swého hluboce pohnut, jal se pilně čítati písmo swaté, a když mu na otázku, coby činiti měl, aby spasení dosáhl, kněz odpowěděl podlé ewangelium, aby wšecky statky swé chudým rozdal; učiniw tak, hlásati počal pokání a polepšení žiwota (1173). Brzo se mu dostali učedníci, a okolo Albi, w jižní Francii, shromáždila se nowá kacířská sekta jeho. „Církew Římská, bylo učení Waldenských, není církew Kristowa, ale od časů Sylwestra papeže pokažena. Papež není náměstek Kristůw, nýbrž hlawa wšech bludů. Praelati a biskupowé nejsau slaupy církwe, ale rowni fariseům a zákonníkům. Neprawě drží statky pozemské a wybírají desátky, neb jako apoštolowé mají pracowati; neprawě jeden nade druhého se stawí, nebo w prawé církwi wšickni jsau sobě rowni. Staw kněžský potratil wšecku wážnost rozpustilostí a lakomstwím; spíše bohabojný laik než bezbožný duchowní má býti prawým knězem a přisluhowati swátostmi. Křest je nedostatečný, zaklínání ďábla bláznowské a biřmowání neprawě dáno w ruce toliko biskupům. Mše jen pro zisk jest uwedena, těžká pokání jsau nekřesťanská. Manželstwí duchownímu dowoleno jest, ne pak sauložnictwí a smilstwí. Po smrti dostanau se duše buď do pekla nebo do nebe; očistec jen pro zisk jest wymyšlen. Wzywati swatých o přímluwu hříšné jest, neb se tím jewí, že buď se

swati s vůlí boží nesrownáwají, nebo že bůh méně laskawý jest než oni. Co se nedá dokázati biblí, jest báječné, a podání církwe nic není, než farizejské smyšlenky.“ To byly hlawní zásady bludného Waldenského učení, které bywši mnohými sněmy církewními zatraceno, nicméně wždy se wíc rozmáhalo. Chtěje zameziti a wykořeniti je Innocenc III, ustanowil inquisicí, totiž dozorstwí duchowní, které mělo wěřící zkaušeti, kacíře wyhledáwati a odewzdáwati k trestům. Trestowé tito byli hrozní: mučírna pro podezření, upálení za živa pro kacířstwí dokázané, když se ho obwiněný nechtěl odpřisáhnauti. Nicméně wzrůstala wíra tak, že Innocenc, když jeden z nejhorliwějších inquisitorů, Petr z Chateauneuf, byl zawražděn, newěda jiné pomoci, proti Waldenským tažení křížowé dal hlásati, slibuje křižákům plnomocné odpustky jako proti Saracenům (1208). Náhle překwapen wojskem křižáckým hrabě *Raymund Toulouský*, přízniwec a zastánce Waldenských: prawnuk Raymunda, wýtečného prwním tažením křížowým, sám od křižáků wálkau stížen. Nemoha samoten dawu odolati, hledal mír, zastawiw církwi Římské sedm twrzí, a wzaw sám kříž proti kacířům. Což když stwrdil přísahau na tělo páně a ostatky swatých, uwázal mu wyslanec papežský prowaz na hrdlo, a weda jej zaň, bičowal jej až do chrámu. Přitáhše pak křižáci proti městu Beziers, wzali je útokem, kdež 7000 lidí we chrámě upáleno a na 20,000 bez rozdílu zmordowáno; neboť tázajícím se wojákům, coby činiti bylo, když kacířů od prawowěrcu nemohau rozeznati, odpowěděl Arnold opat Cistercienský: Jen bíte, pán zná i zachowá své.

Nejlítější nepřítel Raymundůw byl Simon z Montfortu, který laupežnickau ruku swau nenasyceně wztahowal po Toulouském zboží, a šťastnými boji proti němu i Petru aragonskému, šwakru jeho, celého téměř hrabstwí se zmocnil. Raymund skonal w největší bídě, a klatba církwe stížila nyní podobně syna jeho. Syn Montfortůw, méně bojowný než otec jeho, prodal dobyté statky králi Ludwíku VIII, který hanebnau wálku dále wedl. Ani smrt jeho (1226) neskončila ji; we jménu syna jeho, nedospělého Ludwíka IX, pokračowala w ní královna Blanka s takowým důrazem, že mladý Raymund wšecku krajinu za řekau Rhonem na západ ležící Lud-

www.libtool.com.cn

wíkowi IX přinucen byl postaupiti a na wýchodní část čekanství jemu přiříci. Hrabstwí Venaissin dáno papeži.

Mimo tyto bohaté země hrabat Toulouských získal Ludwík IX smlauwami též Beziers, Carcassone, a wšecko, co kdy w Languedoku držela Arragonie, kaupil hrabstwí Maçon, přitáhl ku koruně Pers a Boulogne. S Angličany zawřena smlauwa, dle kteréž král anglický wyhlášen za wéwodu guiennského, a mezi stawy francauzské (pairs) počten byw, dalšího nároku se odřekl. Konečně i hrabstwí Provence zasnaubením se Karla z Anjou, bratra králowa s dědičkau jeho, domu královskému připadlo, jakož i Bourbon zasnaubením Roberta z Clermonta, nejmladšího syna Ludwíkowa.

c) Swatý Ludwík.

Říši francauzskau tak rozšířenau sprawowal Ludwík IX swatý, maudře a mocně, wýtečný to král jak nábožností tak sprawedlností. Modlitby, posty a trýznění těla welikau měli cenu w očích jeho, w adventě a postě nosíwal šat žíněný na holém těle, i střehl se wšech masitých pokrmů, wšech radowánek. Každodenně slýchal tři mše, čítal biblí, písma swatých otců a žaltář; každau neděli přijímal wečeři páně, a každý týden dáwal mu zpowědník disciplinu železnými řetízky, které král za pásem nosíwal we slonowé schránce. Na nejwýše ctil ostatky swatých; za weliké summy kaupil od Balduina Constantinopolského části kříže, hauby a koruny Kristowy, jež přinésti dal we slawném průwodu do Paříže. Každý čtwrtek nawštěwowal bosýma nohama chrám, kde ostatky tyto byly chowány, wstupowal po kolenau wzhůru k sw. kříži, a sám w podobu kříže roztažen líbal jej. O chudé a nemocné welmi byl pečliw, často je zwáwal ke swému stolu, jim posluhowal, nohy umýwal a líbal. W nemocnicích častěji sám přisluhowal, nedbaje oškliwosti ani obtíže. Zdwořilý byl Ludwík a přiwětiw ke sprostému jako wznešenému; rád slýchal prawdu i trpkau, a bezohledná sprawedlnost byla hlawní ráz dobročinného jeho panowání. Jakkoli wšak dobrotiwý a mírný, předce zaslaužilého trestu nikdy neprominul, zwláště sprostý lid proti mocným zastáwaje. Ač na statcích šlechty tolik prospěšného jako na královských uwésti nemohl, to předce dokázal, že každý pod-

www.knihovna.cz

daný u královského soudího proti útiskům mohl práwa hledati, čímž bídný staw obecného lidu walně jest zlepšen. We mnohých bojích se wzpurnými wasally obhájil zmužile a šťastně královskau welebnost, a sprawedlností wůbec ji zaswěcowal. Přísnými zákony zachowal mír w zemi dosažený, určení jeho co wýroky swaté ctěna a k rozhodnutí wšelikých pří důwěrně hledána byla sprawedlnost královská. Duchownim a papežům, ač nad míru je ctil, wládnauti sebau nedal, odpiraje často žádostem jejich, když se nesrownáwali s lepším jeho přeswědčením. Jen škoda, že puzen přílišným horlením nábožným, sílu swau, k sjednocení a zwelebení říše francauzské tak prospěšnau, obracel proti Saracenům, před se wzaw dwojí nešťastné tažení křížowé, které jej stálo nejen wýtečné wojsko a weliký náklad, ale konečně i žiwot (1270).

Syn Ludwíka swatého, *Filipp III*, nedosáhl sice wýtečného otce swého, předce wšak i pod ním se rozmáhala w říši franské swrchowanost královská, a mocnost panujícího domu přirůstala nápadem ostatní části Toulouse a hrabstwí Chartreského Zasnaubením královce Filippa s Johannau, královnau navarrskau a hraběnkau Champaňskau, spojeno království navarrské na čas a hrabstwí ono na wždy se žezlem franským. Wíc a wíc twrdil se základ trůnu, správa zemská se pořádala, obecenstwo se zmáhalo, newolnost lidu sprostého mizela, měšťanstwo wykwétalo, odwislost šlechty pewnila se. Říši bujně wykwétající zůstawil Filipp znamenitému synu swému Filippowi IV, Sličnému, jehož wláda sáhá wšak do příští periody.

2. *Stát anglický.*

Dějowé na ostrowích britanských podobají se bauřliwému moři, jímž jsau obejmuty. Sotwa že se spojením sedmera korun anglických za Egberta powrchnost uhladila, a za Alfreda Welikého základ národnosti byl položen: bauřily záhubné wálky danské, a když ty se utišily, nalehla newolnost feudalní s těžkau rukau Wiléma Podmanitele.

a) Základ říše anglické.

Asi 400 let po prwním osazení se Anglosasů na ostrowě welkobritanském spojeno sedmero říší jejich po ustawičných

rozbrojích mezi nimi udatným a šťastným *Egbertem*, králem westseckým. Při dwoře Karla Welikého, kamž se byl utekl před zlobau Brithrika, příbuzného sobě krále westseckého, wycwičil Egbert schopného ducha swého, a nawrátiw se po smrti tohoto odpůrce do Britannie, dosedl na jeho stolec (800). Sílu bojownau cwičil we šťastných bojích s neodwislými ještě Brity w Cornwalesu, což mu weliký prospěch přineslo we válce větší s *Bernulfem*, králem w Mercii, Kentu, Essexu a wýchodní Anglii. Řadem totiž wýtečných bojů zdobýwal jednoho království po druhém, a spojiw wšech sedm pod swým žezlem, stal se zakladatelem anglické říše. Brzo se mohla tato upewniti, kdyby jí w tom byl nepřekážel nepřitel zewnitřní, který ji po dwě stě let krwawým mečem saužil. Nepřítel tento byli Danowé, čili Normannowé laupežnými wpády swými hrozní po celé Ewropě. Již před Egbertem dorážíwali na anglická pomoří, on sám bojowal s nimi bez prospěchu. Po smrti jeho (836), za slabé wlády *Ethelwolfa* syna, Ethelbalda, Ethelberta a Ethelreda wnuků jeho, opětowawše wpády a drance, usadili se w Northumberlandu a Mercii.

b) Alfred Weliký.

Po Ethelredowi powolán byl na trůn anglický Alfred, nejmladší jeho bratr. Zmužilost a schopnost získala mu přednost před slabými synowci královými, budíc naději k wyproštění říše. Tato naděje se wyplnila; neb ač z počátku w nerownych bojích s odwážliwými Dany přinucen byl ustaupiti, zotawil se brzy předce, a dodaw šťastnými půtkami smělosti polekaným Sasům swým, nenadále přepadl bezpečného nepřítele a nabyl úplného wítězstwí. Danowé skroceni se mu poddali, a přijawše křesťanskau wíru obdrželi sídla w Northumberlandu a we wýchodní Anglii. Pro zachowání získaného pokoje spořádal Alfred ozbrojení národu a dal wystawěti loďstwo, aby krylo anglická pomoří proti nepřátelským nápadům. Maudře sprawowal wyswobozenau říši swau, přísně hledě na zachowání prospěšných zákonů. Pro usnadnění pořádku rozdělil království na hrabství a centurie, uwedl parotu (saud přísežných), powzbudil obchod a řemesla, průmysl a plawbu, a pečowal

všemožně o vzdělání lidu svého. Největší pak zásluha Alfredowa záleží w tom, že základ položil národní swobody anglické. We státu jeho panowati měla rownost před zákonem; žádná swéwole, žádné násilí mocnějších proti slabším nemělo wolnost občanskau zamezowati. Stejné dal proto zákony Danům i Sasům, a ještě w poslední wůli své wlídná promluwil slowa: Angličané mají tak swobodní býti, jako myšlénky jejich.

c) Wláda danská.

Zemřel wšak wýtečný Alfred (900), dříwe než se ustanowení jeho mohla upewniti, a po něm nastalo Angličanům nowé utrpení pod slabými neb nešťastnými wládci, kteří sice Alfredůw trůn zdědili, ne wšak ducha a ctnosti jeho. Celé století uplynulo Angličanům w neslawném temnu, w němž se jen domácí zmatek spatřuje, nowé lákadlo podnikawým laupežným Danům. Zhaubné jejich wpády wyznačují wládu každého nástupce Alfredowa. *Edward*, syn jeho, wždy stál proti nim we zbroji. Tří synowé tohoto Edwarda, *Athelstan*, *Edmond* a *Edred* wládli za sebau neznamenitě. Mniši benediktinští snažili se naprawowati wady, taužíce na duchowenstwo i stawy světské. Znamenitý opat Dunstan, arcibiskup Canterburský, arcibiskup we Worcestru a Londyně o rozmnožení moci duchowní nad míru pečliwý, k snížení welebnosti králowské nejwíce přispíwal, slabými mocnáři dle wlastní wůle wládna. Na radu jeho uwolil se *Ethelred* ku platům danským a rozdráždil tím wíce jejich laupežiwost. Wždy častěji a hrozněji opětowali se danské wpády; a když Angličané jedenkráte weliký počet Danů w Anglii osedlých úkladně zbili, oboŕil se na ně bojowný *Swend*, král danský, roznícen mstyžádostí. Ani nowé platy ani odpor nezastawil wíce kročeje krwawé lítého bojownika, až se zmocnil celého Anglicka. Ethelred, záhubu říše své přečkaw, utekl se do Normandie k wéwodowi Richardowi, swatu swému (1013).

Po smrti Swendowě nawrátil se Ethelred sice zas na anglický trůn; ale *Knut*, zmužilý syn krále Swenda, jemuž tento byl Angličany odkázal, proti neschopnému Ethelredowi šťastně bojowal, a s wyteěným synem jeho Edmundem

sjednotil se o rozdělení říše (1016). Po brzké smrti Edmundowě připadlo celé Anglicko Kanutowi, králi w Dansku a Norwegách, Welikým nazwanému. Pewně a maudře wládl Kanut, křesťanství zmírnilo mrawy jeho, na pauti do Říma seznámil se s císařem Konrádem II a wešel s ním we přízeň. Nástupcowé wšak jeho, *Hartiknud* a *Harald* hubili říši jeden přes druhého, snažíce se o samowládu. Nenáwist tím zplozená zjednala po zahynutí obau korunu *Edwardowi*, synu Ethelredowu (1041), jímž ale *Godwin*, mocný hrabě z Westsexu a Kentu, wládl. Wzpaury a boje domácí swíraly nešťastnau říši, a když dobrý ale slabý Edward zemřel (1066), zmocnil se *Harald* syn Godwinůw anglické koruny, kterauž Edward odkázal Wilémowi normandskému.

Wilém tento byl přirozený syn a dědic Richarda wéwody normandského, onoho Richarda, u něhož ondy otec Edwardůw byl nalezl útočiště, milý jsa Edwardowi příbuzenstwím i náklonností. Národ ale ho nechtěl, a uznal w obecném sboru hraběte Haralda. Wilémowi bylo tedy mečem klestiti sobě cestu ke trůnu. Se šedesáti tisíci bojowníky normandskými na třech tisících lodích přirazil k Anglii; bitwa u Hastingsa (1066) rozhodla, Harald padl, a Wilém Podmanitel wzal anglickau korunu.

d) Wláda normanská.

Po welikém tomto boji, w němž 15,000 Normannů a ještě wíce Anglicanů padlo, nebylo těmto žádné wíce obrany; jedním dnem podlehla weškera Anglie pode jho cizího wítěze. A těžce na nešťastný národ nalehlo; na místo předešlého wolného zřízení allodialního uwedena feudalní robota, místo obrany národní wojsko králowské. Půda anglická rozdělena byla nyní na šedesát tisíc lén rytířských; čtrnáct tisíc podržel jich sobě král, ostatní jako wlastní jmění rozdal wěrným swým ku požitku. Náhlá trpká tato změna wzbudila sice odpor, ale bez prospěchu, a tím wíce tížila podrobený národ ruka wítězowa, tím bolestněji pocítil krwawau metlu uraženého pána. K tomu wálky se Šoty a Dany, s hrabětem z Anjou i s wlastním synem Wilémowým, jenž se pokaušel o Normandii, saužení lidu množily až do smrti Wilémowy (1087).

www.libtool.com.cn

Radowali se ze smrti podmanitelowy Angličané, osud wšak jejich se nezlepšil. *Wilém II* byl přísný jako otec jeho, a horší nad něho nesprawedlností a lakotností. Roberta, staršího bratra swého, zapudil od trůnu, a rádby jej byl připrawil i o Normandii. Po mnohých o to wedených bojích prodal mu Robert wéwodstwí normandské za deset tisíc hřiwen stříbra, a táhl do swaté země. Wilém drže duchowenstwo k placení daně, rozhorlil proti sobě Anselma, arcibiskupa Canterbúrského. Hrabstwí poitierské a wéwodstwí guiennské, z příčiny křížowých tažení králi anglickému zastawena, rozmnožowala sílu jeho.

Po něm (1100) zmocnil se koruny anglické mladší bratr jeho *Jindřich I*, poraziw na dwau polích Roberta, staršího bratra swého, jejž po osmmecítma let až do smrti držel u wězení. Wláda zločinem nabytá jemu wšak neslaužila; dlauhý spor s papežem o investituru, wálky s odbojníky a s Francauzy, pak ztráta jednoho syna jej trestaly. Poručil trůn Mathildě, dceři swé, choti *Bohumíra Plantagenety*, hraběte z Anjou. Ale *Štěpán de Blois*, syn Adely, dcery Wiléma I, mocný manžel bohaté dědičky Bouloňské, po smrti Jindřicha I říši sobě podrobil. Válčeno proto po osmnácte let bez rozhodnutí, až obě strany, jsauce unaweny, na tom se usnesly, aby Štěpán zůstal králem, Wilém pak, syn Mathildin, aby nastaupil po něm na trůnu (1153).

e) Dům Plantagenetský.

Jindřich II.

Štěpán zemřel již roku druhého (1154), načež *Jindřichem II* na trůn anglický powýšen dům Plantagenetský, ustanowený k weliké sláwě a welikému neštěstí.

Duchem i mocí wynikal Jindřich II nad swé předky. Hrabstwí Anjou, Touraine, Maine we Francii zdědil po otci, po matce wéwodstwí normandské a wrchní správu Bretaňska. Mimo to držel we Francii ještě Guienne, Poitou, Auvergne, Limousin a jiná hrabstwí; třetina Francie jemu patřila.

Takowau moc rozmnožil Jindřich ještě znamenitěji podmaněním *Irlandu*. Po mnohá již století byl weliký tento w báječném temnu pohřížený ostrow rozdělen na mnohé

okrsky gallické (celtické) a normannské. Patero říší zwláštních wywinulo se zponenáhla z různých těchto panstwí; ale neustálé boje mezi králíky držely wšecko w nepatrnosti a bídě. Léta 1167 utekl se Dermod, král Leinsterský, od O'Connora krále Connaughtského wypuzen, do Angličan, hledaje pomoci. S powolením Jindřicha II přispěli mu někteří angličtí šlechticowé, tak že panstwí swého zase dobyl. Než Angličané Irlandu se wíce nespustili, uwázawše se po smrti Dermodowě w králowstwí jeho. Nepřetržené rozbroje domácí whod byly cizincům, a když Jindřich sám se na ně obořil, celý ostrow krátce podroben (1172). Pewnau rukau držel Jindřich žezlo rozmnožené říše, hledě na pořádek, a stráže swrchowanost králowskau. Chtěje snížiti přewahu moci duchowní, powýšil *Tomáše Beketa*, kancléře swého, na arcibiskupstwí Canterburské, domníwaje se, že mu nejspíše po wůli bude u wywedení záměrů, protože i co dwořan ochotně howíwal wšem rozmarům pána swého. Beket wšak, když arcibiskupstwí Canterburského dosáhl, počal žiwot zcela jiný, kajícností a přísností mrawů wyznačený. Zastáwaje kázeň církewní a neodwislost duchowenstwa od zákonů státních a wůle králowy, nechtěl k tomu připustiti, aby jistý wrah duchowní právem swětským sauzen byl, odwoláwaje se na swobodu církwe. Král pak uzawřel na sněmu *Clarendonském* (1164), že duchowenstwo, tak jako wšickni občané, právům swětským má býti podrobeno, bez powolení králowa žádný občan že nesmí obtížen býti klatbau, aniž pak na papeže se odwoláwati.

Swolil k tomu Beket, jako stawowé wšickni; když ale papež Alexander III toto ustanowení zatratil, stal se protiwníkem i arcibiskup, čině pokání za to, že byl wůli králowě přiswědčil. Z toho wzešly nowé newole mezi králem a arcibiskupem, kterýž wypowěděn a opět powolán, konečně pak wnuknutím wášniwého krále we chrámu swém byl zawražděn. Bauře se nyní walila na krále co wraha swatého Tomáše Canterburského. Jen úplné podrobení se wůli papežowě, zrušení zákonů Clarendonských, uznání swobody duchowních od saudů swětských wychwátilo jej, a skraušená pauť ke hrobu arcibiskupowu, na němž Jindřich od mnichů byl bičowán, ukrotila nenáwist rozbauřeného lidu.

www.libtool.com.cn

Radowali
wšak jejich
jeho, a horší
berta, staršího
byl připrawil
bojích prodal
tisíc hřiwen
duchowenstwo
arcibiskupa Cant
stwí guiennské,
zastawena, rozm

Po něm (1
bratr jeho *Jindřich*
staršího bratra sw
držel u wězení. Wl
žila; dlauhý spor
níky a s Francauzy,
Poručil trůn Mathild
nety, hraběte z Anj
dcery Wiléma I, mo
po smrti Jindřicha I
osmnácte let bez ro
weny, na tom se usn
pak, syn Mathildin, aby

c)

Stěpán zemřel již
chem II na trůn ang
ustanowený k weliké s

Duchem i mocí w
Hrabstwí Anjou, Tourai
po matce wéwodství
taňska. Mimo to držel
Auvergne, Limousin a
patřila.

Takowau moc ro
podmaněním *Irlandu*. Po
w báječném temnu pohř

www.libtool.com.cn

na rozkaz Janův nelidsky zavražděn. Dle práwa
ského wyzwal král franský, co nejwyšší lenní pán nad
ni franko-anglickými Jana před saudnau stolici, a
se nedostawil, odsaudil jej zemí franských co wraha.
ie, Poitou i Normandie ztracena, aniž se Jan nejméně
o zabránění. Ještě hlauběji wšak musil neważný
lesnauti, než sebau národ sám wládnauti počal.
totiž rozpor s papežem o wolení arcibiskupa Canter-
o; Jan do klatby dán, odsauzen trůnu, a králi fran-
poručeno splnění wýroku papežowa. Bez odtahu se
Filipp August proti Anglii. načež Jan, podlejší ještě
liwější, wyslauci papežskému k nohaum pad, sebe
wau papeži poddal (1213). Takowau opowrženost
snésti národ anglický raději s odpornými Francauzy
proti nehodnému králi. U Bovines byl Jan i se
Ottau IV, stranným císařem německým, od Filippa
(1214), načež Jan aspoň bauři domácí upokojil,
národu anglickému *weliký swobodný list* (magna
ertatum), základ swobody anglické až podnes.
m tímto bylo ustanowено, že žádný wolný pod-
ický bez uznání prawního uwězněn, wyhnán, ani
ých nesmí zbawen, žádný jinak než od saudcu
ých, neodwislých od krale, sauzen býti. Bez po-
wowského sboru čili parlamentu nemůže král
uložiti, žádného zákonu wydati.

9 Června léta 1215 prohlašen byl tento swo-
na lauce u Windsoru, ale ještě téhož roku král
il, ba odwolal. Tu se chopil národ zbraně, podá-
u Ludwíku, královci franskému, a wypudil krále
země, kterýž na útěku do Šotska zemřel (1216).

Jindřich III a Edward I.

né zbawiwše se nehodného krále Jana obrátili
nyslům francauzským, posadiwše na trůn Jin-
iletého syna jeho, pod správau hraběte z Pem-
tného wlastimila, který Francauzy z Angličan
st swobodný od krále dal potwrditi. Po brzké
1219) přišla wláda do rukau méně wěrných,
rich sám naději národu zadost učinil. Dosáh

www.libook.cz

Proto však nebyl Jindřich ještě vždy zbawen všech protiwenství; nowé mu nastalo we wlastním domě jeho. Eleonora totiž králowá, žárliwa na milenku jeho Rosamundu, popudila syny swé proti otci. Nejstarší, Jindřich, žádal wládu nad říší, sotwa že byl korunowán; když pak před hněwem otcowým musil uprchnauti, šli s ním mladší bratří Richard a Bohumír do Francauz, strojíce odboj společný proti otci. I král šotský a mnozí ze šlechty anglické powstali proti Jindřichu. Zwítězil wšak a přijal syny swé na milost, král šotský jat a k uznání swrchowanosti anglické přinucen. Nato rozbroje mezi bratry samými, až se opět sjednotili proti otci. Král franský, schytralý Filipp August byl je k tomu zločinu popudil. W této smutné poslední válce opustilo otce wěkem sešlého štěstí. Prospěch nepřátel a wznikající odpor přinutili jej ke smlauwě trpké, a když se dowěděl, že i nejmladší syn, miláček jeho Jan, stojí proti němu, puklo hořem srdce jeho (1189).

Richard Lwísrdce. — Jan Bezzemný.

Synowé Jindřichowi, Richard a Jan, dosedli nyní po sobě na trůn anglický, oba obtíženi kletbau otcowau. Richard promrhal nadobyčejnau statečnost rytířskau, pro niž obdržel přijmí „Lwísrdce“, w zemi swaté, odprodaw wrchnost nad Šoty a mnoho statků králowských ku podniknutí křížowé pauti. Wracuje se unawen marným namáháním, uwězněn byl od Leopolda, wéwody rakauského ze msty, že jej byl w Palaestině urazil, a odewzdán Jindřichu VII, který jej teprw za welikau wýplatu propustil (1194). Zatím se dělili Filipp August franský a Jan, nehodný bratr Richardůw, o země jeho, s nimiž, nawrátiw se Richard, wálky wedl. Málo znamenitého bylo při nich, následky nepatrné; podobně wálka o Bretagne a boj s hrabím Limožským, w němž Richard při dobýwání jedné twrze přišel o žiwot (1199).

Jan řečený *Bezzemný*, protože od otce byl wyděděn, zmocnil se nyní koruny proti lepšímu práwu Arthura, synowce swého, jemuž po matce také Bretagne náležela. Filipp August, užíwaje každé příležitosti proti Angličanům, podporowal Arthura, s nímž nejwíce i šlechta krajin franko-anglických proti Janowi powstala. Strhla se wálka, Arthur poražen

jat a na rozkaz Janův nelidsky zavražděn. Dle práwa manského wyzwal král franský, co nejwyšší lenní pán nad zeměmi franko-anglickými Jana před saudnau stolici, a když se nedostawil, odsaudil jej zemí franských co wraha. Guienne, Poitou i Normandie ztracena, aniž se Jan nejméně pokusil o zabránění. Ještě hlauběji wšak musil neważný král klesnauti, než sebau národ sám wládnauti počal. Wznikl totiž rozpor s papežem o wolení arcibiskupa Canterburského; Jan do klatby dán, odsauzen trůnu, a králi franskému poručeno splnění wýroku papežowa. Bez odtahu se zbrojil Filipp August proti Anglii, načež Jan, podlejší ještě než bázlivější, wyslanci papežskému k nohaum pad, sebe i říši swau papeži poddal (1213). Takowau opowrženost nemoha snésti národ anglický raději s odpornými Francauzy se spojil proti nehodnému králi. U Bovines byl Jan i se spojeným Ottau IV, strannym císařem německým, od Filippa poražen (1214), načež Jan aspoň bauři domácí upokojil, podepsaw národu anglickému *weliký swobodný list* (magna charta libertatum), základ swobody anglické až podnes.

Listem tímto bylo ustanoweno, že žádný wolný poddaný anglický bez uznání práwního uwězněn, wyhnán, ani statků swých nesmí zbawen, žádný jinak než od saudců sobě rowných, neodwislých od krále, sauzen býti. Bez powolení stawowského sboru čili parlamentu nemůže král žádné daně uložiti, žádného zákonu wydati.

Dne 19 Června léta 1215 prohlášen byl tento swobodný list na lauce u Windsoru, ale ještě téhož roku král jej přestaupil, ba odwolal. Tu se chopil národ zbraně, podáwaje korunu Ludwíku, královci franskému, a wypudil krále zradného ze země, kterýž na útěku do Šotska zemřel (1216).

Jindřich III a Edward I.

Angličané zbawiwše se nehodného krále Jana obrátili se proti zámyslům francauzským, posadiwše na trůn Jindřicha, dewítiletého syna jeho, pod správau hraběte z Pembroke, šlechetného wlastimila, který Francauzy z Angličan wypudil, a list swobodný od krále dal potwrditi. Po brzké smrti jeho (1219) přišla wláda do rukau méně wěrných, aniž pak Jindřich sám naději národu zadost učinil. Dosáh

samowlády počal utiskowati lid, rušil swobody a dopustil drancowání národu neustálými berněmi, které dříwe pode jménem groše sw. Petra obyčejné, pod Innocentiem III a nástupci jeho w daň lenní, třetinu wšech desátků a jiné platy welmi hojné se rozmnožily. To wzbauřilo konečně šlechtu, která wedením Šimona z Montfortu, hraběte z Leicesteru, swata králova, tlačila na zachowání swobod národu. U Lewes poražen král i s Richardem, protikrálem germanským, bratrem swým, a přinucen šlechtě se podwoliti. Nowý parlament (1265), který Leicester shromáždil, powolaw k němu mimo šlechtu wysokau dwa rytíře z každého hrabství a plnomocniky měst, dal počátek tak nazwanému *domus dolejšímu* neb *obecnému*, základu wlastní repraesentací národní. Odtud wšak nowá nespokojenost, nowá wálka s Jindřichem, od jehož hrdinského syna Edwarda šlechta odbojná poražena u Eveshamu (1265) a Leicester zabit.

Když pak Edward podnikl tažení křížowé, kteréž bylo poslední ze wšech, nastala znowa různice, při jejímžto počátku Jindřich umřel (1274).

Nawrátiw se Edward co král prwní, neb dle poslaupnosti anglosaské čtwrtý, zjednal opět pořádek, jejž upewniti se snažil mau[illegible]ými zákony. Oprawa saudů, ústaw smírců, uwedení práwa osobního, zwelebení orby a obchodu prospěšně wyznačují wládu Edwardowu, nejwíce blahodatnau Anglicku tím, že za něho dům obecný w parlamentu práwně uweden byl a potwrzen. Edward opětowal powolání deputowaných plnomocníků stawu městského od roku 1283 prawidelně, ne sice z lásky k wolnosti občanské, než pro wyzdwihowání daní, které o své toliko wůli nesměl ukládati; nicméně dobročinný byl toho následek, že se tím nynější spořádání parlamentu anglického založilo, a ještě wíce tehdejším důležitým uzawřením, že se žádná daň nesmí národu ukládati bez powolení parlamentu.

W rozmnožowání říše byl Edward šťastný. Mnoholetými wálkami s Filippem IV, králem franským, obhájil Guienne; hrabství Ponthieu a Montreuil obdržel s chotí swau. Podrobení Walesu wždy ještě wzdorowawšího anglickému jhu dokonal usmrcením Lewellyna knížete a Dawida bratra jeho (1283); bardy pak, poswátné pěwce waleské wyhladil, aby

www.libtool.com.cn

newzbuzowali ducha wolnosti rekownými zpěwy národními. W náhradu snad poroby má prwní králowec anglický wždy název: *princ Waleský*. Ne méně násilné bylo podnožení Šotů. Říší tauto wládl již od roku 838 dům *Kenneta II*, podmanitele swobodných Piktů, starých obywatelů Šotska. Mnozí sice králowé angličtí osobowali si wládu neb swrchowanost nad tauto zemí; ale duch národní neutuchl ještě, a bojowní Šotowé chopili ochotně se každé příležitosti k dosažení předešlé neodwislosti. Poslední král z domu Kennetowa byl *Alexander III*, swat Edwarda I. Po smrti jeho (1289) a wnučky *Markéty* (1291) počali rozbroj o korunu dwa příbuzní domu královského: Jan Baliol a Robert Bruce. Edward anglický powolán za saudce, wystaupil co pán lenní a wrchní wládce Šotů, i přiřekl práwo Baliolowi, který se mu zawázal manskau přísahau. Zrušena sice tato zase, a opětně bojowali Šotowé pro zachowání swobody, wšak nešťastně; neb žádný z wůdců jejich Edwardowi nemohl odolati, a když jej smrt zachwátila (1307), byl již celé skoro králowstwí podmanil.

W periodě této byla tedy říše welkobritanská již we wšech znamenitých částech wystawena; již založena byla správa národní oběma domy parlamentu, ač později teprw ostřeji od sebe rozdělenými, a žezlo anglické wztahowalo se nejen přes Wales, nébrž i přes Ireland a Šotland, pokrok znamenitý, základ budaucí welikosti této swětowládné říše.

3. *Španělsko.*

a) Přehled obecný.

Státowé hispanští počínají se teprw wywinowati. Rumowé trůnů gothských wywrácených čilými Araby sebíráni porůznu od rozplašených dědiců, a staweny z nich nowé drobné stolce mezi nepřístupnými horami, z nichž se obnowená síla gothická zponenáhla rozléwala w rozkošné rowiny, wypuzujíc před sebau ochablé Araby, a uwazujíc se w úplné dědictwí potlačených swých otců. Wítězstwí nad arabskau wládau we Španělích jest jeden z nejznamenitějších dějepisných úkazů, plný činů welikých rázu hrdinského, kwětaucí doba křesťanského rytířstwa. Místo tažení křížowých, jimiž Ewropa w periodě této byla zanícena,

www.libtool.com.cn

bojowali křesťané hispanští se Saraceny doma; k nábožnosti připojila se mstyžádost, tudy byly tím lítější boje, tím větší úsilí.

Mezi horami, kde ondy hrdinstwím prosluli Cantabrowé a Asturowé proti světoborným Římanům jako za dnů našich dávní potomkowé jejich proti welikému podmaniteli Ewropy, shromáždil se wýbor pozůstalé šlechty gothské, chystaje se k osmistyletému boji se Saraceny, podmaniteli wlasti. Wrchowé hory Auseny, kdež královský *Don Pelayo* a Penny Horadady, kde wéwoda *Petr z Cantabrie* Saracenům wzdorowal (718), byly prwním skrownym sídlem křesťanské wlády; městys Gijon hlawa její. Don Froila, šťastně pokročiw, usadil se w *Oviedo* (756); ale teprw po 150 létech ustawil *Ordogno II* w *Leonu* královský stolec (913), odkud nadšení hrdinowé gothští wítězné meče wynášeli na Araby, wždy u wětší okres rozšiřujíce křesťanskau wládu. Tak dobyta na západu celá Gallicie, bojowáno nad Ebrem i Duerem, a země podmaněné hájeny pewnými hrady. Tak powstalo hrabství Burgos, od hradů takowých zwáno Castilií, kdežto zatím na wýchodu utwořeno pod pány franskými království *Navarra* a hrabství *Barcellona* z krajin španělských dobytých od Karla Welikého, a rozdrobením Navarry wzrostla potomně *Arragonie*. Zde i onde rozmáhala se mocnost křesťanská w ustawičných bojích; onde zponenáhla dobyta Valencia, Murcia a ostrowy balearské, tam Castilie Nowá, Estremadura a wětší díl Andalusie. Konečně podmaněny nejkrásnější krajiny staré Lusitanie a spojeny w jedno království *Portugal*.

Po mnohá owšem století bylo o státech těchto staweno; žárliwost mezi knížaty křesťanskými nepřipustila jednoty, a rozdrobenost přála společnému nepříteli, usnadňujíc mu odpor. Rozdrobila se sice i mocnost arabská we Španělích po pádu domu Ommajah (1038) na mnohé malé říše, jakož byly: Cordova, Toledo, Sevilla, Saragossa, Badajoz, Algarbie, Granada, Valencia, Murcia, Almeria, Huesca, Mallorca a j. ale často přicházela Arabům mocná podpora z Afriky, někdy i přewaha jaré síly od nowě příchozích. Tak n. p. když Jussuf, wůdce Morabethů, králi Sevillskému pomáhaje proti Alfonsowi VI, celau mocnost arabskau we Španělích

www.libtool.com.cn

sobě podnožil (1086), když později *Almohadowé* zwrátili (1120) trůn Morabetů, a když i těmto podobně se stalo od *Meninitů* (1269). Takowé změny jewily se wždy obnoweným důrazem proti malým říším křesťanským, a krutějším dáwaly potrawu bojům; neboť nowá přicházela důwěra s nowau horliwostí bujnějších synů pauště; i w prsau jejich ne méně než we křesťanských ohniwá plápolala nábožnost, i oni srdnatě bojowali pro wiru prorokowu, hájíce každého kročeje wřelau swau krwí. Proto bojowáno po celau dobu této periody, a ještě po ní zůstala Granada nepodrobeným královstwím arabským we Španělích.

b. Hlawní státowé španělští.

Nowé říše křesťanské odňaté Saracenům rozličnau braly na sebe zewnitřní podobu, buď wzrůstajíce a rozšiřujíce se jednotliwě, buď wespol se spojujíce a zas oddělujíce se od sebe. Osud zwláštní každé z nich a poposlaupnost panowníků jejich náleží dějepisu domácímu, powšechnému postačuje podotknauti nejznamenitějších, co hlawních wýznamů na wykresleném obraze.

Okolo léta 1000 panowal w navarrském královstwí *Sancho III Major*, který právem manželky swé Nunnie také wládl Castilii. Obšírné říše tyto rozdělil synům swým; nejstaršímu *Garciasowi* dal Navarru, druhému, *Ferdinandowi Arragonii.*

Ferdinand castilský, toho jména I, obdržel s chotí swau Sanchau též královstwí *Leon*, které tehdy s Castilií spojeno; za synů Alfonsa VIII ale zas odtrženo, a teprw léta 1230 Ferdinandem III opět na wždy sjednoceno.

Alfons VI (1065), syn Ferdinanda I, rozšířil dědictwí swé dobytím staré hlawy gothické, wýtečného, obšírného, lidnatého a pewného města *Toleda*, které opět hlawním sídlem královským stalo se. Z celého křesťanstwa sešlo se rytířstwo na pomoc k dobywání jeho, a jistý mladý rytíř burgundský, Jindřich, wyznamenal se nad jiné hrdinstwím, tak, že mu Alfons wládu krajin mezi řekami Duero a Tajo odewdzal w odměnu. Tak powstalo královstwí nowé, od města Porto nazwané *Portugal* (1095). Šťastnými boji s newěřícími rozšiřowal je Jindřich a ještě wíce *Alfonso I*,

www.libtool.com.cn
syn jeho, který wybojowaw krajinu Alentejo, wyhlášen byl za krále (1139).

Zatím byl *Alfons VII* Arragonii, Navarru a Castilii, ač ne na dlauho, pod žezlem jedním spojil (1109), a *Alfons VIII* dosáhl takowé moci, že se nazýwal císařem (1157). Wnuk jeho Alfons IX dosáhl u Muradal, w říši Jaen, welikého wítězstwí proti Mohammedu, nejmocnějšímu panowníku maroccanskému (1212), od kteréžto doby moc Arabů klesala wždy hlauběji. *Ferdinand III*, wnuk zase tohoto, dobyl Cordovy, bywalého sídla španělských chalifů, pak nádherné Sevilly a mořem wládnaucího Cadizu. Syn jeho *Alfons X*, příjmím Maudrý, wywolen byl za německého krále (1257), jehož wšak pauhý toliko název měl.

I *Arragonie* šťastně se rozmáhala. *Jakub I*, podmanitel nazwaný, (1213) podrobil země Valencii, Murcii a ostrowy balearské. Potomkowé jeho dosáhli šťastnými boji wlády *Sicilie* (1282) po pádu Hohenštaufů, a později *Sardinie;* časté wšak rozdělowání říše domu arragonského mocnost rozdrobilo. *Navarra*, spojena bywši brzy s Castilií, brzy s Arragonií, obdržela léta 1135 zase wládu wlastní pod *Garciasem IV*. Poslaupnost ženská byla wšak zkázau samostatnosti tohoto královstwí, poněwadž jím rodowé cizí přicházeli na trůn. Léta 1234 dosedl naň *Thibault I*, hrabě Champaňský. *Johanna*, dědička domu jeho, přinesla korunu navarrskau za wěno Filippowi IV králi franskému (1274). Co do wniterního spůsobu wšickni státowé tito k sobě byli podobni, jsauce ustanoweni na základu feudalním. Koruna dědičná w domu královském podáwána wolením od sboru šlechtického (Cortes), který se w důležitostech obecných scházíwal, bděje nad austawau říše, kterau proti přestupkům královým i mečem směl hájiti. K uwarowání pak jich připojena byla králi stálá nejwyšší radda říšská a dozorce přísný w osobě nejwyššího sudího (Justiza) za ochránce swobod a wýsad; lid obecný též i zde úpěl w newolnosti pod jarmem lenního panstwa.

B) Severní státowé původu germanského.

Pozwolnu se rozbřeskuje světlo historické i nad severem Ewropy; již mizí chaotické chmúry tisíciletých bájek,

www.libtool.com.cn

w dějepisnau se měnice prawdu, a i we Skandinavii, i na starém báječném Thule nowé se otwírají státy.

Hlawní kmen národů na poloostrowu skandinavském jest původu germanského, který usadiw se tam, později staročudské Finny zatlačil wýše k seweru. Přední z národů skandinavských byli Danowé a Normannowé; déle rozděleni zůstali Šwedowé a Gothowé. Tří znamenitější státy od nich jsau založeny: danský, šwedský a norwejský. Až do Karla W. neznámi bywše politickému světu, trwali we tmách pohanstwí. Wodan a Thor, bozi jejich, měli od diwochů germanských hlawní poctu, bydlících w různých daupatech, po lesích ohromných, kde komu studénka nebo skrýš se zalíbila. Když Karel W. křesťanstwo wnucowal Sasům, zaswítil paprslek jeho i do hraničného Danska. Ansgar, mnich Corvejský, byl prwním danským a šwedským apoštolem. Tu teprw se sjednocowali barbarowé w obce, pewná se zakládala wláda jednoho wéwody neb krále nad mnohými. Mnozí, uwyklí jsauce wolnosti, netrpěliwi nowé uzdy raději wolili opustiti wlast a we krajinách cizích hledati pole pro bujnost válečnau, kterau jim doma křesťanstwí kázalo dusiti. Odtud snad nesčíslná tažení Normannůw laupežných a podmanitelských po wšech pomořích Ewropy, které jsme swrchu za těch časů spatřili.

1. *Dansko.*

Za Karla W. byl w *Dansku* mocný král Bohumír, kterýž wládl na Jütlandu, podroben weliké říši franské. Mnohem mocnější po něm následowal *Gorm* starý, wlastní zakladatel královstwí danského spojením wlády Seelandu, Jütlandu a Šleswiku. Nestačila wšak swrchowanost královská ke wzdělání pole germanských diwochů; dušewné moci bylo třeba, jestliže z hlubokého barbarstwí surowá síla států těchto se měla wywinauti. Náboženstwí křesťanskému powedl se weliký úkol tento, ač ztěžka a zwolna; neb zároweň mu odporowala surowá nawyklost jako nenáwidění nowot a poroby německé, kterau bohužel tak často a tak těžce uwalowalo na obrácené národy. *Harald II* (okolo 972) první je přijal, a započal mrawné cwičení swého lidu. Z nástupců jeho již *Sueno* (Swend) (1014) hrozný by

www.libtool.com.cn

sausedům, zvlášť Anglii, *Kanut* pak Velký, syn jeho, co wydobytel Anglie a Norwejska již známý, sauvěkým strašliw byl rázným mečem swým. Předce však vláda jeho dobročinná byla wlasti, maudrau správau, powzbuzováním orby, obchodu a mrawnosti. Po smrti Kanuta (1036) vládli synowé jeho nešťastně, země mezi sebau rozděliwše.

Dansko podlehlo na chwíli Norwejsku pod Magnem I, který pak Suena, syna Astridy neb Estrity, sestry Kanuta Welikého, ustanowil za nástupce swého w královstwí danském (1047). Tento *Swend Estritson* jest zakladatel královského domu ďanského, který tam vládl až do polowice patnáctého století. W dějinách tohoto domu neprawosti a neštěstí mnohem více se nalezá, než ctnosti a štěstí. Rozepře o poslaupnost hubily zemi, opětowaná rozdrobowání hrozila záhubau. Přewaha duchowenstwa i zde plodila zmatky sáhajíc w záležitosti státní hlaub, než jí patřilo. Stáli sice králi po boku stawowé královstwí, tím však málo získalo obecenstwo, neb šlechta jen swau wolnost zastáwala, lid robotný tím více utlačujíc. — Swend Estritson zemřel léta 1076, zůstawiw jméno slawné zmužilostí i učeností, nabytau zwláště Adamem Bremenským, slowútným historikem wěku swého. Mezi nástupci jeho prosluli zwláště Waldemar I (1157), Welikým nazwaný, že bojowal se Slowany wendickými na Pomoří, poswátné Arkony na ostrowě rugickém se zmocnil a národ pokojný w porobu uwáděl. W tom pokračowal ještě dále Knut VI (1182), syn jeho, rozmáhaje se na pomoří Baltickém a w surowé hrdosti swé nemálo se wypínaje i proti císaři Fridrichu I.

Waldemar III, bratr tohoto, krajiny dobyté držel pewnau rukau; twrdostí swau wzbudil nenáwist manů, z nichž jeden, Jindřich Swerinský, krále, když byl na lowě, na jednom ostrůwku i s královcem, již korunowaným, úkladně jal, a po tři léta držel u wazbě. Tu se moc danská rozpadla a země podrobené oswobodily se. Proto však mohlo Dansko tím šťastnější býti, kdyby byli wšickni mocnářowé tau cestau pokračowali jako wyproštěný Waldemar, jenž se stal dobrodincem lidu swého rozněcowáním wěd a maudrými zákony. Po něm však (1241) nowé wznikly různice a rozbroje mezi královci a knížaty, které

www.libtool.com.cn

trwajíce skoro po celé století, Dansko uwrhly w předešlau bídu a temnost.

2. *Norwegy.*

Různí kmenowé normanští těkali po tmawých hwozdech norwejských we přirozené wolnosti pod rozličnými wůdci. Jeden z těchto, *Harald Krásowlasý* (Harfager) několik kmenů takowých spojiw stal se zakladatelem říše norwejské (875). Orcady a Hebridy ostrowy připojil k nowému království. Prawnuk jeho *Olaf I* přijal křest, a *Olaf II* wyhlášen za swatého (1020). Na to se zmocnil království norwejského *Kanut* Weliký; wálky a utiskowání neustále trápilo zemi. Upokojil ji sice na čas *Magnus I*, dobyw zase trůnu otcowského proti danskému podmaniteli; leč za *Magna III* (1103) nastala bauře válek domácích rozdělením země mezi syny jeho; strast, nauze, hanba a neprawosti bez počtu swíraly národ. Teprw po sto létech powedlo se *Hakonu IV* (1217) utišiti ji a uwésti w pořádek zákonem poslaupnosti (1223). Předce wšak se často wracely staré rozbroje, až s *Hakonem VII* starý rod královský wyhynul (1319).

K Norwegám patříwala také starobáječná Thule, nejwzdálenější ewropejský ostrow, z mlh oceanu sewero-atlantského s bauřliwými sopkami wynikající *Island*. Časně i zde založeny byly osady normanské; dwanácte tagmanů saudilo dle starodáwního práwa. Na počátku jedenáctého století uwedeno křesťanstwí, pozdějí Kanuta Welikého zákon. Ten byl počátek oswěty na osamělém Islandu; odtud uwedl již *Erich Thorwaldson* osadu až do Grönlandu (země zelené) w sewerowýchodní Americe. Jižněji plzný *Wineland* (země winná), snad nynější Virginie, nalezena, obchod mezi sewerem Ewropy a Ameriky započat, což pak wše později zase přišlo w zapomenutí. Zástupowé mladých ostrowanů putowáwali wšemi krajinami a národy do Řecka a do swaté země, hledajíce dobrodružstwí, umění a zisku. Když se po mnohých nesnázích nawrátili domů, ukracowali w pokojném stáří dlauhé noci studené wlasti swé wyprawowáním spatřených diwů a powídek o welikých recích, které sebrány se nacházejí we starém islandském bájepisu (Edda).

www.libtool.com.cn

3. *Švedsko.*

Již dávno před Karlem W. známi jsau někteří králíkowé rodu *Yngli* w Upsale; nepatrné wšak bylo činění jejich pro wšeobecnost, a rozdílní kmenowé *Švedů* a *Gothů*, nepřátelsky stojíce proti sobě, dlauho zůstáwají we tmách, až křesťanstwím bywše oswíceni w jednotu se spojují a nabywají znamenitosti. Náboženstwí toto, ač dáwno již hlásáno, předce teprw se stoletím jedenáctým za *Olafa*, jemuž příjmí *Skötkonung* (Schoosskönig), wlády došlo (1001 — 1024). Neboť byl král tento nad míru horliwý w rozšiřowání jeho, a duchowenstwu tak oddaný, že poctěn jménem nejkřesťanštějšího. S *Edmundem*, bratrem jeho, starý kmen králowský wymřel (1061), načež na trůn dosedl dům *Stenkilů*, po matce s rodem Yngli spřízněný. Po sedm a čtyřiceti létech wyhasl i tento (1134), a nyní se střídali u wládě dům *Swerker* a *Bonde*, onen kmene gothického, tento švedského. Stawowé na sněmích je wolíwali, čímž sice wzrůstala wolnost, ale swornost hynula.

Erich swatý z domu Swerkerů dobyl Finnlandu, hledaje zásluhy w obracení pohanů a trýznění těla swého. Po něm neustálé wraždy a ohyzdné neprawosti mezi žárliwými domy králowskými, dlauhé pořadí nehodných panowníků, různic a wálek domácích. Jan I byl poslední Swerkerowec z celého rodu, který sešel přirozenau smrtí (1222).

Po něm se dostal na trůn švedský rod *Folkungarůw Waldemarem I* (1250), jemuž zase korunu a žiwot wzal bratr jeho *Magnus* (1293). I za tohoto a po něm trwaly wálky a bauře domácí, které po celau tuto periodu Švedům málo kdy se daly žotawiti, tím méně k znamenitosti wyniknauti. Z ohledu toho nešťastnější bylo Švedsko než druhé skandinavské říše, a jestliže delší zachowání saustawy allodialní a tudy wolnosti národní wplywem rozporů získalo, nestalo se to ani úmyslem mocnářů ani zásluhau stawů říše.

IV. Státowé slowanští.

1. Říše morawská.

Ze států slowanských w periodě této nejprwé k znamenitosti historické wynika stát morawský, který wšak zá-

wistí německau a diwokostí maďarskau příliš časně ztroskotán.

www.ifbtool.com.cn

Z počátku dewátého století wládl na Morawě *Mojmír*, kníže maudré a činné, od Urolfa biskupa Passowského na wíru křesťanskau obrácený. Celé jeho snažení směřowalo k tomu, aby zemi swé zjednal stálý mír a wnitřní posilu i wznik, při čemž zůstáwal we přízni s wrchními pány swými, Franky, a o rozšíření křesťanstwí w krajině swé úsilně se přičiňowal založením biskupstwí Olomuckého a Nitranského. Oddílný kníže Nitranský, *Priwina*, urputně lpě k pohanstwí, a záměrům welikého knížete protiwný, byl od Mojmíra panstwí swého zbawen a wypowědín ze wlasti. I utekl se k Ludwíkowi císaři; kterýž jej wlídně přijal, a daw jej pokřtiti, znamenitau část země w držení jemu udělil w dolejší Pannonii, nad jezerem Blatenským (836). Mojmír ale upadl u Franků w nemilost a w podezření, jakoby z područí jejich wywaditi se usilowal. Ludwík král jej přepadl se silným wojskem (846), přemohl jej a zbawil knížetstwí, a na jeho místě ustanowil synowce jeho *Rastislawa* čili *Rastice*. Než co záwist na Mojmíra wymyslila, to Rastislaw w skutku wykonal. Oswobození Morawy od Franků byla jeho jediná snaha, nejwyšší úkol jeho žiwota. K tomu cíli počal w zemi zakládati mnohé pewnosti, a wstaupil we přátelské swazky s Bulhary, swými wýchodními sausedy. Král Ludwík, chtěw odwrátiti hrozící nebezpečenstwí, wyprawil se s branným lidem na Morawu (l. 855), ale nemoh dobyti zásek a ohrad, obrátil se bez pořízení zpátky, kdežto od Morawanů až za Dunaj stíhán byw znamenitau škodu trpěl. Tím spůsobem byla Morawa oswobozena, a požiwajíc úplné neodwislosti, stala se útočištěm wšech nespokojených anebo od Franků utiskowaných Slowanůw, anobrž i samých Němcůw, proti wládě krále Ludwíka pletichy a pikle swádějících.

Neodwislost Morawy wšak nikdy od krále německého wýslowně nebyla uznána. Léta 864 táhl Ludwík proti Rastici spolčenému s Bulhary, oblehl jej we městě Děwíně w Morawě, a nemohaucího odolati tolike síle, donutil zase k slibu wěrnosti. A wšak již l. 866 byl Rastic od syna králowa, Ludwíka, a některých pánůw německých naweden k nowému powstání. Wypukla wálka, a diwadlo její roz-

www.libtool.com.cn

stilo se, když Čechowé a Srbowé proti Němcům powstali, s Morawany spojeni (869). Král Ludwík wystrojil troje weliké wojsko do pole; syn jeho Ludwík wedl Sasy a Durynky proti Srbům, druhý syn, Karloman, Bawory proti Swatoplukowi, synu Rasticowu, područnímu knížeti Nitranskému, třetí wojsko Franků a Šwabů, jimž král sám osobně chtěl Rastice potříti, pro nemoc nejmladšímu synu Karlowi poručil ke správě. Oba královci wpadli do Morawy; Karel, jak se zdá, z Rakaus, Karloman z Pannonie, nenalézajíce tuhého odporu. Karel přiblížil se až ke hlawnímu sídlu knížat morawských, Welehradu (nynějšímu krajskému městu Hradišti); nemoh wšak se přepewného města zmocniti, spojil se s Karlomanem, načež, popleniwše wšecky krajiny otewřené, s newyřízenau zase odtáhli. W uzawřeném na to míru dosáhl Rastic úplné neodwislosti (870), a říše morawská stála nepřemožena, jakožto mocná záštita proti německému násili. Než, co nemohli úhlawní nepřátelé Slowanstwa mečem dokázati, o to se pokusili lstí, úklady a zradau, k čemuž jim neswornost, prwotní hřích slowanský, wždy pohodlné poskytowala příležitosti. Ctižádostiwý Swatopluk, tentýž kníže Nitranský, nabádán ode lstiwých Němcův, ustanowil z područí stryce swého se wyprostiti, a odpadnuw od něho, poddal se se swau krajinau Karlomanowi. Rastic, chtěw černau zradu newděčného synowce potrestati, wytáhl na něj se zástupem zbrojnošů osobně, přelstěn wšak od Swatopluka a zajat jest; a Swatopluk byl tak zlomyslný, že hanebně zrazeného pána a dobrodince swého Karlomanowi, úhlawnímu jeho nepříteli, wydal, kterýž jej w okowích odewzdal králi Ludwíkowi. Saud z nepřátel spěšně sebraný odsaudil welikého knížete k smrti, Ludwík wšak mu z milosti jen oči dal wylaupati a do jakéhos německéhc kláštera jej zawříti, kdež, nepowědomo kdy a kterak, bídně zahynul. Takowý konec wzal nejwýtečnější a o národ swůj nejzaslaužilejší panownik slowanský. Bez prodlení wrazil nyní Karloman do opuštěné morawské říše, a překwapenau opanowaw, s welikau kořistí radosten domů se nawrátil.

Brzo wšak dostihl newděčného *Swatopluka* sprawedliwý trest. Německým wládařům na Morawě zdál se odwážliwý kníže slowanský nebezpečný, i obwinili jej u Karlomana, že

dychtí po samowládě, načež k odpowídání z toho powolán k jeho dworu, a uwržen do žaláře.

Morawané, rozjitřeni takowýmto nakládáním se swými knížaty, obořili se jedním rázem na Němce, a zwoliwše příbuzného rodu knížecímu Slawomíra, ačkoli kněze, za svého wůdce, wypudili nepřátely ze wlasti. W této tísni wzpomněl si Karloman, že pohodlný nástroj ku podrobení Slowanů w ruce má, totiž Swatopluka, ondy tak ochotného k německým záměrům. Wyprostiw jej tedy z wazby a wyhlásiw za newinného, všemožně jemu lahodil, a widěw jej ke všemu powolného jemu samému swěřil správu německého wojska proti Morawanům. Ale Swatopluk již wěděl, kam přízeň německá wede, a wítal příležitost ku pomstě, jíž wřelo celé srdce jeho. W čele wlastních nepřátel táhl do své dlauhým nátiskem zemdlené, ze mnohých ran ještě krwácející wlasti. Přitáh až pod Welehrad, rozbil zde tábor, a pod zámyslem rokowání wešed do města, rychle se s Morawany srozuměl, přepadl nenadále německý tábor, a potřel nepřátely tak, že z welikého wojska sotwa muže zbylo (871).

Po tomto wítězstwí wešel Swatopluk we spolek s Bořiwojem, knížetem českým, pojaw kněžnu českau, snad sestru Bořiwojowu, za manželku. Tím sesílen, snáze mohl Němcům odpírati, kteříž swau na to wynaložili sílu, aby nowě powstalého Slowanůw krále pokořili. Rozličná wojska jejich, Bawoři, Sasowé i Frankowé, sporážena a Karloman stísněn tak, že otci swému Ludwíkowi wzkázal, že ho wíce nespatří, jestliže mu nepošle rychlé pomoci. Ale ani pomoc tato neprospěla, a Ludwík nemoh ničehož dowésti proti Swatoplukowi, nyní dorážejícímu do samých Němec, uzawřel s ním mír, jímžto samostatnost říše morawské ujištěna (873). A nejen samostatnosti, i nejwyššího stupně moci a slávy své pod Swatoplukem dosáhla. Hranice její sáhaly na jihu k Bulharům, sewerně až k Děwínu do Slowan polabských, na wýchod přes Tatry za Krakow. Od říše Karlowy dělil ji Dunaj, neb Morawa pannonská až do roku 880 ještě stála pod Karlomanem, a po něm přešla na Arnulfa, přirozeného syna jeho. W dnešních Rakausích byl ustanowen od krále Ludwíka za markrabí hrabě Aribo, jejž ale synowé předešlého markrabího usilowali wypuditi. Aribo utekl se k Swato-

plukowi; kterýž se ho ujaw, ona hrabátka z Rakaus wypudil. Tito se uchýlili k Arnulfowi, wéwodowi w Korutanech a Pannonii, žádajíce o pomoc. Tím zrušéno přátelstwí potud mezi Swatoplukem a Arnulfem trwawší, wznikla žehrawost a konečně nepřátelstwí zřejmé.

Léta 882 wpadli Bulhaři do zemí Swatoplukowých a s nimi mnozí vasallowé Arnulfowi, při čemž i úklady proti žiwotu Swatoplukowu wyzrazeny. Swatopluk stál na wyhoštění nepřátel swých od Arnulfa; což když mu bylo odepřeno, wpadl do Pannonie, a ukrutně plenil zemi (883). Totéž opětowal rok na to, prowázen od Čechů a jiných Slowanů, porazil wojsko německé na Rábě, a zajal mnoho německých urozenců. Dowěděw se toho císař Karel, přijmím Tlustý, nejmladší syn Ludwíka Němce, položil sněm w Rakausích, na němž Aribo w markrabství rakauském potwrzen, a Swatoplukowi dobytá Pannonie dána w léno (884). Arnulf, ač nerád, k míru tomu swolil (léta 885), ano brzo potom dáwní přátelstwí se Swatoplukem obnowil, aby pomocí jeho swrhnauti mohl strýce swého s císařstwí. Ale toto přátelstwí, mezi oběma panowníky wíce politickými ohledy wynucené než upřímné, dlauho netrwalo; neboť když Arnulf cíle swého dosáhl, a sám se powznesl na stolec císařský, počal od Swatopluka žádati poddanost, z čehož nowá předešlých hroznější wálka se zňala, která konečně říši morawskau wywrátila a na německau uwalila welikė pohromy. Když totiž Arnulf proti Swatoplukowi s Němci swými ničehož nemohl pořídíti, najal proti Slowanům Maďary, od léta 888 brojiwší w Dacii a od císařůw Byzantinských se zlau radau potřebowané proti Bulharům. Obhájil sice wítězoslawný Swatopluk říši německau proti Arnulfowi i Maďarům; ale po smrti jeho (894) spolčila se opět neswornost domácí s nepřátely wlasti, a připrawila ji do hrobu.

Synowé Swatoplukowi, Mojmír a Swatopluk, brojili proti sobě. Čechowé a Slowané polabští, hned po smrti Swatopluka od říše morawské odpadli, ano Slowané jižní, Chorwati a Bulhaři sami proti ní od Němců popuzeni. W krwawém boji nastalém mezi bratry ujal se Arnulf mladšího, Swatopluka, proti Mojmíru, a dal Morawu skrze Luitpolda, wéwodu baworského, a dotčeného Ariba, markrabí rakauského, třikráte

poplenili. Předce wšak zwítězil Mojmír silau wlastní, silau to slowanskau, a odbojný bratr zapuzen jest do Němec. Než, seslábnutí říše morawské neskončenau bylo celé Ewropě škodau. Maďaři postupowali wolněji k západu, a říši morawskau zbořiwše, rozléwali se co hrozný příwal po Ewropě

W Srpnu léta 907 swedena weliká bitwa u Prešpurka mezi Maďary s jedné, Němci a Morawany s druhé strany, bitwa to největší, nejkrwawější potud křesťanské Ewropy proti barbarům. Ale křesťané poraženi byli přehrozně, Ludwík IV sotwa že zachowal žiwot, Luitpold, nejwýtečnější času swého wojwoda padl, a s ním padl bezpochyby i Mojmír, poslední král morawský. Říše morawská zmizela, obywatelstwo, co ho smrti a zajetí ušlo, rozutíkalo se do Tater, Bulhar, Chorwat a jinam, na zemi pak potem a krwí Slowanů wzdělané, duchem sw. Constantina a Methodia oswícené, zarazila mocný swůj trůn uralská surowost. Z rozbitin weliké Morawy kořistowali, mimo Maďary, i Němci, Čechowé a Poláci. — Pominula říše morawská, padl šedowěký Welehrad; ale památka blahodějná bytowání jejího, jméno mocného Swatopluka trwá podnes nejen w srdcích Morawanů a Slowáků, ale i wděčných Čechů, dobře wědaucích, že od Morawanů obdrželi nejskwostnější dar, jehož owoce nebeského potud požíwají a budau požíwati, totiž náboženstwí křesťanské. Již sice hned po přemožení Awarůw hlásán byl blahozwěst Slowanům pannonským a morawským od duchownikůw německých, nejprwé Salzburských pak Passowských, nejlépe wšak počal se rozwíjeti kwět nebeský, teprw když swatí bratří Constantin a Method mezi Slowany počali rozšiřowati bibli a liturgii slowanskau. Bratří tito narodili se w Seluně (Thessalonika), městě od polu slowanském w Macedonii, tehdáž z většího dílu slowanské, od rodičůw, jak se prawí, řeckých, stawu šlechtického. Starší, Constantin, pro rozsáhlau učenost nazwaný filosof, poslán byl od rodičůw do Carhradu č. Constantinopole, kdežto wyswěcen na kněžstwí, a mladší bratr, Method, již dříwe byl wstaupil do řádu řeholnického. Z Carhradu wyprawil se Constantin nejdříwe ku Kozarům na Černomoří a Maeotu, nesa tam sémě náboženstwí křesťanského, odkudž po nedlauhém času s ostatky sw. Klimenta, biskupa Římského, l. 102 w taurickém Cher-

www.libook.com.cn

sonesu umučeného, u města Chersonu nalezenými, do Carhradu se nawrátil. Zde spojiw se s bratrem swým Methodiem, obrátil zření své k národu slowanskému, a přeswědčen jsa, že Armeni, Syrowé, Koptowé a jiní národowé církwe řecké w liturgii s největším prospěchem užiwají wlastních řečí swých, umínil téhož dobrodiní účastny učiniti také Slowany. K tomu cíli spořádaw l. 855 dle základu řecké abecedy slowanské písmo, jal se překládati čtení sw. ewangelium a epištol, žaltář a jiné knihy ke službám božím potřebné. Dar sobě podaný přijali Slowané řečtí a bulharští radostně, a léta 861 křestil Method sám Borisa kníže bulharské. Okolo léta 863 kníže Rastislaw morawský, nepochybně maje wědomí o přeložení knih bohoslužebných do jazyka slowanského, požádal císaře Michala o přislání učitelůw slowanských, načež tento bez prodlení wyprawil do horní Morawy Constantina a Methodia s jinými pomocníky. Apoštolowé slowanští, radostně wítáni od Morawanů usadiwše se na Welehradě, počali s dwojitau horliwostí pečowati o stawění chrámů, o přeložení celého písma swatého a o uwedení liturgie slowanské. Powěst o šíření se liturgie slowanské po krajinách jindy latinskými kněžími sprawowaných brzo až do Říma se roznesla: papež Mikuláš obeslal bratry Constantina a Methodia do Říma (l. 867), kteřížto předstaupiwše před nástupce jeho Hadriana (l. 868), nejen učení a počínání své dostatečně osprawedlnili, nýbrž, jak přenešením ostatkůw sw. Klimenta, tak wznešenými ctnostmi swými důwěru a přízeň jeho dokonale získali. Papež powýšil Methodia na arcibiskupstwí, Constantina pak na biskupstwí morawské, kteryžto wšak důstojenstwí nepřijaw, pod jménem Cyrillus wstaupil do kláštera, w němž ještě toho léta pobožný žiwot swůj dokonal. Arcibiskup Methodius sprawowal církew morawskau až do smrti své léta 885 se swatau péčí a horliwostí, zdržowaw se brzo na Morawě pannonské brzo na Welehradě, kdež léta 871 pokřtil Bořiwoje knížete českého. Krásně zkwětla snahau jeho liturgie slowanská po celé Morawě, w Čechách, Srbsku a Bulharsku; ale po smrti jeho nastalo jí weliké pronásledowání od duchowníků německých, nepřestáwajících jí stíhati, až konečně surowost maďarská oběma, jak latinské tak slowanské, na Morawě konec učinila.

www.libtool.com.cn

2. Říše česká. *)

a) Boj s Karlem W. a Ludwíkem Němcem.

Hned z počátku této periody wystupuje národ český z temnoty posawadních powěstí národních na poli historickém s nadobyčejnau mohutností. Spatřujeme jej totiž we zápasu s kolossem franským, w nerowném boji s největším podmanitelem wěku swého, Karlem W., z něhož Čechowé nepřemoženi wynikli. Nejbojownější národy času swého, Araby, Longobardy, Sasy, Awary, weliký národohromce podrobil, a hle Čechowé mu odolali. Dějepiscowé sice domácí, o tomto znamenitém činu národu swého ani nezmiňují, ale cizinci, nepřátelé sami bezděky jej oswědčují. S korunau císařskau (l. 800) obdržel Karel dle domnění swého práwomocnost nad celau bywalau říší Římskau; národy, zwláště pohanské, potlačowati násilně a wnucowati jim křesťanstwí, zdálo se jemu nejen dowoleno, ale powinností a zásluhau nebeskau. Pročež podmaniw wšecky krajiny na seweru, jihu a západu od země české, také proti této nepřemožený meč swůj wytasil. W letě roku 805 walila se wojska jeho we třech silných zástupích do Čech. Prwní, sestáwající z Baworů a Šwabů, wtrhlo do země as u Domažlic, druhé pod wůdcem Karlem císařowcem táhlo od Rýnu přes Mohan okolo Smrkowin po Ohři, a třetí, složené z Franků, Sasů a části Polabanů, wpadlo sewerně zemí Milčanů w horní Lužici do Čech. Wojsko prostřední pod Karlem dobýwalo Kadaně bez prospěchu; zatím ostatní přitáhší od jihu i seweru na rowinách při rozhraní kraje Žateckého, Litoměřického a Rakownického se spojila. Čechowé, nejsauce proti takému množstwí připraweni, uzawírali se w pewných hradech swých a po horách, bráníce se toliko malými zástupy, z nichž jeden Němci poraziwše, wůdce jeho Becha (ne Lecha) zabili. To ale byl celý triumf jejich; neboť nemohše ani jediného hradu dobyti, popleniwše za 40 dní otewřenau krajinu, bez pořízení zase odtáhli, widauce, že překwapení Čechowé se wšech stran ku pomstě se strojí. Tím powzbuzeni Srbowé w Míšni, swrhli jho franské, a postawili se pod wůdcem

*) Wiz Palackého Geschichte Böhmens.

www.libtech.com

swým Miliduchem proti swým podmanitelům. Nowá wojska wyprawil Karel W. proti nim i Čechům (806), ale ne s lepším prospěchem, neboť ani Srbowé nebyli zcela podrobeni, ač byl padl Miliduch, a z Čech nawrátily se domů jen rumy německého wojska. Dále se starý Karel na Čechy neodwážil, ano léta 807 proti wpádům jejich i Srbů wlastní říši musil opatrowati. Jest to tedy marná chlauba německá, že Karel W. Čechy podrobil, a ku placení roční daně přinutil. — Za panowání Ludwíka Pobožného (814 — 840) Čechowé od Franků pokoj měli; tím tužší války byly s Ludwíkem Němcem. Léta 844 uchýlilo se čtrnácte lechů z jihozápadních Čech, nespokojených snad s wládau domácí, k Ludwíkowi Němci do Řezna, kterýž je wlídně přijaw, 1 Ledna 845 dal je pokřestiti. Spolčhaje snad we přízeň jejich, táhl léta 846 skrze Čechy, z Morawy se wraceje, kdežto byl swrhnul Mojmíra. Těžce ale potrestali Čechowé hrdého Němce za toto swéwolné porušení wlasti jejich; neboť obořiwše se pod knížetem swým Hostiwitem na wojsko Ludwíkowo, i porazili a potřeli je tak, že Ludwík sám sotwa ušel zajetí. Chtějc se pomstiti za takowau porážku, zdwihl Ludwík válku proti Čechům, která po čtyrletém zůření pro Čechy se skončila wítězoslawně. Tři prwní léta wedena byla bez rozhodnutí; nebo brzy Němci do Čech, brzy tito do Bawor wpády činili. Chtěje konečně je skrotiti, wyprawil Ludwík léta 849 wojsko do Čech wšech předešlých mocnější, a sám jsa nemocen, swěřil správu jeho wéwodě Ernestowi, miláčku swému. Thakulf markrabí obrátil se proti Srbům, mnohá hrabata, biskupowé a opatowé ze wšech Němec přispíwali jemu. Nejisto, kde wtrhlo wojsko toto do Čech. Při dobývání hradeb neb zásek nějakých markrabí Thakulf těžce poraněn a autok odražen jest, načež Čechowé do táboru německého wyprawili posly, aby rokowali o pokoj. Mezi rokowáním wyřítili se Němci zrádně na Čechy chtějíce nepřiprawené poraziti. Čechowé, rozlíceni hanebností takowau, uderili nyní ze wší síly na Němce, porazili je na hlawu, stíhali prchající až do táboru jejich, a se wšech stran jej obklíčili. Tu bylo Němcům prositi o pokoj, o zachowání žiwota, a welikomyslně ušetřili Čechowé úhlawních nepřátel swých; Němci musili složiti zbraň, dáti zástawu, wydati wšecku

www.libtool.com.cn

wýpravu válečnau a po wykázané cestě s hanbau domů se wrátiti. Tím skrocena Ludwíkowa zlost, a od té doby hleděl s Čechy pokoje.

b) Bořiwoj, prwní kníže křesťanské (870—894).

Obhájiwše Čechowé neodwislost swau statečně proti podmanitelským Němcům za Neklana a Hostiwita, pod wládau Bořiwoje, syna Hostiwitowa, s nowě wzniklau říší morawskau we spolek přátelský wstaupili, společně bojujíce proti swému nepříteli. Swazek politický upewněn swazkem krewním, když se Swatopluk morawský léta 871 zasnaubil se sestrau Bořiwoje českého. Když newěsta we slawném průwodu byla do Morawy wezena, stíhali je laupežiwí Němci pod správau Arna biskupa Würzburského a hraběte Rudolfa, a w jakémsi těsném přesmyku musili Čechowé 644 osedlaných koní laupežníkům zanechati w kořist, aby sami mohli wywáznauti. Při tomto slawném sňatku seznámil se Bořiwoj s Methodiem arcibiskupem, při dwoře Swatopluka bytowawším, od něhož obrácen na wíru křesťanskau a s manželkau swau Ludmilau i celým komonstwem od tohoto swatého muže pokřtěn byl (871). Od té doby počalo se křesťanstwí w jihozápadu již prwé wkořeněné, po celých Čechách rozšiřowati; nebo příkladu knížete swého následowali kmeti a leši, těchto pak zponenáhla národ. Method sám nepochybně s kněžími slowanskými do Čech přišed, uwedl zde slowanskau liturgii, která z počátku zároweň s latinskau w zemi wykwétala, byla ale tauto brzo wytlačena. Prwní chrám křesťanský od Bořiwoje wystawený byl kostel sw. Klimenta na Lewém Hradci, oblíbeném starožitném sídle knížecím na lewém břehu Wltawy od Prahy půl druhé mile k seweru wzdáleném, na jehož místě kostel sw. Klimenta potud stojí.

Spolek Čechů s Morawany zdál se Němcům býti tak nebezpečný, že nasadili wšecku swau sílu na to, aby jej zase roztrhli. Pročež když l. 872 z rozkazu Ludwíka Němce hlučné wojsko odewšad proti Swatoplukowi se pozdwihlo, jedno oddělení pod arcibiskupem Mohučským Luitprechtem wpadlo nenadále do Čech, majíc Bořiwoje od spolku se Swatoplukem odraziti. Čechowé se postawili na odpor. Bořiwoj sám je wedl a pod ním patero wůdců čili wéwod

www.kiwipedia.com

menších, jejichž jména Swatoslaw, Witislaw, Heriman, Spitimír a Mojslaw. W ukrutné bitwě, swedené někde nedaleko Wltawy, byli tenkráte Čechowé od Němců poraženi, mnoho jich we Wltawě utonulo, a Bořiwoj s ostatkem lidu svého hledal útočiště w pewných městech, o jejichž dobývání Němci se nepokusiwše, s mnohau kořistí odtáhli pryč. K tomuto odtažení pohnula je bezpochyby wítězná ruka Swatoplukowa, kterýž posléze, od obrany pokročiw k wýboji, a přes Dunaj do Němec se wyprawiw, krále Ludwíka donutil k zawření míru Morawanům prospěšného (873), w němž také spojení Čechowé byli obsaženi. Dobré přátelství mezi Swatoplukem a Bořiwojem trwalo až do obau knížat smrti, a wěrně pomáhali Čechowé Morawanům proti Němcům, kteřížto nemohauce spojené síle jejich odolati, konečně diwoké Maďary wyzwali proti Slowanům. Konce ukrutných bojůw z toho powstalých a konečného ztroskotání říše morawské míru milowný Bořiwoj se nedočkal, jenž dle největší podobnosti téhož roku s ochráncem swým Swatoplukem zemřel (894).

c) Spitihněw I a Wratislaw I (894—926).

Po Bořiwojowi wládli w Čechách po sobě synowé jeho Spitihněw a Wratislaw, knížata ducha nábožného ale slabého. Swedeni ustawičným lákáním Arnulfa císaře, úhlawního nepřítele Slowanstwa, jenž byl Maďary proti Morawanům wyzwal, odpadli od morawského spolku, když tamto byl rozbroj mezi bratry sočením německým w záhubnau válku zrostl, a wyprawiwše se s pány swými do Řezna ke sněmu, poddali se dobrowolně pod ochranu německé říše (895). Totéž učinili, jak se zdá, Srbowé w Míšni a Lužici. Morawané těžce toto odpadnutí nesauce, zdwihli proti Čechům válku, we kteréž tito k Němcům o pomoc se utíkali (897). Léta 900 táhli Bawoříci skrz Čechy, a spolčiwše se s Čechy plenili Morawu. Bránil se sice hrdinský Mojmír, kníže morawské, proti tolikerým nepřátelům wnitřním a zewnitřním, odrazil ještě roku 906 útok Maďarů, ale po weliké porážce Ludwíka IV u Prešpurka (907) zmizela říše morawská s knížetem swým z pole dějin na wždy. Nynější Morawu obdrželi Čechowé, ostatní se dostala Uhrům, Němcům a Polákům. Spitihněw založil chrám Týnský w Praze a chrám sw. Petra

www.libtool.com.cn

w Budči a zemřela as r. 912. Wratislaw, zakladatel chrámu sw. Jiří na hradě Pražském, zemřel l. 926. Matka jejich, sw. Ludmila, přečkala oba.

d) Svatý Wácslaw (926—936).

Wratislaw zplodil s manželkau swau Drahomírau, dcerau knížete Stodoranův, wětwe pohanských ještě Luticů, dwa syny, *Wácslawa* (Waceslawa) a *Boleslawa*, a čtyry dcery. Kníže Wácslaw byl při smrti otce swého teprw osmnáct let stár, pročež wedla matka *Drahomíra* wládu. Aby tím wolněji sobě počínati mohla, dala zawražditi Ludmilu na Tetíně, wdowském sídle jejím (15 Září 927), a projewila se naproti Němcům, podporujíc, jak se zdá, Stodorany a Hewely, krajany swé, jež Jindřich Ptáčník podmaniti usilowal. Wyslanci Thankmara syna Jindřichowa w Čechách zhaněni, načež Jindřich sebraw weliké wojsko, léta 928 až ku Praze přitáhl. Zatím byl dwacetiletý Wácslaw přewzal wládu. Krweprolití bylo nábožnému knížeti w oškliwosti; poddal se Němcům bez odporu, zawázaw se ku placení roční daně 120 wolůw a 500 hřiwen stříbra. Nespokojená s takau poddaností strana sjednotila se s Boleslawem, mladším bratrem Wácslawowým, kterýž na podílu swém, Boleslawi, ač w poručenstwí knížete, neobmezeně takořka panowal. Když na den swatých Kosmy a Damiana (dne 27 Září l. 936) Wácslaw do Boleslawě na pauť přišel, přepadl jej následujícího dne Boleslaw zrádně u dweří chrámowých, a zawraždil jej pomocí sluhů swých. S nářkem přikwapila Drahomíra, wrhla se žalostně na srdce zawražděného syna swého, a dala jej odnésti do domu kněžského. Když wšak wýstraha jí dána byla, že i její bezžiwotí ustanoweno, opustiwši zemi prchla do Chorwat. Tak se stal Wácslaw mučedlníkem swatým a ochráncem země české. Od něho založen chrám sw. Wíta na hradě Pražském.

e) Boleslaw I (936—967).

Po Wácslawowi swatém dostala se wláda česká w ruku mocnau, ale bratrowraždau zprzněnau. Wydobyti zase neodwislosti od říše německé, prwní byl statného Boleslawa

www.libtool.com.cn

záměr, k jehož vyplnění s mohutným císařem Ottau I čtrnáctiletau válku wedl. Wypudiw duchowníky německé z Čech, jal se přede wším potlačowati stranu německau w Čechách a sjednocowati různowolné Čechy pewněji se žezlem knížecím. Když takowého mocného pána jistého, který s Němci držel, chtěl pokořiti, utekl se tento o pomoc k Ottowi, jenž mu zástupy německé do Čech poslal ku pomoci. Ti wšak od Boleslawa poraženi a zničeni, lech onen podroben a město jeho zbořeno, načež Otto sám proti Boleslawowi se chystal. Léta 938 přitáhl osobně s welikau mocí válečnau, poručiw správu wojska Hermannu, synu Billungowu, potomnímu wéwodowi saskému; kterýžto poraziw pohraničné zástupy české, nedaleko Mosta proti wojsku českému se postawil. Jakás bařina rozdělowala wojska; tu wybral Ekhard syn Ludolfův nejstatečnější muže z wojska německého, a udeřil jimi na Čechy, chtěje se wyznamenati před králi. Zle se wšak powedlo jemu, neboť od Čechů obejmut a s celau mocí swau zničen, načež Němci, ničehož newyřídiwše domů odtáhli. I w následujících létech zůstaly bez prospěchu wpády německé do Čech až do roku 950, kdežto konečně Otto welký celau sílu swau proti Čechům wynaložiti mohl. S náramnau mocí válečnau wpadl roku tohoto do Čech, prorazil až ku Praze, a počal jí silně dobýwati. Boleslaw, wida nemožnost wítězstwí, zawřel nyní mír, w němž se zase ku placení roční daně od Jindřicha uložené zawázal, čímž se tato dlauhá válka německá skončila. S větším prospěchem bojowal Boleslaw s Maďary, kteří po pádu říše morawské skrze půl století wšecky západní země morawské diwokými nápady saužili. Na rychlých koních, lehce ozbrojeni, na útěku hrozní, wytáhli každoročně na kořist; léta 908 do Sas a Durynska, 909 do Šwab, 910 do Bawor a Franska, 912 do Franska a Durynska, 913 do Šwab, 915 až k Fuldě u Bremu, 917 do Šwejcar, do Elsasu a Lothrink, 922 do Italie, 924 přes Italii do jižního Francauzska, 934 do Řecka, 937 přes Šwaby do Francauzska a Aquitanie, a tak ustawičně až do roku 955, kdežto s náramnau silau na 100,000 mužů do Němec až k Augšpurku přitáhli. Zde udeřil na ně Otto s wojskem německým, k němuž také Boleslaw tisíc wýborných oděnců připojil, a 10 Srpna 955

www.libtool.com.cn

strhla se ona znamenitá bitwa nad Lechem, w níž Maďarowé poraženi jsau na hlawu. Ostatek prchajících wrhnul se na Čechy pod Boleslawem na hranicích připrawené; ale Čechowé zwítězili, diwoké zástupy maďarské docela potřeli a jali samého Lehéla wůdce jejich. Tím byl nápadům maďarským na wěky konec učiněn a křesťanstwu zjednán pokoj, načež Maďaři sami přijawše wíru, národy ewropejské smířiti sobě se snažili. Po takowé porážce Maďarů snáze bylo Boleslawowi říši swau rozmnožiti k jihowýchodu. On jim odňal nejen nynější Morawu, pokud jí ještě drželi, ale i dnešní Slowensko mezi Dunajem a Tatrami, ano i sewerně od hor těchto do Bělochorwatska rozšířil panstwí swé. Jméno jeho wnitř hrozné, zewnitř slawné bylo. Knížata česká, před ním téměř samowládná, proměněna mocnau rukau jeho w poslušné wojíny (milites) a posobníky (comites) wéwody českého, pro kteréžto sesílení wládomocnosti swé více snad, než pro bratrowraždu Boleslaw *Ukrutný* nazwán. Letopiscowé němečtí na důkaz mocnosti jeho králem jej nazýwají. Mečislaw wéwoda polský požádal dceru jeho *Dúbrawku* w manželstwí, kteráž Polanům nejkrásnější wěno přinesla, totiž křesťanstwí.

f) Boleslaw II (967—999).

Za Boleslawa II, syna a nástupce předešlého, spatřujeme říši českau na tak wysokém stupni welikosti a mocnosti, jakéž sotwa za nejslawnějších časů Otakara II a Karla IV dosáhla. Obsahowala w sobě zajisté nejen wlastní Čechy a Morawu, nýbrž také Slezsko, jižní Polsko a Halič až ke Lwowu a celé Slowensko; bywalá říše Swatoplukowa a Welkochorwatsko bylo nyní českau provincií; nade wšemi příbuznými národy slowanskými, po obau stranách Tater a Sudetů panowal Boleslaw, a weliká knížata Kyjewská byli sausedé Čechůw. Nowě založené biskupstwí Pražské (léta 973) wztahowalo se přese wšecky rozlehlé tyto země; kdežto předtím Čechy samy od časů pokřestění oněch čtrnácti pánůw českých w Řezně náleželi k dioecezí Řezenské. Za prwního biskupa Pražského zwolen byl *Ditmar*, mnich saský, muž wysoké učenosti a wýmluwnosti, jenž po mnohá léta w Čechách se zdržowaw dokonale uměl česky, a poží-

www.libtool.com.cn

wal zwláštní milosti Boleslawowy. Po smrti Ditmarowě (982) wywolen za biskupa *Wojtěch*, syn Slawnika, mocného pána na Libici, kde Cidlina padá do Labe. Byw již doma od učitele svého Radly a matky Střezislawy nábožně wychowán, poslán byl na wyšší učení do slawné školy Magdeburské, kdežto mu první tamější arcibiskup Adalbert při swěcení na kněžstwí své jméno na důkaz lásky udělil. Nawrátiw se po smrti tohoto do Čech, konal služby duchowní při chrámu Pražském pod Ditmarem biskupem, po němž sám na stolici biskupskau od lidu a kněžstwa wywolen, od císaře Otty II investowán berlau a prstenem, a od arcibiskupa Mohučského, jakožto metropolity českého za biskupa poswěcen. Ale Čechowé nebyli dosti poslušni horliwosti swatého muže, který slowem i skutkem jen ctnost a pobožnost hlásal. Ostatkowé starého pohanstwí, smyslnost a náruživost nedaly se najednau wykořeniti, z čehož rozmrzew se muž swatý, obáwaje se welikého odpowídání, dioecezí a wlast swau opustiw, odebral se do Říma, kdež wstaupil do kláštera swatého Alexia na hoře Aventinské, a po skončeném noviciatu sliby řeholní složil (990). Na žádost Čechů rozkázal mu wšak papež, aby se do dioecezí swé nawrátil; načež wyprawiw se do Čech, w Praze u weliké sláwě uwítán jest (992). Pojal byl s sebau ještě dwanácte bratří z kláštera swého do Čech, jimž Boleslaw založil klášter Břewnowský (993); již prwé byla kollej sw. Jiří od něho w klášter panenský proměněna, w němž sestra Boleslawowa, *Mlada* neb Maria, byla první abatyší. Prwním opatem Břewnowským byl *Radla*, učitel swatého Wojtěcha, pod jménem Anastasius.

Nedlauho wšak trwala w Čechách spokojenost Wojtěchowa. Zastaralé powěry, zwláště pak hrdost Wršowců, dědičných nepřátel rodu Slawníkowa, protiwila se kázni jeho; a když jednau ženu jistého Wršowce w cizoložství postiženau, kterauž swatý biskup přijal pod swau ochranu, nemilosrdně před jeho očima zabili, tu s pláčem a litostí opět Prahu opustil a opět do Říma se odebral. Po jeho odchodu nepřátelství mezi Wršowci a Slawníkowci zjewně wypuklo, když kníže Boleslaw, nemocí sklíčen, wládu swěřil nezdárnému synu swému, jenž Wršowcům zcela oddán byl. Nejstarší Slawníkowec, Soběbor, utekl se k císaři Ottowi, a

wedl stiżnost na bezprawí, které se děje w Čechách domu jeho; odtud pak uchýlil se k Boleslawowi Chrabrému, spřízněnému sobě, do Polska. Za to považowán byl za zrádce wlasti; rod Slawníkůw w Čechách wšech obšírných panstwí zbawen, hrad Libice, poslední záštita jeho, dobyta, a celé potomstwo Slawníkowo od Wršowců zde zawražděno (996). Zatím byl se wšemožně snažil arcibiskup Mohučský o nawrácení Wojtěcha do Čech, což tomuto od Řehoře V také uloženo za powinnost, s tím doložením, že dle žádosti swé odebrati se smí k obrácení pohanů, jestli ho Čechowé opět nebudau slyšeti. Wracel se tedy sw. Wojtěch do wlasti swé; dowěděw se wšak w Mohuči o nešťastném pádu rodu swého a nepřátelském sobě duchu w Čechách, odebral se s nerozdílným bratrem swým Radimem do Polska, a odtud ku pohanským Prusům, kteří jej hned po wystaupení na zemi jejich, když odpočíwal na poswátném poli řečeném Romowě, zůřiwě přepadli a usmrtili (23 Dubna 997). Wéwoda polský wykaupil od pohanů tělo sw. mučedlníka, a pohřbil jej slawně we hlawním sídle swém Hnězdně.

Po swatém Wojtěchowi byl zwolen za biskupa Pražského *Strachkwas*, bratr knížete Boleslawa, jenž se byl práwě při zawraždění sw. Wácslawa narodil, a staw se řeholníkem w klášteře sw. Emmerama w Řezně, jméno obdržel Kristian. Zemřel wšak náhle w Mohuči, kamž byl přišel pro wyswěcení, a na místě jeho wywolen *Thiddag* mnich Korwejský a wýborný lékař, jenž se byl Boleslawowi II zawděčil uzdrawením jeho.

Zewnitřní události říše české za Boleslawa málo znamenitého poskytují. S Měčislawem polským, šwakrem swým, w dobrém stál přátelstwí, a s ním společně Jindřicha baworského, bez pochyby se strany manželky swé Emmy spřízněného, proti Ottowi II podporowal. Teprw léta 989 wznikly newole mezi Čechy a Poláky, kteří si část Slezska osobowali; než po wítězstwí obdrženém od Čechů opět pokoj ujednán. Jméno „Nábožný“ získal si Boleslaw II pro zakládání klášterů a rozmnožowání křesťanstwí. Kéž by byl jen synum swým také lepší kázeň wštípil.

www.libtool.com.cn

g) Pokleſnutí říše české za synů Boleslawa II (999—1024).

Boleslaw II, Nábožný, zemřel 7 Unora léta 999 k welikému zármutku říše české. Nejstarší syn jeho Wácslaw zemřel před otcem bezdětek, pročež nastaupil po něm w knížetství druhorozený *Boleslaw III*, příjmím Zrzawý. Mladším, Jaromírowi a Oldřichowi, odkázány byly jisté krajiny w říši, wšak pod wládomocností knížecí.

Ale Boleslaw III byl podlý nekázanec, slabý, podezřiwý a ukrutný, neměw ani jediné ctnosti, která může knížeti lásku a wážnost, národu štěstí a říši sláwu získati. Spolčen a spřízněn s Wršowci, z nichž jednomu dal dceru swau w manželstwí, tiskl národ takowým swéwolím, že brzo wšeobecnau nenáwist proti sobě powzbudil. Naděje utlačených zanášela se k bratřím jeho, pročež proti těmto obrácena zůřiwost nezbedníka. Jaromíra dal wyklestiti, a Oldřich měl udušen býti w lázni, oni wšak uprchli oba i s matkau Emmau do Bawor k wéwodowi Jindřichowi, potomnímu císaři.

S nesmírnau rychlostí klesala říše česká pod nehodným tímto knížetem. Sotwa že starý Boleslaw zemřel, wpadl bojowný synowec jeho, Boleslaw Chrabrý, wéwoda polský, do zemí českých, a dobýwal přede wším Krakowa, hlawy Welikého Chorwatska. Nazmar hrdinská obrana tamější osady české; lakomý kníže neposlal jí z Čech ani peněz ani posily, pročež Krakow padl, a s ním nejen celé Chorwatsko ale i celá Morawa i Slowensko do rukau polských se dostala. Jen příležitosti čekal Boleslaw, kterak by se i Čech samých mohl zmocniti, a i ta se mu brzo wyskytla. — Čechowé, nemohauce tryznitele a zhaubce wlasti své déle snésti, proti knížeti powstali (1002), a w čelo wzpaury postawili se Wršowci, na nichž si Boleslaw tak zakládal. Podtají powolali Wladiwoje, bratra Boleslawa Chrabrého, z Polsky; kterýž přišed brannau rukau do Čech, na místo swrženého Boleslawa powýšen. Jen rychlým útěkem zachowal tento žiwot swůj, uprchnuw, kam nejbliže bylo, k markrabí Jindřichowi do wýchodních Frank, který jej we Šweinfurtě dal uwězniti. Wladiwoj wšak panowal jen několik měsíců; ustawičnau žízní trápen byw, zemřel hned z počátku roku 1003. Nyní Čechowé, w nichž tauha po

knížatech domácích zase byla ožiwla, powolali na trůn Jaromíra; kterýžto nawrátiw se s bratrem i matkau z Němec na stolici otcůw swých s plesáním celého národu jest uweden. Zatím ale byl markrabí Jindřich Boleslawa propustil z wězení, an utekl se k nejmocnějšímu nepříteli swému Boleslawowi Chrabrému, kterýž jej mocí válečnau zase uwedl do Prahy. Jaromír již po několika dnech zase zbawen knížetstwí swého, prchnul se swými opět ku králi Jindřichowi II. Slíbil sice Boleslaw polepšení a zapomenutí, ale mstyžádost nad odporníky wřela w prsau jeho. Pod pláštěm přátelského smíření pozwal k sobě nejznamenitější welmože, zwláště Wršowce k masopustnímu kwasu (10 Unora 1003), a dal je ohawně zawraždíti. Tu se wzbauřili Čechowé poznowu, a nabádáni přípowědmi polskými, powolali téhož Boleslawa Chrabrého, kterýž byl wšecko zlé na Čechy uwalil, aby se jich snáze mohl zmocniti. Boleslaw wyzwal knížete českého na jakýs hrad na pomezí, poslal jej do wězení, kdež později zemřel, přitáhl do Prahy, a uwázal se w české knížetstwí (1003). Když se toho dowěděl Jindřich II, wyprawil k němu poselstwí, jestliže chce Čechy w léno od něho přijmauti, že mu jich zanechá, jinák aby wálku očekáwal. Tolik platilo právo dědičné knížat českých králi německému, tak zastáwal syny téhož Boleslawa, u něhož otec jeho ondy jedinau podporu w nauzi nalézal. Ale Boleslaw Chrabrý, opowrhnuw německým područím, chystal se k wojně, chtěje mocí w Praze se udržeti a zde ustanowiti sídlo swého královstwí. Než brzo upadli Polané w nenáwist Čechů pro wzpurnost a nátisky protož wítána byla každá příležitost, aby se jich mohli zprostiti. Když tedy Jindřich král německý proti Boleslawu polskému wtrhnul do Čech, jejž Jaromír a Oldřich s wěrnými swými předcházeli, národ celý k nim se klonil, Praha podtají mužnému Oldřichowi otewřena, Polané wyhnáni, a Jaromír dosazen na stolec Přemyslůw (1004). Brzo wšak wypukly nowé newole mezi Jaromírem a Oldřichem z příčin nepowědomých, a slabý Jaromír udatnému Oldřichowi musil ustaupiti (1012); od něhož, wydán mu byw od Jindřicha II, na Lysé zawřen do wězení. Oldřich zapudiw potom neplodnau manželku, zasnaubil se s Boženau dcerau wládyky Kresiny, prwní krásau

české země, již byl spatřil na lowu, i porodila mu Břetislawa, hrdinstwím později proslulého obnowitele říše.

Náboženstwí křesťanské wždy wíce w Čechách wykwétalo; ku klášterům předešlým přišly nyní Ostrowský a Sázawský, kterýž Oldřich pro sw. Prokopa, paustewníka a zpowědníka swého, dal wystawěti. Zde panowala w 11 století liturgie slowanská, a písmo slowanské pilně pěstowáno.

b) Obnowení říše české Břetislawem I (1025—1055).

Léta 1025 zemřel Boleslaw Chrabrý, rozdrobitel říše české; a malátností i nesworností synů jeho weliké králowstwí polské zase se rozpadlo. Země mezi Tatrami a Dunajem, ondy náležewší k říši české, a největší díl Morawy uchwátil Štěpán král uherský, jemuž ji wytrhnul Břetislaw, český Achilles (1028).

Jedním útokem wzal hrdina tento, od otce wyslán jsa, celau Morawu, slzel žalostí nad spustlým Welehradem, a obětowal celau kořist uherskau na obnowení zbořených chrámů jeho.

Co wéwoda morawský ohlásil se při dwoře císaře Konráda, a jeda Swinibrodem spatřil Jitku dceru Otty markrabí, již sobě welmi prudce zamilowal. Dlauhé ucházení se o newěstu bylo protiwné planaucímu srdci; s několika saudruhy wlaudil se wečerního času do kláštera, kdežto byla na wychowání, uchopil ji wycházející z kostela, a přefaw řetěz zamezující cestu, se sladkau kořistí šťastně do Morawy se dostal (1033). Když na to císaři pomáhal proti Uhrům, rozhněwal se naň Oldřich, snad proto, a že strýci Jaromírowi byl nakloněn, kterážto newole několik let trwala. Oldřich totiž podporowal Mečislawa polského proti císaři, začež jej tento přilákaw do Řezna, dal uwězniti (1033), a teprw přištího léta na přímluwu císařowny jej propustil, s tau wýminkau, aby se s Jaromírem o wládu rozdělil. Oldřich ale, přišed domů, dal Jaromíra oslepiti a wyhnal Břetislawa z Morawy, weřejně proti císaři se wzpauzeje. Břetislaw utekl se k Jindřichowi wéwodowi baworskému, mladému synu císařowu; kterýž válečně wpadew do Čech, syna s otcem zase smířil. Brzo nato Oldřich zemřel (1037), načež slepý Jaromír zplakaw nad rakwí zlého bratra swého,

a wšecko mu odpustiw, Břetislawa posadil na stolec knížecí, a we wšeobecném sauzwuku shromážděného lidu za knížete jej prohlásil.

Rozmnožení říše české a powýšení jí na stupeň, jejž míwala za časů Boleslawů, byl prwní záměr hrdinského knížete. Hned po swém na trůn dosednutí wyprawil se s mocí válečnau do Polska; jako krupobití wyřítili se Čechowé na Polany; nic nemohlo odolati prudkému jejich útoku: Krakow a Wratislaw wzaty i hlawní sídlo polské, Hnězdno, dobyto, a nesčíslná kořist, mezi níž nejwzácnější tělo sw. Wojtěcha, w triumfu odwezena do Prahy (1039). Takowý wznik říše české wzbudil ale záwist německau, a Jindřich III, jeden z nejznamenitějších králů německých, nasadil wšecku činnost swau, aby nebezpečného sauseda swého oslabil. Jakožto ochránce prý dědicůw polských opowěděl Čechům wálku, a wtrhnul léta 1040 s dwěma silnýma wojskama do Čech. Jedno, silnější, wedl Jindřich sám přes Šumawu, druhé Ekkard markrabí mišenský přes Rudohoří. Proti onomu postawil se Břetislaw osobně, proti druhému stál Prkoš, župan Bílinský, jemuž hájiti bylo mišenské hranice. Kwět šlechty německé nacházel se we wojště králowě, i šwakr Břetislawůw, Otto Swinobrodský, wedl hlawní zástup jeden. Břetislaw ale použil wýborně polohy země k swé obraně. Zatarasiw přesmyky zásekami, položil část wojska swého do hradeb proti nim wystawěných, část po lesích do záloh rozestawil. Hlawní wojsko německé táhlo se od Chamu přes Neumarkt ku Kdyni; zatím udatný Otto jinau cestau wyslán, aby wojsko české obejda do zad mu wpadl. S wýborem wojska hnal se na pewný tábor český praporečník králowský hrabě Wernher; padl wšak šípem proklán, zástup jeho docela potřen, a prápor králowský padl wítězům do rukau. Nic lépe newedlo se Ottowi, jenž teprw druhého dne útok na tábor učinil. Přepadše jej Čechowé ze záloh swých, se wšech stran wojsko německé obklíčili; porážka byla nesmírná, nejrekownější wůdcowé padli, ostatek rozprášen po stezkách lesních, na útěku spásy hledal. Břetislaw, poraziw hlawní wojsko, spěchal proti druhému, kteréž bylo přes Chlum až k Mostu přitáhlo. I zde poraženi Němci a ze země wypuzeni.

www.ibtbook.com.cn

Jindřich nechtě nechati takowé porážky bez pomsty, wpadl příštího roku opět do Čech, týmiž stranami, jen že prozřetelněji. Guntram paustewník Němcům Šumawau cesty okazowal, kudyby zásecky české mohli obejíti. Protož se stalo, že mimo nadání na rowné zemi se octli, mocně postupujíce ku Praze. Břetislaw musil pospíšiti k obraně její; neboť i od seweru se walilo nebezpečenstwí. Prkoš totiž byl zrádce, daw se porušiti saskými penězi, a jen na oko bránil se. Se dwau stran Praha obležena (8 Září 1041), a Břetislaw jednal o pokoj. Polsko musil wydati až na krajinu Wratislawskau, swrchowanost říše německé uznati a ku placení bywalého tributu se zawázati. Za unešení těla sw. Wojtěcha z Hnězdna uložil mu papež z pokuty založení nějakého duchowního ústawu, načež skwostně wystawil kollegiatní chrám Staroboleslawský (1046). Pro uwarowání podobných rozbrojů wnitřních, jaké se byly w rodu knížecím dály za otce jeho, zrušil Břetislaw staré panagium, dle něhož se mladším synům zwláštní podíly w Čechách dáwaly, ustanowiw na wšeobecném sněmu, že země česká zůstati má nerozdílná, wždy nejstarší Přemyslowec býti českým knížetem, a ostatní rod na Morawě se podělili w jeho poručenství. Dle tohoto zákonu powolal nejstaršího syna swého Spitihněwa z Morawy do Čech co budaucího nástupce, druhým synům wykázáno s názwem wéwod panství na Morawě, a sice Wratislawowi Olomauc, Konrádowi Znojmo, Ottowi Brno. Nejmladší, Jaromír, ustanowen k stawu duchownímu, a pojištěno mu biskupství Pražské po smrti biskupa Severa. Břetislaw se rozstonal na cestě do Morawy w Chrudimi, a zemřel w tom městě dne 10 Ledna 1055.

i) Spitihněw II a bratří jeho (1055—1061).

Dle pragmatického zákonu Břetislawowa nejstarší syn jeho Spitihněw od celého národu uznán za knížete, posazen na stolec knížecí, a složen jemu slib wěrnosti. Byl to wládce rozumný a šlechetný, muž postawy krásné, přiwětiwé twáře, lící ruměných, černých wlasů a wausů dlauhých. Meškaw z mládí nějaký čas w zástawě při německém dwoře, seznal nepřízeň Němců, a nechuť k nim naplněn, kteráž se i za wlády jeho jewila, ač to prawda není, že wšecky Němce i s matkau

swau wyhnal ze země. Ano w přepiaté nábožnosti swé on sám se přemluwiti dal, že liturgié slowanská w kláštěře Sázawském zapáchá kacířstwím, a wypudiw řeholníky s opatem Wítem, synowcem sw. Prokopa, na jejich místě tam uwedl německého opata s obřady latinskými. Swornost Břetislawowců netrwala dlauho; bratří na Morawě, zwláště Wratislaw, u něhož se zdržowala matka Judita, proti zákonu říše české osobowali si samostatnost, pročež Spitihněw brannau rukau Wratislawa wyhnal z Olomauce, Konráda a Ottu do Čech ke dworu swému přesadil, a sám přewzal wládu nad celau Morawau. Wratislaw s matkau utekl se do Uher, kdežto staw se zetěm krále Ondřeje, pomocí jeho s bratrem později smířen a w Olomauc opět byl usazen.

Spitihněw zemřel 28 Ledna 1061 w třicátem roce wěku swého želen co otec duchowenstwa a ochránce wdow. Chrám sw. Wíta s kaplí sw. Wojtěcha na podobu Římského a od sw. Wácslawa okrauhle stawený, w též podobě dal rozšířiti a zwelebiti.

k) Wratislaw II král (1061—1092).

Po Spitihněwu II připadl trůn český dle zákonu staršinstwa Wratislawowi wéwodowi Olomauckému, kterýž tedy za knížete českého ode wšeho národu wywolen. Morawu rozdělil bratřím, Konrádowi wykázaw Brno, Ottowi příjmím Sličnému Olomauc. Jaromíra k stawu duchownímu wíce donutil než wýhledem na biskupstwí Pražské pohnul; neb jarý, weselý mladík žádné náklonnosti k němu nemaje, odhodiw talár a opásaw se mečem, odešel do Polsky.

Prwní čin knížete Wladislawa bylo založení biskupstwí Olomauckého (1062), potřebné sice proto, že biskupowé Pražští pro welikau rozsáhlost dioeczí swé těchto krajin dostatečně nemohli opatrowati, ale škodný ještě wíce proto, že od té doby po dlauhý čas trwaly rozmíšky mezi biskupy Pražskými a Olomauckými o statky jakés na Morawě, jimiž říše sama trpěla. Neboť když po zemření Severa biskupa Pražského, na žádost bratří morawských a přičiněním mocných stranníkůw, od Wratislawa, ač proti wůli jeho, na stolici biskupskau powýšen byl schopný sice ale lehkomyslný Jaromír, započal rozepři s Janem, biskupem Olo-

muckým, ano w hrdosti knížecí i tělesně naň ruku wztáhl. Žaloby w Římě wedené, neswornost mezi bratry knížecími w Čechách a na Morawě, mocné sobě počínání legatůw papežských w říši české, swržení a opětné dosazení Jaromíra na biskupstwí byly prwní následky této nehodné rozepře, což snad zwláště k tomu pohnulo Wratislawa, že při wypuklém brzy na to zápasu moci světské s duchowní mezi Jindřichem IV a Řehořem VII tak pewně se připojil ke straně Jindřichowě.

Léta totiž 1075 wstaupil Wratislaw we spolek s Jindřichem IV, jemuž skoro jediný ze wšech tehdejších knížat až do smrti swé zůstal wěren. We wšech válkách, we wšelikém nebezpečenstwí byli Čechowé jediná jistá podpora nešťastného krále tohoto, bez níž by se mezi tolikerými nepřátely nikdy tak dlauho byl na trůnu nemohl držeti. We welikých bojích u Hohenburku na Unstrutě (1075), u Melrichstadtu (1078), u Flarcheimu w Durynsku (1080) a na Elsteře (1080) zástupowé čeští wždy pro něj statně bojowali. Dwakrát přišel Jindřich sám do Čech, a táhl odtud přes Míšeň, kterauž Wratislawowi odewzdal, proti Sasům. Léta 1077 učinil Jaromíra (Gebharda) biskupa Pražského, bratra Wratislawowa, kancléřem říše německé. Když léta 1081 táhl do Italie, poslal mu Wratislaw ku pomoci 4000 hřiwen stříbra a 300 wýborných bojowníků pod správau mladého syna swého Bořiwoje, jemuž k ruce byl dán hrdinský Wiprecht z Grojska, nejwýtečnější rytíř wěku swého. Tento zástup český to byl, jenž při dobytí Říma 1083 prwní zlezl hradby městské. Po nawrácení obdržel Wiprecht na přímluwu Bořiwoje za odměnu ruku Jitky, dcery Wratislawowy, a wěnem zemi Niseni s Drážďany, potomním hlawním městem, a Budišín.

Když l. 1081 také Leopold Sličný, markrabí rakauský, od Jindřicha IV odpadl, Wratislaw na žádost Jindřichowu wtrhnul s bratry swými válečně do Rakaus a porazil Leopolda u Mailberka (12 Května 1082).

Za tolikeré sobě prokázané služby odměnil se císař Jindřich Wratislawowi na sněmu w Mohuči (1086) korunau královskau, kteraužto we chrámě sw. Wíta na hradě Pražském od arcibiskupa Trierského slawně jest korunowán. Wšecka

odwislost od říše německé přestala, jen 300 oděncůw k Římským tažením Čechowé německým králům stawěli.

Powýšení knížete swého na důstojenstwí králowské ani bratrům ani welmožům nebylo tuze příjemné, protože we zwelebení moci jeho spatřowali ztenčení swobod swých. Konrád Brněnský počínal si co samowládce, a wdowa Otty Sličného s dětmi swými dala se w poručenstwí Konrádowo a Wratislawowo. Jaromír, nespokojen s obnowením biskupstwí Olomuckého, které krátký čas předtím s Pražským bylo spojeno, odešel do Uher k Ladislawowi I swatému, kdežto žiwot swůj dokonal (1089). Když král Morawu pokořil, spikl se proti němu wlastní syn Břetislaw, jemuž nespokojená strana šlechty nadržowala; málem by byla mezi otcem a synem krwawá wálka se zňala, kterýžto druhý s wojskem swým přitáhl až ku Praze, ale prostřednictím smířeného Konráda pohnut odebral se se dwěma tisíci nespokojených do Uher, kteří sídla obdrželi w župě Trenčinské.

Král Wratislaw zemřel 14 Ledna 1092 od smrtelného pádu s koně na lowu, ctěn byw od národu swého co wládce maudrý, rozmnožitel a zwelebitel říše české. Od něho založena a bohatě nadána byla kapitola Wyšehradská (1088), a mnohé chrámy i kláštery za panowání jeho wzaly swůj počátek, jako kollegiatní chrám Mělnický, klášter Opatowický, klášter Hradištský u Olomauce od wéwody Otty založený. I krásná umění za maudré wlády jeho wykwétala; w klášteře Sázawském liturgie slowanská pěstowala umy Byzantinské; Božetěch opat Sázawský byl wýtečný řezbář a malíř. Ctěn jsa od krále nad jiné duchowenstwo, wzbudil žárliwost biskupa Kosmasa, kterýž mu za to, že o jisté slawnosti králi korunu na hlawu wstawiti se proti právu biskupowu opowážil, pokání uložil, aby krucifix své welikosti wyřezal, a na wlastních ramenau donesl do Říma, což opat pokorně wykonal.

Průmysl a obchod wznikaly za Wratislawa radostně; byl wšak obchod větším dílem w rukau cizinců w Praze usedlých, Židů, Němců a Wlachů. Židé byli penězoměnci a komorníci králowští, sídlíce w předměstí Pražském k Wyšehradu ležícím (Židowská zahrada podnes). Němci bydleli na Poříčí, užíwajíce wlastního práwa swého. Bywalá resi-

dencí královská w Týně již tehdy obrácena byla w celnici, a wéwodowé již snad od Wratislawa I sídleli na hradě Pražském, a jen časem na Wyšehradě.

l) Rozbroje o poslaupnost mezi syny a synowci Wratislawowými (1092—1125).

Konrád I, wéwoda Brněnský, panowal dle řádu staršinstwa po smrti bratra svého toliko osm měsíců, beze wšech znamenitých dějů; po němž na stolec knížecí dosedl Břetislaw II, nejstarší syn Wratislawův. On byl první, jenž zákon staršinstwa zrušil, z čehož říši české mnoho zlého pošlo. Po něm totiž mělo wéwodstwí české připadnauti Oldřichowi, synu Konrádowu co nejstaršímu; ale Břetislaw wšemožně se wynasnažil, aby je přiosobil Bořiwoji, bratru swému. K tomu konci wypudil syny Konrádowy z Brna, bratru swému odewzdal Morawu, a požádal Jindřicha IV, aby Čechy Bořiwoji w léno podal, přikázaw, aby po jeho smrti národ Bořiwoje zwolil za wéwodu. Rád to Jindřich učinil; neb se mu tím spůsobem swrchowanost nad zemí českau takořka wnucowala; a když brzo na to i Oldřich přišel s tauž žádostí, přijaw dary udělil i jemu léno na knížetstwí české, při čemž mu zcela bylo lhostejné, kdo z obau ho dosáhne.

Břetislaw II zawražděn (21 Prosince 1100) w lesích Křiwoklátských, když se pozdě u wečer wracel do dwora swého Zbečna. Podezření wůbec bylo, že wrah, jménem Lorek, najat byl od Wršowců Božeje a Mutiny, kteréžto nepokojné hlawy rodu Wršowa Břetislaw we wojně polské pro srozumění s nepřítelem byl wypowěděl ze země. Do času wlády jeho padá počátek welikých tažení křížowých (1096), kterážto již prwního roku i w Čechách trýznením Židův a násilným křestěním jich od fanatické zběři táhnaucí skrze Čechy do Uher se objewila. Za Břetislawa wyswěcen na kněžstwí Kosmas, první český letopisec, od arcibiskupa Ostřehomského w 54 roce wěku swého (1099).

Bořiwoj, dowěděw se o smrti bratra swého, pospíšil z Morawy do Čech, a bez prodlení na stolec knížecí posazen (25 Prosince 1100). Hájil sice Oldřich práwo své pomocí německau; nenalez wšak žádného sauzwuku w ná-

rodu, odtáhl s pomocným wojskem swým zase z Čech, a u wéwodstwí Brněnském tiše se držel až do smrti (1115). Bořiwoj II wšak také dlauho newládl, než swržen byl od Swatopluka, wéwody Olomuckého, syna Otty Sličného. Příčinu rozbroje mezi oběma panowníky podala válka polská mezi syny Wladislawa krále, Boleslawem III a bratrem jeho Zbihněwem. Zbihněw totiž, tísněn jsa od Boleslawa, utekl se do Čech, a nalezl pomoci u Bořiwoje i Swatopluka morawského. Nabádáním ale Boleslawa Bořiwoj od spolku upustil, zanechaw pole proti Polanům Swatopluku samému; Polané pak, ač proti bojownému Swatoplukowi nic nemohli wyříditi, předce wpády swými hubili Morawu. Když na to Bořiwoj Jindřichowi IV proti wlastnímu synu jeho ku pomoci táhl (1105), wyprawil se Swatopluk do Čech s mocí válečnau, a nemoh se zmocniti Prahy, kamž se byl Bořiwoj zatím nawrátil, lehkowěrného knížete obelstil, uwed mu w podezření nejwěrnější podpůrce jeho, kteříž, bywše od něho stíháni, k Swatoplukowi se uchýlili. Swatopluk wtrhnul l. 1107 do Čech opět, zmocnil se trůnu, a Bořiwoj prchnul k Wiprechtowi z Grojska, šwakru swému. Když Jindřich V král německý na to do Sas přišel, wedl Bořiwoj stížnost u něho na Swatopluka, slibuje welikau summu peněz, když jej král na wéwodstwí české zase usadí. Jindřich k tomu swolil, a powolaw Swatopluka k sobě, dal jej do wězení, načež se Bořiwoj wyprawil do Čech, kde wšak stál proti němu Otto bratr Swatoplukůw, a zapudil jej opět, načež se Swatopluk od skaupého Jindřicha wykaupil 10,000 hřiwnami stříbra, a na stolec knížecí nowě se posadil.

Wláda Swatoplukowa wyznačena jest ohawným ukrutenstwím, wyhlazením totiž welikého rodu Wršowcůw. Když k ruce Jindřicha V válčil s Kolomanem králem uherským, Boleslaw polský, spojenec Kolomanůw, wpadl s wypuzeným Bořiwojem do Čech, kdežto Wacek a Mutina Wršowci postaweni byli k obraně. Neštěstí válečné potkawší je přičítal Wacek Mutinowi, a u Swatopluka ze zrády jej obwinil. Udatný, podnikawý, ale prchlý a ukrutný kníže celému rodu Wršowskému hroznau pomstu přisáhl. Shromáždiw při swém náwratu z Uher na hradě Wratislawi blíže Wysokého Mýta welmože a rytíře, mezi nimiž byl i Mutina s mladými dwěma

synu swými, též Unislaw a Domaslaw Wršowci, dal je ukrutně zawražditi, a jiné sluhy wzteku svého wyslal na hrad Libici, hlawní sídlo toho rodu, kdež vážný Božej, s Bořitau synem swým, s manželkau a celau rodinau beze všeho domnění, sedíce při obědě, překwapeni jsau a ohawně zmordováni. Tím dáno heslo k wyhlazení rodu celého, až všichni hrdla odsauzeni a statky wrahům jejich byly přiřčeny. Dle jednoho letopisce zahynulo prý tenkráte Wršowců na tři tisíce; mnozí weřejně odpraweni, jiní po ulicích a domích swých sporáženi (1108). Tak hrozně potrestáno bylo potomstwo za prowinění otcův swých; na témž hradu Libici, kde ondy wyhuben byl od Wršowců rod Slawníkův, nyní sláwa jejich na wždy musila zahynauti. Od té doby Wršowci z historie české docela zmizeli, jen jednotníku některému do ciziny se zdařilo prchnauti; jediný ještě jednau wystaupil na krwawém diwadle, aby wzal pomstu na wzteklém wrahu welikého nešťastného rodu swého. Když totiž příštího léta Swatopluk k ruce Jindřicha V válčil proti Polanům, a jednoho dne pozdě u wečer ze stanu králowa do swého táboru se wracel, připojil se we blízké daubrawě ku komonstwu jeho neznámý rytíř, a wrazil kopí své tak silně w zad knížete, že se okamžitě mrtew s koně skácel (21 Září 1109).

Po smrti Swatopluka, zhaubce Wršowcův, wywolen na sněmu národním Wladislaw, mladší bratr Bořiwojův (1109). Ale Bořiwoj neodřekl se práwa swého ještě, a w nepřítomnosti Wladislawa přišed ku Praze, sprowázen pomocí Wiprechtowau, od staré strany své přijat do města, a zase na trůn posazen. Wladislaw powolal ku pomoci proti němu Jindřicha V, kterýž přišed s mocí válečnau, w Rokycanech saud držel mezi oběma knížaty, Wladislawa potwrdil a Bořiwoje odwedl do wězení na hrad Hammerštein nad Rýnem (1110). Tak hluboko klesli Čechowé domácími rozbroji, že bez odporu sebau nechali Němce wládnauti.

Wratislaw byl sice wládce maudrý, statečný a přitom mírný; předce však nepokojily panowání jeho ustawičné rozepře w rodu wlastním. Když byl Bořiwoj odstraněn, dychtil po knížetství Otto, bratr zawražděného Swatopluka, a po něm Soběslaw, mladší bratr Wladislawův. Rozepřemi těmito

lákání, wpadli Polané do Čech, zwítězili w Krkonoších, a hubili pohraničné krajiny. Uznáwajíce konečně Přemyslowci, jaká škoda jim samým wyplýwá z rozepří a rozbrojů jejich, smířili se (1115). Otto propuštěn z Křiwoklátského wězení, a opět dosazen u wéwodstwí Olomucké, Soběslawowi dáno Brno a Znojmo, ano Wladislaw sám dobrowolně sestaupil s trůnu, a powolal naň staršího bratra Bořiwoje z wězení (1116); příklad to šlechetnosti w historii panowníkůw neslýchaný. Prawdě podobné jest, že toto smíření knížecích bratří welice účasten byl markrabí rakauský Leopold swatý, jehož sestra Gerbiga byla manželka Bořiwojowa. Swornost tato trwala půl třetího léta, kdež dobrý, ale na tehdejší wěk slabý Bořiwoj žezlo opět upustil z ruky, a zemřel u wyhnanstwí w Uhřích (1124). Wladislaw se opět wlády uchopil, wypudil Soběslawa z Morawy, a sprawowal říši rukau pewnau, maudře a sprawedliwě až do smrti (12 Dubna 1125).

Prwní čtwrt dwanáctého století wyznačena jest powstáním nowých duchownich ústawů. Bořiwoj II založil chrám kollegiatní w Sadské, Swatopluk započal stawění kláštera Kladrubského, jejž Wladislaw I dokonal a bohatě nadal, kdež také pohřben jest. Jiné kláštery powstaly we Wilemowě (1120), w Postoloprtech (1121) a w Třebíči na Morawě (1209), wšecky owšem řádu Benediktinského. Počítala tedy říše česká r. 1125 dwoje biskupstwí, w Praze a w Olomauci, sedmero chrámů kollegiatních a proboštstwí, totiž u sw. Jiří w Praze, w Mělníce, w Staré Boleslawi, w Litoměřicích, na Wyšehradě, w Sadské a w Brně; jedenáct klášterů mužských, Břewnow, Ostrow, Sázawu, Opatowice, Litomyšl, Kladruby, Wilemow, Postoloprty, a na Morawě Rajhrad, Hradiště u Olomauce a Trebič; jeden pak klášter panenský, u sw. Jiří w Praze.

W politickém i církewním ohledu rozdělena byla říše na welké okroky čili kraje, jimž odpowídala arciděkanstwí, a kraje zase na župy, jimž děkanstwí. Krajů bylo dle počtu kmetůw zemských tehdáž nepochybně dwanáct: Praha, Plzeň, Sedlec (u Karlowých Warů), Žatec, Bílina, Litoměřice, Boleslaw, Hradec, Chrudim, Čáslaw, Bechyně a Prachyň (u Horaždowic). Počet žup nedá se ustanowiti; nejznamenitější mimo již jmenowané byly as Wyšehrad, Tetín, Slaný, Ra-

kownik, Mělník, Děčín, Kamenec, Kauřím, Hawraň (u Nimburka), Kladsko, Mýto (Wysoké), Chýnow, Dúdleby, Netolice, Bozeň, Rokytno. Pewných hradů též posud přibýwalo, a dle příkladu Němcůw počínali i Čechowé stawěti je na skalách a wrších. Sem as padá wystawení Přimdy, Bezděze a Skály. Hrad Donín za Rudohořím, a Podiwín na Morawě Wladislaw znowa wystawěl (1121).

Pautí křižákůw do Jerusalema byli i Čechowé živě účastni, putowáwajíce mimo to také do Říma, k sw. Jakubu do Compostelly, přinášejíce nowé názory a zkušenosti do wlasti swé. Školy nacházely se při každém chrámu kollegiatním a w každém klášteře; k dosažení wšak wyššího umění chodíwali obyčejně do Paříže a Lütticha. Že měla říše česká i učené muže, we smyslu oněch wěků, nejwýtečnějším důkazem jest Cosmůw letopis český. Cosmas pocházel z české šlechty, narodil se l. 1045 a umřel co osmdesátiletý kmet l. 1125. Študowal nejprwé w Praze pod mistrem a proboštem Markem, pak w Lüttichu pod mistrem Frankem, zasnaubil se s Božetěchau, která mu porodila Jindřicha Zdika, potomního biskupa Olomauckého. Na kněžstwí wyswěcen byw we čtyry a padesátém roce wěku swého, stal se děkanem kapitoly u sw. Wíta w Praze, a l. 1120 počal spisowati swau kroniku, která ač mnohými wadami oněch wěků sklíčena, předce co do jádrnosti, živosti a prawdomilownosti spisowatele počísti se může mezi nejwýtečnější spisy středowěké.

m) Soběslaw I (1125—1140).

Čtyry dni po smrti Wladislawa I posazen bratr jeho Soběslaw na trůn říše české. Od přírody nejwzácnějšími dary obohacen, již ze mládí nejwíce we škole neštěstí wycwičen, přinesl tento kníže na trůn i tělo utužené i ducha dospělého, wšelikau zkušeností oswíceného. Srdnatost w nebezpečenstwí, mírnost při štěstí, střídmost a maudrá prozřetelnost jewí se w celém panowání jeho, a jak přísný byl proti přestupkům urozenstwa, tak wlídný a štědrý byl k lidu, wěrný, upřímný a sprawedliwý ke wšechněm. Láska národu powýšila jej na trůn, a udržela jej na něm při wšech bauřích jemu hrozících. Prwní bauři pozdwihl proti němu

Otto II. wéwoda Olomaucký, chtěw jej swrhnauti s trůnu. K tomu cíli uchýlil se k Lotharowi, králi německému, o pomoc, kterauž tento w naději snadného podrobení Čechůw wolně poskytl. Jemu, králi německému, že přináleží právo woliti wéwodu českého a potwrzowati, twrdil Lothar; aby se k saudu dostawil Soběslaw, že ho sice válka nemine. Wážně wšak odpowěděl Soběslaw: W milosrdnost božskau a w pomoc swatých patronů našich Wácslawa a Wojtěcha se důwěřuji, že nepadne zem naše w moc cizincůw. Přede wším se zmocnil okrsku Ottowa w Morawě, potom statně se chystal k odporu. Praporec sw. Wojtěcha z Wrbčan wyzdwižen, na kopí sw. Wácslawa upewněn, a kolem něho shromáždili se Čechowé, aby hájili práwa swé wlasti. Němci se wyřítili ze Sas; w čele jejich Lothar s wojskem swým, s ním kwět urozenstwa saského, markrabí Albrecht Medwěd, Jindřich hrabě z Grojska a Otto Olomaucký, půwod wálky. Byla zima a množstwí sněhu. Čechowé se položili u Chlumce, w témž audolí, kde i w nowějších časích wítězosláwu hlásají železné pomníky, a zatarasiwše přesmyky zásekami, očekáwali na pohodlných místech nepřítele. Dne 18 Unora 1126 weliký boj byl sweden; prwní byl Otto wtrhnul do Čech; sotwa wšak přes hory audolí Chlumeckého dopadl, obklíčen jest se sborem swým i až do posledního muže zahlazen. Podobně se wedlo ostatnímu wojsku německému, které w odděleních jednotliwých postupowalo přes hory; král německý sám obstaupen s plukem swým, tak že nemohl wywáznauti. Mohl se nyní Soběslaw pomstiti, mohl potrestati hrdé Němce; on wšak hledal jen mír swé říše, a wzaw slib k zachowání míru, welikomyslně propustil zajaté. Upewniw pokoj říše swé slawným tímto wítězstwím, a spolky přátelskými s Boleslawem králem polským a Štěpánem uherským, pečowal o pořádek wnitřní a zwelebení wlasti. Prahu, jejíž domowé z většího dílu jen ode dřewa a welmi neprawidelně byli stawěni, dle wzoru wětších měst wlaských dal spořádati; chrám Wyšehradský zwětšil a wzácnými malbami a skwostným pokladem kněh a okras dal ozdobiti. Že wšak na uzdě držel swéwolnost welmožů, zanewřeli naň, i osnowali úkladné zawraždění swého knížete. Ale spiknutí časem wyzrazeno, a přísným potrestáním

www.libtop.knihovna.cz

původům pokoj zachován. — Válka s Polany ku prospěchu Bely II swata Soběslawa, jejž Boleslaw polský s trůnu chtěl swrhnauti, s vítězstwím Čechů se skončila (1132—1135).

Soběslaw zemřel na hradě Hostinném, od něho wystaweném, 17 Prosince 1139. Za wlády jeho uweden řád Praemonstratský do Čech od Jindřicha Zdika, biskupa Olomauckého, syna Cosmasa letopisce, jenž jej poznal na pauti své w Jerusalemě a přiwedl s sebau. Biskup Jan obětowal prwní statky k založení kláštera Strahowského, prwního téhož řádu w Čechách (1139).

n) Král Wladislaw I (1140—1173).

Soběslaw dal sice ještě za živobytí svého wywoliti na knížetstwí české Wladislawa, nejstaršího syna svého, jejž také Konrád král německý potwrdil; že však právo poslaupné tolikrát již bylo přerušeno, tak že zákon Břetislawův zcela přišel w zapomenutí, neostýchali se stawowé čeští úplnau si osobowati u wolení knížete svého wolnost, syna Soběslawowa zawrhli, a zwolili syna Wladislawa I, kterýž nazwán Wladislaw II, co král I. Hlawa stawu světského byl Načerat, nejmocnější bohatstwím, nejhrdější duchem, a w duchownim stawu Jindřich Zdik, wážný biskup Olomaucký. Wladislaw byl potud ducha dosti lehkého a mysli otewřené, a nejwíce proto jej welmoži zwolili, daufajíce, že jím dle libosti své sami budau moci wládnauti. Naděje tato je však zklamala; neboť Wladislaw, dosednuw na trůn, jewil ducha tak mužného a samostatného, že i předchůdce svého přewyšowal, pewnau rukau drže na uzdě šlechtu, a trestaje laupeže i násilí. Načerat se stranau swau widěw očekáwání své zklamáno, spiknul se s wéwodami morawskými, wždy k odboji hotowými, proti Wladislawu, a zwoliwše sobě Konráda Znojemského za kníže, táhli mocí válečnau do Čech, aby jej posadili na trůn. Na hoře Wysoké w Čáslawském kraji swedena bitwa (25 Dubna 1142), kterauž Wladislaw, již wítěziw, nenadálau zradau we pukách swých ztratil, a musil ustaupiti. Na to odbojníci oblehli Prahu, a metajíce ohniwé šípy do města, zapálili chrám sw. Wita s klášterem sw. Jiří a poplenili předměstí. Statečně ale bránil město udatný Děpold, bratr Wladislawův

tento pak sám s německým králem Konrádem, jehož sestřenici Gertrudu, dceru Leopolda markrabí rakauského, měl za manželku, chwátal k oswobození Prahy. Nečekal Konrád spojené moci této, a upustiw od Prahy odtáhl do Morawy. Tím byla wzpaura tato skončena, jejíž původ, Načerat, na Wysoké hoře padl, a příštího léta táhl Wladislaw do Morawy, aby wéwody tamější potrestal. Popleniw krajiny jejich ohněm i mečem, wypudil je wšecky odtud, a bezpostřednímu panstwí swému podrobil celau Morawu. Než brzo s pokořenými opět se smířil, šetře příbuzenstwí, a podíly jich předešlé zase jim udělil.

Léta 1147 předsewzal Wladislaw s Konrádem III tažení křížowé do Palaestiny, odewzdaw správu říše Děpoldowi bratru swému. Jiné oddělení křižáků s knížaty morawskými a Zdikem biskupem připojilo se k Jindřichowi Lwu, wéwodowi saskému, Albrechtowi Medwědu markrabí Brandenburskému a jiným knížatům proti Slowanům sewerním, Bodricům a Luticům, wždy ještě trwajícím w pohanstwí. Obojí wšak tažení nešťastně se powedlo, a Wladislaw wrátil se přes Carhrad, Kyjew a Krakow zase domů, Jerusalema nedosáh. Rozbroje mezi Welfy a Gibelliny, celau říši německau tehdáž pohybowawší, také na Čechy tím wíce musili působiti, jelikož Wladislaw s některými hlawními osobami welikých těch dějů spřízněn byl, a Přemyslowci druzí domnělé právo swé k českému trůnu w Němcích pohledáwali. Také dobře wěděli králowé němečtí, jaké ceny jest mocné rámě udatných Čechůw, pročež hledali wždy pomoc jejich, kdykoli co znamenitého chtěli dokázati. Když mohutný Fridrich Barbarossa hrdý Milan ustanowil ponížiti, wítána jemu byla pomoc Wladislawowa, a na sněmu léta 1158 drženém w Řezně, ozdobil jej císař korunau králowskau, aby získal jeho přátelstwí. Již prwé, při tažení polském k dosazení wypuzeného Wladislawa, knížete polského, (1157) zawděčil se Wladislaw císaři; mnohem skwělejší wšak sláwy dobyl nyní tažením italským.

Léta 1158 z počátku měsíce Čerwna wytáhl Wladislaw s 10,000 muži bojownými z Prahy, s nim kwět rytířstwa českého a Daniel biskup Pražský, prwní diplomat wěku swého. Přes Řezno do Tyrolu a přes Alpy k Weroně táhli

www.kiltonhorn.cz

plukowé čeští, a wojska německá rozličnými cestami následowala. Na rowinách Brescianských wojsko císařské se shromáždilo, jsaucí silné přes sto tisíc mužů, a táhši dále rozložilo se po březích řeky Addy. Rozčeřené wlny její byly první záštitau Milanských; mosty wšecky strhány, a na břehu protějším rozestaweni nepřátelé. Zastawen w dychtiwosti swé zíral Fridrich mrzutě přes řeku, newěda si rady. Asi míli od táboru jeho byli stanowé čeští, a když jednoho dne král s bratřem swým Děpoldem a Danielem biskupem právě we stanu swém obědwal, strhnul se hřmot a pokřik radostný w táboru na břehu. Jistý český rytíř, jménem Odolen, syn Střížův, odwážil se na koni swém se dwěma saudruhy přes prudkau řeku přeplauti, a šťastně se dostal na druhý břeh. Spatřiw to Wladislaw, wrhnul se bez prodlení na koni swém do řeky; wšecko wojsko za ním, a s newelikau ztrátau břeh druhý jest opanowán. Tu jsau Milanští odehnáni, wystaweny mosty, a celé wojsko císařské přitáhlo k Milanu. Weliké a přepewné město bylo sedmerým táborem obehnáno; při wšech wýpadech Čechowé se wyznamenali hrdinstwím, Wladislaw sám hlawního wůdce Milanského probodl kopím, a ku podrobení města on nejwíce přispěl. Hladem a nemocemi zmořeni nemohli Milanští déle odolati, musili bosýma nohama wytáhnauti z města, císaře prositi o milost, a wšem těžkým pohromám se poddati. Wítězoslawně nawrátili se Čechowé do swé wlasti; jen biskupa Daniele císař od krále si wyžádal, jehož pro známost wlaské řeči a obratnost we smlauwách welice si wážil a ho potřebowal. Pomoc česká ještě dwakrát potom táhla proti Milanu, ač ne pod králem osobně, až pak wznešené toto město od Fridricha z kořene wywráceno.

Nejen w Italii proti Milanu, nýbrž i na wýchodu proti samému císaři řeckému proslula česká udatnost. Když totiž Geisa II, král uherský, zemřel, chtěl řecký císař Emmanuel, bratra jeho Štěpána IV, s Marií Komnenau zasnaubeného, na trůn uherský brannau rukau dosaditi. Uhři hledali pomoc u Wladislawa, krále českého; jenž přitáh s mocí válečnau do Uher, proti Řekům tam již wtrhším se postawil, táboru jejich dobyl a k odtáhnutí je přinutil. Štěpán III na trůně upewněn, a mezi císařem řeckým a králem českým smlauwa

přátelská uzawřena, na jejíž potwrzení i manželstwo mezi wnuky obau ustanoweno. Wladislaw totiž zaslíbil wnučku swau Helenu, dceru Fridricha syna swého, Petrowi Komnenowi, wnuku císařowu, kterážto již w sedmém roce poslána do Constantinopole, aby tam byla wychowána. Léta 1166 wyprawil Wladislaw ještě jednau pomocné pluky císaři Fridrichowi do Italie pod správau Děpolda a biskupa Daniele. Ale wojsko toto bylo nešťastné, a ještě nešťastnější wůdcowé jeho. Při dlauhém totiž dobývání powstal mor, jemuž i Děpold i Daniel podlehli.

Král Wladislaw zwelebiw a oslawiw říši českau 33tiletým panowáním, odřekl se dobrowolně wlády (1173) ku prospěchu Fridricha syna swého, aby tím jistěji jemu zůstala, a odebraw se naprwé na Strahow, jejž byl založil a nadal, odtud pak do Meranu, statku druhé manželky swé w Durynsku, zde činný žiwot swůj w tichosti dokonal (18 Ledna 1174), a později na Strahowě pohřben jest.

Král Wladislaw jest jeden z nejznamenitějších a nejwýtečnějších panowníkůw českých, o sláwu říše zewnitřní tak jako o zwelebení wnitřní rowněž zaslaužilý. Žádný wěk historie české není bohatší na zakládání nábožných a spolu wědeckých ústawů, jako panowání Wladislawowo, a sám Karel IV nebyl w tomto ohledu tak štědrý jako on. Dewatero nejmožnějších a nejwýtečnějších klášterů powstalo spůsobením králowým nebo manželek jeho, 6 pro mužské, 3 pro ženské. Kláštery mužské náležely čtyrem rozličným řádům: Benediktinům Podlažice (od r. 1159), Praemonstratům Strahow (1143 dostawený), Cisterciákům Sedlec (1143), Plasy (1146) a Nepomuk (1153), Maltesským priorat w Praze (1156). Benediktini w Litomyšli a w Želiwě postaupili kláštery swé Praemonstratům (1145 a 1148). Kláštery panenské založeny w Dogzanech (1143), w Lunowicích (1149) a w Teplici (1156).

Lesk dworu králowského, řízení politické, úřadowé zemští wyššího wždy dosahowali stupně, a brzo by se říše česká mezi prwní w Ewropě byla mohla postawiti, kdyby byla lépe určita bywala poslaupnost wládců jejich a nástupcowé Wladislawowi rowni předchůdci swému.

www.libtool.com.cn

o) Nowé poklesnutí říše české rozbroji Přemyslowců (1173—1197).

Sotwa wšak pustil Wladislaw žezlo z mocné prawice swé, počalo nowé hašteření se Přemyslowců o trůn; nowé sváry, rozbroje a krwawé boje občanské hubily nešťastnau wlast, a podáwaly ji za kořist odpowědným nepřátelům jejím, Němcům, k nimž se praetendenti jeden po druhém utíkali o pomoc, brojíce proti wlastní swé krwi. We 24ti létech byla desaterá proměna knížat; přewrácením wšeho práwa, lstí, soběctwím a zradau říše česká ku propasti byla přiwedena.

Dowěděw se změny na trůnu českém *Oldřich*, syn Soběslawa I, jenž dáwno již slaužil při dwoře císařském, žádal císaře Fridricha, aby konečně dle slibu swého za wěrné služby jeho trůnem českým se mu odměnil, a aby wymohl wyswobození bratra jeho Soběslawa, již po třináste let od Wladislawa na Přimdě wězeného, jemuž on co staršímu rád knížetstwí chtěl postaupiti. I chopil se císař ochotně té příležitosti, kteráž se mu poskytowala, k rozmnožení panownictwí nad říší českau a již dáwno zamýšlenému ztenčení moci její. Pročež powolaw knížata česká před saudnau stolici swau, Fridricha, syna Wladislawowa, trůnu odsaudil a Soběslawu zatím z Přimdy propuštěnému jej přiřkl (1173). Měl sice Soběslaw II mnohé wlastnosti dobré; byl zwlaště sprawedliwý zastánce lidu sprostého proti nátiskům šlechty, pročež jej tato knížetem sedlákůw nazwala; byl dobrotiwý, nábožný a w nebezpečenstwí dosti zmužilý; ale dlauhým wězením wštípila se nedůwěra w mysl jeho, a duchu zanedbanému scházelo potřebné ke wládě maudrosti. Prwní jeho čin byl, že někdejšího strážníka swého na Přimdě, ač mu byl při wyswobození odpuštění slíbil, roztrhati dal na kusy, začež pak čtyrycetidenní klášterské pokání učinil. Císaři w Italii neslawně pomáhal, a s markrabím rakauským, Jindřichem, nazwaným Jasomirgott, wedl k ruce císařowě wálku Rakausům záhubnau (1176), začež od papeže Alexandra III, s nímž markrabí držel, dán do klatby. — Když se po weliké porážce u Legnana císař Fridrich s Alexandrem III konečně smířil, nepotřebowal wíce Soběslawowy pomoci; pročež jej odwrhnul, a knížet-

stwí české opět w léno dal Fridrichowi, jehož právě lépe k záměrům swým mohl použíti. Byl totiž Adalbert, arcibiskup Salcburský, prwé probošt Mělnický, pro stálau wíru k Alexandru III od císaře wypuzený, bratr Fridricha českého; i mělo jemu, když k wůli smíření papeže s císařem arcibiskupstwí swé postaupil Konrádowi Mohučskému, milostníkowi papežowu (proti němuž w Mohuči wládl Kristian milostník císařův), odměněno býti dosazením bratra jeho na trůn český. Nowí wéwodowé, Fridrich český a Leopold rakauský, spojiwše se s Konrádem Ottau ze Znojma, táhli společně na Soběslawa, a porazili jej na Morawě i w Čechách, načež se Fridrich Prahy zmocnil a na trůn zase posadil (1179). Soběslaw zrazen a od většího počtu vasallů swých opuštěn, zawřel se na pewné Skále, hradu tehdáž nedobytém, odkudž válku malau bez přestání wedl. Když se jednau Fridrich wzdálil ke dworu, kníže sedlské sebral pluky sedlákův, táhl s nimi proti wracejícímu se se sbory německými Fridrichowi, a porazil jej u Loděnic. Když wšak s druhé strany přitáhl naň Konrád Otto z Morawy, s nímž se Fridrich se zbytky swými spojil, strhla se nowá bitwa u samé Prahy (27 Ledna 1179), w níž Soběslaw byw poražen, zase na Skálu swau prchnul, a odtud wypuzen byw hladem, z počátku příštího roku (29 Ledna 1180) zemřel w cizině.

Panowání *Fridricha I* bylo nešťastné. Cizím toliko spůsobením na trůn český dosazen jsa, neměl žádné náklonnosti w národu, a když nad to welikau summu peněz, již byl císaři slíbil za swé dosazení, násilně počal s lidu wybírati, zňala se nenáwist we plápol odboje, národ se wzbauřil, wyhnal Fridricha ze země, a posadil morawského Konráda Ottu na trůn český (1182). Fridrich zapuzen žalowal císaři; kterýž powolaw Konráda s pány českými do Řezna, rozepři rozhodl roztržením říše české. Ustanowil totiž, že má Morawa býti markrabstwí zwláštní, od Čech neodwislé, toliko říši poddané, jímžto Konráda hned obdařil co prwního markrabí, a Fridricha zase za knížete wnutil Čechům. Nowá wzpaura, w nepřítomnosti Fridrichowě (1184) wedením Wácslawa, posledního syna Soběslawa I, pozdwižená, zlomila se o zmužilost Přemysla Otakara, bratra Frirdi-

chowa, kteryž také krwawým wítězstwím u Loděnic na Morawě (1185) markrabí Konráda žezlu českému zase podrobil, čímž markrabství ono přestalo.

Wéwoda Fridrich zemřel léta 1189, a po něm dosedl na wšeobecnau národu žádost morawský *Konrád Otto* na trůn český, na němž také od císaře Fridricha potwrzen. Byltě pln činnosti a mužnosti ducha, a bylby jistě při delším panowání říši českau wytrhnul z nehodné poddanosti německé; když wšak táhl s Jindřichem VI do Říma, a odtud do Apulie, zemřel morem při dobývání Neapole l. 1191.

Po něm nowé rozbroje w Čechách a hanebnější předešlých. Větší část národu prohlásila se pro Wácslawa II. syna Soběslawa I, co nejstaršího Přemyslowce, druhá strana pak Přemysla Otakara, s nímž se také spojil bratr jeho, Jindřich Břetislaw, biskup Pražský. Nemohauc wšak wypuditi Wácslawa z Prahy, strana tato požádala císaře Jindřicha o rozhodnutí, jemuž biskup Jindřich slíbil 6000 hřiwen stříbra, jestliže wéwodství české udělí Přemyslowi. Jindřich cizí zboží rád prodáwal, a poslal praporec wéwodství českého Přemyslowi, s příkazem, aby se Čechowé nowému knížeti poddali. Tak hluboko tito již poklesli, že proti hanebné porobě této neměli odporu! Wácslaw, nemoha se déle držeti opustil wlast, a Přemysl Otakar přewzal wládu (1192). Když wšak slíbenau summu peněz, za niž se byl biskup zaručil, císaři wyplatiti se zpěčowal, spojil se císař s biskupem proti němu, dal tomuto samému wéwodství české w léno, a wyprawil jej s welikým komonstwem do Čech. Zde se ukázala hanebná podlost tehdejší šlechty české w celé své oškliwosti; wšickni láli na hrdost lakomého biskupa, wšickni Otakarowi neporušitedlnau slíbili wérnost; když pak wojska se setkala u Zdic, přeběhli wšickni k biskupowi, a Přemysl opuštěn musil prchnauti do Prahy. Zde jej bránil wérnější lid po pět měsíců, snášeje těžké obležení, až pak sám, wida nezbytí, od boje upustil.

Nyní tedy (1193) byl biskup Pražský *Jindřich Břetislaw* spolu knížetem českým. Wláda jeho měla býti wzorem dokonalosti pro světské wládce; než bohužel, ničehož o ní není známo, kromě že na rozkaz císařův poplenili dal Míšeň, a tažení křížowé před se wzal, ale newykonal. Želeje

laupeží od wojska swého w Míšni spáchaných zemřel we Chbě l. 1197. Tu zwolili stawowé Wladislawa, mladšího bratra Přemyslowa, za knížete, nedůwěřujíce se powolati Přemysla, jehož byli nedáwno tak hanebně zradili. Než Wladislaw dobrowolně postaupil trůn staršímu bratru swému, a tak se zase dostal na trůn *Přemysl Otakar I,* s nímž počíná slawnější doba české historie.

Ústawy duchowní po králi Wladislawowi I w Čechách wzniklé byly kláštery Cisterciácké w Hradišti (1177) a Oseku (1196), Praemonstratské w Milewsku (1184) a w Teplé (1197), kteryžto založil Hroznata, syn hraběte Sezimy, pak křižownícký na Zderaze (1190). Na Morawě powstaly týmž časem klášter panenský w Kaunicích (1181), Praemonstratský w Lúce a w Mostu (Bruck) u Znojma.

p) Král Přemysl Otakar I (1197—1230).

Práwě toho času, když Přemysl wládu říše české přewzal, weliká byla w Němcích roztržitost o císaře; nebo jedna strana wywolila na císařství Filippa šwabského, druhá Ottu saského. Oba tito císařowé požádali Přemysla o pomoc, oba králowstwí a odměnu welikau jim slibujíce. Přemysl se ujal Filippa, k jehož straně stáli také bratří Přemyslowi, Wladislaw morawský a Adalbert, arcibiskup Salzburský, od císaře Fridricha opět w dioecezí swau dosazený. Sebraw wojsko zprowázel Filippa do Mohuče ku korunowání, a když na té cestě do města Bopartu přijeli, tu císař Přemysla korunowati dal na králowstwí české, ustanowiw, aby země česká na budaucí wěčné časy byla nezrušitedlným králowstwím (1198). *) Po zapuzení Otty nawrátil se Přemysl do Čech, a když se přibližowal ku Praze, jel w čele wojska w krásné zbroji, maje zlatau korunu na hlawě; proti němuž biskup Daniel se wšemi pány a kněžími uctiwě wyšedše, s welikau sláwau na hrad Pražský jej uwedli. Po smrti Filippowě dopomohl Přemysl Fridrichowi II snažným přičiněním swým k císařstwí, začež mu Fridrich přiřekl horní Lužici, a zemi českau oswobodil ode wší odwislosti od říše německé, tak že se od této doby počítati může zase úplná

*) Dle Palackého stalo se to w Mohuči.

samostatnost říše české (1214), a Přemysl skwí se w dějinách českých co obnowitel její. Aby pak pro budaucnost samostatnost tato neurčitau poslaupností wíce nemohla býti zrušena, powolal král sněm stawů, na němž řád staršinstwa od Břetislawa I uwedený zrušen, a nawždy w Čechách ustanoweno a od císaře potwrzeno prworozenstwí (1216). Václaw, nejstarší syn Přemyslůw, hned wyhlášen za čekance koruny, a ještě za žiwobytí otcowa od arcibiskupa Mohučského korunowán.

Tak zwelebené a upewněné královstwí řídil Přemysl maudře a mocně. Chtěje rowně rozděliti břímě, uložil daně také kněžstwu, které dekretály papežskými proti wšem berním se hájilo. Ondřej, biskup Pražský, proto na Čechy klatbu položil (1217), zakázaw po celém královstwí služby boží a přisluhowání swátostmi, což se wšude zachowáwalo, kromě na Wyšehradě, poněwadž kapitula Wyšehradská toliko papeži samému byla podřízena. Z toho powstáwaly rûznice mezi lidem, které chtělli Otakar zameziti, musil se s biskupem smířiti, načež od legata papežského klatba zrušena. Ostatně bylo panowání Přemyslowo pokojné a šťastné, a wlast jej wždy hlásati bude mezi swými oswoboditeli a zwelebiteli.

q) Král Wácslaw I (1230—1253).

Po smrti Přemyslowě uwázal se Wáclaw I, již korunowaný, bez odporu w královstwí české, na němž i od císaře Fridricha II se wšemi práwy a swobodami otce swého i jakožto češník a wolenec říše Římské jest potwrzen. Za to pomahal císaři táhnaucímu na Fridricha, odbojného wéwodu rakauského, kdežto zwláště českau mocí Rakušané podrobeni (1237). Když wšak se Wídeň wzdala, a císař, čeho žádal, wywolení totiž Konráda syna swého na královstwí německé, obdržel, stál na tom, aby mu Wácslaw hrady a města Flos a Parkštein postaupil, které Čechowé w říši drželi. Což když Wácslaw učiniti nechtěl, zrušena swornost, a král český přestaupil k odpůrcům císařowým, s Fridrichem rakauským se spojiw. Wéwoda slíbil za pomoc českau postaupiti Wácslawowi Rakausy až po Dunaj; když wšak cíle swého došel, když mu rukau českau celé Rakausy byly wybojowány a Wídeň otewřena, zrušiw slib swůj, Wácslawa

zase proti sobě popudil a mstícího se jen zasnaubením Gertrudy, synowkyně swé, domnělé dědičky Rakaus, za Wladislawa, syna Wácslawowa, smířil zase (1240). Strašliwé nebezpečenstwí, které se nyní walilo na Ewropu, zjednalo smír w ulekané říši. Diwocí Tatarowé, popleniwše Rus, Polsko, Uhry a poraziwše wojsko křesťanské u Lehnice, stáli na hranicích českých, jako černé mračno, w němž strašné krupobití zdaleka hučí, strach smrtelný ustrnutým obywatelům. Odwrátiti pohromu ode wlasti byla prwní péče Wácslawowa; hranice slezské opatřeny zásekami a wojskem silným postaweným u Kladska; když pak Tataři, nemohauce proniknauti tudy, skrze Lužici do Čech chtěli wpadnauti, Čechowé porazili je (1241), načež oni do Uher ke swým odtáhli. Kterak na té cestě Morawu potopili a hrdinstwím Čechů na hlawu poraženi a potřeni byli, o tom doleji bude powěděno.

Oswobodiw Wácslaw udatností českau Ewropu od pohromy tatarské, jal se opět jednati o říšské záležitosti. Wiléma hollandského proti císaři zwoleného mocně podporowal, s čímž pak nespokojeni jsauce páni čeští, nabádáním císařowým proti Wácslawu powstali, a učiniwše sjezd na hradě Pražském, syna Wácslawowa, Přemysla, zwolili za krále. Nastala wálka mezi otcem a synem. Odbojník osadil hrad Pražský, a dobýwal měst králi oddaných, dříwe než tento z Morawy s dostatečnau silau se mohl nawrátiti. Již bylo na tom, aby Wácslaw postaupil korunu, w tom pohrůžky papežské a Wilémowy odbojnau stranu králi smířily, a wěrná Praha mu otewřela brány, jejíhož příkladu brzo celá země následowala. Nemoha se déle držeti na hradě Pražském, pokořil se Přemysl otci, jenž mu welikomyslně odpustil, a Morawu mu udělil w držení (1249).

r) Přemysl Otakar II (1253—1278).

Nejwyšší moci, sláwy a znamenitosti dějepisné dosáhla říše česká za panowání *Přemysla Otakara II*, syna Wácslawowa, od něhož, ač jen na krátký čas, na stupeň prwní mocnosti w Ewropě powýšena.

Ještě za dnů Wácslawa, otce swého, nabyl Otakar Rakaus a Štyrska, když smrtí wéwody Fridricha Bojowného,

padlého w bitwě proti Uhrům, rod Babenberský wyhynul (1246). Již prwé byla sice Gertruda, neť Fridrichowa, domnělá dědička Rakaus, prowdána za králewice českého Wladislawa, prworozence Wácslawowa, pročež bohaté toto dědictwí k Čechám mělo připadnauti; ale po brzké smrti králewice tohoto císař Fridrich Rakausy potáhl ku koruně císařské, dílem jakožto propadlé léno říšské, dílem prawem dědičným Markéty, sestry Fridricha Bojowného, která prowdána byla za syna jeho, krále Jindřicha. Po pádu rodu Hohenštaufského pokaušeli se o Rakausy okolní knížata; mezi nimiž zwláště Otto, wéwoda baworský, kterýž válečně do horních Rakaus wtrhnul, ale od Wácslawa wpádem do Bawor přinucen k odtáhnutí. Konečně stawowé rakauští, aby wlast swau mocným ramenem zprostili záhubných nápadů, wywolili Otakara českého za swého wéwodu (1251), a dali mu onu Markétu, po králi Jindřichowi owdowělau, za manželku, s níž obdržel právo dědičné nejen k Rakausům, ale i ke Štyrsku. Stawowé štyrští wywolili sobě nicméně pána jiného, Jindřicha baworského, Bely IV krále uherského zetě, jejž ale milostný tchán tento wypudil, a sám se Štyrska zmocnil, načež co zastánce práwa Gertrudy, k němu se utekší, také proti Otakarowi válku zdwihl, chtěje opanowati i Rakausy. Zhaubnými wpády diwokých Kumanů, Uhrů a spojených s nimi Polanů, Rusů i Baworů, drancowány strašliwě Rakausy a Morawa, až konečně mír učiněn, a Štyrsko rozděleno, tak aby sewerní část náležela Otakarowi, jižní Belowi (1254).

Otakar dosednuw na trůn, pečowal přede wším o to, aby mocnost králowskau, již ondy sám we spolku s odbojnau šlechtau proti otci swému pomáhal ztenčiti, zase powýšil a upewnil. K tomu wedl trojí prostředek: nawrácení zastawených statků komorních, proměnění starobylé správy župní a založení swobodného stawu městského, na němžby mocnost králowská proti swéwoli welmožů nalézala pewného základu a obrany. K tomu konci mnozí z rytířstwa, jimž byl král Wácslaw za prokázané služby zastawil statky komorní, přinuceni jsau, je wydati, od ostatních jsau zpět wyplaceny. Místo starobylých županů (purkrabí čili kastellanů), jimž náležela w jejich okresích (žu ách) moc weřejná i wojen-

ská, obyčejně jen z wysoké šlechty wybíraných, utwořil Otakar množstwí purkrabí menších, kteří zase Pražskému nejwyššímu purkrabí byli podřízeni, čímž se mocnost oněch rozdrobila a wláda saustředěna w ruce králowě. Podobně podřídil Otakar také saudy krajské (cúdy) přední cúdě Pražské, kteráž se tudy stala nejwyšším saudem zemským, zastáwajíc také místo appellací. Saudcowé a přísedící byli zde páni a rytíři z celé země od krále k tomu ustanowení, a sice páni při wětším a rytíři při menším saudu zemském. W každém kraji ustanoweni tři muži stawu panského a tři rytířského za poprawce, jimž bylo pečowati o weřejnau bezpečnost a nálezy cúdy nad winníky wykonáwati. Každá cúda wedla desky saudní, do nichž se zaznamenáwala saudní jednání, a k nahlédnutí každému se otwíraly. Z těch powstaly u cúdy Pražské důležité dsky zemské, do nichž pak i statky a nálezy sněmů zemských byly wtahowány. Nejsnažnější péči měl Otakar o zakládání a rozmnožowání měst, o utwoření stawu městského, neodwislého od šlechty a jen králi poddaného. Že se snažil nade wšecko jiné země swé ozdobiti pewnými městy, a proti nepřátelům wnitřním i zewnějším opatřiti, wyznáwá w každém zakladacím listu, královská města, rozšířená starší i nowá, jako Budějowice, Žitawa a Hradiště, za něho obdržela swůj počátek. Města tato měla swé zwláštní wýsady a práwa, řízena jsauce královským podkomořím s přednostami z prostředu swého wolenými. Do nich powoláni byli osadníci z Němec; ano celé kraje, jako Loketsko, Trutnowsko, Kladsko jimi osazeno. Čechowé na některých místech, jako w Praze na Malé straně, přinuceni Němcům ustaupiti. Činil-li to Otakar pro wětší wzdělanost nebo průmyslnost německau, newí se; činil-li to wšak proto, aby sobě na Němcích získal důwěry a podpory, welice se w tom omýlil.

Upokojiw a spořádaw říši nastaupil Otakar na žádost papeže Innocentia IV tažení křižácké proti pohanským ještě Prusům, jichž rytíři řádu německého, powoláni od Konráda wéwody mazowského (1226), potud ještě krwawým mečem swým na wíru křesťanskau obrátiti nemohli. S wojskem 60,000 křižáků silným wtrhnul času zimního, když řeky a bařiny zamrzly, do země pruské, zničil swatyni

www.libtool.com.cn

jejich na poli Romowém, kde ondy sw. Wojtěch byl zawražděn, a w krwawém boji Prusy poraziw, ku křestu je přinutil (1255). Zemi podrobenau odewzdal rytířům německým, a pro bezpečnost dal wystawěti pewný Kralowec, hlawní město wlastního Pruska až podnes.

Tažením tímto nabyl Otakar dle ducha tehdejších časů weliké zásluhy a sláwy, což se brzy jewilo tím, že mu po zahynutí rodu Hohenštaufského a po smrti Wiléma hollandského wolencowé korunu německau podáwali (1256). Otakar jí wšak nepřijal, nýbrž obětowal hlas i pomoc swau Richardowi z Cornwallu.

We válce s Bawory, powstalé skrze arcibiskupa Salzburského, sestřence Otakarowa, zatměla se sláwa krále českého; neb se pod wojskem jeho, když ustupowalo, most probořil u Mühldorfa, a mnoho Čechů zahynulo (1257).

Tím jasněji ale wyswítala hwězda wítězosláwy české w obnowené na to válce s králem uherským. Pánowé štyrští, nespokojeni jsauce s wládau uherskau, wypudili Uhry ze swé wlasti, a hledali pomoci proti nim u Otakara. Z toho mezi králem uherským a českým wznikla válka, a oba wšecku sílu swau proti sobě wynaložili. Belowi uherskému přišli ku pomoci: Boleslaw wéwoda Krakowský, Rastislaw Mstislawič, wéwoda Haličský, zeťowé jeho; dále Daniel Romanowič, král ruský a kníže Kyjewské, se synem swým Lwem, od něhož Lwow založen; pak wšickni s korunau uherskau spojení národowé: Chorwati, Srbowé, Bulhaři, Kumani čili Plawci; ano i Turci a Tataři poslali pomoc, takže se válečná moc krále uherského wztahowala na 140,000 bojowníků. Proti nim postawil Otakar sto tisíc mužů z wětší části z wlastních zemí swých, dílem pluky pomocné, ježto mu přiwedli swatowé jeho, markrabí Otto braniborský a Jindřich mišenský, pak strýcowé, Jindřich Wratislawský, Wladislaw Opolský, též Oldřich a Filipp, wéwodowé korutanští. Jádro wojska bylo sedm tisíc jezdců českých, od hlawy až do paty i s koňmi w železo oděných, ježto wedl Jaroš z Poděhus, nejwyšší purkrabí. Wojska se rozložila na obojím břehu řeky Morawy, kde padá do Dunaje, bliž městyse Kressenbrunna, a když se neodwažowali jedni na druhé přes řeku uderiti, dlauho nečinně proti sobě ležíce,

wyslal Otakar k Belowi, aby buď wojsko české bezpečně přejíti nechal, nebo swé na tuto stranu na pole Morawské přewedl, kdežby poctiwý boj mohl sweden býti. Bela zwolil přejíti, i učiněno přímění na dwa dni, w nichž wojsko uherské wolně přejíti mohlo, třetí pak, den sw. Markéty (13 Července 1260) měl boj se začíti. Ale Štěpán, mladší král uherský, udeřil proti smlauwě již den předtím na české wojsko k boji nepřiprawené, hodlaje Otakara samého u prostředu wojska přepadnauti. Rychle wšak král český wojsky swé sešikowal; náhle ozářilo slunce prapor sw. Wácslawa u wojště českém, a posíleni důwěrau, se zpěwem: „Hospodine pomiluj ny“ wrazil klín železných oděnců na oblak diwokých Kumanů, rozrážejíce pádným mečem rojící se tlupy jejich. Štěpán sám těžce raněn; tu zmatek, autěk a porážka Uhrů wšeobecná; osmnácte tisíců jich padlo na bojišti, čtrnáct tisíc ztopilo se w Morawě; po hrázi z mrtwol skupené přešli Čechowé řeku, wzali celý tábor uherský, a dosáhše úplného wítězstwí, stíhali rozplašené zbytky uherského wojska až ku Prešpurku. Tu prosil Bela o pokoj, jejž mu Otakar pod tím udělil, že se Štyrska i Korutan docela odřekl. Swazek příbuzenstwí měl nowý mír tento upewniti; Bela, mladší králowic uherský, zasnauben s Kunigundau, dcerau Otty braniborského, swata Otakarowa. Na památku tohoto wítězstwí založil Otakar klášter Cisterciácký w Čechách, nazwaný Zlatá Koruna, a na bojišti w dolních Rakausích město Marchek.

Weliká byla sláwa Otakarowa po welikém wítězstwí nad Uhry; Tataři sami králem železným w bázni jej nazýwali, ostatní pak národowé zlatým, pro weliké bohatstwí a štědrotu králowskau. Nemaje wšak žádných dědiců z lože manželského, jimžby odkázati mohl swau korunu, dal se od neplodné již Markéty se swolením jejím i papežským rozwésti, a pojal Kunigundu, sličnau wnučku krále Bely za manželku, s níž se w Praze u weliké sláwě dal korunowati (25 Prosince 1261). Praha nemohla weliké množstwí hostí ze wšech zemí ku korunowání přišlých obsáhnauti, pročež wystaweno rychle na Letné mezi Bubenčem a Holešowici město dřewěnné, kdežto jak wznešení hosté tak i lid domácí dwa dni skwostnými hody častowáni. Mnohem skwost-

nější a nádhernější ještě byly svatební hody, jež wystrojil Otakar neti své Kunigundě zasnaubené uherskému kralowici (5 Října 1264). Na rowinách dolnorakauských, kde Fiša padá do Dunaje, rozbit weliký tábor ze skwostných stanů, mezi nimiž uprostřed jeden na spůsob chrámu wznešený, pokrytý zlatoskwaucími čalauny, w němž u přítomnosti králů, wéwod a biskupů oddawky se wykonaly. Sličnau newěstu ozdobowal zlatohlaw, zlatými obrazy protkáwaný, pás a diadem leskly se drahými kameny nesmírné ceny. Na to pasowána mnohá knížata od Otakara na rytířstwí, prowáděny slawné kolby, a mnoho tisícůhostí ze wšech krajin okolních častowáno při hodech královských. Po wšech zemích rozhlásila se powěst o mocnosti, bohatstwí a štědrotě krále českého. Stálť nyní Otakar na nejwyšším stupni moci a sláwy své; neb také Korutany s Istrií dědictwím mu připadly; a wládlo žezlo jeho od Krkonošů až k moři Sinému (Adriatskému). Nazýwal se z boží milosti králem českým, wéwodau rakauským, štyrským a korutanským, markrabím morawským a pánem krajinským, windickým a Chebským, později též Pordenonským (Pordenone, portus Naonis w horní Italii.) Králowstwí české bylo toho času nejmocnější, dwůr Otakarůw nejskwělejší w Ewropě. Země česká oplýwala bohatstwím na drahé kowy; obchod a průmysl radostně zkwétal we městech nowě založených, rozšířených a hrazených, wědy a krásná umění rozwíjely se, rolnictwí se lepšilo a zmáhalo, když král sedlákům udělil práwo zákupné, aby mohli dědin swých proti jistému úroku wolně požíwati neb také je prodati. Blažené mohly býti Čechy pod wládau tak maudrého, sprawedliwého, nábožného a mocného krále; přednosti wšak budí záwist, a ta se spojila s ošemetnau zradau, aby slawnau budowu jeho zničila a pohřbila jej samého w jejích zříceninách.

Když po truchliwém pádu rodu Hohenštaufského, jenž byl zahynul w zápasu swrchowanosti císařské s mocí papeže a knížat, říše německá upadla w newládu; když i Richard anglický, od některých knížat i od Otakara uznaný, zemřel: wywolili knížata říšská za krále německého Rudolfa, hraběte z Habsburka, pána udatného a maudrého, na země wšak chudého, aby nemaje moci wlastní, kní-

žatům snáze byl po vůli (1273). Nechtě býti pauhým nástrojem mocných a swéwolných knižat, wynasnažil se Rudolf přede wším, aby dosáhl dosti znamenitých zemí domu swému, jimižby důstojenstwí císařskému zjednati mohl větší wážnost; a k tomu se mu přede wším naskytowaly země rakauské, jež dle žádosti knížat, Otakarowi záwistiwých, již před wywolením zawázal se králi českému odejmauti. Wěda to Otakar, nechtěl Rudolfa za krále německého uznati, protože ještě žiw byl Alfons castilský; začež ponuknutím nepřátel, zwláště purkrabí Normberského, Fridricha z Hohenzollern, dán do klatby říšské a wšech zemí swých odsauzen (1275).

Nezbýwalo králi českému nic jiného, nežli zbraní bezauhonné právo swé hájiti, a bylby je nepochybně obhájil, kdyby se s nepřátely nebyla spojila zráda přátel i wlastních poddaných. Štyrsko a Rakausy, kromě wěnného města Wídně a Korneuburka, odpadly od krále, a když se Otakar na wýšinách Tepelských položil, aby chránil Čechy proti nápadu wojska říšského, směřujícího ke Chebu, opustil stranu jeho wéwoda baworský, a přidaw se k Rudolfowi, za přislíbení horních Rakaus otewřel mu cestu do této země po Dunaji. Otakar, wida se zrazena přítelem swým, chwátal s Čechy swými do Rakaus, aby spojení Němců s pomocnými jim Uhry zamezil a obležené Wídni přispěl ku pomoci. Jak ale z Čech wytáhl, powstali proti němu zrádcowé domácí, nejmocnější dwa rodowé šlechty české, Risenberských totiž a Wítkowců, jejichž hlawa byl Záwiše z Falkenšteina, neb jak wůbec slowe, z Rosenberka. Již dáwno hrdí pánowé tito těžce to nesli, že zwýšením moci králowské a wzbuzením stawu středního za Otakara moc jejich wíc než prwé byla obmezena, a slíbili podtají Rudolfowi swau pomoc, sami jej proti králi a wlasti swé wyzywajíce. Králi, se wšech stran obklopenému hanebnau zradau, nezbýwalo tedy nic, než jednati o pokoj; w němž země rakauské postaupil Rudolfowi, a dědičné země, Čechy a Morawu, od krále německého w léno přijal (1276). Ale i natom ještě nepřátelé Otakarowi nepřestali; i w Čechách samých měla welebnost králowská býti ztenčena, a odbojníci proti králi swému podporowáni. Takowé hany Otakar nemoha snésti, když wšecky oběti pro

www.libtool.com.cn

zachowání pokoje byli nazmar, chopil se ještě jednau meče, aby se buď sprostil poroby, nebo zahynul. Sledowán žalostnau předtuchau wěrných Čechů swých, wyprawil se s wojskem českým a morawským podruhé proti nepříteli, tam kde stojí Marchek, pomník slawného wítězstwí jeho nad Uhry. Ale proti stotisícům spojených Němců a Uhrů nemohl postawiti než as 30,000 mužů, a to z weliké části ještě nezběhlých we zbrani a pod wůdci nejistými. Nicméně boj přijal. Budějowice a Praha! bylo heslo Čechů; Řím, Kristus! heslo wojska Rudolfowa. Statečně bojowali Čechowé, wraziwše do prostředu nepřátel, a nade wšecky wynikal Otakar sám hrdinskau zmužilostí w přehrozné seči; již se kácel prostřední šik nepřátel, již naděje kynula k wítězstwí; tu zradil pána a krále swého w rozhodné době Milota z Dědic, nejwyšší komorník země morawské, s wojskem morawským pozadu postawený; kterýž wolán byw od něho do boje, dal se na útěk, prawě, že bitwa je ztracena. Hanebným zločinem tímto byla porážka Čechů newyhnutedlná; nedbal wšak Otakar útěku ani své ochrany, nechtě přežíti sláwy swé; nébrž se zástupem wěrných swých wrhnul se do nejlítějšího dawu bitwy, chtě hrdinsky dokonati žiwot swůj. Tu padl pod ním kůň jeho; zemdlený obsypán zástupem nepřátelským; skwostná zbraň s něho strhána, a Berthold Šenk z Emmerberka, rytíř rakauský, jehož bratra Otakar pro zločinstwí byl kázal odprawiti, z pomsty jej bezbranného proklál kopím swým, a sedmnácti ranami druhowé hanebnosti hrdinu královského zawraždili (1278). Porážka Čechů byla úplná; 12000 padlo jich na bojišti, množstwí zajato, a slawná Otakarem říše česká zbořena.

Neměla snadno žádná porážka tak zlých následků pro celau zem, jako tato Otakarowa. Země česká, hlawy své a mocné prawice zbawena, stala se kořistí diwé bezwlády, která ji, nedáwno ještě tak bohatau, slawnau a nepřátelům hroznau, uwrhla w chudobu, poníženost, mdlobu a bídu. Wáclaw syn Otakarův, jediný dědic mužský z rodu Přemyslowa, byl teprw sedm let stár, aniž určeno, kdo býti má jeho poručníkem. Králowá k tomu zwolila císaře Rudolfa samého; odporowali wšak pánowé čeští, nawrhujíce

k tomu Ottu Braniborského, stryce Otakarowa. Po wítězstwí nad Otakarem wtrhnul Rudolf do Morawy, a opanowaw tuto zemi, přitáhl w podobném úmyslu do Čech bez odporu až ke Kutnéhoře. Tu teprw sebrali páni čeští wojsko k obraně zemské; jimž i Otto Braniborský se zástupem oděnců přispěl ku pomoci, a položil se táborem u Kolína. Nepřišlo ale k boji, nýbrž smlauwa zjednána w Čáslawi, dle kteréž Otto učiněn poručníkem mladého Wácslawa a správcem země české na pět let, a Morawa na týž čas ponechána Rudolfowi. Ku pojištění míru uzawřen dwojnásobný sňatek manželský mezi dětmi královskými; Wácslaw oddán s Guttau, dcerau Rudolfowau, Aneška pak dcera Otakarowa s Rudolfem, synem císařowým, ač byli oni teprw osmiletí a tito dwanáctiletí. Správa braniborská památná jest co nejsmutnější doba w dějinách českých. Lakotný Otto považowal poručnictwí za wýnosné právo, a zemi českau za bohatau kořist swau; poklady chrámowé dal wylaupiti a do Braniborska odwezti, královau i s Wácslawem dal w Praze násilně jíti a na Bezděz wěziti; Wácslawa pak dokonce ze země wen odwezl, a beze wšeho wychowání i nauzi jej nechal trpěti. Sám z Čech odešed, zanechal wládu Eberhardowi, biskupu braniborskému, jehož lid plenil zemi a drancowal, jen slídě po kořisti. K tomu přišla neúroda weliká, z níž hlad a nákažliwá nemoc, která 600,000 lidu w Čechách zachwátila (1281). Konečně se někteří páni čeští sjednotili, Braniborce porazili, a učinili s ním smlauwu, dle kteréž cizozemci z Čech wypověděni a wláda odewzdána Tobiáši z Bechyně, biskupu Pražskému, s Děpoldem z Risenberka, nejwyšším komořím. Králewice Wácslawa slíbil Otto Čechům nawrátiti, obdržew patnáct tisíc hřiwen stříbra za poručnictwí; neučinil wšak toho, až se mu Čechowé nadto ještě dwacet tisíc hřiwen dáti zawázali, za něž mu mnohá města a hrady w Čechách zastaweny. Králowá matka byla mezi tím z Bezdèze prchla, a obrátila se do Morawy, kdežto w užíwání obdržewši krajinu Opawskau we Slezsku, tajně se zasnaubila se Záwišem z Rosenberka, zrádcem swého manžela.

www.libtool.com.cn

s) *Wácslaw II (1283—1305).*

S newýslownau radostí wítali Čechowé dwanáctiletého Wácslawa, když se wracel konečně z wazby braniborské po dlauhém taužení do Prahy (24 Května 1283). Byltě poslední ratolest kmene Přemyslowa, na němž s taužebnau radostí tkwěli zrakowé národu w té naději, že laskawě a šetrně opatrowán, krásně wzroste, a mohutný peň Přemyslowský znowa rozkládati se bude w širostinnau korunu. A nemýlil se národ w této naději; neboť za wlády Wácslawowy říše česká netoliko se zase zotawila, ale i rozšířila a zwelebila. Nezdědil sice Wácslaw wznešeného ducha po swém otci; z mládí byw zanedbán, neuměl z počátku wlády ani psáti ani čísti; na těle i na duchu byl slabý, bázliwý a podezřiwý, jinak ale dobrotiwý, nábožný, sprawedliwý, a w péči o wšeobecné dobré welmi swědomitý. Národ a šlechta, pocítiwše tak těžký trest za neswornost a odbojnictwí, k jinochu královskému wěrněji přilnuli, podporujíce radau a skutky dobrau wůli jeho; a množstwí šťastných okolností spojilo se k tomu, že Wácslaw korunu českau zase mohl oslawiti, ano ještě jiné dwě k ní připojiti. Prwní z těchto šťastných okolností byla, že mladý král hned z počátku maudrými rádci u wládě byl podporowán. Tito byli nejprwé biskup Tobiáš a Burkhard z Janowic, zwláště pak císař Rudolf sám, jenž, pokud žiw byl, zeti swému přispíwal důležitau pomocí, dobrotiwě a laskawě, jako k wlastnímu synu se maje. Záwazek pánů českých Ottowi braniborskému učiněný císař zrušil, jakožto nepráwě wynucený, čímž města do zástawy daná zase koruně české nawrácena. Prwní pak místo w raddě královské a náčelnictwí u wládě zastáwal Záwiše z Rosenberka, manžel králowé Kunigundy, jížto Wácslaw, laskawě u sebe přijaté, powolil sňatek s pánem tímto weřejně slawiti. Chwalitebně sprawowal zemi wýtečný Záwiše, jak wzdělaností tak hrdinstwím proslawený; ale mnohonásobní nepřátelé, záwidíce pánu českému jeho wznešenost, u nedůwěrného krále jej osočili, a když králowá Kunigunda zemřela, na místo bywalé náklonnosti nastaupila nenáwist. Záwiše odstaupil do saukromí, pojaw w nowé manželstwí uherskau princeznu; nicméně lstiwě jat a do

www.libtool.com.cn

wězení wsazen, aby wydal hrady a statky po Kunigundě zděděné; což když učiniti se zpěčowal, weden od hradu ke hradu, a před Hlubokau, která se wzdáti nechtěla, odprawen. Pro upokojení swědomí swého wystawěl na to Wácslaw klášter Zbraslawský. — Tak se rozmnožowaly králowské statky, a okolnostmi přízniwými rozmnožowala se také říše. Gutta manželka jeho, dcera císařowa, krajinu Chebskau za wěno přinesla, a markrabí mišenský králi českému za statky Záwišowy postaupil zemi mišenskau. Mnozí pánowé polští Wácslawa zwolili za swého krále; načež wyprawiw wojsko do Polsky, zwal se wéwodau Krakowským a Sudomirským. Wladislawa Lokietka, protiwníka swého, sobě podrobil, a po brzké smrti Přemysla, wéwody Poznaňského, za krále polského korunowán, pojaw dceru jeho Alžbětu po smrti Gutty w manželství. Tak spojeny dwě koruny, česká i polská, na hlawě Wácslawowě, a maudrau správau místodržícího w Polště po dlauhých rozbrojích učiněn pokoj (1300). — Zatím byl císař Rudolf zemřel (1291), po němž za krále německého wywolen Adolf Nassowský, zwláště přičiněním Wácslawowým, jejž byl Albrecht rakauský, syn Rudolfův, urazil swau hrdostí. Smířiw se wšak zase s Albrechtem, pomáhal Wácslaw Adolfa swrhnauti a woliti Albrechta za krále, mocně w záležitosti říše německé wsahuje. Tato mocnost a wážnost krále českého pohnula i stawy uherské, že po smrti Ondřeje III, posledního krále z rodu Arpadowa, Wácslawowi korunu uherskau podáwali, jíž wšak sám nepřijal, nébrž Uhrům za krale ponawrhnul syna swého Wácslawa, jejž oni wywolili a korunowali (1301). Papež wšak Bonifacius III zadáwal sám korunu uherskau Robertu z Anjou, knížeti sicilskému, s nímž císař Albrecht spojiw se, proti Wácslawowi válečně wystaupil. Přitáhl s wojskem drancujícím až ke Kutnéhoře, chtěje se zmocniti stříbrných dolů; od wojska českého wšak poražen a ze země wyhnán. Tu se strojil Wácslaw proti němu do zemí rakauských; ale onemocněw zemřel we 34 roce wěku swého (1305).

Wácslaw II zůstawil po sobě trwanliwau památku w dobré minci krásných Pražských grošů, nejprwé roku 1300 ražených, 60 ze hřiwny čistého stříbra, jejichž cena wnitřní

bez proměny zůstávajíc jmění privatní pojišťowala. Wůbec o wnitřní blaho říše swé Wácslaw wšemožně se snažil; Praha a města česká poznowu se ozdobowala nádhernými budowami, pewnila se twrzemi a hradbami, bohatá jsauce obchodem a řemesly. Wěd a umění wážil si Wácslaw welice, maje učené muže w uctiwosti. Obmýšlel již založiti wysoké školy w Praze; což se mu wšak nepowedlo. Pomocí biskupa Tobiáše rozmnožowal učenost; klášteru Zbraslawskému darowal 200 hřiwen stříbra na knihy; práwa zemská dal nowě spořádati a wydati. Jaké bohatstwí tehdáž bylo w Čechách, objewilo se zwláště při slawném korunowání Wácslawa w Praze, kteréž skwostností, nádherau a welikostí swau wšecko přewýšilo, co podobných slawností potud bylo wídáno. Před Aujezdskau branau wystawen byl tábor s palácem welikým ze dřewa k hodowání knížat skwostně připrawený, jichž weliký počet s nesčíslným komonstwem sjel še do Prahy, tak že bylo jen koňů 191,000. Wšecken lid hodowal po čtyry dni na královské útraty; ze studně na náměstích Pražských prýštila se wína, a pokrmů wyšla takowá hojnost, že jak udáwá sauwěký Petr opat Zbraslawský w kronice swé, toliko za wejce k jídlům 800 hřiwen stříbra z pokladnice královské bylo wydáno. Cena koruny Wácslawowy počítala se na 2000 hřiwen, meč a štít, na němž bílý lew we zlatém poli, ze samých perel složený na 3000; oděw královský byl ze zlatých šupin dělán, wykládán drahými kameny, pás, biret a jiné ozdoby leskly se drahým kamením ceny nesmírné.

t) Wácslaw III, poslední Přemyslowec (1305—1306).

Tři koruny se skwěly na hlawě jediného syna Wácslawowa, sedmnáctiletého Wácslawa III, když nastaupil wládu po otci. Byl králem českým, polským a morawským; Morawa, Míšeň, Lužice, Cheb a horní Slezsko jemu patřilo. Jinoch byl pln žiwota a naděje, postawy krásné, oblíčeje spanilého, smělý, ostrowtipný, w jazyku českém, uherském, německém a latinském wýmluwný; poklad to drahý pro Čechy, kdyby ho byli wíce šetřili a ostříhali. Tak ale padl časně do rukau pochlebníků, kteří jej pokazili, wšem žádostem ohnivého jinocha howíce, ano podněcujíce náruži-

www.libtool.com.cn

wosti, které jej ke vládě učiniti musely neschopným. Oddán jsa lehkowážné smyslnosti, bujarý jinoch nedbal o správu sobě svěřených zemí, štědře rozdáwaje statky královské na ujmu wlasti weselým swým saudruhům. Albrechtowi králi Římskému darowal Cheb a Míšeň, Ottowi baworskému pustil dobrowolně korunu uherskau; jen Polsko Lokietkowi nechtěw postaupiti, válečně proti němu wytáhl. Když wšak za wojskem swým přišel do Olomauce, tu od newěrného služebníka swého, rytíře Kunráda z Potenšteina, Durynka, úkladně jest zawražděn (1306). S ním wyhasl rod Přemyslůw, který w Čechách 584 let panowal, wydaw knížat wládnaucích třímecítma a králůw sedm.

3. Říše polská *).

Asi w polowici dewátého století, s wyhynutím rodu Popelowa a dosednutím na panownickau stolici Piastowce Semowita, počíná se jasnější světlo šířiti na obloze historie polské. W době této w rozlehlém světě slowanském weliké se střídaly události. — Slowané sewerowýchodní, wydáni náběhům Uralcůw i Normanůw, a seslabeni domácími různicemi, uwolili se ku přijetí jednowlády z rukau bojowných knížat warjaho-ruských. Na západu wzrostla říše morawského Swatopluka w podiwu hodnau welikost a sílu, spojiwši, bohužel, jen na krátký čas, četné wětwe slowanské pod jedno žezlo. I w menších krajinách slowanských, w Srbsku, w Chorwatech, Čechách atd. znamenité se dály proměny; jednowláda a křesťanství wšude téměř jednostejně se zmáhaly. — Praudu tomuto nemohli nadlauho odolati Polané, Mazowané, Kujawané, Kašubi, Pomořané, Slezané, Krakowané a jiné wětwe welikého národu Lechůw. Až potud měla každá wětew swá zwláštní knížata, swé zwláštní zřízení zemské. U Krakowanů bylo hlawní město Krakow, kdež někdy bytowali panowníci Lechůw Podtatranských, Horalůw a snad i Chorwatůw. U Polanůw čili Poláků byla přední města Poznaň, Hnězdno, Krušwice, w kterýchž panowali Leškowé i Popelowé, o nichž powěsti nic pewného nepřinášejí. Za posledního Popela, pána mrzkého a nená-

*) Wiz Šafaříkowy Starožitnosti.

widěného, byl vůdcem Semowit, syn rolníka Piasta. Tento Semowit w domácím wzbaurení a powstalých z toho rozmíškách opanowal trůn Popelův, a tím spůsobem zůstaw králem polským (860), počal hranice malého královstwí swého rozšiřowati, uwáděje okolní lidi i krajiny we své poddanstwí. Spojiw tím spůsobem Welkopolsku, Mazowii a Slezsko pod swým žezlem, panowal nad nimi až do l. 891. Leškowi, synowi a nástupci Semowitowu (891—921), připisuje se rozšíření hranic Polsky válkami s Pomořany a Kašuby, podobně i Semimyslowi, nástupci jeho (921—962). Po rozdrobení Morawy připadla Polákům bez pochyby krajina Krakowská, kteráž potom sice byla opanowána od Čechů, brzo wšak zase s Welkopolskau spojena, a při ní potom pořád zůstala. Kterého času Polané poncjprwé wládu swau rozšířili nad Rusíny w Haliči, nejisto jest. Mečislaw čili Měško, syn a nástupce Semimyslův, stal se oblažitelem Polsky přijmutím náboženstwí křesťanského, přičiněním Dobrawky, manželky swé, kněžny české (965). Když totiž ze mnoha žen zploditi nemohl potomstwa, radili mu křesťané, již prwé sem tam w Polště se nacházewší, aby se oženil s křesťankau, ujišťujíce, že nebe tomu manželstwí požehná. Dobrawa, dcera knížete českého Boleslawa I, nechtěla se uwoliti ke sňatku s Mečislawem jinak, leč s wýminkau, aby manžel její i s lidem swým přijal křesťanské náboženstwí. Než kníže nesplnil dřiwe slowa, až jej lahodnost a powolnost manželčina k tomu naklonila. Poznaw učení wíry křesťanské, přijal křest we Hnězdně z rukau českého kněze Bohowida, a není pochyby, že hned wětší částka pánův a šlechty šla za jeho příkladem. Když se počet křesťanů w Polště rozmnožil, založeno w Poznani biskupstwí, stojící pod arcibiskupem Magdeburským (968), jehož prwním biskupem byl Jordan Němec. Již wšak také na Polsku počal se jewiti záhubný německý wplyw. Císařowé němečtí, osobujíce sobě w jalowé pýše swé právo a wrchní panstwí nade wšemi národy země, také Polsku považowali jen za krajinu říše Římské, užíwajíce wšelikých příležitostí, aby ji sobě w skutku mohli podmaniti; Gero, wýchodní markrabě císaře Otty I, zlopowěstný Slowanobijce, opanowaw Lužici za Labem, s Mečislawem se setkal, a zwítěziw nad ním,

donutil jej ku placení daně od krajiny na západu řeky Warty ležící, k níž sobě Němci právo osobili, a tudy k uznání wrchnosti císaře německého ohledem této krajiny. Brzo na to ztratil Mečislaw Malopolsku proti českému Boleslawu II, již tento přiwtělil k Čechám, a mohutný Wladimír Weliký, kníže ruské, wyhlásiw (981) wojnu Lechům, odňal jim města Přemysl, Červen a j. i wytrhnul jim wládu nad Rusíny.

Mečislaw zemřel léta 992, a ztenčenau za něho na wše strany říši polskau zwelebil a powýšil na stupeň až potud nedosažený syn a nástupce jeho *Boleslaw Chrabrý* čili *Weliký* (992—1025). Rus, pod Wladimírem W. náramně se zmáhající přemohl, a zasnaubením swé dcery Swatoplukowi, synu Wladimírowu, pokoj s ní upewnil. Pomoří až po Odru opanowal; od Čechůw Slezsko i krajinu Podtatranskau s Krakowem wydobyl, Uhry w boji pokořil a krajinu slowenskau i ruskau až po Dunaj u Ostřehoma, město Jager, řeku Tisu a město Halič na krátký čas s Polskau slaučil. Smrt swatého Wojtěcha, miláčka swého, na Prusích pomstil, a tělo jeho wykaupiw zprowodil do Hnězdna, kteréž když císař Otto II přišel nawštíwit, jat jsa spaniloství, sláwau a wlídností Boleslawowau, udělil mu titul králc, a na znamení přátelstwí sňatau s hlawy swé korunu na hlawu jeho postawil (1000). Po smrti téhož Otty wedl wálku welikau s Jindřichem IV, we kteréž wítèznau zbraní proniknuw až k řece Labi a Sale, Lužici, Míšeň, Čechy i Morawu opanowal, a w Praze druhau stolici swého panstwí hodlal zaraziti. Nemoh wšak krajin těchto udržeti w moci swé, připojil ku Polsku smlauwau w Budišíně uzawřenau částku Morawy, Slezsko a Lužici (1018). Po smrti Wladimíra W. knížete ruského nesworné syny jeho několikráte pokořil, a dobyw Kyjewa, uwedl sobě Rusy w powinnost. Na zpátečním tažení swém opanowal hrady Červenské čili potomní Červenau Rus. Rozšířiw takto hranice mocnářstwí swého od Dněpru k Labi, od Baltického moře až po Dunaj a Tisu, sám o swé wůli a moci nedlauho před smrtí swau dal se pomazati a korunowati na. králowstwí (1025).

Církew křesťanská od otce jeho w Polanech založená nalezla w něm mocného obránce a horliwého opatrownika: za jeho panowání již dáwno wiklající se pohanstwí na

Polště dokonce wywráceno a wyhlazeno jest. Za něho založeno arcibiskupství we Hnězdně, jehož prwním arcibiskupem byl Radim čili Gaudentius, bratr sw. Wojtěcha. Metropoli Hnězdenské podřízeno čtwero biskupství: Kolobřežské na Pomoří, Wratislawské, Krakowské i Poznaňské, čímž církew polská k welikému prospěchu země učiněna jest od ciziny neodwislau. Ale po smrti Boleslawa Chrabrého stala se Polska diwadlem ustawičných rozbrojů domácích, pocházejících z rozdělowání říše mezi rodinau knížecí, právě tak jako se dálo w říši české. Různic těchto užíwali Němci, Čechowé, Uhří, Rusowé a jiní národowé okolní, chtíce buď rozmnožiti se polskými krajinami, buď oswoboditi se od poddanosti polské. Hned synowé Boleslawowi, *Otto* a *Měško* (Mečislaw), potýkali se o wládu; Otto zapuzen, Měško powýšen. Ale Němci i Rusowé powstali proti němu; musil prchnauti, a Otto zase dosazen, uznaw německau wrchnost. Když ale pro krutost swau brzo byl zawražděn, dostal se Měško zase na trůn, postaupiw Lužici a Slezsko, a slíbiw Němcům roční daň 500 hřiwen stříbra.

Po něm (1034) úplná newláda w Polště, jíž *Kazimír*, syn jeho, z kláštera na trůn dosazený pomocí ruskau i německau se snažil odolati. *Boleslaw II* (1058) wedl šťastné wálky s Prusy, Uhry, Čechy i Rusy, uchopiw mocnau rukau žezlo polské. Ale rozbroj s duchowenstwem uwrhnul Polsku w nowau záhubu. Nebo když Stanislaw biskup Krakowský krále wložil do klatby, zawraždil jej rozlícený král při oltáři, načež celá Polska od papeže klatbau ohromena, a Boleslaw, nejsa wíce doma jist žiwotem, utekl do Uher. Opět hrnuli se se wšech stran nepřátelé Polsky, jež bratr Boleslawův, *Wladislaw*, se škodau říše hleděl smířiti. Wzpaura Zbihněwa, přirozeného syna jeho, a rozdělení říše ještě za žiwobytí otcowa slabost jeho dosti oswědčují.

Po smrti *Wladislawa I* (1102) nastaly rozbroje mezi Boleslawem a Zbihněwem bratřími, jimž Polska byla rozdělena. Zbihněw popudil Čechy a Němce proti Boleslawowi do zbroje, ale Boleslaw III, přijmím *Křiwoustý*, udržel se zmužilostí swau a obratností, a Zbihněw wyhnán. Pokořiw Rus, podmanil Boleslaw Pomořany, a přinutil je ku přijetí křesťanstwí. Polska sesílena mocnau rukau jeho, oslabla po

sejití Boleslawa (1138) nowým rozdělením říše mezi čtyry syny jeho. Wladislaw II, jemuž připadlo Slezsko a Krakow, měl co nejstarší nad bratry swými swrchowanost, byl wšak od nich přemožen a wyhnán, načež druhý bratr, Boleslaw IV, swrchowanost obdržel. Ale císař Fridrich I, háje Wladislawa, Polany přemohl, a přinutil Boleslawa k pokoji, w němž synům Wladislawa, mezi tím zemřelého, postaupiti musil Slezsko. Od té doby zůstalo Slezsko od Polsky nawždy odtrženo, stojíc pod knížaty těmito z rodu Piastowa, a opětným rozdělowáním rozdrobilo se na mnohá malá knížetstwí od sebe neodwislá, až se za Karla IV dostalo ku koruně české.

Boleslaw panowal až do r. 1173, a po něm nastaupil wládu třetí bratr *Měško III;* syn pak Boleslawův, Lešek, zdědil Kujawii a Mazowii. Brzo wšak swržen Měško od strany nespokojené, která čtwrtého bratra, *Kazimíra*, na trůn powýšila. Kazimír přemohl Prusy, a přinutil je ku placení roční daně (1192), a smrtí Leškowau Mazowie připadla k Welkopolště.

Ale krwawí rozbrojowé mezi rodem knížecím w roztrhané Polště byli bez konce. Po smrti Kazimírowě (1194) opět Měšek III o wládu se pokaušel, ale přičiněním duchowenstwa powýšen *Lešek*, nejstarší ale nedospělý ještě syn Kazimírův. Měšek měl pomoc slezskau, Lešek ruskau. Mezi oběma stranama krwawý sweden boj, w němž Měšek přemožen. Zmocnil se Měšek sice po dwakráte wlády w Krakowě, ale wždy jen na krátko, a po smrti jeho (1202) zase Lešek nad synem jeho Wladislawem přednost obdržel (1202). Celé třinácté století nespatřujeme w Polště nic jiného než toto hnusné diwadlo domácích rozbrojů a krwawých půtek o wládu a dědictwí krajin, na němž w panujícím oboru surowého násilí jen zřídka se objewuje swětlo maudrosti u pokroku čistě lidském i mrawném. K doplnění strasti ubohého národu, sem tam zmítaného, wpadli diwocí Tatarowé, w záhubném dawu na Ewropu se wyřítiwše, také do Polsky, kterauž od roku 1238 až do 1289 opětnými příwaly swými tak zhubili, že ku konci této periody říše polská z pořadí států ewropejských takměř docela zmizela.

www.libtool.com.cn

4. Říše ruská.

Aby silau pospolitau snáze odolati mohli nápadům divokých národů okolních, spojili se Slowané východo-severní w občanský spolek, a powolali skandinavské *Warjahy*, čili zwláštním jménem *Rusy*, aby jim wéwodili. I přitáhli na pozwání toto tři bratří, *Rurik*, *Sineus* a *Truwor*, s mnohočetnau čeledí a wojskem ze Skandinavie přes moře do Slowan (l. 862). Rurik se osadil w Nowohradě, Sineus na Bělojezeře a Truwor w Izborsku; Smolensk a Polock zůstaly pro sebe, Warjahům newyzwawše. Země i národy od těchto zponenáhla opanowané přijaly jméno *Rusi*, začež panowníci řeč i mraw slowanský na se wzali.

Po dwau létech, po smrti Sineusa a Truwora (864), starší bratr *Rurik* připojiw jejich krajiny k swému knížetstwí, založil ruskau jednowládu, jejíž končiny již za něho sáhaly na východ do nynější Jaroslawské a Nížehradské gubernie, na jih pak ke Dwině západní. Toho času *Askold* a *Dir*, kmenowci Rurikowi, wyprawili se s towaryši swými do Constantinopole na dobrodružstwí; než jewše dolů Dněprem, nenadále oswobodili město Kyjew od daně, již ono platilo Kozarům, podmanili je sobě a počali jím wládnauti pod jménem Rusům. Odtud se wyprawili se dwěma sty koráby na Černé moře, poplenili břehy thráckého Bosporu a oblehli Constantinopoli (Carhrad) (866). Ale hrozná bauře rozbila jejich loďstwo, tak že jen slabí ostatkowé jeho se nawrátili do Kyjewa. Tímto nebeským hněwem přestrašeni jsauce pohané ruští, wyslali své muže do Carhradu, žádajíce swatého křestu. Přišli tedy duchownící řečtí do Kyjewa, a tam se semenem wíry křesťanské přinesli také slowanské písmo, nedáwno předtím od Cyrilla spořádané. Rurik dokonal žiwot swůj l. 879, poručiw správu země i maloletého syna swého Igora příbuznému sobě Olegowi. *Oleg* sebraw weliké wojsko, wytáhl (882) do krajin Dněperských, podmanil sobě bez odporu Smolensk, a wybojowal Ljubec we wlasti Seweranům. Než příjemnosti a wýhody Maloruska lákaly jej dále ku Kyjewu. S nemnohým lidstwem a s mladým Igorem připluw po Dněpru ku Kyjewu, wydal sebe a družinu swau za warjažské kupce, cestující do Řecka, a

www.knihovny.cz

pozwal k sobě panowníky Kyjewské, Askolda i Dira, co towaryše a rodáky své. I pospíšili ku břehu; než w tom okamžení padli mrtwi k nohaum Olegowým, zbiti mečem wojínůw ukrytých na korábech. Obywatelé Kyjewští uznali *Igora* za swého panownika, a Oleg přesadil trůn ruský do Kyjewa. Odtud podmanil Drewjany. Sewerany a Radimiče, uwedl w poplatnost Uliče, Tiwerce, Duljeby, Chorwaty a Srby na jihu w guberniích Podolské, Wolynské a w Haliči, a wytáhl k wýboji proti samému řeckému císařstwí. Wšickni jemu podřízení národowé strhli se do hromady pod jeho korauhwe (906); Dněpr pokryl se 2000 lehkými lodicemi, na každé čtyřicet mužůw; jízda šla pobřežím. Použiw bezpečnosti císaře Lwa, přijmím Mudrce, poplenil okolí Byzantské prudkau zůřiwostí; pak s loďstwem swým táhl po suše přímo k Carhradu. Řekowé, přestrašeni tím předsewzetím, jednali o pokoj, podáwajíce welikau daň; již Oleg přijaw, s nesmírnau kořistí do wlasti se nawrátil. Po pěti létech wyprawil posly své podruhé do Carhradu, jednaje o potwrzení míru, kdežto w zawřené smlauwě písemné obě strany pojistily sobě přátelstwí, stálau lásku a wzájemné swazky kupecké. Rok na to zemřel Oleg, uštknut od hada na mohyle milého koně swého (912).

Igor (912—945) též dwoje tažení podnikl proti Řekům; na prwním sice zapuzen zwláště ohněm řeckým, když na 10,000 lodích po Černém moři byl připlaul do Bosporu; ale na druhém Řekowé opět daní z pohromy ruské se wykaupili. Uzawřen mír a stwrzen přísahau. Igor we přítomnosti wyslancůw řeckých na poswátném paborku, kdež stála socha Perunowa, w Kyjewě slawně se zawázal, ostříhati přátelstwí s císařem; wojínowé jeho na znamení přísahy skládali k nohaum modly braň, štíty a zlato; křesťané pak warjažští přísáhali we chrámě sw. Eliáše. Téhož léta wyjel Igor s wojskem do Drewan k wybírání daní. Drewané ale sáhli ke zbroji pod knížetem swým Malem, wystaupili z města Korostenu, zajali samého Igora, a přiwázawše jej ke dwěma stromům, roztrhli jej w půli. *Swatoslaw*, syn Igorůw, byl při smrti otce swého máloletý, a matka jeho, welesławená *Olga*, wedla správu říše. Pomstiwši wraždu Drewanůw spáchanau nad manželem swým, spořádala říši, a obnowiwši

smlauwu přátelskau s Řeky, odebrala se sama do Carhradu, aby se wyučila náboženstwí křesťanskému. Patriarcha tamější sám byl učitelem, a císař Constantin Porfyrogeneta křestným otcem jejím (955). Nawrátiwši se do wlasti své, snažila se wšemožně rozšířiti náboženstwí křesťanské we swém národu. K tomu konci wyprawila poselstwí k Ottowi císaři německému, žádajíc o křesťanské učitele; načež svatý Wojtěch do Rus se odebral, ale nenalez ochotnosti w národu, zase zpět nawrátil se.

Ani Swatoslaw, syn svaté Olgy, ku přijetí křesťanstwí nedal se pohnauti, neboť zcela jiná tauha jímala ducha jeho, dychtiwost po činech válečných a po sláwě wítězné. Utužiw se we wšech trampotách wojenských wytáhl nejprwé na Kozary, a podrobiw je spěchal na žádost Řekůw se 60,000 bojowníky proti Bulharům do Moesie (967). Wybojowaw města jejich, počal nad nimi panowati, wystawiw we slawné Preslawě stolici panstwí swého. Když wšak w nepřítomnosti jeho wpadli do Ruska diwocí Pečenězi, a Kyjew sám saužili obležením, nawrátil se do wlasti a zapudil je, i zjednaw bezpečnost říši, opět do Bulhar zalíbených se nawrátil. Odpor Bulharůw, tužený přičiněním Řeků, silnau rukau swau porazil, a táhna proti Řekům samým, až k Adrianopoli wítězně proniknul. Zde wšak Hannibala ruského opustilo štěstí válečné; poražen byw od Řeků, musil ustaupiti, a když se s malým počtem lidu z Bulhar wracel do Rusi, přepaden od Pečencůw a zabit jest (972). Kníže Pečencůw, Kurja, useknuw mu hlawu, ze lbi jeho číši k pití si udělal.

Swatoslaw byl rozdělil říši třem synům swým; *Jaropluk* panowal w Kyjewě, *Oleg* w zemi drewanské, *Wladimír* w Nowohradě. Z toho powstaly rozbroje wnitřní, bratr wálčil proti bratru. Jaropluk potlačil Olega a přiwlastnil si panstwí jeho, Wladimír obáwaje se téhož osudu, prchnul za moře k Warjahům. Nawrátiw se wšak po dwau létech se silným wojskem, zapudil Jaropluka z Kyjewa, a zawraždiw jej, stal se samowládcem ruským (980). Z počátku wlády swé byl *Wladimír* rozpustilý, prchlý tyran. Poddaní wlastní jako národowé okolní třásli se před ním. Ženy a wojna byly obliba jeho. Polákům odňal město Čerwen, Pře-

mysl, pozdější Červenau Rus w nynější východní Haliči; zkrotil odboj Wjatičůw, wybojowal zemi Jatwězůw mezi Litwau a Polskau, a rozšířil panstwí swé od Buhu až k samému Baltickému moři. Owěnčen wítězstwím, wzdáwal díky modlám krwí lidskau, horliwý jsa welebitel pohanstwí. Než w dospělém wěku mrawy jeho docela se změnily, tak že se stal wýborným panownikem. Shledaw bludy pohanstwí, jal se hledati prawdy w náboženstwích křesťanském, Mohammedanském a židowském, wyprawiw desatero rozumných mužůw ke zpytowání jedné každé této wíry. Wyslancowé, zjezdiwše Bulhary, německau zemi, a pobywše w Carhradě, nawrátili se do Kyjewa, wyprawujíce s wytržením o spůsobu služeb božích w Byzanci. Weliký kníže ustanowil tedy býti křesťanem; nechtěje se wšak snížiti před Řeky a žádati od nich křestu, zamyslil wíru křesťanskau tak říkaje wybojowati. Za tau příčinau wyprawil se s welikým wojskem na korábích k řeckému Chersonu, a přinutiw toto staroslawné a bohaté město ku poddání se, přijal w něm i s bojary swými křest swatý, načež hned následowaly sňatky jeho s carownau Annau, sestrau řeckých císařůw Basilia a Constantina, sňatky oběma státům welice wýhodné a plodonosné. Přijaw od Chersonského metropolity poučení we hlawních článcích křesťanské wíry, pospíchal Wladimír do swé stolice, aby zde dítky swé i národ světlem prawdy ozářil. Wywrácení a rozbití model bylo přípraweu k této weliké slawnosti. Národ nicméně zaplatil domnělým bohům daň slzami hojně prolitými. Když ale Wladimír prohlásil we městě, aby wšickni lidé ruští přistaupili ku přijímání křestu, tu weškeren národ walil se w zástupích na břeh Dněpru. Dorostlí stáli we wodě po prsa i šíji; otcowé i matky drželi dítky na rukau, kněží čtly modlitby křestné a zpíwali chwálu Hospodinu. Náboženstwí křesťanské a weliká kněhyně Anna dwojitau silau působíce na powahu Wladimíra, dokonale přejinačily mrawy jeho. Rozpustilosti a bujnosti u dworu wýhost dán, prchliwost a přísnost panownika změnila se w lahodnau krotkost. Náboženstwí křesťanské rychle se rozmáhalo po wšech krajinách ruských, a písmo slowanské, spolu s ním přinešené, stalo se wšeobecným. Mimo to stal se Wladimír dobrodincem národu swého založením mnoha měst, utwr-

zením míru a pořádku w říši a rozšířením obchodu přátelskými swazky s okolními národy, začež jméno Welikého w prawdě zaslaužil. Ale po smrti jeho (1015) nastaly nowé wálky občanské rozdělením říše mezi syny Wladimírowy, až *Jaroslaw* přemoh bratry celau opanowal. Za něho wyšel nejstarší psaný zákon ruský. Od té doby wšak po celau periodu tuto neobjewuje nám historie říše ruské ničehož, na čem by se oko lidumila s potěšením mohlo pozastawiti. Toliko neustálé rozbroje w panownickém rodu, kruté wálky mezi bratřími a příbuznými, wzpaury poddaných, nápady diwokých Polowců, zápasy rozčeřených náružiwostí k neomylné záhubě obecné wlasti wyplňují stránky její. Wšecky základy mohutné říše ruské podryla neswornost jejich wládařů; tu se přiwalili Tataři a wywrátili ji. Již léta 1224 wyslal Čingischan pekelné tlupy své na západ, kteréž zwítěziwše nad spojenými Polowci a Rusy u řeky Kalky, jižní díl říše jemu podrobili. Po druhé udeřili ještě náramněji na díl sewerní pod Batuchanem, a podmanění její dokonali (1237 — 1240). Celá Rus stala se tatarskau provincií, nesauc přes 200 let ohawné jarmo těchto diwochů. Wládli sice nepřetrženě weliká knížata domácí, ale pod wýsostí chanů a jsauce jim poplatni. Wýběrčí mongolští sídleli w krajích ruských a při dwoře welikého knížete, sbírajíce daň těmto uloženau a hrozíce neposlušným neukrotitedlnau zůřiwostí swých chanů.

5. Říše Slowanů Polabských.

Národowé slowanští osedlí w sewerní Germanii bojují w periodě této s odpowědnými nepřátely swými Němci a Dany o samostatnost a národnost swau, až konečně neméně neswornostĺ wlastní než násilím nepřátelským potlačeni, z historie se tratí. Různiwost a neswornost, prwotní tento hřích Slowanstwa, jenž nejkrásnější říše jeho wywrátil a porobu cizí na ně uwrhnul, jewila se hned z počátku jejich osazení w Germanii mezi rozličnými wětwemi, zwláště *Bodrici* a *Lutici*. *Bodrici* (Obodriten) byli wěrnými spojenci Karla IV jak proti Sasům, tak i proti saukrewným Luticům. S pomocným wojskem jejich wtrhnul Karel léta 789 do země Luticůw, jejichž kníže, starý *Dragowit*, nemoh spojené síle

www.libtool.com.cn
odolati, Frankům slíbiti musil daň a poddanství. Srby, nešťastnými válkami Karlowými w Čechách powzbuzené k odboji, Frankowé porazili (806), kdežto kníže jejich, *Miliduch*, padl na bojišti, a poplatnost nowě jim uložena. Léta 806 wytáhl král danský Godofrid bojownĕ na *Dražka* knížete Bodricůw, poplenil zemi jeho, a wywrátil hlawní město Bodricůw *Rarog* (Mecklenburk) nazwané (808). Lutici pak opět se wztýčili ještě za Karla proti Frankům, aniž se mu kdy podařilo, docela jich podrobiti.

Za panowání Ludwíka Pobožného (814—840) Slowané Polabští od Franků wíce pokoje požíwali, poněwadž slabý císař tento we wlastní říši až příliš byl bawen; předce wšak válčili Frankowé a Sasici léta 816 se Srby, a 817 powstaly u Bodriců domácí rozepře a newole z příčiny, že kníže jejich, *Slawomír* ani s Cedragem, synem Dražkowým, zemĕ dĕliti, ani Němcům proti Danům nechtĕl pomáhati. Pročež od nespokojeného národu swého Frankům wydán, a od císaře důstojenství swého zbawen jest, zemĕ pak celá *Cedragowi* dána pod správu. Léta 839 wypraweno wojsko saské proti *Gliňanům* pro odpadnutí jich, a jiné proti *Luticům* a *Sorabům*, činiwším wpády do krajiště saského; i udeřiwši na Srby, přijmím Koledice, porazilo je u města Kesigesburka, kdež padl i kníže jejich *Čimislaw*.

Po rozdĕlení weliké říše franské smlauwau Verdunskau Slowané germanští, nejprwé Bodrici, statečně a šťastně hájili swau samostatnost a neodwislost. Již Ludwík Němec nebyl s to, aby spojené wpády Bodriců, Gliňanů a Srbů do říše německé zamezil, a konečně sám jimi byl přinucen k uzawření pokoje. Za Arnulfa rostaucí slabost říše a zhaubné nájezdy Uhrů ještě lépe jim přispíwali, a wyprawiw se Arnulf s welikým wojskem proti Bodricům (889), poražen jest od nich tak, že se sotwa mohl nawrátiti do Frankfurta. Nástupcowé jeho pokleslau přewahu Němců tím méně mohli pozdwihnauti, když nastaly wždy hroznĕjší a nebezpečnĕjší wpády Uhrů, čehož použiwše *Polabané*, wšickni napořád z poplatnosti německé se wytrhli.

Po wymření zmalátnĕlých Karlowců dosednutím nowého panownického rodu Sasicůw na trůn německý štĕstí wálečné mezi Slowany a Němci změnilo se. Jindřich Ptáčník wpadl

www.libtool.com.cn

násilně do *Milčan*, a rozbořiw město *Lubuzwa* (Lebusa), národ ku placení daně přinutil (922). Potom zawřew s Uhry, ročními poplatky uchlácholenými, příměří na dewět let, wtrhnul nenadále (927) do *Stodoran*, opanowal hlawní město *Branibor*, přinutil kníže jejich k dani, obrátil se zpátky do země Glomáčův, ztekl město jejich *Gronu*, proniknul až do Čech, a wymoh na Češích záwazek k roční dani, wítězně do Sas se nawrátil (928). Brzo potom přinutil také *Ratary*, *Lutice* i *Bodrice* ku placení roční daně a konání služby wojenské. W Ratařích založeno nowé krajiště (marca) pod správau hraběte Bernharda. Tím rozjitřeni Rataři a ostatní Lutici, uchopili se l. 930 zbraně, a přeprawiwše se přes Labe, ztekli město Wallisleben, pleníce a hubíce w celém tom okolí; byli wšak posléze na hlawu poraženi w bitwě u města Lenčína.

Nástupce a syn Jindřichův, Otto I příjmím Weliký, nalezl wojenskau hranici proti Slowanům již od otce nejlépe zřízenu, na několika krajišť (marca) rozdělenu a množstwím pewných hradů opewněnu. Ale mnohonásobní návrhowé ku konečnému auplnému podrobení Slowanstwa příběhy domácími na dlauhý čas jsau zmařeny. Nebo když zaměstnán byl w Lotharinsku, přepadli Bodrici markrabě Hiku, w končinách jejich stojícího, zničili wojsko jeho a jej zabili (939).

Markrabí *Gero* chtěje podobné powstání předejíti, pozwal tricet slowanských knížat pod zástěrau přátelstwí k sobě na hostinu, a dal je po hojném častowání wšecky, krom jednoho náhodau ušlého, w domě swém úkladně zawraždíti. Stodorané a Lutici, uslyšewše o hanebném tomto činu, sáhli neprodleně ke zbroji; s nimiž spojili se wšecky ostatní wětwe slowanské, a Němci až do posledního muže wyhnáni ze Slowan za Labe. Král Ludwík, dostaw zprámu o tomto powstání, pospíchal do Děwína; než chytrý Gero ještě před nawrácením jeho bauři upokojil. Porušil totiž dary a sliby *Tugumíra*, kníže braniborské, již křestěného a Němcům powolného, který w čas onoho wzbauření spolu s Němci wyhnán byl, a wyprawil jej do Slowan, aby národ swůj zradil. Tugumír wrátiw se do Braniborska, pustil o sobě lživau powěst, jakoby, jsa od Němcův násilně

zaweden, teď z wazby byl ušel. Slowané, wěříce slowům jeho, přijali jej za panownika, načež on, pozwaw synowce swého, jediného z oněch třidceti knížat k sobě na hody, příkladem a náwodem Gerowým zrádně jej zabil, zemi pak swau prohlásil za majetnost krále německého. Překwapení Slowané pokořili se Němcům newolně, i zjednán mír čtrnáctiletý. Toho použil Otto k založení tří biskupstwí we Slowanech, jakožto ústawů k obrácení jich na křesťanstwí; totiž we Stargradě (Oldenburku), we Wagrii, w Hawelburku a Braniboru (949). Nelibě ale zněl blahozwěst lásky w ustech auhlawních nepřátel, kteří s křesťanstwím wnucowali chowancům swým nejtužší porobu; pročež semeno wíry nemohlo se ujmauti, ano utiskowáním biskupůw, násilně lid slowanský ku křesťanstwí donucujících, Polabané rozkyseleni, znowa proti Němcům se wzbauřili. Podrobil je sice Otto Weliký opět krutými boji a tuhým násilím, a donutil je mečem k náboženstwí křesťanskému tak dalece, že desátky platiti, chrámy a kláštery stawěti a křesťany se nazýwati musili; ale za Otty II zmáhala se tauha Polabanů po dobytí swobody w té míře, we které jho poddanstwí německého při nenasyceném lakomstwí a mnohonásobných nátiscích představených jim markrabí a jiných úředníkůw wždy tíž a tíže na ně počalo doléhati. Již léta 976 přinucen byl král sám swau osobau wytáhnauti proti Luticům do pole, ale bez patrného prospěchu. I prwní počátkowé křesťanstwí nátisky těmito we Slowanech opět byli udušeni. *Mestiwoj*, starý kníže Bodricůw, jsa již křesťanem, a sestru biskupa Starhradského maje za manželku, spojiw se s Lutici, sám na Němce se obořil. Nastalo wzbauření nowé; Hamburk, Hawelberk a Branibor od nich ztečeni, biskupské stolice ztroskotány, chrámy pobořeny a wšickni Němci w Zálabsku buďto zbiti nebo přes Labe zahnáni. W ukrutné bitwě swedené u řeky Tongery (983), w níž bojowalo 60,000 Slowanůw, zdá se, že Slowané zwítězili, ačkoli si Němci wítězstwí připisují; neb od té doby přewaha Němců we Slowanech Polabských wždy wíce klesala až do polowice dwanáctého století, a od hájení wlasti swé přestaupili nyní Slowané k wýboji.

Otto III, nemoha se jim ubrániti, zawřel příměří s Bo-

drici a Lutici (996), w němž se Bodrici k mírným poplatkům a připuštění křesťanství, jak se zdá, zaväzali, Lutici pak obdrželi úplnau swobodu. Tito wšak začali již 997 nowau válku, opanowali Stodorany a Braniborsko, ano do samého Saska přes Labe činili wpády, tak že král po šestnáctiletém daremném namáhání, we kterém jemu z počátku i Čechowé a Poláci pomáhali, přinucen byl pustiti mimo sebe naději je pokořiti. Po jeho smrti, dříwe než Jindřich II ode wšech stran uznán byl za krále, Bodrici od úředníkůw německých utiskowáni, pozdwihli pod knížaty swými, Mečislawem a Mestiwojem zbraň, a začali válku proti Němcům s takowau silau, wzteklostí a wytrwalostí, jaké až potud nikdy nebyli dokázali. Po hrozném krweprolití, w němž zwláště kněží mučeni a zabíjeni, bylo křesťanství do kořen ze země wyhlazeno a králi německému služba wypowědčna. Král Jindřich, wida nastáwající sobě války s mohutným Boleslawem Chrabrým, hleděl Bodrice i Lutice wšemožně udobřiti, neodwislost jejich uznaw, aby mu přispěli proti Polanům. Učinili tak; brzo wšak odpadli oba národowé od císaře docela, wydobywše si plné swobody. Přinutil sice Konrád II Lutice zase k poplatnosti (1036); než za Jindřicha III wztýčiwše se tito znowa, porazili Němce u stoku Hawely a Labe blízko hradu Preslawi, a dobyli zase své neodwislosti (1056).

Brzo wšak Slowané plody slawných wítězstwí swých neswornosti mezi sebau zmařili; brzo wypukly různice jak mezi Lutici samými tak i mezi Bodrici, a z nich krwawé války občanské. Bodrici, wypudiwše knížete swého Gottšalka, nutícího je ku křesťanství, wedli s Němci opět válku dwanáctiletau, w níž Holštýnsko poplenili, hrad Hamburský ztekli a rozbořili. Nato zwolili sobě za panowníka *Kruka*, mohutné kníže *Ranské*, jemuž i Lutici pro snadnější uderení na Němce dobrowolně se poddali. Tento mohutný král panowal od l. 1105, a bojowaw šťastně s Němci i Dany, připojil ku panství swému celé Holštýnsko. Za jeho wlády dosáhlo Ransko (Rügen) nejwětší znamenitosti w celém Polabském Slowanstwu. Chrám Arkonský zatemnil starobylau sláwu Ratry. Byltě to hlawní chrám Swantowitůw, ode dřewa mistrně wystawený a nádherně ozdobený. Řezby a malby

skwěly se po stěnách, a na čtyrech slaupích pnula se swatyně obkrytá skwostnými oponami. W ní stála socha Swantowita se čtyrmi hlawami, wýznamem wšewědaucnosti; w prawici boha byl dutý roh, ze mnohých kowů umělc wytworený, w lewici luk pružný, a ohromný meč stříbrem wykládaný po boku jeho. Šat sochy, z jiného dříwí wyřezaný přiléhal k audům tak zewrub, že nebylo znamenati složení; nohy zdály se býti w půdu zarostlé, a rozličné wýznamy stály okolo nich. Jen kdo oběť přinášel, nebo hledal útočiště, směl wstaupiti w háj chrámowý, a toliko nejwyšší kněz do samé swatyně. Pečliwě čistíwal ji ratolestmi, ale dýchati při tom nesměl, aby se přítomnost boha neprznila dechem smrtedlným. — Nejwíce slawíwal se počátek jara a žní. Nejwyšší kněz, wyndaw roh z ruky bohowy, ošetřowal pilně, zdali wína do něho nalitého ubylo; jehož ztráta wykládala se za nedostatek, plnost za úrodu. Pak wyliw wíno staré k nohaum bohowým, naplnil roh čerstwým, wypil je jedním lokem na zdrawí lidu, a naplniw opět, dal je bohu zase do ruky. Na to postawiw weliký pšeničný koláč před sebe, tázal se lidu, jeli ho za koláčem ještě widěti, a když bylo, přál, aby se roku příštího koláčem obětowaným docela mohl přikrýti. Požehnaw potom lid a napomenuw k wèrnosti Swantowitu, rozpustil jej, a radostné hody swátek skončily. Do pokladu Swantowita složil každý roční daň a třetinu kořisti; zwláštní stráž boha chránila, ano často na rozkaz jeho táhla do pole. Na poswátném bílém koni, jen nejwyššímu knězi swěřeném, bojowal Swantowit s nepřátely; neb kůň, ačkoli z wečera čistý do stáje přiweden, předce častěji z rána byl upocen a zastřikán, na očitý důkaz, že bůh na něm w noci jezdil. Ořem tímto Swantowit ctitelům swým také wěštil; jestli totiž přes kopí na příč položené nejprwé kročil prawau nohau, znamenalo štěstí, pakli lewau, neštěstí. Jiné též menší wěštby byly oblíbeny: potkání rozličných zwířat, přeběhnutí zajíce přes cestu a j. Ženy dělaly bez pozoru čáry do popele na ohništi; suda ukazowala dobře, licha zle. Přisáhajíce, nikdy jména bohů newolali, z bázně i z uctiwosti k nim. Saudy ohněm a wodau teprw, jak se zdá, od Němců přijali.

Král Kruk zawražděn byl od *Jindřicha*, syna Gottšalkowa,

načež nezbedník tento wywolati se dal za panownika, usadiw se w Bukowci (Lubeku). Ale Bodrici i Lutici od něho odpadli a započali nowé wálky proti Němcům. Král Jindřich zemřel l. 1126, zanechaw dwa syny, Swatopluka a Kanuta, kteříž spolu tak dlauho wálčili o panstwí, až mladší, Kanut, přišel o hrdlo. Swatopluk obdržew trůn, podmanil zase Bodrice a Kyšany, popudil ale proti sobě Rany, kteří město jeho Lubek (Bukowec) zbořili (1128). Brzy potom sám jediný syn jeho Zwenik zawražděn. Po wymření rodu Gottšalkowa osobil sobě práwo k zemím slowanským danský princ *Kanut Saward*, jejž i Lothar za krále slowanského uznal. I poštěstilo mu se pokořiti sobě náčelníky Bodricůw, *Pribislawa* a synowce jeho *Niklota;* a wšak u prostřed přípraw k dalšímu podmanění Luticůw a Pomořanůw zawražděn jest od Magnusa, krále gothlandského (1131). Na jeho místo nastaupili Pribislaw a Niklot, poslední to knížata, ježto bojowali o zachowání národnosti a swobody Bodricůw. *Niklot* padl hrdinskau smrtí w boji s *Jindřichem Lwem*, a s ním wywrácena poslední Bodriců podpora (1160). Tři léta předtím dobyl *Albrecht Medwěd* po mnohých nápadech Braniboru, podrobil Břižany a Stodorany, a zadal Slowanstwu mezi Labem a Odrau ránu smrtelnau. Jedinau záštitau pohanského Slowanstwa byl ještě ostrow Ranský. Po dwanácté táhl již Waldemar, král danský, proti Ranům (1168); mimo nadání stál před *Arkonau*, hlawním sídlem a swatyní jejich. K wýchodu, seweru a jihu objímalo křídowé skály Arkony wěrné moře; žádný šíp z důli wystřelený nedosáhl wrcholu jejich, a stěny kolmé byly docela nepřístupné. Jen západ spojen byl s pewnau zemí, střežen náspem padesát střewíců wysokým. Předce wšak Arkona padla, totiž zradau; chrám Swantowitůw i se sochau boha zrušen, na místě jeho wystawen kostel křesťanský, a Ranowé uwrženi w porobu danskau. Luticowé wýchodní, spojeni jsauce s Pomořany, s nimi pospolu pod wládu polskau se dostali. — Tak se skončili tyto třistaleté boje Slowanů západních s auhlawními nepřátely; skončily se truchliwě ztrátau samostatnosti a národnosti, a to proto, že nebylo swornosti mezi nimi, že sami proti sobě brojili. Kdyby si wěrně byli stáli po boku, a pewně drželi swazek pokrewnosti, při té síle a zmuži-

losti, kterau až ku podiwu objewili, zajisté by wšem útokům nepřátel swých wítězně byli odolali.

6. Říše Slowanůw Zadunajských.

a) Bulharská.

Z počátku dewátého století nacházela se říše bulharská w krwawých válkách s Byzancem. Bojowný kníže *Krumus*, zabiw císaře Nicefora w bitwě, poplenil horní Thracii, a dobyw města Debeltu (nyní Zagora), měšťany i s biskupem přewedl do Uher. Na to se zmocnil Mesembrie (812), a poraziw Řeky opět u Bersinicie (813), táhl proti Carhradu samému, jejž lidem swým od Blacherny až ke zlaté bráně obehnal. Předwídaje wšak nemožnost wzetí města, jednal s císařem o pokoj, přičemž bez mála od Řekůw zrádně zabit byl. Rozlícen tím zločinem, okolí Byzance a jiných měst ukrutně poplenil, Adrianopoli donutil ke wzdání, a nesčíslné množství zajatých po Thracii a Macedonií sebraw, zawésti dal do Bulhar za Ister (do Uher). Roku potom (814) wytáhl proti němu císař Leo Armenín, porazil Kruma w dolinách Podhaemských, a wtrhnuw do Bulharska, ukrutným pleněním a zbíjením Bulhary hleděl přewýšiti. Na wzájem učinil Krumus potomní zimy wpád do Thracie, a dobyw lidného města Arkadiopole, z okolí jeho 50,000 wěznůw zawedl do swé krajiny. Chystaje se na budaucí leto s náramným wojskem Bulharůw, Awarůw a jiných Slowanů proti Carhradu, umřel na ztečení krwe, podobně jako Attila (815). *Mortagon*, nástupce jeho, uzawřel s Byzantinci pokoj, začež se počaly rozepře mezi Bulhary a Franky o hranici w Pannonii, kdežto Bulhaři až do horní Pannonie zajížděli a ji hubili (827—29). *Presiam*, nástupce jeho, wedl po tři léta válku s Wlastimírem knížetem srbským (mezi 836—843), ale bez prospěchu; syn pak jeho *Boris*, oblomen neštěstím we válkách se Srby a Řeky, přijal s bojary swými křesťanství (861), ješto národ wlastně slowanský bez toho již dříwe z většího dílu křesťanstwí oddán byl. Po utišení domácích newolí z proměny této wzniklých odewzdal Michal Boris panowání staršímu synu swému Wladimírowi, a šel do kláštera. Wladimír wšak započaté od otce wzdělawání národu hrozil we wzniku zkaziti, proč wystaupiw starý

Boris ze kláštera, odrodilého syna swrhnul, a odewzdal wládu mladšímu, *Simeonu* (888). Simeon jménu bulharskému w letopisech člowěčenstwa největší sláwu zjednal. Wyrownaw se ctnostmi a dobrotau srdce swému otci, plápolal horliwostí k církwi boží, byl podporowatel nauk slowanských a prwní spisowatel mezi Slowany z rodu královského. *) I wítězosláwau skwěl se Simeon proti Řekům a Maďarům. Wyzwal totiž císař Leo zloradným obmyslem Maďary, tu dobu práwě před Pečenci z krajiny dacké uběhlé a we Walachii rejdící, proti mohutným Bulharům, od nichž Simeon z počátku přemožen i Preslawa wydrancowána (889). Ale rok na to porazil je w samé krajině jejich na hlawu, a wšecky potomní wpády jejich z Uher do Bulhar pokaždé s welikau ztrátau jejich odrazil. We válce s Řeky Simeon čtyrykráte až pod Carhrad postaupil (912—23), a dwakrát dobyl Adrianopole. Srby do pletich řeckých zamotané porazil a zemi jejich hrozně poplenil; w Chorwatech wšak wojsko jeho úplně zbito (927).

W čas wojen s Řeky přiblížil se Simeon ke stolici Římské, a obdržená od papeže koruna pobídla jej, že přiložil sobě titul cára (imperator).

Mírné panowání *Petra* mladšího, syna a nástupce Simeonowa přetrženo bylo opětowanými wpády Uhrů přes Bulhary do Byzantské říše, jimž Bulharowé naposledy dle smlauwy wolný průchod propůjčowali. Císař Niceforus Fokas, chtěje to přetrhnauti a nad Bulhary se pomstiti, wyzwal proti nim bojowné kníže ruské Swatoslawa (967); kterýž Bulhary porazil a w krátkém času zmocnil se osmdesáti měst jejich i hlawní stolice Preslawy (Marcianopolis). Romantické krajiny Jihodunajské zalíbily se ruskému knížeti tak welice, že zamýšlel stále w nich se ubytowati. To wšak bylo proti záměrům řeckým; Rusowé poraženi od Jana Tzimiska u Adrianopole, z Preslawy Swatoslaw wypuzen (971), a říše bulharská přiwtělena k řeckému císařstwí. — Po smrti hroznéno Tzimiscesa (976) nastalo weliké powstání Bulharůw pod wéwodau *Šišmanem* a čtyrmi syny jeho, kdežto Bul-

*) Přeložil na slowansko wýbor z Homilií swatého Jana Zlatoustého, nadepsaný: Zlatostruj, t. j. Zlatořeka.

haři opanowali největší díl Macedonie, Albanie a Thessalie. Udatný, přitom wšak ukrutný *Samuel* Šišmanowic osobil si neslýchanými zločiny, zawražděním otce a bratří swých, úplnau samowládu, a zarazil stolici královskau i arcibiskupskau, z počátku we Prespě, potom w Ochridě (981). Ale mladý a bojowný císař řecký *Basilius*, přijmím *Bulharobijce*, i tuto nowau říši bulharskau třicetiletau ukrutnau válkau wywrátil (1018), prohlásil Bulharsko za swé, zřídil císařské náměstky, wládaře a správce po krajích, a toliko národní obyčeje a řády poručil šetřiti. Nebylo wšak panstwí Řekůw nad Bulhary nikdy úplné a stálé; udatní wéwodowé bulharští wystupowali jeden po druhém na bojišti, usilujíce národu swému zase wydobyti bywalé swobody; což naposledy poštěstilo se we skutek uwésti hrdinským bojownikům, bratřím *Asanowi* a *Petrowi* (l. 1186). Jimi cárstwí bulharské wzkříšeno, upewnilo se mezi Haemem a Dunajem co pewná záštita jižní Ewropy proti budaucím náwalům tureckým.

b) Říše srbská.

Skoro do polowice jedenáctého století pohříženi byli Srbowé Podunajští dílem w domácích rozepřích, dílem w poddanstwí bulharském a řeckém; až okolo 1041 pozdwihnuw se *Štěpán Bojislaw*, císařského náměstka wyhnal, a hrnaucí se naň Řeky dwakráte porazil na hlawu. Syn a nástupce jeho *Michal* (1050—1080) přijal titul krále, obdržew znaky důstojenstwí královského od Řehoře VII. Léta 1089—1105 Wlkan, župan ruský, osobiw si wládu, wedl krwawé wojny s Byzantinci. Okolo 1120 dosedl na stolici knížecí *Bela Uroš*, dle udání pozdějších letopiscůw arciotec domu Nemaňowa. *Nemaňa* panowal od r. 1165 po šest a třicet let; přetrhnul rozbroje domácí, uwaliwší na říši srbskau zase nowau pohromu; a starší syn jeho *Štěpán* korunowán na královstwí srbské korunau obdrženau z Říma; mladší, *Sáwa*, byl prwním arcibiskupem srbským. Sídlem králůw srbských stalo se město Ras, nyní Nowý Pazar.

c) Říše chorwatská.

Kterak Chorwati Frankům podlehli, swrchu jest dotčeno. Ale wláda těchto byla tak ukrutná, že se wšecken cit lidský

hrozí jen připomenutí jejího. „Takowé," dí Constantin Porfyrogeneta, „Frankowé nad nimi prowodili ukrutenstwí, že i nemluwňátka, ještě prsau matek požíwající, zabíjeli a před psy metali." Pročež wzbauřiwše se Chorwati, sedmiletau wálkau se oswobodili a dosáhli neodwislosti (830). Od té doby stáli pod wlastními knížaty neb welikými župany, z většího dílu w poplatnosti řecké, až do konce 10 století. *Krěsimír III* obdržel od císařůw Byzantinských Basilia a Constantina znamení královského důstojenstwí. Po něm panowal syn jeho *Štěpán I* (okolo 1035), jehož nástupce Petr Krěsimír II (co král) stal se nejslawnějším chorwatským panownikem. Získalť koruně swé pomoří dalmatské, poplatné Benátčanům, a založil dwě nowá biskupstwí, w Bělehradě na pomoří a we Kninu. Za panowání jeho držán byl onen powěstný sbor we Splitu, pod arcibiskupem tamějším Janem IV (1059), na němž liturgie slowanská odsauzena, Method biskup wyhlášen za kacíře, a písmo Cyrillské počteno za wynálezek Arianských Gothůw. Po smrti Krěsimíra dosedl na trůn *Slawiša*, jenž přepaden od normandského wůdce Amika, zajat a odweden do Apulie. Po něm wládl *Demeter Zwonimír*, který dle rady arcibiskupa Solinského pod ochranu stolice apoštolské poddaw se, od Řehoře VII obdržel znamení důstojenstwí královského, a we Starém Solině w chrámu sw. Petra slawně korunowán (1076). Ku konci wšak jedenáctého století nastaly mezi welmoži boje domácí o wládu, a wznikla dokonalá bezwláda, která kwetaucí toto královstwí uwedla w záhubu. W tomto wšeobecném zmatku powolala jedna strana na trůn chorwatský Ladislawa krále uherského; kterýž to pozwání přijaw (1091) s wojskem přitáhl do okolí Modrušského, a ujaw zemi, za krále jí ustanowil synowce swého *Alma*. Od té doby královstwí chorwatské s korunau uherskau zůstalo spojeno, sprawowáno jsauc od královských náměstkůw čili banůw, a králowé uherští požíwali titule králůw chorwatských a dalmatských, k němuž později připojen také titul krále slawonského.

V. Říše uherská.

Maďaři (Uhři), národ kmene uralsko-čudského, tísněni bywše jinými diwochy, zwláště Pečenci, w dewátém století

www.libtool.com.cn

postaupili na západ do Ewropy. Léta 893 wyzwal je císař Arnulf proti Swatoplukowi králi morawskému; načež oni, země tyto hrozně popleniwše, za nesworných synů Swatoplukowých říši morawskau wywrátili, a země wšecky opanowali od Hronu až po Morawu. Po smrti Arnulfowě sužowali Němce, činíce ustawičné wpády na rychlých koních swých, jimž Němci těžce ozbrojení nemohli odolati. To trwalo až do Otty W. (900—955). Léta 954 nejdále pronikli, přes Bawory k Rýnu, jejž přešedše u Wormsu, skrze Lothrinky, Francauzsko a Italii do wlasti swé s kořistí se nawrátili. Rok na to wšak porazil je císař Otto I na Lechu tak, že se wíce do Němec neodwážili. Léta 1000 wyhlásil Otto III *Štěpána* swatého za dědičného krále w Uhřích, neb tehdy ještě domnění panowalo, že jen císařowé nebo papežowé krále mohau twořiti. Národ maďarský stál ještě na nejnižším stupni oswěty. Přes sto let bydleli ještě we stanech pastuších; wládykám ještě krádež pod těžkými tresty se musila zapowídati. Písmo bylo jim tak neznámo, že wýroky sněmůw říšských stawům a auředníkům jen skrze hlasatele musely se oznamowati. Teprw s křesťanstwím přišli prwní základowé wěd mezi Maďary, o něž welikau zásluhu mají mniši Benediktinští.

Církew i stát spořádány byly za Štěpána. Celá země rozdělena církewně w desatero biskupstwí, podřízených arcibiskupu Ostřehomskému, swětsky na 72 hrabstwí (komitátů), každé pod hrabětem swým (comes), co ředitelem královským od krále ustanowcným. Ale jen menší baronowé s roby swými, pak swobodníci a zemané stáli pod hrabaty královskými co saudci a náčelníky wojenskými; šlechta wyšší, páni (magnáti), toliko králi samému byli poddáni, jen od něho přijímajíce rozsudky a nařízení k válce. Jen tito s hrabaty královskými představowali národ na sněmích říšských.

Z časů Štěpána sw. pochází také prwní psaný zákon w Uhřích; ale neurčita zůstala poslaupnost, z čehož časté a dlauhé wálky wnitřní k záhubě wlasti powstáwaly. Takowá padesátiletá válka wznikla hned po smrti Štěpána (1035 až do 1085). Ztratiw totiž jediného syna swého, byl ustanowil Petra, syna sestry swé a wéwody Benátského Dandoli za

www.libtool.com.cn

uherského nástupce, který však wypuzen, a teprw od císaře Jindřicha III zase na trůn byl dosazen, začež si císař i papež Řehoř VII osobowali wrchnost nad Uhry.

Teprw když *Ladislaw I* říši pod žezlem swým spojil (1085), nawrácen jest zemi pokoj. Za něho k říši maďarské připadly země chorwatská a dalmatská. We dwanáctém století zápasí osvěta z Byzance, Italie a Němec do Uher přicházející se surowostí národu. Léta 1155 přitáhlo snad na pauti křížowé mnoho tisíc Němců do Uher a Sedmihradska, jimž Geisa II na panstwích komorních sídla wykázal. Slowané uherští obwyklau přičinliwost w rolnictwí a řemeslích objewowali, pokudž jim to pode jhem nowých pánů bylo možné; Kumanowé však, kteří se s powolením Štěpána II také byli w Uhřích usadili, jsauce ještě polodiwocí a pohanští, wíce přispěli k záhubě říše než ke wzdělání. W druhé polowici dwanáctého století opět rozbroje o poslaupnost, do nichž i Byzantinci a Čechowé sáhli. Neb když po smrti Geisy II řecký císař Emanuel prince Štěpána, s Marií Komnenau ženatého, mocí válečnau na trůn uherský chtěl dosaditi, hledali Uhří pomoci u Wladislawa krále českého; jenž Řeky zapudiw, Štěpána III upewnil na trůnu. Takowými rozbroji slábla moc králowská, když každý nápadník přízeň a podporu wysoké šlechty zjednati hleděl nowými wýsadami. Již roku 1222 Ondřej magnátům list učinil, kterým je oswobodil od wojny mimo říši uherskau, od platu ke dworu králowskému a jiných břemen. Léta 1234 zawázal se tentýž král za wšecky nástupce swé, že se budaucně spokojí se statky komorními, žádných berní od národu žádati nechce, a práwem nestranným celý národ stejně bude sauditi. Základ to uherské wolnosti, který s některými proměnami trwá až podnes.

Strašliwě trpěla říše uherská wpádem Tatarů (1241), od nichž Bela IV na hlawu poražen, w Dalmatii se musil ukrýwati a králowství swé diwochům zůstawiti za kořist; kteříž wyhladiwše obywatele, města i wesnice w prach a popel obrátili, a celau zemi proměniwše w širau paušt po půl druhém létě odtáhli. Méně hrozný byl druhý wpád jejich (1285), když pewné hrady zatím sem tam založené rozwodnění jich zarážely, a zrádní Kumanowé, kteří Tatary

podporowali, protiwíce se křesťanstwu, násilně byli wyhlazeni (1282). Brzo na to zemřel *Ondřej III*, s nímž rod Almûw po meči wyhynul (1301).

VI. Říše Byzantinská.

1. Wláda rozporná.

Za času Karla W. panowala w Constantinopoli, jak již swrchu zpraweno, *Irene*, we jménu nezletilého Constantina VI, syna swého. Dorûstaje chlipný a rozmařilý jinoch, netrpěliw uzdy, hledal samowládu, chtěje matku wypuditi. Tato wšak, zmocniwši se ho rukau brannau, wyslala wrahy na spícího, aby mu wylaupili oči, což oni tak dûkladně učinili, že Constantin ranami usmrcen. Tak upewniwši se na trûnu, smyslila zasnaubiti se s Karlem W., čímžby se císařství wýchodní s obnoweným západním bylo spojilo. Leč welmoži Carhradští, Římu i Frankûm odporní, wzbauřiwše se, Irenu swrhli, a posadili na trûn jednoho z prostředka swého, *Nicefora* (802).

Niceforus wládl neslawně a nešťastně. Harun-al-Rašid snížil jej ku poplatku, Bulhaři zabili jej w boji (311).

Michael I, který Stauratiowi, synu Niceforowu, odjal korunu, byl nábožný ctitel obrazû, ale špatný bojownik a wládař. Wûdce polní, *Leo Armenský*, powolán proti němu na trûn (813), jenž zase zbawen koruny a žiwota od Michaela II (820). Oba bojowali nešťastně proti Arabûm a obrazům. Po smrti *Theofila* (842), syna Michaelowa, obnowila *Theodora*, wdowa jeho, co poručnice syna swého *Michaela III* ctění obrazû sněmem církewním Nicaenským druhým (842), a stíhala jinak smýšlející s ukrutnau horliwostí. Michael, odstraniw matku do kláštera, odewzdal se prostopášnosti, až pak zawražděn od *Basilia*, jejž byl ze žebráka wyzdwihl za spoluwládce (867).

2. Dûm Basiliûw.

Rod Basilia tohoto Macedonského, držel se na trûnu Carohradském skoro po dwě století, nejsa sice zcela nehodný, ale nešťastný proti nepřátelûm zewnitřním a zprzněný rûznicemi domácími. *Leo V*, Mudrc, a *Constantin VII* (912—959) wynikají co přátelé a podpûrcowé učenosti.

Zásluha to Byzance jediná, že se tam zachowali ostatkowé věd w bauřliwé středověkosti.

Niceforus Fokas (963) bojowal šťastně se Saraceny, a wytrhnul jim Antiochii. Wlastní wšak jeho choť spikla se proti němu, i jest zawražděn úkladně, a jeden z wrahů, *Jan Tzimisces*, říše se zmocnil (970). Slawně si počínal tento proti Arabům, Bulharům, Rusům, překročiw wítězně Eufrat, jehož od času Heraklia žádné wojsko řecké newidělo; Cilicii, Antiochii a Cyprus říši zase nawrátil. Po něm opět poslaupnost domu Basiliowa.

Basilius II byl ukrutník, a *Zoe* císařowna (1028) chlipná ukrutnice. Zamilowawši *Michaela Paflagonského*, sprostého rodu, otráwila *Romana III*, manžela swého, aby miláčka posadila na trůn. Když *Michael IV* zemřel (1041), podala ruku a korunu jinému, *Michaelowi V*, a po swržení tohoto *Constantinowi Monomachowi*, wládci slabému a lakomému. Po smrti Zoe zdědila císařství sestra její *Theodora* (1050); ale *Michael VI*, jejž wywolila za nástupce, swržen od *Isaaka Komnena* (1057). Po dwauletém panowání odewzdal Isaak korunu *Constantinu X*, nazwanému *Dukas*, a wstaupil do kláštera. *Dukas* byl pobožný a slabý; tři syny swé wyhlásil wšecky za císaře, wládu wšak odewzdal *Eudoxii*, matce jejich, zawázaw ji písemným slibem, že wíce newstaupí w manželství. Ona wšak, zrušiwši slib, podala ruku *Romanowi IV*, jenž také slaul Diogenes, nešťastnému proti *Alp-Arslanu*, mocnému sultanu Turků Seldšuckých. Newlastního syna jeho, *Michaele VI*, swrhnul Niceforus III, který zase ustaupiti musil wítěznému wéwodowi swému *Alexiowi I Komnenowci* (1081).

3. Komnenowci a Angelowé.

Století wlády Komnenowců wyznačuje se taženími křižowými a dobytím Constantinopole od Franků čili založením císařství řecko-latinského. Zewnitř říše Byzantinská wždy wíce slábla, wnitř hlauběji klesala. Powěra, wládochtiwost, lakomost, wilnost neustálé tropily rozbroje, pronásledowání a zmatky, naplodiwše již prwé tisíceré ohawnosti a nešwary.

Alexius Komnenus byl sice pán přičinliwý a zmužilý, ale lestný a falešný. S národy sewerními, pak s Normanny

w Italii a Illyrii, s Turky w Asii bojoval bez přestání, a prwního tažení křížového chytře použiti uměl k rozmnožení říše své. I *Johannes*, syn jeho, (1118) a wnuk *Manuel I* (1143) náležejí k lepším císařům řeckým; leč po nich (1180) nezbednost zmítala domem císařským. *Alexius II*, Manuelův syn, byl ještě nedospělý; matka tedy wládla za něj. *Andronikus* ale, královec, spiknuw se s druhy nešlechetnosti, císařowau usmrtil i samého Alexia, a wzal si korunu. Ukrutenstwí a ohawnosti jeho zoškliwily jej, a *Isaak Angelos*, umučiw ho, dosedl na trůn (1185). I jemu se wšak dařilo špatně; po mnohých nešťastných válkách zewnitřních nastaly wzpaury domácí, a wlastní bratr, *Alexius III*, swrhnul Isaaka, a wylaupiw mu oči, dal jej do wězení.

Podobně se státi mělo i synu jeho, *Alexiowi mladšímu*, on wšak prchnul w oděwu latinském, a dostal se na Pisanské lodi šťastně do Italie. Odtud se dal na cestu do Němec ku králi Filippowi, swatu swému, a přišed do Verony, uzřel weliké zástupy křižáků, kteří se w Benátkách scházeli, odtud hodlajíce přeplauti do Syrie. I připadlo mu žádati pomoci jejich k dosažení otcowského trůnu, a znamenitými sliby získal přední welitele, ježto byli Dandolo, maudrý a statečný doge Benátský, markrabí *Bonifac z Montferratu* a *Balduin* hrabě z *Flandru*. Léta 1203 po sw. duše připlaulo wojsko křižácké do Hellespontu, a wystaupilo u Abydu na zemi. Zde spojiwše a připrawiwše se, wplauli wedlé starého Lampsaku a Galipole do Propontisu, a nádherná Constantinopole wywinula se zde z moře před užaslými zraky jejich. Prozřetelně wyplauli na straně asiatské, a osadili krajiny úrodné okolo Chalcedona čili Skutari. Druhého dne ohlásil se wyslanec řecký w táboru latinském, hrozc křižákům, jestli bez odkladu neopustí císařské země. „Krásný pane!“ odpowěděl mu we jménu druhých Konon z Bethune, „prawíte, že se tomu diwí pán wáš, že jsme sem přišli? On zde neprawě a proti bohu wládne, ješto země náleží bratrowci jeho, kterého zde máme u sebe. Jestliže mu postaupí korunu, a wyprosí od něho odpuštění, i my se přimluwíme, aby, co potřebuje, jemu bylo ponecháno.“ Pak postawiwše mladého Alexia na palubu lodi, plauli okolo

zdí městských, představujíce diwákům shromážděným pána jejich; z nichž wšak ani jediný pro něj se neprohlásil. Wytasen tedy meč. Bez obrany obsazen břeh ewropejský u Galaty, a posádka nesčíslná, uzřewši nepřítele, prchla; pewné wěže na záliwu jsau wzaty, weliký záworný řetěz u přístawu protržen náramnau lodí, nazwanau Orel, a zakotwiwše se w přístawu přešli řeku Bathysus, do něho se wylewající, a zarazili pewný tábor na straně města sewerozápadní blíže palácu Blacherne. Obywatelstwo Constantinopolské, 400,000 silné, snadno zničiti mohlo hrstku odwážliwých křižáků, ale ničemný císař pohrdal každau rozumnau radau, nedaw jim brániti u wýplawu, aby, jak prawil, wšecky najednau mohl zahladiti. Se dwau stran se tito připrawowali k útoku. Starý slepý hrdina Dandolo wzbuzowal své, stoje w plném oděm na předu lodi své s praporem sw. Marka, poručel lodím zrowna hnáti proti městu, a přislibowal nejzmužilejším odměny. Již ztekly Benátčané zdi, již pět a dwaceti dobyli wěží; tu teprw pohnut leniwý a bojácný císař k odporu. Theodor Laskaris, zeť jeho, sebraw wojsko městské, wytáhl ze bran proti dobywajícím. Wíc než desetkráte silnější byli Řekowé; předce wšak nedowedli ničehož; než když Dandolo pro ochranu část města dal zapáliti, nawrátili se nazpět, a císař ulekán, sebraw klenoty své, prchnul w noci tajně ze města. Místo odporu, který čekali, přišla užaslým křižákům zpráwa, že starý oslepený Isaak zase powýšen jest na trůn a očekáwá syna swého s welikomyslnými jeho ochránci. Dne 19 Čerwence 1203 nowý císař slawně korunowán, a s wyplacením Franků w započal wládu swau. Neboť byl přislíbil Alexius, když mu pomohau na trůn, 400,000 hřiwen, 10,000 pěších a 500 jezdců na pomoc proti Saracenům a podrobení říše řecké stolici apoštolské. Ze wšech záwěrek byla tato poslední Řekům nejprotiwnější; neb latiníky co kacíře měli w oškliwosti. Odtud rozepře a rozbroje mezi oběma, a nespokojenost s císařem, která konečně we wzpauru weřejnau wypukla. Alexius Dukas přijmím *Murzuflos*, z přízně císařowy, použiw odporu lidu, Alexia se zmocnil, dal jej uškrtiti, a oblekl se w císařský zlatohlaw. Starý Isaak hořem sešel. Takowau nezbednost potrestati, zdálo se křižákům tím wíce zahodno, ješto na-

www.libtool.com.cn

děje odměny a podpory změnau tauto zmizéla. Jednosworně tedy uzawřeli Constantinopole se zmocniti, trůn řecký wywrátiti, a na zříceninách jeho wystawěti nowý, latinský. Murzuflos, wida nebezpečenstwí, chystal se wšemožně k obraně města, které bez toho polohau a pewností nad jiná we světě wynikajíc, snadno se mohlo hájiti. Dwojí zeď, wýšky a tlauštky náramné, s dwojími příkopy, hradila je, strážena četnými a wysokými baštami, k nimž připojena byla dřewěná ponebí wýšky takowé, že jich šíp zdůly wystřelený sotwa mohl dosáhnauti. Nejpewnější bylo město se strany přístawu, kdež Frankowé dlauho ničehož nemohli pořídíti, a loďstwo Benátské wězelo w stálém nebezpečenstwí od palčiwých lodí řeckých býti zapálenu. Prwní útok křižáků odražen, i druhý dlauho neprospíwal, až konečně powstalým wětrem sewerním dwě spojené lodi k baště blíže kláštera sw. Eufemie přirazily, na nichž řebříky ke zdi mohly býti postaweny. W rychlosti wěže ztečena, posádka řecká wypuzena, brány wywráceny, a křižáci se hrnuli do města (1204). Darmo podněcowal císař k odporu; strach a zmatek byl takowý, že dle swědectwí Řeků samých jediný rytíř franský na tisíce Řeků hnal před sebau. Weliký oheň, buď neopatrností nebo úmyslně zňatý, rozmnožowal strast, a Murzuflos, wida, že wše ztraceno, prchnul tajně Zlatau branau. Tu se hašteřili ještě Řekowé wespolek, komuby dáti měli císařstwí, jehož wíce nebylo, až pak Frankowé rozplašiwše shromážděné, po celém městě se rozložili. wybíjejíce, laupíce a drancujíce, jakž jen se líbilo newázané surowosti wítězstwím opojené. Wzácné památky starobylé umělosti, spisy, sochy, obrazy nenaprawitedlnau zde wzaly zkázu, a krom některých Benátčanů nikdo smyslu wědeckého neměl, nikdo jich nedbal uchrániti. Když byla kořist rozdělena, z níž jen Frankowé sami 400,000 hřiwen stříbra a 10,000 koní obdrželi, kráčeli křižáci k wywolení císaře ze středu swého. Šest šlechticů Benátských, šest biskupů ode wšech za wolitele ustanowených wywolilo hraběte *Balduina z Flandru*. Dne 23 Května 1204 byl slawně w chrámu sw. Sofie korunowán, a tak trůn císařů řeckých w hrdé Constantinopoli, od dwaceti tisíců cizinců wywrácen, a na místě jeho nowý postawen, latinský.

www.libtool.com.cn

4. Císařství latinské.

Ale jen 57 let trwalo nowé císařství latinské w Constantinopoli, nemajíc ani základu pewného na wůli národní, ani podpory silné zewnitř, a roztrháno jsauc na mnoho podílů dílem zcela neodwislých, dílem spojených jen wolným swazkem feudalným, proti přirozenosti zdejší uwedeným. Balduin sám neobdržel s welebností císařskau kromě hlawního města a okršlku jeho skoro ničehož wíce.

Pomoří Aegejské a Adriatické s částí Řecka wzali si Benátčané, ostatek Řecka a Macedonii obdržel markrabí z Montferratu; jiné krajiny mnohým rozličným se dostali pánům, s úwazkem lenním, jímž i mnozí Řekowé w různých krajinách se udrželi. Theodor Laskaris založil nowé císařství řecké w Nicaei, wládna krajinami asiatskými, ještě Řekům podrobenými, a *Alexius*, králowec z domu Komnenůw, wyzdwihl na wzdáleném pomoří Pontickém město *Trapezunt* za sídlo třetího wýchodního wládařství, které se též honosilo jménem císařským. Balduin wládl w Constantinopoli jen rok. Padl w zajetí u wálce s *Janem*, bojowným králem walašským, který byl welikau část severního Řecka sobě podmanil; we kterémžto zajetí brzy wěk swůj dokonal (1206). I nástupcowé jeho, Jindřich, bratr, Petr z Courtenai, swat jeho, Robert a Balduin druhý, synowé tohoto, musili těžkým utrpením spláceti zewnitřní podobu lesku: neb jim neustále se jen brániti bylo proti wpadům Walachů a Kumanů: neustále se báti istných úkladů řeckých. Darmo hledal *Balduin II* osobně pomoci na západu: nazmar představowal jaký prospěch záležel pro zemi swatau a náboženstwí katolické w zakládaném císařství latinském: mocnářowé swětští byli jinými zaměstnáni, a papež stál w poli proti [illegible]. Jen sw. Ludwík přispěl znamenitau summau [illegible] Balduinowi dopomáhal hlavně [illegible] hrabě z Flander. Ač na [illegible] zůstalo císařství latinské [illegible] w nawrženém nesnázi a bídě bez [illegible] swé. Zdálo se [illegible] wyšlo. Na [illegible] a [illegible] wládli řečtí w Constantinopoli obnowena. [illegible] zmocnilo se [illegible] musilo [illegible]

ského, na němž byli seděli po Theodorowi wýtečný *Jan Votares* a *Theodor II*, uzawřel útok na Constantinopoli, který se mu snadno powedl přispěním Genuenských, Benátčanům odporných, a srozuměním obywatelstwa. Dne 25 Července léta 1261 Constantinopole zase od Řeků wzata, a trůn latinský zkácen. Balduin II prchnul na západ, a zemřel w temnosti.

5. Prwní Palaeologowé.

Aniž pak říše Byzantinská tauto změnau w čem prospěla, jelikož nemožno bylo wdechnauti jí čerstwého ducha, pohřížené w zápasu smrtelném; toliko jména tak nazwaných císařů řeckých změněna, staw říše tentýž bídný zůstal. Snažil se sice *Michael Palaeologus* o to wšemožně, kterakby odpadlé zříceniny zase spojil a w celost upewnil, hledě spřízniti se se západem přijetím slowíčka „i syna“ do řeckého wyznání wíry. (Řekowé wyznáwají, že duch swatý z otce, latinníci, že z otce *i syna* wychází.) Tím wšak hrozně popudil proti sobě powěrečný národ, a k rozbrojům občanským připojily se půtky o prawowěrství. *Andronicus II* (1282), syn jeho, nawrátil se zase k obřadům řeckým. To wšak málo pomohlo, rozepře církewní trwaly neustále; wnitřní rozbrojowé, laupežnictwí, zbojnictwí, ohawnosti wšeliké prznily ničemnau wládu jeho. *Andronicus III*, wnuk jeho, powstaw proti němu, přinutil jej nejprwé k rozdělení, pak k úplnému upuštění od říše (1328). Zatím se wždy wíce rozmáhali Osmanowé w přední Asii, usadili se w Bithynii, a odtud wždy blíže ku Constantinopoli pokračowali.

VII. Státowé mimo Ewropu.

A) Chalifat.

1. Oslabnutí říše arabské.

I welika říše Mahommedowa chýlí se w periodě této ku pádu, dosáhši již we předešlé wrchole znamenitosti a lesku swého. Nejsauci založena než na ohniwé horliwosti wěřících a na slepé oddanosti do wůle despotů swých,

musela slabnauti a se rozpadáwati, když oheň zponenáhla hasl a horliwost ochabowala.

Již na konci periody předešlé počala se světomocná říše Arabů trhati; neb odpadla Hispanie, odpadla větší část Afriky; předce pak po dlauhý ještě čas zůstala křesťanům na wýchodu i západu hrozná. Neboť neschřadnul s politickým tělem Mahommedowým také duch jeho; čerstwá krew národů nowých nowau slynula horliwostí pro wiru prorokowu; podnes wládne prapor jeho největší částí wýchodu; a byłby i zmizel snad brzy z Ewropy, přiměřenější wýchodu wláda jeho předce ještě nejkrásnějšími krajinami dwau dílů swěta bude panowati. — Na začátku periody této jest říše Arabůw ještě podmanitelská, chalifowé jsau páni wýchodu, Bagdad slunce oswěty. Weleslawný *Harun* zanechal (808) širowládnau říši třem synům swým; z nichž prwní *Mahommed al Amin* měl býti chalifem. druzí *Al Mamun* a *Al Motassem* podřízenými jemu wládaři welikých zemí. Následek tohoto rozdělení byla wálka občanská. Amin poražen, a *Mamun* powýšen za chalifa (812).

Wláda jeho proslula rozšafností a láskau ke wědám. swěta arabska dosáhla za něho swého wrchole. S Harunem se započal, s Mamunem skončil se zlatý wěk chalifatu. Nebo již *Al Motassem* (833), bratr jeho, wštípil w srdce říše neduh, jímž pozwolnu chřadnauc, častými swírána boly, klonila se ku pádu. Znamenaje totiž bojowný mocnář, že prwotní horliwost arabská hasne, že různěním náboženstwí powstalé sekty wždy hojnější plodí rozbroje, a drzí náčelníci jejich častěji proti wládě se wzpauzejí: umínil powolati žoldnéřů cizích, jimižby trůn swůj mohl chrániti a poddané držeti na uzdě. Zřídil tedy silnau stráž tělesnau z otroků tureckých, we předešlých wálkách padlých w zajetí. To byla příčina záhuby chalifatu; neboť uzřewše žoldnéřowé slabost státu a mocnářů, a seznawše swau důležitost, počali sami hráti na pány, dosazujíce na trůn chalifů jen přízniwce sobě oblíbené, kteréž dle wůle odklizeli, když se jim znelíbili.

Brzy se jewily nešťastné následky této chyby. Již *Čafar al Motawakkel Billah* (t. j. bohu oddaný), syn jeho, wyzdwižen jen wůlí tureckých drabantu těchto na trůn, a po-

mocí jejich usmrcen zase od syna swého *Montasera Billaha* (t. j. wítěz w bohu) (862). Takowé ohawnosti opětowaly se téměř bez přestání, o nichž dále wyprawowati se nám ošklíwí. Kázeň a swornost mizely; neb wida národ slabost a ničemnost chalifů, ztratil wšecku wážnost, wšecku poslušnost ke swým císařům a papežům. Důstojníci nedbali úřadu, howíce swéwolnosti proti wládařowu zákonu, a hledajíce neodwislosti. Odtud rozpory, neustálé odboje a krwawé wzpaury; část po části se odtrhowala od umdlené říše, se wšech stran powstáwala nowá menší mocnářstwí, nad nimiž chalifům zůstal jen stín swrchowanosti. Záměry politické skrýwaly se pod rauškau náboženstwí; sektářstwí množilo rozbroje. Na sedmdesát rozličných sekt počítáno w církwi Mahommedanské, mezi nimiž nejmocnější a státu nejškodliwější byla sekta *Karmathůw*, směsice náboženstwí Mahommedanského s křesťanským, která wznikla ku konci wlády chalifa *Motameda* (900). Al Farač Ebn Othmann al *Karmath*, twůrce její, nazýwal se apoštolem domu Mahommedowa, náměstkem Jana křtitele, Gabrielem archangelem, hlasatelem mesiáše, duchem swatým, wůdcem a slowem spásy. Doplnit a zdokonalit že přišel to, co w Koranu obsaženo, jehožto smysl že od wěřících potud není pochopen. Neboť ne ze slowa, nébrž z ducha rozuměti se má knize swaté; posty a obřady ne smyslně, nýbrž jen dušewně se mají. Rozdíl w jídlech že jest neplatný, ale ustawičná modlitba kázána od boha. Dwanáct učedníků rozesláno hlásat wšemu světu nowau wíru tuto, a když nowý prorok zmizel, twrdili wěřící, že zázračně wstaupil na nebesa.

Jako požár plamene na suché poušti rozmáhala se tato sekta, bývajíc neprozřetelně štíhána; a zrotiwši se w branné pluky, bouřila po celé říši. Dům Abbasůw práwa ke wládě odsauzen, a wůdcowé Karmatůw sami si osobowali říši. *Abu Said Hassan*, po něm *Said* syn jeho, a pak *Abu Taher*, bratr, bojowali wítězně se žoldnéři chalifu; zmocnili se Basr, Kufy, dobyli a wydrancowali Mekku, swaté město, a přinutili chalifa samého k poplatnosti (936). I byliby chalifat rozbořili, kdyby déle byla trwala horliwost a swornost jejich; než když prwotní oheň uhasl, rozdrobiwše se w sekty menší, potratili mocnost.

www.libtool.com.cn

2. *Pád chalifatu.*

Jen w Bagdadu a okolí jeho wládli ještě slabí chalifowé z domu Abasowa we snách neustálé světowlády s nádhernými tituli a šperky. Ještě kladli wyslancowé wzdálených národů a mocnářů skwostné dary k nohaum zaswěceného trůnu, ještě ctili wyznawači proroka na trůnu tomto velikého *Imam al Haka* (t. j. prawého nejwyššího kněze) swého, ačkoliw světská mocnost jeho již pominula. I Bagdadu wláda přestala, když chalif *Al Rhadi* wládaře Basry wyhlásil za *emir'a al omrah*, t. j. nejwyššího mocnáře světského, daw mu plnomocenstwí we wšech záležitostech občanských (935). Od té doby nebyli chalifowé nic než nejwyšší kněží, beze wší moci a wáhy politické, s nimiž welicí emirowé dle libosti nakládali, sotwa potřebného wyžiwení jim ponechawše. Historie chalifatu jest odtud historie emirů al omrah čili knížat wládnaucích okolo Bagdadu, wládu i neodwislost mocnau rukau si osobujících. Na začátku bylo sice důstojenstwí welikých emirů wrtkawé, ačkoli jméno jejich u weřejné modlitbě každodenně se jmenowalo. Prwní, Mohammed Abu Bekr Ebn Rajek, sotwa dwě léta je sprawowaw, swržen; nástupce jeho Jahkam, Turek, w půl třetím roce zabit; Kurteghin po osmdesáti dnech zase prwnímu Rajekowi ustaupil, kterýž také zawražděn, a tak se rychle střídali rozličtí po sobě, až se wlády zmocnili *Buidowé*, při nichž po celé století setrwala. Byli pak Buidowé tito tři bratří z kmene tureckého, synowé chudého rybáře Bujaha z Dilemu, kteří wyznamenawše se udatností w bojích, stali se náčelníky laupežných zástupů tureckých. Wdiký wezir Bagdadský powolal je ku pomstě proti emirům al omrah, jimiž i jeho bywalá důstojnost byla zmizela. Tedy wtrhli do Bagdadu s wojskem swým, swrhli welikého emira, a zmocnili se sami wlády (945).

Za wlády jejich ztenčena i duchowní mocnost chalifů. *Fatimowci*, kteří se byli od roku 908 rozmohli w Kairwanu, založili (972) chalifat aegyptský; *Mohadi Obeid Alah*, wládce jejich, wyhlášen za prawého nástupce prorokova, a chalifowé Bagdadští uwrženi do klatby. Abassowci, dříce smiřiti mocné soky své, položili jména jejich do weřejné

modlitby, čímž ale wážnost důstojenstwí swého wždy wíce potráceli.

I zewnitř wládli Buidowé očitě. Z krajin odpadlých nowé powstáwaly říše okolo Bagdadu, hrozíce skonáwající chalifat pohltiti. Tak powstala na počátku jedenáctého století na východu říše *Gasna*, sáhající od Oxu řeky až k Ispahanu, od pomoří Kaspického k austí Indu. Založil ji *Mahmud Gasni*, syn tureckého otroka, a nazwal se sultanem (1029). Za něho přitáhl jiný kmen turecký, *Seldžukowé*, z Turkestanu do Chorasanu, se stády swými, klidní pro přízeň a moc Mahmudowu; za *Massuda* wšak, slabého syna jeho, proměnili se pastýři tito w loupežníky, porazili wojska sultanowa, a zmocnili se i Persie (1038). Zde wywolili *Togrulbeka* z rodu Seldžukowa, za krále swého, kterýž přijaw Muhammedanskau wíru, stal se welmi horliwým wěřícím a ctitelem náměstků prorokowých. K němu se tedy utekl chalif Kajem, když jej Buidský emir al omrah wypudil. Togrul tasil pro něj meč, nad Buidy zwítězil, a dowedl chalifa zase do Bagdadu (1055). Wlády wšak nad chalifatem uchopili se Seldžukowé, připojiwše Bagdad k weliké swé říši. Neb již Togrulbeg mocně započal panstwí na východu, wybojowaw Chorassan, Parthii, Medii, a nazýwal se císařem východu a západu. *Alp Arslan*, nástupce jeho (1063) dobyl Georgie a zwítězil nad Byzantskými. *Malek šah* čili *Čelaleddin* (1072) podrobil šíromocnému žezlu swému také Syrii a přední Asii. Po něm wšak Seldžuků hroznost již klesala. *Barkairok* totiž rozdělil weliké císařstwí (1103) na tré: Persii, Syrii a Chorassan, které zase w říši dwojí, západní a wýchodní, proměněno. Západní, we které chalifat ležel, rozpadla se w části menší. Syrii, Irak, Fars a j. obdrželi *Atabegowé*, bywalí přednostowé při dworu Seldžuckém, a panowali nad nimi od 1127 až 1164, držíce chalifa w neustálé odwislosti, od něhož jen Eufratem byli odděleni. Předce wšak pád Seldžuků chalifům prospěl; emirowé al omrah nebyli wíce obnoweni, chalifowé obdrželi na nějaký čas opět samostatnost a wládu světskau w Bagdadu a krajinách okolních (1153). I w Aegyptě obnowena duchowní swrchowanost chalifowa, když sultan *Sallah-Eddin* (Saladin) skácel trůn Fatimowců (1171). Chalif uznal pod-

manitele za pravého aegyptského sultana, začež jej Saladin w Aegyptě jmenowati poručil we weřejných modlitbách. Zatím se blížil také konec Atabegůw. Na moři totiž Kaspickém powstalo mocnářstwí *Chowaresmitů*, nowého kmene tureckého (1067), které zponenáhla tak se rozmohlo, že již léta 1162 celé wýchodní císařstwí seldžucké pohltilo. Léta 1192 wtrhnul *Tagas*, šach Chowaresmitů, do Persie, a wywrátil do roku 1195 i západní trůn Seldžuků. I Bagdad opanowán, a chalif *Naser* Chowaresmitům podroben.

Tak jedna despotie stíhala druhau; w neustálém wlnobití zmitali se rozčeřeni národowé asiatští, puzeni od seweru welikým praudem světobornych Mongolů. *Mohammed* sultan chowaresemský, zawraždil wyslance hrůzoplodného Čingischana. Nastala wálka, a říše Chowaresmitů od Mongolů wywrácena (1224). Nyní se blížili Mongolowé k Bagdadu. Již byli roku 1237 jedenkráte porazili wojsko chalifowo, ač pro tentokrát bez úrazu Bagdadu; léta 1244 táhli podruhé na chalifa, kdežto je zase zmatek po smrti welikého chana *Oktaje* (1241) jinam obrátil; po třetí pak neušel chalifat swému osudu. *Hulagu*, wnuk Čingischanůw, táhl proti Persii; král armenský popudil hrdinu mongolského proti chalifowi; Nassireddin, astrolog z Bagdadu, jejž byl chalif wypowědèl, wzbudil ku pomstě. Jako bauřliwé mračno přiwalili se diwocí zástupowé mongolští k bohatému, lidnatému, nádhernému Bagdadu, městu swatému (1258). Jednau ranau porazil Hulagu slabé a zrádným wezirem wedené wojsko chalifowo, ztekl město, drancowal je čtyřicet dní, pobil 200,000 lidí, a s nimi *Mostasema*, posledního chalifa Bagdadského, sedm a třicátého Abassowce, padesátého šestého náměstka prorokowa. Tak skončil se swětowládný chalifat léta hedžiry 656, po narození Kristowě 1258.

Uprchli sice wšeobecnému krweprolití *Ahmed* a *Hakim* Abassowci, kteříž oba, každý od swé strany wyhlásiti se dali za chalify; ale ztrátau swatého města wšecka zmizela před nimi wážnost, aniž jaké wáhy politické wíce dosáhli. Ahmed hledal útočiště u Arabů w Iraku, a odtud w Aegyptě u Bibarsa, sultana mameluckého, který jej pode jménem *Mostanser* uznal za chalifa (1261). Osmnácte nástupcu jeho zustáwalo ještě nejwyšší obřady církwe Mohammedanske

pod názwem chalifů, až při dobytí osmanském i název tento zmizel, a důstojenstwí nejwyššího kněze přewzal mufti Constantinopolský.

www.libtool.com.cn

B) Rumy chalifatu.

Na zříceninách swětowládné říše arabské nowá se zakládala mocnářstwí w počtu rozličném, w podobě stejné, střídajíce se w panownictwí přečasto, a pomíjejíce rychle, jak byla powstala. Neb weliká to despotií wada, že nemajíce základu we wůli národu, nýbrž jen násilím a swéwolí jsauce řízeny, pewných kořenů nemají, a proto každým prudkým nápadem zewnitřním snadno bywají poraženy. Uplynau takořka s wlnami powodně, která je zasáhne, kdežto státowé prawí, založení na zákonu národním, ačby přiwal sklonil korunu a wětwe olámal, znowa od kořene pučí, a jařeji než prwé často se zelenají. Wypočísti wšech takowých jednotwárných proměn w rozličných mocnářstwích z chalifatu powstalých, není předmět historie wšeobecné; jí sluší jen poukázati, kterak se staly nejznamenitější tyto změny, jak w celek politického swěta wplýwaly, kterak nynější podobu wýchodního swěta připrawowaly.

1. *Dynastie asiatské.*

Z dawu mocnářstwí asiatských, powstalých z rumu chalifatu, wynikají zwláště *perské*, *syrské* a *turecké*.

a) W Persii již za Al Mamuna chalifa nastala (820) wláda Thaheritů w Chorassanu, jejichž praotec Thaher od Mamuna samého panownictwí dědičné obdržel. Rukau brannau mocnářstwí rozšířeno, ale w padesáti létech zase zbořeno zbojníkem Jakob Ebn Leith, synem kotláře (soflars), jehož potomkowé, *Soffarowci*, wládli we wýchodních zemích chalifatu, zwláště w Nisaburu, až konečně trůn jejich wywrátili Samanowci a Gasnowci (1002). Mezi řekami Oxus a Jaxartes na rumech říše Soffarowské, wytasili Nasr a Ismael, wnukowé Samanowi, trůu swůj, jehož hlawau byla Bokhara. Wedlé nich panowali w jižních krajinách moře Kaspického *Dilemité*, potomkowé starých králů domácích. Obě wšak říše wywrátili Gasnowci a Buidowé (1012). Buidowé tito, z počátku sluhowé Dilemitů wypnuli se, jak

swrchu řečeno, wzpaurau a šťastnau válkau za pány Persie. W Širasu a Ispahanu stály trůny bratrů starších *Alího* a *Hassana;* nejmladší, Ahmed, panowal w Kermanu. Chalifowé jim byli podnoženi. *Moez ed Daula* (rameno říše), wywolený od chalifa za emira al omrah, wládl i Bagdadem. Až do polowice jedenáctého století zůstali Buidowé mocní, až jim konec učinili Gasnowci w Persii, a Seldžukowé w Bagdadu (1056).

b) W *Syrii.* Méně důležité jsau říše založené w Syrii, jako *Hamadanská* w Mosulu, *Kelabitská* w Aleppu a j. Nejwýtečnější z nich i z ohledu náboženstwí znamenitá jest *Ismaelitická*, w nížto se bywalá sekta Karmatická zase obnowila.

Hassan Ebn Sabbah spojil (1090) stranníky *Ismaele* syna *Giafara*, prawnuka Abubekerowa, w lid jeden, jehož horliwost nábožná i bojowná w horní Syrii širowládný trůn ustawěla.

Z kmene tohoto pocházeli též Assassinowé w Syrii rozbytowaní na horách Libanských okolo Antiochie až k Damasku; lid šálenstwím nábožným, zmužilostí a odhodlaností wyznačený, za křížowých válek křesťanům welice nebezpečný; neboť rozkazů wládce swého, *horského starce*, slepě pilni, po wšech krajinách wražednau roznášeli dýku na ty, které on smrti odewzdal.

c) Mnohem mocnější a znamenitější byly *dynastie turecké*, w chalifatu powstalé.

Kterak žoldnéři turečtí, od chalifů do služby wzatí, sami zponenáhla wlády se zmocnili, swrchu praweno. Kmeny turecké na zříceninách chalifatu založily rozličné říše, z nichž nejprwé wynikla

α) *Gasna. Mahmud*, syn wládaře krajiny Gasna, bywalého otroka wezira Samanidského, byl jejím zakladatelem (999). Zmužilost a hrdinskau mysl zprowázelo štěstí, tak že se brzy zmocnil wšech zemí od moře Kaspického až po Indus, od Jaxartu až k Tigru. Dwanáctero tažení válečných před se wzal odtud do bohaté Indie, wtrhnul přes Kašmir a Thibet až k řece Ganges, podrtil mnohé národy a trůny, a wětší díl předni Indie pode jho swé připrawil. Nesmírná kořist byla odměnau krwawé práce, ale wláda Indie nestálá.

www.libtool.com.cn

První tažení indické získalo mu příjmí Gasi t. j. podmanitel; lépe wšak se mu zalíbil název sultan, kterým jej poctil podmaněný král sedžestanský; přijaw jej tedy první za název swého panownictwí, jiným mocnářům východním w tom příklad dal. Mahmud Gasni byl wýtečný láskau ke wědám a náboženstwí neméně než zmužilostí. Dwůr jeho byl schůzkau wýchodních mudrců a básníků. Gasna, hlawní sídlo jeho, mělo wysoké školy. Brzy wšak po jeho smrti (1030) příliš rychle ustawená říše tato zase se sesula. Mahmud dal totiž powolení Seldžukům, kočujícímu kmenu tureckému, aby se usadili na pláních chowaresemských; kteříž, použiwše indických válek jeho, wždy hlauběji se rozmáhali, *Massuda* sultana, syna Mahmudowa u weliké bitwě porazili, a říše Gasni konečně se zmocnili (1038).

Hrozný *Togrulbeg* přepadl Gasnu, a zawraždil rodinu královskau kromě *Anky*, dcery Massudowy, s nížto se zasnaubil, aby lepšího k trůnu práwa získal. Togrul byl usmrcen we wzbauření se Gasny, a tato wrácena zase předešlé dynastii: větší částí říše wládli wšak přece Seldžukowé, a Gasňanům ponechány jsau hlawně jen krajiny indické. O ty přišla rozepře mezi bratry, a podala příčinu úplné zkázy jejich. Hussein, wládař gasanské krajiny Gaur na hranicích indických, od *Massuda III* powýšený, wzbauřil se proti sultanům, a ztekew Gasnu, krwawým mečem na trůn sobě cestu proklestil. Potomkowé Mahmuda Gasniho zemřeli w okowích. Od roku 1037 počíná se *říše Seldžuků*, která dosahowala od Indu a hranic čínských až po hory georgické, k sausedstwí Constantinopole, i až do Jerusalema a do Šťastné Arabie.

Ku konci desátého století bytowal zástup turecký z Turkestanu příchozí w okolí Čand na seweru řeky Gihonu (Jaxartes). Wůdcem jeho byl *Seldžuk*, prwé otrok chagana chazarského, z jehož služby prchnul do Iranu (Persie). Že wšak málo mu bylo naděje, jakožto pohanu, w zemi zcela Muhammedanské, dal se obřezat, a stal se moslemínem. Tu se rozmnožowala zběř jeho wšelikými poběhlíky, s nížto opětné wpády činil do Turkestanu. Po smrti jeho wstaupili *Togrulbeg* a *Gagrabeg* w čelo zástupůw. Oba bratří táhli pastwami dále a rozbili stany swé konečně w rowinách

nad řekau Oxem blíže Bokhary a Samarkandu. I zde jim pomalu bylo těsno, neb neustále přibývali nowí zástupowé; pročež požádali Mahmuda Gasniho, který byl právě nowau říši založil w Persii, aby jim powolil pásti stáda swá wnitř Chorassanu. I swolil Mahmud neprozřetelně k záhubě říše své. Neboť z pastýřů příchozích stali se laupežníci, wybíjejíce a drancujíce města; nowí zástupowé táhli za nimi, a rozmnožowali se wždy wíce, tak že jich Massud, nástupce Mahmuda, wíce nemohl wypuditi. Wůdce jeho proti nim poslaný na hlawu poražen, a když sám z Indie přitáh proti nim se postawil, zradili jej turečtí jeho náčelníci wojenští w boji welikém u Zendekanu (1037). Mahmud byl poražen, a Persie od Seldžuků dobyta. *Togrul*, syn Michalůw, wnuk Seldžuků, losem ustanowen za mocnáře, a w Nisaburu, hlawním městě Chorasanu, pozdwižen za sultana. Po deset let bojowal Togrul odtud wítězně na wýchodu i na západu, zbořil říši Buidůw, zapudil dům Gasny do Indie, dobyl Mediny, a rozmáhal se na západ až k Armenii. Z Iraku perského, kdež se pak usadil, nad těmito krajinami panowal, a lid jeho přijal řeč a mrawy perské. Dobyw Ispahanu (1081), blížil se Bagdadu, kdežto jej chalif sewřený od Buidů uwítal co swého ochránce. Z wděčnosti za ochranu učiněn emirem al omrah, a nazwán králem wýchodu i západu. Tolikéž pokračowal w šíření wlády swé *Alp Arslan*, nástupce jeho, přede wším znamenitý welikým wítězstwím proti Řekům. Nejwyššího lesku dosáhla ale říše Seldžuků za syna jeho, *Malek Šah* (1072). Podmanilť skrze Solimana strýce swého Syrii až k Antiochii, dobyl Damasku a Emesy proti Fatimowcům, a wtrhnul do Aegypta až ku Kairu. Až ke hranicům čínským dorážel sultan, a zatím jiná wojska bojowala s Byzantiny; nejslawnější země asiatské stály pod žezlem jeho, obšírnější, než když se kořily chalifům. Nejraději jmenowal se sultan *Čelaleddin* (Ozdoba wíry), od chalifa nazwán též emir al mumenin (kníže wěřících). Wěd a umění byl milowný; muže učené měl we wážnosti, zakládal a zwelebowal školy, ústawy pro chudé, nemocné a pocestné. Učenost, rekownost i pobožnost welebila wěk jeho, nowý odtud započawší časosled, aeru *Čelaleddinskau*, která počíná s 12 Březnem po Kristu roku 1077. Po smrti jeho

www.libtool.cz

weliká říše Seldžuků se rozpadla; neboť powstaly boje krwawé mezi syny jeho, které wedly k rozdělení Persie; země hlawní zůstala předce nástupcům Malekowým, mimo ni ale powstaly ještě čtyry nowé sultanaty: Ikonium, Kerman, Aleppo a Damask (1103).

β) *Chowaresmité.* Dewadesát let po tomto rozdělení zmocnili se Persie *Chowaresmité*, a ustawili nowý trůn na zříceninách říše Seldžuků. *Mohammed Atsiz*, číšník Sančara sultana seldžuckého a místodržící w krajině Chowaresm sewerně od Chorasanu ležící, powstal proti pánu swému (1138), a dobyl si neodwislosti. Rychle se rozmáhalo nowé panstwí Chowaresmitů (neb Charissemitů); zwláště ku konci dwanáctého století; západní i jižní Persie podmaněna, bořeno a dobýwáno jimi neustále, až je mocí hroznau přepadli Mongolowé (1219). Se 700,000 Mongoly a Tatary táhl Čingis se čtyrmi syny swými proti 400,000 Chowaresmitů. W prwním setkání ztratil Mohammed 160,000 mužů. Cauwaje zawíral se do pewností, a z jedné krajiny stíhán do druhé, utekl se na pustý ostrow w moři Kaspickém. Čingis pak zdobýwal wšech pewných měst, Bokhary, Samarkandu, Charesme, Heratu, Kandaharu, wzal konečně nedobytý Ilal, kamž byl Mohammed zaslal klenoty, rod a harem swůj. Syny Čingis zaškrtil, ženy a dcery rozdělil dwořenínům swým, jen matku Mohammedowu ponechaw. Brzy na to zemřel Mohammed žalostí a bídau, on, jemuž ondy sedm a dwacet králů posluhowalo při dwoře. Ale ještě stál nepřemožený zmužilý syn jeho *Čelal Eddin Mangberni* w krajině Gasně, mocný a wítězný nad Mongoly, pokud trwala swornost u wojště jeho. Seslablý rozbrojem, ucauwnul před nimi k Indu; Čingis za ním s mečem smrtícím. A snadno mohl umdleného zašlápnauti, než chtěl míti hrdinu živého. Již na břehu Indu obklíčen, newěda si pomoci, uwrhnul se do wody, a w dešti šípů mongolských dosáhl šťastně druhého břehu této tak široké řeky. Dále jej stíhati wojsko mongolské zpěčowalo se; načež se Čingis nawrátil do Tatarska. Tu přišel Mangberni; napřed shromáždil nowau moc válečnau, získal ztracenau říši zase, dobyl Georgie (1227), a táhl wítězně až do Armenie a Syrie. Zde wšak poražen byw od sultana aegyptského a

Ikonského, musil uprchnauti do Ispahanu, kdežto opět od Mongolů přepaden, poražen a usmrcen (1231). Byl Mangberni zajisté jeden z nejslawnějších panowníků asiatských, wyznačený nejen hrdinstwím, ale i láskau ke wědám. S ním se říše Chowaresmitů zbořila; jen někteří emirowé sjednotili se ještě, wpadli záhubně do Syrie, porazili Franky u Jaffy, a wydrancowali Jerusalem. Odtud rozptýliwše se, dílem k wojsku mongolskému, dílem seldžuckému w Konii se přiwtělili.

γ) *Ortokowé*, *Atabegowé*, *Ajubitowé*. Ortok, wůdce hordy turkomanské w Armenii, obdržel od Seldžuků dědičnau wládu Palaestiny, kterau wšak již synowé jeho proti Fatimowcům aegyptským ztratili (1096), načež dále w Iraku skrowný stát od nich byl založen. Když pak byli Seldžukowé jako předešlé dynastie na trůnech swých usnuli, dosáhli Atabegowé (pěstaunowé knížat) samostatnosti w krajinách swěřených, Adherbeičanu, Farsu, Laristanu a w Syrii. Znamenitější nám jsau jen syrští, jimž původem byl *Emad Eddin Zenghi* (1121), wládař udatný a maudrý, po jehož zawraždění (1145) syn jeho *Nur-Eddin* w Aleppu širowládnau říši založil. Fatimowcům i křesťanům syrským hrozný byl Nureddin a wyhlášen na wýchodu i na západu jak mocí tak mírností, wlídností swau a nábožností. *Seiff-edin*, bratr jeho, panowal sultanatem *Mosulským*, který se wšak po něm rozdrobil.

Nureddin spojiw Damask se swým královstwím, požádán byl od chalifa Moktasi, aby wtrhnul do Aegypta, rozbroji mezi Fatimowci ochablého, a wážnost chalifů Bagdadských aby tam zase obnowil. Wyprawil tam tedy 2000 jezdců pode správau *Širkuaha* z Kurdistanu (krajiny hornaté w někdejší severní Assyrii) a synowce jeho, wěhlasného *Sallah-Eddin* (Saladina).

Hrdinstwím obau těchto Kurdů byl Aegypt podroben, říše Nureddinowa rozšířena od Tigru až k Nilu, a chalif Bagdadský i w Aegyptě uznán za hlawu moslemínů. Širkuh, a po něm Saladdin byl welkým wezirem aegyptským. Když Nureddin zemřel, Saladdin od wojska wyhlášen za sultana, a od chalifa Bagdadského potwrzen (1171). Welemocný sultan powstaw z trůnu aegyptského, wybojowal Syrii, jižní

Arabii, Tripolis a Tunis w Africe, wyhlásil se za ochránce swatých měst Mekky a Mediny, a wywrátil křesťanský trůn Jerusalemský. Po celém světě rozhlásilo se slawné jméno Saladinowo, hrozné urputným nepřátelům, welebné pokorným. Neb ačkoli bojownik neohrožený, byl přece Saladin dobrotiwý, maudrý a sprawedliwý, tak že wlastnostmi těmito na nejwyšším stupni získal sobě obdiwení a chwálu i křesťanů, s nimiž po dobytí Jerusalema tak mírně nakládal.

Synowé Saladinowi (1195), *Ayubité* po otci Saladinowu nazwáni, rozbořili říši otcowu wespolnými rozbroji. *Adel Seiffedin*, bratr jeho, přiwlastnil si Aegypt, kdežto i potomkowé jeho wládli.

Mamelukowé, životní stráž z otroků kumanských složená, osobila si wládu nad slabými sultany; a když sultan *Moaddan* pokoj wyjednal s Ludwíkem IX, jejž byl porazil a zajal, nespokojeni jsauce wzbaurili se proti sultanu, zawraždili jej a posadili Hega, náčelníka swého na trůn aegyptský (1250). Od té doby wládli Mamelukowé po dlauhý čas Aegyptem, obnowujíce a sílíce se nowými zástupy, přichozími ze wlasti swé, a wolíce wždy sultana z prostředu swého.

2. *Dynastie africké.*

Občanský obraz Afriky, pokud znám jest, podobný byl w periodě této k Asii. Zde i tam powstáwají a mizí nowé říše na rumech světowládného chalifatu, odwážliwými zakládané wůdci polodiwých zástupů, kteří sotwa jiné památky po sobě zůstawili kromě krwawých pauští a úpění bídného otroctwí. Kolik měst a krajin, tolik wládařů a tyranů, tolik zbojníků proti pánům swým a tryznitelů poddaných. Mocnější a šťastnější dobyli neodwislosti wzpaurami proti ochablému chalifatu, a ustawěli nowá mocnářstwí.

a) Edrisité.

Již za *Al Mansura* chalifa wznikla na západním konci seweroafrickém říše Edrisitů, *Edrisem* Fatimowcem založená, který stíhán jsa od Abbasowce rodu swému odporného, k wolnějším Berberům na západ Afriky se utekl, od nichž co prawý potomek prorokůw přijat a wywolen za panowníka. Celá Mauretanie podala se jemu (782), syn jeho

založil město Fez (788), sídlo nového mocnářství. Další dějiny dynastie této jsau nejisté, jen o předposledním panovníku Zahia III wyprawují letopiscowé, že byl pán učený a dwůr jeho podoben wědecké akademii. Obstaupen bohomluwci, hwězdáři, básníky zanedbal prý powinnosti wládaře, a swržen s trůnu od stryce swého. Tento pak, laupežník koruny, potrestán byl zase mečem Fatimowců, kteří wywrátiwše trůn jeho, w říši se uwázali (908). Za wlády *Edrisitů* zdwihlo se město *Sedželmessa*, léta 757 od Arabů wystawené, k welikému bohatstwí a lesku, jsauc i skladem znamenitého obchodu, jejž Arabowé a Berberowé wedly až do země Sudan, země černochů nad Nigrem. Odtud přiwáželi zlato, slonowé kosti, a zwláště otroky, rozwážejíce je zase po sewerní Africe až do Ewropy.

b) Aglabité.

Štěstí Edrisitů lákalo k následowání. *Ibrahim Ebn Al Aglab*, čilý bojownik, wládař krajiny Kairwàn, za Harun al Rašida dobyl samostatnosti (800). Nástupcowé jeho rozšířili wládu po krajinách bywalého Karthaga, založili říši *Tunis*, a podmanili Sicilii. Eufemius totiž, řecký wládař w Syrakusích byl obžalowán u císaře Michala II, že jistau krásotku sicilskau unesl z kláštera, začež mu měl nos býti uřezán. Eufemius prchnul wšak do Afriky, a popudil sultana Tunisského proti Sicilii. *Ziadet Allah*, mladší syn a nástupce Ibrahimůw, wyprawil 10,000 mužů pěších a 700 jezdců na 100 lodích; kteří se w krátkém času většího dílu Sicilie zmocnili, Syrakusy ztekli, a podmanění celého ostrowa dokonali (830). Synowce swého, Mohammeda, ustanowil sultan za wládaře sicilského; kterýž ale, od Afriky se odtrhnuw, samostatně panowal. Od té doby byly rozepře mezi wládaři sicilskými a mocnáři Tunisskými, jimiž Arabowé seslábli tak, že se Řekowé Syrakus zase mohli zmocniti, ale jen na krátko; neboť sultan Isak Ibrahim wyslal nowé lodstwo proti Sicilii (880), a wzal Syrakusy hroznym útokem po dewítiměsíčném obležení. Ostatní Aglabité nezasluhují paměti, nejsauce wyznačeni leč ukrutným tyranstwím, které prowozowaly nad podrobenými národy.

www.libtool.com.cn

c) Fatimowci.

Říše Aglabitů a Edrisitů pohltili Fatimowci, spojiwše celau sewerní Afriku pod širowládným žezlem swým. *Obeid Allah*, náčelník zástupu arabského, sebraného na pauti do Mekky, původem byl nowého tohoto mocnářstwí, wydáwaje se za potomka Aliho a Fatimy dcery prorokowy a za Mohadi, Koranem slíbeného wůdce wěřících. Proto se tak walně hrnuli Arabowé pod prapory jeho, proto tak rychle welikau wystawili říši. Wypudiw posledního mocnáře Aglabského (908), nazwal se chalifem, a započal pořadí *Fatimowců*, kteří zponenáhla celau sewerní Afriku a Syrii opanowali.

Mohammed, jemuž Obeid Allah postaupil wládu, wybojowal Magrab proti Edrisitům, wtrhnul s třemi wojsky do Aegypta, a wzal Alexandrii útokem (914) *Moez Leddin Allah* opanowal celý Aegypt, wystawěl Kahiru (Kairo) (972), hlawní sídlo nowé dwěstěleté říše Fatimowců. Džauhar, renegat řecký, hrdinský wéwoda jeho, dokonal podmanění Aegypta. Přes Sardinii, tenkráte k státům jeho patřiwší, bral se Moez do Alexandrie, a odtud do Kaira, nowého sídla swého; za ním poklady, ženy a mrtwoly otců. Zde dal za sebe weřejné konati modlitby, a zapowěděl w nich připomínati chalifů Bagdadských. Wše, co se týkalo náboženských obřadů, od něho bylo řízeno, jakož držán byl za prawého náměstka prorokowa. Tím samým časem, co opanowán byl Aegypt, dobyta též Sicilie a Sardinie (970), Karmathowé poraženi, a Syrie opanowána (973). W obau městech swatých Mekce a Medině konány zaň modlitby, a syn jeho *Aziz* opanowal také Mosul a jižní Arabii.

Wláda prwních Fatimowců byla mírná a rozšafná, a říše jejich wzkwétala obchodem a ústawy wědeckými i dobročinnými. Celé Střední moře pokrýwala wýborná za toho času loďstwa jejich; která ztroskotawši loďstwo řecké opanowala Sicilii (912), dobyla Sardinie a Corsiky (940), a saužila pomoří italská. Nádhernost a krása leskla se při dwoře jejich. Aby své zlato a stříbro snáze přewezti mohl do Aegypta, dal je Moez slíti u weliké kotauče mlýnských kamenů. Stawěli skwostné paláce a hrdá města w rozličných krajinách říše swé. W náboženstwí byli nejen sná-

www.histo.com.pl

ceiw. Już przed Krzyżem i Życiem Chrystusowem przyszła jego Mahammedanum. Tak święci Azjatyckie Syrie jednym Zgonem z wiarą Aegypcian Krzyżowi Nestoriusz. Że wiara ta szerzyła się łatwo a prędko mieszaniną przeciwnie wali, świadczy jasno obu a szczególnie nabożeństwo Krzyża Krzyżowego. Zmysły pogańskie przeciwstawiały Krzyżowi nowe a Życie Życie Śmierci: nowość przeciw starożytności, ale zarazem niepewnych z pewnością, nabożeństwo Krzyżowe, które jeszcze dziś wielkim znamienuje.

Że mnóstwa przeciw zniszczeniu jawność ciche a nocne się trzymało. Kościół Aegypcki do ruiny przyszedł Symbolum, iż wszystko ścieżkami: ale już mnóstwem drzwi otwartemi jego Fundamentum Kościoła zapadnie, kiedyż wzniosły nowe rozmaite. Krzyż nad Mieczem sobie swe przełożył do Aegypcian, potrzeba wiarom nad zapałem (Magrab) Josefowi, synu Zenirowemu (Jussuf Ebn Zenri), który ji dziedzictwem pozostawił swym swoim we stanie odwiedzionej. Brzy wszak zniszczenie, ale i nowe zniszczenia wiarom Zenirów ogłaszania w krótkim czasie zapełnia Kościół aż po Aegypt. Zenirom wiarom była wszak nowe rozmaitsze niż innych dynastii. U prostych jednostajnego stanu ludzi na nie dwojaki mocny nieprzyjaciel: Morabethowie Saraceni a Normanowie, którzy wiarom jejich wywrócili.

Morabethowie Mortilelowe pro wiarom stanu innego arabskiego sekty z Berbery, który opuściwszy nasz Kościół, przeszli swoje, wystąpili z państw, rozszerzyli ustawy wiary Mahammedanowej mocą i orężem. Pod *Lus Bezrem*, synem Kościoła, dowodzi Sedzelmessy. *Jussuf Ebn Tasfin* (1061) następuje jego, wzięli miasta Sales a Fesi i Meknes, Tangier a Ceuta za Gibraltarskie, zmocnili się dzielnie Maurusy, a wystawili *Harokko*, stolicę nowe rise. Aż to Spanel rozniesła się sława wiary, która Kościoła arabskiej Gornusky wojskiem walczy z Alfonsem VI. królem starokastylskim, który Mahammed Ben Ebad nowoni Marokkany na pomoc (1084), wysadł przeciw, porazil Alfonse a Hiszpana, a zmocnił się trwałym państwem swych arabskich Spanel.

Na wschodzie zatem panowali Normanowie podobnie wiarom Zenirom. Roku 1091 wzięli na Sicilii, a przyszedłszy potem na pomoc chrześcianom, zdobyli Tripolis 1146. roku 1147 przemawił się Roger król sicilski z Corsiky do

Afriky, wzal Mehadii, Safakos, Suku, a zmocnil se wší země Tuniské a Tripolské. Ale i náramná říše Morabethů (Almoravidů) i wláda normanská w Africe podlehla nowé dynastii arabské, *Mowaheddinské*. *Mohammed Mahadi*, bohomluwec mohammedanský, pro přísnost mrawů od luzy držený za swatého, udeřil po sestře krále marokkanského, když proti zákazu Koranu nezastřena wyjela na procházku. Za to byl odsauzen na smrt; ale král, obáwaje se lidu, proměnil trest u wyhnanstwí. Tím wíce hrnuli se zástupowé k mučedníkowi; tím wíce rostla fanatická drzost. Kázalť lidu, že neprawá je wláda Morabethů; swrhnauti, zahladiti je, že je swatá powinnost prawých wyznawatelů jednoho boha (Mowaheddin) následowníků jeho. Nyní teprw wysláno na odbojníky wojsko, ale pozdě; Morabethowé byli poraženi, města a krajiny padaly do rukau wládychtiwého a krwežízniwého Mohadi. *Abdel Mumen*, saudruh a nástupce jeho, dobyl Marokka po tříletém obležení hladem (1149), kdežto sto tisíc obywatelů zahynulo; dal posledního Morabethowce odprawiti, a panstwí rodu tohoto w Africe učinil konec. Odtud wyslal wojsko do Španěl proti Morabethům; Maimun, král Grenadský, musil ustaupiti wnuku jeho (1157), a ostatní Morabethowé rozprchli se po pauštích a ostrowech balearských. Léta 1159 oblehl Abdel Mumen se sto tisíci muži Mehadii, wzal města Safakos, Tripolis, Kalus, porazil lodstwo sicilské, a zmocnil se celé normanské Afriky (1160). Tak byla za wítězného Abdel Mumena říše Mowaheddinská (Muahedinská) rozšířena po celém seweru Afriky a wětším díle Španěl; sto let po něm panstwí jeho pominulo. Jako wšecky předešlé, tak i tato říše širowládná rozpadla se, když oheň zakladatele zhasl, nemajíc žádného základu kromě něho. Nowé powstaly z ní dynastie, mezi nimiž nejznamenitější mocnářstwí *Merinowců* w Magrabu (Marokko) (1213), *Zianidů* w Algiru (1248), *Abuhaffců* w Tunisu (1206), které w rozličné obšírnosti panstwí periodu tuto přečkaly.

C) Mongolowé.

1. Starší historie.

Diwocí swětoborní národowé nezasluhují wlastně zwláštního dějepisu. Podobají se wíce diwoké zwěři a drawým

šelmám puzeným neukojitedlnau krwežízní, nežli lidské společnosti, jednající dle rozwážení rozumu. Oni jen kazí a boří, nic nowého trwanliwého nestawíce, kromě daupat a brlohů, pokud jim káže prwní potřeba surowé tělesnosti. Neznajíce sladkého jména wlasti, bauří od místa k místu, z jedné krajiny do druhé, slídíce jen po kořisti, brodíce se w krwi lidské, označujíce záhubnau stopu swau rumy a mrtwoly. Tak Mongolowé. Jako weliké potopy, hrozná zemětřesení, morowé rány, tak zaznamenány byly w letopisech člowěčenstwa wpádowé jejich. Již pohled jejich objewuje národ diwoký, hrůzoplodný; široké ploské oblíčeje, líce ke stranám čnějící, nos zpleštilý široký, oči malé, siwé, hluboké, pysky tlusté, plet špinawě začerwenalá; koňské syrowé, jen pod sedlem dušené maso jest oškliwý pokrm jejich, a syrowátka z mléka koňského hnusný, opojný nápoj, jímž zpitoměwše diwokau zůřiwostí lítau zwěř přewyšují.

Weliké rozlehlé stepi horní Asie od hor Altaiských až k moři Chwalinskému jsau od šedowěkosti obydleny kočujícími národy plemene mongolského, kteří w šírých pustinách hojně se rozmnožujíce čas po čase se stády swými po ladnějších krajinách na jih a západ se rozwalowali. Odtud wyřítili se do Ewropy w pátém století strašliwí Hunnowé, odtud we třináctém hrůzoplní Tatarowé, kteří w málo létech celau Asii a wětší část Ewropy krwawým mečem poplenili. Stalo se totiž w Tatarsku opět weliké hnutí; wůdce (chan) nejčetnějšího zástupu, jemuž třicet tisíc rodin bylo podrobeno, zemřel, ostawiw po sobě jen třináctiletého syna, jemuž jméno bylo *Temučin*. Zástupowé, pohrdajíce chlapcem, odtrhli se, a přátely jeho na širokém poli porazily. Temučin utekl se k *Togrulowi* Keraitu, chanu tatarskému, který wládl na pořičích Jenizejských, dle domnění některých byw křesťan Nestorianský, powěstný tehdáž *kněz Jan*. Zde mu wykwětlo štěstí. Táhna s Togrulem do sewerní Číny wyznamenal se udatenstwím, a obdržel náčelnictwí u wojště jeho. Pak zawraždil ochránce swého, dal jej odřít, a na odiw wystawil kůži jeho k wýstraze wšem, kdožby se opowážili, jemu se protiwiti. Celé Mongolsko bylo nyní na dwé rozděleno; jedna polowice byla pro Te-

mučina, druhá proti němu. On ale stranu protiwnau porazil, zmocnil se celého chanatu Togrulowa i s hlawním městem *Karakorum* (1203), a dal sedmdesát chanů odbojných w tolikýchž kotlích za živa uwařiti. Tu držel národ kuraltai, t. j. sjezd na břehu řeky Selingy, a chodža (prorok neb mudrc) jeden powstaw prohlásil lidu, že weliký bůh Temučinu celý swět darowal, pročež on že býti má Čingis t. j. nejmocnější, nejwyšší wládce. Tu pozdwihli wšickni Tataři ruce swé a přisáhli poslušnost Temučinu Čingischanu.

2. *Čingischan.*

Powstal tedy, aby dobyl světa (1209). Nejprwé zakusila ohromné rámě jeho Čína. Proraziw welikau hraničnau zeď, wychrlil tam nesčíslné hordy swé, potřel wojska čínská, wzal Yenkink, hlawní město sewerní, odtrhnul pět provincií od říše, opanowal poloostrow Korea, podrobil Tibet, přišel až ku Kašmiřii, a postawil se na hranicích sultana chowaresemského. Čtyřikrát sto tisíc Turků setkalo se se sedmkrát sto tisíci Tatary na sewerním břehu Jaxartu. Seč tu hrozná; Mohammed poražen a kwetaucí říše Chowaresmitů obrácena w širau pustinu. Neboť pomocí stawitelů čínských wzal Čingischan wšecky pewnosti; slawná města Otrar, Meru, Nisabur, Herat, Balk, Kandahar i Chowaresm zbořena (1218), obywatelé zmordowáni nebo hnáni do otroctwí. Jen we třech krajinách, Meru, Nisabur a Herat, počítalo se na půl páta millionu zbitých. Darmo bránil lítým diwochům hrdinský Čelaleddin; od moře Chwalinského až k Indu wšecko poplenili, a wyhubili kwetaucí ondy rozlehlé země tyto tak hrozně, že až do dneška ještě okřáti nemohly. I do Indie chtěl nésti záhubu; dále wšak nechtěli Tataři s ním jíti, jako někdy Macedonowé s Alexandrem Welikým; pročež obrátiw krwawé kroky, obtížen kořistí, nawrátil se do pauští swých. Zatím plenilo druhé oddělení diwochů jeho sewerní pomoří Kaspické; třetí stálo proti Čelaleddinu, čtwrté pohubiwši Irak perský, táhlo se přes Derbent na Polowce. Zde poprwé setkali se Tataři se Slowany. Polowcowé spojeni s Rusy pod welkým knížetem Kyjewským, udeřili na ně udatně; nemohauce wšak odolati náramnému množstwí hrůzoplodných diwochů, poraženi jsau

a stíháni až ke Dněpru. Na to obrátili se Tataři přece zas nazpět a spojili se w Bucharsku s hlawním wojskem Čingisowým. Zde držel weliký sněm o budaucí správu dobyté říše, a odebral se do Karakorum, kdežto jej překwapila smrt, právě když se chystal k nowému tažení do Číny (1227).

3. *Nástupcowé Čingischanowi.*

Diwoký světoborce sešel, ne wšak ještě lítější plemeno jeho. Čtyři synowé: *Oktaj*, *Duši*, *Tuli* a *Čagataj*, čtyři wnukowé: *Gajuk*, *Batu*, *Hulagu* a *Koblai*, též *Paidar* nebo *Peta*, syn Čagatajův, pokračowali na krwawé dráze jeho možnoli ještě hrozněji, ještě ukrutněji, i naplnili celý svět strachem a úžasem. *Oktaj* byl od otce ustanowen za welkého chana, ostatní wládli wykázanými zeměmi pod wrchní správau jeho. Se wšech stran bořili nyní swět; dříwe půl století byla jim celá téměř Asie a weliká část Ewropy podmaněna; od oceanu Wýchodního až ke Dněpru, od moře Ledowého až ke Středomoří dosahowala nesmírná říše mongolská; w níž půl druhého millionu ozbrojených Tatarů, žízniwých krwe lidské, slídilo na pokynutí chána swého k wyhlazení wšech národů we wšech končinách.

Pětkrát sto tisíc jich wedl *Batu* na západ. Turkestan a Kapčak, *Astrachan* a *Kazan*, *Georgie* a *Cirkassie* zachwáceny; Wolga, Don, Dněpr překročen; dobyta Russie; Moskwa, Nowohrad, Kyjew a wšecka země mezi Dněprem a Wislau popleněna; Alexander Newský poražen; bez odporu walili se diwocí zástupowé Tatarů přes Wislu na rowiny polské; zprávy zněly, že dwacet dní cesty pokrývá wojsko tatarské zdélí, patnácte zšíří; že je to národ lidožrawý, z pekla (tartaru) pochozí, potomstwo oněch Israelitů, kteří se klaněli zlatému telcti. Alexander Weliký chtěw prý odlaučiti je od ostatních národů pro ohawný žiwot jejich, wolal k bohu Israelskému, načež je kopce horní Asie zawřely. Umístěny byly prý polní trauby na horách, které dmutím wětrů wydáwaly zwuk, jakoby wojsko Alexandrowo ještě leželo po wrších. Proto se neodwažowali Tatarowé wyraziti; až když ptáci trauby zanesli hnojem a zwuk jejich přestal, tu že se wztýčili a wyrazili z hor swých. Muži i ženy jeli na rychlonohých wyzáblých koních, wezauce s sebau stany

nábytek na karách dwaukolých. Za pokrm měli kočky, myši, psy, wši, nejraději pak koňské maso pod sedlem spařené; chléb byl jim neznám, a wínu naučili se teprw později. Zbroj byly kopí, meče a kyje, z luků stříleli mistrně. Při útoku rádi se stawěli těsně, aby zakryli množstwí swé, nestydíce se ochotně prchnauti, když prospěch nebo potřeba kázala. Žen každý dle libosti si kaupiti mohl, ano i we zwyku bylo ženu zemřelého bratra pojíti. Mezi dětmi manželskými a nemanželskými žádného rozdílu, a otec rozdělowal mezi ně mohowitost swau dle pauhé wůle swé.

Méně ještě než Rus byla Polska s to, aby odolala rozčeřenému dawu diwochů, když za slabého Boleslawa V sama w sobě byla rozdělena, a od západu málo bylo očekáwati pomoci. Neb císař Fridrich II byl w boji s papeži, Ludwík král francauzský staral se wíce o swatau zemi než o wlastní. Dansko bylo slabé, a Šwedsko wnitř rozedráno. Bez odporu wtrhli Tataři na podzim léta 1240 až do Lublaně a k Wisle; a když je na odtahu dobrowolném Wladimír wéwoda Krakowský porazil, nawrátiwše se s obnowenau zůřiwostí, přepadli Krakow (13 Unora 1241), z něhož se byli obywatelé wystěhowali, a wypálili opuštěné město. Boleslaw prchnul do Uher, a wéwodowé Sudomirský a Krakowský, kteří sebrawše se rychle s diwochy bitwu swedli, jsau poraženi. Batu po pádu Krakowa rozdělil wojsko swé na tré; jednomu welel táhnauti po Odře sewerně dolů, druhému zrowna proti Čechám, s třetím sám wtrhnul do Uher, a rychle celau zem opanowal a poplenil, poraziw Belu IV u welikém pobití, takže prchnauti musil až na ostrowy Adriatického moře. Popleniwše Polsko, wtrhli Tataři do Slezska, přešli Odru, spálili Wratislaw, a obrátili se k Lehnici. Zde se proti nim postawil Jindřich kníže Wratislawské, šwagr krále Wácslawa, s jinými knížaty polskými, s nimi též poslední Děpoltic český, wéwoda Boleslaw. Síla jejich dosahowala na 30,000 mužů, tatarská prý na 450,000. Jindřich rozdělil wojsko křesťanské na pět plukú, totéž učinil *Peta* wojwoda tatarský. Boleslaw uderil prwní na diwochy, a prwní oddělení jich porazil. Stíhaje wšak je tuze prudce, wpadl do deště šípů tatarských, jimiž sám proklán, a wojsko poraženo. Darmo mu knížata ostatní spěli ku pomoci, darmo bylo hrdinské

počínání proti hroznému příwalu diwochů; wšickni wéwodowé padli, *a wojsko křesťanské bylo zahlazeno* (9 Dubna 1241). Jindřichowi uťali Tataři hlawu, a nosili ji nabodnutau na piku w čele wojska.

4. *Wítězství Čechů nad Tatary.*

Nyní stáli hrozní wítězowé na hranicích českých, radíce se u Otmachowa po dewět dní, mělilíby do Čech wtrhnauti. Čechowé totiž byli ku přiwítání sweřepých wrahů připraweni. Rozšafný král Wácslaw I dal hranice slezské opatřiti silnými zásekami, upewnil a osadil pomezní hrady a města, a položil silné wojsko strážní u Kladska. Widauce tedy Tataři, že zde snadno proraziti nemohau, obrátily se do Morawy. Bez prodlení wyslal král Wácslaw *Jaroslawa*, z rodu, jenž pak slaul ze *Šternberka*, s wojskem českým k ochraně Morawanů. Hrdinský wůdce přitáhl s 8000 Čechy; posílen Morawany, osadil pewnosti, a s 12,000 brannými položil se do upewněné Olomauce. „Jako mrak černý *), když ledem hrozí posúti úrody tučných polí, walili se Tataři do Morawy; jak se množí wečerní tma w jeseň, tak se rozmnožilo Tatar množstwí; a jako w powodni kolébá se woj křesťanský středem jich.“ Diwokau zůřiwostí hnali wrahowé národů ke hradbám Olomauckým; wždy ale byl útok odražen, a netrpěliwi dlauhého dobýwání dali se Tataři porůznu do mordowání a pálení. Klášter na Hradišti ztečen, wypálen, a praemonstrati zmordowáni, posádka hrdin morawských na Hostýnowě, ač trápena žízní, držela se proti dawu nepřátel, až prozřetelný Jaroslaw ránu neomylnau na diwochy mohl naměřiti. W noci před 24 Červnem powolal Jaroslaw své do chrámu páně; posíleni swátostmi, wytáhli tiše z Olomauce, a přepadli tatarský tábor we snách pohřížený; z předu Morawané, za nimi Jaroslaw s Čechy swými. „I byla půtka krutá poslední. Zawzní chřest a drnkot ostrých mečů, wzejde sikot kalených střel strašný, lom oštěpů, rachot kopí bystrých; bylo klání, bylo porubání, bylo lkání, bylo radowání. Krew se walí jako bystřiny dešťowé, mrch tu leží, jako w lese dříwí.“ Wzchopiwše se

*) Rukopis Královdworský.

ale diwochowé, uderili celau silau na wojsko morawské; „byl ryk a sténání žalostiwé; křesťané počali utíkati, Tataré je lítým dawem hnáti. Ai, tu Jaroslaw jako orel letí; twrdau ocel na mohaucích prsech, pod ocelí chrabrost udatenstwí, jarota mu z žhawých zraků plála. Rozkácen hnal jako lew drážliwý, když mu teplau krew sp udá zříti, když nastřelen za lowcem se žene; takto zlítiw se w Tatary trčí. Češi za ním jako krupobití. Wrazil kruto na Kublajewice; byla půtka owšem welelítá. Srazili se oba oštěpoma, zlomily je oba welkým praskem. Jaroslaw wšechen w krwi s ořem zbrocen mečem Kublajewice zachwátil, od ramene šaurem kyčlu protknul, tak že spadl bezduch mezi mrchy. Zarachotil nad ním ťaulec s lukem. Ulekl se wšechen lid Tatar lítých, palowal tam, odkad slunce jasno wstáwá. Byla prosta Hana Tatar wrahůw.“

A nejen Hana, nejen Morawa, celá západní Ewropa ochráněna byla od záhuby tatarské českau udatností. Jako někdy Karel Martell Ewropu wyswobodil ode jha Arabů, tak nyní Jaroslaw Šternberský od hroznějšího jarma mongolského. Neboť po ráně této Tataři dále k západu si nedůwěřowali, nébrž obrátiwše se do Uher, spojili se s hlawním wojskem, s kterým tam byl již dříwe wtrhnul Batu, pleně nešťastné králowstwí s ukrutností neslýchanau mečem i ohněm. Wybrawše obywatele dobytých míst dle stáří a pohlawí, muže zmordowali, a srdce starcůw, s ramenem wyzdwiženým uwázaných měli za terče šípů swých. Ženy sličné od Tatarkyň mučeny a zbity, nesličné zohaweny a wzaty za otrokyně. Na dětech zajatých cwičilo se mladé plemeno tatarské w bitwě a prowozowání ohawného ukrutenstwí. Když nebylo již co pleniti a mordowati, spálili a wyvrátili diwochowé město, a táhli dále, podobnau zhaubu [redacted]e jinému. Hejna drawých ptáků létala za nimi po [redacted]ohřbených mrtwolích, wlci se plížili do obydlí, ještě sem tam pozůstalých, matkám děti u prsau trhajíce. Darmo prosil poražený král Bela IV císaře i papeže o přispění; oba těšili, oba slibowali; císař želel na papeže, tento na císaře, že pomoci nemůže, aniž pak který pro wšeobecné dobré upustiti chtěl ode sporu sobětného. Král Konrád měl zatím táhnauti na Tatary, dokud by císař Řehoře nepřinutil

k míru, ale říše německá byla tak w sobě nesworná, tak málo od ní bylo očekáwati přispění, že se knížata ani o to nemohli usnésti, majili se proti Tatarům ozbrojiti čili nic. Nešťastné Uhry nechány tedy za kořist diwochům; jen tři pewná města zůstala nedobyta. Bela musil prchnauti na ostrow w Siném moři, a když nebylo w Uhřích více co hubiti, Tataři popleniwše také Slowansko, Srbsko, Boseňsko, odtáhli domů. Neboť jich byla došla zpráwa o smrti welikého chana Oktaje (1241), a wůdcowé jejich pospíchali k wolení nowého mocnáře, jímž učiněn jest *Gajuk*, syn Oktajův (1245).

5. *Bauře w zemích cizích.*

Tím samým časem, když na západu buráceli Mongolowé, baurili ne méně w seweru, jihu a wýchodu. Po swém odtažení darowal Batu jižní Sibirii Šibanowi, strýci swému. Ten opanowal celý sewer až po moře Ledowé, a založil w Tobolsku trůn mongolský, který trwal tři sta let. W jihu pod Karakorum wztekali se mnohonásobné hordy mongolské po celých 25 let, pleníce přední Asii a bořice trůny turecké. Již léta 1235 wyprawil Oktaj chan wojsko weliké proti sultanu seldžuckému w Ikonium. Wtrhli Čerkasií a Armenií až po Arbelu a Ninive; odtud obrátili se záhubně do přední Asie, wzali Erzerum útokem (1241), ztroskotali mnohá města, a poraziwše Ikonského sultana (1242) w bitwě krwawé, podrobili jej jarmu swému. Odtud dorazili až do Syrie (1243) a hrozili Aegyptu, kdežto wšak jim wítězně odpírali Mamelukowé; prorazili na wýchod do okrsků Byzantinských, a opanowali konečně celau menší Asii až po úžinu Constantinopolskau. — Jen Bagdad ještě překážel. Weliký w něm byl lesk, ale moc ztracena. Wědy ještě kwětly; we hwězdoslowí slynul *Nasir-Eddin*, zpyt[redacted] bèh těles nebeských w Maraze w zemi Aderbeičan. [redacted] připsal chalifowi neučenému knihu: chalif nenáwidě učence, že rozen byl z odpadlého Chorasanu, učenau práci roztrhnul, a Nasir urážen, powolal Hulagu, wnuka Čingischanowa ku pomstě. Bagdad ztečen, po 40 dní wybíjen, 200,000 obywatelů zmordowáno, a poslední chalif Motassem rozšlapán koňmi (1250). Ještě dále pokročili Mongolowé pod-

manitelsky ku podrobení weliké říše čínské. Již Čingis byl započal dobývati Číny sewerní, kdež tehdy panowala dynastie *Niuč*, poručiw dokonání započaté práce synu swému. Náramně se tedy obořil Oktaj na říši Niučůw; w sedmi létech podrobena byla Korea a celá Čína sewerní až k wýchodnímu oceanu. W jihu Číny panowala wšak ještě dynastie wlastenská *Song*. Proti ní wytasil meč záhubný Koblai, pudil Songy od města k městu, z krajiny do krajiny, a dokonal podmanění celé říše (1279). Z Tonkinu až po welikau zeď podnožila se říše wládě Kublajowě; králowství pohraničná Korea, Tong, Kočinčína, Peyn, Bengaly a Tibet byla poplatná; ode břehů ale japanských loďstwo mongolské odehnáno wlnobitím. Borneo ostrow tisíci loděmi ztečen a dobyt.

6) Rozpadnutí weliké říše mongolské.

Tak powstala swětowláda mongolská, říše největší ze wšech, které kdy ustaweny jsau na zemi. Neboť obsahowala největší část známého tehdáž swěta, táhnaucí se od moře Ledowého jižně až po Středozemní a ocean Indický, od oceanu wýchodního na západ přes celau Asii a welikau část Ewropy až k řece Dněpru. Prawidelným státem nazwati se tato říše nemůže, založena jsauc na surowé síle beze wší swobodné wůle národůw. Bylať to despotie diwochů stojících pod jedním nejwyšším honcem, který s nimi dle swéwole nakládal jako se stády dobytka. Neboť i tak nazwaní nynější císařowé mongolští nelišili se od předků swých we wzdělanosti a mrawech, leč wětší ukrutností a prostopášností. Karakorum, hlawní sídlo, ze stanů pastýřských bylo sice ustaweno w město a obohaceno skladem cizích kořistí; ale bohatstwí neužíwalo se ku wzdělání a oblažení národů, nébrž jen ku pohodlí a rozkoši chanůw, kteří plazíce se w mrzkých ohawnostech, sebe za zemské bohy drželi, a wšecky lidi za otroky swé stwořené. Náboženstwí snášeli každé, starého modlářstwí wšak se nespustili. Papež Innocentius IV wyprawil léta 1246 dwojí wyslanstwí ke dworu mongolskému, patera Askolina, s Dominikany, Karpina s Františkany, napomínaje welikého chana, aby přijal náboženstwí křesťanské, papeži se podrobil a do

Ewropy nesáhal. Tím se rozlítil Gajuk tak, že uzawřel nowé tažení do Ewropy, hroznější předešlého, hroze úplným podrobením. Na štěstí wšak, dříwe než krwawý účel wywésti mohl, byl zamordowán, a rozpor po něm wypuklý doma podmanitelské záměry zmařil. Jen w bojowné síle diwochů, jen w duchu podmanitelském záležela tedy světoborná mocnost Mongolů; když diwokost válečná utuchla, když přestali svět bořiti, shluklá směsice říší jejich se rozpadla. Dobywše Číny, usadili se welicí chanowé tatarští na trůnech císařů čínských; diwokost národu jejich mírnila se podnebím; zponenáhla přijali mrawy a řeč podmaněných obywatelů, a ze zůřiwých bojowníků staly se ochablé skety. Jen drsnaté pauště zachowaly předešlau chrabrost, a opowrhnuwše oslablými, od nich se odtrhli. Tak powstaly z rumu welikého mocnářstwí jejich rozličné nowé říše mongolské. Znamenitější z nich byly: *Čagatai* na wýchodu moře Chwalinského a w krajinách pohoří Mustag; *Bišbalik* sídlo chanowo; w střední Asii, obsahující *Iran*, starau Persii, části Syrie a Malé Asie, hlawa říše *Tauris*, w Sibirii *Turan;* w seweru mezi mořem Chwalinským a Černým *Kapčak*. Hlawní sídlo mongolské moci zůstáwalo ještě we stepích wlastenských na pohoří Altajském a na paušti Kobi.

VIII. Tažení křižácká.

(Od r. 1093—1291.)

A) Tažení prwní.

1. Úwod.

Nejkrásnější znakowé w obrazu středního wěku jsau tažení křižácká, zajímající oko dušewní jak wznikem, tak přihodami a živostí barew co nejwýše. Wše téměř, co jsme až potud wyprawowali, byl účinek nižších mocností a pudů lidských, zištnosti, sobětnosti, hrdosti; nyní pak wyobraziti dlužno, co dokázal wyšší zřetel člowěčenstwa toho wěku, w čem mocnost idealní účinkowala, oč se pokusila, čeho dowedla. Swobodnější, rozmanitější se nám otwírá diwadlo; nespatřujemť wíce stád honěných swéwolím jediného pastýře; není tu wýjew otroctwí a poddanosti, tu swobodná činnost zňatá wyšším ponětím rozníceného ducha. Saudící rozum

nazývá sice ten žár pověrečným šálenstwím, jímž celá Ewropa zanícena byla po dwě století; tehdáž ale slul ohněm swatým s nebe seslaným w srdce lidská, w nichž plála obraznější, živější víra než u věku našem osvíceném. S rozšiřováním víry křesťanské rozmáhala se též láska k jejímu zakladateli a vážnost k místům, kde byl zrozen, kde účinkoval a trpěl. Odtud pošly nábožné pauti do swaté země, odtud zřetel křesťanstwa na místa swatá. Již Constantin, první císař křesťanský, dal w Jerusalemě wystawěti nádherný chrám swatého hrobu; Helena, matka jeho, u wysokém stáří tam putowala, a příkladu jejího za času vlády Římské mnozí následowali. Vládu tuto přetrhnul nejprwé Koshru III, dobyw Jerusalema roku 614, jejž ale Heraklius opět wypudil. Brzo na to rozmáhala se vláda arabská po celé řecké Asii; wéwodowé Omara chalifa, Abu Obaida a Chaled, meč páně, opanowali Syrii a oblehli Jerusalem (636). Důwěřujíce u vážnost, we které i Mohammedani měli swaté místo Kristowo, žádali obywatelé, aby chalif sám přišel, a prospěšnější smlauwu potwrdil, pod kterau se Arabům chtěli poddati. Tak se stalo; chalif vládl mírně, dopustil wykonáwání křesťanských obřadů a putowání k božímu hrobu. Podobně činili nástupci, po wšecky téměř časy arabské vlády. Když ale tato od Turků byla wywrácena, nalehlo násilí na náboženství křesťanské we wšech krajinách východních, zwláště pak, když po smrti Maleka, největšího z vládců seldžuckých, země východní swíraly rozbroje a wálky wnitřní.

Čím větší však nebezpečenství, tím více rozněcowala se láska ku pautím swatým; neb tím větší zdála se zásluha, tím úplnější pokání. Obchod měst wlaských a jihofranských se syrským pomořím počatý w jedenáctém století usnadnil přiwážení pautníků, kteří nyní ze wšech krajin ewropejských wždy hojněji do země swaté se hrnuli. Tak putowali mezi jinými roku 1064 Sigfrid arcibiskup Mohučský, Günther biskup Bamberský, Otto biskup Řezenský a Wilém biskup Utrechtský do Jerusalema, jehož po mnohých nesnázích a ztrátách konečně dosáhli; neb takowá byla Turkův ukrutnost, že jedné sličné abatyši spolu putující od nich weřejně až do smrti násilí učiněno. O rok později wydalo se na

paut. 7000 křesťanů; kteříž od Turků bywše přepadeni, z většího dílu přišli o žiwot. Hrabě Trierský Theodorich, zawraždiw arcibiskupa Kolinského, táhl ze swými z pokuty do Jerusalema, nikdy wšak wíce o něm ničehož nebylo slyšeti. Ale i na cíli bývala naděje těch, ježto nebezpečenstwí pauti té šťastně přestáli, často zklamána; neboť křesťané Jerusalemští pod jarmem ukrutných barbarů těžce úpěli; ani oltáře, ani nádoby chrámowé wíce jim swaté nebyly; kněží byli biti a šlapáni, a patriarcha sám za wlasy a bradu smýkán po zemi. Pautníci nemilosrdně bývali laupeni, a za dowolení náwštěwy hrobu božího býwal od každého welmi přísně žádán zlatý peníz. Nesnesitedlné byly takowé nátisky, a čas swrchowaný, aby se hledalo pomoci.

2. *Paustewník Petr.*

Tohoto času, roku 1093, nastaupil pauť swatau Petr Amienský, prwé paustewník, tehdáž kněz. Postawy byl malé a nepatrné, pleti snědé, raucho jeho sprosté, nohy bosy. Kajicnost a zdrželiwost we wšem jej wyznačowala, a jen když wýmluwně plynula slowa z ust jeho, tehdy zaníceno bylo žiwým duchem oko. Zaplatiw clo wstaupil do swatého města, widěl a slyšel, co křesťané trpěli. Tu ho ponaukal duch, přispěti opuštěným ku pomoci. Simeon patriarcha dokázal mu, že křesťanům wýchodním síla za hříchy jejich jest odňata; w krátkém času že Řekowé půl císařstwí ztratili, země západní že jsau sice chudší a sprostější, ale mocnější a wěrnější, a jen od nich že spása možná jest.

Petr wyžádal si psaní od patriarchy k papeži a západozemským knížatům a chwátal ještě jednau do chrámu wzkříšení páně, modlit se o pomoc k welikému předsewzetí, které celého ducha jeho zajímalo. Nepatrný, neznámý pautník chtěl powzbuditi celý swět k činům potud neslýchaným; překážky a obtíže přemítaly se w duchu jeho, až unawen bděním a péčí na modlitbách trwaje usnul. We snách zjewil se mu Kristus pán; wece k němu: „Wstaniž Petře, pospěš a wykonej, co ti uloženo, neboť jest čas, aby se wymetla swatyně má, a pomoženo bylo sluhám mým.“ Tu procitl

www.libtool.com.cn

Petr posílen a zaswěcen ku powzbuzení Ewropy k oswobození swaté země.

Přewezen šťastně do Italie, spěchal do Říma k papeži Urbanowi, a přes Alpy ke wšem knížatům, praelatům a wšemu lidu. Řeči jeho rozněcowaly; naděje jeho rostla; neboť již získán byl papež, a wšecko se tehdáž dobře dařiwalo, co hlawa církwe podporowala.

Na sněmu církewním w Clermontu we Francauzích držaném léta 1095 wěc tato mezi záležitosti církewní počtena; weliké množstwí lidu duchownîho i swětského shromážděno na welikém náměstí, kdežto papež Urban II k wěřícím zástupům takto se jal mluwiti:

„Weliká protiwenstwí trpí církew swatá na západu, ještě wšak wětší na wýchodu; a jakkoli se s církwí wýchodní we wšem nesrownáwáme, předce autrpnost cítíme nad jejím neštěstím, a přispěti jí ku pomoci zawázáni jsme z powinnosti křesťanské. Kterak nyní křesťané wýchodní trpí, kterak země jejich newěřícím padly za kořist, kdožby to wěděl, ještoby nad tím nekwílel? Žel to zajisté hluboký, nestěstí weliké; ještě wětší pak, když poważíme, že i Palaestina i Jerusalem w rukau nepřátelských se nacházejí. Wykupitel pokolení našeho, ke spáse weškerenstwa tělo a postawu lidskau přijaw, w oné zaslíbené zemi obcowal. Každé místo tam zaswěceno slowy, která on mluwil, zázraky, které on konal; každý řádek starého i nowého zákona dokazuje, že Palaestina co dědictwí páně, a Jerusalem co sídlo wšech tajemstwí swatých zůstati mají neporušeny. Ale město swaté, otčina Ježíše Krista, kolébka spásy naší nemá wíce podílu na wykaupení. We chrámu, z něhož Kristus zapudil prodawače, aby zprzněna nebyla swatyně, učení ďábla nyní weřejně se hlásá. A kdož ještě cítiti má Marii pannu, kdo we chrámu božího hrobu nábožně wzýwati toho, jenž smrti záhubný hrot odňal? Howada umístěna jsau we swatyních, a za dowolení patřiti na tuto ohawnost žádají bezbožníci ještě weliký plat. Wěrní křesťané jsau od nich pronásledowáni, panny mrhány a trýzněny; běda nám, jestli, dokud nám žiwot, takowé zločinstwí nepřetrhneme; umříti wěru lépe jest, než zkázu bratří swých déle snášeti. Proč ež každý zapři sebe sám, wezm

kříž Kristův na se, aby Krista získal; žádný křesťan nebojuj proti křesťanům, aby nehynula víra svatá, nébrž se rozšiřowala a rozmáhala. Přestaniž každé nepřátelství, utiskování a vražda, každý dokaž udatnost a statnost tam, kde jí dosáhnauti může odpuštění hříchů a mučednickau korunu. Žádný se neboj nebezpečenství; neb kdo pro pána bojuje, tomu síla nepřátelská jest podrobena; žádný se neboj nauze a nedostatku; neboť kdo pána získá, všude jest bohatý; žádný se nedej zdrženi želem pozůstalých, nebo milost páně i těchto bude chrániti" — Ještě nedomluwil papež, již celý sbor jedním hlasem wolal: „Bůh to chce!" — Konečně se utišil hlahol, a Urban mluwil dále: „Ejhle! wyplňují se slowa písma: Kde dwa aneb tří shromážděni jsau we jménu mém, já jsem u prostřed nich; neboť jen božím wnuknutím stalo se, že stejná horliwost pojala wšechny, a stejné slowo wyřčeno od každého z wás. Toto slowo budiž heslem waším we wšem nebezpečenství, jemuž se pro wíru Kristowu podrobujete; a kříž budiž wám znamením pokory a síly. Kletba stolice apoštolské af uhodí každého, kdo se opowáží předsewzetí swaté zamezowati, žehnání pak její rownejž dráhu waši, a zprowázej wás po wšech cestách wašich we jménu páně! —"

Když skončil papež řeč swau, přistaupil k němu Ademar biskup Puyský, žádaje kleče o dowolení k pauti swaté; podobně Wilém biskup Oranžský a skoro wšickni přítomní duchowní i světští. Na znamení společného účelu a nowého bratrstwa připial každý červený kříž na prawé rameno, od čehož nazwáni jsau křižáci. Nawrátiwše se do wlastí swých, hlásali biskupowé kříž, a rytíři hledali společníky pauti, wšickni s největší horliwostí a s účinky neslýchanými. Neboť wšeobecné nastalo hnutí w lidu, ochotně opustil muž ženu, žena muže, rodiče děti, děti rodiče své; rolník zanechal orby, pastýř stáda, mniši a jeptišky opustili komnaty swé; každý staw, každý wěk, každé pohlawí chtělo účastno býti welikého podniknutí, nowého tažení národů.

Pohnutky owšem při takowé rozmanitosti osob byly rozdílné; u většího dílu náboženost a kajícnost, u jiných tauha po bojích, doma nenasycená utiskowání pánůw, okowy řádů, trest za přestaupení aneb trápení nešťastného manžel-

www.libtool.com.cn

stwí. Největší shon byl we Francii a Italii; méně prospíwalo křižáctwí w Germanii, kdež trwal rozbroj mezi papežem a císařem; Hispanie mořena od Saracenů nejméně mohla míti podílu, snáze pak rozmáhala se horliwost ze Francie do Anglie a dále k sewerowýchodu.

Sotwa nastalo jaro, nebylo ani města ani wesnice, kdeby byli se pautníci neshromáždělí; po wšech polích rozbity byly stany, se wšech stran zněly písně ke chwále pauti a země swaté. Mnohé rodiny wytáhly celé, prodawše wšecku swau mohowitost; na woze dwaukolém, woly taženém wezly se děti, skrownà zásoba potrawy a jiné potřebné wěci na cestu; ženy poctiwé i nepoctiwé s sebau táhly ozbrojeny a w mužském oděwu, tážíce se u každého města, u každého hradu, ku kterému přišly, jeli to Jerusalem. Powěsti o hroznych diwech, znameních na nebi, krwawých oblacích a bojích w powětří roznášely se a dodáwaly horliwosti, která u mnohých w prawdě byla ohniwá, poněwadž si znamení kříže žhawým železem wypalowali na těle. Knížata nebyla méně horliwa než lid obecný; ale příprawy jejich musely býti wětší, obšírnější a důkladnější, měli-li spojenau mocí země swaté dobýti. Pročež byli později teprw k tažení hotowi, kdežto netrpěliwé zástupy křižáků, se wšech stran porůznu shluklých, wywoliwše sobě wůdce, bez prodlení se daly na cestu. Již we Květnu roku 1096 wytáhli s takowými tlupami Petr paustewník a Walter, přijmím Nemánic. W Rýně Kolíně Petr zůstal pozadu, očekáwaje wětšího woje. Walter pak pílil k wýchodu dále.

Až do Uher bylo tažení šťastné, kdežto král Kolmany křižákům powolil pokojný průtah a zakaupení se potrawami; když jim ale w Bulharsku toto bylo zapowěděno, jali se dobýwati Bělehradu, laupili wůkol a drancowali; načež od wojska bulharského překwapeni jsau a poraženi. Nemoha ani jednoty, ani pořádku wíce zachowati, táhl Walter dále jen s wýborem swým, zanechaw nezbednau luzu ostatní jejímu osudu, a dostal se šťastně přes Niš do Serdice, kdežto jej kníže bulharský přijal přízniwě, powoliw potrawu a průwodčí do řeckého císařstwí. I ulekl se císař Alexius, když se dowěděl o welikém pohnutí na západu; neb se obáwal nebezpečenstwí říše swé; že wšak mu papež Urban

www.libtcpl.com.cn

úmysl křižáků oznámil, a žádal o propuštění jich i podporu, poručil Alexius, aby po silnici jim wykázané opatřowáni byli potrawau, dále wedeni a mírně w pořádku držáni. Když pak přitáhli ku Constantinopoli, přijal je císař welmi wlídně, dowolil jim tábor u města rozbiti a za hotowé peníze kupowati potrawu; neboť byli ustanowili, že zde zůstanau, a na Petra paustewníka počkají.

Wojsko Petrowo walně se zatím rozmáhalo; držán byl za swatého, a ohniwá slowa jeho rozněcowala wšeobecnau náklonnost ku pauti swaté. Již na Rýnu měl 15,000 pautníků, kteří se rozmnožili tažením skrze Franky, Bawory a Rakausy. Že však každému bez wýjimky přístup byl wolný, není diwu, že se mezi nimi weliký počet wšeliké luzy nacházel. Král Kolmany jim dal swobodný průchod uherskau zemí, ne však bez prozřetelných přípraw; kteréž křižáci powažujíce za nepřátelský úmysl, k Uhrům welikau nedůwěru dostali. W zůřiwost wzrostla tato, když přišedše k Semlínu, spatřili šaty a zbroj křižáků předešlých, pozůstalých zde po Waltrowi, a od Uhrů oblaupených, buď pro wýstrahu nebo pro potupu na zdích městských wywěšené. Bez odporu se wyřítili na město, a ztekše hradby, pobili 4000 obywatelů, zmocnili se města, a ukrutně je wydrancowali. Odtud kráčela před nimi hrůza a ošklíwost; přeplawiwše Sáwu, nalezli Bělehrad prázdný. U welikém nedostatku potrawy dosáhli za osm dní Niše, kdežto jim Bulhaři, obdrževše zástawu, dowolili nakaupiti potrawy. Již táhl Petr zase pokojně dále; w tom asi sto nazpět pozůstalých Němců, nepatrnau rozepří s jedním Bulharem rozzlobeni, zapálili sedm mlýnů u města, a několik domů pobořili. Po spáchaném žločinu dali se na útěk; na němž však brzy od Bulharů jsau dostíženi a rozsekáni. Tím wznikla půtka wšeobecná; w níž křižáci nepořádně, neuměle bojujíce, ztratili přes 2000 osob a 2000 wozů; a tak byli rozplašeni, že se teprw za tři dni mohli shromážditi.

W Serdici již na ně čekali wyslancowé císaře Alexia, kárajíce nekázanost jejich, slibujíce však průwod do Constantinopole a zásobu potrawy, jestli že se nikde nezdrží přes tři dni, a wšeho násilí se budau chrániti. Před Constantinopolí nalezli pautníci ostatky zástupů Waltrowých; a

položili se w témže táboru s nimi. Žádostiw jsa, seznati muže, který takowé hnutí na západu wzbudil, dal si císař Petra zawolati, wyslechl wyprawování příhod jeho, schválil weliký účel křižáctwí, obdarowal jej a napomínal, aby se pautníci osamělí do Asie newydáwali, ani s mocnými Turky w boj se nepauštěli. Nicméně wšak snažně žádali přewezenu býti přes Hellespont, a položili se u Kibotu podál Helenopole w Bithynii. Nedlauho zde trwala swornost jejich; Němci a Lombardowé oddělili se od hrdějších Francauzů, a wolili Reinalda rytíře za wůdce swého. Dwa měsíce čekáno zde na příští jiných křižáků, tráweno a hýřeno, až wačky pautníků od Řeků byly wyprázdněny a wesměs nauze nastala. Tu se jali w okolí hledati laupeže a kořisti, nedbajíce hlasu Petrowa, který lépe wzbuzowal, než krotil a řídil; 700 pěších a 300 jezdců z táboru francauzského wtrhlo do Nicaenského údolí, sehnali stáda dobytka ze wšech wesnic, a odehnawše Turky, wrátili se šťastně do swého táboru. Záwistiwí jim Němci, dychtiwi jsauce podobné kořisti, zmocnili se městečka Xerigordon, a pobiwše obywatele jeho, wylaupili je. Úrodností krajiny pojati, ustanowili městečko opanowati a počali znowa upewňowati hradby jeho. Dříwe wšak než byli s tím hotowi, přepadl je Elchanes, emir sultana Ikonského, a sewřel je tak, že brzo hladem zmořeni w oběti hrozné smrti upadli. Jen Reinald s některými, přešed zradně k Turkům, žiwot swůj zachowal. Chtíce pomstíti bratří swých, wytáhli křižáci, 25,000 pěších a 500 jezdců silní, proti Turkům; kteříž ale, učiniwše zálohy, křesťany obskočili, a pobití takowé mezi nimi učinili, že se jich jen 3000 w jeden starý hrad na moři uteklo, odkudž pomocí řeckau se dostali do Constantinopole, a prodawše zbraň císaři, na jiné křižáky očekáwali. Walter Nemánic zahynul w bitwě, a Petr přičítal nešťastný konec tažení tomu, že pautníci, kteří se laupeže a wraždy dopustili, nehodni byli hrobu božího spatřiti.

3. *Bohumír s Bouillonu.*

Mnohý nepořádný zástup došel podobné záhuby, dříwe nežli čtwrt cesty wykonal, mnohý pohřben w Uhřích, mnohý, místo Turků obrátiw se na Židy, od města k městu po celé

říši těkal, je co nepřátely Kristowy nutil ke křtu, laupil, trýznil a vraždil, až na rozkaz císařský zaslouženého trestu došel.

Takowé nehody musely vůdce křižáků přeswědčiti, že ani přepiatau horliwostí, ani welikým počtem ničehož nelze dowésti, kde není kázně a pořádku, i spojily se k nowému rozumnějšímu a přiměřenějšímu jednání. Hlawa toho byl Bohumír z Bouillonu, wéwoda lothrinský, jak statečností, tak šlechetností nejwýtečnější mezi wšemi knížaty říšskými. Jindřichu IV zcela oddán jsa, brzy došel takowé wážnosti u wojště, že mu we válce s Rudolfem, co nejhodnějšímu, swěřen prapor říšský. A ukázal se Bohumír hodna této důwěrnosti; nebo když roku 1080 přišlo k rozhodnutí, dorazil až na Rudolfa samého, a hrotem smrtícím proklal prsa jeho. Potom šel s císařem na tažení proti Řehoři VII, a prwní ztekl hradby Římské, načež parnem a namáháním upadew w horkau nemoc, učinil slib, že putowati bude do Jerusalema, jestli dosáhne zdrawí. Wítáno mu tedy bylo wyzwání Urbanowo; a ochotně se chystal k mocnému dobytí země swaté. S ním se spojili Robert, hrabě z Flandru, Hugo, hrabě z Vermandois, bratr Filippa krále franského, hrabě z Blois a Chartru, a Raimund hrabě Toulousský, nejmocnější a nejbohatší kníže francauzské. I Normanni ke sboru knížat se připojili, Boëmund totiž, mocný kníže Tarentský, a Tancred synowec jeho, chlauba a ozdoba rytířstwa. Nesčíslné množstwí rytířů, šlechticů a zbrojnošů shromáždilo se pod prapory křížowé tak wznešených wůdců, kteří nyní wážně táhli k wýchodu. Aby pak netrpěli nedostatku potrawy, nastaupili cesty rozličné; Bohumír přes Uhry, Raimund přes Dalmatii, ostatní pak přes Apulii, odkudž se pak přeplawiti měli do Řecka.

W polowici Srpna roku 1096 shromáždil Bohumír pluky swé na Rýnu, a nastaupil tažení, prowodín bratrem swým, Balduinem z Burgu a mnohými jinými pány a rytíři. Když dosáhli hranic uherských, wyslali ku králi, řkauce: „Slyšíme, že mnoho pautníků w zemi twé zahynulo; pročež přicházíme, abychom je pomstili, jestli že newinně trpěli; pakli wšak dokážeš sprawedliwost trestu, žádného nepřátelstwí činiti nebudem!“ Tu počal wyprawowati král, kterak

křižáci nezbedně a násilně w zemi jeho si počínali, žádaje o rozmluwu osobní s wéwodau Bohúmírem. Powolena tato, a brzo wyjednáno, aby wojsko pokojně protáhlo, a král rozkázal sprawedliwý prodej potrawy; naproti čemuž wůdce pod ztracením hrdla zakázal každau laupež a wšelikó násilí, dostawiw Balduina, bratra swého, i manželku jeho králi Kolmanowi w rukojemství. Bez úhony dostalo se wojsko křížowé skrze Uhry a Bulharsko do císařstwí řeckého, kdežto od Alexia wlídně bywši přijato, pokojně táhlo dále. Dne 23 Prosince roku 1096 dosáhlo šťastně Constantinopole, a položilo se podál břehu mořského, na ostatní woje očekáwajíc. Ti ale tak šťastni nebyli; Hugo, bratr krále franského, ztratił wlnobitím weliký počet lodí, a sám na rozkaz Alexia w Constantinopoli uwězněn, až jej příchod Bohumíra wyswobodil. Přízeň císaře Alexia ku křižákům nebyla nikoli upřímná, nýbrž wždy obáwal se drzí mužnosti jejich, zwláště když se dowěděl, že i Normani, weřejní nepřátelé říše řecké, s nimi jsau spojeni. Nemoha wšak jim odolati weřejně, strojil úskoky, a z nauze nabyti hleděl zisku, wšemožně se snaže, aby se mu každý wéwoda s strany krajin wýchodních, někdy patřiwších k císařstwí řeckému, kterých by křižáci dobyli, přísahau manskau zawázal. Již se tomu byl Hugo podwolil, dílem přemluwen, dílem přinucen; Bohumír ale odpíral, pokládaje záwazek takowý za nehodné poslušenstwí. Z toho pošly mezi Řeky a Franky rozepře, které rozněcujíce se wždy dále, až w půtku krwawau se obrátily. Již bylo město od křižáků sewřeno, již útok na zdi učiněn; tu wyslal Alexius wlastního syna swého do táboru Bohumírowa w zástawu, žádaje o příměří a smlauwu. Obratnost, aulisnost, zwláště pak skwostné dary jeho pohnuly Bohumíra tak, že císaři složil přísahu, a nawrácení zemí, kterých wybojuje, slíbil, začež jej císař přijal za swého caesara, a wšemožnau jemu poctu činil.

Z jara 1097 přeplawilo se wojsko Bohumírowo do Asie, a rozbilo tábor swůj u Pelekanum w Bithynii. Zatím se blížily woje ostatní; prwní Boëmund, kníže Tarentské, s Tancredem synowcem swým, weda 10,000 jezdců s welikým množstwím pěších. Alexius slibowal přízeň a strojil zálohy, chtěje protiwného Normana zahubiti, když nebezpečnau

řeku přecházel. Že se wšak lest nezdařila, hleděl mocného získati dary a líčenau wlídností. Auskočný Boëmund přijal je a složil přísahu manskau bez rozpaku, wida, že Bohumír totéž učinil, a samoten že nad Řeky nezwítězí, zwlášť ponéwadž wojsko jeho válku s křesťany nenáwidělo. Po něm přitáhl tauže cestau Robert hrabě flanderské s many swými, potom Raimund z Toulousu a biskup Puyský, kteří obtížnými a nebezpečnými cestami táhli přes Lombardii a Dalmacii. Raimund přísahu císaři neustupně odpíraje, snášeti musel od Řeků mnohé nátisky, až jej konečně společná nechuť proti Normanům s císařem smířila. Při rozmluwách s císařem z ohledu toho držených přihodilo se jednau něco, co ducha tehdejšího obzwláštně wyznačuje. — Císař totiž sedáwal na trůnu, a knížata před ním stáwala. Když sestaupil jednau s něho, aby s knížaty některými blíženi promluwil, přistaupil rytíř Robert z Paříže ke stolci, a široce se naň posadil. Kárán jsa ode swých, we zlosti prawil: „Zdaž ten nezdwořák sám seděti má a tak slawná knížata před ním státi?“ Alexius uslyšew ta slowa tázal se ho, kdoby byl? „Nejsem, odpowěděl tento, než Frank rozený; to wšak k bližší známosti císaři prawím: Stojí kaplička starobylá na rozcestí wlasti mé, w níž se každý, kdo swésti chce sauboj, odpůrce očekáwaje, modlíwá. Často jsem se w ní modlíwal, přečasto čekáwal, ale žádný se nenašel, kdoby se byl se mnau potýkal.“ — Když přitáhlo i poslední oddělení křižáků pod Robertem normandským, žádali shromáždění wéwodowé, aby Alexius také wojsko swé s nimi spojil, a sám weškerého wojska křesťanského přewzal náčelnictwí. Alexiowi wšak wálka s Turky nebyla po chuti; chtěl jen dobytých zemí přijímati; aby wšak horliwost upokojil, slíbil přísahau, že w příležitém čase za Franky potáhne, o potrawu se postará, a žádnému pautníku nijakž nebude na příkoř. Za průwodčího dal jim Tatikia, muže w řeči a wyjednáwání wšelikém welmi zběhlého. Počet wšech křižáků na Bosphoru shromážděných obnášel 600,000 duší, z nichž 300,000 branných pěších, 100,000 jízdných; ostatní byli ženy, děti a duchowní. Takowý počet lidu k jednomu předsewzetí dobrowolně ještě nikdy jindy se nesešel.

www.libtool.com.cn

4. *Dobytí Nicaey.*

W nowém dílu světa obnowená byla horliwost pautníků. Mnozí se zawázali slibem, že bosi, beze zbraně a bez peněz potáhnau napřed, nesauce břemena branných bratří, a shánějíce potrawu. Tři tisíce takowých pautníků táhlo napřed ke městu Nicaei; rownali cesty a značili je kříži. Dne 5 Května roku 1097 dosáhlo wojsko welikého tohoto ondy hlawního města byzantinského. Bylo zcela prawidelně wystaweno; ulice se w přímkách řezaly, a z hlawního náměstí bylo ke wšem čtyrem branám wideti. Wysoká pewná zeď chránila je s tří stran, se čtwrté pak krylo je Askanské jezero. Péčí Kilidže Arslana, sultana Ikonského bylo špíží wšelikau opatřeno, on pak sám w okolí čekal příležitosti, aby wojsko křesťanské, jako ondy křižáky Petra paustewníka mohl zničiti. Mnohé nepohřbené ostatky oněch, nawržené na cestách, rozněcowaly hněw pautníků, a kněží za welikau zásluhu prohlašowali oswobození města, kde roku 325 prwní wšeobecný církewní sbor byl držán.

Tedy bylo město obleženo. Na wýchodu položil se wéwoda lothrinský hrabě flanderský, wéwoda normandský a Hugo z Vermandois; na půlnoční Boëmund a Tancred; jižní pak prázdna zůstala Raimundowi, jenž byl ještě nepřitáhl. Jen od západu zůstala obleženým cesta otewřena; neb z nedostatku lodí nemohli jezera obsaditi. Alexius skrze jednatele své zatím o to se snažil, aby se město wzdalo jemu samému, předstawuje zkázu, kdyby mělo wzato býti od křižáků; a již by se dle wůle jeho bylo stalo, kdyby byli nepřišli poslowé od sultana, brzkau pomoc zwěstujíce. To posilnilo město k odporu, a křižákům poslaužilo. Zajawše totiž jednoho tureckého wyslance, dowěděli se o sultanowých záměrech, a místa k útoku wykázaná prozřetelně obsadili. O třech hodinách z poledne přispělo 10,000 tureckých jezdců ku bráně polední, domniwajíce se, že není obsazena. Nicméně wšak počali boj s unawenými Provençaly, jimž ostatní wojsko nemohlo přispěti ku pomoci. Zatím sultan sám s druhé strany se 40.000 jezdci wyřítil se na křesťany. Tu byl boj krutý, a dlauho wítězstwí pochybné,

www.libtool.com.cn

až teprw k večeru horliwostí křižáků, podpálenau zwláště od biskupa Puyského, Turci poraženi a rozplašeni. Po dosaženém wítězstwí pustili se křižáci do dobývání města. Obywatelé křesťanští i turečtí statečně jim odpírali, obáwajíce se záhuby, kdyby upadli w moc cizinců, ježto jim jednatelowé císařští wypodobnili co nejukrutnější barbary, radíce k bezprostřednímu poddání se pod wládu řeckau. Mnohý útok byl odehnán, mnohý žiwot hrdinský nasazen; i jezero obsadili pautníci loděmi z Kibotu přes wíce než 7000 kročejů sem po zemi přiwlečenými; wše nadarmo, až konečně jeden z Lombardů wystaupiw, ke shromážděným wůdcům promluwil: že za málo dní hlawní wěži porazí, jestli se k tomu wykáží útraty ze společné pokladnice. Což když se powolilo, přiblížil se pod pewným přístřešim ke wěži a podkopaw s pomocníky základ její, ucpal jej mechem a jinau látkau chytlawau. O půl noci shořela tato, bywši od dělníků zapálena, načež wěže se hřmotným rachotem se skácela. Pád její byl pádem města; které strachy pojato auskočným Řekům se wzdalo, dříwe než je křižáci mohli osaditi.

5. *Bitwa u Dorylaea. — Rozepře mezi Tancredem a Balduinem.*

Dne 20 Června roku 1097 wzata byla Nicaea, 29 wytrhlo wojsko křižácké dále. Po dwau dnech dosáhlo Leukas, překročilo řeku Balhys, a rozložilo se w rozkošném údolí blíž města Dorylaea. Aby mohli snáze táhnauti, rozdělili se zde křižáci na dwa weliké zástupy: w lewo táhli Boëmund, Tancred, Robert normandský a hrabě de Blois, w prawo podál ostatní. Zatím sebral Kilič Arslan wojsko nowé, dle nejmenších udání silné 150,000 jezdců, a zočiw příhodné rozdělení křesťanských wojsk, bez prodlení na oddělení lewé udeřil. Prwního Července oznámili stráže křesťanské příchod hrozného tureckého wojska, a brzy slyšán se wšech stran strašliwý dupot koní a ohromný křik válečný. Sotwa byli křesťané sšikowáni, již osypáni byli šípy nepřátel, se wšech stran na ně dorážejících. Marná byla statečnost proti přewažnému počtu a rychlosti jezdců tureckých, kteří prchajíce před pádným mečem a kopím

pewných šiků, jen ze wzdálí a po stranách smrtícími šípy na ně stříleli. Již umdléwali křižáci, již na útěk dáwali se po ztrátě weliké; tu w největší nauzi přitrhli wojwoda Bohumír, Raimund a Hugo na pomoc se 40,000 jezdci. Nowau silau a zmužilostí křesťané obžiwli; znowu udeřili na Turky: biskup Puyský obšed jeden wrch, wpadl jim w zad; Turci poraženi, a sám Arslan wynik ze hrozné seči, spásu hledal na útěku. Wítězstwí křesťanů slawné bylo hojnau kořistí, nalezenau w dobytém tureckém táboře; pestré stany, bohatá raucha a stáda newídaných jim až posud welblaudů. Drahé bylo wítězstwí dosti; neboť padlo 2000 urozených a 2000 sprostých wojínů, kdežto Turci jen 3000 mužů ztratili. Předce wšak Kilič Arslan bráníti křižákům w pauti swaté wíce se nedůwěřowal. Po třídenním odpočinutí táhli dále k cíli swému. Úrodná krajina změnila se brzo we smutné pustiny prahnaucí žhawým paprskem letního slunce; strast a nauze nastala pautníkům hrozná; přemnozí zahynuli na cestě, dříwe než dosáhnauti mohli okolí Antiochie frygické. Zde teprw wojsko zase okřálo, a poněwadž w celosti jen zwolna se mohlo pohybowati, wysláni Balduin, bratr Bohumírůw, a Tancred napřed, aby hlawnímu woji cestu klestili. Společně táhli tito se zástupy swými přes Ikonium až do Herakley, odkud pak se obrátil Tancred k jihu, a wtrhnul úwaly cilickými do okršku města Tarsa. W tomto hlawním městě cilickém, w otčině swatého Pawla, bydleli křesťané řečtí, živice se obchodem a orbau, pod wládau turecké posádky. Tancred porazil posádku při wýpadu na sebe učiněném; načež korauhew jeho wstawena na baštách. Zatím přitáhl k Tarsu i Balduin, a wida, že se město Normanům wzdalo, zahořel hněwem záwistiwým, dotíraje na Tancreda, aby jemu, jakožto bratru wéwody, panství nad městem postaupil. Z toho powstala mezi křižáky nebezpečná rozepře, Turkům příhodná; kteří přepadše tábor křesťanský, 300 pautníků od woje Boemundowa k Tarsu přišlých, od Balduina pak po odtažení Tancreda, držícího Tarsus, do města nepřijatých, ukrutně pobili. To rozjitřilo lid křižácký proti sobětliwým knížatům, jakožto původům zahlazení tolika bratří. Již wypukl boj mezi wojem Tancredowým a Balduinowým; w tom přišla zpráwa o ne-

bezpečném poranění Bohumíra bratra Balduinowa, načež tento k welikému wojsku se nawrátil. *)

6. *Balduin w Edesse.*

Weliké wojsko zatím wytrhši do Antiochie frygické pokojně táhlo přes Ikonium a Herakleu k Marasii. Turci před ním utekli do hor, na záhubu křesťanů očekáwajíce z nedostatku potrawy. Rychlost těchto zklamala wšak jejich naději, brzy osadili křížáci opuštěnau od Turků Marasii. Zde nalezl Balduin bratra swého již uzdrawena, ale nad swéwolným počínáním jeho welmi rozhněwána, a ještě wíce ostatní knížata sobě odporná. To jej popudilo k obzwláštnímu saukromému předsewzetí. Již dáwno byl mu namlauwal Pankratius, Armen křesťanský, kterak moc turecká w Armenii slabá jest, jak weliká nechuť obywatelů křesťanských ke wládě jejich a jak snadno by bylo wšech krajin až za Eufrat se zmocniti. Nyní se zdála k tomu příležitost nejbližší. Se dwěma sty rytíři a walnějším počtem zbrojnošů počal Balduin zwláštní své tažení; a šťastně se mu dařilo; neboť obywatelé křesťanští, dychtiwi sproštění se tuhého tureckého jha, radostně mu otwírali brány, posádky turecké wypuzujíce. Edessa, hlawa Armenie, prosebně zwala jej k sobě; brzo stál na břehu Eufratu, a mimo wšecko bránění Turků jej překročil, wítán w Edesse co ochránce a wyswoboditel. Znamenité toto město zachowalo až potud wlastní wládu křesťanskau, sestáwající z raddy dwanácti měšťanů a bywalého náměstka císařského, Theodora, w čele jejím. Slabost wšak zplozena neswornosti. Wina přičtena byla Theodorowi; ubohý kmet w bauři lidu usmrcen, a odewzdána wláda Balduinowi, kterýž ji wedl mocným ramenem. Samosata a Saruč, pewná města, Turkům wytržena,

*) Wzdáliw se totiž na lowu Bohumír od průwodčích swých, zaslechl křik o pomoc, a přiblížiw se spatřil welikého medwěda, pautníka stíhajícího, který w lese dříwí sbíral. Dobyw meče, chtěl šelmu jedním rázem skoliti; ta wšak ráně uskočiwši, strhla ho s koně, tak že pad na zem, wlastním mečem hluboce ranil se. Nicméně wšak lewicí rozlíceného medwěda uchopil, a prawicí ozbrojenau bil ho, až pomoc přišla a šelma docela zabita.

správa zemská dle spůsobu franského zřízena, a Edessa učiněna sídlem nového kníže tství franského w Asii.

7. *Dobytí Antiochie.*

Zatím bylo veliké wojsko křižáků z Marasie wytáhlo k Artasii, městu možnému, jehož obywatelé křesťanští, posádku tureckau nyní wypudiwše, pautníkům radostně brány otewřeli. Zde se k nim připojil s wojem swým Tancred, který se zmocnil zatím Adany, Mamesty a Alexandretty, načež k radě biskupa z Puy uzawřeno, aby se tažení jednotná wíce nedopaušt'ěla, nýbrž aby pautníci spojenau silau chwátali k cíli. Tedy táhlo veliké wojsko křižácké společně k Antiochii syrské, porazilo zástup turecký postawený k obraně mostu přes Orontes, a rozwalilo se w úrodném a rozkošném okolí Antiochenském. W tomto hlawním městě, hlawě někdy Římské Asie, wládl Bagi Sejan, příbuzný seldžuckých mocnářů. Křesťané potud snášeni, musili se za něho wystěhowati; ženy pak jejich a statky podrženy w rukojemství. Spatřiwše welikost a pewnost města, byli křižáci na rozpacích, měliliby se o dobytí jeho pokusiti; neboť bylo ohraženo zdí dwojí, takowé tlauštky, že wůz se čtyrmi koňmi snadno po ní mohl jezditi, a 450 bašt ji strážilo. Hrad takměř nedobytedlný strměl se strany jižní; západní strážena byla příkrým skalím a řekau Orontem. Předce wšak ustanoweno město oblehnauti.

S hrozným křikem, při zwuku trub, přitrhlo wojsko křesťanské dne 21 Října 1097 ku branám města, a rozbilo tábor na sewerowýchodu. Marná wšak byla srdnatost a hrdinské činy při jednotliwých wýpadech nepřátelských, když ke ztečení a dobytí tak pewných hradeb ani neměli nástrojů ani umění; brzo pocítěn také nedostatek potrawy; nebo křižáci wšecky role, sady a zahrady rozkošné, že byly turecké, we swaté horliwosti poplenili, a nauze nastala wšeobecná, když se přiblížilo dešťowé zimní počasí. Ze 70,000 koní zůstalo křižákům jen ještě 2000, ostatní dílem padli hladem, dílem od hladowých pobiti a snědeni. I lodní most, jejž křižáci položili přes Orontes, málo pomáhal, a zálohy turecké wšem hrozily smrtí, kteří se daleko od wojska wzdalowali. Stany táboru proti ustawičným lijawcům nemohly

více hájiti; powstal mor mezi křesťany, jímž tolik jich umíralo, že sotwa bylo kde pohřbíwati. Mnozí proto rozutekli se do Cilicie nebo k Balduinowi, knížeti Edesskému. Tatikios, jednatel císaře řeckého, odebral se do Constantinopole, aby prý wymohl slíbenau pomoc, a více se nenawrátil. Hugo z Normandie wzdálil se do Laodicaey, a wéwoda lothrinský, hlawa křižáctwa, ležel těžce nemocen. Záhubné výpady Antiochenských množily strast pautníků tak, že již i nejhorliwějším ubýwalo stálosti. Sám paustewník Petr dal se na útěk, zaufaje nad šťastným skončením welikého předsewzetí; lapen wšak a nazpět přiweden, musil slib swůj obnowiti a činiti pokání. Nicméně uzawřeli knížata zwláště na radu biskupa Puyského při obležení setrwati, a aby dokázali pewné předsewzetí, poručili wzděláwati a osíwati pole, nařídili weřejné modlitby a posty, zapowěděli hru w kostky, wyhnali hejna kuběn, a snažili se wšemožně obnowiti u wojště kázeň, a s ní wzbuditi zmužilost. Stálost jejich brzy došla odměny. Genuenské lodě připlauly k ústí Orontu, a přiwezly potrawu a nowé zástupy křižáků. U wojště křesťanském zawanul nowý duch, posila dodáwala srdnatosti, a když Turci, přepadše jednau osamělé oddělení křižáků, co wítězowé se wraceli do města, zaskočili jim křesťané cestu, a u loděnice takowau jim ránu zasadili, že jich 1500 padlo na bojišti, a více w Orontu utonulo. Wšecka knížata bojowala zde hrdinsky, nejstatněji wšak počínal si šťastně uzdrawený Bohumír; nebo když w čele swých bojuje, mnoho již byl nepřátel pobil, přichwátil proti němu Turek postawy obrowské, rozlícený, pomstu soptě. Bohumír ale, zachytiw ránu welikána štítem swým, rozťal jej w půli, tak že swršek padl na zem, a spodek, hrozno widěti, na koni k městu utíkal. Nato wystaweny hradby před branau mostskau, kudy Turci činili své wýpady; též brána západní jim zatarasena, tak že již neměli žádného weřejného průchodu. Předce wšak mnohým neprozřetelným smutná bywala záhuba; w háji až k mostu sáhajícím hrál jednau Adalbert, hrabě Lützelburský, w kostky s jistau jak urozenau tak sličnau přítelkyní. Tu se na ně přilaudili Turci; sťali hraběti hlawu, a paní wzali do města, kdežto násilím usmrcena; hlawy pak obau do ležení křesťanského wystřeleny.

www.knihovna.cz

Zatím seznali rozličtí wládařowé turečtí wšeobecné nebezpečenstwí, a proti křižákům se spojili. Korboga, wládař Mosulský a w Nisibisu, Dekak z Damasku, Čanaheddoula z Emesy a mnozí jiní emirowé, sebrawše wojsko weliké, oblehli Edessu; ničehož wšak proti pewnosti nepořídiwše, táhli k oswobození Antiochie. Když strašná o tom zpráwa pautníků došla, a knížata, coby počíti měli, se radili, jal se Boëmund Normann k rozpačitým takto mluwiti: „Widímť, bratří milí! jaké starosti wám působí příchod nepřátelského wojska; kteřak sem tam rokujíce, prawé pomoci nalezti nemůžete. Neb wytáhnemeli wšickni proti nepříteli, Antiochenští ztekau tábor náš, a rozhoří díla naše; pakli se rozdělíme, snadno zde i onde budeme poraženi. W obojí případnosti jistá jest naše záhuba, nedobudemeli města dříwe, než Korboga přitáhne. W mé moci jest, zmocniti se ho každé hodiny srozuměním se strážcem nejpewnější wěže, jestli se mu powolí znamenitá odměna, a mně a rodu mému odewzdáno bude panstwí nad Antiochií. Wíli kdo z wás pomoci rychlejší a lepší, milerád mu ustaupím.“

Nebezpečenstwí přemohlo závist. Schwálena rada Boëmundowa. W umluwené noci spustil Pyrrhus, onen strážný wěže, bywalý křesťan armenský, prowaz dolů, po němž Boëmund hrabě flanderský a jiní rytíři se dostali na wěž, a wypáčiwše jakausi tajnau branku, weliký zástup wojska wpustili do města. Ti osadili rychle deset wěží, zahladiwše stráže jejich, zmocnili se brány mostské, a otewřeli město celému křesťanskému wojsku. Zráda byla pozdě Turkům zjewena; marná obrana jejich; neb i obywatelé křesťanští proti nim se ozbrojiwše, žízněli po pomstě, wodili křižáky po příbytcích, a ukazowali jim wšecky skrýše nejznamenitějších a nejbohatších. Powšechné bylo krweprolití a drancowání; nebylo šetřeno žádného stáří, žádného pohlawí; deset tisíc Turků jedním dnem tímto shlazeno. Jen Bagi Sejanův syn ochránil se se zástupem swých wojínů w Antiochenském hradě; otec ale na útěku od křesťanů syrských jat a zawražděn. — Tak padla Antiochia po osmiměsíčném obležení w ruce křižákú, dne 3 Června 1098.

Trojí nebezpečenstwí kalilo potěšení křižáků: nedostatek potrawy, turecká posádka na hradě a Korboga, který

se walně blížil k Antiochii. Již druhého dne ohlášen byl s věží příchod nepřátel; dříwe nadání ztečen od nich most přes Orontes, a nepřehledné množstwí Turků obklíčilo hradby městské. Již počal zde zůřiti hlad, již i knížata pochybowala o spáse, a rokowali o wzdání města; w tom nepatrná událost, roznítiwši nowau srdnatost we křesťanském wojště, wedla k wyswobození a slawnému wítězstwí. Jistý prostý, welmi nábožný pautník, jménem Petr Bartoloměj, předstaupiw před hraběte Raimunda a biskupa Puyského wyprawowal, kterak se mu we snách zjewil swatý apoštol Ondřej, poraučeje mu, aby knížatům oznámil, že w kostele sw. Petra schowáno jest kopí, kterým Kristus při umučení proklán byl; to aby wyzdwihli, že jim wšecky nepřátely přemohau. I dal hrabě na wykázaném místě kopati; a když celý den nazmar bylo hledáno, wskočil Petr bos a jen košili oděn do jámy, wraucně se modlil o pomoc, a brzy wytáhl kopí wzhůru. Tu powstala radost mezi křižáky nesmírná a důwěra jistá, že nad nepřátely zwítězí. Knížata použiwše dobrého ducha, wytrhli w šesteru oddělení s weškerým wojskem ze města; neb Korboga přikázal wypustiti wšecky, prawě, aby mu žádný neušel. A zdálo se zahlazení křižáků newyhnutedlné, ježto hladem zmořeni, rozedráni, proti nesčíslnému jezdectwu tureckému jen 300 rytířů mohli postawiti; wíra wšak twořila diwy; neohroženě hnaly se pluky křesťanské za swatým kopím w nepřátelské řady hrdinsky se potýkajíce, až je šťastně porazili a k útěku zmatenému přiwedli. W táboře dobytém nesmírných nabyli kořistí a weliké zásoby potrawy; nauze obrátila se w oplývání, nářek u wítězoslawné plesání (28 Června 1098). Posádka hradu nyní se wzdala; z níž mnozí přijali křesťanské náboženstwí, ostatní pak, jimž powoleno bylo swobodně wytáhnauti, od křesťanů syrských na cestě jsau usmrceni.

8. *Dobytí Jerusalema.*

Neswornost wůdců a nákažliwé nemoci, jimiž mezi tisíci také rozšafný biskup Puyský ku wšeobecnému želi byl zachwácen, bawily wojsko křižácké skoro celý rok w Antiochii. Konečně se hnulo dále k Tripoli, a přitáhlo pomořím foenickým přes Sidon a Tyrus do Palaestiny ku Ptole-

maidě a Caesarei, kdežto odpočinuwši slawilo letnice. Odtud dali se wíce w lewo k Eleutherii a Liddě na Ramlu, a položili se w Nikopoli čili Emauzu. Sem přišli poslowé z Betlema, zwauce křižáky k swé ochraně; načež Tancred se stem wýtečných rytířů k nim se uchýlil, a s radostí welikau přijat a častowán. Při zpěwu žalmů wedli jej obywatelé do příbytku panny Marie, a ukázali mu jesle, na kterých Kristus ležel co nemluwňátko. Tancred odwážil se odtud až ke zdím Jerusalemským, a nawrátiw se ke swým, wyprawowáním těch wěcí, které byl spatřil, tak roznítil horliwost wšech pautníků, že na dobývání Jerusalema bez prodlení se ustanowili. Hbitě každý chwátal ku předu; dáwno želaný účel weliké pauti, cíl nesnází a odměnu za přetrpené strasti, město swaté prwní zhlédnauti žádaje; konečně dosažen poslední wrch, s něhož w šedé dálce spatřín Jerusalem. Tu padli wšickni na kolena swá, ronili slzy radosti a tauhy, pějíce díky wšemohaucímu, že je po tolika přestálých nebezpečenstwích šťastně sprowoditi ráčil k wywolení swatyně swého jednorozeného.

Tato wšak byla pautníkům ještě zawřena. Mosta Abul Kašem, chalif aegyptský, Fatimowec, s welikau mocí město swaté držel, wytrh je z panstwí Seldžuků. Beze zbraně, w malých odděleních měli křižáci boží hrob nawštěwowati, a wykonajíce modlitby zpět se bráti. Tak welel sultan, poslaw knížatům mnohé dary. Oni wšak odpowěděli srdnatě, že nepřišli proto do swaté země, aby sultana aegyptského poslauchali, nébrž aby města a země, od wěků křesťanům náležejících, s boží pomocí se zmocnili. Tím prohlášena wálka a přikročeno k obležení Jerusalema (7 Června 1099).

Město swaté rozkládalo se na čtyrech wrších, dwau wětších, Zion a Akra, dwau menších, Moria a Bezetha. Zion spadá příkře na jih do hlubokého audolí Ben Hinnon, které rozšiřujíc se k wýchodu mezi Moria a horau Oliwetskau twoří údolí Josafat, jímž teče potok Kidron čili Cedron od seweru k jihu. Za času Tita císaře byl okres města wětší než za křižáků, ješto nyní Zion s ostatky palácú královských, domem Kaifášowým a chrámem blahoslawené panny Marie mimo ohradu ležel, která ostatní město dwojí pewnau zdí objímala, nad níž w západu příchodnější stranu chránil

prepewný hrad, tak nazwaná wěže Dawidowa. Brány mělo město tři: na straně severní Štěpánskau, na západu Dawidowu, na východě Oliwetskau; w jihu, kde město wraubily příkré skály Zionské, žádného průchodu nebylo. Na poledni straně hory Moria, kde ondy stáwal chrám Šalomaunův a Herodesův, byla hlawní mešita, 500 kroků dlauhá, 400 široká, od Omara chalifa založená, od Merwana dostawená. Čtwero klenutých bran 16 střewíců wysokých, sedm širokých, wedlo ze čtyr stran k weliké síni, obejmuté zdí a krytým slaupením a nad nimi strměly wěže, s nichž kněží muhammedanští swoláwali lid k modlitbě. U prostřed síně prwní založena byla druhá 200 střewíců dlauhá, 150 široká, z níž wedly čtwery schody na wywýšené prostranstwí dlažděné bílým mramorem. U prostřed tohoto prostranstwí stál teprwé chrám osmihraný, mající 256 kročejů w objemu, asi 16 sáhů wysoký. Čtyry a dwacet slaupů z šedého mramoru do kola postawených neslo střechu rownau, šestnáct w menším wywýšeném kruhu stojících drželo wznešenau báni, opatřenau okny a dwermi, jimiž se snadno wycházeti mohlo na střechu.

Uslyšew Iftikhar Eddaula, místodržící aegyptský, že se Frankowé blíží k Jerusalemu, spěšně dal oprawiti zdi, město opatřiti válečnými potřebami, a okolí jeho docela popleniti, aby se w něm nepřítel nemohl držeti. Křesťané z města wypowědění; jen málo kterým za weliký plat dowoleno zůstati. Obywatelé okolních měst byli se pro větší jistotu z většího dílu přibrali do Jerusalema, čímž počet obywatelů branných wzrostl na 40,000, kdežto we wojště křižáckém počítalo se jen 20,000 pěších a 1500 jízdných. Den po swém příchodu, 7 Června 1099, oblehli křižáci Jerusalem na seweru a západu. Wéwoda lothrinský položil se před hradem Dawidowým; wedlé něho Tancred hrabě z Toulouse, pak hrabě flanderský a severně hrabě Robert normandský. Pátý den obležení wzali křižáci zewnitřní zeď útokem, načež se Turci stáhli za druhau, pewnější. Mnozí, chtíce ji po řebřících zlezti, smrtelným pádem dolů smetáni. Strojů bořících nebylo, pro nedostatek dříwí, které se teprw z daleka muselo přiwážeti. Zatím nastala křižákům nowá strast, žízeň totiž, hroznější než hlad Antiochenský. Parnem letním wy-

práhnul potok Cedron. Siloe bylo zřídlo nechutné, a ostatní studně všecky byly od Turků zasypány. Od mnoha mil přiwážena woda k pití, s nebezpečenstwím žiwota pro nepřátelské zálohy, a u wysoké ceně byla kupowána, i často o ni rwačka, kdoby se měl dříwe napíti. Pro ochlazení kladli pautníci čerstwé hrudy na prsa, pili krew a lízali rosu z kamení. Z toho pošly nemoci; na tisíce lidu umíralo, a nákažliwý puch parnem letním welmi se rozšiřowal. W takowé nauzi přišla konečně potěšitelná zpráwa o přistání lodí Genuenských u Joppe, potrawau, wínem a nowými pautníky naplněných. Ti přiwezli dokonalejší nástroje k dobýwání, které pak bez prodlení předsewzato, dříwe nežby Jerusalemským přijíti mohla pomoc z Aegypta. Wraucně wzýwána přede wším pomoc nebeská. We slawné processí wedli biskupowé a kněží při modlitbách a písních nábožných wšecky pautníky do chrámu panny Marie w jihu před městem a odtud na horu Oliwetskau, kdežto paustewník Petr ke shromážděným takto se jal mluwiti: „Milost pána boha našeho a Jesu Krista syna jeho sprowázela nás až k cíli pauti naší, z nesčíslných nebezpečenstwí nás wyswobodiwši; poslední práce ještě nám zbýwá dobytí swatého města. I při ní nás neopustí pomoc páně, jestliže zachowáme swornost a lásku bratrskau wespolek, nehašteříce se o wěci pozemské, nébrž pečujíce upřímně, abychom dosáhli nebeských. Wzdáleným od křesťanského světa, obklopeným nepřátely nezůstáwá nám nic na wůli, než buď zwítěziti nebo zemříti musíme. Wšecko, co jsme až potud wybojowali, bude ztraceno, wšecka sláwa obrátí se w potupu, jestli nebudeme s poslední podniknutí, jestli newytrhnem Jerusalema z rukau newěřících. Shlédněte dolů do města; patřte, kterak zpupní pohané místa swatá, kde syn boží kráčel a trpěl, przní a hyzdí, kterak Krista po druhé bičují a křižují? — Než w několika hodinách jest swaté město naše, král sláwy nám otewře brány swé, dá wítězstwí těm, kteří w něj pokorně wěří, a hrdost newěřících setře do prachu. Ti, ježto přicházejí od západu, bojí se pána a na wýchodu spatří sláwu jeho. Pročež buďte bedliwi a sworní; neb každé králowstwí samo sebau rozdělené zpustne, a dům na dům padne, prawí pán. I my bychom tedy swářice se

mezi sebou w záhubu klesli. Smiřte se s winníky swými, želte hříchů swých, stůjte neohroženi a stateční w boji každý na místě sobě wykázaném; pak pomoc nebeskau bezpečně můžete očekáwati.“ Slowa tato zástupy křižáků hlubocc pronikla; Raimund Toulouský a Tancred, kteří potud trwali w pohoršliwém sporu, wystaupiwše weřejně podali sobě ruce; příkladu jejich následowali sprostší, a w slzách radosti objímajíce se wespolek, zahořeli hrdinským duchem, buď k wítězstwí aneb smrti.

Hned po skončené processí počaly příprawy k útoku. Wéwoda lothrinský, Robert flanderský a Robert normandský, znamenajíce, že leží před stranau práwě nejsilnější, přestěhowali se podtají w noci blíže ku bráně Štěpánské, kde byl snadnější útok, a připiali wěže válečné ke zdi městské. Tyto wěže byly wysoké, čtwerhranné, s předu dwojím krytem ze silných prken opatřeny. Kryt zewnitřní dal se swrchu otewříti a na zeď spustiti jako zdwihací most; wnitřní, kožemi potažen chránil bojowníky proti střelám a ohni. Nyní počal útok. Nejprwé stříleli křesťané ze wšech praků swých střely a těžké kamení na zeď; ale sláma, pletiwo a jiné wěci hebké, jimiž byla pokryta, zmařily účinek ran. Rozhorleni blížili se křižáci ke zdím; tu na ně metáno kamení, trámy, wřelá woda, olej horaucí, smůla a síra.

Prwní den minul bez účinku; mnoho křesťanů bylo usmrceno, srdnatost wšak jejich zachowána tau okolností, že Turci nijakž porušiti nemohli swěcený kříž, upewněný na wěži Bohumírowě. Na úswitě obnowen útok prudčeji než dne předešlého; neb byli křesťané rozzlobeni, že se jim dle wůle newedlo; Turci pak namáhali wšecku sílu, předwídajíce osud swůj. Již byl boj sedm hodin trwal bez následku; křesťané umdléwajíce, již počali cauwati; tu pokynul jeden rytíř s hory Oliwetské skwaucí pawézau swau proti městu, a Bohumír ukázaw nan zwolal: „Patřte znamení nebeské, wizte pomoc božskau.“ Wšickni se zase hnali ku předu. I nemocní, i ženy se chopily zbraně; největší kameny stříleny do zdí; w jedné hodině byla wnější zeď zbořena, wěž Bohumírowa přistawena ke druhé; pytle, sláma a pletiwo po zdi rozwěšené podpáleno. Prudký wítr hnal oheň a dým proti městu, a zapudil hajitele. Tu spu-

www.libtool.com.cn

stili křižáci zdvihací most s věže wéwodowy na zeď, a hrnuli se do města. Brána Štěpánská wywrácena, a s hlukem welikým: „Bůh to chce, bůh jest s námi!“ walili se zástupowé křižáků do ulic Jerusalemských. S druhé strany byl sice welmi saužen Raimund Toulouský, a věž jeho porauchána tak, že žádný více na ni nechtěl wstaupiti. Zaslechše ale Turci o wítězstwí Bohumírowě, smluwili se s Raimundem w to, že jej pustí do města a wěži Dawidowu mu wydají, jestli jim wymůže swobodný průwod do Askalonu. Slíbil jim to; načež i s druhé strany křesťané wtrhli do města. Neznaje položení, přitáhl Tancred se swými až ke chrámu božího hrobu, kdežto shromáždění křesťané Jerusalemští prozpěwowali „Hospodine smiluj se.“ Užasnutý hrdina dal jim stráž proti wpádům saracenským, stíhaje tyto dále. Se wšech stran pobití těchto hrozné bylo, wšecky ulice pokryty mrtwoly jejich. As 10,000 uteklo se jich do pewného chrámu; ale i tam wrazili křesťané. „Wšickni jsau neznabohowé, zahřměl hlas rozlícených, wšickni prznitelowé swatyně, žádný ať smrti neujde.“ Tu bylo wraždění, až se krew přese schody chrámowy dolů lila, a puch mrtwolů nesnesitedlný wítěze samy odháněl. Wylaupiwše ještě poklady chrámu řítili se křižáci do synagogy, kdežto se byli shromáždili Židé, a spálili je w ní; pak rozděliwše se w zástupy, wybíjeli domy, mordujíce bez rozdílu, koho napadli. Hromady mrtwých ležely po ulicích; strašliwý byl nářek poraněných, hrozný pohled na rozmetané sem tam audy lidské. Starci, ženy a dítky nejen zabíjeni, ale litau zůřiwostí trýzněni. Někteří s wěží dolů metáni, jiní s oken na ulice házeni, dítky od prsau mateřských trhány a smýkány o zeď; mnozí za živa páleni, jiným břicha wypárána, jestli nepožřeli peněz. Ze 40,000, neb jak dějepiscowé wýchodní udáwají, ze 70,000 Saracenů nezůstalo tolik na živě, co potřebí bylo ku pohřbení zabitých.

Když již nebylo co mordowati a laupiti, obnažiwše křižáci hlawy a nohy swé, wedli processí po Jerusalemě, a křesťané domácí děkowali jim, slawíce zwláště Petra paustewníka, který jim byl před pěti léty přislíbil pomoc. Wšickni slzeli radostí, nemohauce se dost wynadiwiti městu swatému; zpowídali se ze hříchů swých a slibowali hlasitě polepšení

www.libtool.com.cn

života. W horlivé víře své mnozí na to přisáhli, že některé bratří w předešlých bojích padlé spatřili mezi sebau, a že biskup Puyský zjewiw se prohlásil, že nejen on, ale wšickni křižáci wstali z mrtwých, aby wítězstwí křesťanského býti mohli účastni. Účel welikého křížowého tažení, dobytí Jerusalema byl tedy dosažen, po dewět a třicetidenním obležení dne 15 Července roku 1099; ale nelidská ukrutnost wítězstwí křesťanů zprznila, a uwrhla je w spravedliwau oškliwost w očích Saracenů, která jim swým časem musila býti záhubná.

9) Bohumír z Bouillonu, král Jerusalemský.

Nemělali wláda křesťanská na wýchodu jako powětroň ohniwý zmizeti, potřebí bylo jednoty a správy pewné, kteráby mocnau rukau krajiny a města dobytá hájila, řídila a rozmnožowala. Neb ještě byla mnohá nepřátelská města w zemi swaté nezmožena, a mnozí z pautníků chystali se již k nawrácení, slibu swého wyplniwše. Pročež obrácen zřetel na wywolení krále, a po nedlauhém rokowání wywýšen na trůn Jerusalemský Bohumír wéwoda lothrinský, co nejnábožnější a nejstatečnější (22 Července 1099). Radost panowala w Jerusalemě, chwalozpěwy zněly we chrámu hrobu božího; ale korunowání slawného skromný Bohumír nepřipustil, nechtěw přijmauti koruny sláwy pozemské na místě tom, kde Kristus korunowán byl trnim. Sotwa že nowý král Jerusalemský nejpotřebnější wěci zřídil, již musil wytáhnauti do boje, aby ochránil žiwot králowství swého. Roznícen hněwem pro ztrátu Jerusalema Mosta, chalif aegyptský, wyprawil wojsko 100,000 jezdců a 40,000 pěších proti křesťanům, a když tito o příští jeho obdrželi zprámu, již stálo u Askalona. Ačkoli Bohumír počítal jen 5000 jízdy a 15,000 pěchoty i s knížaty spojenými, nemeškal předce wytrhnauti do pole, weda křídlo lewé, a Raimund z Toulouse prawé, podepřené na moře. Nenadáw se wéwoda aegyptský, žeby se křesťané w tak malém počtu s ním směli setkati polem, nemálo se ulekl, když hmotné šiky křesťanské nenadále spatřil na přední pluky swé mocně dorážející. Málomyslnost Aegyptanů dodáwala křižákům zmužilosti; nepřemožitedlně hnali se do předu na tábor aegypt-

www.libtool.com.cn

ský, a w úprk zapudiwše nepřátelské sbory, jeho se zmocnili. Neprozřetelně wšak dawše se hned do kořistění, málemby byli wrátiwšími se nepřátely w powšechném zmatku bywali přemoženi, kdyby jich rekowný král zmužilostí a prozřetelností swau byl neoswobodil, jenž w čele wýborných rytířů w největším nebezpečenstwí přitáhl ku pomoci, sám mezi prwními nejstatečněji si počínaje. Opodál pak poručil hnáti stádo dobytka, prwé nepřátelům wzaté, naproti nepřátelům, kteří obáwajíce se ze wstáwajícího prachu příchodu čerstwého křesťanského wojska, od bitwy upustiwše, spásu hledali na útěku. Mnoho jich wehnáno do moře, wíce před branami Askalonu zbito, mnozí, schowawše se na stromích jako ptáci sestřelowáni.

Wítězstwím tímto (12 Srpna 1099) křesťané mladistwé královstwí Jerusalemské upewnili; loďstwo aegyptské, které též ku pomoří Palaestiny bylo připlaulo, ničehož se neodwáživši, odplaulo, a knížata mosleminská dlauho se neodwažowala hroznym křesťanům odpírati. Radost wšak těchto málem obrácena w trudnost rozbroje občanského. Chtěje si totiž podobně jiným knížatům křesťanským nějakého zboží dobýti w Asii Raimund z Toulouse, pro ušetření Saracenů we wěži Dawidowé wšem mosleminům wysoce wážený, rokowal po wítězstwí Askalonském s obywateli tohoto města, žádaje, aby se wládě jeho podrobili. Tito snadno podwolili se; leč když Bohumír král k takowému rozdrobení říše swé nechtěl swoliti, žádaje Askalona pro sebe, Raimund naň zanewřel, popudil Askalon k odporu, a strojil se ku pomstě. Již bylo wšecko k wálce wnitřní připraweno; konečně wšak na štěstí pospolným snažením knížat ostatních wyjednáno smíření, načež Raimund na sewer odtáhl k Laodicei.

Bohumírowa moc byla tím náramně ztenčena; nicméně wšak podrobowáním měst okolních rozšiřowal swé královstwí. Město Arsuf, wšedši s ním we smlauwu, slíbilo daň a dalo rukojmě, začež i jim dán do zástawy slowútný rytíř Gerhard z Avennes. Stalo pak se, že rukojmi jejich se oswobodili, načež měšťané smlauwu zrušiwše počínali si nepřátelsky, a když Bohumír město jejich oblehl, přiwázawše Gerharda k wysokému slaupu, na zeď městskau jej wystawili, aby wydán byl střelám bratří swých. Již se do-

mníwali křižáci, že Gerhard smrtí kříže zemřel; w tom tento s hůry wolati počal o milost, prose, aby jej král wyswobodil. „Gerharde, odpowěděl mu Bohumír, nemohu se smilowati nad tebau, kdybys byl i wlastní můj bratr; lépe jest tobě zemříti samému smrtí mučednickau, než aby nepřátelskými obywateli města ještě wíce pautníků přicházelo o žiwot.“ Nato se Gerhard utišil; útok nastal, a tělo jeho mnohými šípy bylo raněno. Nemohauce wšak města dobýti, odtáhli Jerusalemští nazpět, a wykonáwali za prowinění proti Gerhardowi pokání a modlitby. Nenadále wšak příštího jara obywatelé Arsufští wzdali se, bywše nebezpečně we městě swém sewřeni, načež i Gerhard z Avennes uzdrawiw se od swých ran, do Jerusalema se nawrátil, kdežto u wšeobecném plesu přijat, a od krále bohatě obdarován.

Zatím přitáhl Raimund z Toulouse asi s 20,000 wracujících se pautníků k Laodicaei, kteréhožto města Boëmund, kníže Antiochenské, pomocí nowě příchozích křižáků Pisanských a Genuenských práwě pro sebe dobýwal. Raimund na lakomost Boëmundowu nemálo se rozhorlil; Daimbert, arcibiskup Pisanský, od papeže na místě zemřelého biskupa Puyského ustanowený za plnomocníka apoštolské stolice, připadl s krajany swými k Raimundowi; načež mu Boëmund město postaupil, a s 26,000 pautníky, přišlými z většího dílu teprwé w Prosinci roku 1099, spolu s Balduinem Edesským k wyplnění slibu swého odebral se do Jerusalema. Po mnoha nesnázích cíle swatého došedše, od krále slawně jsau přijati; s nímžto uradiwše se, Daimberta wyhlásili za Jerusalemského patriarchu, kteréžto důstojenstwí zatím byl zastáwal Arnulf, kaplan Roberta normandského. Co plnomocník papežský hájil nowý patriarcha horliwě přednost duchowní wlády, a neustál, až Bohumír královstwí Jerusalemské a Boëmund knížetstwí Antiochenské od něho přijali w léno we jménu sw. Petra, onen pak mimo to učinil smlauwu, že po bezdědicné smrti jeho celé královstwí Jerusalemské zanechati má patriarchowi.

Nauze kázala swornost a swolení; neboť neměl Bohumír wíce než 200 rytířů a 2000 pěších zbrojnošů, a ti we špatném stawu se nacházeli. Nic méně wšak byla sláwa

jeho široko rozhlášena. S vládaři Ptolemaidy, Askalonu, Caesarey a s knížetem z Damasku uzawřeny smlauwy, jimiž se tato města zawázala k poplatkům a swobodnému obchodu. I arabská knížata wyhlášenému nowému králi Jerusalemskému se kořila, ctíce jej skwostnými dary, a obdiwujíce se jeho skromnosti a síle. Na prosté slaměnce na zemi sedě přijímal nádherná wyslanstwí jejich, a diwícím se nad tím jedenkráte odpowěděl: „Pročby země, naše odpočiwadlo po smrti, týmže nám býti nemohla i za živa?“ načež tito s úžasem zwolali: „Wěru, narozen jest muž tento, aby opanowal swět a wládl wšemi národy.“

Nedlauho však, bohužel, vláda toho ctnostného krále trwala; přemnohé starosti, tuhá namáhání a neobwyklé podnebí podryly zdrawí jeho; napaden byl čtwrtodenní zimnicí, když spěchal do Joppe přiwítat syna doge Michala Benátského, který byl s loďstwem připlaul. Poslední zde zakusil radosti, slyše, kterak jméno jeho po celé Ewropě slawně se rozhlašuje, a přijaw weliké dary wezen do Jerusalema, kdežto při wší péči lékařské smrt pautníka welikého do wlasti wěčné přewedla (dne 18 Čerwence roku 1100). Pohřben jest we chrámě božího hrobu, stejně želen od Franků, Řeků i Syrů, a hrob jeho značil nápis jednoduchý: „Zde leží Bohumír z Bouillonu, který tuto celau zemi křesťanům získal; odpočiň w Kristu duše jeho!“ — Jestiť zajisté Bohumír wýtečný a libezný wzor ctností rytířských, jímžto se středowěkost právem může honositi.

B) Druhé tažení křížowé.

1. Balduin I. — Nowá tažení z Ewropy.

Smrtí Bohumíra z Bouillona končí se první křížowé tažení. Nemalý zmatek spůsobilo úmrtí toto w Jerusalemě, kdežto trojí strana rozporná o poslaupnost královsknu se ucházela. Především dychtil po wládě patriarcha, odwoláwaje se na smlauwu s Bohumírem; wida pak, že ničehož nedowede proti straně Bouillonské, spolčil se s Normanny, chtěje na trůn posaditi Boëmunda. Boëmund však pomáhal právě w ten čas wládaři Melitenskému w Armenii, i přišel do tureckého zajetí; pročež i Tancred co hajitel Antiochie byl zaneprázdněn, a přátelům Bohumírowým poskytnuta

wolnost; kteříž wyprawiwše posly do Edessy, Balduina, bratra Bohumírowa, na trůn powolali. W Listopadu roku 1100 přitáhl Balduin do swatého města, kdežto radostně uwítán, a o wánocích na důkaz skromnosti ne w Jerusalemě, nýbrž w Betlemě kórunowán.

Šťastné dobytí Jerusalema wzbudilo w Ewropě nowau horliwost; každý chtěl nawštíwiti swaté město, účasten býti slawených činů křižáků, dosíci zásluhy věčné nebo na wýchodu nowých zemí a statků. Roku 1101 shromáždilo se trojí wojsko křižáků: jedno w Italii, wedením Anselma, arcibiskupa Milanského, a hrabat Alberta a Guidona z Blandrate, druhé we Francauzích pode správau Štěpána hraběte z Blois a Hugona Welikého, kteří, wrátiwše se před dobytím Jerusalema domů, hanu nesmělosti nowým tažením smazati chtěli; třetí pak woj sebrán w Němcích, jejž wedl Themo, arcibiskup Salzburský, a Welf, wéwoda baworský. Nejmenší počet těchto wojsk udáwá se na 150,000 mimo ženy, děti a wšelikau luzu, která, jak obyčejně, se wšech stran se za ním táhla. Bez jednoty, bez kázně walili se zástupowé tito známými již cestami říší řeckau do přední Asie, neobmýšlejíce nic menšího, nežli wywrácení weškerých trůnů saracenských, wyhlazení wšech newěřících. Prostý se jim zdály činowé křižáků předešlých; oni umínili si wraziti meč smrtící do srdce Asie; Bagdad sám, od dáwna powěstné sídlo chalifů, mělo býti wybojowáno. Takowým puzeni duchem táhli přes Nikomedii, Ancyru, Amasii až ku Pontu beze wší prozřetelnosti, do neznámých nepřátelských krajin, kdežto jim Turci připrawili wšeobecnau záhubu. Spáliwše totiž wůkol wšecky wesnice, a popleniwše před wojskem křesťanským krajinu, obklopili je nenadále, hladem, žízní a horkem nesnesitedlným zmořené, třiceti tisíci střelci jízdnými, i neustáli, až téměř wšickni pautníci žalostnau smrtí zahynuli. Jen rumy welikého tohoto wojska wrátily se do Constantinopole, nebo se dostaly do Antiochie; málo který dosáhl Jerusalema, a žádný téměř wlasti swé. Arcibiskup Milanský zemřel w Constantinowě, Hugo Weliký w Tařsu, wéwoda Welf w Cypru, arcibiskup Salisburský a Ida, matka Leopolda markrabí rakauského, upadli do tureckého zajetí.

www.libtool.com.cn

2. Následky prvních tažení. — Řádové rytířští.

Nešťastné toto tažení bylo tedy království Jerusalemskému beze všeho prospěchu, ba spíše škodliwé tím, že nepřátelé křižáků, nabywše dosaženým wítězstwím nowé zmužilosti, s nowau opět sílau na říše jejich počali doléhati. Ačkoliw totiž Balduin I hned po došlém příměří s Aegyptany obdržel znamenité wítězstwí u Ramly (8 Září 1101), načež města Arsuf a Caesarea ku království jeho připadla: předce slábla moc jeho ustawičnými malými boji a wracením se křižáků tak, že by se po weliké porážce u Ramly, kdežto sám přišel w nebezpečenství života, sotwa byl w Jerusalemě udržel, kdyby mu byla pomoci neposkytla loďstwa Benátská, Pisanská a Genuenská, která nyní počínala pomoří syrská nawštěwowati obchodem, přiwážejíce nowé peníze a čerstwé bojowníky, s nimiž se zmocnil důležité pewnosti Akre (Ptolomais). Více trpělo hrabství Edesské, které byl Balduin I postaupil bratranci swému, Balduinowi z Burgu.

Čekermic, sultan Mosulský, nástupce Korbogy, wpadew do krajin těchto s 30,000 Turky, wojsko křesťanské porazil, a zajal samého hraběte Balduina, načež wšecky krajiny nad Eufratem ztraceny, a Edessa obhájena jen zmužilostí Tancredowau. W neštěstí křižáků hledal zisku i císař Alexius, stoje na tom, aby mu dle učiněné smlauwy Antiochie, Laodicea a jiná města, ježto dříwe patřila pod žezlo řecké, byla wydána. Kantakuzenos, admiral řecký, zmocnil se mnohých měst pomořských až ke Tripoli, a Monastas wůdce polní celé téměř Cilicie. Boëmund, držitel Antiochie, jenž se byl ze zajetí tureckého wyplatil, newěda si w Asii pomoci, w nedostatku peněz i wojska odebral se do Ewropy, proti lstnému císaři wše popauzeje a wině jej ze srozumění s Turky, až se mu podařilo sebrati znamenitau moc w Apulii a jiných zemích italských, s nížto přeplawiw se na řecká pomoří, dobýwati počal Dyrrhachia, chtěje císaře doma překwapiti a možná-li Řecka samého se zmocniti. Ač se mu toho zwláště pro neswornost u wojště ani počátek nezdařil, předce smlauwau s císařem učiněnau Antiochii získal neodwislost, načež nawrátiw se do Apulie, zemřel, wládu pozůstawiw Tancredowi.

www.libtool.com.cn

Nic méně však království Jerusalemské i s odwislými krajinami klesalo w neswornost, a tudy slabost. *Balduin I* zemřel léta 1118 táhna proti Aegyptanům. *Balduin II* (z Burgu, hrabě Edesský), nástupce jeho, bránil se proti Saracenům jen pomocí Benátčanů, dobyw Tyru pomocným loďstwem jejich (1124.) Po Balduinowi II obdržel wládu *Fulko*, zeť jeho, roku 1131, po něm syn tohoto *Balduin III* (1142). Wšickni bojowali se Saraceny, brzy šťastně brzy nešťastně, s mocí welmi skrownau, počítajíce sotwa na 12,000 bojowníků.

Silnau záštitau byly jim zwláště řády rytířské, ty časy w Jerusalemě založené: Johannitský a Templářský, a později řád křižowníků německých, kteříž mimo obyčejné tři sliby řeholní čtwrtým k válce proti newěřícím a chránění pautníků byli zawázáni. Nejstarší z nich byl řád Johannitský čili Špitálský, jehož prwní ustanowení bylo, přisluhowati chudým a nemocným we špitále u swatého Jana křtitele, založeném w Jerusalemě blíž božího hrobu. Když křižáci Jerusalema dobyli, zwelebil se milosrdný ústaw tento mnohými dary, a od krále Bohumíra statky byw nadán, od Raimunda du Puy lépe spořádán, mimo službu špitálskau přewzal také wojenskau. Po ztrátě swaté země usadil se na ostrowě Cypru, odkudž zmužile s Turky na moři se potýkaje, na počátku čtrnáctého století opanowal Rhodus; proto také nazwán řádem rytířů Rhodických, později pak, na ostrowě Maltě se ukořeniw, řádem Malteským. Řád Templářský založen byl od dewíti francauzských šlechticů w Jerusalemě roku 1118, jemuž Balduin II místo wykázal blíž chrámu Šalomaunowa, odkudž dostal wyhlášené jméno swé. Byw roku 1128 od církwe potwrzen, rozmáhal se welmi rychle po celém takměř křesťanském světě, mocně zasáhaje do wšech stawů a důstojenstwí, rozdělen na trojí pořadí: rytíře, kněží a bratří služebné. Bílý plášť s jednotliwým červeným křížem byl řeholní oděw rytíře; bílá barwa běštila čistotu mrawů, červený kříž krwawý zápas pro wíru Kristowu. Pečet řádu, dwa rytíři na jednom koni, značili chudobu a swornost, a zbožný řádu aučel hlásal skromný nápis ze žalmu na praporu poločerném: Ne nám, Pane, ne nám, jen Twému jménu budiž sláwa.

www.libtool.com.cn

3. *Pád Edessy.*

A welice bylo nyní potřebí hrdinských obránců království Jerusalemskému; neb se naň se dwau stran walilo nowé předešlých hroznější nebezpečenství, první od Turků, druhé od Řeků. Císař Johannes, syn a nástupce Alexiův, obnowil spor o Antiochii, a wpadew roku 1137 do Cilicie, zmocnil se Tarsu, Adany, Anabarzu, Antiochie samé kromě hradu, který wzbouřením lidu byl zachován. I do Jerusalema strojil se s mocí welikau na rok příští, rozhorlen jsa proti Fulkowi králi, že mu byl dowolowal přijíti jen s 10,000 průwodčími. Pádem wšak na lowu poranil se císař brzy na to jedowatým šípem a zemřel (1143). Emmanuel, syn a nástupce jeho, spokojil se manskau přísahau Raimunda, wládce Antiochenského, jsa wíce bawen doma; čímž nebezpečenství se strany řecké přestalo.

Ne tak šťastně ušly wšak říše křesťanské nebezpečenství tureckému. *Emadeddin Zenghi*, wládař Mosulský, jemuž Mahmud sultan seldžucký swěřil správu Syrie a Mesopotamie, strojil se s welikau horliwostí proti křesťanům, a dobyl Edessy, jižto w léno držel hrabě Goscelin (1144). Po brzkém zawraždění jeho Frankowé sic města tohoto zase zmocnili se kromě dwau hradů, w nichž posádky turecké zůstaly; nenadále wšak přikwapil Nureddin, syn a následowník téhož, a sewřel je obležením. Nemohauce moci weliké nadlauho odpírati, umínili si raději skrze nepřátely se protlauci, nežby dlauhým obležením ještě wíce seslábli; a jelikož každý se obáwal mšty, kterau wítěz hrozil, wytáhli wšickni obywatelé s ženami a dětmi za wojskem. Již byli z části wytáhli ze bran, w tom Turci z hradů na ně wyraziwše se zadu, a pluky Nureddinowy s předu, přehroznau sečí wšechny zahladili. Na 46,000 obywatelů pobito a zajato, starožitná Edessa wydrancowána, zbořena, a w černý rum obrácena (1146).

4. *Svatý Bernard.*

Zpráwa o pádu Edessy rozžehla horlení na Turky wšeobecné, a snažnau žádost pomoci křesťanům proti newěřícím; nowé wšak tažení křížowé sotwa by bylo jaké nastalo, kdyby se byl o to nezasadil muž horliwý od celého křesťanstwa

co svatý čtený, a sice Bernard, opat Clarevallský (Clairvaux). Narodiw se we Fantaines w Burgundii čtyry léta před prwním tažením křížowým, wynikal již ze mládi pilností, poslušností a nábožností dle příkladu bohabojné matky swé Aloisie z Montbarry, která powinnosti domácí s jeptišskými spojowala. Nenáwidě rozkoší pozemských, nejraději dlíwal o samotě w rozjímání božských wěcí; pročež opustiw swětské marnosti, odebral se již we dwa a dwacátém roce wěku swého s třiceti saudruhy do pustého audolí, a založil tam klášter Clairvaux, w němž po dwau létech wywolen za opata. Brzo se rozhlásila powěst o muži božím, který, ač těla byl slabého, dojímawau wýmluwnosti wšecka srdce mocně pohybowal a swatost objewowal mnohými diwy, z nichž zajisté nejsprawedliwější byl, že chudý skromný mnich wládl králi i papeži. Takowá byla tehdáž wážnost nábožných ctností, takowá síla živé wíry. Plamennými slowy wyhlašowal Bernard zásluhy křižáctwí a bojů pro rozšíření církwe boží, i neustál, až takměř celau Ewropu pohnul k nowému tažení do swaté země. Čas byl podniknutí takowému nepřízniwý; král Konrád III tuze byl zaneprázdněn w Němcích, Ludwík VII pohřížen w domácích rozepřích, a w Angličanech docela panowal rozbroj občanský mezi králem Štěpánem a Mathildau, dcerau krále Jindřicha I. Předce wšak pohnul Bernard kajícího Ludwíka VII nejprwé, a zwěstowaw to radostně Eugeniowi papeži obdržel plnomocenstwí k rozhlašowání kříže. Spolu napomínal papež krále a wládyky francauzské k spasitelnému předsewzetí, přidáwaje swobody a práwa, jichž každý křižák měl býti účasten: „žádná stížnost, žádná pře že nemá býti na křižáka nepřítomného uwalena, k žádné dani nebo platu jakémukoliw nemá býti zawázán, ženy a děti že církew béře pod zwláštní ochranu, konečně odpuštění hříchů že každému býti má nepochybnau odměnau.“

Ustanowení toto bylo wůbec schwáleno; když ale na rozkaz papeže také wypsána byla daň ku prospěchu křižáků, reptalo wšecko, co táhnauti nechtělo. I tuto nechuť wýmluwnost Bernardowa přemohla. U walném shromáždění Vezelayském (1146) pohnul wšecky posluchače ohniwau řečí tak, že hromada křížků ku podělení wšech nepostačowala, a Bernard musil šat swůj rozstříhati, aby žádosti

rozhorlených bojowníků páně wyhowil. Sám král, manželka a bratr jeho, též množství urozenstwa kříž přijalo. Aby pak i říši německau získal, wyprawil se tam sám, a mluwil ku knížatům a praelatům shromážděným na sněmu Spýrském tak dojímawě, že Konrád, ač prwé křižáctwu ne welmi byl náchylný, hluboce proniknut slowy swatého muže, zwolal: „Poznáwám milost a wůli boží, a zajisté nemá mě shledati newděčného.“ S ním přijali kříž Fridrich, synowec jeho, později císař, Wladislaw II, kníže, pak král český, wéwodowé baworský, lothrinský a rakauský, markrabí štyrský a korytanský, biskupowé Bremenský, Řezenský, Pasowský a jiného panstwa a duchowenstwa množství weliké.

5. *Tažení Konrádowo.*

Na jaře léta páně 1147 wojsko německé shromáždilo se, a táhlo po Dunaji dolů do Uher. Geisa, král uherský, powolil swobodné protažení a platil ještě, aby se křižáci dlauho nezdržowali; Emanuel pak, císař řecký, obáwaje se nepřátelstwí, žádal od krále a wéwod, dříwe než hranic řeckých překročili, přísahu pokoje. Složili ji ochotně, a po nepatrných půtkách mezi spronewěřilými Řeky a hladowými Němci přitáhlo wojsko ku Constantinopoli, odkudž po krátkém odpočinutí na břeh asiatský přeplaweno. Nyní se také Francauzowé chystali k tažení. Papež Eugenius III přišel sám do Paříže, wložil do klatby již napřed wšecky, kdožby proti Francii co nepřátelského předsewzali, žehnaje podal králi kříž a tobolku pautnickau, a těšil pozůstalé jeho příbuzné. Ludwík, bez prodlení sebraw wojsko připrawené, táhl říší německau a uherskau za Němci, a slíbiw mír císaři Emmanuelowi, bral se ku Constantinopoli, kdež od císaře slawně byl přijat a častowán. Ale nedůwěra mezi Řeky a Francauzy dala příčinu mnohým swárům a půtkám, tak žeby nepřátelstwí málem zjewně bylo wypuklo, zwláště když již prwé jedna strana Francauzů na tom stála, aby se lstiwé a Frankům wždy odporné wládě řecké učinil konec. Slib ale, který kázal jen s newěřícími bojowati, a roztraušená powěst o welikém wítězstwí křižáků německých nedaly zámèrům těmto času a pudily do Asie. Zde wšak místo wítězstwí, hrozná záhuba wojsko německé očekáwala. Wedeno totiž

řeckými průwodčími, táhlo proti Ikonium, chtějíc zbořiti zdejší sultanstwí a kratší cestau dosáhnauti swaté země. Brzo wšak nastal nedostatek potrawy; neboť obywatelé měst, kudy se táhlo, zawírali brány, nechtíce dílem křižákům ničehož prodáwati, nebo jen w ceně, která mohowitost pautníků, wětším dílem chudobných, wysoko přesahowala. Jiní, obdržewše přes zeď městskau napřed zlato a stříbro křižáků, ničehož jim za ně nepodali, nebo i wápno w mauku mísíce, mnohé pautníky otráwili. Čím dále, tím řídší byla města; zpustlejší krajiny, hroznější nedostatek; průwodčí slíbili Franky w málu dnech přiwésti do Ikonium; ale pustiny neobmezené wždy wíce se šířily, město se nikde neukazowalo, průwodčí w noci prchli, s trnutím uzřeli křesťané, že schwalně do mrtwých pauští jsau zawedeni, kde nebylo ani wody ani potrawy pro dobytek. Radící se, coby w takowé nauzi bylo počíti, překwapil nenadále Paramus, polní wůdce Masuda, sultana Ikonského w čele silného wojska. Se wšech stran osypáni jsauce rojem rychlojízdných střelců tureckých nemohli jim odolati ani nejslawnějším hrdinstwím. Turci, když s jedné strany na ně útok byl uložen, rozprchnuwše se rychle, na jiných stranách zasílali smrtící šípy na zástupy zwláště neozbrojených pautníků, a neustáli po mnoho dní, až bylo celé wojsko křesťanské pobito, zjímáno neb rozplašeno. Ze 70,000 branných ušlo hroznému zahynutí jen asi 7000 mužů; z nebranných pak, žen a dětí skoro nikdo newywáznul. Blíž Nicaey spojily se rumy německého wojska s Francauzy; mnozí odebrali se domů a Konrád do Constantinopole, chtěje pro wyplnění slibu odtud po moři putowati do Jerusalema. Francauzowé podobného neštěstí se střehauce, táhli úrodným pomořím předoasiatským k Efesu přes řeku Meander a město Laodicaea, delší, ale dle domnění jejich jistější cestau. Rozděliwše ale wojska neprozřetelně na mezích Pamfylie, přepadeni byli od Turků opodál táhnaucích za nimi, a zadní oddělení poraženo na hlawu. Prwní po nesčíslných nesnázích, hladem a nemocmi zmořeno, dosáhlo Attaley, pomořského města w Pamfylii, kdežto Ludwík s obywateli, Řeky, wešed we smlauwu, aby wšecky pautníky bez úhony do Antiochie sprowodili, se swými a šlechtau odebral se tamže napřed

po moři. Sotwa však král odplaul, Attalejští hanebnau zradau objewili. Ošidiwše a olaupiwše pautníky ze wšeho jmění, zanechali je hladu, nemocem a wšeliké bídě, zpěčujíce se do Antiochie jich zprowázeti; ti pak, kteří sami cestu nastaupili, dílem hladem, dílem mečem tureckým docela jsau zahlazeni. Z welikého wojska francauzského, silného 60,000 mužů, dostaly se jen nepatrné zbytky do Antiochie, a odtud s Ludwíkem do Jerusalema, kam týmže časem šťastně přišel také král Konrád, přeplawiw se na lodích řeckých z Constantinopole do Akkonu (1148). Nawštíwiwše nábožně swatá místa, radili se s knížaty Jerusalemskými, jakby nowá síla ku prospěchu králowstwí měla býti wynaložena; načež uzawřeno zmocniti se mocného a rozkošného Damasku. Wytáhli tedy we třech wojskách proti němu; prwní wedl král Balduin, druhé Ludwík, Konrád třetí. Již krásné okolí města bylo dobyto, již se o to jednalo, komu wláda Damasku připadne: tu wznikla neswornost mezi wýchodními knížaty, z nichž jeden druhému nowého zboží nepřál; powěst o příchodu wojska tureckého hrozila, a křesťané od Damasku odtáhli. Rozmrzelí nad tím králowé západní odebrali se po moři, Konrád na lodích řeckých, Ludwík na sicilských do swých wlastí, jichžto roku 1149 šťastně dosáhli. Tak se skončilo toto druhé tažení křížowé ode dwau nejmocnějších králů nesčíslného rytířstwa a nejméně 180,000 lidí předsewzaté bez nejmenšího užitku. Zrada Řeků i katolíků wýchodních, neswornost, zištnost, neznámost krajin a konečně nekázanost byly příčiny tak nešťastného konce jeho. Horliwost křižácká tím welmi utuchla, a swatý Bernard, jenž we smělé důwěrnosti šťastný konec předpowídal, nyní nazýwán falešným prorokem a swodným diwotworcem.

C) Ostatní tažení křížowá.

1. Ztráta Jerusalema.

Moc křesťanská na wýchodu wždy hlauběji nyní klesala. Neswornost mezi knížaty, nekázanost křesťanů a wzrůstající síla turecká hrozila Jerusalemskému státu brzkau záhubau. Mezi wšemi knížaty Muhammedanskými wznikal nejwíce Nureddin, syn Zenky, jak zmužilostí tak sprawedliwostí, oswíceností a horliwostí pro zákon prorokůw. Antiochie i

Jerusalem pocítily sílu jeho. *Balduin III*, *Almerich* bratr jeho a *Balduin IV*, králové Jerusalemští, neustále o zachování říše zápasili. Ještě větší ale nepřítel wystaupil, *Saladin*, zakladatel weliké říše Ayubitů, který říši Atabegů po smrti Nureddinowě (1174) zbořil, Aegypt, Tunis a Tripolis, pak Arabii a Syrii opanowal a trůn křesťanský w Jerusalemě wywrátil. Neswornost knížat křesťanských usnadnila mu vítězství. Nebo když po smrti Balduina IV *Balduin V*, syn sestry jeho Sibylly, časně zemřel, wládl w Jerusalemu *Guido* z *Lusignanu*, Sibyllin druhý manžel, který s Raymundem hrabětem Tripoliským, bywalým poručníkem Balduinowým stál we sporu. Raymund ze msty spojil se tajně se Saladinem, a krále swého zradil. W bitwě u Hittin se Saladinem swedené, Raimund s rytíři swými prchnul; načež Guido poražen na hlawu, a s náčelníky wojska, welmistrem Templářů i swatým křížem, dle obyčeje do boje nešeným, přišel w zajetí (1187). Vítězstwím tímto získal Saladin celé křesťanské králowství, a opanowaw wšecka znamenitější města, blížil se k Jerusalemu.

Dne 20 Září 1187 dosáhlo wojsko turecké swatého města, a položilo se od wěže Dawidowy až ku bráně Štěpánské. Na dostatečný odpor nebylo pomyšlení; nebo město wšeho wojska prázdno bylo, obywatelé pak myslili více modlitbami, posty a trýzněním těla Turkům odolati; jedni druhým předstírajíce hříchy, jimiž byli město swaté více než prwé newěřící zprznili. Brzo náramným útokem Saracenů hradby padly, a dne 3 Října 1187, 88 let po dobytí jeho w prwním tažení křížowém, wtrhnul Saladin při zwuku trub a kotlů do Jerusalema. — Nebyl wšak hrdina prorokův tak ukrutný jako křesťané; welikodušně nyní ještě powolil smlauwu w článcích těchto: „Každému křesťanu wolno buď pode wládau jeho bez proměny wíry w Jerusalemě zůstati, aneb za jistau cenu se zbožím swým kamkoli wytáhnauti; cena každého muže jest 10 zlatníků, ženy pět, za dítě jeden, za 7000 chudých složí se dohromady 30,000 byzantinů, a celá summa we 40 dnech se odwede. Boží hrob se zachowá, a za plat jednoho byzantinu každý křesťan jej swobodně smí nawštíwiti.“ Nato ze chrámu wšecky wěci křesťanům poswátné odstraněny, stěny růžowau wodau

umyty, a chvála vzdávána bohu, že proroka svého Muhammeda ráčil oslawiti, wywoleným swým dáti wítězstwí, a dům swůj a město swaté očistiti od neřesti a modloslužby. Když od Turků swržen byl pozlacený kříž s báně chrámu, strhlo se bědowání mezi křesťany, až se křikem žalostným země otřásla. Kříž tento a korunu královskau poslal Saladin chalifowi do Bagdadu, který jej před branau městskau wložiti dal do země, aby naň wšickni mosleminowé šlapali a plili. Křesťané syrští, Řekowé a Armenowé, zůstali w Jerusalemě pod mírným žezlem sprawedliwého Saladina; Římští ale, nemohauce snésti podmanění, složiwše část wýplaty, wytáhli určitým časem branau Dawidowau, u přítomnosti Saladina z města: napřed králowá a patriarcha se řády duchowními, potom lid. Tu prosili wdowy a sirotci křesťanů w bojích zajatých Saladina o milost; kterýž úpěním žalostným až k slzám pohnut, přikázal wšecky propustiti na swobodu, poděliw ostatní, jejichž otcowé a manželé již nebyli na žiwu, penězi tak štědře, že mu ze 220,000 zlatníků, složených za wýplatu, nic nezůstalo. Wlídně byli potom křesťané od Saracenů dále sprowoděni; a když jich ani bratří jejich w Tripoli nepřijali, ani Benátčané a Pisanští chudých nechtěli přijmauti zdarma na lodě, Muhammedani za ně zaplatiwše, do Ewropy je dali přewezti.

2. *Tažení císaře Fridricha I.*

Nade ztrátau Jerusalema rozléhala se Ewropa nářkem a bědowáním, a když žel ulewil, břinkotem mečů a rachotem kopí na Turky zlolající. Jako rázem hroma ze sna lhostejnosti probuzena, třásla se hrůzau, zahořela hněwem a soptila pomstu. We wšech krajinách, w každém stáří a stawu jewila se horliwost, jakowéž od tažení prwního nebylo wídáno. Ženy úpěly nade ztrátau swatého města; mniši láli Saladinowi a ďáblu, a muži shromažďowali se w zástupy k nowému wšeobecnému tažení do země swaté. Wzbuzowati koho nebylo třeba; ne kdo potáhne, byla otázka, nébrž kdo zůstane doma. Císař Římský, král francauzský a anglický se wšemi národy swými tasili meč na Saladina. Na welikém sněmě w Mohuči léta páně 1188 pozdwihla se lilawa křesťanstwa, welemocný císař Fridrich I

Ač u vysokém již stáří, počítaje sedm a šedesát let věku svého, nedal se veliký Barbarossa zdržeti, prawě, že má ještě dosti síly dle powolání svého w čelo křesťanstwa se postawiti. Příkladu jeho následowali Fridrich wéwoda šwabský, syn jeho, wéwoda štyrský, falckrabí durynský, markrabí Badenský, biskup Würcburský, Passowský, Osnabrucký a weliké množstwí hrabat, pánů a rytířů ze wšech zemí německých s nesčíslnými zástupy lidu. Přípravy nyní konaly se prozřetelně pro uchránění wad, jimiž předešlá tažení tolik trpěla. Každý křižák musel se wykázati s peněžitau zásobau na dwě léta; chudým ustanowen desátek, wybíraný ze wšech statků doma zůstalých; zločinci, newěstky a jiná luza netrpína, psi a krahuji zapowědění; smilstwo, hra, neposlušnost přísně trestány. K Belowi králi uherskému, k řeckému císaři Isakowi, Kiliči Arslanowi II, sultanu Ikonskému, wyprawena poselstwí, žádat o swobodný průchod a obchod, a Saladinowi ohlášena válka. Bela ochotně swolil; Isak slibowal přátelstwí; i sultan o přízni své císaře ubezpečowal; Saladin pak odpověděl, že Fridricha ctí a žádá pokoj, pro jehož zachowání že Tyrus, Tripolis i Antiochii w moci křesťanů zanechá, zajaté propustí na swobodu, statky zádušní wydá a wolný přístup ke hrobu božímu i ustanowení několika kněží při něm dowolí. Horliwosti wšak křižáků mírnost tato nepostačowala; na začátku Května roku 1189 shromáždili se se wšech stran říše i množstwí Čechů pod wůdcem Theobaldem (Děpoldem) u Rýna, a táhli odtud po Dunaji k Widni do Uher: Bela císaře slawně přijal, a swornost stwrzena zasnaubením Fridricha šwabského s jednau dcerau uherského krále a přijetím šlechty uherské mezi křižáky. Sotwa wšak pautníci překročili hranice wýchodního císařstwí, jewila se stará zpronewěřilost obojetných Řeků. Smlauwy nedbaje popauzel Isak Bulhary proti křižákům, dal cesty pokaziti, aužiny a průchody zazdíti, potrawu od klizeti, wyslance Fridrichowy uwrhnul do wězení, obtěžowal křižáky wšemožně, wypínaje se nestydatau hrdostí, a žádaje posly swými, aby swatému císaři Isakowi Angelowi Fridrich, strážitel Říma, složil poslušenstwí. Fridrich, takau ničemností pohrdaje, klestil si cestu dále, jako lew hejna psů rozháněje zástupy řecké, a

psal Jindřichowi synu swému do Němec, aby na příští jaro lodě objednal w Benátkách, Pise a Genui, chtěje polem i wodau Constantinopoli oblehnauti a dobýti, jestli Isak zůstane odporný. Nahlížeje wšak tento blížící se nebezpečenstwí, a na Turky, jakž byl daufal, nemoha se spoléhati, žádal mír znowa, zawázal se obstarati potrawy a přewežení do Asie, daw čtyrmecítma zastawenců, a zasnaubiw dceru swau císařowici Filippowi. Fridrich rád k míru swolil, maje na zřeteli jen cíl tažení; a přezimowaw mezi Filadelfií a Constantinopolí, chwátal do Asie. Od 23 až 29 Března roku 1190 trwalo přewážení u Galipole, kdež počítáno přes 100,000, dle jiných 300,000 pautníků.

Spořádaw tažení, zaměřil Fridrich k Ikonium, ubezpečen o dobré wůli sultana wyslanstwím jeho, tím méně tuše zrádu, když w Laodicei wlídně byl přijat a hojně zaopatřen potrawau. Brzy ale důwěra jeho byla sklamána. Táhnauc mimo Nikopoli, wedeno wojsko krajem neúrodným do těsného audolí. Na konci jeho byl kopec, jehož Fridrich wéwoda s předními šiky spěchal dosáhnauti. Císař, se zadním šikem a se zawazadly zůstal pozadu, čímž we prostředu stala se mezera. W tom nenadále wrazili do ní ze záloh Turci, a celé wojsko obklopili. Záhuba jeho byla jistá, kdyby se mu bylo dostalo wůdců méně zkušených, méně hrdinských. Nepřátelé statečně odraženi; ale nyní trpěli křižáci wíce nedostatkem potrawy, a dostawše se konečně do krajin úrodných, spatřili teprw wojsko sultanowo před sebau rozložené, silné dle nejmenšího udání 300,000 mužů. Melech, sultanův zeť, byl wůdcem jeho; jist wítězstwí začal boj; ale tak náramným rázem udeřili křesťané na střed turecký, že roztřištěn na wšecky strany, zanechal 10,000 mužů na bojišti, a nepřátelé byli rozplašeni. Křižákům nicméně trudno bylo, když bojem unaweni, ničehož neměli čím se občerstwiti. Prahnauce žízní ssáli krew zabitých koní, a z hladu trávník hlodali. Wěda o této obtíži přistaupil Melech k císaři, řka: „Jestliže zaplatíte 300 centnéřů zlata, nebo za každého křižáka položíte jeden zlatý, obdržíte pokoj a potrawu.“ Neohroženě ale odpowěděl jemu Fridrich: „Není to spůsob bojowníků swatého kříže, aby sobě zlatem cestu klestili; mečem si ji otewřeme s pomocí pána našeho Jesu

Krista. Jestli ale za wýplatu wšech křesťanů jednoho dosti byzantinu, poručím, aby se ti wyplatil. Turek rozzloben odešel. Den wyswitl, a křesťané spatřili, že obehnáni jsau polokruhem tureckého wojska. „Mužně napřed!“ wolal hrdinský císař, „bůh nám dopřeje wítězstwí; brzy w zahradách sultanowých nalezneme občerstwení.“ Tedy taženo dále, a Turci, bojíce se předešlé rány, nedůwěřowali si na wojsko křesťanské udeřiti; jen opodál je nepokojili, až pak k wečeru šťastně dosáhlo wnadného okolí města Ikonium. Zde se občerstwiwši, udeřilo na Turky s jedné, na město s druhé strany, a dosáhši slawného wítězstwí zmocnilo se sídla sultanowa, jenž byl zatím na jistý hrad podál od města uprchnul. Nauze obrácena w bohatstwí, bázeň w radostné plesy. Sultan swolil ke wšemu, co císař žádal; zaručil pokoj, dal stkwostné dary, a křižáci hojně wšelikými zásobami opatřeni a posilněni, táhli dále k jihu. Wšickni nepřátelé byli nyní přemoženi, cesta do Syrie otewřena, a Saladin wítězstwím křižáků tak zastrašen, že wyslanstwím pokorně nabízel mír, žádaje, aby císař a knížata sami rozhodli, co mu právem náleží, a co křesťanům má postaupiti. Sláwa Barbarossy stkwěla se nyní nejjasněji; wšecko, co znamenitého kdy dokázal, bylo wítězstwím tímto w očích tehdejšího wěku přewýšeno; celé křesťanstwo welebilo jej co prwního swého hrdinu, co oswoboditele země swaté; — ale jak wrtkawé je štěstí, jak nejistá naděje, jak ničemná mocnost lidská w ruce toho, jenž dle záměrů newyzpytatedlných snowe skrytá wlákna osudu! Owoce pracných wěků trámíwá doba: náhoda mařiwá očekáwání celého člowěčenstwa. Dne 10 Čerwna 1190 wojsko křesťanské wytrhlo; wéwoda Fridrich wedl předek jeho přes řeku Kalykadnus; císař byl wzadu wojska. Že wšak most přes řeku byl auzký, bylo tažení zdlauhawé, a císař, maje co mluwiti se synem swým, uminil si řeku přebřísti na koni. Darmo jej komonstwo zráželo; mladistwau cítě krew we sešlém těle, wrhnul se hrdinský kmet w rozčeřené wlny. Ale pro bůh! síla jej opaušti, praud jej uchwátil, wlny jej pohltily, mrtew wynešen na břeh. Úžas, nářek, zaufání se strhlo neslýchané: císař, wůdce, otec ztracen, bědowalo wojsko, nyní ztraceno wšecko. A ztraceno bylo oprawdu! Wojsko z wětšího dílu se rozptý-

lilo, mnozí se nawrátili domů, a jen část bojowníků sledowala Fridricha wéwodu do Tyru. Zde tělo císařowo slawně pohřbeno, načež Fridrich se swými táhl k Akkonu, kteréžto pewnosti křesťané prawě dobýwali. Fridrich hrdinsky bojowal, založil řád křížowých rytířů německých, a zemřel uchwácen nemocí 20 Ledna 1191. Tak smutně skončilo se toto weliké tak slawně wedené, tak mnoho slibující tažení.

3. Tažení Filippa Augusta, krále francauzského a Richarda anglického.

Tím samým časem nastaupili tažení křížowé králowé francauzský a anglický, Filipp August a Richard Lwísrdce, diwoký bojownik tento, od kterého se roztržky a nezdaření účele hned bylo nadíti. Wytáhše w letě 1190, spojili wojska swá w okolí města Vezelay. Jako kauzelná města míhaly se pestré stany křižáků; Francauzowé wyznačeni byli křížem červeným, Angličané bílým, Flandrowé zeleným. Desátek se wšeho jmění, na rozkaz papežský wybíraný (desátek Saladinůw) měl jistiti wýlohy wojska, přísné zákony kázeň jeho. Žádný pautník nesmí skwostně se odíwati, ani ženy sebau wzíti; jen počestné pradleny nějaké we wojště budau trpíny. Hra o peníze a wěci prodajné králům dowolena, komonstwu pak jejich, rytířstwu a duchowenstwu jen pod zaplacením 100 penízků, když přes 20 penízků we 24 hodinách prohrají. Každý sprostější, kdoby hrál, má před wojskem nahý třikrát mrskán, neb jestli to na moři, třikrát do wody pohřížen býti. Tentýž trest ustanowen za urážliwé činy; slowa trestána penězi. Kdoby pautníka zabil, bude za žiwa zakopán, na moři s mrtwolem zabitého swúzán, a uwržen do moře; zlodějům a laupežníkům oholí se hlawa, poleje se žhawau smolau, a peřím a pískem se obalí.

Společně táhli Richard a Filipp August po Rodanu k jihu, pak se dali Francauzowé ke Genui, Angličané k Marseilli. Odtud Richard s wojskem swým se wyplawiw, zastawil se w Pise, přistal w Ostii, a nepřijaw pozwání papeže Klimenta III do Říma, bral se k Sicilii. Sem plawil se též Filipp August, a obě wojska sešla se w Messině. Nedlauho wšak trwala swornost jejich; žárliwost panowníků, nenáwist národů wedla ke sporům a krwawým půtkám, jimiž Messina nejwíce trpěla. Přečkawše zimu wyplauli na jaře 1191 Fi-

lipp August zrowna k Akkonu, jehož šťastně dosáhl 14 Dubna; Richard bauří zahnán přes Kretu a Rhodus, k Cypru.

Ostrow tento náležel wlastně k císařství řeckému; nyní ale panowal tam Isaak z domu Komnenů, odbojný Angelům, a we spojení se Saladinem, nepřátelský křižákům. Za to předsewzal Richard jej potrestati, a dobyw Nikosie, hlawního města, celého Cypru zmocnil se. Wyplawiw se pak odtud, přistal dne 8 Června s 25 loděmi u Akkonu, kdežto s plesáním radostným přiwítán.

Již třetí rok obležení důležité pomoční pewnosti této trwalo; w jejímž okolí dewět bojů swedeno bylo. Konečně wzdala se, ale dobytí jí stálo křesťanů na sto tisíc mužů. Dne 12 Července 1191 wtáhli křižáci do Akkonu, poznowu zaswětili chrámy a oltáře, a welebili boha jednosworně za šťastné wítězství. Ne tak sworní byli wšak o statky pozemské. Filipp August totiž a Richard, rozděliwše město a kořist mezi sebau, pohrdali právem a zásluhau náčelníků menších, nechtíce jim poskytnauti žádné odměny. Leopold VI, wéwoda rakauský, který k dobytí města nemálo byl přispěl, osobowal také sobě část, a dal na jedné wěži zaraziti swůj praporec. Z toho powstal swár mezi ním a Richardem, jenž urputně obořiw se na Leopolda káral jej, řka, kterak on, jsa toliko wéwoda, králům chce se rownati. „Já, odpowěděl Leopold, bojuji mocí a wůlí samostatnau, mimo boha a swatého Petra žádného za pána swého neuznáwaje.“ Prchlý ale Richard kázal prapor jeho odtrhnauti a wrci do bláta. Leopold nemoha mu nyní odpírati, tajil mstu w srdci swém pro budaucnost.

Wětší rozepře wznikla nyní o to, komu patřiti má koruna Jerusalemská, až se město swaté z rukau Saladinowých wychwátí. Richard ujímal se Guidona z Lusignanu, předešlého krále, propuštěného ze zajetí; Filipp August Konráda z Montferratu, držitele Tyru, manžela Isabelly, sestry mladší Balduina II. Z toho rozbroj mezi oběma králi, Saracenům welmi prospěšný, lhostejnost, nechuť; načež král franský hned téhož roku odebral se domů, zanechaw we Palaestině 500 jezdců a 1000 mužů pěších, pod správau Hugona wéwody burgundského.

Po odchodu francauzského krále potýkal se Richard

ještě rok s Turky s neohroženau sice odwážliwostí, ale beze wšeho znamenitého prospěchu. Neb na swornost mezi křesťany nebylo wíce pomysliti, a knížata palaestinská hledala jen zisku swého, o místa swatá nedbajíce, Angličané, pak a Francauzowé pro nenáwist národní k žádnému sjednocenému předsewzetí nebyli schopni. Táhli sice jedenkráte pospolně k Jerusalemu; we 24 hodinách jsau Frankowé zde, zwěstowal wyzwědač Saladinowi; auzkost a strach zmocnily se jeho; neb nebyl k odporu připrawen; w tom přispěl posel, wěště: ne k Jerusalemu táhnau křesťané, nébrž nazpátek k Ramle. Neswornost je odehnala, aneb, jak jedni druhým wyčítali, zlato Saladinowo. Po několika nepatrných bojích oswobodiw Richard obležené od Turků Joppe hrdinskau smělostí, uzawřel se Saladinem příměří, dle něhož auzké pomoří od Joppe až k Akkonu křesťanům zůstalo, a powolena pauť swobodná do Jerusalema. Welicí zástupowé beze zbraně hrnuli se tam, kdež od Saladina wlídně byli přijímáni a častowáni. Biskup Hugo Salisburský wedl tamže weliké množstwí Angličanů, obdržel dary od Saladina a wolnost, aby si od něho nějakau milost wyžádal. Prosil o dowolení, aby se směly w Jerusalemě, Betlemě a Nazaretu dle obřadu církwe latinské služby boží konati, což mu bez prodlení powoleno. Dne 8 Října 1192 odplaul Richard ze Syrie, a 4 Března 1193 Saladin zemřel.

Po něm moc saracenská rozdělila se, a snadno by byli křesťané opět w Palaestině mohli wyniknauti, kdyby mezi sebau byli swornost zachowali. Ale králowstwí Jerusalemské nacházelo se w bídném stawu; neustálé rozepře w rodu královském i mezi řády rytířskými hubily je a wedly na mizinu. Guido z Lusignanu obdržel od Richarda anglického ostrow Cyprus. Wdowa Konráda z Tyru zasnaubila se s *Jindřichem* hrabětem *Champaňským*, po smrti pak jeho (1196) s *Almerichem II* z Lusignanu, bratrem Guidonowým. Oba se králi Jerusalemskými nazýwali. Po smrti Almericha wstawil si korunu Jerusalemskau *Johannes* z *Brienne*, manžel Marie, dcery Konráda z Isabelly (1210). Byl podnikawý a o rozšíření moci swé pečliwý; sám wšak Saracenům nepostačowal, a horliwost křižácká na západu wždy wíce tuchla. Přitáhl sice do Palaestiny ještě Ondřej *král uherský*

(1217); ničehož však znamenitého nedokázaw, brzy domů se nawrátil (1218). Pozůstalé pautníky spojil Jan předce k většímu účelu, obrátiw zřetel swůj na Aegypt, odkud wšecky nehody zemi swaté powstáwaly, právem saudě, žeby podmanění Aegypta swobodu Palaestině nejjistěji přineslo. W Kwětnu tedy léta 1218 wyplaul s patriarchau Jerusalemským, Leopoldem wéwodau rakauským, mnohými biskupy a rytířskými řády proti Damiatě, hlawnímu městu dolního Aegypta, a zmocnil se ho po dwauletém úsilí (1221). Ztráta důležité pewnosti, klíče celého Aegypta sultana Meleddina Maleka Kamel ohrozila; žádal mír, Jerusalem a wšecka místa swatá za nawrácení Damiaty podáwaje. Král a wšickni mírnější ochotně swolowali; kardinal však Pelagius, legat papežský, stál na protažení války k podmanění Aegypta. Beze wší opatrnosti wedl wojsko křesťanské po Nilu wzhuru proti Kairu. Sotwa však dosáhli uhle, kde se Nil dělí we dwa prameny, w tom jsau obklopeni od nepřátel a náwrat jim zamezen. Tu spustili Saracenowé stawidla Nilu, propichli hráze, a na tábor křesťanský walila se potopa. W rychlém míru, stůj co stůj, byla jediná spása, i dal jej sultan, ač mnozí úplné zahlazení křesťanů žádali. Damiata Saracenům wrácena, a uzawřeno příměří na osm let.

4. *Tažení Fridricha II.*

W tak smutně zmařené naději pozůstáwala ještě jediná útěcha, císař Fridrich II, který již dáwno k swatému tažení se zawázaw, zasnaubením se s Jolantau, dcerau krále Jana, na korunu Jerusalemskau právo získal. Léta 1228 připlaul Fridrich na ostrow Cyprus, a spořádaw jej přistal w Akru, kdež s welikau radostí přiwítán. Kterak ale swornost obrácena w odpor, kterak hlásána neposlušnost proti císaři, swrchu jest dotčeno. Jen Němci, Pisanští a Genuenští zůstali wěrní, ostatní proklatého se štítili, a Templáři zřejmý mu činili odpor. Jen když rozkazy dáwal císař we jménu božím a křesťanstwa, plněny jsau, i sjednotili se křesťané proti Saracenům u Joppe. Ale wojsko jejich obnášelo jen 10.000 pěších a 800 oděnců, a jen s malau silau byl Fridrich přitáhl, spoléhaje se na rozpor mezi sultanem Kamelem a Dawidem synowcem jeho. Na rozpacích stála wojska

proti sobě; tuť zpráwa došla Fridricha o wpádu wojska lombardského do Apulie. Rychle uzawřel s Kamelem, již prwé sobě nakloněným, příměří we články tyto: „Jerusalem, Betlehem, Nazareth, Rama a wšecky krajiny mezi Jerusalemem, Akkonem, Tyrem a Sidonem křesťanům budau wydány, celé tedy královstwí Jerusalemské, jak bývalo před dobytím Saracenů. Staré pewnosti mohau křesťané obnowiti, žádných pak nowých nesmí sultan zakládati. Mešity zůstanau neporušeny, a přístup do chrámu Jerusalemského bude Muhammedanům powolen, kteříž jej jako křesťané ctí; musejí wšak přijíti beze zbroje a mimo město bydleti. Zajatí s obau stran se wydají a příměří deset let bude trwati.

W sobotu dne 17 Března léta 1229, we dwa a čtyřicátem roce po dobytí od Saladina, držel císař Fridrich II wítězoslawný wjezd do Jerusalema, wstaupil do chrámu, a pojaw korunu s oltáře wstawil si ji na hlawu. Wše plesalo radostí, že je swatá země nawrácena křesťanům; tu se wyskytl nenadále arcibiskup Caesareenský w Jerusalemě, a wložil interdikt na chrám božího hrobu a wšecka místa swatá. Pohnutka k neslýchanému tomuto činu byla nesmírná hrdost arcibiskupa, který si osobowal přednost w Jerusalemě, wydáwaje mír císařům se Saraceny za neplatný, protože uzawřen byl bez wůle jeho. Wšickni nestranní na takowé zpupné si počínání žehrali, strana wšak odporná to schwalowala, a Templáři strojili proti císaři zřejmý odpor, zwěstowawše Kamelowi sultanu, že Fridrich s malým počtem lidu swého putowati bude k Jordanu, tam že jej snadno může zajmauti neb usmrtiti. Sultan ale odeslal zrádné psaní Fridrichowi na wýstrahu, čímž mezi oběma tím upřímnější wzrostla náklonnost. Císař potrestaw zradu a odewzdaw wládu nad Jerusalemem swému maršálkowi, odebral se nazpět do Apulie, kdežto počatá wálka s papežem osobní přítomnost císařowu na nejwýše žádala.

Sotwa že se císař Fridrich z Palaestiny wzdálil, šlechticowé a řádowé rytířští rozkazům wládaře jeho protiwili se, wedauce naň stížnost u papeže. Neboť každý pilen jsa jen swého wlastního zisku, o wšeobecnost nedbal, z čehož neswornost pošlá poslední křesťanstwa wýchodního sílu musila potříti. Patriarchowé se hašteřili o meze swých zá-

duší, co je zatím Mahommedani vždy více osazowali; řádowé branní ustawičnými mezi sebau rozepřemi křesťanstwo více hubili než podporowali, a když sultan Kamel, wěrný přítel Fridrichův, zemřel, spojili se Templáři se sultanem z Damasku proti sultanu aegyptskému, a Johannité s tímto proti onomu. Léta 1240 připlaul hrabě Richard z Cornwallu, později král německý, s četným wojem a pokladem do Syrie, křesťanům na pomoc. Nemoha wšak řádů rytířských smířiti, nawrátil se ničehož nezískaw krom upewnění Askalonu, jejž odewzdal císařskému wládaři, který wšak brzy od Filippa z Montfortu z něho byl wypuzen. Křesťané wýchodní zasluhowali metlu za neswornost a tolikerá bezprawí, a hle nenadále hrozně na ně dolehla. Záhubná powodeň Mongolů, rozwalujících se na západ i k jihu, hnala před sebau polodiwý národ Turků *chowaresmitských*, kteří nemohauce dawu odolati, s rodinami a stády postaupili do přední Asie. Tož přihnali se u wzteku strašném do Palaestiny, dobyli dne 17 Září 1244 Jerusalema, wylaupili chrámy, zbořili boží hrob, otewřeli hroby králowské, a wmetali ostatky do ohně. Kdo se nehodil za otroka, bez milosti zabit, aby prý se krwí smyla bezbožnost křesťanů, kteří bohu ukřižowanému wínem slauží. Pozdě síla křesťanská konečně proti neštěstí wšeobecnému se spojila; dne 18 Října 1244 swedena bitwa u Gazy, w níž křesťané poraženi jsau na hlawu. Jen tři a třicet Templářů, šest a dwacet Johannitů a tři němečtí rytíři wychwaceni; oba welmistři, arcibiskup Tyrský, biskup Ramský a mnoho jiných urozených padlo. Nato se obrátili Chowaresmité proti Aegyptu, a bywše zde odraženi, wrátili se do Syrie nazpět, pleníce ji tak dlauho, až sami zde již nenacházejíce potrawy musili se rozptýliti.

5. *Tažení Ludwíka IX, krále francauzského.*

Tu dobu, když Chowaresmité zemi swatau plenili, ležel na smrt nemocen swatý Ludwík, král francauzský. Již jej u welikém zármutku co mrtwého přistříti chtěli rauchem, tu nenadále otewřew oči, prawil: „Světlo wýchodu milosti nebeskau rozjasnilo se nade mnau a wzkřísilo mě z mrtwých.“ Učiniw slib swaté pauti, poznamenal oděw křížem, a uzdrawiw se chystal tažení. Poručiw wládu Blance, maudré

a vážné matce své, wytáhl 12 Června 1248 z Paříže, a šel do Lyona, aby se rozžehnal s papežem, načež wyplawiw se s wojskem swým w měsíci Srpnu, w Září přistal na Cypru. Odtad obrátil se proti Aegyptu; nebo w Syrii trwalo se Saraceny příměří. Na osmnácti stech najatých lodích Benátských, Pisanských a Genuenských wyplauli křižáci dne 15 Května 1249 ze Cypru, a w pěti dnech přistali bez odporu blíže Damiaty na břehu aegyptském.

Zrádně a bojácně wůdcowé Saracenů přepewné a zásobami dobře opatřené město opustili, tak že se zdálo jako zázrakem do rukau dáno býti křesťanům. Ludwík wešel bosýma nohama, sprowázen wyslancem papežským, kralem Cyperským a weškerým urozenstwem w čele wojska křížowého, přede wším kroky své zaměřiw ke hlawní mešitě, kteráž rychle wyčistěna, zaswěcena Marii panně a ke slawným službám božím spořádána. Eyub, sultan aegyptský, podáwal za Damiatu nawrácení Palaestiny a zajatých křesťanů; křižáci pak, opowrhše mírem, wytáhli proti Kairu, lákáni jsauce od wládaře hlawního sídla tohoto, odporného sultanu, bratra zrádce Damiatského, potrestaného smrtí. Již plesali nad brzkým dobytím celého Aegypta, tuť zapudiwše několik saracenských oddělení, dostali zprávu o smrti sultana; s neskrotitedlnau kwapností přebředl ohniwý hrabě z Artois, bratr Ludwíka krále, větší pramen Nilu, až k Mansuře stíhaje ustupující Aegypťany. Tu wšak jej hrozná uchwátila záhuba, a strašliwý osud celé wojsko potkal. Najednau zde wywinul celau sílu swau syn a nástupce Eyuba, sultan Moatam, oddělení hraběte porazil a zahladil, wpadl wojsku hlawnímu wzad, spustil stawidla, prorazil hráze Nilu, a obklíčiw se wšech stran hladem a nemocmi zmořené křižáky, sečí hroznau ke wzdání přinutil. Ze 2300 rytířů, 15,000 pautníků jen jednotliwým zdařilo se prchnauti do Damiaty; největší díl zrubán, ostatní, s nimiž také král Ludwík a druzí dwa bratří jeho, hrabě Alfons z Poitou a Karel z Anjou, odwedeni do zajetí. Horliwí mosleminowé žádali smrt jejich; sultan wšak mírnější, powolil propuštění jich na ten spůsob: aby král wydal Damiatu, aby zaplatil 800,000 byzantinů, zajaté Saraceny wyprostil a příměří na 10 let uzawřel. Uraženi wšak takau mírností a jinými nowotami sultana

Mamelukowé proti němu wzbaurili se a jej zabili, z čehož nowé křesťanům wzešlo protiwenstwí. Jen neswornost odbojníků ochránila jim žiwoty; po mnohých nesnázích přiwedeni konečně do Damiaty, a wyplatiwše se, odplauli do Akkonu. Ludwík rádby odtud byl aspoň putowal do Jerusalema; nemoha wšak ani toho wykonati, putowal aspoň do Nazaretu, hledě zatím křesťanům wýchodním přispěti upewněním Caesarey, Joppe a Sidonu. Rozbroje wšak mezi těmito neustálé a nepřátelské chowání se Pisanských a Genuenských, kteří we přístawích syrských Francauzy jímali a laupili, nedaly žádného prospěchu, tak že Ludwík, když zatím w Paříži Blanka zemřela, beze wšeho účinku musil se nawrátiti domů (1254).

Ještě wšak horliwost jeho neustydla; nastaupil druhé tažení, a sice tenkráte do Tunisu w severní Africe, chtěje wládce této země obrátiti na wíru křesťanskau. Naděje jej sklamala, mor wypukl we wojšťě před městem Tunisem, na nějž i Ludwík zemřel (1270).

6. Konec tažení křižowých, ztráta swaté země.

Brzo po smrti Ludwíkowě přitáhl *Edward*, kralewič anglický, s wojskem křižáckým k Tunisu, a spěchal odtud do Syrie proti Saracenům. Wšecky ale hrdinské činy, jimiž jako někdy Richard Lwísrdce proslul, nebyly s to, aby bídný staw králowstwí Jerusalemského zlepšily nebo poslední rumy jeho ochránili od pádu neomylného. Wrátil se bez prospěchu, a po něm z mocnářůw nikdo wíce rukau silnau do Palaestiny newsáhl; země swatá zanechána swému osudu. Moc křesťanstwa na wýchodu záležela ještě w několika pewnostech pomořských, z nichž hlawni Antiochie, Tripolis a Ptolemais. Hájiti ji zanecháno bylo samotným řádům rytířským, kteříž trwali w krwawých mezi sebau rozbrojích, bojujíce wíc proti sobě než proti newěřícím. Nezdárné pak plémě domácí plazilo se w mrzkém soběctwí, hašteříc se o otázku, kdoby slauti měl králem Jerusalemským. Hugo, král Cyperský, a Maria, oba poslaupní od Isabelly, Balduina IV sestry, byli přední dědicowé práwa králowského, jež si oba osobowali. Maria postaupila práwo swé Karlowi z Anjou, králi Neapolskému, od něhož název

www.libtool.cz

krále Jerusalemského dostal se rozličným domům, a potud rozliční ho užívají. Nějaký čas wedli rytíři nerowný boj se sultanem aegyptským; pewnosti klesaly jedna po druhé, ostatky křesťanské wždy aužeji swírány, i poslední záštita, draze dobytý Acre, padl (18 Května 1291), a země swatá křesťanům nawždy byla ztracena.

7. *Následky křižowých válek.*

Tak tedy konečně swatý plamen uhasl, dwaustoletá namáhání ewropejských národů rozplynula se w niweč. K sedmi millionům křesťanů padlo proti Saracenům, neb zahynulo nemocmi a bídau na wýchodu; nesčíslné rodiny uwrženy byly w zármutek a chudobu, celé země wyssáty, pronedbány a zanechány w nepořádku, z něhož sotwa za mnohá století se mohly powznésti. Neboť válkami křížowými rozmáhala se pověra, šálenstwí a přepiaté horlení na jinowěrce, které se brzo obracelo w ukrutenstwí proti jinak smýšlejícím. Asie wpády tak náramnými nemálo trpěla; západní krajiny její byly zhubeny, rozličné říše wywráceny, jiné pak podrceny tak, že světobořičům mongolským wíce nemohly odolati. Co se Ewropa zasazowala o swatý hrob, wpadli diwochowé tito do jejího srdce, a whnízdili se na dlauhý čas w ní samé na wýchodu.

Wšickni wšak tito následkowé zlí mizí při pohledu na dobré, kteří, ač ne bezpostředně a kwapně, předce postředně a zponenáhla z tažení křížowých Ewropě i celému člowěčenstwu wyplynuli. Národowé ewropejští žili potud jednotní, odlaučeni od sebe, nesdílejíce ničehož, co nekázala newyhnutedlná potřeba. Válkami wšak křížowými roznítilo se mezi wšemi živé společné obcowání, seznaly se cizí kraje, powahy, mrawy a řeči, poznáno mnoho newídaného, získána hojná zásoba nowých ponětí, a tak zponenáhla problyskowati počalo světlo wzdělanosti. Obchodem syrským a přewážením křižáků bohatla wlaská města, a zmužila se k obraně swé swobody. Duch wolnosti wanul odtud přes Alpy, a mnohé okolnosti křižáctwí přály jemu. Paut do swaté země žádnému se nesměla zbraňowati, jíž tedy mnohý použil, aby wywázl z otroctwí. Pánowé nesměli robů swých wíce tak obtěžowati, nechtělili jich ztratiti křížowým tažením.

Na pauti samé newolník více než doma se přiblížil pánu svému, a před bohem, k jehožto cti pospolně válčili, oba okázali se sobě rowni býti. Proto byla přísně zakázána na pautích swatých wšecka swéwole proti podrobeným, a tábory křižácké staly se útočištěmi utlačených. Knížata a pánowé, potřebujíce peněz na cestu, zastawowali a prodáwali statky a práwa městům a poddaným, čímž tito nabýwali polností, wýsad a swobod. Mnohé rody panské w zemi swaté zahynuly, a statky jejich připadly k říši. Tím se rozmábala moc králowská, přewaha wzpurných aristokratů klesala, města wzkwétala obchodem a obdrženými wýsadami, ubýwalo roboty, a počal wynikati staw střední, měšťanský. Se stawem tím počala teprw prawá národnost, duch společenstwí pojil jej we spolky občanské, bawící swéwolných šlechticů bezprawí a násilí, které obyčejně prowozowali z pewných hradů swých. Brzy z okolí pewných a mocných měst zámky rytířů buď násilně byly pobořeny nebo dobrowolně od pánů swých opuštěny, kteří we městech nalézali lepšího pohodlí i jistoty.

Tak dostali králowé místo nepokojných wasallů a newolných robů zponenáhla prawé poddané, poslušné zákonů zemských tím spíše, čím lépe jimi proti útiskům šlechty byli hájeni. Duch rytířský, nejwlastnější znak středowěkosti, křížowými wálkami se ušlechtil, přijaw na se znak wyšší, idealní. Saukromá záští přestáwala, čím více wyswítala jejich neprawost, a naproti tomu zásluha bojů se Saraceny. Bez wyššího, ač ne práwního, tohoto wzhledu nebylaby šlechta středowěká o mnoho více nežli zběř různo bydlících polodiwochů, wespolek se mordujících. Co se týče zisku w uměních a wědách, patrné sice jest, že se Frankowé od Saracenů, rownè polosurowých, mnohému naučiti nemohli, předce wšak známost jejich we mnohých předmětech wědeckých se rozšířila. Taženími křížowými wzděláwán byl zwláště zeměpis; až do wýchodní Asie konány cesty a posílána wyslanstwí z ohledu obrácení na wíru křesťanskau. Wšecky témèř země jižní a střední Asie již za těchto časů nawštěwowány, popisowány, a jakkoli omylně wyobrazowány se nacházejí. Neobyčejné události a činy křižáků podaly předmět historii, která i w jazycích národních začala se spi-

sowali; rozmanitost dobrodružstwí rytířských wzbudila Musu romantickau; dobytí swatého města, zbožní hrdinowé i wěrná láska oslawowána hudebnými písněmi putujících básníků a pěwců (troubadours). Wilnost asiatská, ač nákažliwá a záhubná mnohým, obměkčila surowost západu, a horkým jihem studený sewer se ohřál. Ze wšeho jest tedy patrno, že ačkoli z podiwných těchto tažení mnohé wyplynulo zlé, předce následky prospěšné daleko ono přewyšují, poněwadž jimi připrawowali se uzčí spolkowé národní, odstraňowala se newolnost, budila se oswěta Ewropy, odkud se budaucně po celé zemi měla rozšířiti. Rostlo tedy na krwawé půdě zdrawé owoce, ač pozdě teprw dozráwající, jakožto pocházejíc ze semena, které po dwě stě let bylo rozsíwáno.

www.libtool.com.cn

OKRES III.

Od konce tažení křížových až do objevení Ameriky.

(Od léta 1300—1492.)

Obzor.

Znamenitost historická, nejvíce na prostředu Evropy již prvé zakořeněná, zde nyní ještě více se rozmáhá. Zatím Asie klesla v politickau nepatrnost; w Africe hnízda laupežnická se připrawují; Amerika teprw ku konci periody této se wyzdwihuje z neznámého oceanu. W prostředu Evropy wyniká w čelo historického světa zwláště stát český, a dosáhši místa prwního, nabývá největší dějeslowné důležitosti.

W druhém pořadí států stojí Francie, Anglie, Hispanie, a Italie, od Germanie odtržená; nowé dwě říše, Helvetie a Burgund, wznikají na západu; na seweru Dansko, na wýchodu Polsko nejčelnější, a w jihowýchodu nad hynaucím císařstwím Byzantinským stawí se nowá říše bujarých Osmanů. Za ní na wýchodu trwá potud bořeni wládařstwí mongolských, přetržené jen bauřliwým wystupem Tamerlana, welitele čagatajského, jímž poznowu opanowána Asie. Po něm wšak se rozpadla říše jeho, jako despotie asiatské obyčejně, zůstawiwši jen w Hindostanu pewnější panstwí welikých mogulů.

Weliká říše Čína wywinuje se světleji z hrdopyšné své temnosti, ač historii málo co poskytujíc, kromě střídání se panownických rodů; a nowě powstalá Persie budí pozornost teprw ku konci této periody. Wnitřní powaha těchto států nabývá větší rozmanitosti. W Asii sice stará podoba občanstwa trwá jednotwárně; w Evropě ale, zwlášť na jihozápadu, počínají se rozwíjeti nowé saustawy států. Správa feudalní zponenáhla mění se wznikajícím stawem středním we městech, obohacených wzrůstajícím obchodem a průmyslem, a mocně wzdorujících jednotliwým panownikům swým zřízenými mezi sebau towaryšstwy. Člowěčenstwo

ušlechťuje záře osvěty, wracující se do Ewropy s uměním klassickým, probuzeným z dáwnowěkého sna, a wzbuzující ducha wšech národů k wyššímu, pokolení lidského hodnějšímu žiwotu wynalezením knihtiskařstwí. Weliké změny připrawují se w periodě této we swětě občanském, a zwláště Ewropa blíží se k twaru nowému, jenž středowěkosti konec učinil. Kterak se změny takowé dály, kterak z malých příčin weliké následky se wywinowaly, patrně se poznati dá z dějeslowného přehledu jednotliwých říší a států.

I. Říše německá.

1. Rudolf z Habsburka.

Po pádu welikého rodu Hohenštaufského panowala w Němcích bezwláda (anarchie). Richard Cornwallský o říši málo dbal a w malé zde byl wážnosti, Alfons pak castilský ani do Němec nikdy nepřišel. Němci se tedy sprawowali sami, a sice právem pěsti; kdo s koho, ten toho. Záští, laupeží a wražd bylo mezi knížaty, rytíři, šlechtau a městy bez konce. Od jednoho konce k druhému rownala se Germanie laupežnické peleši. Ze skalnatých hradů wycházeli rytíři na kořist, každý weda válku pro sebe, každý dle swéwole nakládaje se slabšími sausedy. Jmění a žiwota každý byl potud jist, pokud sám mohl kaziti aneb od jiného obdržel obranu; beze zbrojného průwodu žádný wydati se nesměl na cestu. Tak, když arcibiskup Mohučský pro pallium jel do Říma, požádal o průwod hraběte Rudolfa z Habsburka, znamenitého rytířskými činy a statky w Helwetii, a nawrátiw se, wychwálil jej ostatním wolencům tak, že jej wywolili za krále Římského a německého (1273). We psaní, kterým wywolení jeho zwěstuje papeži Řehoři X, prawí o něm arcibiskup Kolinský: „Rudolf jest prawowěřící, ctitel církwe, milownik sprawedlnosti, muž maudrých úsudků a nábožný, mocný silau wlastní, s mnohými mocnými spřízněný a boha milowný, příjemné twáři, w těle utužený, u wálce proti spronewěřilým šťastný.“ Mimo to prospíwaly Rudolfowi některé menší okolnosti. Nebyltě tak mocný, aby se knížatům byl zdál nebezpečný; byl ku každému z nich wlídný, přiwětiwý a zwláště k duchownim pokorný, tak že

se bylo naditi, že jim we wšem bude po wůli. Šest dcer měl na wdání, a wolenci světští byli většim dílem swobodní. Ludwík, wéwoda baworský, dal odprawiti manželku swau, že jinému přála, a obdržel dceru Rudolfowu; taktéž stali se zeti Rudolfowými Albrecht wéwoda saský a Otto markrabí Brandenburský.

Nejprwé se postaral Rudolf o potwrzení papežské. Wšecko, co Řehoř X žádal, učinil; postaupil wéwodstwí Spoletanské a marku Anconskau apoštolské stolici, odřekl se wšech práw na Italii a Apulii, wzdal se zcela wůli papežowě, přislíbil tažení křížowé, které Řehoř ještě obmýšlel, a za to obdržel po čase milostiwý wýrok papežský: „že, ačkoli swatý otec ne bez příčiny dlauho se rozmýšlel, předce jej nyní s rozwážením kardinalůw za krále Římského ustanowuje.“ Potwrzen, zwěstowal říši: že nyní bezprawí chce učiniti konec a newinnost proti násilí mocných hájiti, k čemuž že očekáwá pomoci a rady wšech wěrných říší. Na sněmu Normberském sešli se wšickni okolo něho; jen Otakar, král český, zwán darmo. Nemělf při wywolení Rudolfa účastenstwí, pročež jeho nechtěl uznati za krále. Tím méně hotow byl jemu se pokořiti, ješto sám korunau německau byl pohrdnul. Jaké z toho přišly následky, kterak Otakar u wálce s Rudolfem zahynul zradau, o tom již swrchu wypraweno. Rudolf po pádu Otakarowě přiwlastnil si Rakausy, Štyrsko a Korutany, podaw je w léno synům swým Albrechtowi a Rudolfowi. Korutansko pak Mainhardowi Tyrolskému, také jednomu z zetů swých. Tak rozmnožiw dům swuj, bděl o upokojení říše. Zawříti a potwrditi dal mír zemský na pět let, hrady laupežnické bořil, saukromá zášti zastawowal a zákonům budil poslušnost, wšudy sám dohlížeje na konání sprawedlnosti.

Tím sobě získal o Germanii weliké zásluhy, a právem nazwán jest obnowitelem říše. Přičinliwost wšak a sprawedlnost tato brzy byla knížatum protiwná, kteří wíce prowozowati nesměli swéwole; pročež na snažnau žádost otcowu syna Rudolfowa za krále Římského zwoliti nechtěli. Že Rudolf nedbal o Italii, aniž w Římě se dal korunowati, bylo chwalitebné a říši německé prospěšné, poněwadž tím netrpěl překážky we wládě domácí: a kterak Italie králum

www.libtool.com.cn

německým slaužiwala, wěděl Rudolf dobře, přirownáwaje ji k daupěti lwowu, do něhož wedau mnohé stopy králů německých, ale žádné newycházejí nazpátek. Léta 1291 dne 15 Července zemřel Rudolf na cestě w Germersheimu w dewatenáctém roce království a 73 věku svého.

2. Adolf Nassowský.

O wlast knížatům německým, když krále wolíwali, nebylo, nýbrž o zisk a prospěch osobní; pročež nejwíce každý na toho měl zřetel, od koho nejwíce mohl dostati, a kdoby nejspíše s sebau nechal wládnauti. Takowý se zdál býti Gerhardu arcibiskupowi a wolenci Mohučskému Adolf hrabě Nassowský, příbuzný jeho. Wolně se zawázal ke wšemu, co arcibiskup žádal; wýsady, swobody, platy církwe Mohučské powoleny; Adolf tedy wywolen za krále pomocí Wácslawa českého, jemuž Albert saský a Otto Brandenburský swěřili hlasy své. Měl Adolf mnohé dobré wlastnosti; byl udatný a přičinliwý; málo wšak měl wážnosti w říši, protože byl chudý, a upadl w nenáwist, když se chtěl obohatiti. Edwardu anglickému, když válčil s Filippem franským, přispíwal wojskem německým z platu w poli, což mu wzbudilo welikau zášť w říši, ačkoli boje žádného neswedl. Albert landkrabí durynský a mišenský zapudil nešlechetností swau manželku Markétu, dceru po císaři Fridrichowi II, a prodal Míšeň Adolfowi, aby syny její zbawil otcowského dědictwí, a rozenci z kuběny přiwlastnil. Když se ztrápená máteř s dítkami swými laučila, ukausla w náramném hoři staršího, Fridricha, do líce, tak že mu za celý žiwot památka a příjmí od toho zůstalo. Fridrich s Nakausnutým Lícem bránil Míšeň hrdinsky proti Adolfu, který ji sice dowedl popleniti, nikdy wšak zcela přiosobiti jí si nemohl. Tedy prohřešil se Adolf dwojnásobně proti říši; proto wšak byl by neklesl, kdyby jen wolencům byl mohl a chtěl sliby swé pliniti. Wida wšak arcibiskup Mohučský, že mu poručenec jeho zlatých hor a dolů, které byl připowěděl, nedáwá, umluwil se w Praze při korunowání Wácslawa II s přítomnými wolenci o Adolfa swržení. Jako obecný zločinec wyzwán byl král německý před saudnau stolici wolenců, a nedostawiw se po třetí, trůnu odsauzen.

www.libtool.com.cn

Na místě jeho wywolen nyní Albrecht rakauský, protože více slibowal, a více mohl dáti. Adolf hájil právo své mečem, a mstyžádostí neprozřetelné w tíseň nepřátelů puzen, na bojišti zabit jest (1298.)

3. Albrecht I.

Albrecht kralowal deset let, jsa pln dychtiwosti rozmnožení domu svého, pečliwý o zachování pokoje w zemi. Wolencům však brzy se znelíbil, nejsa jim po vůli dle slibu svého. Cla na Rýnu zrušil, jimiž arcibiskup Mohučský obchod stěžowal, pročež se tento na něj rozhněwal, a hrozil, „že ještě více císařů nosí w kapse.“ I meč tasili wolenci proti králi, a papež Bonifacius VIII nechtěl ho potwrditi, nébrž powolal jej do Říma k odpowídání z odboje proti Adolfowi.

Albrecht však pokořil wolence brannau rukau, a papež, jsa w rozepři s Filippem, králem franským, s Albrechtem smířil se, a potwrdil králowství jeho mocí apoštolskau, chtěje proti pyšnému Franku jeho potřebowati. Jelikož císařství Římské, počíná bulla potwrzující, stolicí apoštolskau z Řeků přenešeno bylo na Karla Welikého a moc dána od též stolice některým knížatům, aby krále Římského wolili, od nížto králowé a císařowé dosahují časné moci své: protož musí každý císař přede wším wystříhati se wšeho, coby oné stolici mohlo škodné býti. Nejen poddanost a poslušenství císař papeži přisáhl, ale zawázal se, že mu proti wšem odpůrcům, z nichž nejhlawnější byl král franský, míní pomáhati. Znal však Albrecht sliby, jen pokud jimi nedosáhl účele; potom pokračowal dle záměrů swých. Hlawní bylo rozšíření zemí wlastních; pročež Durynska, jako Adolf, neprawě dobýwal; Míšeň, Cheb a Kutnau horu od krále českého žádal, a wtrhnuw do Čech brannau rukau chtěl dobýwati. Po wymření Přemyslowců celé králowství české sobě chtěl přiwlastniti, a když se mu nezdařilo, aspoň Rudolfa syna swého na trun český přiwedl, zasnaubiw jej s owdowělau králowau Alžbětau. Utiskowání lidu od jeho wládařů wzbauřilo Šwejcary, a dalo počátek této republice (1308), načež Albrecht od synowce swého Jana, že se zdráhal postaupiti mu dědictwí, úkladně jest zawražděn.

www.libtool.com.cn

4. Jindřich VII.

Nejen mnohá knížata německá, ale i Filipp Krásný ucházel se nyní o korunu německau pro Karla z Valois, bratra svého. Než papež Kliment V radil wolencům, aby si s wolením pospíšili. Mimo nadání tedy wywolen Jindřich hrabě Lucemburské, bratr wolence Trierského, sprawedliwý, zmužilý, w kolbách a šermu svého času nejwýtečnější rytíř. Papeži a wolencům musil se sice jako předchůdcowé zawázati, mocí a wážností wšak daleko nad ně wynikal, rownaje se prwním Římským císařům. Základ této wznešenosti dali Čechowé, wywoliwše Jana, syna Jindřichowa, za krále svého, čímž se dům Lucemburský prwním stal w Ewropě. Germanie wůbec krále svého ctila, a lesk císařské koruny spěchal Jindřich obnowiti i w Italii. Již po 60 let žádný král německý do Italie nepřišel; wolně se tedy rozwinowaly rozmanité státy, jen dle jména ještě náležejíce k Římskému císařstwí. Papežowé již dáwno neobmezeně wládli středem, ač jim nyní škodliwá byla wzdálenost; neb od roku 1305 měli sídlo své w Avignonu we Francii. W Římě od času Innocentia III místo císařského byl praefekt papežský. W horní Italii ustupowala swoboda měst, ondy Hohenštaufům tak mocně wzdorowawší, malým mocnářům, wespolek se stíhajícím; rozbroj mezi Guelfy a Gibelliny trwal posud, ač s rozličnými od předešlých záměry. W Milaně dům Viscontů, Gibellinský, s rodem della Torre, Guelfským, bojowali o wrchnost, jakož w Římě Colonna a Ursini. W Neapoli zmáhal se dům královský z Anjou; Sicilie patřila k Arragonii. Mocnosti tak rozdělené pokrok w Italii Jindřichowi usnadnily. Hrdé Milano wolně otewřelo brány malému pluku jeho, i korunowán jest nowau korunau železnau na království lombardské. Když wšak dle starého obyčeje skrownau daň městu uložil, wzniklo spiknutí, wzbaurení a boj we městě, až pak della Torre wypuzeni, a wláda swěřena Viscontům. To popudilo wšecky Guelfy italské proti Jindřichowi tak, že zápasiti musel s mnohým nebezpečenstwím, dříw než přes příznìwau Genuu a Pisu přitáhl k Římu. Colonnowé císaře uwítali, Ursini odpírali, jimžto žárliwý Robert král Neapolský proti Gibellinům přitáhl ku pomoci. Řím

proměněn w bojiště, každý pokrok we městě musil vykoupen býti krwí; Capitol útokem wzat, ale Vaticanu zmocniti se Jindřich nemohl, pročež od kardinalů k slawnosti té od papeže wyslaných korunau císařskau ozdoben jest w Lateranu (1312).

Netáhl wšak Jindřich do Říma pauze pro císařskau korunu, nýbrž swrchowanost císařskau zde zase zwelebiti a přede wším Neapoli, Hohenštaufům ztracenau, se říši zase spojiti, byla snaha jeho. Již bylo wšecko k válce připraweno, již král sicilský dle umluwy wpadl do Neapole, lodstwo Genuenské a Pisanské bylo císaři pohotowě, Jan král český s pomocí válečnau na cestě; w tom náhle Jindřich zemřel (1313). S ním působení germanské w Italii pominulo, a historie italská od té doby od německé zcela jest oddělena.

5. Ludwík baworský a Fridrich rakauský.

Po smrti Jindřicha VII bojowal dům rakauský s Lucemburským o německau korunu. Strana rakauská zwolila Fridricha, příjmím Sličného, wéwodu rakauského, Lucemburská, w jejímž čele byl Jan král český a Petr z Aspeltu, kurfirst Mohučský, Ludwíka baworského. Oba přitáhli k wolení s pluky swými ke Frankobrodu; Ludwík přijat do města a dle starého spůsobu wyzdwižen na oltář sw. Bartoloměje, Fridrich pak newpuštěn a odehnán. Oba korunowáni na králowstwí, Fridrich w Bonnu od kurfirsta Kolinského, Ludwík w Cachách od Mohučského. Z toho pošla w Němcích mezi obèma stranama sedmiletá válka občanská. S Ludwíkem držela říšská města, Fridricha podporowal bojowný bratr, wéwoda Leopold. U Mühldorfu konečně štěstí válečné rozhodlo. Fridrich poražen, a odweden do wazby Ludwíkowy (1322).

Nenadále ale powstal proti Ludwíkowi nowý, nebezpečnější nepřítel, papež Jan XXII. Chtěje rozepře mezi králi německými použiti ku prospěchu mocnosti papežské w Italii, oblehl swatý otec tento Milano skrze swého legata, aby pokořil Gibellinského Matěje Visconti, který nechtěl poslauchati. Visconti požádal Ludwíka o pomoc, jižto legat papežský zahnán od města. Tím rozhněwán, wyzwal papež Ludwíka do Avignona, aby se osprawedlnil: a když se ne-

dostawil, dal jej do klatby. Nebylaby mu tato samotna tuze škodila; ale škodliwější bylo mu, že bojowal proti němu neunawený Leopold rakauský a Karel král franský, jenž se pomocí papežowau sám chtěl na německý trůn posaditi. Od Leopolda neustále pronásledowán, smířil se Ludwík s Fridrichem, jenž se mu zawázal, že jej nejen za krále uzná, ale nepřátely také smíří a dceru swau králi dá w manželství. Nemoh wšak mír spůsobiti, nawratil se šlechetný Fridrich dobrowolně do wězení, a Ludwík pohnut takowau wysokau myslí, nepřítele swého obejmul, a sdělil s ním srdce i říši, ustanowiw, aby kralowali oba pospolu, stejná aby byla moc oběma, a na pečeti královské aby wyryta byla jména obau. Přátelská smlauwa nelíbila se wšak kurfirstům a papeži; oněm, že se tím obmezowalo práwo jejich, tomuto, že nemohl franského krále dosaditi.

Upokojiw říši alespoň zewnitř, nastaupil Ludwík tažení Římské (1327). Mnozí z Gibellinů táhli mu wstříc, witajíce jej. Slawně přijat w Milanu, ozdoben železnau korunau lombardskau, a w Římě ochotně želán ze záští proti odcizilému papeži. Po korunowání (1328) drželi Římané sněm, na němž Petr Rainalucci, Františkán, co Mikuláš V za protipapeže wywolen. Brzy wšak náklonnost wrtkawých Římanů utuchla; nebo když neměl Ludwík wíce čeho rozdáwati a sám potřebowal peněz k opatření wojska, zanewřeli naň tak, že musil Řím kwapně opustiti, kamením stíhán od luzy. Jen mírně se ještě až do roku příštího držel w Italii, a opustil newděčnau tuto zemi, ani zisku ani sláwy nenabyw. Fridrich Sličný i Leopold rakauský byli již zemřeli; Albrecht a Otto neměli wysoké mysli ani šlechetnosti Fridrichowy, i tasili meče proti císaři, když se wracel z Italie. Wálka občanská poznowu se zňala, až konečně král český zjednal příměří. Králi našemu se wšak Ludwík špatně odslaužil. Když totiž po smrti Jindřicha korytanského Jan český Korytany sňatkem syna swého s Markétau dědičkau získal domu swému, Němci záwistiwí proti němu srotili se. Rychle se smířil císař s auhlawními nepřátely swými, Rakušany, přiřekl jim Korytany, a přiwlastnil si Tyrol spůsobem hanebným. Markéta totiž, řečená Maultaš, winila po desítiletém manželství Jana Jindřicha, syna krále Jana, z nemohutnosti,

ač zřejmé naproti tomu byly důkazy. Císař, Tyrolu jsa žádostiw, dal shatek zrušiti, a zasnaubil Markétě syna svého. Nehodností takowau uražen Jan český od císaře upustil, a stál o jeho swržení. Že pak Frankobrod a Cáchy Ludwíku zůstaly wěrné, sešli se tři kurfirstowé duchowní, král Jan a wéwoda saský w Rense, a wywolili dle žádosti papežské a královské Karla markrabí morawského, syna Janowa, za krále (1346). Dokud wšak Ludwík byl žiw, nemohl Karel wzniknauti, protože zwlášť města říšská onomu wěrná zůstala, a když král Jan brzy na to padl u Creçy, musil se Karel nawrátiti do Čech, aby se uwázal w královstwí dědičné. Léta 1347 císař Ludwík zemřel, a tu teprw nastáwá císařowání Karlowo, o němž obšírněji w říši české bude jednáno.

II. Říše česká.

Do předu diwadla historického nyní wystupuje stát český, nabýwaje w této periodě největší znamenitosti. Císařstwí německo-Římské nachází se Karlem IV, Čechům powěčně žehnaným, spojeno s korunau českau w domu Lucemburském, a ze srdce Čech wywinují se události, které swau neobyčejností, wážností a welikostí následků dosáhly swětohistorické důležitosti.

1. Rudolf rakauský a Jindřich korutanský.

Po wymření rodu Přemyslowa tlačili se na trůn český cizinci. Wácslaw III měl čtyry sestry. Nejstarší, Anna, byla wdána za Jindřicha wéwodu korytanského, Markéta měla wéwodu Wratislawského, Alžběta byla swobodna, a Aneška splozená s Alžbětau polskau, byla ještě dítě. Stawowé čeští sjeli se w Praze, aby wywolili krále. Dwě strany mezi nimi, rakauská a korytanská. Nadarmo zastáwala tato právo dědicek z rodu Přemyslowa, darmo s pláčem prosily Anna a Markéta; strana rakauská swítězila; Rudolf, starší syn císaře Albrechta, wywolen za krále, a mocí válečnau od císaře sprowodín do Prahy (1306, 8 Září). Aby právo své na nowé královstwí upewnil, pojal Alžbětu, owdowělau královnu, za manželku, které také na dědictwí polské právo náleželo, a císař mimo to wymohl na stawích českých dě-

dičnau smlauwu mezi králem českým a wéwody rakauskými. Mnozí pánowé čeští již prwé Rakušanům odporní prohlásili se wšak weřejně proti Rudolfu, w jichž čele byli Wilém Zajíc z Hasenburka a Waldeka, seděním na Křiwoklátě, a Bawor ze Strakonic, seděním na Zwíkowě. Rudolf sebraw wojsko, chtěl je podrobiti; když pak Bawora Strakonického obléhal w Horaždowicích, rozstonal se na auplawici a zemřel w 25 roce swého wěku a w prwním roce kralowání (1307.)

Tu bylo nowé wolení w Praze w domě biskupowě. Strana rakauská, jejíž hlawa Tobiáš z Bechyně, komorník králowstwí českého, chtěla míti Fridricha, druhého syna Albrechtowa; ale Oldřich z Lichtenburka a s ním větší část šlechty tomu se protiwili. We sboru samém přišlo k bauři a k tasení meče; Tobiáš z Bechyně byl proboden, strana rakauská poražena, a Jindřich korytanský, manžel Anny kněžny české, wyhlášen za krále (1307).

Dowěděw se toho císař Albrecht, wtrhnul s dwěma wojsky do Čech, chtěje králowstwí toho domu swému získati, a dobýwal Kolína a Kutnéhory. Jindřich seděl w Praze, leniwý, bojácný; ale páni čeští, Plichta z Žerotína, Jindřich z Lipé a Jan ze Stráže neb Wartenberka, postawiwše se proti císaři do pole, přinutili jej, že musil od obležení upustiti. Wložiw posádku do Králowé Hradce, do Mýta, Chrudimě a Poličky, kterážto města owdowělá králowá Alžběta, užíwajíc jich za wěno, jemu otewřela, odebral se na zimu do Rakaus, chtěje času jarního válku s Čechy zase obnowiti. Když wšak k tomu cíli jel do Šwab, aby zjednal nowé wojsko, zawražděn od Jana, swého bratrowce, načež Šwabi a Rakušané z měst českých wypuzeni a králowstwí oswobozeno. Jindřich ale byl ke wládě neschopný, a tak málo uměl si získati wážnosti, že si rozkazů jeho ani páni ani měšťané newšímali, wedauce mezi sebau krwawé rozbroje. Pročež naň Čechowé brzy zanewřeli, a přemýšleli, kterak by se mohli ho zbawiti. Jindřich, znamenaje to, powolal pro větší swau jistotu válečné pluky Korytanů a zjednaných Míšňanů do Prahy, jimiž osadil hrad Pražský. Tato posádka mišenská a korytanská wybíhala po koristi, laupíc a ukrutně trýzníc obywatele. Praha sama podobala se peleši lotrowské; neustále byly zde rozbroje mezi stranau králow-

skau a protiwnau; žádný nebyl jist jmění svého a života, i we dne museli domowé býti zataraseni. Kněžnu Alžbětu Jindřich jakémusi šlechtici chtěl prowdati, aby ztratila právo na dědictví, a když ona se zpěčowala, dal ji uwězniti Alžběta prchla z Prahy do Nimburka, kdežto se okolo ní shromážděla nespokojená šlechta, Korytanům odpírajíc, a pracujíc o nehodného krále swržení. K tomu cíli wysláno poselstwí k Jindřichowi císaři, aby podalo ruku Alžbětinu a s ní korunu českau synu jeho Janowi. Císař tento náwrh přijal, zbawil s radau a srozuměním knížat říšských Jindřicha české koruny, že jí nepřijal w léno od císaře, a zasnaubiw we Špeyru čtrnáctiletého Jana s osmnáctiletau Alžbětau (1310), wyprawil jej do Čech se 3000 muži bojownými, aby se uwázal w králowstwí.

2. Jan Lucemburský (1310—1346).

Čechowé nowého krále swého tauženě očekáwali; a když do země přitáhl, připojil se k němu biskup Pražský se znamenitým počtem lidu, weda jej zrowna ku Praze. Měšťané dali mu zprávu, aby přitrhnul ke bráně Zderazské, když ráno uslyší zwoniti w Týně. Řezníci Pražští rozsekali bránu, a Jan w plesání puštěn do města. Jindřich prchnul do Korytan, a za ním žoldnéři jeho. Tu se zase otwiraly w Praze domy, sprawedlnost a pořádek se wracely do Čech.

Hned po swém příchodu do Prahy rozepsal Jan obecný sněm, k němuž se páni, rytíři a poslowé z měst u welikém počtu sjeli. Přijaw ode wšech přísahu wěrnosti, zrušil Jan wšeliká Jindřichowa ustanowení, potwrdil stawowské a zemské swobody, totiž, že Čechowé a Morawané zawázáni nejsau k wálečným tažením zahraničným, berně wšeobecná že jen při korunowání krále a prowdání královských dcer se má wybírati, a cizincům ani úřady ani statky w zemi swěřiti se nesmějí.

Nato korunowán i s manželkau Alžbětau od arcibiskupa Mohučského na hradě Pražském. — Mohlť Jan králowstwí českému welice býti prospěšný, kdyby byl swau zmužilost a čilost ducha Čechám obětowal. A wšak tichá wláda rytířskému králi nelahodila, více jej lákaly kolby, dobrodružstwí a wálky. Co první hrdina wěku swého skwěl se we

všech uměních rytířských, neustále jezdě po Ewropě tam, kde bylo lze nowé sláwy wítězné nabyti. Do Čech přijížděl jen časem, když potřebowal peněz, nebo když měl boj podstaupiti. Správu zemskau zadáwal místodržícím ze stawu panského, kteří jí často nadužíwali k rozšíření statků a moci swé, národ sužujíce a utiskujíce. Prwní takowý místodržící byl Berthold z Henneberka. Čechowé wšak, jsauce s ním co s cizozemcem nespokojeni, brzy na králi wymohli jeho odstranění; načež ustanoweni byli Jindřich z Lipé w Čechách a Jan z Wartenberka na Morawě. Jindřich z Lipé byl milostník králowy wdowy, sídlící w Hradci Králowé, mezi níž a králownau panující byla žárliwost. Tím a zadržowáním Kutnohorských příjmů k wyplacení dluhů králi Janowi se znelíbil, kterýž jej skrze Wiléma z Waldeka wsaditi dal do wězení. To proti němu šlechtu tak popudilo, že s ní musil smlauwati a zajatého Jindřicha propustiti na swobodu. Arcibiskup Mohučský Petr, nyní za wládaře ustanowený, musil králi týdně po 200 hřiwnách stříbra z Kutnéhory zasílati do ciziny, pročež Čechům též se znelíbil, a když po něm králowá Alžběta sama správu země přewzala, wznikla mezi stranami obau králowen občanská wálka, před níž Alžběta s dětmi Wácslawem králowcem a kněžnami odebrala se z Prahy do Lokte. Ani král sám nebyl s to, aby rozbroj udusil, nawrátiw se s pomocí německau; ano když se roznesla powěst, že Jan zemi českau za dolejší Falc postaupiti chce císaři Ludwikowi, wypuklo proti němu wšeobecné wzbauření. Šlechta zatarasila se na pewných hradech swých, pole se nowzdělawalo, zůřil po zemi hlad a mor, a jen prostřednictwím císaře Ludwíka zjednán pokoj, když král cizí wojsko propustil a se zawázal, že budaucně žádným cizozemcům auřadů zemských nechce swěřowati. Nedlauho wšak trwal i tento mír pracně dosažený. Strana Alžbětě odporná wdechla králi podezření, že králowá tříletého syna jeho Wácslawa chce na trůn posaditi a we jménu jeho kralowati. Žárliwý král tomu uwěřil, wzal Loket brannau rukau, a dal dítě Wácslawa wěziti nejprwé we tmawém podzemním sklepu a po dwau měsících na Křiwoklátě. Králowá utekla se k Pražanům wždy sobě wěrně nakloněným, kteří rozhorliwše se na králowu prchlost, odboj stro-

jili. Jan chwátal je skrotit, wzal hrad a Malau stranu, ale Starého města zmoceniti se nijakž nemoha, musil s městem učinit příměří. Alžběta sice w Praze ostala hájena wěrnými swými, w jejichž čele byl hrdinský Wilém Zajíc z Waldeka; správu ale království wedl Jindřich z Lipé samoten, a po smrti Wiléma, jediného soka svého, wolněji než prwé si počínal. Léta 1330 dne 28 Září zemřela Alžběta w domě Jana probošta Wyšehradského, newlastního bratra svého, utrápena twrdostí manželowau, w 39 roce věku, wěrná milownice svého národu. Krále svého musili poslowé čeští dlauho hledati w cizině, když mu o smrti jeho manželky zprávu přinášeli.

Uwnitř byl tedy stát český za panowání krále Jana nehrubě šťastný, ačkoli zewnitř dosáhl za tohoto krále weliké wáhy a znamenitosti, we wšecky weliké děje politického světa mocně zasahowaw. Zewnitřní činnost krále Jana rozděliti se dá dle trojího záměru: snížení domu rakauského, pomsty nad newděčným císařem Ludwíkem a powýšení domu swého. Ludwíka baworského držela proti Fridrichowi rakauskému nejwíce jen ruka česká. U Mühldorfa Čechowé nejwíce přispěli k wítězstwí. Mnozí páni čeští, jako Plichta z Žerotína, Zdislaw Berka z Dubé, Jaroslaw z Lipé, Bohuslaw ze Stráže, Jaroslaw z Kolowrat, Jan Martinic a j. proslawili se tam hrdinstwím. Jindřicha, wéwodu rakauského, bratra Fridrichowa, Čechowé w bitwě této zajali, jejž dal Jan opatrowati na Křiwoklátě. Za wyproštění jeho postaupili Rakušané města Láwu a Witoraz w dolních Rakausích, a wydali Znojmo a jiná města na Morawě, která potud drželi w zástawě. Také Cheb s okrškem král Jan nyní opanowal a připojil ku koruně, a když mu Ludwík přislíbené Braniborsko nechtěl w léno dáti, nébrž jim obdařil syna swého, wpadl Jan do Lužice, a žezlu swému ji podrobil. Jindřich, wéwoda Wratislawský, bezdětný, odkázal králi našemu swé wéwodství. Korutany a Tyrolsko na čas též získány domu Lucemburskému sňatkem druhého syna Janowa s dědičkau. Markétau Maultaš. Z Tyrolu wyzwán do Italie, od rozbrojných měst, w krátkém čase wybojowal (1331) Brescii, Bergamo, Cremu; Milano, Modena a Mantua dobrowolně se mu wzdaly. — W krátkém čase byla králi

www.libtool.com.cn

českému podrobena polowice horní Italie. Tím wzrostla wážnost Janowa nade wšecky mocnáře wěku jeho, tak že powstalo přísloví: Bez krále českého žádný ničehož nepořídí, on powyšuje koho chce, a snižuje, jak se mu líbí. Ale také závist a nepřátelství splodila jemu tato wznešenost. Řewniwý na takowau moc Lucemburského domu císař Ludwík, počal nebe a zemi proti němu popauzeti. Bawoři, Rakušané, Míšňané, Braniborci, Uhří proti Čechům se zbrojili (1331). Jan, wida toto nebezpečenstwí, poručil Italii královci Karlowi, a mimo nadání stál w Rakausích s 21,000 Čechy bojownými. Nepřátelé zastrašeni hledali mír, a Čechy byly beze ztráty jediného muže ochráněny. Ale ani dědictwí korutanského Němci Čechům nepřáli. Záwistiwý císař Ludwík raději se spojil se swým auhlawním nepřítelem Ottau rakauským, aby Jana o ně připrawil. Jan naproti tomu wstaupil we spolek s králem polským a uherským (1336), postaupil Korutany Rakausům za wyměnění Znojma, a upewnil Jana swého w Tyrolsku wojskem českým pode správau markrabí Karla, tam wypraweného. Předce wšak byla tato země domu Lucemburskému ztracena; nebo Markéta Maultaš, z nabádání císaře královce českého zapudiwši, se synem onoho Ludwíkem se zasnaubila. Jan uražen hledal pomstu proti císaři u papeže w Avignonu, wzbuzuje proti němu tím wětší nepřátelstwí. Z toho powstala nowá welká bauře (1345), která se se wšech stran na Čechy walila. Ludwík císař, Ludwík Brandenburský, syn jeho a manžel Maultaše, Ludwík král uherský, Kazimír polský, Albrecht wéwoda rakauský, Fridrich markrabí mišenský a Bolek wéwoda Swídnický stáli proti Čechům. Nikdy se tolik nepřátel najednau proti nim nespřisáhlo. Jan wšak byl hrdina, válka živel jeho. Ačkoli slepý již od roku 1340, předce neustále jezdil wojensky po Ewropě, i na pohanské Litwany několikráte wítězně táhnuw. Pročež nemoha swých nepřátel smířiti: „We jménu páně, prawil, čím wíce máme nepřátel, tím wíce nabudeme kořisti. Já pak přisahám bohu, že toho, kdo se na mne prwní odwáží, tak pobiji, že se toho druzí wšickni uleknau.“ To se stalo králi polskému; kterýž poražen od Čechů a obležen w Krakowě, prositi musil o pokoj, a ostatní jeho následowali. Tak bylo opět welikě nebezpečenstwí

zmužilosti Janowau od země české odwráceno, a sláwa národu českého tím jasněji wyswítala. Roku příštího wywolen Karel za německého krále; načež on a Jan s wojskem českým táhli do Francauz na pomoc králi franskému Filippowi, swatu Janowu, proti Angličanům. W bitwě u Creçy král Jan zahynul (1346 dne 26 Srpna). Když byla bitwa již ztracena, a Francauzowé utíkali, napomínali Čechowé krále swého, aby také žiwota swého byl pamětliw. „Tohoť bohdá nebude, odpowěděl Jan, aby král český z bitwy utíkal; nýbrž wězteż, že dnes buď zwítěziti, nebo slawnau smrtí zemříti musím: Weďte mě do boje nejkrutějšího.“ Rytíři tedy čeští, přiwázawše koně králowa ke swým koním, wedli jej do prostřed boje, kdežto slepý hrdina we zmužilém zápasu mnohými ranami usmrcen. Okolo něho padli wěrní hrdinowé čeští Jindřich a Petr z Rosenberka, Jan z Lichtenburka, Herman z Milčína, Jindřich z Klingenberka, Plichta z Žerotína, Bawor ze Strakonic, Ježek z Rožďálowic a jiných wíce.

Čechowé krále Jana nehrubě milowali, zwláště proto, že byl cizozemec, lid welikými daněmi sužowal a peníze wynášel wen ze země. Wšak ale proto zasluhuje weliké chwály, že se za jeho panowání žádný wpád nepřátelský nestal, neboť se ho wšickni sausedé báli. Celau Prahu, která předtím byla dřewěná a blatiwá, kamennými staweními okrášlil, dsky zemské spořádal a králowství české rozmnožil krajinau Chebskau a Lužickau a téměř celým Slezskem. Kšaftem swým nařídil, aby se wšecky dluhy jeho wyplatily, syna Karla ustanowil za krále českého, Jana za markrabí morawského a Wácslawa za hrabě Lucemburské. Dokud widěl, každý se jeho hrdinským kusům diwil; když oslepl, každý nad jeho udatností strnul. Kralowal w Čechách moenau rukau šest a třicet let.

Čechowé za panowání téhož krále jak w obyčejích tak i w kroji a spůsobích oděwů swých proměnu na se wzali. Odíwali se we wšem až do těch časů jako Poláci, na hlawách majíce čepice, brady oholené, dlauhé a prostranné kabáty a nohawice a škorně až k lýtkám na nohách. Ale začasté nyní s králem jezdíce za Rýn až do Paříže, brali na sebe spůsoby národů německých a franských a

www.libtool.com.cn

přinášeli je do vlasti. S králem mnoho těch cizozemců přijíždíwalo také do Prahy, a tu se Čechowé hned chytali jejich obyčejů. Nejprw počali nositi dlauhé brady, někteří pak frnausy jako kočky sobě zalíbili, jiní na spůsob ženského pohlawí dlauhé wlasy nosili, a mnozí, aby byli slawnější a ozdobnější, berauce horké železo, na něm wlasy točili a připalowali. Místo čepic stawěli na hlawy wysoké špičaté klobauky rozmanitých barew. Kabáty a spodky nosili tak úzké, že se tomu starší a maudří lidé diwili a smáli; neboť žádný nebyl s to, aby se sám oblekl; musili mu dwa pacholci pomáhati. Od lokte wisel dlauhý rukáw, na spůsob oslího ucha. Okolo těla měli pásy wlněné rozličných barew, aneb zlatem a stříbrem protkané. Spůsob zpěwu také změnili; nebo předtím toliko mistři půlhlasy zpíwali, ale teď i po ulicích každý tím nowým spůsobem pěl. Cizím jazykům také se toho času pilně učili, a již Čechowé, zwláště we městech, francauzsky, wlasky, nejwíce pak německy howořili. Píše kronikář Zbraslawský, že lidé toho času we městech wíce německy než česky rozpráwěli. Mnozí se z toho náramně horšili, a takowé nowoty haníce, spisy důtkliwými je stíhali, ale Kutnohorští žertům nechtíce rozuměti, jednoho takowého hánce do smrti zabili. *)

3. Císař Karel IV (1346—1378).

S Karlem, synem Janowým, wynikly Čechy w čelo ewropejských států. Král český byl také císařem Římským, ozdoben tedy prwním důstojenstwím politického swěta. Za něho země česká dosáhla nejwyššího stupně oswěty a blaženosti, za něho panowal w Čechách wěk zlatý, pročež wšem Čechům zůstane w nesmrtedlné památce. Němečtí spisowatelé naň horlí, že prý co císař málo o říši dbal, jen o rozmnožení domu swého maje péči, pročež nám především sluší dohlédnauti, zdali stížnost tato jest prawá, a jak se Karel k říši měl.

Odpor domu baworského proti domu Lucemburskému s Ludwíkem císařem nezemřel. Karla za krále německého nechtíc uznati, strana baworská podáwala korunu nejprwé

*) Z Pelclowy kroniky.

www.libtool.com.cn

Edwardowi králi anglickému, a když jí nepřijal, Fridrichowi markrabí mišenskému. Ani wšak markrabí z rukau jejich nechtěl wzíti jí, a nesnadno konečně pohnula k tomu hraběte Günthera ze Šwarcburka, aby se proti Karlowi co král dal postawiti. Karel wšak wolence znal, a wěděl, kterak nejsnáze zwítěziti. Krew česká byla mu dražší nad zlato a stříbro české; kdož jej tedy za to může tupiti, že raději zbrojí zlatau bojowal? A sotwa se s ní proti lakotným Baworům wytasil, opustili pokrewní příbuzní Günthera krále swého, ano obrátili zbroj proti němu. Rudolfa, wolence falckého získal Karel tím, že po smrti prwní manželky své, francauzské Blanky, dceru jeho Annu pojal w manželství. S ním odstaupili také mladší wéwodowé baworští od Günthera, prosili, platili, aby korunu německau složil, ano když se zpěčowal, dokonce jej otrávili, tak že se stal málomocným. Ode wšech, i od Ludwíka Brandenburského, opuštěn, odřekl se Günther císařství za 20,000 hřiwen stříbra, a umřel (1349), načež se Karel, aby žádné pochybnosti na práwu jeho nezůstalo, ještě jednau na králowství německé dal korunowati. Ludwík markrabě zkrocen zwláštní událostí. Wyskytl se totiž w Brandenburku jistý muž, který se wydáwal za Waldemara, předešlého markrabí, prawě, že se wrací z pauti Jerusalemské. Mnozí jej uznali za prawého Waldemara, a jeho se přidrželi, wlády baworské nenáwidíce, a Karla žádali o dosazení jeho, tak že Ludwík powděčen býti musil, když smířiw se, sám Brandenburk od Karla obdržel w léno.

Uspokojiw německé odpůrce, táhl Karel do Říma pro korunu císařskau. Bez odporu přijat w Milaně, ano od Viscontů zde panujících pozwán, a korunowán korunau Lombardůw; Pisa i Florenc otewřely mu brány swé, slibujíce platy a poddanost. We středu po welikonoci léta 1355 přitáhl do Říma, kdežto se po tři swaté dni z pokory jen w oděwu pautnickém zdržowal, pobožná místa nawštěwuje. W neděli welikonoční i s manželkau swau Annau Swídnickau korunowán, a téhož dne ještě ze Říma se odebral. Pět tisíc jezdců českých a německých a 10,000 Wlachů Karla sprowázelo, pročež ne strachem před Římany se to stalo, že tak rychle odtáhl, nébrž dle smlauwy, kterau již dříwe

o to byl učinil s papežem. Papežowé totiž sídlíce we Francii, obávali se, aby w nepřítomnosti jejich vláda nad Římem a dědictwím swatého Petra nepřišla we ztrátu, pročež na to před potwrzením každého císaře míwali zřetel, aby se wojsko cizí co nejrychleji od Říma wzdálilo, a z ohledu toho každému nowému císaři určité články předkládali. Že Karel články takowými se zawázal, nebylo nic nowého; nebo byl každý předchůdce jeho podobně učinil, a že po dosažení účelu swého ze zrádné Italie pospíchal domů, učinil maudře a prozřetelně. Neb již dáwno byla vláda Němců w Italii pominula; císařstwí Římské pokleslo w pauhau zewnitřní podobu: korunowání, stwrzowání lén někdy císařských, ustanowowání místodržících a j. Karel toto wšecko také pokojně beze wšeho krweprolití wykonal; což mu tedy bylo dále w Italii činiti? Měl snad nasaditi krew, a tuk zemí swých na obnowení wlády císařské w několika wrtkawých krajinách wlaských? Jaký prospěch měla říše německá ze wšeho namáhání, ze wšech drahých a krwawých válek, které wedli Hohenštaufowé a posledně Jindřich VII o zwelebení moci císařské w Italii? Příliš drahá je sláwa hrdinská, kterau mocnářowé blažeností národů sobě swěřených kupují! Po takowé sláwě Karel nebažil; on si wážil wíce wěci, než jména; hledaje trwanliwější nesmrtedlnost w upokojení, oswětě, zwelebení a oblažení zemí swých.

Největší wada říše německé bywala neswornost u wolení králů. Bylo sice od starodáwna nařízeno, že král německý ustanowen býti má wětšinau hlasů sedmi wolenců, tří duchownich a čtyr swětských knížat říšských; právo wšak wolení mezi knížaty swětskými již dáwno bylo pomateno a nejisté rozdrobením rodů jejich we mnohé wětwe postranní, ježto si každá wolenství osobowala. Tím se stáwalo, že mohlo woleno býti wíce králů najednau, když každý dost wolenců nalezl pro sebe. Odtud rozbroje a wálky občanské, odtud přewažný wplyw moci papežské, která si osobowala právo rozhodnutí w rozporu, slowem odtud w říši německé největší zlé pocházelo. Zlému tomuto učinil Karel přítrž swau powěstnau Zlatau bullau, kteraužto základ říše poznowu wystawen a utwrzen. Ustanoweno totiž bullau tauto poznowu sedm říšských wolenců (Chur-

www.libtool.com.cn

fürsten); tři knížata duchowní, totiž arcibiskupowé: Mohučský, Kolinský a Trierský, a čtyři ze světských: král český a knížata falcký, Brandenburský a Sasc-Wittenberský, tak sice, aby wolenstwí wždy neproměnitedlně se zeměmi bylo spojeno a na jiné osoby kromě těch, kterýmby země tyto náležely, nepřecházelo. Přednosti a práwa wolencû, jejich rozličnì úřadowé při dwoře a sněmích říšských byli w Bulle zlaté též ustanoweni, pořádek wolení předepsán, Frankobrod ustanowen k wolení nowého krále, Cáchy ku korunowání. Na sněmu Normberském byla tato bulla uwážena, a w Metzu slawně co základ pořádku říšského prohlášena (1356). Nemalá musila býti rozsaſnost Karlowa, a znamenitá wážſlost jeho w říši, když, čemu se sobětstwí a zištnost tolika knížat protiwila, mohl dokázati a w pořádek uwésti. Říše německá byla by zajisté mohla býti šťastná, kdyby jen každý král tolik co Karel pro wšeobecné dobré byl učinil. Že wšak o prospěch dědičných zemí swých ještě mnohem bedliwěji se staral, owšem prawda jest; a že zwláště královstwí české hleděl zwelebiti a rozmnožiti, uznáwáme s wděčností. Čechům náleží činnost ducha císaře Karla přede wším, českým dějinám obraz otcowského oblíčeje zbožného krále tohoto.

Již jako k pacholeti jewila se k němu náklonnost Čechů, co ke wzácné jedinké letorosti kmene Přemyslowa se strany matčiny, a trpký osud mládí jeho podněcowal lásku národu k nejstaršímu královci swému ještě wíce autrpností. Král Jan na lásku tuto žárliwý a podzírawý, nejprwé jej wèziw, léta 1323 pojal jej s sebau do Paříže ke dworu Karla krále francauzského, stryce jeho, na cwičení. Prwním wychowatelem jeho byl tu Petr Roger, benediktin Limousinský, později co papež Kliment VI; pak Burian Kaplíř ze Sulewic a Beneš Krabice z Weitmile, Čechowé.

Léta 1331 byl ustanowen patnáctiletý Karel od otce swého za místodržícího w Italii, kdežto s nespokojenými wrtkawými Wlachy dwé léta se potýkal, a když se tam wláda Janowa déle neudržela, nawrátil se do Čech, powýšen byw od otce za markrabí morawského a místodržícího královského w Čechách. Konečně tedy dáwno želaný čekanec koruny Čechům byl nawrácen, a s ním wracela se blahost do wlasti naší.

Dne 30 Října 1333 držel slawný wjezd do Prahy. Celé město wyšlo mu daleko naproti; u wšeobecném plesu přiwětiwý králowec uwítán. Sedmnáct let byl wzdálen ze wlasti, a již byl mateřskau řeč swau zapomněl, jižto se wšak brzy zase naučil.

Prwní péče Karlowa byla o jistotu a pořádek w Čechách. Tedy bořil lůupežnické zámky, po zemi jezdě hájil sprawedlnost, statky komorní otcem swým pánům zastawené wyměňowal, odpírající držitele trestal. Největší pak zásluhy o wlast swau získal si Karel powýšením biskupstwí Pražského za metropoli a založením Pražské university. Léta 1344 wymohl u papeže Klimenta, bywalého pěstauna swého, aby biskupstwí Pražské powýšeno bylo za arcibiskupstwí. Příčiny byly, že biskupstwí české a morawské od swé metropole, totiž Mohuče, příliš jest wzdáleno a řeč česká od německé rozdílná, což Karel stwrditi musil přísahau. Tím zjednána byla králowstwí českému neodwislost i w ohledu církewním, a Arnošt z Pardubic powýšen za prwního arcibiskupa. Léta 1346 wywolen byw přispěním téhož papeže za německého krále, následowal otce swého do Franska ku pomoci proti Angličanům, kdežto hrdinský Jan u Kreščak padl a Karel těžce poraněn.

Uléčiw rány swé táhl do Bonnu, dal se tam ozdobiti německau korunau, a nawrátil se do Čech (1347). Čechům a Morawanům plesajícím nad slawným příchodem krále swého wšecky swobody potwrdil, slíbil wšecku péči o jejich dobré, a dne 2 Září léta 1347 od Arnošta arcibiskupa Pražského i s Blankau manželkau swau u weliké sláwě na králowstwí české jest korunowán.

Mezi nejznamenitější činy Karlowy a největší dobrodiní, která Čechám prokázal, náleží dále založení Pražské university (1348). Byly sice již dáwno před Karlem wysoké školy w Praze; učilo se filosofii, lékařstwí i bohomluwectwí, wšecko ale jen saukromně, bez zewnitřní pewné saustawy. Karel pak zřídil universitu weřejnau, prawidelnau dle spůsobu Pařížské a Bononské, powolaw mistry učené a žáky ze wšech okolních zemí do Prahy, nadaw je wšemi swobodami, jichž požíwali we Fransku a w Italii. Sám určil řádné učitele, wykázaw jim králowské statky a weliké od-

měny. Prwní řádní professorowé byli: Hermann Ghesink z Winterswika Sas; Fridmann z Prahy Čech; Wigtold z Osnabruku; Jindřich ze Sušic Čech, Jan z Prahy Čech; Mikuláš Jewický Morawan; Ditrich z Wiedenu a Jindřich Voliere de Novoponte, Francauz. Skoro wšickni byli studowali w Paříži a tam obdrželi mistrowstwí aneb doktorstwí. Prwní dwa učili bohoslowí, druzí dwa práwům; Mikuláš Jewička, jemuž brzy Baltazar z Domažlic připojen, lékařstwí, tři ostatní filosofii. Celá universita rozdělena byla na čtyry fakulty, jako nyní, každá fakulta pod swým děkanem, wšickni učitelowé a žáci pod rektorem. Arcibiskupowé Pražští ustanoweni od Karla za stálé kancléře. Z ohledu studentů rozdělil Karel universitu na čtyry národy: český, baworský, polský a saský. K českému náleželi Čechowé, Morawané, Slowáci a Uhří; k baworskému Rakušané, Šwabowé, Frankowé; k polskému Poláci, Slezané, Litwané a Rusowé; k saskému Míšňané, Durynkowé, Danowé a Šwedowé. Každý národ měl swůj hlas při wolení rektora a jiných wětších záležitostech školních. — Tím se Čechowé mohau honositi, že nejen mezi Slowany, ale i mezi Němci měli prwní universitu. —

Přítomnost dworu císařského w Praze, schůzka studentů ze wšech okolních zemí a walný ty časy obchod Pražský rozmnožily obywatelstwo tak, že dwě města Pražská wíce nepostačowala. Karel založil proto Nowé město Pražské (1348), nadal je wšemi swobodami města Starého, sprostil nowé měšťany na dwanáct let wšech daní, a přikázal, aby hřmotnější řemesla tam se přestěhowala. Díla tohoto se zwláštní pilností pečliw jsa, hleděl nowé město dle náboženského ducha tehdejších časů zwláště ústawy duchownímí opatřiti, založiw w něm sedm klášterů a kostelů Karmelitanský na Písku, nyní u Matky Boží sněžné; sw. Jeronyma, nyní Emaus, s kněžími slowanskými, kteří slowanského jazyka w liturgii užíwali, a písmem glagolitským česky psali, Karlow s řeholními kanowníky sw. Augustina, klášter sw. Ambrože již dáwno zrušený, u sw. Kateřiny pro panny řádu paustewnického, klášter u panny Marie na Tráwníčku pod Wyšehradem, sw. Apollinaříše na Wětrné hoře, a kostel sw. Jindřicha.

O vzdělání a zvelebení půdy, o rozmnožení úrody a přirozeného bohatství Karel též snažně pečoval, jezdiw sám po všech krajinách, wzbuzuje a poučuje, kterak by se kde lepšího užitku dalo docíliti. U Mělníka wštěpil burgundské rewí, okolo Prahy též hojné winnice dal zakládati, jinde chmelnice wzděláwati, rybníky kopati, kowů dobýwati Nejznamenitější stawení w Čechách, chrám sw. Wíta na hradě Pražském, Pražský most, hrad Karlštein, Karlow, wšecka wedena Matějem z Arrasu wýborným stawitelem, sláwu Karlowu potud hlásají. Za něho země česká byla we swé newětší sláwě. Praha stanowiště wšeho umění a wědění, Čechowé zastáwali nejwyšší úřady u dwora w kanceláři říšské, i kromě Čech některá důstojenstwí biskupská; posíláni wyslanstwím k cizím dworům, wodili wojska, dobýwali sláwy, byli národ nejučenější, mající největší muže státské, slowem byli panující národ w Ewropě. Sausední knížata kupowali nebo stawěli domy w Praze, chtějíce mezi Čechy obýwati. Wšecko se do Čech hrnulo ke sdělení štěstí. Odtud lidnatost nejen Prahy nade wšecka města německá, ale i wší země, kteráž počítala tehdáž sto měst hrazených, kolikož jich sotwa w celých Němcích počítáno, tři sta městysů, 260 hradů a twrzí, 13,360 wesnic, 20 kostelů kollegialních, 2033 far. Bohatstwí bylo nadobyčejné. Jeden měšťan Pražský darowal Karlowi 100,000 dukatů; neboť obchod byl wšestranný, kupčeno do Rus, do Polska, do Benátek, do Říše, kdež kupci čeští cla byli swobodni. Praha byla skladem ewropejského zboží. Sama příroda zdála se napomáhati, neb zlaté hory Jílowské a stříbrné Kutnohorské i jiné welmi byly wýnosné. Náboženstwí bylo u weliké uctiwosti, duchowní staw we wážnosti; Karel sám zde příkladem národ předcházel; arcibiskupům Pražským zjednal hodnost wyslanců papežských (legatus natus) w dioecezích Řezenské, Bamberské a Míšenské. Nikdy osoby saukromé nečinili tolik nadání pobožných, jako za Karla. Muže učené měl Karel u weliké wážnosti, a štědře je podporowal.

Petrarku, wlaských básníků krále, s nímž se byl při tažení Římském seznámil, zwal do Prahy, jemuž wšak okolnosti přijíti zabránily. Spisowatelstwí bylo ctěno. Sám Karel, arcibiskup Pražský Arnošt a nejwyšší kancléř dworský Jan

z Neumarku neměli spisování knih pod swau důstojností, jichžto díla se až do dneška zachowala. S historií zanášeli se Neplach, Beneš z Weitmile, kanownik Pražský, Pulkawa a Marignola. Konrád Waldhauser a Milič slynuli w duchownim řečnictví; Karel wydal nowé právo pod jménem Majestas Carolina, a uwedl w Čechách právní přátely. Prwní weřejná učitelská stolice německého zemského práwa w Praze založena, z níž wycházeli práwowědci.

Tolik památek malířství z onoho wěku nemůže žádný národ, jako český, ukázati. Karel měl čtyry dworské malíře, Mutinu, Wurmsera, Dětřicha z Prahy a Kunce. Zbyšek z Trotiny ku podiwu krásné památky malby na pergameně zanechal. Skwostné památky malířství, sochařství, litectví a ozdobného wykládání drahými kameny, jako zwláště w kapli sw. Wáclawa a na Karlšteině pozůstalé posud umělců podiw wzbuzují.

Neméně než o zwelebení wlasti pečliw byl Karel o její rozmnožení. Smlauwami a kaupěmi získal Čechům Slezsko, Lužici, Kladsko, Brandenburk. S třetí manželkau swau Annau Swídnickau zdědil Swídnici a Jawor; po Rudolfowi falckém, testi swém, obdržel část Falce horní. Čtwrtá manželka Alžběta, dcera Boloslawa wéwody Štětinského, synowkyně Kazimíra krále polského a sestřenice Ludwíka uherského, zjednala mu přízeň a pokoj s mocnáři těmito proti Čechům se spojiwšími. Kateřinau dcerau Karlowau, prowdanau wéwodowi Rudolfowi rakauskému, získáno přátelství tohoto domu a uzawřena dědičná smlauwa, dle které jeden rod po druhém měli státy swé dědití. Brandenburk od markraběte Otty Karel za 400,000 zlatých kaupil a koruně české přiwtělil, takže ku konci wlády Karlowy patřily ku králowství českému mimo Morawu Slezsko celé, horní i dolní Lužice, Brandenburk celý, Falc horní až ku branám Normberským, w Míšni Königštein a Perno, a mnohá léna česká w říši německé.

Ještě jednau táhl Karel do Italie (1367) ku pomoci Urbanowi V papeži, který se z Avignonu přistěhowal do Říma, aby ztrátu zemí papežských a wážnost stolice apoštolské zase naprawil. Wojsko české sestáwající ze 3000 jezdců a přiměřené pěchoty, wedl Petr z Michalowic, s nímž se w Italii

wojsko papežské a Neapolská pomoc spojila, tak že hrdé Visconti Karel brzy přinutil ku pokoji a k upuštění od krajin papeži odjatých, načež nawštíwiw papeže w Římě, zase domů se odebral.

Wnitř i zewnitř stála tedy Karlowa moc a welebnost upewněna; k úplnosti její nescházelo ničeho, než aby císařství w rodu swém učinil dědičné. I o to se Karel pokusil, a šťastně toho dosáhl, že nejstarší syn Wácslaw ještě za dnů jeho za krále českého korunowán a za krále německého i budaucího císaře Římského zwolen byl. Že Karel k tomu účelu hlasy wolenců kaupil, darowaw každému 100,000 zlatých, a za ně wšeliká zboží a města říšská zastawiw, wyprawuje Aeneas Sylvius a po něm dějeslowci německí časů nowějších. Letopisci, kteří toho času živi byli, owšem píší, že to wolení Wácslawowo císaře Karla welmi mnoho peněz stálo; žeby wšak byl Karel zboží říšské wolencům zastawil, o tom žádné zmínky nečiní.

Dočkaw se tedy naplnění wšech swých žádostí, zemřel Karel zásluhami nesmrtedlnými owěnčen, na hradě Pražském w 63 roce wěku, a 30 panowání swého dne 29 Listopadu 1378. Čechowé po dlauhý čas jako otce wlasti jej oplakáwali, a podnes památce jeho každý Čech sprostý i wznešený žehná co wzoru bývalé wznešenosti, sláwy a blaženosti.

4. Wácslaw IV (1378—1419).

Císař Karel zůstawil tří syny. Nejstarší Wácslaw, nástupce jeho na trůnu českém a Římském, držel Čechy a Slezsko, Sigmund Brandenburk, nejmladší Jan Lužici. Morawau wládli synowci Karlowi Jošt neb Jodok a Prokop. Od koruny wšak české nikdy se země tyto neměly odtrhnauti, nýbrž wždy od ní zůstáwati záwislé a s ní w jednu říši, českau, býti spojeny.

Kdyby byl Wácslaw býwal jen králem českým, mohl býti sláwy welikého otce swého účasten; ale zewnitřní události, w něžto musil sáhati jako císař, zkalily život jeho, a wlasti jej odcizily. Při začátku wlády Wácslawowy panowalo dwojí zlé, které osmnáctiletý král měl odstraniti: rozpor w církwi a rozbroj w říši. Řehoř XI přestěhowal se

z Avignonu do Říma a tam umřel (1378). Šestnáct kardinalů s ním w Římě přítomných wywolili Urbana VI, potom wšak odstraniwše se z Říma do Neapolska, Klimenta VIII, který se usadil w Avignonu. Z toho powstalo weliké pohoršení; křesťanstwo rozdwojeno, wětší díl se držel Urbana Římského, Francauzi, Neapolitani i Španělowé drželi s Klimentem. Rozpor tento w církwi zastawiti, Urbana udržeti a Klimenta přiměti k tomu, aby se odřekl, snažil se Wácslaw náš předewším co nejwíce. Sotwa že pohřbil otce swého, spěchal ke sněmu říšskému do Normberka, odtud do Frankobrodu, a zawázal wolence k tomu, že žádného kromě Urbana za swého papeže nebudau uznáwati.

Arcibiskupowé a biskupowé připowěděli Wácslawowi, žádných nepřipauštěti kanowníků do kapitol, než kteří Urbana za papeže budau uznáwati. Nicméně wšak měl i Kliment w říši i w Čechách stranu swau. Leopold III wéwoda rakauský přidržel se jeho, a kapitola Wratislawská, Hynek Mukow, děkan na hradě Pražském, též opat Břewnowský drželi s papežem Avignonským. Wácslaw swrhnul oba, a psal z Prahy napomenutí králi anglickému, aby Urbana uznal za papeže. O totéž rokował we Znojmě s Leopoldem rakauským, a odtud jel k Ludwíkowi králi uherskému a polskému, Urbana jemu poraučeje. Hned na to byl zase w Normberku při sněmu říšském, kdežto záwazky knížat říšských ku prospěchu Urbana dal obnowiti a potwrditi. To činil (leniwý?) Wácslaw pro jednotu církewní; neméně se staral o pořádek w říši. Nebo s poklidem bylo w Němcích bídně. Knížata zákony říšskými swéwolně pohrdala, vasallowé wzpauzeli se poslauchati, násilí panowalo, hrady laupežnické se rozmáhaly, saukromá záští bez konce se množila. Poddaní knížat a pánůw, utlačowáni bywše, utíkali se do říšských měst, kdež nalézali swobody a ochrany. Šlechta, tím a wznikající mocí měst uražena, stála s nimi w neustálém odporu, škodíc zwláště obchodu jejich. Proti takowému násilí spojila se konečně města šwabská a na Rýnu u weliké towaryšstwo, k wespolné ochraně proti wzpurnému panstwu. Knížata wšak i šlechta zase proti nim se spolčila, jako w towaryšstwu Lwa, sw. Wiléma, sw. Jiří, a j. Boje nyní mezi towaryšstwy tím krutější. Wácslaw jezdil od města

www.libtool.com.cn

k městu, pokládal sněmy, dělal míry a dával je přísahami knížat a měst twrditi. Sotwa se však wzdálil, přísahy byly zrušeny, záwazky roztrhány, a rozbroj počal na nowo. Prwní welký spolek k zachowání pokoje (Landfriede) zjednal Wácslaw na sněmu Normberském (1383). Adolf, arcibiskup Mohučský, Fridrich Kolinský, Ruprecht starší falckrabí u Rýna, Wácslaw wolenec saský, biskupowé Lamprecht Bamberský, Gerhard Würzburský, Rabon Eichstaedtský, Dietrich Řezenský, Burghard Augšpurský, Leopold wéwoda rakauský, Štěpán, Fridrich, Jan a Ruprecht mladší wéwodowé baworští, Wilém markrabí mišenský, Fridrich purkrabí Normberský, Eberhard hrabě Würtemberské a mnoho jiných hrabat a pánů spojili se k zachowání pokoje we spolek, jehož hlawa byl císař Wácslaw sám, a zawázali se, že w dosažení tohoto účele wěrně budau nápomocni a jej proti wšem nepřátelům mužně budau hájiti. Celý tento spolek rozdělen byl na čtyry části čili kraje, každý se zwláštním náčelníkem neb heitmanem. Ostatní towaryšstwa byla zrušena, města se musela zawázati, že robů a dlužníků cizích nebudau přijímati a chrániti, a Leopold rakauský ustanowen od Wácslawa za šwabského landvogta (náměstka císařského). Brzy však byl pokoj přerušen; města šwabská s Leopoldem nespokojená spojila se proti němu se Šwejcary; swoboda šwejcarská wždy wíce lákala nad míru utiskowaná poddaná města; některá města rakauská též se přidala ke Šwejcarům; wznikla wálka a boj lítý u Sempachu mezi Šwejcary a Rakušany, měšťany a pány. Arnold z Winkelriedu, Šwejcar, uchopiw s náručí nepřátelských kopí a wraziw je w prsa swá otewřel krajanům cestu w tuhé řady panské; těm nebylo nyní pomoci; 676 šlechticů padlo na bojišti, mezi nimiž i Leopold usmrcen (1386).

Wácslaw zatím w Čechách byw zaneprázdněn, říšských událostí málo mohl sprawowati. Léta 1380 zemřel Jan Očko z Wlašimě, arcibiskup Pražský, jehož byl předešlého roku Urban VI powýšil k důstojenstwí kardinala. Tento ctihodný, dobročinný duchowní kníže stál při dwoře Karla IV u welké wážnosti, jehož státním raddau byl, a Wácslaw ztratil s ním wěrného, rozšafného rádce, Čechowé znamenitého muže. Po něm dosedl na stolici arcibiskup Jan z Jenšteina,

biskup Míšenský, duchem světským a wolnými mrawy oblíbený. Sotwa však dosáhl arcibiskupství, změnil docela swau powahu, wedl život přísný, tuhý, kající, trwaje na osamělých zámcích swých w postech a modlitbách. Šlechta wyšší protiwila se rozkazům královským, že více příznivý byl nižší; Markward z Wartemberka a Ješek z Kolowrat počali veřejnau wzpauru (1384). Wácslaw dal je přemožené do wězení, a tím popudil šlechtu ještě více. Radnice měst Pražských osadil Němci, aby města snáze udržel na uzdě, a dwa wznešené měšťany wzbaurení připrawující dal veřejně na Wyšehradě odprawiti. Ale jen na krátký čas tato neobwyklá přísnost prospíwala. Nespokojenost strachem tajená wypukla tím mocněji při králowě násilnosti. Wácslaw chtěl totiž klášter Kladrubský powýšiti za biskupství, a čekal k tomu jen na smrt tehdejšího opata. Když ale tento umřel, wywolen proti wůli Wácslawowě rychle nowý opat, a potwrzen od Pražské konsistoře, dříw než se toho Wácslaw dowěděl. Král tím uražen dal jíti generalního vikáře arcibiskupství, Jana z Pomuka, se dwěma kanowníky, a trýzniti je w žaláři, aby se dowěděl, jestli arcibiskup, který zatím uprchnul, toho byl příčinau. Kanowníci byli zase propuštěni, ale Jana z Pomuka kázal Wácslaw času nočního w pytli uwrhnauti do Wltawy a utopiti (1393). Jan byl pro swau učenost a mrawnost u weliké wážnosti u lidu, pročež tento čin celý národ proti králi rozhorlil. Pozdě pykal své prchlosti, darmo hleděl arcibiskupa smířiti. Tento odebral se do Říma a obžalowal jej u papeže. Zatím se spojili stawowé proti králi, powolali Jodoka markrabí morawského, zmocnili se Wácslawa w Berauně, wsadili jej do zajetí na hradě Pražském a wywolili Jodoka za wládce královstwí (1394). Oswobodil sice Wácslawa ještě téhož roku bratr jeho Jan lužický, přitáhnuw s mocí wojenskau do Čech; předce však byla wláda jeho obmezena stawowským wýborem, bez jehož wůle zawázal se ničehož nečiniti. Ostatek nespokojené šlechty potlačil král brannau rukau, a tak zase pokoj w zemi zjednán byl.

Nyní teprw obrátil Wácslaw zřetel swůj zase na wěci zahraničné. Rozpor w církwi trwal posawad. W Římě sídlel papež Bonifacius IX, w Avignoně Benedikt XIII. K odstra-

nění tohoto pohoršení w křesťanstwě wydal se Wácslaw do Francauz, a ustanowil s Karlem VI, aby se oba papežowé wlády odřekli a nowý byl wywolen. Nezdálo se wšak otcům swatým ustaupiti; ano Bonifac císaře chtěl předejíti a jej samého s trůnu swrhnauti. Brzy se mu k tomu udála příležitost. Kapitola Mohučská wywolila za arcibiskupa Dětřicha z Leiningen; ale o tauž hodnost ucházel se také Jan hrabě Nassowský, a wydaw se do Říma kaupil si pallium. Král Wácslaw Dětřicha prawidelně zwoleného podporowal, pročež se Jan na pokynutí papežowo ochotně uchopil pomsty, a swolaw wolence přednesl swržení Wácslawa. Wolenci duchowní snadno byli získáni, a pod zámysly beze wšeho důkladu wystawenými, jako: že Wácslaw církew a říši hubí, že pokoj nedrží, kněžstwo nectí a j. odsauzen trůnu. (1400 dne 20 Srpna.)

Na místo jeho wywolen za krále Římského Ruprecht falcký, který syna swého Ludwíka s mocí válečnau wyprawil do Čech, aby Wácslawa k upuštění od koruny německé přinutil. Mimo mnohá knížata řišská přitrhli k Ludwíkowi Jodok morawský, Wolfram arcibiskup Pražský a mnozí páni čeští. Wácslaw byw šest neděl w Praze obléhán, smířil se s pány českými, postaupiw jim na jeden rok wládu nad králowstwím, a nepřátely wypudil. Nebezpečnější ale nepřítel byl Sigmund, wlastní bratr jeho, nyní král uherský, jenž i po koruně české lakotně bažil. Ten sotwa že sám z wězení wynikl, w němž jej byli drželi nespokojení Uhrowé, přitáhl do Čech se surowými zástupy Uhrů pod tím zámyslem, že Wácslawa chce usaditi w říši, a prowoditi do Říma ku korunowání na císařstwí. Zatím wšak dal Wácslawa, který se w něj nedůwěřowal, jíti, a odewzdal jej pod stráž Albrechtowi rakauskému (1402). Sigmund nyní w Čechách panowal, a Uhrowé jeho trýznili zemi. Konečně Čechowé wzchopiwše se wypudili je, a Sigmund sám pro různice w Uhřích přinucen byl tam se odebrati. Tu byli Čechowé docela bez hlawy; swéwole a násilí panowalo, laupeže se rozmáhaly. Po dewatenácti měsících wyproštěn opět Wácslaw od Rakušanů s ním se spojiwších a hleděl se na trůnu českém upewniti smlauwau s králem polským o wzájemné sebe podporowání. Neb od této doby Wácslaw

Čechům více nedůvěrował, a dával každého odprawiti, kdo se mu zdál býti podezřelý.

O záležitosti říšské zcela více nestaral se, přeswědčen jsa, jak málo smlauwa věčného pokoje prospiwala, jak málo drželi knížata slibů swých, jak málo byl upřímným wynasnažením dokázal. Díwal se tedy, co Ruprecht s Němci wyřídí. Ruprecht měl mnoho wlastností dobrých, ale nejwětší mu scházela, sprawedliwost. Zwolení jeho bylo stranné, pročež říši powždy zůstal cizím, a města se Wácslawa nespustila. Ničehož nedokázal, coby Wácslawa nebylo osprawedlnilo. Rozpor církewní zůstal, rozbroje w říši trwaly, a když do Italie táhl ku korunování na císařství, poražen u jezera di Garda od Viscontů tak, že se nemohl více spamatowati. Tím poklesla wážnost jeho w říši docela, a kromě jména královského málo co mu zbylo. Po smrti jeho (1410) wywolili wolenci Jodoka morawského, a když i tento brzy zemřel (1411), Sigmunda krále uherského, bratra Wácslawowa. Wácslaw sám tomu powolil, o korunu německau více nedbaje, a jelikož se mu wěrností poznowu zawázala města Pražská, sídlel na Wyšehradě, díwaje se lhostejně na půtky Čechů s Němci w Praze i na počátky bauřliwých událostí, které se nyní w Čechách připrawowaly.

5. Wálka Husitská (1418—1436).

W žádné zemi křesťanské nesplodila roztrž církewní tak nešťastných následků, jako w králowství českém. Hned od přijetí wíry křesťanské wyznačowal se národ český živým citem nábožným a duchem obráceným k nadsmyslným předmětům. Wše, co se týkalo náboženstwí, nalézalo w Čechách živého účastenstwí; wšeliké ústawy duchowní byly zde horliwě pěstowány a rozšiřowány; nádherné chrámy, bohatě nadané kláštery wšelikých řádů rozprostíraly se po celém králowstwí, rozmnožowány bywše od Přemyslowců, zwláště královských, až do císaře Karla i Wácslawa, tak že Aeneas Sylvius we swé historii české sám oswědčuje: „Mám za to, že se za dnů našich w celé Ewropě tolik, tak wznešených a stkwostných chrámů nenachází, jako w králowstwí českém. Chrámy k nebi strmící, délky a šířky úžasné,

krytem kamenným opatřené, oltáře wznešeně postawené, zlatem i stříbrem, jimž ostatky swatých se kryly, obtížené, raucha kněžská perlami protkáwaná, ozdoby wšecky bohaté, náčiní skwostné, okna wysoká a welmi obšírná, sklem welmi uměle připraweným oswícená. A to nejen w městech a městečkách, nébrž i na wsích ku podiwu se spatřowalo.“ Na národ takowý, takowau wážností pro wšecko nábožné naplněný, musely wšecky změny w církwi se udáwající působiti weliký dojem, tím wíce tedy to, když církew sama, roztržena jsauc mezi papežem Římským a Avignonským, jediné widitedlné hlawy byla zbawena. Národ sám roztržen tím na wše strany, z nichž jedna držela s papežem Římským, druhá s Avignonským, třetí pochybná, které by se měla přidržeti. Pro tuto zwláště welice důležité muselo býti mínění mužů prosluslých maudrostí a učeností; a čím blauběji činnost těchto zasahowala w lid, tím mocnější musil býti wplyw jejich.

Takowý muž byl zwláště *Jan z Husince*, mistr učení Pražského a kazatel w Praze při kapli Betlemské. Jeho učenost, wýmluwnost a přísnost mrawů, spojena s wlídností a přiwětiwostí i k nejsprostšímu, získala mu lásku a náklonnost lidu i také welikau důležitost jeho řečem a příkladu. S neunawenau horliwostí zastáwal kazatelský úřad, horle proti nákaze mrawů we wšech stawích s welikau pochwalau, takže i při královském dwoře byl ctěn a od královny Žofie wywolen za zpowědníka. W přepiaté horliwosti proti nákaze mrawů duchowních uchytil se s newčasnau ochotností spisů Wiklefa bohoslowce anglického, od církwe wyhlášených za kacířské, jež byl mistr Jeronym Pražský, dokonaw študia na universitě Oxfortské, do Čech přinesl. Z toho powstaly rûznice nejprwé na universitě Pražské, když mistři jedni učení Wiklefowo schwalowali, druzí pak co bludné zamítali. Wida Hus a Jeronym s příwrženci swými, že jim zwláště odporují mistři cizích národů, kteří w raddě akademické tři, Čechowé pak jen jeden hlas měli, wymohli na králi Wácslawowi, že národu českému w universitě udělil tři hlasy, a aby wšem třem národům cizím zůstal jen jediný. Tím strana Husowa obdržela sice přewahu w Pražském učení a Hus wywolen byl za rektora; Němci wšak

tím uraženi, všickni universitu Pražskau opustili a nowé wysoké školy založili w Lipsku, Ingolstadtu atd.

Arcibiskup Zbyněk chtěje zameziti rozmáhající se bludařstwí, dal knihy Wiklefowy spáliti, a obwinil Husa w Římě z kacířstwí, načež jej papež powolal k odpowědi před stolici apoštolskau. Hus ale se nedostawil, spoléhaje na ochranu krále Wácslawa, a když papež Jan XXIII we válce s Ládislawem králem Neapolským za peněžité příspěwky po celém křesťanstwu hlásati dal odpustky, Hus w Praze proti nim se zasadil. Někteří mladíci, duchem nowot jeho nadšeni, hlasatelům odpustků weřejně odpírali; když pak byli chyceni a z rozkazu raddy městské odpraweni, wzbauřil se lid a jako mučedlníky prawdy w Betlemě je pochowal. Tu kázal Hus ještě ostřeji proti církewním neřádům, ano proti arcibiskupu i papeži samému důtkliwě mluwil, načež naň co neposlušného a zatwrzelého kacíře wložena klatba a na města Pražská pronešen interdikt, pokud by se tam Hus zdržowal. Opustil tedy Prahu, a odebral se do otčiny swé, a kázal po krajích, zwláště w Prachensku a Táborsku, kdežto se k němu lid walně hrnul.

Zatím shromážděn byl přičiněním císaře Sigmunda sněm církewní w Kostnici, aby rozpor w církwi konečně odstranil, aby zjednal oprawu w hlawě i audech církwe a také o počínání Husowě aby saudil. Hus powolán ke sněmu, aby odpowídal ze swého učení, obdržel průwodní list od císaře Sigmunda, ručící za bezpečnost cesty i náwratu, načež se směle do Kostnice wydal, sprowázen jsa od tří pánů českých: Wácslawa z Leštna, Jana z Chlumu a Jindřicha z Lacenboka, jimž král Wácslaw poručil jej pod ochranu (1414). Přišed ale do Kostnice, wsazen do žaláře, učení jeho prohlášeno za kacířské, a když nechtěl odwolati, co kacíř na hranici za živa upálen (6 Července 1415). Podobně upálen též Jeronym Pražský (1416), kterýž byl do Kostnice dobrowolně přišel, aby Husa zastáwal, o čemž pak wšem obšírnější zprávy náležejí do dějepisu církewního. Aeneas Sylvius píše o těchto dwau upálených Češích: „Oba snesli smrt zmužile, šli ke hranici jako ku kwasu, neprojewiwše ani slowem, žeby nešťastní byli. Ohněm uchwáceni pěli chwálozpěwy, w nichž je sotwa zarazil plamene praskot.

www.libtool.com.cn

Žádný mudrc tolik hrdinství při smrti své nedokázal jako tito na hranici.“

Co se tyto věci w Kostnici dály, učil jiný kazatel w Praze, Jakaubek Stříbrský (Jakobell), jejž Aeneas Sylvius nazývá mužem mrawností i učeností výtečným, že se swátost oltářní přijímati má pod obojí spůsobau, chleba i wína, odkudž powstali w Čechách tak nazwaní kališníci. Hus, uslyšew o tom w Kostnici, učení Jakaubkowo schwálil, čímž strana pod obojí přijímajících w Čechách rychle se rozmáhala, a to tím wíce, když i universita Pražská za rektora Jana Kardinála přijímání pod obojí spůsobau weřejně schwálila a poraučela.

Ukrutnau a hanebnau smrt wážených swých bohoslowců powažujíce Čechowé za potupu celého národu, počali se proti císaři i církwi bauřiti. Národ na dwé rozdělen, Husity a katolíky, kteří rozpáliwše se nejprwé marnými hádkami o náboženstwí, brzy mečem i ohněm wespolek se počínali hubiti. W slepém fanatismu rotili se Husité po wší wlasti dohromady, soptíce pomstu nade wším, co s papeži a sněmem drželo; fanatické duchowenstwo podněcowalo obojstranně záhubný žár, a král Wácslaw lhostejně se naň díwal ze Žebráka, Točníka a Kunratic, pewných swých hradů. W Bechynském (Táborském) kraji nejprwé wypuklo wzbauření. Zde byla Husitů kolébka, otčina umučeného mistra jejich, a Mikuláš z Husince horliwý zastánce jeho učení. Zde se sešlo na Hradišti od nich nazwaném Tábor 40,000 Husitů, meči, kopími, mlaty, palcáty, sudlicemi, zwláště pak strašlíwými cepy ozbrojených, kteří táhnauti chtěli do Prahy proti nepřátelům kalicha (1419 dne 22 Čerwence). Třásli se katolíci, třásl se Wácslaw strachy na trůnu swém. Tu powstal Wácslaw Koranda, farář Plzenský, nejwýmluwnější z kněží jejich, a jal se k zástupům takto řečniti. „Ačkoliw, muži bratří, opilého a leniwého osudem jsme dostali krále, předce ze wšech knížat jiných, když je s ním srownáme, žádného není, jemuž bychom nad krále našeho přednost dáti mohli. Ano wzorem wšech králů slauti může Wácslaw náš; on jest tichý, dobrotiwý, nás milowný; neb kdož se opowáží stíhati nás za panowání jeho? Dle žádosti swé můžeme žiwot wésti, neb, jestli stejně nesmýšlí král s námi,

aspoň obřadům našim nepřekáží, aniž překážeti dopaustí. Pročež za to mám, abychom se raději za dlauhý žiwot a panowání jeho k bohu modlili, neb nedbalost jeho naše blaho, náš pokoj jest.“ (Aeneas Sylvius kap. XXXVI). Řeč tato wzbauřené moře utišila; lid se rozptýlil, a k wětší činnosti swé jiného času očekáwal.

Zatím powstal w Praze nowý zastánce Husitů, světoznámý wůdce jejich *Jan Žižka z Trocnowa*. Ze stawu rytířského pošlý, zmužilostí a uměním válečným dáwno wyznačen, byl Žižka komorníkem při dwoře krále Wácslawa a milostník jeho. Když si na upálení Husa a Jeronyma jednau králi stěžowal, řekl mu Wácslaw: „Milý Jene! Což my tomu máme říci? Zdaž to můžeme naprawiti? Wíši jaký prostředek, napraw to; jdi a pomsti Čechy swé, my ti powolení k tomu dáwáme.“ Ač jen nemožnost změny tím wyjádřiti chtěl Wácslaw, předce slowa tato na horliwého ducha Žižkowa mocně aučinkowala, a od té doby hledal příležitosti k wywedení swých strašliwých záměrů.

Den ode dne Husité se wíce rozmáhali; wíc a wíc žádali od Wácslawa chrámů pro sebe w Praze, w nichž pod obojí spůsobau přijímali; den ode dne rostly swáry a rozbroje w Praze, jimž Wácslaw chtěje učiniti přítrž, měšťanům přikázal, aby zbraň swau složili na Wyšehradě. Strachujícím se z toho Pražanům dal Žižka radu, aby se ozbrojili; pak je sám wedl před krále, řka: „Zde jsme se zbrojí naší, jak nám Twá Welebnost kázala; ukaž nám nepřátely swé, my tě do poslední krůpěje krwe brániti budem.“ Nemoha král ozbrojenému množstwí odpírati, propustil je i se zbrojí, a Žižka, získaw tím důwěrnost lidu, stal se Husitským náčelníkem. Neprozřetelné škádlení jich dalo příčinu k nowému wzbauření. Když we processí šli kalich nesauce od sw. Štěpána na Nowém městě, hodil někdo z radnice na kněze jejich kamenem. Tím rozlíceni, wrazili do radnice, a smetaly okny třináct radních, nejwíce Němců, w kopí rozsápaného zástupu. Nad tím král Wácslaw tak se rozhněwal, že mrtwicí ranén, sešel ze světa w 58 roce wěku swého (16 Srpna 1419).

Smrt krále Wácslawa, ač poslední čas o wládu málo dbawšího, byla welikým neštěstím wlasti naší. Nyní teprw

www.libtool.com.cn

se rozpustily wášně dle libosti, nemajíce se koho báti; nyní teprw válka Husitská zjewně wypukla.

Hned druhý den po smrti Wácslawa Husité Pražští srotili se, přepadli mnichy a kláštery, zbořili klášter Kartauský na Újezdě, jehož mniši mnoho byli k upálení Husowě přispěli, a spojiwše se s několika tisíci Husitů wenkowských konali na Nowém městě weřejně swé nábožné obřady.

Nabádáním některých pánů českých ozbrojila se proti nim owdowělá králowá Žofie, najawši pluky žoldnéřů, jimiž hrad Pražský pewně osadila. To popudilo Husity znowa. Pražané totiž, widauce nebezpečenstwí, ozbrojili se také, zmocnili se pod Žižkau Wyšehradu, a powolali Husity wenkowské ku pomoci. Plzeň, Klatowy, Domažlice, Sušice, Ústí wyprawili bojowné pluky, kteříž poraziwše Petra ze Šternberka, wůdce královského, u Knína, wtrhli do Prahy, a s bratřími od kalicha se spojili. Tím Pražané posilněni, zmocniwše se nyní Malé strany, hradu Pražského tak silně počali dobýwati, že Žofie nemohši déle odolati, žádati musila o příměří. Wolně složili Husité zbraň, když se jim slíbila wolnost w požíwání kalicha; wydali také Wyšehrad, a rozpustiwše cizí pluky, pokojně se chowali. Žižka wšak odebral se z Prahy do Plzně, a upewniw město, wálčil s Bohuslawem ze Šwamberka, který w kraji Plzenském Husity stíhal. Odtud přestěhowal se na Tábor, kdežto založil nowau obšírnau pewnost, nepřemožitelnau záštitu Husitství.

Snad by se byli dali Husité mírnými prostředky upokojiti, jimiž wšecky další bauře se mohly předejíti; ale newčasné horlení s obau stran a kwapné jednání císaře Sigmunda, nápadníka české koruny, popudilo lid poznowu a roznítilo válku w neukrotitelný plamen. Neb takowá byla přepiatá horliwost katolíků, že horníci Kutnohorští přes 1600 Husitů jen za tento rok dílem zjímali dílem skupowali, aby je za živa do nejhlubší jámy, nazwané Tábor, mohli wházeti. Pak přepadše Kaurim jali faráře s nejstarším obce, swázali, a též do jámy wmetali. U Klatow stíhal Husity Racek z Risenburka, a dal kněze jejich upáliti. Podobné ukrutenství páchalo se we mnoha jiných krajinách.

Sigmund nedůwěřuje si po smrti Wácslawowě do Prahy, powolal stawy české a morawské do Brna. Zde Čechy za

krále svého jej přijímající welmi newlídně přijal, přísně jim předstíraje výstupky, též úředníky Husitské swrhnul a katolickým přísně rozkázal, aby Husity stihali. We Wratislawi, kamž se byl obrátil z Brna, páchal krwawau mstu nade wšemi, kteří dle příkladu Pražanů radní své s oken byli wyházeli; dwanáct jich bylo sfato. Jan Krása, znamenitý měšťan Pražský, že byl Husita, po ulicích Wratislawských koňmi smýkán, pak upálen, načež legat papežský, s císařem wšude jezdící, wšecky Čechy užiwající kalicha wyhlásil za kacíře, a křížowau válku proti nim hlásati rozkázal. Widauce tedy Husité, čeho se mají od krále Sigmunda nadíti, chystali se k obraně. Pražané wypudiwše katolíky z města, ohradili se proti zámku a Wyšehradu, kdež byly královské posádky, zatarasili brány a ulice, a spojiwše se s Tábory pod Žižkau i Orebskými pod Hynkem Krušinau z Lichtenburka, z kraje Hradeckého příchozími, zawrhli Sigmunda a uzawřeli smlauwu ke společné obraně proti wšem kalicha páně nepřátelům. Dne 30 Června léta 1420 přitrhnul Sigmund ku Praze s wojsky říšskými a uherskými. Na sto padesát tisíc mužů čítala síla křižáckého wojska, ze wšech téměř národů ewropejských shluklého, jímž prowázen Sigmund tím spíše dauſal se Prahy zmocniti, poněwadž zámek i Wyšehrad wojskem královským byly osazeny. Na rowině mezi Bruskau, oborau a wsí Owencem rozložilo se wojsko císařské pleníc přehrozně Pražské okolí, a každého Čecha, koho dosíci mohli, upalujíc. Dne 14 Července s náramným pokřikem: Ha! Ha! Ha! Kacer! Kacer! Hus! Hus! učinili Němci útok na město u Poříčské brány, a posádka zámecká zároweň wypadla na Malau stranu, Wyšehradská na Nowé město, a Fridrich markrabí mišenský s hlawní silau na horu Wítkow (Žižkow) se obrátil. Zde stál Žižka, hlawní záštita měst Pražských s Tábory swými. I nechal přistaupiti hrdé Němce až ke hradbám chlumu swého; tu na ně najednau wyraziw, mlátil a srážel je s takowau prudkostí, že s welikau ztrátau musili ustaupiti. Nyní byl s ostatních stran útok snáze odražen, nepřátelé wšudy odehnáni a přinuceni s hanbau od Prahy odtáhnauti.

Po dosaženém tak slawném wítězstwí podáwali Husité ruku k smíření, slibujíce Sigmundowi úplnau poddanost,

www.libtool.com.cn

jestliže jim powolí čtyry kusy, později pode jménem artikulů Pražských oslawené: 1. aby kněží jejich po celém království swobodně mohli kázati, 2. aby se wšem křesťanům, kteří by toho žádali, swátost oltářní podáwala pod obojí způsobau, 3. aby duchowní žádných statků neměli, ale živi byli jako Kristus a jeho apoštolowé, 4. aby se hříchy smrtelné duchowních i světských osob právem světským zapowěděly a trestaly. Neswolil ale císař, aniž swoliti mohl, pokud neswolila církew; krweprolití tedy trwalo dále se wší hrůzau rozníceného s obau stran šílenství.

Po odtažení Sigmunda, jenž se byl zatím od arcibiskupa Konráda na hradě Pražském dal korunowati, byla prwní péče Husitů o to, kterak by se zmocniti mohli posádek královských, a stranu swau w Čechách rozšířiti.

Úkol tento rozdělili Pražané a Táboři mezi sebau; jih a západ Čech wykázán Žižkowi, wýchod, sewer a pewnosti Pražské přewzali Pražané. Powolawše Hynka Krušinu z Lichtenburka a Bočka z Poděbrad s Orebskými ku pomoci, jali se dobývati Wyšehradu. S dwaceti tisíci Uhrů, Morawanů a Rakušanů přitáhl Sigmund od Kutné hory sewřeným na pomoc; ale 1 Listopadu 1420 Pražané naň udeřili, porazili jej, Wyšehrad wzali a pobořili. Potom wedeni Janem, pobělým knězem Praemonstratským z kláštera Želiwského, wytrhli proti Českému Brodu, kdež byla též posádka královská, a wzali jej útokem. Města okolní, Kaurím, Čáslaw, Nimburk, Kolín wzdala se jim dobrowolně, Kutnohorští pak pro mnohé nad Husity spáchané wraždy trestu se obáwajíce wyšli Pražanům wesměs pokorně wstříc, padli před nimi na kolena, a obdrželi odpuštění, město swé jim poddawše. Zatím se rozmáhala síla Husitská též na západu mečem Žižkowým. Zmocnil se Písku, wzal a zbořil wzdorující Prachatice a táhl do Plzenska. Kláštery Chotěšowský a Kladrubský wzaty a zbořeny, hrad Krasikow (Šwamberk) páně Bohuslawův ze Šwamberka dobyt a osazen; pak Tachow obležen. Sigmund táhl obleženým ku pomoci; prchnul wšak, když Žižka nowau pomoc obdržel z Tábora a z Prahy.

Žižka na to dobýwal Plzně čtyry neděle; nemoha se jí wšak zmocniti, táhl proti Chomútowu ku pomoci Žateckým. Nepřátelské toto Husitům město wzato útokem a z kořene

www.ibtool.com.cn

wywráceno; pak osadiw Launy a Slaný, táhl Žižka do Prahy, a spojil se s wojskem Pražan postupujícím na východu. Celé východní Čechy přestaupili k Husitům; co wzdorowalo, jako Jaroměř, wzato násilím a hrozně potrestáno. Na seweru ještě proti nim pewně stály Litoměřice; mnohokrát na ně hnal Žižka, a wždycky byl odražen. I zarazil jim na krku twrz Kalich, w ustawičné je chtě držeti wazbě, čímž ohroženi, wzdali se Pražanům, a krále Sigmunda zawrhli. Tak opanowawše Husité weškerá znamenitější města česká, utišili se, a počali rokowati o pokoj. Spůsoben weliký sněm w Čáslawi, k němuž stawowé čeští a morawští w hojném počtu se sešli. Nejčetnější z nich byli: Konrád arcibiskup Pražský, Oldřich z Rosenberka, Čeněk z Wartenberka, Oldřich Wawák z Hradce, Jindřich z Waldšteina, Jindřich Berka z Dubé, Hynek z Waldšteina, Krušina z Lichtenburka, Flaška mincmistr Kutnohorský a Žižka; z pánů pak morawských Petr Pernšteinský ze Strážnice, nejwyšší heitman zemský, a Jan z Lomnice. Zde uzawřeno zachování čtyr artikulů Pražských a hájení jich tělem i duší proti wšelikým nepřátelům; Sigmund co nepřítel wlasti koruny české odsauzen, a wláda králowstwí swěřena wýboru národnímu sestáwajícímu z dwaceti mužů ze wšech tří stawů. Tím bedliwěji ucházel se císař o pomoc cizí proti Čechům; po celé říši hlásalo se nowé křížowé tažení, a na 200,000 Němců nenadále do Čech wpadlo (1421). Pálíce a mordujíce o záwod pro wětší zásluhu nebeskau, přitáhli až k Žatci, kdež ležela posádka 5000 Husitů. Šestkrát na ně hnali útokem, šestkrát byli odmrštěni, a zwěděwše, že Žižka městu táhne ku pomoci, zapálili stany swé, a daly se na útěk s welikau ztrátau, až přes hranice jsauce stíháni. Sotwa wšak zapudil Žižka Němce, wolán byl ku pomoci Pražanům na Sigmunda, jenž byl se 60,000 bojownych Uhrů, Morawanů a Rakušanů z Morawy do Čech wtrhnul přes Jihlawu. Wítězoslawně přitáhl slepý hrdina (neb i druhé oko swé byl nedáwno ztratil při dobývání hradu Rabí) do Prahy, a odtud do Kutnéhory proti postupujícímu císaři. Do welikého nebezpečenstwí uwrhla jej zrada Kutnohorských, kteří zawraždiwše Husity, město Sigmundowi wzdali, an hned Tábory na Kaňku stojící se wšech stran obklíčil. Tu se co nejjasněji zaskwěl wojenský duch slepého wůdce. Bez urážky

pronikl prostředem nepřítel, chráněn pohybnau hradbau wozů, mezi nimiž wojska Táborů táhla *), postaupil ku Kolinu a posíliw se zde čerstwými pluky, obrátil se zase proti císaři: A hle! utíkal Sigmund opět před slepým hrdinau, horu Kutnau na poděkování spálil, a chwátal k Morawě nazpět. Žižka kwapně za ním; dostihl ho u Německého Brodu, porazil 15,000 mužů silnau uherskau jízdu, wzal a rozdrtil odporující město, wtrhnul do Morawy, odtud do Rakaus, a zanechaw zde část wojska swého pod Prokopem Holým, obrátil se do Čech nazpátek (1422). Neboť byl přišel do Prahy Sigmund Korybut, kníže litewské, jehož Husité proti Sigmundowi císaři wywolili za krále.

Chtíce jej korunowati, neměli zemské koruny, a domníwajíce se, že se chowá na Karlštejně, počali ho Pražané dobýwati. Od 28 Května až do 11 Listopadu 1422 trwalo obležení; 9032 welikých kaulí kamenných wystřileli Pražané do hradu ze swé Pražky, Rychlice a Hakownice; 13 sudů ohniwých, 822 sudů utrýchem a shnilotinau naplněných na studni, aby wodu pokazili. Aleš Wrabský, hradní Karlštejnský, předce se newzdal; wéwoda Witold, bratr Korybutůw, byl zastřelen, a obležení se skončilo. Z toho pošla nechuť ku Korybutowi mezi Pražany a rozbroj mezi Husity samými. Neboť dowěděw se Žižka, který zatím s Janem ze Šwamberka w Plzensku bojowal, že mnozí z Pražan Korybuta

*) Z počátku patnáctého století začali Čechowé užíwati wozů válečných, jež ostrowtipnost Žižkowa w strašliwé, nepřátelům nepřemožitedlné hrady proměnila. Proti nepříteli táhly válečné wozy tyto obyčejně we čtyrech řadech, z nichž wnější o polowic delší *wykřidlí* činily, jímž se celá hradba wozní mohla zawříti. Na předu táhli *harcownici* pěší, část lehké jízdy, *honci* a *ztracenci* podporowáni jsauce haufem *posilců*, jež objížděly *koněberky*. Mezi wykřidlím táhlo jezdectwo, za nímž wezeno těžké střeliwo, jako: *děla*, *haufnice*, *tarasnice*, *harcownice*, *srubnice*, *hakownice*, z nichž se kaule kamenné i železné již prachem ručničným střílely. Mezi řady wozními táhla *pěchota*, w níž hlawní síla wojska záležela, a uprostřed obau ulic wozních byla prostrannost pro špíži, ženy a nemocné. Před bojem byl hrad zawřen, wozy dohromady swázány, na každém čtyři *cepníci* a *sudličníci* k obraně postaweni a wšecky strany wnější opatřeny hrubau střelbau. Tak bojujíce w hradbě wozní postupowali s ní proti nepříteli, snažíce se šik jeho buď rozraziti neb okřídliti, což když se stalo, wen z hradby naň se řítili.

nechtěji uznati, hrozil jim w důtkliwém psaní, čímž Pražané uraženi od Táborů se odtrhli. Brzy wypuklo mezi oběma stranama zjewné nepřátelstwí (1423), a nešťastné Čechy trojnásobně byly rozedrány. Pluky Pražanů wyslané na Žižku byly jen hejna wyštwaných psů na lwa rozkaceného. Poraziw nejprwé Čeňka z Wartenberka u Hořic, ztekl twrz Kozojedy, zmocnil se Hradce Králowé, zahubil wojsko Pražanů pod Bořkem z Kunčtic, které jej z Hradce mělo wypuditi, a zbořiw městské hradby, odtáhl do Čáslawě. Zde porazil Pražany po třetí, wtrhnul kwapně do Morawy, wypudil odtud Albrechta wéwodu rakauského, zetě Sigmundowa, wpadl do Rakaus, a popleniw zemi až po Dunaj, wrátil se do Morawy, chtěje zde wládu swau upewniti. Marný byl odboj proti nepřemožitedlnému. Jan z Prahy, udatný biskup Olomucký, přepadl jej času nočního se dwěma wojsky; již počaly Táboři ustupowati; tu dal Žižka rychle zapáliti několik okolních wesnic, aby se bojiště oswítilo; šik Táborů znowu postawen, a wítězstwí bylo jejich. Zanechaw Prokopa Holého s oddělením Táborů w Morawě, obrátil se opět proti Pražanům na wýchodu Čech jemu wzdorujícím, wtrhnul zase do Hradecka, porazil Půtu Čerwenohorského u Skalice, a podrobiw wšecky odpůrce na sewerowýchodu, táhl krajem Litoměřickým, Žateckým, Rakownickým do Plzenska a Klatowska, kdež doplniw zase pluky své, obrátil se do Žatce a odtud opět k Morawě, chtěje se spojiti s Prokopem k wywedení dalších záměrů hrdinského ducha swého. Ale Pražané opět mu w tom překáželi; neboť sebrawše nowé wojsko pod správau Čeňka z Wartenberka, položili mu zálohy u Kostelce nad Labem, a celé wojsko jeho obklíčili. Když wšak pomocí pána toho místa, Viktorina z Poděbrad, Žižka času nočního předce wywázl, stíhajíce jej po tři dni, dopadli ho u Malešowa za Horau Kutnau. Žižka, nemoha jim ujíti, obrátil se, ač mnohem byl slabší, udeřil na ně se swau obyčejnau ohromnau prudkostí, a porazil wojsko jejich na hlawu. Tři tisíce Pražan s nejlepším wůdcem swým Petrem Turkowcem padlo na bojišti. Wítěz dobyl nyní Hory Kutné; newěrnau ze msty wypálil, a powolaw Prokopa z Morawy táhl proti Praze, chtěje nejprwé domácí nepřátely své skrotiti. Pražané, místo by byli rozlíceného lwa krotili, dráždili

jej nowým wojskem; ale Žižka jednau ranau zdrtil je u Kostelce Labského, a zůřiwým krokem chwátal ku Praze, chtěje protiwné město wywrátiti z kořene. U Libně zastawil se, w černé mysli záhubné prostředky přemítaje. Když pak mnozí wůdcowé, zwláště Prokop, dopustiti nechtěli, aby se hlawa královstwí zahubila, a též wojsko proti tomu reptalo: tu powstaw Hannibal český, u prostřed táboru na powýšeném místě, ke hrůzoplodným Táborům jal se takto mluwiti: „Proč reptáte proti mně, bratří milí? Proč proti mně ostříte zbroj? Jsem já snad nepřítel wáš? Mau pomocí, mau radau jste wydobyli tolikerých wítězstwí, nikdy jsem wás nikam newedl, kdebyste byli neobdrželi kořisti a sláwy. Wy jste možní a bohatí; já pak ubohý ztratil jsem oči swé, a we tmách blauditi musím, newěda kam mě wodíte. Což mám já z wálky kromě pauhého jména? Pro wás toliko bojuji; pro wás wítězstwí dobýwám. Aniž pro sebe, nébrž pro wás s Pražany wálčím, neb nežiznější oni toliko po krwi mé, krwi jednoho newidomce; ale wás se bojí, waši statečnau mysl chtějí ohromiti; buď wy neb oni musíte zahynauti, neboť kladauce osidla mně, také wás polapiti mínějí. Rozbrojů občanských wíce je se obáwati než nepřítele zewnitřního, pročež oni nejdříwe se udusiti musejí. Prahu wezmeme a odstraníme buřiče, dříwe než císař se toho dowí; neboť lepší jest s malým a sworným počtem postawiti se proti císaři, než s welkým ale rozporným. Než abyste mně žádné winy nedáwali, uraďte se sami wespolek, pakli pokoj míti chcete. Chceteli wálku, zde jsem; cokoli počnete, dám wám k tomu radu swau.“ Táboři, tauto řečí rozhorleni, již uzawřeli táhnauti na Prahu, již se strojili k útoku: tu přišel do táboru Žižkowa Jan Rokycana, mladý wýtečný řečník, wyslán od Pražanů k wyjednání pokoje. I pohnula dojímawá slowa jeho slepého hrdinu tak, že ode msty upustiw, s Pražany se smířil a wěčný přátelský spolek s nimi uzawřel proti Sigmundowi, načež wítězoslawně w Praze jest uwítán.

Wojskem Pražským sesílen táhl znowa do Morawy, chtěje Albrechta, rozmohšího se zase po odtažení Prokopowě, odtamtud wypuditi. Císař moci jeho často zakušené se hroze, wyslal k němu posly, podáwaje mu wládařstwí české, wéwodstwí nade wšemi wojsky s welikým ročním platem, jest-

liže přestaupí na jeho stranu a dopomůže mu na trůn český. Co na to Žižka odpověděl, neví se; nebo při rokování ještě, dobývaje města Přibislawě w Čáslawsku, zemřel na morowau ránu (12 Října 1424). Tak dokonal pověstný tento rek český, hodný nesmrtedlné sláwy, kdyby byl jen pro dobré wlasti bojowal.

Po smrti welikého wůdce rozdělila se moc Husitská na čtwero: Tábory, Sirotky, Orebské a Pražany. Wůdcem Táborů byl Prokop Holý, bywalý mnich, pro wítězné činy také Welikým nazwaný, důstojný to nástupce Jana z Trocnowa. Sirotky, po smrti otce Žižky tak se nazýwající, wedl Prokop menší čili Prokůpek, Orebské z počátku Hynek Krušina, pak Bedřich, a Pražané stáli nejprwé pod správau Sigmunda Korybuta, knížete swého. Rozwolněním swazku rostla swéwolnost a šílenost; Husité již nebojowali toliko pro obranu sebe a kalicha, nébrž ze msty krwawé a pro kořist, bauříce w šíleném zanícení po wšech okolních zemích, nazýwajíce je zeměmi Ammonitů, Moabitů, Filistinských. Ale ani zaslíbené země swé w přepiaté horliwosti bludařské nešetřili, než swářiče se neustále pro články wíry a obřady, bohoslowné zásady swé proti sobě mečem zastáwali. Tím se stáwalo, že čtwera wojska tato w ustawičném téměř boji wespolek trwala, a zwláště horliwí Táboři a Sirotci s mírnějšími u wíře Pražany nechtíce se shodnauti, urputně bojowali, čímž země česká hroznau zkázu trpěla. Jen společné nebezpečenstwí plodíwalo swornost; když hrozili nepřátelé cizí, tu byly hádky a rozbroje odloženy, tu se wšecka wojska česká sjednotila, a zdrtiwše nepřátely obrátila se opět k oddílným předsewzetím.

Třikrát ještě po Žižkowi dály se welike wpády nepřátelské do Čech; wšecku sílu swau wynaložil císař Sigmund, wšecku moc duchowní papež, aby Husity potlačil, celá téměř Ewropa zdwihla se w křižáckých taženích proti Čechům; a wše nazmar, i zůstali nepřemoženi.

Léta 1426 držel Sigmund sněm w Normberce, na němž uzawřeno nowé tažení proti Čechům, když císař pro wálky s Turky a neswornost w Němcích panující již dáwno nic znamenitého proti Husitům nemohl byl předsewzíti. Čechowé dowědewše se toho, sjednotili se, a uzawřeli nejprwé wy-

puditi Sasy z českých měst, jež tito ještě od Sigmunda drželi w zástawě. Teplice, Bilina, Lipá rychle od nich wzaty; městu wšak Austí, osazenému od Míšňanů, jehož dobýwal Jakub Bílinský, přitáhlo ku pomoci wojsko německé, silné sedmdesáti tisíců mužů. Rychle powolal Bílinský Husity; Sigmund Korybut, Boček z Kunštatu, Smiřický a jiní páni, Pražané, Táboři a Sirotci přitáhli k Austí, tak že se celé wojsko české wztahowalo na pět a dwacet tisíc bojowníků. Wojsko německé přitáhlo s tří stran; a když se práwě w neděli ráno (16 Června 1426) hnulo k Austí, poslali Čechowé Němcům list přiwětiwý, žádajíce, aby šetřili žiwotů jejich, jestli jim bůh dá wítězstwí, oni že taktéž chtějí učiniti. Němci ale, hrdí na swau přewahu, odpowěděli, že žádného nebudau žiwiti, a udeřili wzpurně na Husity, kteří se času nedělního nechtěli potýkati. Nuceni k obraně, hotowili se k boji po wykonané skraušené pobožnosti. Strhla se bitwa weliká; bojowáno od poledne až do noci; již Němci weliké wozní hradiště české dwojitými řetězy sepiaté sem tam prorazili, již jásali wítězstwím: tu roztrhnau husté řady jejich střelné rány haufnic a tarasnic z wozů; na to se rozewře wozohrad; Čechowé jako rozlícení lwowé řítí se na nepřátelské pluky; napořád je porážejí hromobitné cepy, tříškají náramné mlaty a palcáty, trhají s koní nowě wynalezené háky; patnácte tisíc Němců leží zbito na bojišti, ostatní rozplašeno a na útěku porubáno; neb nyní Husité žádného nežiwili.

Toto weliké wítězstwí Husitů u Austí rozsilo hrůzu po wší německé říši. Města se hradila, sama wpádu jejich se obáwajíce, a wálečné tažení proti Čechům ustanowené strachem zničeno. Teprw léta 1427, když Husité opět stáli proti sobě, uzawřeno proti nim nowé tažení. Na sněmu Frankobrodském sjednotila se na ně knížata říšská, a papež Martin V wyslal kardinala Jindřicha z Beaufortu, biskupa z Winchestru, do Němec, aby hlásal kříž proti Husitům. Se tří stran přiwalili se Němci do Čech; wolenec saský od Chomútowa, Brandenburský s Franky, Durynky a Bawory od Chebu, Trierský se Šwaby a Bawory od Domažlic. Nepřátelské wojsko počítalo osmdesát tisíc jízdných a ještě wíce pěchoty. Sraziwše se dohromady oblehli město Stříbro,

a dobývali jeho střelbau z děl, tenkráte právě nastalých. Sem Čechowé na ně, po wypuzení Korybuta se sjednotiwše. S třemi sty wozy táhli Táboři, s dwěma sty Sirotci skrze Prahu, a položili se na Bílé hoře. Zde k nim přirazil Prokop Weliký s dwěma sty wozy válečnými a desíti tisíci jezdci. Wšecko táhlo w nejhlubším tichu, w největším pořádku; mnoho pánů českých, Husitů i katolíků, k národnímu wojsku se přidalo. Patnáct tisíc jezdců, šestnáct tisíc pěších čítalo celé spojené wojsko; Prokop Weliký hlawní wůdce jeho. Sotwa Němci wojsko české zočili, přepadl je strach takowý, že upustiwše od dobývání, kwapem se dali na útěk. Čechům bylo nyní jen poráženi prchající, a tak sprowázejíce je přes hranice, na deset tisíc mužů pobili. Část se jich byla ohradila w Tachowě, kterauž Prokop, wzaw město útokem, zahladil, a nechaw zde posádku, postawil se proti Plzni, wždy ještě wěrné císaři.

Wpád nepřátelský byl tedy od země české opět slawně odražen; Ewropa užasla nad silau Čechů, mnozí radili k cestě mírné; ale papež byl proti tomu a Sigmund ani o krok Čechům nechtěl ustaupiti. Rádi by se byli tito uchopili míru, litujíce wlasti swé; sám Prokop rokowal s císařem o pokoj, a wšickni Čechowé, wyjmauc fanatické Sirotky, w tom se sjednotili, že Sigmunda přijmauti chtějí za krále, když jim powolí swobodu w nábožných obřadech. Když wšak císař k této žádosti jejich sám přiwoliti nemoha k budaucímu církewnímu sněmu je odkazowal, trwali Husité we zbroji, a uzawřeli za wpády nepřátelské se mstíti w zemích okolních.

Prwní msta upadla na Míšeň, pak Sasy, Brandenburk, Lužici; celé krajiny šmahem popleněny, města wybita, wypálena, wydrancowána, kořist hojná wezena do Čech. Hroznější ještě bylo druhé mstné wojsko, silné padesát tisíc mužů pěších, dwacet tisíc jezdců a třemi tisíci válečných wozů opatřené. Opět wedl weliké wojsko toto Prokop Weliký, pod ním Wilém Kostka z Postupic a Zmrzlík ze Swojšína. Osm dní rokowáno o to, kam nejprwé wpadnauti; konečně opět protiwná Míseň zwolena. Dílem před Pernem, dílem u Drážďan se rozložila wojska husitská, krajiny okolní přehrozně plenice; Koldice, Debling, Kolberg a jiná města

wypálena, vydrancowána a obywatelé zmordowáni; Altenburk, Werda, Reichenbach, Auerbach, Olešnice dobyta a zbořena, pewnost Plawno ztečena, wypálena, wyhlazena; Hof, Kulmbach, Bareyt, Holfeld, Wunsidly, Bernek wybity a wypáleny; Bamberk, Normberk, Amberk podobného osudu se bojíce, wyplatili se čtyřiceti tisíci zlatými; celé Německo se třáslo, neboť nikdo nemohl Čechům odolati. Wydobywše přes sto měst, pewností a hradů, nawrátili se Husité přes Cheb, jehož předměstí ještě wypálili a holdu sedmnácte set zlatých wybrali, s kořistí nesmírnau nazpět, kterau na třech tisících wozích těžkých přiwezli do Čech. Takowé štěstí lákalo jiné Husitské pluky; Morawa, Slezsko, Rakausy, Uhry podobně přepadeny a drancowány.

Ještě jednau se zasadili o potlačení Husitů papež i císař ze wší swé moci. Na sněmu Normberském swolána říše do boje, a kardinal Julian Cesarini wyslán s nowau bullau křížowau od Martina V do Němec hlásat tažení proti Čechům. W Srpnu léta 1431 wtrhli tedy opět křižáci do Čech, wojsko dewadesát tisíc pěších a čtyřicet tisíc jezdců silné, s dewíti tisíci wozy a mnohými děly. Fridrich wolenec Brandenburský byl nejwyšším wůdcem jeho, s nímž kardinal Julian, wolencowé Kolinský a saský, biskupowé Bamberský, Würzburský, Eichstaedtský, wéwodowé baworští a jiná knížata říšská táhli osobně. Opět Husité k obraně wlasti se sjednotili. Na boží tělo oznámeno lidu weřejně na náměstí Pražském, že císař stojí na úplném podrobení, že nowá wojska německá táhnau ke hranicím, a wšecko powoláno ke zbrani. U Plzně se shromáždili wšelicí plukowé Husitští pod Prokopem Welikým; neboť mělo hrdé město násilně býti pokořeno. Statně wšak je bránil Krušina ze Šwamberka; obležení se prodlužowalo; zatím byli křižáci přes Šumawu wtrhli do Čech, a rozestřewše se po Plzensku, Prachensku a Loketsku, plenili kacířskau zemi s ohniwau horliwostí. Kardinal Julian wýše do krajiny Teplské wtrhnuw, mnoho měst i wesnic wypálil, při čemž obywatelé bez rozdílu stáří a pohlawí usmrcowáni. *) Jedno oddělení dobýwalo Do-

*) Wiz Aeneáše Sylvia hist. cap. 48 kdežto prawí: Cardinalis numerosum exercitum ductans multas haereticorum villas incendit oppi-

mažlic; tam chvátal Prokop ku pomoci. Sotwa wšak Němci wojsko české uzřeli, dali se na útěk, a jen na přísnau domluwu kardinala odwážili se, stanauti na Risenberce u Domažlic za pewnými hradbami. Widauce wšak, ani Husité hrozní zûřiwě na ně tekau, trnuli strachem, odházeli zbraň, praporce a wše, co mohlo běh obtěžowati, a zanechawše válečných strojů, dali se u welikém zmatku na hanebný útěk (14 Srpna 1431). Hrozná byla porážka utíkajících; dwanáct tisíc jich zbito stíhajícími je přes hranice Čechy; tři tisíce těžkých wozů, wšecka děla s welikau kořistí padla wítězům do rukau. I kardinal Julian ztratil wšechen swůj nábytek; kardinalský klobauk a bulla křížowá, kterau tu nalezli, byly Husitům ku posměchu. Zatím byl také Albrecht wéwoda rakauský na rozkaz císařův wtrhnul do Čech, a stál právě u Přibislawě, když se mu zpráwa o porážce Němcû donesla. Bez prodlení táhl do Morawy nazpátek, wyléwaje mstu po nešťastné této zemi ohněm i mečem, až stawy morawské donutil ke slibu, že se we wšem podrobiti chtějí sněmu Basilejskému.

Čechowé ochrániwše wítězoslawně wlast swau od cizí poroby, chystali se ku pomstě. Po wšech zemích okolních burácela opět hrůzonosná wojska Husitská. Prokop Menší wpadl do Morawy, wypudil z ní Albrechta, a stíhal jej do Rakaus; Prokop Weliký wypudiw Sasy až k Žatci pronikší, wtrhnul do Slezska Horního, dobyl a spálil Opawu, a spojiw se s Prokopem Menším w Morawě, táhl do Uher na Sigmunda, až za řeku Wáh, zemi pleně ukrutně. Popleniwše Uhry a Rakausy, obrátili se Prokopowé do Lužic a Brandenburka, aby se wolenci odměnili za náčelnictwí křižácké. Táhnauce podlé Odry, wybíjeli wšecka místa až ku Kostřínu, a nabrawše kořistí, nawrátili se do Čech. Opět Prokůpek k jihu, Prokop do Sas pomstu nesli. Zde wéwoda baworský, s wolencem saským proti Husitům spojen jsa, hrozil wpádem do Čech; pročež ruče proti nim Prokop, a poraziw je u Tauchy, dewíti tisíci dukáty pokoj na dwě léta si dal odkaupiti. Prokůpek zatím bouřil zase w Uhřích, a

---

daque diripuit, in quibus non tantum avaritia sed crudelitas etiam militum grassata est, qui mares cum feminis obvios senes pueros-que passim necavere.

www.libpod.cz

poplenil je až po Dunaj, wrátil se s bohatau kořistí skrze Morawu do Čech.

Když na ten spůsob Husité wšecky okolní země wybili a poplenili, když po celé říši spůsobili strach, po celé Ewropě podiwení, jsauce w poli nepřemožitedlní; tu teprw uznali knížata, že přísností a násilím s Čechy ničehož newyřídí, že tedy hluboko rozwláčené duše snáze lze bude smířiti mírnosti a dobrotau. Dán byl tento úkol sněmu Basilejskému, a hle! jak snadno Čechowé po dobrém smířeni! Čeho ani meč ani oheň, ani nejčetnější swého času woje dowésti nemohly, zdařilo se mírnosti a nepatrné ústupnosti se strany prawowěřící, takže tato sama nad tím se podiwila, že tak lewná cena jest pokoje tak dlauho a tak draho hledaného.

Bywše Čechowé po dwakrát ke sněmu zwáni, a přeswědčiwše se wyslanstwím, že jich otcowé církewní nechtějí wíce odsuzowati, nébrž oprawdu je smířiti, wypsali shromáždění obecné do Prahy, rokujíce o to, zdaliby se s církwí mělo jednati čili nic. Táboři a Sirotci se zpěčowali, připomínajíce sněm Kostnický; ale Menhart z Hradce, hlawa katolíků a celé šlechty, proniknul swau wážností a wýmluwností, tak že stawowé uzawřeli, poselstwí wyprawiti do Basiley. Nejučenější a nejwýmluwnější mužowé stawu duchowního i swětského byli wybráni k tomuto wyslanstwí, a sice z duchowních Jan Rokycana, Mikuláš Pelhřimowský, biskup Táborů, Petr Payne, Angličan, kněz jejich, a Oldřich, kněz Sirotčí; ze stawu swětského Prokop Weliký, Wilém Kostka z Postupic, Matiáš z Chlumčan a Beneš Mokrowaus. Obdržewše od sněmu průwodní listy, wydali se na cestu, stráženi jsauce třemi sty wýbornými rytíři, a na den tří králů léta 1433 dosáhli Basiley. Na tisíce lidu wyšlo jim wstříc, aby widěli hrdinské Čechy, před nimiž celá Ewropa se třásla; zwláště pak zírali na Prokopa Welikého, s podiwením naň ukazujíce: Hle, to jest on! to jest muž, jenž na sta wítězstwí dobyl, na sta pewností ztekl, wojska německá tolikráte zporážel, to jest ten neohrožený, neunawený, nepřemožitedlný wojwoda udatných Táborů.

Wlídně od sněmu bywše přijati, předložili Čechowé swé čtyry artikule Pražské, žádajíce o jich potwrzení, ostatně

že se s církwí we wšem srownáwají. I podiwili se tomu otcowé, ježto se byli domníwali, že Čechowé daleko od katolické wíry zblaudili, a ustanowiwše hajitele jednotliwých článků, zastáwati je jim wolnost dali. Rokowáno padesát dní s welikau horliwostí, při čemž i Prokop řečnil co bohoslowec, takže se otcowé církewní podiwili české učenosti, wýmluwnosti a neustupnosti. Čechowé, nemohauce se dočkati konce, rozmrzeli se nad zdlauhawým wyjednáwáním, a opustiwše sněm, odebrali se domů. Otcowé wšak jsauce žádostiwi konečného míru, wyprawili do Čech poselstwí, sestáwající z desíti slawných bohoslowců a wyslanců mnohých králů i knížat, aby dále rokowali. Kteřížto přišedše do Prahy slawně uwítáni, a smluwiwše se s českými bohoslowci, čtyry artikule Pražské pod jistými záwírkami *) we jménu sněmu Basilejského Čechům powolili. Při odchodu připojeni k nim tři bohoslowci čeští, Prokop z Plzně, Martin Lupáč a Lauda z Písku s plnomocenstwím, aby wěc přiwedli ku konci.

Léta 1434 byly konečně čtyry artikule Pražské Čechům od sněmu Basilejského weřejně powoleny, Čechowé propuštěni z klatby, w lůno katolické církwe zase přijati a wyhlášeni za prawé syny církwe. Smlauwa tato, jménem kompaktat wyhlášená, we schůzce stawů českých čtena, přijata, podepsána a papežem Eugeniem IV potwrzena.

Ale bratří Táboři nebyli se smlauwau tauto spokojeni, pro záwírky, kterými se artikule Pražské obmezowaly, a Sirotci o papeži dokonce ničehož nechtíce slyšeti, baurili po Čechách a okolních zemích dále. Konečně se spojili s Tábory u Plzně, kteréhož, katolickému náboženstwí stále wěrného města Prokop Weliký již po třetí dobýwal. Na 36,000 Husitů leželo u Plzně, chtíce po marných autokách na pewné hradby odporné město hladem wymořiti; ale Plzeňští se bránili hrdinsky, a nemohauce déle činiti wýpadů, zapřisáhli se wespolek, že se raději w sutinách města swého

*) Záwírky tyto byly: aby wečeře páně pod obojí spůsobau podáwati směla se toliko těm, ježto by toho wýslownè žádali, s tím doložením, že i pod jednau spusobau celý Kristus jest obsažen.

chti pohrbiti, než Husitům se wzdáti. *) Deset měsíců již trwalo obležení; tu se Prokop dowěděl, že páni čeští kompaktaty přijawše, sami proti Táborům válečně powstali. Widauce totiž, že wlast krwáceti nepřestane, pokud šílenců Táborských bude stáwati, sjednotili se stawowé starokatoličtí se stranau pod obojí s kompaktaty spokojenau na záhubu Táborů a bratří jejich. I zahořel Prokop welikým hněwem nad tauto zpráwau, a zapáliw tábor, odtrhnul od Plzně proti swým odporníkům. Wšecka králowská města krom Prahy, Plzně a Mělníka stála při straně jeho, a jádro Táborů pod wítěznými wůdci slibowalo jisté wítězstwí. Ale i šlechta česká a Pražané wywinuli celau mocnost swau. Zřídiwše wládu zemskau pod správau Alše Šwihowského ze Wřešťowa, jemuž moc králowská propůjčena, a čtyři páni: Menhart z Hradce, Hynek Ptáček z Pirkšteina, Aleš ze Šternberka a Hanuš z Kolowrat přidáni, sbírali wojsko na statcích swých a postawili je pod náčelnictwím Menharta z Hradce do pole. Jako dwě černé bauře walila se wojska česká naproti sobě, aby rozhodla sama wespolek, čeho Ewropa na nich wynutiti nemohla. Pod Prokopem Welikým wéwodili Prokop Menší, Ondřej Keřský, Jan Čapek, Pardus z Horké, Roháč z Dubé a Zajimač z Jewišowic; pod Menhartem Ptáček z Lipé, Aleš ze Šternberka, Čeněk z Weselé a z Wartenberka, Harant z Kunštatu a Poděbrad, Oldřich z Rosenberka, Diwiš Bořek, Slawibor Černín, Wilém Kostka a jiní páni. U Lipan mezi Kauřímem a Českým Brodem strhnul se rozsudný boj (30 Května 1434). Wěda Menhart, že jsau Táboři we wozním hradu swém nepřemožitedlní, wylákal je přetwářeným útěkem, tiskl je, a rychle se obrátiw nazpět, wtrhnul s cauwajícími zároweň do jejich hradeb. Tu nastala seč strašliwá; neboť bojowáno se stejnau udatností, stejným uměním, stejnau silau, když Čech zápasil s Čechem. Ale Táboři nemohli se wíce spořádati;

*) Posádkau Plzně bylo jen 600 měšťanů, mezi nimiž ze šlechty tři bratří Šwihowští, Hádek z Gutenšteina, Hrdoň z Dubňan, Lwík z Rowné nejwýtečnější; z měšťanstwa pak Wácslaw Pytlík, Johánek, Fegalík, Martin Koranda, Waněk Nárožník. — Přibík z Klenowého dwakráte se protlaukl skrze nepřátely, a špíži dodal do Plzně.

Čapek a Keřský, wůdcowé jezdectwa jejich, před časem prchli; porážka jim tedy byla newyhnutedlná. Wida Prokop, že wšecko ztraceno, wrhnul se w hromadě prwních hrdin swých do prostředu nepřátel, poráželje haufy jejich swým smrtonosným mečem w zůřiwém plápolu zaufalosti tak dlauho, až umdlen od zabíjení, sám jest usmrcen. S ním padli Prokop Menší a wýbor wůdců Táborských, načež přišla porážka wšeobecná, tak že jen některé rumy wojska Táborského wynikly, které wšak, jakkoli slabé a nesjednoceny, zwlášť urputností Roháčowau drženy, teprw we dwau létech docela byly přemoženy. — A tak se skončila wálka Husitská (1436), která po osmnácte let po střední Ewropě baurila, a hrdinstwí Čechůw na wěčné časy oswědčila, ale we fanatismu rozpautaném nejen wlast naši strašliwě pohubila, než we wšech zemích okolních zanechala záhubné stopy swé zůřiwosti. Hroznými se stali Čechowé we wálce této wšem národům; prwní byli w poli, nejwýtečnější zmužilostí a umením wojenským; marné bylo wšecko namáhání proti nim, marné nápady a tažení křížowá; tisíce utikali, když spatřili jen z daleka hrůzonosné pluky jejich; Čechowé jen od Čechů mohli býti přemoženi.

Drahá bywá owšem sláwa hrdinská národu každému, zisku wšak málo kdy který ní nabywá, ano nejslawnější wítěz po skončeném boji nejwíce ran míwá léčiti. Tak se dálo i našim otcům po wálce Husitské; zwítězili sice slawně, dobyli si kalicha krwe drahau swau krwí; za to wšak měli wlast zdrcenu, porauchánu, pobořenu, bohatstwí a lesku bywalého zbawenu. Neželime my ani tak nádherných chrámů a klášterů wálkau tauto zbořených, zámků a twrzí wypálených, poplenených měst a krajin; to wše nahradil čas a bedliwost česká: toho wšak nade wšecko jest litowati, že se rozbroj w srdce Čechů zakořenil, rozbroj to w nabožentwí, který za oněch časů celého člowěka jimaje, nestanul w občanských baurích, až celau wlast zbawil samostatnosti. Neb jakkoli byla kompaktata sněmem wšeobecne cirkwe i naměstkem Kristowým potwrzena, jakkoli nepatrný mezi katoliky a kališniky byl rozdil: předce neduwěra mezi stawy katolickými a pod obojí splodila dwě strany w narodu českem sobě protiwné, které ukrywajice

sobětliwost a wášniwost pod přístěrau náboženstwí, neustále proti sobě stály, a wlast konečně uwrhly w záhubu. Rozbroj tento jest nyní hlawním předmětem českého dějepisu, wšecky znamenitější události, jestli na něm bezpostředně nespočíwají, alespoň postředně z něho wynikají. Po celých dwě stě let nešťastný zápas tento trwal, brzo wolněji brzo prudčeji se objewowaw, až na počátku sedmnáctého století s neobyčejnau prudkostí wypuknuw, rozžehl plamen třicetileté wálky, jenž po celém prostředu Ewropy strašliwě buráceje na wlast naši uwalil nenabytau pohromu.

6. Císař Sigmund.

Když konečně Čechowé strašliwé zanícení drahé wlasti hrdinskau krwí swau udusili; hlásil se Sigmund, hlawní příčina ohně, ke trůnu českému. Nemoha w říši ničehož wyříditi, byl se zatím pro dosažení většího důstojenstwí a wážnosti wlaudil do Italie, a po dlauhém čekání w Milanu a Sieně od Eugenia IV korunu císařskau wyprosil (1433). Nawrátiw se do říše, wyslal po porážce Táborů poselstwí do Čech, zwěstující jeho radost nad welikým wítězstwím stawů králowstwí a připomínající na dědičné práwo syna Karlowa. Tu stawowé rokowali, zdaliby Sigmunda přijmauti měli za krále, a ustanowili jeho uznati, kdyžby se uwolil čtyry artikule Pražské potwrditi, kazatele pod obojí trpěti při swém dwoře, Rokycanowi arcibiskupstwí Pražské uděliti, žádného nenutiti k stawění klášterů, universitu Pražskau opět zwelebiti, správu zemskau neswěřowati žádnému cizozemci, a powoliti wšeobecné odpuštění. I zawázal se Sigmund ke wšemu; ano slíbil, že wšecko, zwláště artikule Pražské nejen zachowáwati, nébrž celau mocí swau proti každému odpůrci chce hájiti; načež ode wšech stawů českých a morawských uznán za krále a w Praze slawně wítán jest (dne 25 Srpna 1436).

Sotwa že se na trůnu upewnil, počal stranau podobojí pohrdati, powažowal Čechy za bludaře, chrámy jejich za zprzněné, a dal chrám sw. Jakuba pro sebe zwláště wyswětiti. Rokycana, farář w Týně, duchowní hlawa utraquistů, bauřil zase proti císaři, káraje ho ze zrušení slibu, pročež musil prchnauti, a jiní horliwí kazatelowé utraquistů byli

wypuzeni. Nespokojenosti, z takového jednání Sigmundowa mezi stawy podobojí powstalé užila wládychtiwá manželka jeho Barbora, lákajíc je snášeliwostí a wlidností ke své straně, aby opowrhnauce Albrechtem rakauským, zetěm jejim, po blízké smrti starého Sigmunda ji samu wywolili za královnu, i aby se s Wladislawem polským zasnaubila, a podržíc mocnau stranau swau také korunu uherskau, všecky tři koruny mohla sjednotiti. Tak byla poslední léta Sigmundowa zakalena rozporem domácím, w němž klesla poslední síla jeho. Dowěděw se totiž o zradě své manželky, pojal ji s sebau na cestu, jako k Alžbětě, dceři své, a přijew do Znojma, kázal královnu uwrci do wazby. Tím wšak choroba jeho snad ještě wíce se rozmohla, a w brzce nato dokonal žiwot. Zemřel we Znojmě dne 9 Prosince léta 1437 w sedmdesátém roce wěku swého, ani dwě léta z koruny české se neradowaw, pro niž tolik krwe byl obětowal, aby slabostí a neprozřetelností ztracenau zase dosáhl. Se Sigmundem rod Lucemburský, rytířským Janem a otcowským Karlem o wlast naši wysoce zaslaužilý, wymřel. Wácslawa na počátku welmi přičinliwého falešnost Sigmundowa a odpor stawů učinily nedůwěrným, nedbalým a prchlým, a Sigmund sám, ač pán bedliwý, rozumný a učený, byl hlawní příčinau české zkázy. On popauzel stawy české proti Wácslawu, králi jejich, a nemoha swatého slowa královského zachowati, wzbudil oškliwost, a fanatickým násilím zaufanliwý, záhubný odpor. Jako císař německý došel Sigmund málo znamenitosti. Starosti církewní, držení sněmů Kostnického a Basilejského, wykořenění kacířstwí, utlačení Husitů celého jej zajímaly. Málo wšak se mu zdařilo; w poli wždy byl nešťastný a doma lehká byla wáha jeho. Rádby byl, prawí Ebrhard Windek, w říši hájil pokoj a sprawedlnost; ale nedosáhl žádné pomoci od knížat. Když o to stál, aby jeden druhého nepálil a nelaupil, knížatům to se nelíbilo; neb myslili, žeby tím oslábla moc jejich. Když rozepsal říšský sněm, stalo se přečasto, že téměř žádný z knížat se nedostawil, ano císař sám, jsa zhusta zaneprázdněn w Uhřích, nemohl osobné přijíti. Pročež wzdělanost a blaženost říše za panowání jeho málo pokroku učinila, a málo co znamenitého stalo se. Maje ustawičný nedostatek peněz, prodal

www.libtool.com.cn

Sigmund na ujmu koruny české Brandenburk za 400,000 hřiwen Fridrichowi purkrabí Normberskému, a když za jeho času rod Sasowittenberský, wolenecký rod domu Askanského, wymřel, prodal wolenectwí saské za 100,000 hřiwen Fridrichowi Bojownému mišenskému markrabí, praotci nynějšího králowského domu saského. Ještě poznamenáno budiž, že po wymření rodu nízobaworského z domu Wittelsbachů wéwodau Janem (1425) dědictwí nízobaworské w léno podal Albrechtowi V, wéwodowi rakauskému; a že za panowání jeho Cikáni z Indie přitáhli do Ewropy.

7. Albrecht.

Císař Sigmund zůstawil jedinau dceru Alžbětu, prowdanau témuž Albrechtowi V, wéwodowi rakauskému. Jí tedy náležely právem dědičným koruny uherská a česká; jestli wšak je wěnem přinésti mohla swému manželu, o tom aspoň w Čechách stawowé podobojí pochybowali, a w Uhřích jen pod tau wýminkau Albrecht wywolen za krále, jestli wlády říše německé na se newezme. Odporowali tedy kališníci čeští poslední wůli Sigmundowě, jížto ustanowil zetě swého za dědice české koruny, a podali korunu českau Kazimíru, bratru Wladislawa, krále polského. Strana wšak Římská w Čechách držela se pewně Albrechta; neboť byl horliwý katolik a pán welemocný. Jeho wéwodstwí bylo nejznamenitější w říši, koruna uherská již hlawu jeho ozdobowala, a nyní jej knížata říšská wywolila také za krále Římského (18 Března 1438). Zdráhal se sice welebnost tuto přijmauti pro slib Uhrům daný; předce wšak se dal pohnauti. Nowí tedy rozbrojowé w Čechách mezi stranau Římskau a kališnickau. Albrecht, korunowán byw ode swých (dne 29 Čerwna 1438) na hradě Pražském, táhl s pomocí uherskau, rakauskau a říšskau proti odpůrcům; kteří se byli upewnili w Táboře wedením Jindřicha Ptáčka. Nebyliby mohli kališníci přewaze moci králowské na dlauho odolati, kdyby jim byl nepřispěl Wladislaw polský wpádem válečným do Slezska, zastáwaje se o Kazimíra bratra swého. Tím byla síla králowská rozdělena, až we Wratislawi zjednáno příměří prostředkowáním papeže a sněmu Bazilejského, jenž se obáwal wypuknutí nowé wálky Husitské. Na to se

www.libtool.com.cn

odebral Albrecht do Uher, aby tam postawi
Turkům wpadším do Srbska, a onemocněw
úplawici, zemřel na cestě do Wídně (dne 28

Albrecht byl dle swědectwí sauwěkýc
mocnář chwalitebný; zmužilost, sprawedliwost
horliwost byly wýtečné ctnosti jeho. Maudr
dobře hledati a wážiti, Kašpar Šlik, oswícený
pán w Loketsku a Chebsku, znamenitě přispív
pořádku w rozedrané říši německé, ustanow
Normberském, aby se celá říše pro zachování
rozdělila na šest krajů, a w každém aby b
čelník krajský s dostatečnau mocí ku potlače
tržek. Ale pořádek se nikdy knížatům a šle
nelíbil, pročež meškali s usjednocením tak d
brecht umřel, a oni zase zůstáwati mohli w

8. Ladislaw.

Alžběta byla, když Albrecht umřel, těhc
čtyry měsíce po smrti otce swého narodil
(22 Unora 1440). Rychlými posly zwěstován
ským radostná zpráwa, že se jim narodil
Karla IV. Čechowé wšak nedali nemluwňat
wládnauti: že wlast potřebuje silných paží, ře
Jindřich Ptáček; trůn že žádá wládaře a
mužné a maudré; ani ženská ruka že neuv
českým, aniž pěstaunům dítěte že se swěřiti m
nebezpečenstwí státu, rozwláčeného odporn
pročež aby byl wywolen král nowý a nečekáno
a schopnosti Ladislawa.

Koruna česká byla nejprwé podáwána Al
wodowi baworskému, kterýž dlauho při dwoře
se zdržowaw, česky uměl: a když jí nepřij
wéwodowi štyrskému strýci Ladislawowu, jen
towi wywolen byl za Římského císaře. Když
rich nechtěl wládařstwí české přijmauti, přej
sami, a Jindřich Ptáček z Lipé a Menhart z
dřichem z Rosenberka ustanoweni za králow
Ale Ptaček přijimal pod oboji. Oldřich pak
jednau, z čehož neswornost a půtky jak nabož

Jedna strana bouřila proti druhé, a laupežnickými nápady mnohých násilníků, jako Koldy, Beneše z Mokrowaus, Keřského a j. hubena země. Ke správě rozníceného potud národu bylo potřeba ruky silnější; jen sjednocenost mohla weškerau wlastí vládnauti; jen swornost zhojiti mnohonásobné rány, jimiž potud krwácela; toliko wěrnému, maudrému a statečnému wlastenci mohl se weliký úkol tento zdařiti, a wlastenec takowý byl Jiří z Poděbrad. Již od starodáwna byli pánowé z Poděbrad wýteční zmužilostí, rozšafností a wlastenskau horliwostí; na wrchol sláwy wlastenské toliko Jiří wystaupil. Wyznamenán duchem hrdinským w poli, slynul též w obecné správě swěřeného sobě kraje Králowéhradeckého, čímž získal obecnau náklonnost a wážnost, tak že jej po smrti Jindřicha Ptáčka (1444) wšickni ostatní heitmané krajští na sněmu Kutnohorském wywolili za wládaře wšech krajů. Odporowal sice Menhart se stranau přísně katolickau, sám si chtěje wládu osobiti; ale Jiří wtrhnul nenadále do Prahy, z většího dílu s ním srozuměné, Menharta jal, uwedl Rokycanu zase do Týna, a stranu odpornau rozplašiw, uchopil se zemské wlády. A wedl ji netoliko rukau mocnau a pewnau, nébrž duchem tak maudrým, mírným a sprawedliwým, že i nejurputnějších protiwníků wážnost získal, a brzo ze wšeobecné náklonnosti od katolíků jako kališníků na sněmu Pražském 1450 we wládě potwrzen. Nebažil wšak wlastenec po stolici králowské a zewnitřním lesku koruny; ano prwní jeho péče byla, aby wydán byl národu mladý král dědičný Ladislaw, jehož císař Fridrich III při dwoře swém wíce w zájmu chowal nežli w poručenství.

Již mnohokráte žádali jej od císaře Čechowé, Uhři i Rakušané, hodlajíce nalézti w pacholeti králowském prostřed zmizelé jednoty wlastí swých; wždy ale se císař zpěčowal jej wydati, prwé než by dědice dwau nejmocnějších králowstwí wychowal dle wůle swé. I nyní uchlácholil s pohrůžkami spojenau žádost Čechů lahodnau řečí Aeneas Sylvius, biskup Sienský a pěstaun Ladislawůw, co wyslanec císařský na sněmu Benešowském; ale urputnější Uhrowé a Rakušané wynutili jej na císaři mečem. U weliké sláwě uwítán konečně dwanáctiletý Ladislaw w Praze, a korunowán

za českého krále (1453 dne 28 Října), prwé přísahau se zawázaw, že chce swobody králowstwí potwrditi, kompaktaty chrániti, Rokycanu potwrditi na arcibiskupstwí Pražské, w Praze sídleti, a při potřebném se wzdálení správu zemskau jen Čechům swěřowati. Správa státu zanechána umělé ruce Poděbradowě, ažby král, seznaje potřeby národu, dospělejší rukau sám mohl wládnauti žezlem. Již ale w autlé srdce jinocha královského zaseto bylo záští proti kacířům českým, již pojata celá mysl předsudky auzkostného císařského dwora; kališníků nenáwiděl z celého srdce, aniž mu bylo lze u weřejnosti tuto nenáwist tajiti.

Z toho bylo sice plesání horliwých katolíků, že se utlačowaná strana jejich jím pozdwihne, ale zármutek maudrých wlastenců, že naděje swornosti opět jest zničena, konečně odpornost kališníků přepiatých, zwláště Rokycany s kališnickým duchowenstwem, s nímž mladý král zcela opowržliwě nakládal. Newyswítalo tedy ze wlády Ladislawowy mnoho naděje k blaženosti wlasti; neb se Čechům méně zdál býti nakloněn, stoje pod rakauským poručenstwím hraběte Celského, a wíce bawen jsa záležitostmi uherskými. Práwě toho léta, když Ladislaw dosedl na trůn český, dobyl hrůzonosný Mahomed Carhradu, a ohromná wojska turecká walila se ke hranicím uherským. Hrdinský Jan Hunyad stál w Bělehradu co pewná skála proti příwalu, a Čechowé pod statečným Jiskrau w Uhřích bojowali pro krále swého s rytířskau zmužilostí. Když byla bauře turecká rozehnána, nawrátil se Ladislaw do Prahy, aby zde slawil sňatek s Magdalenau dcerau Karla VII krále franského: ale mezi příprawami ke swatbě rozstonaw se náhle, zemřel w osmnáctém roce wěku swého (23 Listopadu 1457).

9. Jiří z Poděbrad.

Po smrti Ladislawa hlásili se ku koruně se wšech stran kandidati. Císař Fridrich, že mu přináleží co císaři a starostowi domu rakauského dle smlauwy dědičné učiněné s domem Lucemburským; wéwodowé rakauští Albrecht a Sigmund z té samé příčiny, Wilém wéwoda saský a Kazimír kral polský co swatowé zemřelého krále; posléze též Karel

VII. král francauzský, že Ladislaw zasnauben byl s dcerau jeho. Jako na bezživotnau pozůstalost, jako na zanechaný poklad dokazowali cizinci právo své k českému království. Nesnesl však duch český takowé opowrženosti; čím více bylo dědiců, tím menší se widělo jednoho každého právo, a konečně uzawřeli stawowé čeští jednosworně, že žádného cizince za krále nepřijmau, nébrž z wlastenců nejwýtečnějšího korunau českau ozdobí. Hrdost národní, příklad Uhrů, powolawších Matiáše swého ze wězení na trůn, a ohniwé řeči Rokycanowy úmysl tento wzbudily a upewnily; nápadníci byli odmrštěni, a Jiří z Poděbrad na sněmu stawowském na radnici Staroměstské wywolen za krále (2 Března 1458). A kdož byl hodnější koruny české nad Jiřího? Po čtrnácte let již wedl správu zemskau statečně, sprawedliwě a maudře; laupeže w zemi panowawší přetrhnul, půtky o náboženstwí skrotil, pokoj a pořádek spůsobil, a sláwu jména českého obnowil. S důwěrností a láskau hledělo k němu weškeré kališnictwo; největší díl obywatelů království, i mírnější katolíci, wážiti si museli muže we wšem ohledu šlechetného, snášeliwého a o wšeobecné dobré s celau duší pečliwého. Umlknauti tedy musela tenkráte přepiatost, ukrýti se záští osobní, prchnauti noc před wycházejícím sluncem.

Že nebylo tenkráte biskupa w Čechách, korunowán král Jiří ode dwau biskupů uherských; zawázaw se prwé přísahau králům katolickým před korunowáním obyčejnau, že chce náboženstwí katolické hájiti a církwe katolické poslušen býti, což owšem Jiří, jakkoli kališník, dobrým swědomím mohl učiniti; neb i kališníci sprawující se dle kompaktat od církwe uznáni byli za prawé katolíky. Nepráwě tedy později winěn byl ze křiwé přísahy, že zůstal kališníkem a hájil Čechům kalich.

Prwní péče krále Jiřího byla, aby upewnil trůn swůj; neboť mu jednak odporowala Morawa, a též Slezsko, že kacíř jest, nechtělo ho uznati, popauzeno Wilémem saským, rozhněwaným ze zawrhnutí práwa swého. Morawané brzo podrobeni, wíce milostí welikomyslného krále než násilím; jen Jihlawa, když wzdorowala, musila zaplatiti válečné útraty, ostatně dosáhši odpuštění a nowých milostí od wítězného krále. Urputněji počínali si Slezané. Ačkoli Wilém od

nároku svého upustil, s Jiřím wstaupiw we příbuzenstwí, obapolným zasnaubením mezi dětmi uzawřeným, ačkoli laskawě jich často napomínal král, nechtěje užíwati násilí, ačkoliw slibowal wšecku w náboženstwí katolickém wolnost jim zachowati a hájiti, předce stáli na swém, že kacíře nikdy za krále swého nepřijmau, a brzy dosáhli u wzdoru swém podpory. Na stolici Římské seděl nyní Pius II, tentýž znamenitý Aeneas Sylvius z rodu Piccolomini, který co legat apoštolský sídlel při dwoře císaře Fridricha, Ladislawa krále pěstowal a na sněmu Benešowském ke shromážděným stawům českým byl řečnil. Byl to muž welmi učený, řečník wýtečný, znatel wášní lidských bystrowtipný, u wywádění záměrů swých nad míru čilý a obratný. Poděbradského a Čechy dobře znal, i kroniku českau wyhlášenau sepsaw w jazyku latinském, w níž statečnosti, umělosti a oswícenosti české často powinnau chwálu wzdáwá. Král přijímající z kalicha a podporující kališníky papeži se hned z počátku nelíbil; že wšak znal Jiřího mocnost, a proti Turkům jí chtěl použíti, měl se ku králi přátelsky, napomínaje Slezany, aby se poddali. Když uposlechše, od krále přijati byli na milost, radil jim legat papežský, aby si wymínili lhůtu tří let ku přísaze poslušnosti. I to jim Jiří powolil, přidaw ještě měsíc přese lhůtu, neboť podezření neznámo jest duchům wznešeným. A za takowého ducha Jiří nejen we wlasti, ale i wně platil, tak že jej pro známau maudrost a sprawedliwost císař Fridrich a Matiáš král uherský za smírce w rozepřích swých zwolili, knížata říšská pro wýtečnost válečnau za wůdce proti Turkům jej ustanowila, ano i za krále Římského na místo nečinného císaře Fridricha chtěli jej powýšiti (1461). On wšak po trůnu cizím netaužil: ano sám bránil císaře proti odbojníkům domácím, sláwu hledaje toliko w oblažení wlasti své. Zlepšil minci, zjednal jistotu jmění, hájil poddané proti nátiskům mocných, jsa mírný a dobrotiwý ke sprostým, wážný a přísný ke wznešeným, sprawedliwý ke wšem. Mírnost w štěstí, neohrožcnost w neštěstí wyznačuje šlechetného ducha jeho, který neznaje nízké zištnosti, toliko o dobré wlasti pečowal. Byltby zwelebil wlast, kdyby mu bylo přáno bywalo pokoje. Ale jakoby byla kletba ležela na Čechách, že je zahubiti má neswornost, nastaly

nowé bauře domácí; znowa roznícena diwoká šílenost, wálky Husitské obnoweny, a ubohé Čechy sotwa že se poněkud byly uléčily, počaly krwáceti poznowu.

Widauce totiž kališníci, že papež kompaktat nenáwidí, a krále nabádá k opuštění kalicha, obáwajíce se ztráty tak draze wydobytého klenotu swého, doléhali na Jiřího, aby kompaktata od papeže dal potwrditi. Král swolil rád, a nejwyšší kancléř Prokop z Rabšteina, katolík, a ondy saudruh Aeneášův při dwoře císařském, s některými pány duchowními a swětskými wyslán do Říma (1462). Papež však nejen žádosti Čechů nesplnil, nýbrž kompaktata docela zrušil, že jich strana pod obojí často nadužíwala, a rozkázal, aby se Čechowé kalicha odřekli, a k církwi Římské docela se nawrátili. K tomu účelu poslán od papeže do Čech Fantinus de Valle, aby wšudy wůli otce swatého hlásal, a krále napomenul ku poslušenstwí, kteréž byl před korunowáním stolici apoštolské slíbil. Darmo předstawowal Jiří, že jsau kompaktata od sněmu Basilejského powolena, od papeže Eugenia stwrzena, utraquisté za prawé syny církwe uznáni, že zrušení kompaktat celé zemi, ano celému křesťanstwu bude záhubné: wyslanec počínal si na sněmu w Praze tak urážliwě proti králowě osobě, že jej rozhněwaný král uwrci kázal do wězení. Tím ale papeže docela proti sobě popudil. Neslyše wíce ani osprawedlnění ani přímluw knížat cizích, Jiřího zastáwajících, wložil Pius Jiřího do klatby, odwázal Slezáky od poslušenstwí, a pohánèl krále českého před saudnau stolici Římskau. Brzy na to uchwácen byl papež smrtí (1464), ale nástupce jeho, Pawel II byl ještě přísnější. Klatbu na Jiřího obnowil, wyhlásil jej za kacíře a hajitele kacířstwa, odsaudil koruny a welebnosti králowské, odwázal wšecky poddané od přísahy poslušnosti, a rozkázal wšem zemím, stawům a městům, aby krále kacířského pod trestem klatby žádným spůsobem neposlauchali a nehájili, nébrž pro wětší čest a sláwu boží a stolice apoštolské proti němu zbraň obrátíce, s trůnu jej swrhli, a nowému, wěrnému, katolickému králi se podrobili (1466). Po Čechách, Morawě, Slezsku a Lužici byla tato bulla rozhlašowána, a legat papežský s děkanem kapitoly Pražské hlásali tažení křížowé proti českému králi.

www.libtool.com.cn

Následkem klatby zňal se dwojí oheň válečný, jeden wnitř, druhý wně země české. Wnitř zápasila s králem odbojná šlechta, zewně sáhaly násilné ruce po koruně české, a sice právě ruce těch, jež welikomyslný Jiří byl wyprostil z okowů. Hlawau wzpaury wnitřní byl Zdeněk Konopištský ze Šternberka, jehož byl Jiří učinil nejwyššim purkrabím. S ním byli spojeni Jindřich z Hradce, Děpolt Šwihowský, Hanuš z Kolowrat, Hynek a Bohuše ze Šwamberka, Mates a Kašpar Šlik, Čechowé; Jan ze Hradce na Telči, Jan Černohorský, Jindřich z Lichtenšteina, Wilém a Sigmund z Pernšteina a j. Morawané. Plzeň, Budějowice a jiná města též Jiřímu se zprotiwila, zhasínajíce při službách božích swíce s pokřikem: „Jiří jest kacíř;“ za kteraužto horliwost papež Plzenským dwa klíče s rytířem do znaku městského darowal. Větší wšak část národu nejen strany „pod obojí“ ale i „pod jednau“ wždy wěrná zůstala králi swému. Z nejznamenitějších po straně králowské stáli Lew z Rožmitála, maršálek králowský, Jindřich z Michalowic, nejwyšší komorník, Prokop z Rabšteina kancléř, Slawata z Chlumu, nejwyšší hofmistr, Bořita z Martinic, Jan z Rosenberka, Herman Zwířetický, Jan Kolowrat z Bezdružic a j. Města pak a obce králowství českého z největšího dílu přidržely se milého krále swého. Odbojníci nemohli ničehož proti němu dokázati, nikde sbory jejich neostály, Čechy, Morawa i Slezsko upokojeny brzo mečem králowým a hrdinských synů jeho Viktorina a Hynka (Jindřich), kteří wzneseného otce swého hájili s neunawenau zmužilostí.

Hroznější a nebezpečnější byla bauře zewnitřní, kterau na Čechy klatba uwalila. Hejna křižáků wyhrnula se z Němec do kraje Klatowského a Plzenského, pro zásluhu wěčnau plenice ohněm i mečem kacířskau zemi, wybíjejice osady otewřené, mučice a mordujíce bezbranné obywatele, w pohlawí ani wěku nečiníce rozdílu. Potom sraziwše se u hradu Risenberka, powěstného již od Husitů, rozložili se w táborích, chtíce odtud spojenau mocí hlauběji wtrhnauti do země. Nenadále je wšak přepadlo wojsko králowské pod správau statečného Janowského, a bilo je po celý den tak, že jich jen málo wšeobecné porážce uteklo přes hranice (1467). — Z knížat, jimžto papež korunu českau podawal, jediný Ka-

zimír, král polský, po ní nezabažil; ale i císaři Fridrichowi III koruny české zachtělo se, i Matiáš uherský zkalil sláwu jména swého newděčností. Slabě a nehodně císař se k němu zachowal. Na sněmu Normberském (1466) radila se knížata říšská o tažení proti Turkům. I krále českého wyslanstwí bylo tam pozwáno, které každého šestého muže z Čech pod wéwodstwím krále samého proti Turkům přislíbilo. Wšickni přítomní nad tím zradowali se, welebíce krále českého; ale wyslanec papežský, onen Fantin de Valle, jal se Čechy tupiti, a napomínati knížata, aby místo Turků raději válečně táhli proti Jiřímu z Poděbrad. Řeč Fantinowa wšecky urazila, jen wyslancowé císařští schwalowali ji, jewíce nechuť císařowu ku králi českému. Takowým jednáním roznícen, poslal Jiří císaři list odpowědný, připomínaje, kterak mu Fridrich wěčné přátelstwí slibowal, když obležen w samé Wídni wzbauřenými poddanými swými, pomocí českau byl udržen na swobodě a na trůnu. Rekowný Viktorin wtrhnul do Rakaus, poplenil zemi až po Dunaj, a Wídni samé hrozil. Bojácný císař, nemoha wítězným Čechům odolati, hledal pomoci u knížat říšských, kteří wšak žádné poskytnauti mu nechtěli, pamatujíce na nepřemožitedlnau udatnost českau ještě od válek Husitských. Jediný toliko nalezl se císaři podporowatel, Matiáš, král uherský. Papež i císař wládožízniwého krále neustále ponaukali, aby proti Jiřímu wystaupil, a zmocnil se české koruny, kterauž mu podáwali za odměnu katolické horliwosti. Matiáš uposlechl a zdwihl boj proti tchánu swému, jenž mu byl z wězení k uherskému trůnu dopomohl. S welikau mocí válečnau, rozmnoženau křižáky a Rakušany, táhl skrze Rakausy k městu Láwě, a položil se zde táborem. Musil tedy i Jiří na newděčného zetě swého tasiti meč. Sebraw wojsko, táhl mu w austrety přes Znojmo, a postawil se proti němu. Čechowé táhli dle spůsobu Husitského w ohradě wozní, očekáwajíce wýpad Uhrů, kteří wšak nechtěli bitwu počíti, obáwajíce se české zmužilosti. Jiří wida jejich nesmělost, odtáhl nazpět, a zanechal proti Uhrům jen Viktorina s oddělením wojska, aby je snáze wylákal z pewného táboru. Stalo se, jak žádal. Uhří wypadli a od Viktorina i s Rakušany jsau poraženi. Sewřel owšem později Matiáš Viktorina w Trebíči,

www.libtool.com.cn

hrdinský wšak králowec šťastně skrze nepřátely se protlaukl, a spojiw se s Hynkem, bratrem swým, wítězně příchozím ze Slezska, postawil se proti Uhrům tím mocněji. Matiáš, wida, že ničehož proti rekům českým nepořídí, taužil na papeže i císaře, že mu nejsau tak nápomocni, jak byli přislíbili. Aby jej upokojil, přemluwil legat papežský Brno, aby se Matiáši podrobilo, načež tento s Jindřichem učinil příměří, když Viktorin byl onemocněl. Co zatím Jindřich proti Slezákům wítězně bojowal, zmocnil se Matiáš nejwětši části Morawy, wpadl přes Litomyšl a Mýto do Čech, a přitrhnul k Hoře Kutné. Poděbradský jej nechal postupowati, a obšed ho wojskem swým, zawřel jej u Wilémowa tak, že jako w pasti chycen jsa s celým wojskem swým, nikterak nemohl wyniknauti (1468). Tu se Matiáš kořil před uraženým dobrodincem swým, prose o propuštění a pokoj; tu litowal swé newděčnosti a slibowal hory doly. Hrdinský Jiří krweprolití nenáwidě, nepřítele swého propustil, zawázaw jej přísahau, že se z Čech a Morawy odebeře a zachowá pokoj. Sotwa wšak Matiáš z pasti české wywázl, zrušil přísahu a sliby swaté, a postawil se proti Čechům tím urputněji. Oblehl město Hradiště, dobýwal ho silně, ale posádka wěrná zmužile se bránila, a Hynek králowec přinutil Matiáše k odtažení. Když wšak otci nowými wzpaurami w Čechách swíranému odtáhnauti musil ku pomoci, zmocnil se Matiáš Morawy, dal se tam od strany odbojné wywoliti za krále, a s korunau obrazu panny Marie wzatau w Brně korunowati (1469). Morawa, Slezsko i Lužice kořily se trůnokrádci, a strana odbojná w Čechách rowněž za krále jej uznala. — Čím wětší bylo nebezpečenstwí, tím wznešenějšího a mužnějšího ducha jewil Poděbradský. Powolaw sněm, předložil stawům potřebu jistého nástupce při wysokém stáří swém, statného obránce stísněné wlasti. Wšickni myslili, že jednoho ze synů swých poručí král za nástupce; ale blaho wlasti bylo welikému wlastenci dražší nad sláwu rodu swého; wěděl, žeby se papežowé nikdy s rodem jeho nesmířili, žeby powždy stíhala jeho plémě nenáwist, pod nížby úpěla celá říše česká: protož poručil sněmu Wladislawa, staršího syna Kazimíra, krále polského, jenž se strany matčiny pocházel od Karla IV. Uspořádaw budaucnost, obrátil zřetel

znowu na ochranu wlasti. S odbojníky českými bojowal osobně, proti Matiáši wyprawil statečné syny swé. Viktorin wtrhnul do Morawy, ale zradau wlastního šwakra, Jindřicha z Lipé, padl do uherského zajetí. Hynek táhl na Slezany a Lužičany, a trestal odpadlce vítězným mečem. Skrotiw je, obrátil se do Morawy, kdežto Uhři silně dobývali Hradiště, wěrného kláštera Praemonstratského. Střela, statečný náčelník jeho, zahnal nepřátely a stíhal je až k Uherskému Brodu, kdežto se Matiáš položil pewným táborem. Zatím Jiří odbojníky české podmaniw, přitrhnul synu swému na pomoc, a položil se u Kroměříže. Chtěje ušetřiti krweprolití a válku záhubnau skončiti, wyzwal Poděbradský Matiáše na sauboj, aby se rozepře, dle ducha časů tehdejších, saudem božím rozhodla (1470). Matiáš wšak ani sauboje nepřijal, ani w boj weřejný se dáti nechtěl, pročež si naň Jiří u magnatů stížnost wedl, wině jej z bezprawného koruny české osobování. Že pak se Uhrům samým válka česká zdála býti obtížná a drahá, poněwadž příspěwky papežské prawidelně wždy nepřicházely; Matiáš, méně podporowán než bylo potřeba, a uslyšew, že se w Uhřích Turci rozmáhají, nawrátil se k obraně swého králowstwí. Rokowáno o pokoj, ale marně, poněwadž Matiáš korunu českau po smrti Jiřího si wymiňowal, která Wladislawu polskému již byla zaslíbena. Práwě strojil Matiáš nowý wpád do Čech, opásán swěceným mečem, od papeže s osmnácti tisíci dukáty zaslaným; tu Poděbrad unawen přílišnými starostmi, na wěčné odpočinutí se odebral (22 Března 1471). Tak dokonal wznešenau dráhu swau weliký wlastenec náš, jeden z nejznamenitějších králů českých a nejwýtečnějších mužů wěku swého. Jakby byl mohl zwelebiti wlast, kdyby mu bylo bywalo přáno pokoje, kdyby byl wládl w časích oswícenějších! Ale duch Poděbradůw byl wěk swůj o století předlítnul, pročež od duchů wšedních nepoznán a nenáwidín! W uměních pokojných Čechowé za jeho času owšem málo mohli pokročiti; tím wíce wšak skwěli se uměním válečným, a slynuli hrdinstwím w ustawičném téměř zápásu, buď wespolek, nebo s Uhry, křižáky a Turky, tak že dle swědectwí Aeneáše Sylvia Čechowé jen za jeho času wíce wítězstwí dobyli, než jiní národowé za celý swůj byt. Doma

jen samotné téměř bohoslowí bylo pěstowáno, nejwíce hádkami o přijímání pod jednau a pod obojí a wykládáním písma swatého, w němž strana nekatolická zběhlá byla tak, že se tomu Aeneáš Sylvius diwí: „Hanba, dí on, kněžím wlaským, kteří za celý žiwot swůj písmo swaté ani jednau nepřečtau, ano w Čechách každá žena Táborská na každau otázku ze starého i nowého zákona odpowědíti umí.“ Tiskařského umění, tohoto wěku nalezeného, Čechowé rychle se uchopili, rozšiřujíce ním nejwíce písma swatá a nábožné půtky swé. Spůsob náboženstwí we státu českém byl tehdáž hlawně trojí: *katolické*, *pod jednau* a *pod obojí*, a *bratrské*. Kališníci kompaktat poslušní dle obřadů Římských zcela se řídili, kromě, že přijímali pod obojí spůsobau; mnozí wšak, opowrhujíce kompaktaty, wíce od katolíků se lišili. Rytíř Řehoř, syn ze sestry Rokycanowy, založil jednotu bratří českých čili morawských, která papeže s kardinały zamítajíc, biskupy wolila ze středu swého, samotného písma za prawidlo wíry užíwajíc. Ale jen podtají trpíni byli bratří od Jiřího Poděbradského na panstwí Litickém u Žamberka, weřejně jsauce stíháni. Strana kališnická měla za Jiřího w králowstwí přednost, jejížto náčelník a zastánce nejhorliwější, Jan Rokycana, bohoslowec a řečník swého wěku nejwýtečnější, nedáwno před králem swým na wěčnost se odebral. — Swazek politický byl we státu českém wolný; stawowé na sněmích králem ustanowených, dáwali zákony, powolowali daně a stawěli wojska. Nejwětší moc byla při stawu panském; neb šlechta wyšší na statcích a panstwích swých užíwala auplné wlády nad newolnými poddanými. Jen wětší města králowská jí se rownala, osobujíc si wždy nowé swobody a wlastní práwo. Staw duchowní potratil mocnost se statky swými, které dílem w bauřích Husitských do rukau swětských padly, dílem od Jiřího wěrným jeho rozdáwány byly za odměnu.

Arcibiskupstwí Pražské sprawowáno bylo toliko administratory; neboť Rokycana potwrzení papežského nemohl obdržeti, a kapitula sw. Wíta sídlela nejwíce w prawowěrné Plzni. Kláštery od Husitů zbořené wíce se nestawěly, aniž nowé zakládaly, a řeholníci od kališníků pronásledowáni, nebo, jestli wěrnými se králi prokázali, jako Praemonstrati

www.libtool.com.cn

w Teplé a Hradišti, zase od strany odbojné sauženi byli. Přílišné wšak horlení katolíků právě naopak aučinkowalo, nebof powzbuzeným odporem stalo se, že země česká z většího dílu od stolice Římské se odtrhla.

10. Wladislaw II.

Po smrti krále Jiřího drželi stawowé čeští sněm na Horách Kutnách, a wywolili si za krále Wladislawa, syna Kazimira, krále polského, kterého Jiří Poděbradský byl poručil, zwláště také, že byl Slowan, a se strany matčiny pocházel od Karla IV. Přitom wymínili si, aby potwrdil kompaktata, swobody stawowské obnowil, cizincům nedáwal aufadů zemských, přátely Poděbradowy z klatby a Viktorina z wazby wyprostil, kteréžto wýminky Wladislaw podepsaw, w Praze slawně byl přijat a korunowán (21 Srpna 1471). Dobré wůle měl Wladislaw dosti, ale pro žezlo české byl slabý. Pět a čtyřicetileté panowání jeho jest toliko swolowání k různé wládě stawowské. Co stawowé chtěli, stáwalo se, a od nich, málo kdy od krále, wycházeli náwrhowé. Prwní léta stráwena wálkami s Matiášem uherským o poslaupnost, pokračowání a dědictwí po welikém Poděbradowi.

Po smrti Poděbradowě domníwal se Matiáš, že mu koruna česká jista jest; nebof mu ji přislíbil papež. Tím wíce se rozhněwali papež i král, uslyšewše, že Čechowé nedbajíce pohrůžek dle wlastní wůle zwolili. Sixtus IV, nástupce Pawla II, hrozil Wladislawowi i otci jeho klatbau, jestliže onen od koruny české neupustí, a odwázal ty, kteří jej byli wywolili, slibu wěrnosti. Když se wšak Čechowé nedali tím pohnauti, žádal papež na sněmu Řezenském, aby císař Wladislawowi, jakožto wywolenému od kacířů, korunu českau odjal, a Matiáši k ní dopomohl. Ale i císař i knížata říšská Čechy znali, a wšichni Wladislawa za prawého krále uznali. Co nešlo pohrůžkami, mělo jíti násilím; Matiáš tasil meč, a papež ho podporowal. Popleniw nejprwé Morawu, wtrhnul léta 1472 do Čech, zmocnil se Pardubic, Kolína a Nimburka, a hrozil samé Praze. Tu teprw wyprawil do pole nebojowný Wladislaw wojsko pod správau Jana z Janowic, který Nimburk ztekl a jiné posádky uherské z Čech wypudil. Dále wšak

wedena byla válka bez prospěchu; nebo Wladislaw pro slabost ducha od Čechů málo milován, málo w Čechy se důwěřowal, wíce na pomoc polskau se spoléhaje. Poskytl ji Kazimír synu swému na penězích i bojownících; 60,000 Poláků wtrhlo proti Matiáši do Slezska, ani wšak Wratislawě nemohli dobýti, wíce se zanášejíce laupením a drancowáním. Jen nápady turecké Matiáši překážely, že se Čech nemohl zcela zmocniti, a pohnuly jej konečně k uzawření míru, jímž záhubné wálky uherské se skončily (1479). Matiáš podržel Morawu a Horní Slezsko na čas žiwota s titulem krále českého, wydal města a hrady, které w Čechách měl ještě osazeny, a Wladislaw ohlásil prominutí odpadlým pánům a městům.

Čechům wšak, na wítězosláwu zwyklým, neslawný pokoj se nelíbil, a nejwíce strana pod obojí krále winila, jenž z kalicha píti nechtěl. Lid se bauřil, wyházel podezřelé raddy s oken radnice na Starém a Nowém městě Pražském, wylaupil některé kláštery a kostely, a když se jeden z radních stíhaných ukryl we dwoře králově, hrozili ztečením paláce, jestli se lidu newydá. Slabý král powolil, čímž opowážliwost tak wzrostla, že jeden měšťan na krále u okna plačícího lukem mířil. Pln strachu opustil Wladislaw času nočního Králův dwůr, a odstěhowal se na hrad Pražský, kdežto od té doby králowé čeští sídleli (1484). Aby se takowému rocení, které z neustálých půtek nábožných mezi katolíky a kališníky pocházelo, přítrž učinila: uzawřeno na sněmu Kutnohorském (1485) mezi oběma stranama příměří, w němž ustanoweno, aby po jeden a třicet let žádná strana proti druhé nekázala, jedna druhé netupila, nébrž obě aby se w králowství českém řídily swobodně dle swého wyznání. Zjednán pokoj maudrau snášeliwostí; ale srdce Čechů získati si Wladislaw nemohl. Král „Dobře," jak mu lid říkal, požíwal málo wážnosti jak doma tak w cizině; platu s každé wárky piwa, jejž k zlepšení civilní listy swé žádal, nechtěli mu stawowé powoliti, a k wolení Maximiliana za krále Římského Wladislaw od wolenců ani pozwán nebyl. Toto jej sice urazilo; hrozil, že se odtrhne od říše, a že se s Polskem a s Uhry proti ní spolčí; ale přesnadno se nechal udobřiti, ano i pokutu pěti set hřiwen zlata,

www.libtook.com.cz

Karlem IV. za takowé opomenutí určenau, odpustil, když mu wolenci slíbili, že naň budaucně nezapomenau.

Právě ale snad slabost tato nowau přinesla Wladislawowi korunu; neboť stawům samowolnosti žádostiwým byla příjemná. Matiáš uherský zemřel bez dědiců, Morawa a Slezy připadly tedy zase k Čechám, a Wladislaw také od Uhrů wywolen za krále (1490). S radostí se odebral na nowý trůn, a zřídka potom na krátký čas přicházel do Čech, takže wláda zemská skoro naskrze byla stawům zanechána. Wedli ji na sněmích, jak se jewila obecná potřeba, přetrhujíce laupeže a rozbroje; wlast wšak tím méně mohla správau takowau prospiwati, protože w ní nebylo žádné jednoty ani wyššího účelu nad ochranu žiwota a statku. Stáli sice jednotliwí wlastencowé o její zwelebení, jako wysoce oswícený Bohuslaw Lobkowický z Hasišteina, ozdoba wěku swého, a učený Beneš z Weitmile, nejwyšší mincmistr a purkrabí Karlšteinský; ale hlasowé jejich byli hlasy wolajících na paušti; šlechta ostatní hleděla jen na sebe, duchowenstwo se swářilo o wečeři páně; horníci Kutnohorští spikli se proti úředníkům; mezi šlechtau a městy wypukl krwawý spor o waření piwa (1498); Šlikowé chtěli Loketsko odtrhnauti od koruny (1505); Staré město Pražské bojowalo s Nowým, a po celém královstwí rozmáhal se zmatek a rozbroj. Wladislaw se na to z Uher lhostejně díwal, jen smlauwáním a napomínáním dowésti chtěje, k čemu bylo silné ruky zapotřebí. Největší starost jeho byla, aby dobře zaopatřil swé děti, což nejlépe tím hodlal dowésti, když je uwede do rodu císařského. Proč ež Ludwíka, teprw tříletého, již korunowati dal za českého krále (1509), a smlauwu zawřel s císařem Maximilianem, dle níž wnučka císařowa Ludwíkowi, Anna pak, dcera Wladislawowa, Ferdinandu, wnuku císařowu, zasnaubena (1515). Staré umluwy o wespolné dědictwí mezi domem rakauským a královstwím českým i uherským obnoweny; nástupnictwí w obau říších pojištěno Ludwíkowi, a kdyby tento umřel bezdětný, Anně, načež Wladislaw w 60 roce wěku swého skonal (1516).

Za tohoto krále stát český počínal znamenitosti politické tratiti; neb slabým mocnářem slabne i říše jeho, jako silným nowé síly nabývá. Oheň wálečný na počátku šestnáctého

století uléhal; nebylo čím jej živiti, poněvadž král nebojovný raději trpěl křivdu než činil. To však slauti by mohlo pokrokem w osvětě, kdyby jen čas neválčení vždy také byl čas pokojný. Horší ale než války zewnitřní bývá nechuť, nespokojenost, odpornost wnitřní we státu, tak jako w těle wnitřní nemoc obyčejně než wnější jest nebezpečnější. Předce však Čechowé wždy wynikali nad sausedy své wzdělanosti. Bonfinius, očitý swědek, popisuje je takto w uherské historii: „Čechowé nade wšecky národy we světě předčí welikostí, silau a krásau, nosí přepěkné wlasy, o něž však i o tělo wůbec přílišně pečují. Jsau welmi příjemni w obcowání, w oděwu a stroji nad míru čistotní a měkci, zrozeni k milosti a wojně, welmi přiwětiwí a howorní, a příliš umělí zalíbiti se a získati přátelstwí.“ Knihtiskařstwí rozšiřowalo se hbitě, oswěcujíc temnotu, a wysoké školy Pražské honosily se mnohými wýtečnými učiteli. Řehoř Pražský wykládal nejprwé Virgilia a jiné klassiky w Karolině. Bohuslaw z Lobkowic byl básník a řečník wýborný, cestowatel po Asii i Africe na slowo wzatý, nejpěknější duch, jejž kdy byla země česká splodila. I z cizozemců někteří w Praze byli slaweni, jako Jeronym Balbus, Wlach, který pěkným uměním slowesným učil, jakkoli universita kališnická tehdáž žádného cizince za učitele přijmauti nechtěla. Jazyk český prospíwal welmi. Půta z Risenburka, nejwyšší sudí zemský w králowství českém wymohl, že na sněmu 1495 uzawřeno bylo, aby w deskách, w něž se až posud latinským jazykem psalo, napotom wšecko česky bylo wpisowáno. Spisowny plny jsau českých písemností z toho wěku; úřady zemské toliko Čechům byli udělowáni, a Němcům usaditi se obnowenými zákony bráněno. Řehoř Hrubý z Jelení a Wiktorin Kornel ze Wšehrd byli wzdělaní čeští spisowatelé, Hynek, syn krále Jiřího, co básník wýtečný. Mnozí do dalekých krajin putujíce o swých cestách sepsali, jako Albrecht Kostka z Postupic, Lew z Rožmitálu, Jan z Lobkowic a Martin Kabátník, bratr český. Při sněmích a saudech toliko českým jazykem smělo se rokowati. O zachowání národnosti tím horliwěji bylo pečowáno, čím wětší ji nastáwalo nebezpečenstwí.

www.libtool.com.cn

11. Ludwík.

Po smrti Wladislawowě dosedl desítiletý Ludwík na trůn český a uherský, časnau smrtí více než životem znamenitý. Neboť nemaje dospělosti k vládě ani tělesné ani duševné; byl hříčkau swéwolných dvořanů a rádců, pročež více jen dle jména vládl než dle skutků. Císaře Maximiliana a Sigmunda krále polského, bratra svého, ustanowil Wladislaw jinochowi za poručníky, Jiřímu pak markrabí Brandenburskému, sestřenci, arcibiskupu Ostřehomskému a Bornemissowi, Uhru, svěřeno jeho wychování. Král zdržowal se w Uhřích, Čechowé opět byli sobě zůstaweni. Ladislaw ze Šternberka byl toho času nejwyšším kancléřem a náměstkem královským, Zdeněk Lew z Rožmitála nejwyšším purkrabím. Wždy ještě trwala rozepře mezi městy a šlechtau, kterau Wladislawowi nebylo se zdařilo rozřešiti. Po mnohém přičiňowání uzawřena konečně (1516) tak nazwaná smlauwa Swatowácslawská, která šlechtě práwo waření piwa, městům pak držení statků a wedení štítů ujistila. I města Pražská spolu se smířila, a Staré město spojilo se s Nowým, rozbořiwši mezidí, brány a hradby (1518). Nowé ale různice wznikly z reformací Lutherowy nyní započaté. W Čechách nalezlo učení Lutherowo již půdu připrawenau, poněwadž i bratří čeští, čili welice pronásledowaní Pikarti i kališníci wolnější příbuzenstwí w něm nalézali. Thomas Münster nejprwé w Betlemě, Husem památném, sady Lutherowy s prospěchem zastáwal, pak Hawel Cahera ze Žatce, farář w Týně a kališnický administrator, jenž byl nowé učení do Čech přinesl z Wittenberka (1522). Wšem přísným wýrokům sněmů a zákazům královým na wzdory rozšiřowalo se nowé učení toto po Čechách i po Morawě; zde Jihlawa, tam Chomútow prwní se k němu přiznali. Stawowé, newědauce si rady proti ustawičným náboženským rozepřím, žádali krále, aby přijel do země. Přišed (1522) do Prahy, dal zde korunowati Marii, manželku swau, arcikněžnu rakauskau, a swolaw sněm žádal od stawů wyplacení zastawených statků komorních. Když se zdráhali, swrhnul wšecky královské úředníky, a zanewřew na šlechtu, naklonil se více k měšťanstwu. Za wládaře zemského ustanowen Karel wé-

woda Münsterberský, wnuk Jiřího z Poděbrad, který se sám klonil k reformací. Na radnici Staroměstské častowán král od měšťanstwa nádherným kwasem, potom sedáním a kolbami k mrzutosti urozenstwa, ještě wíce uraženého drzostí dwořenínů. Tím se šlechta od krále odwracela, a žárliwost mezi městy a pány, sotwa udušena, počala opět záhubně se jewiti, když Ludwík proti bauři turecké do Uher powolán. Léta 1523 opustil Čechy, přikázaw stawům, aby statky zastaw né wyměnili, dluhy státní na sedm set tisíců kop obnášející wyplatili, a proti Turkům pomoc zaslali. Stawowé, častěji se o to radiwše, pro neswornost mezi sebau k žádnému nepřišli uzawření. Zatím wpadl hrozný Soliman II s 300,000 Turky do Uher (1526), wzal Waradin a Syllak, a hrozil pohltiti jihowýchodní Ewropu. Strach se roznášel po křesťanstwu, a králowé woláni ku pomoci. Ti wšak byli mezi sebau nesworní, válčíce o wěci pozemské a božských opomenuwše. Jen papež zaslal něco lidu pod Hannibalem z Cypru; Frangipan byl s 15,000, Jan Zápolja, wéwoda Sedmihradský s 30,000 na cestě, předek wojska českého ze Žatce, Laun, Kadaně a Tábora, byl již přitrhnul, a hlawní wojsko královstwí českého pod Zdenkem Lwem z Rožmitála následowalo. Přišlo ale již pozdě. Na radu některých uherských odwážliwců wpustil se Ludwík u Moháče se 30,000 do boje proti wítěznému nepříteli desetkráte silnějšímu, wojsk pomocných nedočkaw. Zmužilost zde byla záhubau; Turci z počátku rekownému ohni křesťanů ustaupiwše, přilákali neprozřetelné do okresu nastražených ohromných děl swých, zdrtili tenké roztažené řady jejich, a porazili je na hlawu. Na útěku zůstal král s koněm wězeti w rozwodněném potoku, zapadl do bahna a zahynul (29 Srpna 1526). Čechowé přítomní po boku krále swého statečně bojowali, a nemohauce jeho ochrániti, hrdinskau smrtí wěrnost swau upečetili. Jan z Kolowrat, Štěpán Šlik, Kryštof z Guttenšteina, Jakub a Jan Wřesowský a j. pro něj obětowali žiwot swůj. Ostatní wojsko se nawrátilo k ochraně wlasti, nemohši tak hroznému wítězi odolati, který zmocniw se nyní Budína celé Uhry opanowal.

Uslyšewše Čechowé o nešťastném zahynutí krále swého, chystali se k nowému wolení. Zdeněk Lew z Rožmitála,

nejwyšší purkrabí, rozepsal obecný sněm do Prahy, k němuž se stawowé: páni, rytíři a města sešli. Z každého stawu wywoleno osm osob, jimžto wolení odewzdáno pod přísahau, že každý toho wywolí, koho uzná za nejhodnějšího. Byli pak wolencowé tito: ze stawu panského Zdeněk Lew z Rožmitála, nejwyšší purkrabí, Jaroslaw z Šellenberka, nejwyšší komorník, Zdislaw Berka z Dubé, nejwyšší sudí, Adam z Hradce, nejwyšší kancléř královstwí českého, pak Jan z Wartenberka, Jan Pflug z Rabšteina, Krištof ze Šwamberka a Wilém Šwihowský z Risenberka; ze stawu rytířského Radislaw ze Šebířowa, Jan Litoborský z Chlumu, Jan Trčka z Lipy, Oppel z Fictum, Jaroslaw ze Wřesowic. Ze stawu městského wolili Jan z Wratu, primator Pražský, Sigmund Waníček z Nowého města, Duchek Přeštický z Malé strany, Samuel Lawička z Kutné Hory, Mikuláš Černobýl ze Žatče, Purkrabek z Plzně, Wácslaw z Kauřima a Mikuláš Slanař z Tábora. Wolení se dálo w kapli Swatowácslawské na hradě Pražském; kandidati byli Ferdinand, arcikníže rakauské, Sigmund, král polský, Ludwík a Wilém, wéwodowé baworští. Nejwíce hlasů obdržel Ferdinand, a nejwyšší purkrabí prohlásil očekáwajícímu lidu: „Ferdinand arcikníže rakauské jest králem českým!“ Tauto dobau počíná nowá historie česká; královstwí české se dostalo pod wládu rakauskau, pod níž až podnes zůstáwá.

III. Dům rakauský.

Po královstwí českém byl w říši německé nejdůležitější dům rakauský. Rakausy, Štyrsko, Korytany, Krajina a weliká část Šwejcarska náleželi tomuto domu dedičně, brzo i Tyroly, později též dědictwí burgundské získáno. Koruna česká i uherská zaskwěly se na hlawách wéwod rakauských, a po wymření rodu Lucemburského také koruna císařská na ně se dostala.

Kterak Rakausy, Štyrsko a Korytany po nešťastném pádu Přemysla Otakara II připadly Rudolfowi z Habsburka, swrchu jsme slyšeli. Rudolf jest praotec slawného rodu Habsburského. S powolením říše podal propadlé krajiny tyto w léno Rudolfowi a Albrechtowi synům swým; nejstarší měl

www.libtool.com.cn

wždy vládnauti. Albrecht I přečkaw bratra svého, stal se králem německým. Fridricha s Ludwíkem baworským rozporně wywoleného za císaře i rytířského bratra jeho Leopolda také již známe. Když se koruna císařská dostala domu Lucemburskému, padl rakauský w nepatrnost; neb se kmen Habsburský rozdělil w jednotliwé větwe a proti swobodným Šwejcarům nešťastně válčiw, mnoho statků rodních potratil. Jen we smlauwách dědičných byl šťastný, jimiž se opět wzhůru powznesl. Tak získal Rudolf IV německý Tyrol (1363) po hraběnce Margaretě. Byl to pán ducha wýtečného, znamenitý založením university Wídeňské (1365) a chrámu sw. Štěpána. Po jeho časné bezdětné smrti rozdělili se dwa bratří jeho w dědictwí. Albrecht dostal Rakausy, ostatní wšecko Leopold, kterýž měl četnau rodinu. Dům Habsburský rozdělen tím spůsobem na dwě linie, Albertinskau (Dolnorakauskau) a Leopoldinskau.

Z linie Albertinské jest nejznamenitější Albrecht V, zeť císaře Sigmunda a nástupce jeho na trůnu uherském, českém i císařském, po jehož brzké smrti teprw Ladislaw se narodil, o němž při státu českém jednáno. S královským tímto jinochem linie Albertinská wymřela.

Původce linie Leopoldinské padl u Sempachu, w boji proti Šwejcarům (1386). Po něm rozdrobili se statkowé dalším rozwětwením této linie, odkudž rozbroje w domu samém nastaly. Konečně usadily se dwě odnože, štyrská totiž Ernestem Železným a tyrolská Fridrichem IV (1411). Fridrich tento stal se znamenitým tím, že dopomohl papeži Janu XXIII k uprchnutí z Kostnice, a přijal jej pod swau ochranu, začež dán do říšského achtu, válka naň zdwižena a zbawen statků Aargauských. Ernst Železný byl otec Fridricha, jenž po smrti císaře Albrechta II. wywolen byl za císaře (1440).

Císař Fridrich III (nebo jestliže počítáme Fridricha rakauského, s Ludwíkem baworským zwoleného, Čtwrtý) panowal padesáte tři léta, wšak bez wážnosti wně i doma. Dosti měl sice dobré wůle, ale málo síly k nešení tolikerého břemena. Mimo země dědičné sprawowal Tyrol ku prospěchu Sigmunda, mladého bratrowce swého; Rakausy Dolní

za Ladislawa, a domu ještě uwalena naň wláda neustále rozbrojné říše německé. Třikrát byl Fridrich korunowán: w Cachách za krále Římského, w Římě za císaře a za krále italského, a předce ani svého dědictwí proti chtiwým sausedům nemohl ochrániti. Wlastní bratr jeho Albrecht Přednorakauský (zakladatel university Freiburské we Breisgawě), zdwihnuw odboj, přinutil jej ku postaupení Dolních Rakaus, a jen pomoc Jiřího z Poděbrad ostatek mu obhájila. Proti Matiášř uherskému celé Rakausy ztratil, že korunu českau potwrdil Wladislawowi. Chtě se totiž Matiáš pomstiti, wtrhnul léta 1477 se tří stran do Rakaus až ku Kremži. Fridrich, nemoha mu odolati, žádal o pokoj, slibuje zaplatiti 100,000 kusů dukatů. Turky bawen, Matiáš přiwolil; když ale Fridrich z chudého Rakauska nemohl tolik wyplatiti, obnowil válku, a opanowal celé Rakausy, Štyrsko i Salzburk (1482—87), a wládl nad nimi až do smrti swé (1490).

Že doma tak sklíčen, tím méně síly mohl zewnitř jewiti, rozumí se. Říše německá, sama sobě zůstawena, potápěla se w rozbrojích a krwawých půtkách; nejen towaryšstwa proti towaryšstwům, stawowé proti stawům w obwyklých záštích powstáwali, ale i města jednotliwá proti sobě, w nich zase jeden cech proti druhému, sluhowé proti pánům brojiwali. Nebylo, kdoby rozkacenau wášeň držel na uzdě, když slabé žezlo císařské sprawedlnost hájiti a pořádek zachowati nemohlo: držány byly mnohé sněmy říšské, mnoho rokowáno o zlepšení, slibowáno a hroženo; málo wšak wywedeno, nic nezískáno. Podobně u wěcech oprawy církwe se týkajících. Šlechetné snažení sněmu Bazilejského přerušeno sobětstwím; wše, co říše jím byla získala, Fridrich zase zadal w konkordatech Wídenských, Aeneášem Sylviem na něm obdržených.

Jakkoli pak slabý a nešťastný byl císař Fridrich we swých předsewzetích, předce se dočkal wzrůstu a oslawy domu swého. Po smrti Matiáše uherského Rakaus a krajin spojených zase dosáhl, a sňatkem Maximiliana, syna jeho, s Marií bohatau dědičkau burgundskau dostalo se domu rakauskému Nizozemsko.

www.libtool.com.cn

IV. Burgund.

Burgund odwětwen byl *Janem Dobrým* od domu francauzského. Když totiž po wymření staršího wéwodského rodu celý Burgund (Bourgogne) připadl ku koruně, powažowal jej Jan za wlastní statek, a obdařil jím nejmladšího syna swého *Filippa Smělého* (1363). S manželkau obdržel tento Filipp Swobodné Hrabstwí (Franche Comté) čili Hořejší Burgund; k čemuž po smrti bratra jejího připadly i Flandry, Artois, Mecheln, Antwerpen. Rozepře a wálky s korunau francauzskau, záwistí wzniklé, s nenáwistí wedené, obě saukrewní wětwe zprznily. Za *Filippa Dobrého* (1419—67) dosáhl Burgund nejwyššího stupně swé znamenitosti. On kaupil hrabstwí Namur; Lucemburk, otčinu domu Lucemburského, postaupila jemu Alžběta, synowkyně císaře Wácslawa. Brabant, Limburk, Holland a Friesland, Seeland a Hennegau nápadem nebo nasilím připojeny; krásnějších zemí neměl tenkráte žádný král w Ewropě jako Filipp wéwoda burgundský. Dáwno již kwětla města nízozemská obchodem a wolností; zisk lákal, přibýwalo lidnatosti, tím rostla pracowitost, průmysl a mohowitost. Jen w samotném Löwenu počítáno padesát tisíc fabrikantů. Životem čilým, weselým jewil se dobrý staw nízozemských obcí; bohatství dodáwalo ducha i síly wítězné w obraně proti záští a záwisti mocných tryznitelů, a nádhernost měšťanů rownala se královské. Daleko široko byla rozhlášena sláwa Filippa burgundského; dwůr jeho byl nejkrásnější, nejskwostnější a nejwzdělanější. On založil řád zlatého rauna ku powzbuzení šlechetného ducha w rytířstwu; welebnost jeho skwěla se nad mnohau korunu královskau. Neboť toliko na dobrém řízení a na štěstí lidu swého založil Filipp panství swé. Wládu wedl pořádnau; hájil swobody měst, a tím získal si jejich náklonnost. Šlechtu opautal skwostností dworu swého, činy wálečnými a šetřením urozenstwa.

Skoro po padesátiletém panowání zanechal Filipp kwětaucí říši burgundskau synu swému *Karlowi Zmužilému* w naději dlauhého trwání sláwy její, a hle, již za syna přílišnau dychtiwostí po rozmnožení této sláwy se rozpadla. Neboť duchem Karlowým wládly jen wálka a wítězstwí;

www.libtool.com.cn

považowati krásné země své toliko za prostředky k dosažení jiných, a jen proto si jich wážil, že jimi wítězné slávy daufal dosíci. Panstwím i bohatstwím roweň jsa nejmocnějším králům, dychtil také po královské koruně, ano i císařské zdálo se mu býti snadno dosáhnauti. Co pán říše německé hodlal spojiti sílu křesťanskau proti Turkům, wypuditi je z Ewropy, obnowiti císařstwí řecké, a wstawiti korunu Římskau i řeckau na swau hlawu. S císařem Fridrichem počal smlauwati. Maria, jedinká dcera jeho, měla zasnaubena býti Maximilianu, synu Fridrichowu, a wýhled s ní na nesmírné dědictwí měl lákati ke spolku. W Trieru držána schůzka mocnářů; Fridricha k oslawení welebnosti císařské prowázelo 2500 statečných rytířů; tu přitáhl wéwoda burgundský u weliké nádhernosti s 3000 rytíři, 5000 jezdci sprostými a 6000 zbrojnoši. Císař, wida se wéwodau zacloněna, přetrhnul rokowání, nemoha se w záměry jeho důwěřowati; a již byl na to Karel rukau brannau wtrhnul do říše, tož wypukla mu wálka šwejcarská.

Žárliwost Ludwíka XI, krále francauzského, a twrdé nakládání wládce burgundského w Elsasích popudilo Šwejcary k boji. W Lednu léta 1476 táhl na ně zmužilý Karel, snadno daufaje roty sedlské pokořiti mocnými pluky swého rytířstwa. Ale Šwejcarowé bojowali pro swobodu, Burgundští jen z powinnosti a žoldu. Mocný Karel třikráte byl poražen, a w třetím boji u Nancy sám padl na bojišti (1477). Na to se říše burgundská rozpadla; král francauzský přiwlastnil si wéwodstwí Burgund, Picardii a Boulogne, ostatní sprawowal Maximilian, jehož si Marie, jediná dědička burgundská wywolila za chotě. Po třech létech Marie zemřela, a Nízozemsko zdědil Filipp, syn její s Maximilianem. Rádi by je byli pohltili lakomí Francauzowé; ale statečnost Maximilianowa Filippowi a domu rakauskému je obhájila. Odtud bylo tři sta let nepřátelstwí mezi domem rakauským a Bourbonským; ale i základ welikosti domu rakauského byl položen.

Filipp Sličný, syn Maximiliana s Marií burgundskau, obdržel za manželku Johannu, mladší dceru Ferdinanda Katolického krále španělského s Isabellau, kteráž mu po smrti bratra i starší sestry dědictwí královstwí španělského přinesla u wěno. Filipp sice jeho se nedočkal, zemřew již

w 26 roce wěku swého; ale syn jeho Karel stal se králem španělským, po dědu swém císaři Maximilianowi císařem německým, a bratr jeho Ferdinand obdržel královstwí uherské i české. Tak wysoko wystaupila moc domu rakauského třicet let po smrti Fridricha III, který ani Vídně nemohl obhájiti.

V. Císař Maximilian I.

Léta 1493 zemřel císař Fridrich III. Maximilian I, šlechetný syn jeho, nastaupil wládu říše, byw již léta 1486 za krále německého wywolen. Maximilian jest domu rakauského ozdoba, obnowitel říše německé, hraničný kámen středního wěku s nowým. Prwní zřetel obrátil na upokojení říše. Neboť powždy ještě po německých zemích baurili rozbrojowé, půtky a záští, jimž ani mnohonásobná rokowání na sněmích ani strašliwí saudowé tajemní (Vehmgerichte) nemohli přítrž učiniti. Na sněmu drženém we Wormsu léta 1495 nowým usnešením ustanowen w říši wěčný pokoj, a k rozhodnutí rozepří usazen zemský saud komorní s připojením císařské dworní raddy, jimž společně swěřena byla práwomocnost. K snadnějšímu zachowání pořádku rozdělena wešker říše na šest, později na deset krajů: rakauský, baworský, šwabský, franský, Horno- a Nízorýnský, horno- a nízosaský, westfalský a burgundský; a w každém ustanowen krajský heitman, pod nímž státi měla válečná moc každého kraje. Každé swéwolné zdwižení boje zapowěděno pod pokutau 2000 hřiwen zlata a pod klatbau říšskau i církewní. Tím položen byl základ ku práwnímu pořádku w německé říši, ačkoli pánowé němečtí teprw pokrokem času a wzdělanosti docela upustili od oblíbeného sobě práwa pěstního. Pro usnadnění správy říše hleděl Maximilian spojiti nejwyšší úřady. Wojenskau i politickau správu swých zemí odewzdal regimentu Vídeňskému, správu saudnau saudu dwornímu, sedícímu w Nowém městě Vídeňském. Ostatní záležitosti wedla dworská radda, kterážto z počátku řídila wěci rakauské, sestáwající z dworního kancléře a wíce radních. On dal prwní zákony policejní, uwedl prwní stálé wojsko, k jehož wydržení také stálá daň, obecný penízek, uwedena.

www.libtool.com.cn

O zwelebení a oswícení rakauských zemí swých též pilně se Maximilian snažil. Sám jsa milenec Musy, zwláště historické, muže učené šetřil a podporowal. We Widni založil kollej pro professory básnictwí, řečnictwí a mathematiky, dworní bibliotheku a císařský domácí archiv. Též kabinet mincí a císařská obrazárna za něho wzaly swůj počátek. Rozšíření dědičných zemí usnadněno mu bylo brzo dědictwím, brzy rozepřemi baworskými, ale w předsewzetích zahraničných byl málo šťasten; ani odtržení Šwejcarů od říše ani francauzské přewahy w Italii nemohl zameziti. Wálky s mnohých stran o to wedené, smlauwy rozličné dnes na wěčno uzawřené, zejtra zrušené, již do wyšší politiky nowého wěku náležejí; pročež o nich podotkneme toliko nejhlawnější doby na obraze států italských, zde ještě pohlédnauce na to, kterak se Šwejcary odtrhli od německé říše a založili wlastní republiku.

VI. Helvetie.

We prostředu nebetyčných Alp mezi Germanií, Italií a Gallií, tam kde zdrawé prosté mysli lidské mocněji se jewí wznešenost přírody, kam nesnadnější jest přístup nákaze na rowinách wolně se rozptylující, we starogermanské Helvetii nalezla ku konci středního wěku plašená po wší Ewropě wolnost občanská útočiště, a nedobytné si tam zdělala sídlo. Údolí hory Swato-Gotthardské: Schwytz, Uri a Unterwalden byla republiky helvetské čili šwejcarské kořenem, z něhož wzrostl košatý dub bujné swobody, který se až podnes zelená, ač se zdá wnitř již práchniwěti. Idyllická tato údolí měla již od starodáwna swau wlastní jednoduchau wládu republikanskau, dle kteréž wšickni občané, nejwíce rolníci, pastýři a lowci, swobodní a sobě rowni, w obecných schůzkách rokowali o obecné dobré, správu swých wěcí swěřujíce swobodně z prostředu swého zwolenému úředníku (Landamman) a raddě jeho. Každá obec měla wolnost swau zwláštní, a sprawowala wšecky záležitosti swé dle libosti; byli wšak spojeni w jednotu a nazýwali se spříseženci (Eidgenossen). Uznáwajíce nad sebau jen bezpostřední swrchowanost říše německé, zwali sice císaře pánem, wšak

jen ochranným, nikoli dědičným, požadujíce od každého stwrzowání starých swobod swých.

Odepřel jim toho císař Albrecht z domu Habsburského, napomínaje, aby přistaupili k welemocným wůkol Rakausům dědičně. Zpěčující se tiskli wládařowé jeho (Landvögte), dosazowaní we jménu říše, načež se tito, když *Wilém Tell* přísného Gesslera zastřelil, spikli, zbořili hrady, a když právě Albrecht od synowce swého byl zawražděn, potwrzení swobody swé obdrželi od nástupce jeho Jindřicha VII (1309). Za času rozbroje mezi Ludwíkem baworským a Fridrichem rakauským, když drželi s Ludwíkem, a Leopold bratr Fridrichůw je chtěl podrobiti, zwítězili nad ním w úžině u *Morgarten* (1315), čímž obhájili swau samostatnost a dobyli znamenitosti wenkowské. Okolní krajiny a města taužily po wolnosti podobné, a s radostí přijímány do helvetského towaryšstwa, kdykoliw o to požádaly. Léta 1332 přistaupilo město Luzern, 1351 Zürich, ono Habsburku poddané, toto toliko říši přiwtělené. Darmo hájil Albrecht II wéwoda rakauský šwejcarské statky domu swého smlauwami a mečem. *Glarus* a *Zug*, místa rakauská, připadla k towaryšstwu, k němuž i swobodný kwětaucí *Bern* brzo přistaupil (1353), když se byli záwistiwí sausedé proti němu spojili. Pomoc šwejcarská zjednala Berňanům wítězstwí, načež přidali se k jednotě. Tato počítala nyní osm míst čili kantonů, ježto se nazýwají kantony starými. Každý kanton podržel swau wlastní wládu; též práwa cizí, jako léna, desátky a j. zůstáwala z počátku neporušena, pročež se zdálo sprawedliwo i slušno, k towaryšstwu přistaupiti, které žádného nezkracowalo, spolčhajíc jen na zachowání a hájení wolnosti občanské. Později wšak, když se towaryšstwo rozmáhalo, wzbuzena wědomím síly, jak obyčejně, hrdost, kteráž wedla k nesprawedlnosti, útiskům a násilí. Nejen proti nátiskům jednotliwých panowníků, nébrž proti cizopanství helvetskému wůbec Šwejcaři se pozdwihli, nenáwidíce wšeho, co wolnosti stálo na odpor. Tím popudili proti sobě celau okolní šlechtu; sto a šedesát sedm pánů swětských i duchowních najednau jim ohlásilo boj, a w čele jejich statečný Leopold III wéwoda rakauský s četnými rytíři a many swými.

www.libtool.com.cn

Swejcaři postawili se proti rytířům w úžině u *Sempachu* (1386), kteříž nemohauce zde potřebowati swých koní, pěšky bojowali. Nemožno se tentokrát zdálo, aby opowržení sedláci a pastuchowé zwítězili, aby mohli výboru statečného urozenstwa wzdorowati; od železné zdi těžkých brnění střely a meče se odrážely. Dlauho bojowáno bez prospěšného následku: ai, tu wyrazil z šiku Swejcarů w nejwyšším wlastenském nadšení Arnold z Winkelriedu, uchopil w náruči napřažená kopí nepřátelská, wrazil je mocně w prsa swá, a pádem těla swého do země; za ním druhowé rozlícení rychle wtrhli do mezery we hluboké řadě nepřátelské tím učiněné, soptice krutost smrtelnau do wnitřka šiku. Železná zeď starého urozenstwa byla mocným příwalem mladé swobody proražena, porážka panstwa úplná; 656 hrabat, pánů a rytířů padlo na bojišti a na útěku, kdež snadno od nepřátel byli dostiženi, poněwadž sluhowé, držíce opodál koně jejich, již prwé se byli rozprchli. I wéwoda Leopold, již kleslý a raněný, ukrutně a hanebně, proti práwům válečným, od jednoho Swejcara zawražděn.

Co Marathon Řekům, to jest Sempach Helvetům, a Winkelried prwním hrdinám řeckým rowná se. Od té doby Rakausy nemohly Swejcarům wíce odolati, a bywše po třech létech podobně poraženi u Naefelsu, uzawřeli pokoj nejprwé na sedm, potom na dwacet, a po těchto na 50 let, jímž mnohé statky we Swejcarsku, wšechny dobyté krajiny a hrady Rakausům ztraceny. Wítěznost ale budila wždy wíce podmanitelskau chtiwost mezi Helvety; kteříž se hbitě chápali každé příležitosti k nabytí nowých kořistí. Takowá příležitost naskytla se jim již we třetím roce padesátiletého míru, když wéwoda rakauský Fridrich, wzaw papeže Jana XXIII při útěku jeho ze sněmu Kostnického pod swau ochranu, od sněmu i od císaře Sigmunda dán byl do klatby a odsauzen swých zemí. Rychle se Swejcaři proti němu chopili zbraně, jakoby plnili wůli císařskau, a wzali mu celau krásnau krajinu Aargau. I kolébka wznešeného rodu, starožitný Habsburk ztracen, a laupež neustupně držena i potom, když Fridrich přijat byl na milost. Neboť již byla zištnost w kantonech helvetských hluboko wkořeněna, prznic hrdinskau mysl a republikanskau ctnost nesprawedliwostí, nenáwistí a

nesworností w towaryšstwu samém, která již wedla až k bojům domácím, tak urputným, že Zürich jedenkráte Rakausy žádati musil o pomoc, aby se saudruhům ubránil (1443). Rozepře ale mezi sausedy, Burgundskem, Francauzskem a Rakauskem nowé dodáwali Helvetům váhy; neb se každá strana o mocné paže jejich ucházela. O wítězoslawné válce jejich s Karlem burgundským a o pádu tohoto (1476) již swrchu řečeno, čímž Helvetie dosáhla swé nejwětší znamenitosti.

Ještě pět kantonů přirostlo nyní ke starým, Freiburk totiž, Solothurn, Basel, Schafhausen a konečně Appenzell, kteryžto počet třinácti kantonů helvetských až do časů nowých pozůstal.

Helvetowé nazywali se ještě wždy audy říše německé, od každého císaře požadujíce potwrzení swých swobod; když ale dle wůle Maximiliana I spojiti se měli s towaryšstwem šwabským a podrobiti se říšskému komornímu saudu, postawili se na odpor, dobyli šesterého wítězstwí w jednom roce (1498), a od říše německé se odtrhli.

VII. Říše francauzská.

Smutný a krwawý jest w periodě této obraz státu francauzského. Newidíme na něm ničehož, než kruté wálky s Angličany, líté boje občanské, násilí králů, wzpaury šlechty, bauře národu, z nichž málokdy oku wyswitá co potěšitelného. Léta 1285 nastaupil wládu říše francauzské *Filipp* IV příjmím *Šličný*. Zwelebení a rozmnožení královské moci byla jediná péče jeho; protož powolal také staw třetí, městský, ke sněmům říšským, aby jím hrdau šlechtu snáze udržel we wáze, a obdržel daně, jichž mu obzwláště potřeba bylo k zachowání stálého wojska. W rozepři s papežem Boniťaciem VIII welebnost králowskau hájil důsledně ale neprawě. Když totiž Filipp daně žádal od duchowenstwa, papež se tomu protiwil, načež král sněmem zakázal wšecko wysílání peněz ze země do Říma. Papež ho dal do klatby, a popauzel proti němu Ewropu, odsaudiw jej králowstwí; Filipp ale wyslal wůdce polního Nogareta do Italie, který s pomocí jistého šlechtice Římského papeže jal

www.libtool.com.cn

a tak zle s nim naložil, že brzo na to zemřel. Po něm wywolen Kliment V, rozený Francauz, jehož Filipp k tomu pohnul, aby se usadil w Avignonu. Pán papežského sídla stal se nyní pánem papeže samého, čímž mocnost králowská we Francii nemálo získala. K wůli králi zrušil Kliment řád rytířů Templářských (1309), kteří se byli we Francii bohatě rozmohli. A nejen statků byli we Francii zbaweni, nýbrž na neprawé žaloby prawně stíháni a trestáni ukrutnau smrtí. Dewět a padesát rytířů, s nimiž i welmistr Jakob de Molay, jedním dnem upáleno na hranici. Ostatní jinak ukrutně mučeni, wypuzeni, a řád jejich po celém křesťanstwu zrušen. O statky jejich we Francii rozdělil se král s papežem, ostatek obdrželi většim dílem rytíři Johannité neb Rhodičtí (Maltesští).

W roce po této poprawě král i papež zemřeli (1314); dostihla jich, jak prawil lid, ruka páně. Po smrti Filippa Sličného wládli po sobě tři synowé jeho, Ludwík X, Filipp V, Karel IV, krátce a bez historické znamenitosti. Žádný nezůstawil mužského dědice, tedy starší linie domu Capetowa wymřela. *Filipp z Valois*, jehož otec byl bratr Filippa IV, wyhlášen od stawů za krále a korunowán (1328). Ale král anglický Edward III osobowal sobě bližší práwo na trůn francauzský, že matka jeho, Isabella, byla dcera Filippa III; z čehož wznikly (1339) hrozné wálky, které přes sto let říši francauzskau hubily.

Z počátku bylo wítězstwí na straně anglické. W druhém roce wálky (1340) dobyli welikého wítězstwí na moři nad francauzským loďstwem, a 1346 wtrhli z Normandie až do Paříže. Wypuzeni odtud a stíháni čtyrykráte silnějším wojskem francauzským a dostiženi, postawili se u Creçy, kdežto powěstný onen boj se strhnul, w němž zahynul také slepý Jan Lucemburský, král český. Spořádanost anglického wojska, dobré wedení jeho a zwláště hrdinské počínání králowice anglického, prince z Walesu, tak nazwaného *černého prince* (od černého brnění) zwítězilo nad wojskem francauzským úplně, a 40,000 Francauzů pokrýwalo krwawé bojiště Creçenské. Pewnost Calais padla Angličanům do rukau, bezpečná to brána do francauzského králowstwí. Ztrátám většim sice Filipp ušel, obdržew také znamenitau náhradu dosažením zwláště knížetstwí Daufiné, kterážto nej-

hlawnější část ondy říše arelatské dědictwím se dostala čekanci koruny francauzské, odkud dostal jméno Daufina. Ale za wlády syna jeho *Jana Dobrého* (1380) opanował onen hrdinský Edward princ Waleský celau část Francauz až k řece Loire, porazil mnohem silnější wojsko francauzské u Maupertuis na hlawu, jal krále samého s nejmladším synem jeho, a odwedl jej do Londýna. Z toho wzniklo weliké zlé we Francii: bauře národu, podobná strašlivé revolucí francauzské osmnáctého století. Shromáždění totiž stawowé, právě w čas weliké poslední porážky, winili wládu zemskau, přičítajíce jí tolikerého neštěstí hlawní příčinu, a žádajíce potrestání a swržení wšech státních auředníků a ustanowení nowé wlády. Robert le Coq, biskup Laonský a Štěpán Marcell, přednosta Pařížského kupectwa byli nespokojených náčelníci, a Karel II, král navarrský k takowému předsewzetí je popauzel; neboť byl král tento, přijmím Zlý, s příbuzným trůnem francauzským we starých rozepřích, a wšeliký odpor proti němu podněcowal, začež jej Filipp II wzal do francauzské wazby, we které se potud ještě nacházel. Daufin byl příliš slabý, nemaje ni wážnosti, ni moci, pročež se odboji nemohl zřejmě opříti, a rozkazy králowské z wězení Londýnského nenalézaly poslušenstwí. Stawowé zmocnili se wlády, ustanowili 36 direktorů, upewnili Paříž, a powolali národ do zbraně. Po celé zemi rotily se republikanské klubby, značíce se národními barwami, a odporná stranu se wší krwežízniwau urputností rozwzteklenému národu stihajíce. I když největší buřičowé w Paříži byli utlačeni, záhubný praud nepřestal se waliti po zemi; lid sprostý, zwláště rolníci, uchwáceni wírem swobody, soptili pomsty proti pánům, tím hroznější, čím těžší bylo jarmo poddanym od nich ukládané. S nimi se spolčily rozpustilé roty wojenské, které nedostáwajíce platu, u wšeobecném zmatku we mnohých rozličných zástupech na wše strany laupily a drancowaly zemi, králowce Jakuba z Bourbonu w prawidelné bitwě porazily, a po zawřeném příměří i pokoji dlauho jíž wálku wedly pro sebe.

W takowém protiwenstwí musel Jan, stůj co stůj, zawříti s Angličany pokoj, jímž postaupil Angličanům wšecky krajiny od nich opanowané, a tři milliony zlatých dati slíbil

za výplatu. Nemoh však slibu držeti, vrátil se dobrowolně do wězení w Londýně, kdežto zemřel léta 1364.

Za maudré wlády *Karla V*, nástupce jeho, říše francauzská, tak mnohými neduhy sklíčená, zwolna se léčila. Mírností a prozřetelností tohoto krále wracel se zponenáhla poklid; bauře wnitřní se tišily, důwěra w krále budila swornost w lidu, ze kteréž wyplýwala obnowená mocnost národu. Těžce ji w nowě wypuklé válce zakusili Angličané; štěstí jejich, zwláště když zemřel Edward Waleský, zmizelo, a wýtečný Bertrand du Gueselin, ozdoba šlechty francauzské, pudil je z dobytých krajin francauzských napořád. Karel zůstawil říši swau we kwětu jaré síly, jižto byl zdědil z tisícerých ran krwácející; ale po smrti jeho (1380) nastaly we Francauzích nowé bauře, které nešťastnau říši přiwedly na kraj záhuby. Syn a nástupce jeho, *Karel VI*, byl při smrti otce swého teprw 11 let stár, a jakkoli 14 let dostačowalo k plnoletí francauzského krále, předce potřeba bylo ředitelství. Matka králowa nebyla wíce na žiwu; čtyři strýcowé jeho swářili se tedy o wládařstwí. Nejmocnější z nich byl Filipp wéwoda burgundský, který i po skončení nedospělosti podržel žezlo; neb král leknutím pozbyl rozumu. Proti němu powstal Ludwík z Orleanu, wládochtiwý bratr králůw, a dwůr i říše na dwě strany se rozdělily: burgundskau a Orleanskau. Orleans zwítězil zákeřnictwím, daw wéwodu Jana Orleanského zawraždíti, ale strana Orleanská powolala Angličany, s nimiž byla wálka ustawičně, ale ospale wedena, a nedáwno uzawřeno příměří. Léta 1415 přistal Jindřich V na pomoří normandském, a wojsko francauzské úplně porazil w boji Azincourtském, načež učiněno nowé příměří, aby se Francauzowé tím snáze sami mezi sebau mohli hubiti. Hlawau wlády staly se nyní hrabě Armagnac, hrozný diwokými rotami swých najatých žoldnéřů, a s ním držel Karel, koruny francauzské čekanec. Matka wšak jeho, králowna Isabella, od hraběte bywši uražena, uchýlila se naproti synu swému ke straně burgundské, a s ní wešla we spolek s Angličany, dědičnými Francie nepřátely. Po druhé wpadl Jindřich V do Normandie, a strana burgundská zmocnila se Paříže. Se wšech stran tísněn, hledal kralowec Karel smíření s wéwodau Janem burgundským. Umluwena schůzka

w Montereau; oba se tam na mostě, každý toliko deseti wěrnými sprowázen, měli smlauwati. Když ale Jan přišel, zrádně se naň obořili oděnci Karlowi, a zawraždili jej. Tím wznikla zášť neukojitedlná, a hluboká propast mezi oběma stranama. Filipp burgundský, syn a nástupce Janův, spojil se pewněji s Angličany, tak i dwůr nemocného krále a téměř weškerá říše. Uzawřen pokoj w Troyes 1420, na němž smluweno, aby Jindřich V král anglický Kateřinu dceru krále francauzského pojal za manželku, s níž po smrti otce jejího Karla VI obdržeti měl francauzskau korunu, a do té doby říši co nejwyšší wládař sprawowati. Na wěčné časy měla říše francauzská zůstati s anglickau spojena, wšak každá podržeti swau wlastní správu. Sněm stawowský pokoj tento potwrdil, a wyhlásil jej u wší sláwě za zákon říšský.

Tak blízko byl stát francauzský swého skonání; ale nebesa zahynutí jeho nepřipustila. Již we dwau létech Jindřich V zemřel, dwa měsíce před Karlem VI, jehož měl následowati na trůnu (1422), nepozůstawiw dědice, krom dítěte w kolébce, jménem Jindřicha VI, jemuž měly obě koruny připadnauti. Tím bylo wšecko proměněno; královci francauzskému wyswítla nowá naděje, a dal se co Karel VII we městě Poitiers korunowati. Truchliwě wšak s královstwím jeho wyhlíželo, když od Angličanů a Burgundských wšude byl stíhán a utlačowán, tak že mu po šestiletém boji nic nezbýwalo než krajiny okolo Orleanu, kteraužto poslední pewnost nyní wěrní jeho bránili proti Angličanům. Pádem této pewnosti musela také padnauti Karlowa koruna, a pád její zdál se newyhnutedlný, leč stalliby se diw k její ochraně.

A hle! stal se diw tento oprawdu; sprostá díwka, Johanna d'Arc, známá pod jménem panny Orleanské, Karla VII wyswobodila, a ochránila francauzskau říši. Nadšená díwka tato opustiwši stádo swé w dědině Dom-Remi, přišla k slabému, a ustawičnými porážkami málomyslnému wojsku Karlowu, prawíc, že jest poslána rozkazem nebeským, aby obležený Orleans oswobodila, nepřátely zapudila, a Karla do Remeše zawedla ku královskému korunowání. Snadno za onoho wèku nalezla wíru; jako bleskem celé wojsko nadšením jejím zňalo se; nowá důwèra dodáwala nowého uda-

www.vlastivedne.cz

tenství, strach poměrný před takowým wýjewem ochromil ruce nepřátelské, a wítězství obrátilo se ku praporu Karlowu, jejž we předu wojska proti nepřátelům nesla nebem seslana diwotworná panna z Orleanu. Jednau ranau zapuzeni Angličané od této pewnosti, druhau poraženi na hlawu, a Karel šťastně na králowství zaswěcen w Remeši (1429). Johanna slawně wykonala, co jí nebem bylo uloženo; přemluwena, aby dále pokračowala na dráze sláwy, tratila zponenáhla nadpřirozenau hroznost; jata konečně od Burgundských, prodána Angličanům, a co kauzelnice za živa na hranici upálena w Rouenu (1431). Francauzowé sami, mezi nimiž i universita Pařížská, byli jejími žalobníky, a duchowenstwo francauzské ji odsaudilo.

To wšak Angličanům wice neprospíwalo. Již nepotřebowali Francauzowé zázraků; nejmocnější nepřítel, Burgund, nepohodnuw se s Angličany, ku Karlowi přestaupil; nejúhlawnější odpornice, matka Karlowa, zemřela, a tak zmužilost anglická byla štěstím francauzským přeważena. Angličané odewšad wypuzeni; hrdinský Talbot jim padl, Normandie a Guienne byly wzaty, jen Calais a pomořní ostrowy zůstaly jim na památku časně ztracené francauzské koruny. Tím se skončily (1453) tyto krwawé wálky anglické, které zemi francauzskau s krátkými přestáwkami přes 100 let hubily, rozbroji domácími sesíleny, stát tento hrozily wywrátiti, a jako zázračnau pomocí z wítězstwí obrátily se nepřátelům ku porážce.

Francie, jarma cizího jsauci sproštěna, podlehla těžšímu domácímu za despotické wlády *Ludwíka XI*, syna Karlowa. Jediná snaha jeho byla ztenčiti přewahu šlechty a wládu w jediné ruce swé spojiti (1461). Přede wším hleděl na hlawě swé upewniti korunu, kterauž tak nazwaný spolek obecného blaha, samowládě protiwný, usilowal jemu strhnauti. W čele tohoto spolku stál Karel, bratr jeho, a hrabě Charlois, dědic wéwodství burgundského, s nimiž ostatní králowci, wéwoda bretaňský, a mnoho přátel zemřelého krále bylo spojeno. Nemoha spolku tak mocnému odolati polem, hleděl jej přelstíti, slibuje každému zwláště, čeho si byl žádal, jestli upustí ode druhých. Tak roztrhnul snadno swazek, wice sobětstwím než wlastenectwím upautaný, a

nyní se chopil jednoho soudu po druhém, a všecky obětował Molochu krwawé pomsty. Karla wévodu Guiennského, bratra svého, dal otráwiti; Ludwík z Lucemburka, hrabě St. Pol, z Perche, Renatus z Alençonu, Jakub wévoda z Nemours, hrabě z Armagnaku, a více než 4000 ze stawu nižšího odpraweni rukau katowau, statky jejich wzaty w plen, a tak koruna wnitř upewněna. Zewnitř ale jí ještě hrozil mocný Burgund, proti němuž aby se zřejmě odwážil, nebylo tyrannu srdce. Pročež popudil proti Karlu Odwážliwému Švejcary, a když, jak swrchu wyprawowáno, wévoda proti nim w boji padl, přiwlastnil si Ludwík největší část jeho zemí. Tím spůsobem upewnil a rozšířil mocnost královskau we Francii, rozmnožil říši, zwýšil důchody královské nowými bernémi, a odprawiw všecky své odporníky, požíwal owoce prací královských na pewném hradě le Plessis des Tours, bráněném bázní a hrůzau, nepřístupném radosti a poklidu, stíhán auzkostí smrtelnau od duchů krwawých swých obětí, proti nimž neprospíwal ani žaltář ani swěcená woda, až konečně k saudu páně byl powolán (1483).

Sjednocená a upewněná Francie počala nyní mocněji jewiti sílu swau zewnitř, když zjednal Karel VIII, syn Ludwíkův, korunu francauzské ještě weliké a bohaté wévodství Bretagne. To se stalo takto: Dědička wévodství bretaňského, Anna, byla zasnaubena Maximilianowi I, králi německému, a když se byla wydala na cestu k swému choti, zajal ji Karel, a wzal si ji sám za manželku, Markétu, dceru Maximiliana, s níž prwé byl zasnauben, odeslaw otci nazpět. Maximilian sice se zlobil, válčil, ale nadarmo; bohatá newěsta zůstala Karlowi. Sesílen nowým wévodstwím, taužil po kořisti nowé. Nejladnější byla Neapole, a snadno jí dobyti, pročež rychle zmocnil se laupeže; že mu jí wšak jiní mocnářowé nepřáli, zase wypuzen. Předce wšak Italie od té doby králům francauzským zachutnala. Ludwík XII, wévoda z Orleanu, nástupce Karlův (1498), zmocnil se Milana a Genuy, a podobně o Neapoli se pokaušel, o čemž více se dowíme w Italii. Wláda krále tohoto padá již do nowowěkého dějepisu; neboť panowal až do léta 1515.

www.libtool.com.cn

VIII. Stát anglický.

Na mírné půdě anglické počíná w periodě této zponenáhla dozrávati owoce občanské wolnosti; ale bauře válek zewnitřních z počátku ustawičně klátí stromem jeho, nepřipauštějíce ho občanům česati, a pokojně požíwati. Když tyto přestaly, uchwácena Anglie wírem krwawých různic domácích, které obraz dějepisný světomocného nyní státu tohoto zohyzďují barwami wšech hanebností. Po slawném panowání Edwarda I (1307) nastaupil wládu spojené říše anglické syn jeho Edward II. Wšecka obmezenost byla duchu jeho protiwná, ačkoliw neměl ani mužnosti k dobytí neodwislosti, ani maudrosti k obhájení jí. Cizí milostnici krále se zmocnili, a wládli samowolně w jeho jménu. To wzjitřilo šlechtu, w jejímž čele byl hrabě Lancaster, nejstatnější anglický královic. Skotowé se mocí od koruny anglické odtrhli, w Irsku a Walesu hrozil odboj. Tu se spojila králowá sama, francauzská Isabella, s Mortimerem, sličným rytířem z Walesu, proti králi, swému manželu, zjednala wojsko w Hollandu, a snadno dosáhla wítězstwí. Hugh Spenser, milostník králůw, i se synem swým odprawen, král od parlamentu odsauzen k žaláři, a w něm na rozkaz královny ukrutně zawražděn (1327).

Tři léta wládla Isabella s milencem swým za nedospělosti Edwarda III swéwolně a krwawě. Když ale Edward dosáhl 18 roku, nenadále jich se zmocnil, načež Mortimer z nálezu parlamentu oběšen; matka králowá wšak odkázána na swé wěno. Mladý král uchopil se mocně anglického žezla, a wládl slawně po 47 let. Za něho proslula Anglie sláwau wítěznau we wálkách francauzských a šotských; mocnost parlamentu se powýšila, wnitřní mohowitost wzrostla probuzeným obchodem a průmyslem. O wálkách anglofranských již swrchu wyprawowáno. Po wymření totiž Capetowců, osobowal si Edward, co syn sestry Karla Sličného, práwo k francauzskému trůnu. Štěstí bojowalo s ním. Filipp z Valois přemožen předně w boji mořském u Sluis (1340), pak na suchu u Creçy (1346); načež Calais, klíč ke Francii připadl Angličanům. Ještě šťastněji wálčil zmužilý syn jeho Edward, černý princ, s králem Janem; zwítězil u Poitiers

www.libtool.com.cn

(1356), a uzawřel slawný pokoj w Bretigny, jímž weliká část Francie dostala se Angličanům. Tím časem bojováno též vítězně se Šoty, bránícími nově získanau swau neodwislost. David Bruce, král šotský, syn zemřelého Roberta Bruce, vítězitele u Banotbournu, poražen u Durhamu od Angličanů, wedených hrdinskau královnau Filippkau z Hennegau, manželkau Edwardowau, a odweden do Londýna w zajetí (1346). O jedenáct let později přiwedl syn Edwardův také francauzského krále Jana zajatého do Londýna. Sláwa vítězná powzbuzowala také národního ducha, a zawdáwala příčinu k rozšiřowání obecné wolnosti. Takowé wálky totiž potřebowaly mnoho wýloh, a jelikož tyto wyplýwaly toliko z powolení obecného domu w parlamentu, stáwalo se, že dům tento k swému powolení připojowal žádosti, týkající se obecných swobod, ano později teprw swolowal, když žádost jeho byla wyslyšena. Tak rokováno zponenáhla o zákony i w domu obecných, až uzawřeno sjednocení obau domů, parlamentu (1343), jímž ustanoweno, že oba spolu činí tělo zákonodárné w říši anglické. S rostaucí maudrostí zákonodární rostla také wnitřní blaženost říše. Obchod a lodnictwí, zanecháwané potud cizincům, rozmáhalo se nařízením, aby žádný občan anglický zboží swého wyważeti nesměl na lodích cizích; wystěhowanci cizozemští obžiwili anglické dílny a průmysl, který někdy světem měl wládnauti. Poplatků manských, od časů Jana dáwaných papeži, Edward říši swau sprostil, a učený bohoslowec Wiklef zastáwal wítězně práwo králowské proti přewažné moci duchowní. Ale Richard byl déle žiw než sláwa jeho, a poslední léta wěku jeho byla mnohonásobně zarmaucena. S hrdinským králowcem z Walesu ztratil wšecky dobyté země we Francauzích, sám pak oddaw se k stáří leniwé wilnosti, potratil wážnost u národu, a od parlamentu, jindy powolného, mnoho zakusil odporu. Po něm nastaly w Anglii rozepře domácí, které neustále trwaly téměř až do konce této periody, co pekelné wzteklice šlehajíce nešťastnau říši bičem, spleteným ze wšech jedowatých plazů národní neswornosti. Nástupcem jeho (1377) byl *Richard II* jedenáctiletý syn černého prince. Za jeho nedospělosti wláda ustanowena od parlamentu. Trwající potud wálky francauz-

ské žádaly větších daní; než proti berni s hlawy wzniklo wzbaurení lidu, podníceno kazatelem nazwaným John Bull. Pálíce a laupíce statky urozenstwa, táhlo na sto tisíc rolníků wedením kowáře Wat-Tylera do Londýna, kdežto zmordowawše mnoho wysokých urozenců a úředníků, mocí válečnau jsau potlačeni. W Irsku byly opětné wzpaury; w Šotsku wálky bez rozhodnutí a sláwy rozmnožowaly jako we Francii jen daně a nespokojenost národu. Král, na němž pomoc záležela, byl hříčkau ctižádostiwých strýců swých Lancastra a Glocestra, kteří sami taužili po žezle. Glocestra s Francií zrádně obcujícího dal Richard odprawiti, sám ale jat od Jindřicha z Lancastru, a od parlamentu říšského odsauzen a usmrcen (1400). Tři wládcowé z domu Lancastrů dosedli nyní po sobě na trůn anglický, *Jindřich IV* (1399 — 1414), jemuž ustawičně hrozily wzpaury a spiknutí, *Jindřich V* syn jeho (1414—1421), slawný wítěz nad Francauzy u Azincourta, wydobytel čekanství koruny franské, a po něm *Jindřich VI* (1421—1460), při smrti otce swého ještě nemluwně. W kolébce korunowán byl za krále anglického i francauzského; we jménu jeho wládli strýcowé Bedford a Glocester, onen Francii, tento Anglii, mocně hájíce práwa pacholíkowa proti rostaucím jeho nepřátelům. Předce wšak koruna francauzská časně ztracena, jakož wyswětleno we Francii; a mnohem větší zlé zplodila nenáwist a wládožízniwost w Anglii samé. Nebo když byl Bedford zesnul, zmocnil se docela wůle králowské Jindřichůw milostník, Wilém de la Pole, kupecký syn, potom hrabě a wéwoda z Suffolku, Glocestra swrhnul a zawraždil, a wládl swéwolně a neobmezeně. Obžalowán sice w parlamentu, odsauzen a swržen, ale po něm wypnul se jiný milostník, a podobně wládl králem a zemí. Tato slabost králowa a nespokojenost lidu dodala smělosti Richardowi, wéwodowi z Yorku, tak že Jindřicha swrhnul a sám na trůn anglický se posadil. Odtud zňala se w Anglii 30tiletá záhubná a krutá válka občanská, *wálka bílé růže s červenau* t. j. domu York s Lancastrem.

Richard z Yorku, půwod její, byl se strany otcowské wnuk Edmunda z Yorku, čtwrtého syna Edwarda III, a se strany matčiny, dcery druhého syna Edwardowa, trůnu bližší

než Lancaster. Ale cesta jeho k trůnu byla nesprawedliwá, násilná a krwawá, hrozná swými následky; ano hroznější wálky občanské není zaznamenáno w letopisech člowěčenstwa. Wzteklé bitwy, strašné poprawy, líté wraždy se stíhaly; neméně než osmdesát odnoží kmene královského padlo násilím, a s nimi na sto tisíc lidu obecného zachwáceno mečem a bídau, wše proto, aby se rozhodlo, zdali potomkowé sestry druhého syna čili děti třetího syna Edwardowa seděti mají na trůnu anglickém. Nerádo prodlewá oko na obraze takowých ohawností, zběžně toliko jej přehlídněmež. Richard z Yorku dwakráte Jindřicha VI porazil (1455 a 1460), dwakrát jej samého zajal, ale zmužilá králowá Markéta bránila jeho i syna swého (1460). Richard zabit, a jeden syn jeho odprawen; ale hrabě z Warwiku, prwní hrdina wálky této, od rozhodné pomoci swé nazwán *Tworitel králů*, klesajících Yorků ujal se, a dal Edwarda, syna Richardowa, w Londýně wyhlásiti za krále (1461). Tento Edward IV zwítězil we wražedné bitwě u Towntonu, načež parlament práwo jeho uznal a dům Lancastrůw dal do klatby. Jindřich, ač podporowán od Ludwíka XI, francauzského krále, poražen opět u Hexhamu (1463), zajat po třetí, a Markéta se synem swým prchla do Francauz.

Nyní se ale obrátil králotwůrce Warwik, urážen nelibým sňatkem královým, na stranu Lancastrů, zjednal wojsko francauzské, Edwarda zapudil, a stal se w jedenácti dnech pánem anglické říše. Opět byl na trůn dosazen Jindřich VI; ale w roce se nawrátil Edward s pomocí burgundskau; Warwik poražen (1471), Jindřich zawražděn we wězení, Markéta, wrátiwši se práwě w den porážky z Francauz se synem swým, jata, a tento zawražděn. Tak byl celý dům Lancaster wyhlazen až na jediného Jindřicha hraběte z Richmondu, jehož matka mimoložně pocházela od Jana z Lancastru, a děd Owen Tudor byl druhým manželem wdowy Jindřicha V. Ten ušel smrti prchnutím do Francauz a tau okolností, že jakožto pošlý z plodu nemanželského, nezdál se býti nebezpečným.

Po wyhubení domu Lancastrowa počal York zůřiti proti sobě samému. Swého wlastního bratra, wéwodu z Clarence

dal Edward IV. odprawiti *) i děti jeho usmrtiti, aby mu sáhnauti nemohli po koruně. Za to se pomstil druhý bratr Richard z Glocestru na dětech jeho. Nebo když Edward IV zemřel (1483), dal tento ohawný ukrutník oba syny jeho, třináctiletého Edwarda V a sedmiletého Richarda, wsaditi do Toweru, kdež potom byli zawražděni, wyhlásil swau wlastní matku za cizoložnici, bratry swé za pancharty, a proklestil si zradau a wraždau cestu ke trůnu. Nedlauho wšak z něho se těšil; národ, ač hluboko pokleslý nešlechetnostmi panowníků, předce si takowého nezbedníka oškliwil; mocná strana powolala onoho pozůstalého Jindřicha z Richmondu; Richard u Bosworthu poražen a zabit (1485), a *Jindřich VII* wyhlášen za krále. Tím se zhaubní rozbrojowé tito skončili. K upewnění trůnu zasnaubil se Jindřich s Alžbětau, pozůstalau dcerau Edwarda IV; poslední růže začerwenalá (neb nebyl Jindřich z rodu čistého) spojena s poslední růží bílau. Dlauho ale ještě rány nešťastné Anglie krwácely; země byla wydrancowána, zhubena, zdiwočelá, a wláda Jindřichowa málo jí prospiwala; neb sám se měl co hájiti proti ostatkům swých protiwníků z padlého domu Yorkowa, a wyváznuw šťastně jich osidlům, hleděl se zásobiti mohowitostí, ukládaje nowá břemena rozličných berní na ubohé občanstwo, jehož zastáncowé w parlamentu každému pokynutí krále slepě howěli. Toliko čas a mír zponenáhla léčily, a Jindřich VII zůstawil říši zase spořádanau a sesílenau nástupci Jindřichu VIII (1509.)

IX. *Hispanie.*

Na poloostrowě Pyrenejském w periodě této bylo ještě patero rozličných států: králowstwí Arragonie, Castilie, Navarra, arabské králowstwí Granada a králowstwí portugalské. Navarra byla nepatrná, nemajíc samostatnosti, nébrž jen co dědičné panstwí mužským i ženským dědicům, též i brzy domácím, brzy cizím domům připadajíc, aniž poskytujíc co pro wšeobecný dějepis znamenitého. Granada, poslední slaup moci arabské w Hispanii, padla ku konci patnáctého

*) Utopen byl dle žádosti swé w sudu sladkého wína.

století docela, a ku konci této periody spojena také Castilie s Arragonií w jedno veliké mocnářství.

www.libpod.com.cn

1. Arragonie.

Že ku králowství arragonskému patřily také Baleary, Sicilie a Sardinie, slyšeli jsme w periodě předešlé. Ale Sicilie činila králowství zwláštní, neb ji Petr III, dědic nešťastného Konradina odkázal mladšímu synu swému; teprw léta 1410 s korunau arragonskau spojena. I Baleary činily po 68 let wlastní králowství pod wrchností arragonskau, až je Petr IV zase ku koruně swé připojil (1344), tak že před wymřením starého domu arragonského (catalonského) (1410) wšecky tyto země byly spojeny. Časně již byla zřízena ústawní wláda říše arragonské. Tři stawowé, panský, totiž šlechta wyšší, rytířský, šlechta nižší, a městský, obmezowali samowládu králowskau we sborech kortezů čili deputowaných, jimž náležélo právo zákonodární, ukládání berní, uzawírání pokoje i prohlašování wálky. Zwláštní saudce (justica), od krále wolený ze stawu rytířského, rozsuzowal rozepře mezi ním a stawy, sboru kortezůw jsa odpowědný. Města pilností arabskau bohatá měla swé wýsady a práwa, též podíl při wládě i sbírání wojska. Po wymření starého rodu arragonského Martinem starším (1410) wywolili shromáždění stawowé wšech tří provincií *Ferdinanda*, *infanta* castilského, jakožto syna ze sestry zemřelého krále, za krále swého, od něhož původ wzal rod Ferdinandůw čili castilianský w Arragonii. Syn jeho Alfons V (1416) zdědil po Johanně II králowství Neapolské, které wšak co samostatné odewzdal přirozenému synu swému Ferdinandu. Arragonie se Sicilií a Sardinií připadly po něm bratru jeho *Janowi II* (1458), který se swau manželkau Blankau také obdržel Navarru. W tomto objemu zdědil říši arragonskau Ferdinand syn jeho (1479), manžel Isabelly, dědičky koruny castilské, potom pán obau říší spojených.

2. Castilie.

Králowství castilské swírají z počátku této periody rozbrojowé wnitřní; wálky o nápad koruny, w nichž se welebnost králowská tratí w neważanosti wysoké šlechty.

Jen pewná wláda *Alfonsa XI* (1312–1350) obhájila trůn, wyznačena wítězstwím nad králem Granadským a spojencem jeho, wládcem marokkanským (1340); načež dobyta a zbořena pewnost Algeziras, kde Arabowé obyčejně přecházeli do Španěl. Za něho nalezeny ostrowy canarské, a staw městský přijat mezi stawy říše. Po něm byly zase po 125 let neustále wnitřní rozbroje o práwa trůnu a o nápadnictwí koruny. *Petr Ukrutný* (1350—1369) w neustálém boji se wzdorující šlechtau přemožen francauzskau pomocí od přirozeného bratra swého Jindřicha, který mu odňal korunu i žiwot. *Jindřich VI* (1369—1379) i syn jeho *Jan I* (– 1390) museli se proti ostatním nápadníkům brannau rukau držeti na trůně, a za nedospělého *Jindřicha III* (1406) zmocnila se šlechta dokonce wšech králowských práw i statků, a užiwala úplné swéwole. Za *Jana II* (1454) wládl welmistr rytířského řádu sw. Jakuba, což krále stálo wšecku wážnost, říši pokoj a ministra samého hlawu. Nástupce jeho *Jindřich IV* (1474) byl dokonce od stawů říše odsauzen, dcera jeho wyhlášena za newlastní, a na trůn dosazen bratr jeho *Alfons*. Po smrti Alfonsowě (1465) obdržela nápad koruny sestra jeho *Isabella*, kteráž ale Jindřichowi wládu zanechawši až do jeho smrti, léta 1474 s Ferdinandem arragonským, manželem swým, dosedla na trůn.

3. Španěly spojené.

Ferdinand Katolický.

Nyní teprw dosáhly Španěly wětší znamenitosti w historickém swětě, kdež předtím síla jejich, porůznu roztraušena, málo znamenitého mohla podniknauti. Dwě nejwětší říše křesťanské, Arragonie a Castilie, byly spojeny pod jedním žezlem, ač ještě ne saustawně, předce osobně; Navarra k nim připojena; jen ještě newěřící Granada byla neposlušná. Na tuto nyní Ferdinand učinil útok, když domácími rozepřemi seslablá nemohla činiti dostatečného odporu. Konečně padla poslední tato záštita moci arabské w Hispanii (1492) 781 let po wítězstwí u Xeres de la Frontera, jímž byla (711) wláda saracenská založena. Ferdinand byl šťastný i w jiných wálkách zewnitřních. Cerdagne a Roussillon,

krásná Neapolis a výborně příležitá Navarra přišly buď násilím, buď chytrostí do jeho rukau, a objevení Ameriky za vlády jeho započaté (1492) otewřelo Španělům nesmírný poklad. I doma welebnost trůnu powýšiti výborně se jemu zdařilo. Daw se wywoliti zponenáhla za welmistra wšech tří castilských řádů rytířských, sw. Jakuba, Alcantara a Calatrava, zmocnil se welikých statků jejich, založil hrůzoplodnau inquisicí, stolici saudnau nad kacířstwím, která hned za prwního welmistra swého, dominikana Tomáše Torquemady po wšech podezřelých slídila a ke hranici za živa odsuzowala, aby wzatými statky jejich král rozmnožil své poklady. Aby ještě více dokázal swau prawowěrnau horliwost, wypudil Ferdinand wšecky Saraceny a Židy ze Španěl, rozkázaw pod ztracením hrdla, aby se buď dali pokřtiti, buď se w určité lhůtě wystěhowali. Mnoho tisíc Saracenů, nejpilnějších obywatelů, a sto sedmdesát tisíc rodin židowských wystěhowalo se ze Španěl, začež obdržel Ferdinand od papeže jméno krále Katolického. Takowým spůsobem stal se zakladatelem welikě španělské monarchie, která w potomní periodě světomocné váhy dosáhla.

4. Portugal.

Až do patnáctého století malý stát portugalský sotwa co wšeobecně znamenitého poskytuje. Wláda jeho byla wládě španělské podobná, pod wlastními králi, s obmezením od stawů šlechtických, s nimiž takořka ustawičně o přednost swau museli zápasiti, nabývajíce více neb méně samostatnosti, čím více měli duševné síly, čím příznivější byl čas a okolnosti. Mezitím panowaly, z počátku zwláště, časté boje se sausedy o zachowání koruny a poslaupnost, ač tato již za starodáwna ustanowena byla sněmem říšským w Lamego, tak aby w nedostatku synů dcery dědily po stáří, zasnaubíce se wšak s rozeným Portugalcem šlechtického stawu. W králowě bezdětnosti následowati měli bratří jeho a synowé jejich po stáří, ač s powolením stawů. Pročež se stalo, že když Ferdinand, syn Petra I (1357), zemřel (1383), zanechaw po sobě jedinkau dceru, a manžel její, Jan, král castilský, korunu portugalskau požadowal co dědictwí, národ válečně proti němu a straně jeho powstaw, nad Castiliany

zwítězil (1385) a samostatnost swau obhájil, raději na trůn dosadiw přirozeného syna předešlého krále swého Jana (1383—1433). Šťastným nebem a pohodlným položením na moři stali se Portugalci národem přičinliwým a podnikawým, obchodu, průmyslu i osvěty milownym. Již za *Diwiše Maudrého* (1290) založena byla w Lissaboně universita, a hned z počátku patnáctého století horliwost obrácena na jízdy mořské, hledání nowých zemí, zakládání osad. Léta 1411 wyplaulo loďstwo portugalské proti Maurům na pomoří africké, a dobylo města Ceuty; léta 1419 wynalezen ostrow Madeira, 1432 ostrowy Azorské, 1444 Capverdské, 1452 pomoří západní Afriky, Guinea. Potom opět šťastně bojowáno s Maury na pomoří sewerní Afriky; léta 1458 dobyli Alcazara, 1471 Arzilly a Tangera. Za *Jana II* (1481—1495) obžiwlo ještě wíce skaumání mořské. Objewení cesty do wýchodní Indie byl účel jeho. Léta 1486 nalezl Diaz nejjižnější konec Afriky, mys Dobré Naděje, a když brzy na to Columbus objewil Ameriku (1492), papež Alexander VI rozdělil kauli zemní poledníkem na dwě části, wýchodní přiřknuw Portugalům, západní Španělům. S nowau horliwostí pátráno nyní na wýchodu za *Emanuele Welikého*. Léta 1497 nalezeno jihowýchodní africké pomoří, a léta 1498 přistal *Vasco de Gama* šťastně w Kalikutě we wýchodní Indii. Mezi 1498–1500 wztahowalo se lodnictwí portugalské až na Čínu a na ostrowy Molucké, konečně pak moc portugalská nadhlawníku swého dosáhla wynalezením Brasilie (1500), s něhož za dnů našich sklesla ku podnožníku.

X. *Italie.*

W periodě této rozeznáwati jest trojí Italii, Horní, bywalau císařskau, střední papežskau, a jižní, Neapoli. Každá znamenána jest wlastním historickým znakem; w Horní panuje swoboda wedlé tyranů, we střední potýká se republika s hierarchií, w jižní wláda starofeudalní pořádně trwá.

1. Neapole.

Po wyhubení domu Hohenštaufského wládl w Neapoli a Sicilii Karel z Anjou co papežský wasall, zawázaw se uznáwati

www.knihovna.cz

svrchowanost stolice apoštolské skládáním roční daně. Trůn jeho upewněný newinnau krwí Konradinowau neobstál ale dlauho w celosti. Lakomost, hrdost a nelidskost jeho budily nenáwist. Poslední wnučka císaře Fridricha II, Constantia z Hohenštaufu, manželka krále Petra arragonského, wolala o pomstu domu swého. Jedním dnem dali w Italii hwězdář Brunetti, w Sicilii lékař Jan Procida znamení k zamordowání Francauzů, a Sicilie byla pro ně ztracena (1282). Darmo se Karel namáhal, aby z ní zase Petra arragonského wypudil; darmo naň papež wydáwal klatbu; národ si Francauze oškliwil a wůlí jeho zachowala se wláda sicilská potomkům Constancie. Karel sešel mrzutostí (1285), a nástupci jeho, Karlu II, zůstala Neapole, Romagna a Ancona. I tento válčil se Sicilií, a též syn jeho Robert Maudrý (1309) o ni se pokaušel, ale bez prospěchu. Za to Francauzowé tím wíce upewniti se hleděli w Italii, a zde pokud možno získati největší wáhy. Proto také odporowali nároku císařů německých, proto nepřátelsky brojil Robert proti Jindřichu VII a Ludwíku IV při taženích Římských. Brzo se rozmnožila mocnost domu Anjou také jinau stranau. Karel Robert, syn staršího bratra Robertowa, obdržel korunu uherskau po wymření kmene starých králů z domu Arpadského, dědictwím po matce a pomocí papežskau (1308), čímž se wláda domu Anjou přes Uhry, brzo také přes královstwí polské od aužiny sicilské wztahowala až k moři Baltickému. Moc francauzská mohla zajisté již toho času býti prwní w Ewropě, kdyby w ní byla panowala swornost; ale nepřízeň a nešlechetnost nedala se jí spojiti, budíc rozepře mezi wětwemi jednoho kmene. Po Robertowi (1343) wládla w Neapoli wnučka jeho, *Johanna I.* zasnaubena jsauc se strýcem swým, Ondřejem královcem uherským. Tento jsa w nenáwisti pro surowost mrawů, zawražděn (1345), jak bylo domnění, na rozkaz své manželky, načež Ludwík Weliký, král uherský, s mocí wálečnau přitáhl do Neapole, aby krew bratra swého pomstil. Johanna prchla, a když Ludwík nasycen pomstau odtáhl, panowala mírně a maudře. Bezdětná jsauc přijala wéwodu Ludwíka z Anjou za wlastního, opowrhnuwši Karlem z Durazzo, jejž prwé byla přijala za syna, pro newděčnost a wzpauru jeho. Tento wšak,

www.libool.com.cn

podporowán od papeže Urbana VI, tasil meč na královnu, a zwítěziw zawraždil ji (1345), načež sám se wypnul na trůn. Nedlauho wšak laupežné sláwy užil; sáhaw rukau násilnau také po koruně uherské, zawražděn (1386). Po něm byla Neapole hubena nowými wálkami o trůn. Syn totiž Karla III z Durazza, *Ladislaw*, příjmím *Lanzelot*, hájil práwo swé proti Ludwíkowi z Anjou mečem hrdinským a wítězným, tak že celau Italii hrozil opanowati; ale prostřed wítězné dráhy, při obléhání města Perugia zamilowal se do dcery tamějšího lékaře, která jej za odměnu lásky otrá-wila (1414). Po něm wládla sestra jeho *Johanna II* bez wážnosti, protože beze ctnosti. Přinucena bywši upustiti od miláčka swého Pandolfa Alopa, jinocha sprostého stawu, pojala za manžela francauzského hraběte, kteréhož, když se jí pro hrdost swau znelíbil, osobowaw si královského jména, wyhnala pomocí Jakuba Sforzy, wůdce wlastního wojenského zástupu (condottiere), a ustanowila Alfonsa Maudrého, krále arragonského za swého dědice (1420). Když se wšak Alfons hleděl w zemi upewniti, wypudila jej wrtkawá panownice tau samau pomocí, powolawši Ludwíka III z Anjou, s nímž se brzo též neshodla, načež zase Alfons přišel w milost, který konečně, po smrti její (1435), dům Anjou potlačiw, korunu Neapolskau si přiosobil. Tak spojena Neapole opět se Sicilií skoro po dwaustoletém odtržení, ale jen na krátko; neboť Alfons odkázal Neapoli přirozenému synu swému *Ferdinandowi I* (1450), když zatím w Sicilii wládl Jan II, Alfonsůw bratr, po němž ji zdědil Ferdinand Katolický. Proti synowi Ferdinanda Neapolského, *Alfonsowi II* (1494), powstal wálečně Karel VIII, král francauzský, zastáwaje dědičné práwo domu Anjou, a snadno se Neapole zmocnil. Že wšak mu jí mocnářowé jiní nepřáli, byli Francauzi brzo zase wypuzeni; a když Ludwík XII, spojen s Ferdinandem Katolickým Neapole po druhé dobyl, hodlaje se s ním rozděliti o kořist, Ferdinand Katolický jej oklamal. Wojewůdce jeho Francauze wypudil, i podržel Ferdinand celau kořist pro sebe. Od té doby (1504) patřily Neapole a Sicilie po dwě stě let ku králowstwí španělskému.

www.libtool.com.cn

2. Stát církevní.

Kterak se z počátku darem Pipina a Karla Velikého utwořilo dědictwí sw. Petra, a později rozmnoženo dědictwím po Mathildě markrabině toscanské, swrchu jsme widěli. Nad ním panowal papež pod swrchowaností císařskau, prowozowanau zwláště nad statky Mathildinými a městem Římem, až zponenáhla mocnost císařská w Italii celé, tedy i zde poklesla w pauhé jméno. Tim zwýšila se sice světská mocnost papežů, ale také wolnost jednotliwých vasallů, takže i nejmocnější nástupci sw. Petra často nikde neměli méně wážnosti, než právě we státu církewním. Po přeložení sídla papežského do Avignona (1308) poklesla tato wážnost a mocnost ještě wíce, a Řím stal se kořistí hrdé šlechty, která potlačiwši občanská práwa, swéwolně si počínala, bojujíc mezi sebau s krutau zarputilostí o swrchowanost a wládu. W Římě zwláště dwa rodowé se o ni potýkali, Orsini a Colonna. Obec rozpadla se na dwě nepřátelské strany, město barwilo se krwí, wězení a mučírny se plnily, nátisku nebylo konce. Tu powstal muž ze sprostého stawu *Cola Rienzi*, nadšený duchem starých Římanů, a hlásal slowy ohniwými: aby powstal lid Římský, a obnowil bywalau swau welebnost. Stala se wzpaura; prowolána republika Římská, a Rienzi wyhlášen za tribuna lidu (1347). Než starých Římanů wíce nebylo; horliwost brzo pominula, tribun byl od swého wlastního lidu zawražděn, republika zmizela a wláda aristokratická se nawrátila.

Řehoř XI, usadiw se zase w Římě (1376), wážnost papežskau ponékud obnowil, ale za času potomního rozporu w církwi, trwawšího od roku 1378 až do 1417, newěděl žádný, komu Řím a stát církewní patří. Teprw po skončení jeho snažil se Mikuláš V (1447) světskau wrchnost papežskau upewniti, a Pawel II (1464), Alexander VI (1491), zwláště pak bojowný Julius II (1503) šťastně pokračowali w jeho šlépějích.

3. Italie Hořejší.

Hořejší, někdy zwláště císařská Italie čili Lombardie byla rozdělena na mnoho neodwislých wládařstwí, z nichž

www.libtool.com.cn

nejznamenitější byly Milano, Florencia, Genua a Benátky. Z počátku swé neodwislosti měly wládu republikanskau, později poddány byly z většího dílu wlastním knížatům.

Kterak města lombardská již za času welikého Fridricha Barbarossy válčila pro swobodu, widěli jsme. Ale teprw pádem Hohenštaufů, když jich nedržela wice železná ruka zetě Fridricha II, Ezzelina z Romano, možno jim bylo zcela se oswoboditi a ustawiti wládu wlastní. Staří rodowé wedli nejwyšší správu s připojenau raddau měšťanskau; ale wespolní žárliwost neustále twořila různice a občanské bauře, tak že we městě samém domowé wznešenějších rodin pro jistotu hradbami a baštami se musily upewňowati, neb často z nepatrné příčiny náměstí a ulice obráceny bywaly w bojiště. Wítěz stáwal se někdy dobrodincem, častěji tyrannem wlasti, kochaje se we sladké pomstě nad utlačenými soky, co zatím zase na něho černá zráda již brausila wražednau dýku. Neboť proti utlačiteli občanstwa zdál se každý prostředek býti dowolen, a swatého jména swobody nadužíwalo se k ukojení nejohyzdnějších náruživostí.

a) Florencie a Pisa.

W markrabství toscanském (Tuscia) byla Pisa, Lucca, Siena a Florencia nejznamenitější města. Lucca a Pisa měly dle starých zatmělých zpráw již w desátém století republikanskau wládu, Lucca ale zůstala nepatrná; Pisa slawně wykwétala obchodem a lodnictwím. Za času křižáctwí bylo loďstwo Pisanské nejwýtečnější, a již we dwanáctém století wztahowala se mocnost této republiky přes celau Sardinii. Ale nešťastné boje s Genuany snížily ji, a rozbroje s Guelfickau Florencií, trwající po 300 let, konečně poslední tuto záštitu Gibellinskau wládě Florentinské podrobily. Občanstwo Florentinské zmítáno bylo z počátku bauřemi domácími podobně wšem ostatním italským republikám. K upokojení jich swěřena wláda Walterowi Briennskému (1342), Francauzowi, jakož se wůbec žárliwost snáze podrobuje cizinci než domácímu. Když ale Walter hrozil tyranstwím, spikla se obec proti němu, a wypudila jej. Nato pokořena šlechta, ohražení domowé její zbořeni a uwedena wláda prostonárodní. Tím se zmáhalo měšťanstwo, a bohatnulo obchodem

www.libtool.com.cn

a průmyslem; ale historické znamenitosti bylaby Florencie nedosáhla, kdyby nebyla w lůnu jejím wykwetla jedna šlechetná rodina, která ji wšemu světu chwalitebně ohlásila, totiž slawná rodina de Medicis. Mediceowé neprosluli mečem podmanitelským, ani prolitau na tisícerých bojištích krwí, jako obyčejní historičtí hrdinowé; jejich sláwowěnec jest krásnější, uwitý totiž z palmy domácího blaha, z kwítí umění a wěd ušlechtilých. Z prostředu občanů Florentinských wynikal za času demokratie Cosimo de' Medici, starého rodu řeckého, který se do Florencie přestěhoval. Otec jeho Jan býwal polním wůdcem (gonfaloniere) Florentinským, a získal obchodem znamenité jmění. Cosimo byl po smrti jeho nejbohatší privatní muž w Italii; sto dwacet osm domů obchodních w Ewropě, Asii a Africe wedeno jménem jeho. Zewnitř nerozeznáwal se ničímž od měšťanů jiných; ale dům jeho otewřín byl nuzným a nešťastným, besedau jsa wšech učených a nejoswícenějších mužů. Učenci z Carohradu prchající s poklady staroklassické wzdělanosti u něho s ochotností byli přijímáni a štědře darowáni; pročež jej wšickni učení ctili, wážíce si muže, jenž wědy tak mocně podporowal, jenž Paduanské universitě za weliké summy zjednal skwostnau bibliothéku. Duchowenstwu se líbil, že stawěl chrámy a oltáře a zakládal kláštery; řemeslníkům, že stawením nádherného paláce swého poskytl mnoho wýdělku; celé křesťanstwo jej welebilo, slyšíc, kterak pro nábožné pautníky wystawil špitál w Jerusalemě. Tak si získal Cosmus srdce weškerého občanstwa, a stal se bezděky pánem jeho. Jakož wšak každau přednost stíhá záwist, tak také šlechetný Cosmus neušel nenáwisti tak dlauho jej pronásledowawší, až z Florencie byl wypowěděn. W Benátkách ale slawně a ochotně přijat, sotwa rok pobyl, již wšeobecná po něm tauha opět do wlasti jej powolala, kdežto co otec křesťanstwa uwítán (1430). To byl počátek wlády rodu Medicejského we Florencii, pod jehož ochranau wykwetla klassická literatura italská, a dennice oswěty wyswítala celé Ewropě. Klassičtí básníkowé wlaští Dante, Petrarca, Boccacio byli rození Florentinci; pěstaunowé a přátelé Mediceůw býwali nejozdobnější spisowatelé, nejwýtečnější řečníci, nejwtipnější prawníci. Filosofie Platonická

wykwětla w akademii Florentinské, Cosimem založené; ústaw přírodoskumný, mnohé bibliothéky, musea, umělecké ústawy šlechtily ducha a wyznamenáwaly blahodatné století Medicejské. Záwisti síce osidla nepřestáwala; spiknutí za slabého Petra, syna Cosmowa mělo zaslaužilý kmen tento wywrátiti, rod Pazzi a Salviatti, arcibiskup Pisanský, proti němu se srotili; we chrámu páně při pozdwihowání učiněn wraedný útok na syny Petrowy; Julian zabit, ale Lorenzo wywázl poraněn (1478). Láska občanská jej zachowala, aby byl otcem Mus, jako děd otcem slaul wlasti, a obnowil sláwu wznešeného rodu swého. Celá Ewropa ctila skwostného (magnifico) Lorence de Medicis; a Italie želela nad časnau ztrátau jeho (1492).

b) Benátky a Genua.

Ku konci této periody dosáhly Benátky (Venetia) nejwyššího stupně sláwy a mocnosti w Italii, jakauž jim i nejmocnější králowé záwiděli. Z počátku měli wládu demokratickau, rokujíce na sněmích řízených woleným wůdcem, nazwaným doge (dux), o záležitosti občanské, z nichž nejhlawnější bylo rozšíření obchodu, základu Benátské moci. Když se tento rozšířil a mnozí zbohatli, přestala cena občanů chudých, a bohatí se zmocnili wlády. Tu nastaly různice a půtky wnitřní, a správa obce byla mnohonásobně proměněna. Weliká radda, sestáwající ze 480 nejmožnějších měšťanů, wolená každoročně ze wšech šesti dílů města od 12 k tomu ustanowených wolenců, měla nejwyšší mocnost. W čele jejím sedal doge, wolený na čas žiwota, který wšak bez raddy menší, šesti měšťanů od raddy weliké k tomu zwolených, nic nesměl uzawříti, a we zwláštních důležitostech wyžádati si musil radu nejwýtečnějších občanů dle libosti (Pregadi). Později i wolení weliké raddy (Serenissimo maggior consilio) přestáwalo, a wláda dostala se dědičně toliko nejwyšším rodům, kdežto mocnost doge zatím wždy wíce se obmezowala. Tak přešla počáteční demokratie we přísnau aristokratii, která dobytau mocnost hájila ustanowenau inquisicí proti každému, kdoby se jí státi mohl nebezpečným. Tato změna dokonána za doge Petra Gradenigo ku konci třináctého století.

www.mstool.com.cn

Republika Benátská byla již tohoto času velmi mocná. Po celé Italii měla své spolky, byla hlawau lombardského towaryšstwa, pomohla wywrátiti císařstwí řecké w Byzanci. (1202), stala se panownicí téměř nade wšemi ostrowy w Archipelagu a moři Středozemním, kaupila královstwí Kandii, a privatní mužowé její byli neobmezenými pány jednotliwých menších ostrowů. Obchodu s Alexandrií zmocnila se docela samotna, a do Benátek swáženi byli pokladowé dalekého wýchodu. Jednu toliko sokyni měla hrdá tato republika, z počátku nepatrnau, nyní ale wíce než stoletým zápasem hroznau, a ta byla Genua.

Genua byla již w desátém století republikau samostatnau, dle jména toliko uznáwajíc swrchowanost císařů německých, jížto se léta 1238 docela odřekla. Přes dwě stě let, až ku konci třináctého století, wedla kruté wálky s Pisau o wládu nad Středozemním mořem na západu a o držení ostrowa Sardinie a Corsiky, i nestanula, až se zmocnila ostrowa Elby, zbořila Pisanský přístaw, a opanowala znamenité okršky na pewné zemi. Ještě nebyly tyto wálky skončeny, započala zápas s Benátky o přednost we wýchodním Středomoří, kterýž s nestálým štěstím trwal až do konce čtrnáctého století. Příčinau jeho byla žárliwost obchodnická, záminkau společné užíwání chrámu sw. Saby we Ptolomaidě. Genua počínala si we dlauhých těchto wálkách hrdinsky. Pomocí její opět zbořen trůn latinský w Byzanci, a obnowena říše řecká, čímž wláda w Středomoří wýchodním Benátkám odejmuta dostala se pod žezlo Genuenské. Konečně po welikém wítězstwí Genuy roku 1379 stísněny Benátky tak, žeby byly bywaly ztraceny, kdyby byl Petr Doria, doge Genuenský, hned po dobytém triumfu mořském wrazil do města Benátek samého. Ale na kwětu sláwy Genuenské hlodala neswornost; neustále mudrowáno w řízení a wládě státní; byly různice a půtky mezi předními rody Fieschi a Grimaldi, hlawami Guelfů, Spinola a Doria, náčelníky Gibellinů.

Brzo swěřena nejwyšší moc cizinci, a od něho čekáno blaho, brzo panowal arcibiskup; potom se poddali králi francauzskému, a sprostiwše se jeho, zase wlastního doge wywolili. Od 1458 — 1464 stála Genua opět pod wládau

francauzskú, od 1464 až 1528 patřila k Milanu, sdělujíc s nim osud jeho.

Benátky sebraly se tím mužněji, čím větší jim hrozilo nebezpečenstwí, i wywinowaly z útroby wlastenecké takowau sílu, že již dwě léta po weliké oné porážce mohli s Genuany uzawříti pokoj, kterým přednost jejich pro celau budaucnost byla upewněna. Nyní počali bez překážky wládu swau rozšiřowati také na pewné zemi. Již z počátku 15 století patřily Benátčanům znamenité části Hořejší Italie: Vicenza, Padua, Verona, okršky w Apulii, největší díl Dalmatie, a léta 1486 zdědili králowstwí Cyperské. W tomto za časů křížowých tažení powstalém křesťanském králowstwí wládli posud potomkowé Guidona z Lusignanu, z nichž jeden, Jakub, wyprawil nyní posly do Benátek, aby mu tam wyhledali manželku. Ze sedmdesáti dwau šlechtických panen powolaných do státního paláce wywolena Kateřina Cornaro, dcera Benátského senatora, a stala se královnau na Cypru. Král brzo umřel, i syn její, načež se wrátila do Benátek, žádostiwa jsauc wolnějšího a rozkošnějšího sídla, a králowstwí Cyprus odkázala republice Benátské.

Wšech dobytých ostrowů a krajin uměli Benátčané mistrně užíwati k rozmnožení dílen swých a rozšíření obchodu. Tři tisíce lodí miwali we swých přístawích, a obchod jejich wztahowal se až do nejzázších končin Asie; pročež bohatstwím, nádherností a hrdostí wynikali měšťané Benátští nad knížata a krále, a takowá byla spojená jejich síla, že ani nepřátelský spolek wšech okolních mocnářů proti pyšné republice této ničehož nemohl pořídíti.

c) Milano.

Jak nerádi Lombardowé poslauchali německých císařů, jak urputně jim wzdorowalo zwláště Milano, hlawa měst lombardských, již we předešlé periodě jsme widěli. Tím méně zůstali Němcům poddáni w periodě této, kdežto wážnost císařská w Italii tak hluboce poklesla. Wéwodowé Milanští nazýwali se sice ještě císařskými místodržícími, a na oko německým králům, když do Italie někdy přitáhli, kořili se; wlastně wšak jednali toliko po swéwoli a panowali nad poddanými městy neobmezeně. I zde wedeny byly

ustawičné půtky mezi Gibelliny a Guelfy, rodem Visconti a de la Torre.

www.libtool.com.cn

Jindřich VII ustanowil na swém tažení Římském Matteo Visconti za císařského náměstka, a od té doby držel tento rod Milanskau wládu. Galeazzo Visconti obdržel od císaře Wáclawa wše, co k Milanu patřilo, w léno, s hodností wéwody Milanského a hraběte Pavijského, čímž samostatnost wéwodstwí tohoto byla uznána (1395). Viscontowé ostatní byli wšak wyznačeni jen nešlechetnostmi. Jan Maria, Galeazzův syn, nenáwiděn pro zlobu a twrdost swau, zawražděn we spiknutí (1412), a ještě horší, ještě ukrutnější tyrann byl Filipp, bratr jeho, poslední swého domu.

Dům Sforza, jenž po něm obdržel wládu, byl, možnáli, ještě nešlechetnější. Blanka totiž, přirozená dcera Filippa Visconti, byla prowdána za France Sforzu, jenž si byl co wůdce wlastního wojenského pluku we službách Viscontů znamenité zjednal zásluhy. Drží rukau uchopil se nyní Milanské wlády (1451), a wystawěl pro bezpečnost domu swého citadellu. Ale Galeazzo Maria, hanebný syn jeho, zawražděn od spiknutých měšťanů we hlawním chrámu Milanském (1476). Jana Galeazzo, syna usmrceného, otráwil Ludwík Moro, strýc jeho, a zmocnil se wéwodstwí (1494). Aby upewnil wládu swau, hledal bezbožník tento přede wším přízeň císaře Maximiliana, zasnaubiw mu, když hledal bohatau newěstu, skwostně wyprawenau synowkyni swau Blanku. Proti hrozící pomstě Alfonse Neapolského, jehož dcera byla manželkau otráweného mladého wéwody, popudil Karla VIII, krále francauzského, kterýž nenadále přitáh, Neapole se zmocnil. Ačkoli pak, zrazen od téhož Mora, zase musil odtáhnauti, předce neušel nešlechetník trestu; Ludwík XII přitáhl s wálečnau mocí a dobyl Milana, wzal Mora do wazby, w níž umřel, a wéwodstwí Milanské připadlo na čas ku koruně francauzské (1499).

XI. Státowé severní.

A) Skandinavie.

O Skandinavii, králowstwí šwedském a norwejském, newí nám historie celého čtrnáctého století ničehož wypra-

www.libtool.com.cn

wowati, kromě o bauřích a rozbrojích domácích, za panowání bídných mocnářů, a o nešťastných bojích s mocným towaryšstwem Hanseatským. Původ znamenitého towaryšstwa byla již we 13 století obchodní města Slowanů Polabských, spojiwše se w obchodnickau jednotu, ku kteréž později přistaupila znamenitější města sewero-německá. Spolek tento rozdělen byl na čtyry okršky, jejichž hlawy byly Lubek, Kdansko, Brunšwik a Kolín. W Lubeku bywaly držány sněmy, na nichž jednáno o společné záležitosti, a w rukau spolku nacházel se weškeren obchod od sewero-wýchodu na západ. Čtyři hlawní skladowé, Londýn, Brügge, později Antwerpen, Bergen a Nowohrad byli také hlawní jeho podpory. Četným loďstwem panowal na mořích sewero-wýchodních, pokořil Dansko, wálčil šťastně se Skandinawií, a kwetl až ku konci 15 století. Spojení Nízozemska, dobytí Nowohradu carem Iwanem Wasiléwičem, pewnější uspořádání německé říše a rozšířené plawectwí welikými objewy zámořskými učinilo mu konec. Ku konci tohoto století spojeny byly wšecky tři státy, Dansko, Šwedsko a Norwegy pod jedním žezlem, pod nímž s krátkými přetržkami zůstáwaly až do příští periody. Stalo se totiž, že we čtrnáctém století zároweň wymřely staré králowské rody w Dansku i Norwegách, onde Waldemarem III, zde Olafem V. Dcera Waldemarowa, *Markéta*, byla královna norwejská, matka Olafowa, a po smrti otce i syna stala se dědičkau obau, královnau w Norwegách i Dansku (1387). Šwedowé byli s každým králem nespokojeni, protože žádný nechtěl swéwolným stawům dočela howěti, i podali korunu swau Markétě. Lid obecný we městech hájil sice wěrně Albrechta Meklenburského, krále swého, jenž byl na trůn šwedský powolán proti Hugonowi VIII, synu Magna II; ale což je ctnost proti mocnosti? Nepřátelé Šwedůw, cizinci a odpadlci, zwítězili, Albrecht jat, a *uzawřena jednota w Kalmaru*, jížto Markéta ustanowena za královnu wšech tří skandinawských států (1397). Wšecky tři státy měly powždy zůstati spojeny, tak ale, aby každý swau politickau saustawu podržel, a krále společného směl woliti.

Jakkoli jednota těchto národů zdála se býti přirozená, ježto kmenem, náboženstwím i stupněm oswěty byli sobě

www.hbbook.com.cn

rowni, předce ani dlauho netrwala, ani neměla šťastných následků. Již wolenectwí muselo působiti rozepře, neb málo kdy wšecky tři státy na jednom králi se usnesly, z čehož powstáwaly časté wálky a bauře občanské. Hrdé šlechtě šwedské bylo nesnesitedlné, že královna sídlela w cizí říši, že z Danska dostáwati měli příkazy; pročež se nepokojili welmi často, čímž přicházela říše w záhubu a temnost. Jediný dobrý následek těchto odbojů byl, že we Šwedsku stáw městský a sedlský powýšeni za stawy říše, když urozenstwo mohowitosti měšťanstwa a pěstí sedláků potřebowalo k důraznému odporu. To bylo owoce jednoty; o panownících jejích málo co potěšitelného a znamenitého lze říci. Již první z nich, *Erich*, princ Pomořský, wnuk po sestře bezdětné Markéty, musel z říše své prchnauti, když se Šwédowé i Danowé proti němu wzbauřili; potom (1441) zwolen k důstojenstwí jména královského *Kristof* princ baworský, a po smrti jeho (1448) *Kristian*, hrabě z Oldenburka a Delmenhorsta, zakladatel domu, který až do nejnowějších časů we Skandinawii panowal. We Šwedsku sice nebyl Kristian hned králem; neb si wywolili krajana, *Karla Knutsona Bonde*: když ale tento se neshodl s arcibiskupem Upsalským, jest wypuzen, a Kristian obdržel korunu, ač zase jen na krátko; neb tentýž arcibiskup popudil krále tak, že jej wsadil do wězení, načež duchowenstwo zase Karla Bonde powolalo. Po smrti tohoto sprawowal říši *Sten Sture*, syn sestry jeho, až se konečně podařilo *Janowi*, králi danskému, synu a nástupci Kristianowu, Šwedsko neswornosti zemdlené opanowati. Brzo wšak jej zpupnost danská a nenáwist šwedská zase swrhla; pět set sedláků šwedských porazilo černau danskau gardu, a odměnau rekowstwí byla swoboda Šwedůw a wlastenská wláda hrdinského domu Sture, konečně zrušení skandinawské jednoty za *Kristiana II*, syna Janowa, nowým pozdwižením Šwedů, kteréž wedl *Gustav Wasa*, první král šwedský nowého wěku.

B) Sewer litewský.

1. Prusko.

W Prusku, které za starodáwna sáhalo na západ jen až k řece Wisle, bydlel národ litewský, slowanskému po-

dobný, jenž se nazýwal *Prusi*, užiwající zwláštního jazyka a náboženstwí. Léta 997 wydal se do Prus sw. Wojtěch, aby jim zwěstowal ewangelium, i dosáhl zde mučedlnické koruny. Co nešlo přeswědčením, mělo jíti nucením. Nyní bylo pohanským Prusům křesťanstwí mečem hlásáno. Sto let wedli s nimi wálky toliko Poláci, aby je spasili a podrobili; když pak toho dowésti nemohli, poslal na ně papež Řehoř IX *rytíře řádu německého*, kteří nemohauce w Palaestině wíce obstáti, přestěhowali se do Ewropy, i darowal jim zemi pruskau, jestliže ji mečem dobudau a národ obrátí na wíru křesťanskau; tu nastalo tažení křížowé proti Prusům (1230). *Otakar II* král český, s ním Míšeň, Brandenburk, Polsko, rytíři němečtí a bratrstwo od Meče bojowali s národem hroznym w krwawém zápasu o wlast a náboženstwí. A padesáte tři léta trwalo, než byli Prusowé úplně podrobeni; neboť nepřestali se brániti, až byl největší díl obywatelů litewských mečem rytířů německých wyhlazen, načež ostatní dále se wystěhowali na wýchod a na sewer ku pokrewním národům. Od roku 1283 až 1525 stálo Prusko pod wládau německého rytířstwa, jehož welmistrowé zarazili sídlo swé w Marienburku. Země mečem jejich wyhubená osazena Němci a z části Poláky, kteříž ji krwí zmrwenau zponenáhla počínali zase wzděláwati, daně platíce duchownim pánům swým. Když tito neměli doma s kým bojowati, wálčili s Litwany, chtíce je též podrobiti, což se jim ale nepowedlo. Potom bojowali s Poláky, dobyli ostrowa Gothlandu (1397), a rozmnožili państwí swé nowými krajinami. Čím mocnější wšak německý řád byl, tím většího se dopauštěl utiskowání poddaných, kteříž konečně, nemohauce břemena nadobyčejného snésti, spojiwše se we spolek, brannau rukau se postawili na odpor. Léta 1454 wypukla wálka, když se spolek pruský wzdal pod ochranu polskau, a poslušnosti řádu se odřekl. Po dwanácti létech skončila se tato příměřím uzawřeným w Toruni, jímž Prusko západní připadlo k Polsku, a wýchodní podáno řádu w léno. Darmo se rytíři proti swrchowanosti polské mocí wálečnau přes 50 let bránili pomocí Uhrů i císaře; darmo wynaložil Albrecht, markrabí Brandenburský co welmistr wšecku sílu swau; nijak se nechtělo dařiti, až ko-

nečně uzawřeno příměří se Sigmundem králem polským na čtyry léta (1521), a po něm zjednán věčný mír we Krakowě (1525), dle něhož Albrecht Brandenburský welmistrství složil, a východní Prusy od koruny polské w léno přijal co arciwévodství pro sebe a mužské své dědice. Mnohým rytířům byla wolnost vítána, ostatní se wystěhowali; papež a císař se protiwili, ale nowý wévoda na to nedbal, přestaupil k Luteranství, oženil se, a pruskau zemi podržel. Takowý byl počátek pruského království.

www.liptool.com.cn

2. *Litwa. Liwonie.*

Litwa byla až do polowice třináctého století částí státu *Polockého*, jejž byl léta 990 Wariah *Rangwald* založil nad řekau Dwinau. Když Polock od Wladimíra, welkého knížete ruského, byl wywrácen, stala se Litwa zwláštním wévodstwím (od léta 1235 až 1386), a zůstala po celý tento čas při pohanství. Wévoda *Gedimín* wystaměl Wilno sobě za residencí, dobyl města a knížetstwí *Kyjewského*, (1320) a ztratil žiwot swůj w boji s německými rytíři. Wnuk jeho *Jagello* dal se pokřtíti, a wywolen od Polákůw za krále (1386), od kteréžto doby Litwa spojena byla s Polskau.

Staří *Liwonci*, *Estonci* a *Kurowé* patřili ku kmenu finskému čili čudskému, Letonci a Kurlandci w Liflandu k litewskému. Lodě Bremenské bauřemi zahnané do austí řeky Dwiny, přinesli do Liflandu a Kurlandu prwní počátky křesťanstwí (1158), a řád rytířstwa Kristowa, založený od Albrechta, biskupa liflandského (1201), později nazwaný *bratrstwem od Meče*, rozšiřowal wíru. Od roku 1238 až 1521 byl tento řád spojen s rytířstwem německým, a mistrowé jeho od welmistrů německých záwiseli, až si *Walter z Plettenberka* neodwislost od řádu německého wykaupil (1521). Rytířům těmto patřil celý Lifland, Kurland i Estland, jejž byli kaupili od Danů za dewatenáct tisíc hřiwen. Panstwí jejich trwalo až do roku 1560, kdežto mu konec učinil car Wasilěwič II.

C) Sewer slowanský.

1. *Stát polský.*

Když bauři Tatarů utišil čas a slowanský meč, pozdwihla se Polska z ponížení swého k nowému předtím

nebývalému lesku. Od konce třináctého století počíná se Přemyslem I (1295) nepřetržená řada králů polských z rodu Piasta až do roku 1370, potom Jagellowcůw. *Wladislaw Loktík*, syn Přemyslůw, opanowaw Malo- i Welkopolsko (1305 — 1309), říši zase obnowil, a Kazimír Veliký, (1333 — 1370), syn jeho, rozmnožiw ji, spořádal a zwelebil. On byl maudrý zákonadárce; dobrodinec národu svého, o jehož oswětu si získal nesmrtedlnau zásluhu založením university Krakowské. S ním ale wymřel rod Piastůw, načež za krále polského wywolen *Ludwík Veliký*, král uherský, syn sestry Kazimírowy. Ani Ludwík wšak nezůstawil po sobě (1382) mužských dědicůw, a jelikož nejstarší dcera jeho, Maria, zasnaubena byla císaři Sigmundowi, obdržela mladší, Hedwika, korunu polskau, a wzala si za manžela Jagella, wéwodu litewského, s nímž se rod Jagellonůw dostal na trůn polský (1386). Za panowání tohoto rodu dosáhla Polska nejskwělejší své doby, wně se rozmáhajíc a u wnitř upewňujíc a zwelebujíc. Již za prwního Jagella připadla ku koruně polské Moldawa a Walachie. Kazimír III (1445) spojil s ní západní Prusko, a syn jeho Alexander (1501) přiwtělil ku králowství polskému i wéwodství litewské.

W Polsku kwetl obchod, rozmáhalo se bohatství, rostla důwěra w národní mocnost. Tři sta lodí obilních plaulo každoročně ze Kdanska do Angličan, Nízozemska a Francauz; často nasycena chlebem polským Constantinopole. U weliké wážnosti byla moc polská wůkol. Wladislaw III wywolen za krále uherského (1439), Kazimír III bratr jeho žádán byw od Uhrů i Čechů za krále, uzřel Wladislawa, syna swého, powýšeného na obě ty stolice.

Wláda státu polského byla z počátku periody této ještě monarchická, sněmy stawowskými toliko obmezena. Trůn byl dědičný; jen slawné uznání krále ponecháno národu. Ale od Kazimíra III byla práwa králowská wždy wíce obmezowána. Šlechtu do pole swoláwati, zákony samowolně dáwati nebylo králi dowoleno, a syn jeho Alexander nesměl o sobě již ani daní ukládati, ani statků komorních prodáwati, ani peníze bíti. Tak se počala w Polště wláda aristokratická, která wždy swéwolnèji si počínajíc, neustálými

www.libtool.com.cn

různicemi domácími výtečný stát tento, silnau záštitu proti barbarstwu sewerowýchodnímu, uváděla w záhubu.

2. *Rus.*

Až přes polowici patnáctého století úpěli Rusowé pod knutem tatarským, od nichž se ho naučili potřebowati. Chanowé w Kapčaku byli knížat ruských panowníci. Při dwoře jejich, we Wladimíru sídlel tatarský wládař, wybíraje daň ruskau, a hordy jeho wolně drancowaly okolní krajiny. Rytířstwo liflandské saužilo Rusy zároweň, a wnitřní rozbrojowé o bídné knížetstwí bídu jeho doplňowali.

Alexander Newský, nejwýtečnější z knížat Wladimírských, wítěz nad nimi na řece Newě, dostal od Batu-chana welké knížetstwí toto pod záwazkem ročního poplatku (1338). Až do začátku čtrnáctého století zachowalo se toto welkoknížetstwí w původní welikosti. Léta 1319 wzal Gedimín, weliký kníže litewský, Wolyni; léta 1320 Kyjew, jehož okresu jižního zmocnili se pak Polané (1340.) Zatím knížata Wladimírská wymřela (1326), a Moskewská obdržela přednost; zde se Rusowé zase zmohli; Moskwa jest kolébka nynější jejich welikosti. Zde bylo sídlo metropolity, nejwyšší wrchnosti duchowní, a nyní také světské, když sídlo knížecí sem přenešeno. I zde ještě chanowé tatarští wládu ruskau drželi, pod jménem swým, až pak nowau welikau bauří mongolskau na wýchodu za světoborce Timura (1378—1395) chanat kapčacký byw ztroskotán w nowé říše se rozpadl. Takowé nowé říše byly již powstaly w Krimu, w Kazani, w Astrakanu a na řece Irtyši, když w Moskwě panowal Iwan Wasilčwič (1462 — 1505.) Snáze tedy bylo jemu, břemeno tatarské shoditi se sebe a státi se říše ruské obnowitelem (1477.) Ale wláda Moskwanská byla sotwa tatarské mírnější. Slowanský duch wolnosti pod dlauhau tíží utuhnul; i chtěl neobmezený samowládce panowati jen nad roby. Menší knížata ruská snadno sobě Iwan podrobil; jen Nowohrad se mu bránil dlauho a mužně, možný obchodem s towaryšstwem Hanseatským a uwyklý wolnosti pode správau republikanskau. Konečně musil wšak předce násilnosti podlehnauti (1478), načež nejwýtečnější měšťanstwo jeho rozsazeno po Moskwanských končinách.

www.libtool.com.cn

XII. *Státowé wýchodní Ewropy.*

A) Říše uherská.

Po wymření rodu Arpadowa (1301) nastaly w Uhřích rozbroje o poslaupnost. Národ powolal na trůn uherský Wácslawa, královce českého, ale papež poważowal Uhry za papežskau provincii, a chtěl sám krále ustanowiti. Wácslaw, powolán byw po čtyrech létech na trůn český (1305), postaupil korunu uherskau dobrowolně Ottowi baworskému, podobně se strany matčiny spřízněnému s domem Almowým; a wšak i ten proti straně papežské ničeho nemoha wyříditi, w třetím roce říši opustil (1308). Obdržel ji tedy Karel Robert z domu Anjou-Neapolského, papežův poručenec, též matkau příbuzný s Uhry, a udržel se na trůnu pewnau rukau, utlačiw práwa šlechty a duchowenstwa, sněmu říšského po 23 let nepowolaw. Spolu wšak mocně hájil říše uherské swrchowanost nad Dalmatií, Chorwatskem, Bosnau a Srbskem, jakož i nad poplatnými Kumany, Tatary a Rusy. Ale největší sláwy dosáhla říše uherská za Ludwíka I Welikého, syna Robertowa (1342). Král tento, w poli i doma wýtečný, zwelebil korunu swau wně i wnitř, třikráte zápasiw wítězně s Benátčany, a podmaniw Sedmihradsko a Walachii. Dalmatincům a Chorwatům dal bratra swého Štěpána za wéwodu, Multany si učinil poplatny, a nowě powstalé králowství bosenské podrobil uherskému žezlu (1367). Kterak Neapoli wítězným mečem potrestal pro zawraždění bratra, jest swrchu řečeno, jakož i to, že po smrti Kazimíra Welikého, krále polského, také korunu polskau obdržel (1370). Ale nezaslaužil Ludwík jména Welikého toliko rozmnožením říše; byl wíce než podmanitel; byl wzdělawatel swého národu. Řízení zemské zlepšil, práwa šlechty obmezil, poddané hájil, prwní wysoké školy w Uhřích založil, chlumy Tokajské posázel wínem, mrawy uherské mírnil a hladil oswětau wlaskau; slowem Ludwík Weliký byl ctihodný saused Karla IV.

Ale již s ním skončila se také zase na dlauhý čas říše uherské blaženost. Zůstawil po sobě (1382) dwě dcery, z nichž starši Maria Sigmundowi, markrabí Brandenburskému,

Karla IV. synu, potom císaři, trůn uherský, mladší pak Hedwika Jagellowi litewskému trůn polský přinesla u věno. K wedení uherského žezla potřebí bylo mocnějšího ducha, silnější prawice, než byla Sigmundowa; neboť hrozilo tehdáž říši uherské nowé, potud neznámé nebezpečenstwí; náramná se na ni walila od východu bauře turecká.

Té odolati Sigmund tím méně dostačowal, jelikož trůn jeho ani doma pewně nestál, ustawičně se wiklaje mezi dwěma stranama sobě odpornýma. Mocnější z nich byla Neapolská, pozůstalá po králi Karlowi Malém z Neapole, jenž byl Marii, wládnaucí ještě pod poručenstwím matčiným, swrhnul s trůnu, a sám se koruny uherské zmocnil (1385). Brzo sice odstraněn byl Karel wraždau (1386) a Sigmund korunowán (1387); ale neswornost w říši nebyla tím upokojena, nébrž rozžírala se tím wíce, tím záhubněji wypínala hlawu, čím méně wlastností jewil Sigmund, které by mu byly náklonnost národní mohly získati; pročež tratila se wždy wíce láska, wždy hlauběji klesala wážnost pro krále, a když se počaly wálky turecké, když Sigmund hned z počátku (1393) od Turků poražen byl u Nikopole, swrhli jej Uhři s trůnu do wězení (1401), a wyhlásili Ladislawa, syna Karlowa, za krále. Sigmunda wyswobodilo sice wojsko, a posadilo jej opět na stolec královský, ale powždy jen slabá i bídná zůstala wláda jeho, pod níž říše uherská wždy wíce klesala.

Polané od ní odtrhli Rusínsko, Podolsko i Walašsko, ano i 13 měst w komitatu Spišském musil jim Sigmund zastawiti (1412), protože se mu wždy nedostáwalo peněz. Že se za něho sněmy říšské zdokonalily přistaupením stawu městského, a obrana zemská lépe byla spořádána, nebyla zásluha Sigmundowa, nébrž následek potřeby onoho času.

Sigmund wládl w Uhřích přes 50 let (až do r. 1437), wíce powolností než silau, a pozůstawil korunu Alžbětě, dceři swé, manželce Albrechta rakauského, císaře Albrechta II. Po brzké smrti tohoto (1439) powolali Uhři Wladislawa III krále polského, aby Uhry spojeny s Polskau snáze odolati mohly Turkowi. Ale mocnější záštitau říše uherské, ano celé Ewropy byl Jan Hunyad Corvinský, hrdinský wojwoda sedmihradský. On obhájil Uhry proti tureckým wpá-

dům, a mnohokráte nad nimi zwítěziw přinutil je ku příměří, kteréž uzawřeno w Segedíně na 10 let. Když wšak neprozřetelný Wladislaw proti radě zkušeného reka tohoto příměří swatě umluwené swéwolně zrušil, na hlawu poražen a zabit jest od Turků u Warny (1444). Tu wložili Uhři wládařstwí říše swé do statných rukau Hunyadowých, ažby Ladislaw, narozený po Albrechtowi, wládu mohl přewzíti. Přewzal ji léta 1453, ale Hunyad stál mladému králi swému wěrně po straně, Turkům jsa hrozný až do swé smrti, zwlášť oslawen posledním wítězstwím u Bělehradu (1456.) Po smrti weleváženého hrdiny wypukla žárliwost proti slawnému rodu jeho, a když se Ladislaw Hunyad, starší syn zemřelého Jana, hlawního nepřítele swého Oldřicha, hraběte s Cele, sprostil wraždau, dal jej král Ladislaw, ačkoliw se zdálo, že čin schwaluje, odprawiti, a bratra jeho Matiáše uwězniti w Čechách. Zásluhy wšak rodu Hunyadowa zůstaly w Uhřích w živé památce, a když král Ladislaw zemřel (1457), powolala Matiáše wděčnost národu z wězení na trůn uherský.

Matiáš Corvinus (1458—1490) jest nejznamenitější král uherský po Ludwíkowi Velikém. Potud chowají Uhrowé památku jeho w největší uctiwosti, nazýwajíce jej Velikým. A oprawdu jewil ducha silného, podnikawého, bystrého i wznešeného, a wláda jeho wysoce proslula maudrostí a wítězosláwau. On zlepšil správu zemskau mnohými whodnými zákony, založil universitu w Budíně, dal welikau knihownu z rozličných zemí sebrati, powolal zwláště ze Wlach učence, malíře, stawitele, knihtlačitele ke wzdělání a ozdobení zemí swých. On prwní měl stálé wojsko w Ewropě, počtem i spořádáním nade wšecka předčící, které sláwa wítězná w ustawičných téměř válkách prowázela. Předce wšak wěncem nesmrtedlnosti nemůže mu historie odměňowati, aniž zváti jej hrdinau; neboť mu scházela prwní ctnost, která hrdinu zaswěcuje, totiž šlechetnost. On wedl války proti křesťanům, proti sausedům a příbuzným, kdežto nepřátelé jména křesťanského a ewropejské oswěty wždy nebezpečněji buráceli na hranicích jeho; wedl je pro zisk wlastní nebo ze msty, často s podlau lstí a podwodem. Jak newděčně se chowal k Jiřímu z Poděbrad, šlechetnému

www.huloo.com.cn

tchánu svému, swrchu jsme slyšeli. Z lakoty, ne však z horliwosti prawowěrné powolil žádostem papeže, a neustál, až Čechům se wšech stran skličeným a doma rozbrojným na čas života svého wyrwal Morawu a Slezsko. Císaři Fridrichu III, že Wladislawa uznal za krále českého, wzal ze msty mocí válečnau celé Rakausy i s Vídní a podržel je až do své smrti (1490). Zemřel we Vídni, hoden jména Welikého, kdyby byl vítězný meč swůj obrátil, jako otec jeho, raději proti barbarům tureckým.

Matiáš se nenadál, že tentýž Wladislaw, král český, jehož tak nenáwiděl, bude nástupcem jeho na trůně uherském. Uhři však jej wywolili, proto že si tento „král Dobře“ wšecko nechal líbiti, co stawowé žádali. Wladislaw wrátil dobrowolně wše, čeho byl Matiáš pracně dobyl, potwrdil stawům privilegia, nechal je mezi sebau brojiti a sedláky dříti, a uzawřel smlauwu s Rakausy, dle které po smrti Ludwíka, syna jeho (panowal 1516—1526), dům Habsburský na trůn uherský dosedl.

B) Říše turecká.

Nejznamenitější světohistorický wýjew této periody jest založení welemocné říše turecké w jihowýchodní Ewropě na rumech Byzantinského císařstwí. Celá politická podoba této weliké části našeho dílu světa byla událostí tauto docela změněna, ano celá Ewropa pocítila násilným udeřením tureckým čím blíže, tím hroznější zatřesení. — Když byl trůn Seldžuků w Ikonium wpádem mongolským zbořen (1292), a bauře mongolská se utišila, přitáhly čerstwé hordy turecké s blízkých hor do zpustlých těchto zemí Malé Asie, usadily se tam, a založily nowá panstwí pod swými emiry. Těchto emirů počítalo se jedenáct, a nejmocnější z nich byl Osman čili Otman, po němž se Turci nazýwají Osmani. On se usadil w Bithynii, opanowaw welikau část ladné této Byzantinské provincie. Město Prusa bylo sídlem jeho, a se wšech stran shromažďowali se wěrní mosleminowé pod wítěznými prapory nowého proroka.

Nástupcowé Osmanowi pokračowali na dráze podmanitelské bez odporu. Orchan, syn jeho, dobyl Nicaey, Nikomedie a jiných mnohých krajin maloasiatských, patřících

k říši Byzantinské. Říše řecká zemdlená, málomocná, rozerwána wnitřními rozbroji, nebyla žádné obrany schopna. Nebo když císař Andronikos III, jehož jsme ku konci periody předešlé na zetlelém trůně Byzantinském spatřili, zemřel, zůstawiw tříletého syna Jana, a Jan Kantakuzenos říši sprawowal co poručník jeho: záwistné pletichy dworské, ježto newhodně podněcowala žárliwost Benátčanů s Genuany, popudily Kantakuzena tau měrau, že u Orchana samého hledal pomoci, zasnaubiw jemu wlastní dceru Theodoru. Mocný tento zeť zastal se ho sice, když jej Jan V pomocí Genuenskau usilowal zbawiti wlády; ale když Kantakuzenos dobrowolně ustaupil, aby říše domácím rozbrojem wíce nekrwácela, tu wtrhnul Suliman syn Orchanůw přes Hellespont, a zasadil mocnost tureckau w Gallipoli, ponejprw na ewropejské pewnině (1357).

Murat I, syn Orchanůw (1360), opanowal Thracii a Macedonii, dobyl pewné a nádherné Adrianopole, a přeložil sem sultanské sídlo. Odtud se walila bauře turecká do krajin Podunajských na Bulhary, Srby, Slowence, Bosňáky; neboť se císař řecký dobrowolně sultanowi kořil, a jen zmužilí Slowané na Dunaji neohroženě swobodu swau hájili. Porazil sice Murat mocí náramnau Srby w bitwě na Kosowu (1389), ale wítězstwí musil zaplatiti wlastním žiwotem, usmrcen byw od jednoho ze srbských jinochů.

Ještě wětší hrůzu působil celému křesťanstwu diwokými wpády swými Bajazeth Ilderim (hrom), Muratůw nástupce. Po dlauhém marném rokowání, odkládání, napomínání spojilo se konečně toto proti wšeobecnému nepříteli. Wojsko západozemské wytáhlo pod praporem Sigmunda, krále uherského do welikého boje. Sto tisíc bojowníků křesťanských wytáhlo z Budína; w předu Sigmund w čele Uhrů, za ním Jan wéwoda burgundský, w nádherné zbrani wítězoslawný; potom četní plukowé zmužilých Němců a Čechů, a s nimi wýbor pomocníků francauzských i anglických, wedeni hrdinami onoho wěku wýtečnými. Kdyby padalo nebe, chlubili se, žeby je udrželi kopími swými. U Nikopole setkali se s tureckým wojskem, ne méně zmužilým a počtem dwojnásobně silným. Francauzowé překwapeni počali boj newhod, načež u wojště křesťanském nastal zmatek a následowala

úplná porážka (1396). Mnoho tisíc křesťanů padlo na bojišti; nejvznešenější vůdcové, princ burgundský, hrabě z Artois, přišli w zajetí, Sigmund sám sotwa prchnuw za Dunaj, nawrátil se přes Constantinopoli po dalekých oklikách do Uher. — Po takowém vítězství rozšiřowal Bajazet wolně po Ewropě i Asii welemocnau vládu swau, nemaje w Ewropě soka sobě rowného, jenžby se mu byl mohl wstříc postawiti. Jediný byl s to, že přetrhnul sílu tureckau, totiž Timur, veliký světoborce mongolský, kteréhož nyní wyzwala třesaucí se Ewropa proti Turkowi. Wytáhl tedy Tumerlan proti Bajazetowi. U Ankyry w Galatii setkala se wojska jejich; čtyrykrátestotisíc Turků a osmkrátstotisíc Mongolů. W prostřed hrůzoplodné seči přestaupili Tatarowé krimští od Bajazeta k Timurowi, a tím krwawý los rozhodnut; Turci poraženi, Bajazet sám jat a zawřen do železné klece, o jejíž mříže zaufanliwě si rozdrtil hlawu.

Timur ustanowil za sultana *Musu*, syna Bajazetowa, pod swrchowaností mongolskau; když wšak se brzo na to říše mongolská po smrti Timurowě rozpadla, swrhnul bratra swého *Mohammed I* (1413), a uchopil se turecké wlády. Jím mocnost turecká w celé předešlé postawě se obnowila; ano ještě wíce na západ, za Dunaj až do Němec, wztahowalo se hrůzonosné rámě jeho. Císařství řecké, zmatkem mongolským poněkud se zotawiwši za maudrého císaře Manuele, užíwalo pokoje, až se *Manuel* po smrti Mahumeda I (1421) wmísil do turecké poslaupnosti, podpíraje Mustafu proti Muratowi. Murat II zwítěziw, dosedl na trůn, a wytasiw proti Řekům meč, podrobil si wšecky země jejich potud neodwislé, tak že jim nepozůstalo wíce než město Constantinopole s nejbližším okolím. Potom uzawřel Murat se synem Manuelowým, *Janem VII*, pokoj, proti určené roční dani (1425). Darmo hledal Jan podpory na západu pro bořící se trůn Byzantinský; panownici křesťanští byli mezi sebau nesjednoceni, a zřetel jejich obrácen na bližší záležitosti. Císař Sigmund, světská hlawa křesťanstwa, a s ním wšecka knížata německá baweni byli wálkau Husitskau, potud bouřící w Čechách a po celé říši, i záleželo císaři wíce na dosažení české koruny, než na zachowání

www.libpod.com.cn

Byzance. Papeži bylo utlačení Husitstwí též důležitější, než zamezení Muhammedanstwí, a když zbraň Husitská utichla, zajímal pozornost jeho nade wšecko sněm Basilejský. Jan, aby jej předce získal, uchopil se prostředku Byzantincům obyčejného, když přispění od západu potřebowali, spojení totiž církwe řecké s latinskau. Nabídnutí toto bylo papeži Eugeniowi IV tím příjemnější, ješto mu zawdalo příležitost ku přeložení sněmu Basilejského do Ferrary a pak do Florencie, kdežto sjednocení církwe řecké s latinskau u přítomnosti císaře Jana samého uzawřeno a přísahami stwrzeno (1439). A wšak nebylo toto sjednocení ani oprawdowé, ani tak užitečné, jak byl Jan očekáwal. Jen bližší Uhry a Italie, kde bylo větší nebezpečenstwí, spojily se přičiněním Eugenia IV proti Turkům; kardinal Julian Cesarini, známý wůdce křižáků proti Husitům, pohnul Wladislawa III, krále uherského, aby příměří Segedinské, mužností Hunyadowau dobyté, zrušil, a na Turky bojowně wytáhl. Mladý král dal se přemluwiti, a táhl přes Dunaj Bulharskem dolů až k Warně, jinak w poslední válce rusko-turecké wyznačené, na břehu Černého moře. Turci, jisti jsauce příměřím, od Uhrů tak swatě zawázaným, byli wpádem tímto ještě wíce překwapeni, protože byl Murat, sám pokojem ubezpečen, wládu odewzdal mladému synu swému Mohammedowi, a odebral se do Magnesie mezi fakiry a derwiše (mnichy Mohammedanské). Nebezpečenstwí říše rychle jej powolalo nazpět; přikwapil z Asie s čerstwými pluky, a udeřením ohromným porazil wojsko křesťanské na hlawu (1444). Král Wladislaw padl, kardinal Julian zabit na útěku, a jen slabé rumy uherského wojska přiwedl Hunyad domů. Wítězstwím tímto wláda osmanská w jihowýchodní Ewropě se rozhodla, a císařstwí řecké chýlilo se k úplnému pádu swému.

C) Pád říše Byzantinské.

Jestliže říše řecká po drahný čas urážela oko zpytatele historického swau nehodností, prznic weliké jméno a wznešený původ swůj malichernostmi, podwody, pletichami a nešlechetnostmi wšeho druhu: nyní aspoň w zápasu smrtelném smiřuje ho, mění pohoršení u wýstrahu, a wyluzuje slzu saucitnau tragickým swým skončením.

www.ubtool.com.cn

Když Jan *VII Palaeologus* zemřel (1448), dosedl na trůn Byzantinský bratr jeho *Constantin XI.* Celé císařství jeho záleželo we městě Constantinopoli a nejbližším okolí; o Peloponnes, který ještě Palaeologům náležel, hašteřili se mladší bratří jeho Tomas a Demetrios. Dávno již mohli je Turci pohltiti; a wšak baweni jsauce většími wěcmi, nedbali na Byzantince, ježto se jim dobrowolně kořiwali, nemohauce moci jejich wyváznauti. Murat II držel ještě s Constantinopolí pokoj; když pak ku wládě přišel syn jeho *Mahommed II* (1451), ustanowil přede wším trůn císařů Byzantinských wywrátiti, a we wěkoslawném sídle Constantinowě postawiti wysokau portu osmanskau. Darmo se Constantin snažil mírností ano i pokorau zachowati pokoj, darmo na západní křesťanstwo zřetel upínal, žádaje o pomoc; wždy blíže, wždy hrozněji postupowal Mahommed ke hradbám Byzantinským, a wystawiw blíže nich hrad Rumili Hisari, počal smrtící prowaz wojska swého kolem hrdla nešťastného města wždy aužeji stahowati. Wojsko turecké počítalo wíce bojowníků než město obywatelů, jsauci silné 250,000 mužů, kdežto se celá síla Constantinowa na deset tisíc mužů wztahowala, mezi nimiž polowice cizinců, zwláště wýborných dwa tisíce Genuanů pod správau hrdinského wůdce swého Giustiniani. Hrstka těchto udatných statečně welikému wojsku tureckému se bránila, odwážliwě činíc wýpady a pilně ostřihajíc hradby města, na něž Mahommed již také hrubým střeliwem, zwláště z jednoho děla ohromné welikosti, dotíral. Konečně obklíčeno město se wšech stran, a w padesátý třetí den obležení počal Mohammed hnáti ke wšeobecnému útoku. W noci před tím zawázal se Constantin s přátely swými přísahau, že se společně až do poslední krůpěje krwe chtějí brániti, a posilniw se swátostí we hlawním chrámu swaté Žofie, chwátal do boje. Slawně, na wěky pamětihodně potýkali se poslední hajitelé říše řecké, na tisíce Turkůw sráželi s hradeb, prsami swými wyplňowali pobořené mezery; ale rozlícený Mahommed wždy wíce zástupů přiháněl, a zástupy Řeků wždy wíce se tenčily; hrdinstwí překonáno množstwím, město dobyto, a Constantin poslední padl slawně na zříceninách trůnu swého (1453, 29 Kwětna).

Tak se skončila říše Byzantinská, jedenácte set let po

založení svém skrze Constantina Welikého, tisíc let po pádu světowlády Římské. Weleslawné sídlo Constantinowo dáno Turkům za kořist, swatyně jeho obráceny w ohawnost spuštění, obywatelé bez rozdílu pohlawí a stáří zmordowáni nebo w otroctwí zawlečeni, a když wšecko bylo wybito a wydrancowáno, po třídenní hrůzoplné lhůtě diwochům za mzdu dané ku kořistění, držel Mahommed slawný wjezd do města, železný palcát w ruce, zůřiwými zraky pohlížeje na spaustu, prohlásil ostatkům řeckým milost, a w Constantinopoli se usadil.

XIII. Asie.

A) Mongolowé.

1. Timurlank.

Widěli jsme w periodě předešlé, kterak se weliká říše mongolská, Čingis-chanem wystawěná, w rozličná větší i menší mocnářstwí rozpadla. W jednom z těchto chanatů, čagatajském, powstal nyní muž, který welikau říši Čingis-chanowu zase obnowil a ještě rozšířil, druhý to hrozný světoborce mongolský, Timurlank čili Tamerlan. Timur byl s rodem Čingisowým spřízněný, rozený wojwoda (beg) krajiny Keš pod wrchností chana čagatajského, jemuž 10,000 jezdců stawěl do pole. Již dwanáctiletý táhl do boje, a do 25ho získal takowau powěst wojenskau, že mohl wystaupiti co oswoboditel swé wlasti. Rozbroje domácí klestily mu cestu k trůnu; podrobiw wšechny rozporné wládce menší, stal se čagatajským chanem, a zarazil sídlo swé w Samarkandě (1370). Zde hlásali derwišowé, že jest Timur bohem poslán, aby wládl celým swětem, i nastaupilť swých pět a třicet wálečných tažení, aby toto poselstwí wykonal.

Nejprwé obořil se na ostatní tatarské chany. Chowaresem, Kašgar, Kapčak a Rus protáhl křížem. Léta 1371 opanowal Chowaresem, 1373 Kašgar; 1376 swrhnul chana kapčackého a ustanowil jiného; léta 1391, poraziw kapčackého chana opět, poplenil weškeré země až po Wolhu; odtud obrátiw se zpět do Asie a opanowaw Persii, wrátil se opět na téhož odbojného chana léta 1395 přes Tiflis a

Derbent do Ewropy, prorazil až ke Dněpru, wywrátil Moskwu, a cauwnuw k Donu, zbořil Azow na austí jeho.

Mezi roky 1380 a 1396 opanował Timur celau říši Iran čili Persii od řeky Oxu až k Eufratu. Neboť se byla weliká část této říše Čingischanowy rozpadla na mnohá menší mocnářství, mezi sebau rozporná, a tedy nedorostlá na weliká wojska Tamerlanowa. Z Persie walila se bauře do Indie. Předeslaw tam wnuka swého, jenž mu podrobením některých krajin klestil cestu, táhl za ním Timur sám (1398) s 92,000 jezdci, přes hory sněžité mezi řekami Gihonem a Indem. S wnukem spojen, přešel Indus, porazil wojsko indické blíž Delhi, a wtrhnul co wítěz bez odporu do tohoto hlawního města indického. Po patnácti krwawých dnech táhl dále, ztekl nedobytau pewnost Duab, a pořád dále až přes Ganges walil záhubné swé zástupy, až popleniw nejzázší krajiny, a podrobiw sultana indického Mahmuda zase se nawrátil domů.

Učinil to, ne aby si odpočinul, nébrž aby započal ještě větší zápas. Císař Byzantinský wyzwal jej proti Bajazetowi, a tři a šedesátiletý Timur sebraw wojsko w Persii, powstal proti sultanu. Dwa nejmocnější panowníci světa stáli proti sobě, *hrom* proti *železu*. *) Kterak zwítězil Timur, kterak u Ankyry Bajazet poražen, swrchu řečeno (1402). Dříwe ještě, jako we běhu, dobyl Syrie, wzal hrdopewné Aleppo, porazil wojsko aegyptské před Damaskem, rozbořil město, wyhladil jeho obywatele, a wraceje se, dal na zříceninách Bagdadu na znamení swého wítězství wystawěti pyramidu z dewadesáti tisíci člowěčích lebek. Po pádu Bajazetowě wzdala se hroznému wítězi celá Malá Asie. We čtrnácti dnech zmocnil se Timur Smyrny, kterau byli rytířowé Rhodičtí proti Bajazetowi po sedm let bránili; přechod odtud do Ewropy zbraňowalo mu moře, poněwadž neměl lodí žádných. Nicméně wšak třásla se před ním Ewropa; Soliman, syn Bajazetůw, skládal mu plat za králowství romanské, jež mu Timur w Ewropě popřál, taktéž císař Byzantinský; a sám král castilský wyprawil do Samarkandu poselstwí i dary k mongolskému císaři.

K panstwí nad celau Asií nescházelo Tamerlanowi již

*) Bajazet totiž měl příjmí: hrom, Timur slowe železo.

ničehož kromě říše čínské, a i tu strojil se nyní sedmdesátiletý Timur podmaniti. Sotwa si doma pooddechnuw, wyprawil wojsko napřed, aby mu cestu klestilo k Pekinku, a wydaw se za ním s wojskem hlawním, počal již nedaleko hranic čínských bauřiti; w tom smrt jej zachwátila (1404).

2. *Rumy říše Timurowy.*

Po smrti Timurowě wyjewila se opět ona znamenitá historická prawda, že říše na pauhé podmanitelské moci založené žádné trwanliwosti nemíwají, nébrž zase, čím wětší je obor jejich, tím dříwe se rozpadáwají, když síla podmanitelská přestáwá. Tak se i širowládný trůn Tamerlanůw we krátkém čase rozpadl. Dle jeho wůle měl trůn tento zdéditi wnuk jeho Mohammed, ale ostatní synowé a wnukowé, jichž bylo třicet, jemu odporowali, z nichž wládu říše wlastně mongolské obdržel nejprwé *Chalil*, pak *Šah Rok* (1415). Po tomto nastaupil *Ulugh Beg* (1446), jejž wlastní syn zawraždil, načež se na trůn wypnul *Abu Said* (1457), poslední Timurowec w říši wlastně mongolské. Po smrti jeho wpadly do těchto zemí diwoké hordy tatarské, mezi nimiž zwláště *Usbekowé*, a opanowaly je. Iranu čili Persie zmocnili se *Turkomanowé*, nazwaní *od černého*, potom *od bílého skopce*. *Usum Hassan*, hlawa těchto, rozšířil zde nejdále wládu swau ku konci patnáctého století; ale po čtyřiceti létech zbořil trůn jeho zase *Ismael Sofi* (1508), zakladatel říše nowo-perské, která se za dnů našich zase rozpadá.

I na sewerozápadu weliká říše Mongolů zahynula; šíromocný chanat Kapčak též nyní se rozpadl, z něhož powstalo wíce říší od sebe neodwislých, jakož: chanat sibirský, Kasan, Astrachan, chanat Tatarů Nogajských a chanat krimský. Poslední weliký chan, jemuž prwé wšickni tito byli podrobeni, byl *Seamed*, kterýž tísněn od swých nepřátel, prchnul do Polsky (1507), kdež zemřel u wězení. Jen w daleké Indii památka swětowlády Timurowy déle zachowána. *Babur* Timurowec, wnuk Abu Saida, wystawěl si nowý trůn w krajinách hindostanských, které byl Timur ondy poplenil a učinil poplatnými. Tísněn wpády Usbeků táhl Babur přes

hory k jihu do Indie, dobyl Delhi (1525), a založil dlauhokwětaucí zde slawnau říši „*welkého mogula.*“

www.libtool.com.cn

B) Indie.

Teprwa w nynější periodě wystupuje daleká Indie z wážného temna šedowěkosti patrněji na swětlo historické. Ne snad jako by nyní teprw byla wešla w politické swazky; neb jisto, že již w šeru newystihlé dáwnowěkosti spojena býti musela w rozličné říše a státy, než, že se nám nedostáwá pramenů, z nichž bychom dřewní historii Indie mohli čerpati. Z toho, co braminowé nynější bájí o rozdělení historie indické na čtyry wěky, a každého wěku na tisíce period, čítajících na milliony let, o panowání synů slunce a měsíce a t. d., kdožby co dějepisného mohl ustanowiti? Nehrubě wětší má cenu, co wyprawují Řekowé o tažení boha Dionysa (Baccha). Z pozůstalých památek indické starobylosti, jakož jsau ze stawitelstwí starobylé pagody čili chrámy indické, zwláště na ostrowě *Elefante* a *Salsette* naproti městu Bombay, pak dále wnitř w *Ellore*, w obrowské welikosti we twrdých skalách wytesané, a podiwné zříceniny předwěkého města *Mavalipuram*, jen tolik s jistotau se dá uzawírati, že zhotoweny býti musely za prastarých časů, do nichž pamět nynějšího národu ani zdaleka nedosahuje; že národ, který je wywedl, již státi musel na wýtečném stupni wzdělanosti, a požíwati dlauhého wnitřního pokoje, poněwadž sotwa celá století stačila k dokonání tak obšírných a nad míru obtížných prací. Starowěkého tohoto národu powahu oswědčují poněkud pozůstalé po něm památky písemné, weliké znamenitosti hodné, knihy totiž w Sanskritu, we swatém jazyku staroindickém sepsané, z nichž hlawní jsau *Vedas*, swatý zákon indický, *Ramajan* a *Mahabarat* mythologické básně epické. Z knih těchto, jejichž starožitnost jest nepochybná, wyzutých z básnického obleku, wyplýwá tolik, že se dělila starowěká Indie na weliký počet rozličných říší, dědičnými wládci (rajah) sprawowaných. Národ rozdělen byl na přirozené kasty, z počátku čtyry, ježto byly: *braminowé* t. j. duchowenstwo, *ketri* wojsko, *vaisias* obchodníci, *sudras* sluhowé, z jejichž pomíšení časem mnoho jiných *nečistých* kast powstalo. Že

mezi rozličnými těmito státy a kastami neobstálo wždycky počáteční sauhlasení, samo se rozumí, jakož se w prawdě připomíná překonání kasty ketrů od braminské, a častý wýstup jednotliwých podmanitelů, z nichž nejznamenitější jmenuje se slawný král *Vicramaditia*, kwetší w prwním století před Kristem, s jehožto smrtí (56 před Kr.) počíná zwláštní indická aera (aera Vicramaditia).

Jisté historické swětlo wyléwá se po Indii teprw podmanitelskými wpády národů západních, to pak nejwíce jen po sewerní části nesmírných těchto krajin, ješto do jižní, zwláště wýchodojižní Indie wpádowé tito nikdy nedosahowali, a teprw po wyskaumání nowé cesty mořské okolo předhoří Dobré Naděje obšírné tyto části země oku zpytatelů ewropejských jsau odhaleny. Řekowé seznámili se s Indií teprw tažením Alexandra Welikého, jenž, jak známo, pořičí Indu skrze Nearcha dal wyskaumati; zprawy wšak jeho o této powěstné zemi týkají se toliko zeměpisu a obchodu, nikoli historie indických národů, jakož i zprawy o plawbě (periplus) jistého kupce Římského, jenž byl w prwním neb druhém století křesťanském přes západní Aegypt nawštiwil pomoří západního poloostrowu. Ze zpráw těchto owšem se spatřuje, že Indie již za šedé starowěkosti prodáwala do západních zemí zlato, drahé kamení, perly, tkaniny hedbáwné a bawlněné, stkwostné koření a kadidlo, wýborný ocel a j. Též cesty tohoto obchodu, jakož i hlawní sklady jeho, města *Ocene* na seweru poloostrowa západního, w něm uwnitř *Tagara* a *Pluthana*, se udáwají: že wšak ze wšeho toho politická historie Indie sestawiti se nedá, jest na jewu. Ani w této periodě ještě takowé očekáwati nemůžeme; neb co nám o Indii píše historie středowěká, týká se toliko bauřliwých nápadů cizích podmanitelů do oněch blahopowěstných zemí, ne pak národů domácích, kteří u prostřed cizinců mezi ně se wedrawších pode jhem asiatských podmanitelů, jako nyní ewropejských, wždy národnost wlastní w řeči, mrawích a náboženstwí od nejhlubší starožitnosti až podnes wůbec zachowali.

Prwní takowý nepřátelský wpád we středním wěku pocítila sewerozápadní část Přední Indie od *Arabůw* za časů chalifa *Walida* (705—714), o jehož historických následcích

www.libtool.com.cn

však nic není známo, kromě proměny w obchodu s indickým zbožím, jenž nyní z rukau Byzantinských přešel do arabských, a od nich welmi dychtiwě byl hledán a pilně pěstowán. Ku konci desátého století bylo Arabům známo čtwero královstwí indických, kteréž jmenuje zeměpisec a historik jejich Massud, byw sám w Indii. W prwním, obsahujícím krajiny na Indu, bylo hlawní město *Multan*, w druhém *Kanuče*, w třetím *Kašmír*, we čtwrtém a nejmocnějším *Guzerate*. Po skonání arabské říše opanowali tutauž část Indie Turci ze říše *Gasna*, o nichž powěděno w periodě předešlé. Wláda jejich wnikla hlauběji než za Arabů; sewerozápadní rajahowé jeden po druhém přemoženi, i Delhi wzato, a wláda Muhammedanská rozšířena u wnitř Přední Indie (1000—1024).

Po zboření říše Gasny mečem Gauridův podlehla sewerní Indie nowým těmto podmanitelům. *Mahommed Gaur* dobyl a ztroskotal *Benares* (1194), hlawní sídlo braminské wzdělanosti, a opanowal Hindostan až k jihu řeky Tumnah. S ním se ale weliká říše jeho také zase skončila (1205), a část indická připadla *Kuttubowi*, s nímž se počíná dynastie *Patanů* čili *Afganů*, která w Hindostanu panowala až ku počátku patnáctého století. On přeložil hlawní sídlo z Lahore do Delhi, spojiw celý Hindostan w jedno weliké císařstwí. Rozšiřowání tohoto dalším podmanitelským násilím, odpor národů domácích a záhubné wpády Mongolů dějepis dynastie afganské naplňují tak, že oku zpytatele málo co potěšitelného poskytuje. Toliko o jednom z těchto panowníků, jenž slaul *Firuz IV*, wyprawuje se, že byw milowný pokoje, podporowal rolnictwí, obchod a stawitelstwí; ostatní wšickni tiskli jen poddané, brojili se w krwi odbojných, a po kořistech slídíce, daleké krajiny drancowali; z nenáwisti wespolek se rwali o poklady a trůn, a s diwochy mongolskými bojowali o swé zachowání; wýjewy to, jichž jsme w historii národů asiatských widěli dost až k oškliwosti, pročež jich zde opominauti nebude škoda. Že po mnohých opětowaných wpádech mongolských konečně krwawý Tamerlan dobyl Delhi, již jsme slyšeli. Zůstali sice Afgani i po něm ještě na oslablém tomto trůně; ale říše jejich klesala wždy wíce; národowé domácí sprošťowali se zase

cizího břemene, a když moc podmanitelská byla zlomena, rozpadl se Hindostan zase na mnohé neodwislé domácí říše, až konečně z počátku 16 století nowý podmanitel, sultan Babur, Timurowec, zarazil nowý širowládný trůn w Delhi.

C) Čína.

Co jsme swrchu podotkli o Indii, totéž platí i o Číně. Stála sice weliká tato říše již za nejprwnějších dob starého světa, jakož již w prwní periodě dějepisu jest oznámeno; ale byla osamělá, neznámá a ostatnímu politickému světu cizí. Řekowé a Římané neměli o ní žádné známosti, ačkoliw pochybowati nelze, že obchod starého světa s Indií, zwláště s hedbáwím, až do Číny se wztahowal. Čínské kroniky teprw za nowých časů Ewropanům otewřené, jsau co do obsahu tak báječné, co do časořadí tak přepiaté, že se jim téměř žádné ceny dějeprawné nemůže přikládati. Co tedy o Číně starobylé wíme, přičteno býti musí toliko činění národů cizích, kteří s tauto říší w užší jakýsi wstaupili poměr, jakož byli n. p. Arabowé, kteří s ní wedli obchod, později podmanitelské nápady Mongolů. Teprwa w nynější periodě, we čtrnáctém a patnáctém století křesťanském, wyniká činnost weliké říše čínské přes její meze, působíc w okolní diwadlo politického světa; pročež nyní teprw o ní budeme mluwiti, udáwajíce we krátkém přehledu, co historie nejznamenitějšího o této říši zachowala. W krátkosti, prawím, nebo k čemu obšírně wyčítati pauhá hnusná jména a dynastie, které se u wládě střídaly, nejwíce beze wšech politických proměn, beze wšeho dušewního pokroku, w osamělém tomto národu, jenž podoben jakés umělé zwěři, wždycky tentýž zůstáwal, bez wýjewů wznešenějšího ducha, pohřížen w podlém otroctwí, a plaze se pod jediným neobmezeným samowládcem, ctěným na místě boha, we slepé poddanosti. Čemu se z historie národu takowého můžeme naučiti, to nám zajisté již wšeobecný přehled její wyswětli, truchliwé totiž prawdě té, že i welicí i wzdělaní národowé dlauhým despotismem mohau za živa býti pohřbeni.

Mezi nejmocnější despoty starowěké Číny, jak již při onom wěku dotčeno, počítá se *Či-Hoang-Ti* zakladatel dynastie *Hchu-Tsin*, který říši tuto před ním rozdělenau, spojil

www.libool.com.cn

w jehož velikau zeď čínskau proti nápadům Tatarů wystawenau na hranicích, dokonal, a swaté knihy Číňanů dal spáliti, že něco obsahowaly proti jeho despotismu. Za wnuka jeho zase se říše rozpadla, až ji zase spojil *Liehu-Pank*, z počátku laupežník, potom wůdce, konečně císař a „syn nebes“, zakladatel nowé dynastie *Han*. Později opět rozdělena říše, a následowala nowá pořadí panowníků, z nichž wýtečnější rod *Tang* na trůn čínský se wypnul za času Mohammeda proroka. Za této dynastie zweleben obchod s Indií, odkudž také ponejprw náboženstwí křesťanské do Číny se dostalo, asi okolo polowice sedmého století; brzo wšak zase bylo wypuzeno. Od té doby není nic znamenitého w Číně widěti, kromě rozbrojů a proměn panownických rodů, kteříž, jeden po druhém ochabujíce, od sluhů swých bywali smítáni s trůnu, až do dynastie *Nuč* w sewerní a *Song* w jižní Číně. Oktaj a po něm Kublaj, chanowé mongolští, wpadše násilně do Číny, zponenáhla celau ji opanowali (1210—1276).

Mongolowé přijali mrawy, řeč i náboženstwí čínské, a jará dynastie jejich wynikala wysoce nad předešlé, až pokažena rozmařilostí, w obyčejnau mdlobu upadla. Potomků Kublaje chana wládlo Čínau deset (1276—1368), z nichž prwních pět wyznačeno jest wládau pečliwau a sprawedliwau. Dali mnohé maudré zákony, podporowali obchod, pěstowaly i wědy. Tak dal *Čin-tsong* zewrubněji wypočítati zatmění měsíce a slunce (1303), *Wu-tsong* wzbuzowal učence císařskau štědrostí, *Čin-tsong II* přikázal, aby se weřejně slawila památka nejwýtečnějších wzdělanců. Když síla císařů mongolských w Číně ochabla, swolal jakýs sluha bonzů, čínských mnichů, jménem *Ču*, národ k wypuzení jich a oswobození wlasti. Poslední císař z dynastie mongolské prchnul do Mongolska zpět (1368), kdežto jeho syn wládl w Karakorum nad šírými stepmi. Ču byl původce nowé čínské dynastie, nazwané *Ming*, wšech předešlých wýtečnější. On sám byl wládce rozumný, zákonodárce, obnowitel obchodu, mocí a maudrostí daleko na západu proslulý. Za něho chtěl Timur táhnauti proti Číně, ale smrt jeho tuto říši od nowé mongolské poroby oswobodila. Jeho potomků udrželo se na trůnu čínském ještě šestnáct, a dyna-

stie *Ming* zůstala w říši nejznamenitější. Sídlo její byl z počátku Nanking, později Peking, jako až podnes. Nikdy nekwětla říše čínská více, nikdy nebyl rozšířenější obchod její, jako za pěti prwních císařů z rodu Ming. Až do Ceylonu, Calcuty, Surate, do záliwu Perského a Čerweného moře plawili se čínští obchodníci; wnitř země wládl mír pod správau sprawedliwých zákonů, a kwětaucí blahost jewila se po říši. Později ale nastaly záhubné wpády Tatarů, dynastie Ming wždy více slábla, až jí konec učinila dynastie *Manču* (1644), která w Číně panuje až podnes. Léta 1517 připlaul prwní Ewropan okolo mysu Dobré Naděje, Portugalec Ferdinand Perez, do Číny; po něm založili Ewropané osadu obchodní w Kantonu; papež sem wysílal katolické missionáře, aby rozněcowali světlo wíry Kristowy, což wšak w této, podlým otroctwím a hnusnau powěrau sklíčené říši, potud zdařiti se nechtělo.

XIV. Afrika.

1. Aegypt.

Kterak po pádu Fatimowců říše aegyptské se zmocnili Kurdowé čili Ajubidowé pod hrdinským sultanem Saladinem, w periodě druhé jsme slyšeli. Wláda jejich byla mírná a pokojná; když wšak swatý Ludwík započal tažení křížowé proti Aegyptu, kaupil sultan Saleh od Mongolů právě w Asii baufících, 12,000 zajatých Turků, aby nimi snáze mohl odolati Frankům, a to byla příčina pádu Ajubidské dynastie. Otroci turečtí, nazwaní *Mamlukowé*, příliš rozmnožowáni jsauce nowými kaupěmi, činili největší sílu aegyptského wojska, a silnau stráž životní sultanowu, jehož slabost wyskaumawše swrhli jej s trůnu, zawraždili, a sami se zmocnili wlády (1250). Za wlády Mameluků poklesl Aegypt w největší bídu. Rozbroje a wzpaury domácích emirů proti sultanům, nátisky těchto, wálky se wšech stran, ze Syrie, patřící ještě kmenu Saladinowu, též od Mongolů a Franků na sklíčený národ tento doléhaly; ustawičné krweprolití, násilí, drancowání, zahubilo wšecky živnosti; země aurody proměněna w pustinu, lid obecný mřel na tisíce hladem, a co tomu ušlo, zachwátil hrozný mor, který léta 1347 z Aegypta po celém známém světě se rozšířil. — Ze Franků

www.libtool.cz

válčil nejhorliwěji s Aegyptem Petr Lusignanský, král na Cypru, s rytíři Rhodickými a Templáři, chtěje předsewzíli nowé křížowé tažení. Dobyl sice Alexandrie (1365); ale z nedostatku potrawy musil Aegypt zase opustiti, aniž jeho válečné tažení mělo jakého znamenitého aučinku. — Když války konečně utichly, Aegypt okříwal; ale jen na krátko trwal blahodatný poklid. Za nedospělých sultanů powstaly nowé rozbroje, a nowé pokolení otroků, *Mamluci* z *Čerkasie* pochozí, trůnu aegyptského se zmocnili. Po 148 let (od 1382—1517) wládla w Aegyptě dynastie tato mezi samými wzpaurami, odboji a rozbroji domácích emirů, ježto nešťastnau zemi tuto nepřestáwali sužowati, až přišel *Selim* sultan osmanský, který, opanowaw Syrii wtrhnul do Aegypta, posledního krále mameluckého oběsil, a Aegypt podrobil turecké říši (1516), s níž podnes, aspoň dle jména, jest spojen.

2. Afrika severní.

Že z weliké říše Muaheddinské w severní Africe z počátku třináctého století powstaly tři nowé státy arabské, již we druhé periodě praweno; *Magrab*, nynější Marokko pod dynastií *Merinowců*, *Telemsan* w nynějším Algiru pod *Zianowci* a *Tunis* pod *Abuhafci*. Historii jejich činí neustálé wespolné války, wnitřní rozbrojowé, odboje, wraždy a zrady, pročež nám dosti bude na krátkém přehledu.

Panství *Merinowců* w Magrabu trwalo po 337 let, rozšiřujíc swrchowanost swau častěji po celé severní Africe, až ji rozepře w domě wlastním ztenčily a naklonily ku pádu. *Mehemed Elutas*, poslední Merinowec, swěřil *Šerifu Mehemedu*, Arabu, z pokolení prý Mahomedowa, wychowání syna swého a wládařství jedné krajiny; tento dobrodince swého swrhnul s trůnu, a posadiw naň swau dynastii, stal se praotcem nynějších marokkanských císařů (1550).

W *Telemsanu* wládli Zianowci, prowozujíce z hlawní pewnosti Oranu laupeže mořské, zwláště proti Španělům, ze msty, že Araby wypudili ze Španěl. Kardinal Ximenes je skrotil, dobyw Oranu a poplatné je učiniw Španělům, od nichž Telemsan záwisel, až se ho Turci, dobywše Algiru, též zmocnili (1560). *Abuhafci* panowali w Tunisu od léta 1206 až do 1570. Z počátku strašili welice až do Sicilie.

Svatý Ludwík chtěl je za to potrestati, Tunis podrobiti, a odtud wydobyti Palaestiny; a wšak zemřel na Tunisském břehu, nákazau wzniklau u wojště. Potom oslábla mocnost Tunisských panowníků brzo neswornosti domácí. Jeden druhého swrhowal, zrázel, wraždil, až se Turci zmocnili též Tunisu.

Tak byli Arabowé od Turkůw zponenáhla se wšech trůnů afrických wypuzeni; ale změnili se jen wládařowé, národ zůstal arabský, zachowaw mrawy, řeč, náboženstwí a oswětu od starodáwna až podnes. U prostředu bauřliwých wálek i nátisků wšeho druhu nepřestáwali Arabowé přirozenau pilností wzděláwati opanowané krajiny obchodem, wědami a básnictwím. Po celé Africe táhly se obchodní karawany jejich, z Alexandrie, Kahiry, Kairwanu, Tunisu a Marokka, sáhajíce přes Saharu na západ až k řece Niger a pomoří Guinejskému pro zlato, slonowé kosti a otroky, s druhé až na pomoří wýchodo-africké, kdež nalezli zlaté doly w Sofale a založili osady. Wedauce nejwíc žiwot nomadní w pokoleních starobylostí zaswěcených, slawili písněmi swé hrdiny, a jewili podiwnými bájkami ohniwau swau obraznost. Wědy, owšem ne tak jako za kalifů pěstowané předce zachowaly a ctily se; i z prwnějších panowníků někteří prosluli učeností a láskau k oswětě. Kairwan a Marokko byla města wyhlášená učenými školami. Později owšem oswěta arabská klesala wždy hlauběji, a co jí dnes ještě pozůstáwá w sewerní Africe, toho snad od Francauzů, nynějších panowníků Algiru, se dowime.

3. Aethiopie.

Ještě jedna říše w šíropusté Africe jest podotknutí hodna, totiž Aethiopie, nynější Abyssinie čili Habeš. Počátek swůj odwozuje starowěká říše tato od krále Šalomauna a královny ze Saby; ale teprwa we čtwrtém století křesťanském nabýwá historické jistoty, když w ní uwedeno bylo náboženstwí křesťanské, a mocnářowé křesťanští z rodu Šalomaunowa křesťanů jemenských hájili proti nátiskům židowským. Swrchowanost aethiopská nad šťastnau Arabií (Jemen) trwala až do roku 611, když se tato poddala Mohammedowi. I Nubie byla Aethiopii podrobena. W polowici desátého století swržena dynastie Šalomaunowa s aethiop-

www.libtool.com.cn

ského trůnu, načež se říše tato w historii tratí, až rod Šalomaunův opět přišel ku wládě, odkudž až podnes w Habeši panuje. Horliwost křesťanská a ustawičné wálky s newěřícími wrátila se s ním na trůn. *Zara Jakob* wyprawil wyslanstwí k církewnímu sněmu Florentinskému (1439); za *Alexandra* pak (1475—1491) byly ustawičné wálky se sausedním králowstwím Adelským, které spojeno s Turky, záhubnými wpády z Aegypta říši aethiopskau z počátku šestnáctého století pobořiwši, až na nynější krajinu Habeš ji obmezilo.

XV. Objewení Ameriky.

Že již w desátém století nejen Grönland, ale i jižnější některá pomoří sewerní Ameriky, tak nazwaný Winland, snad Virginie nebo sewerní Carolina, normanskými dobrodruhy byla nalezena, powěděno w okresu předešlém. Na Grönlandu založeny brzo normanské osady, na Winlandu nedařilo se jim, ač z mužného Grönlandu kolonie dosti silné tam zasílali. Dobrodruzi, kteří se několikráte pokaušeli, by se tam usadili, jednajíce násilně s domorodci, wždy od nich byli wypuzeni. Po několika zmařených zkauškách zašla po zemi Winné chuť, a králowna Markéta zapowěděla obchod i s Grönlandem, pro nebezpečnost daleké plawby nebo newýnosnost jeho, čímž nowý swět zase přišel w zapomenutí.

Teprw léta 1492 nalezl Ameriku zase *Kristof Colon* (Columbo, Columbus). Badáním zeměpisným a mnohými plawbami mořskými, až do Islandu, přeswědčil se zmužilý tento plawec Genuenský, že musí na západu ještě weliká pewnina ležeti, kterauž držel za část Asie, a ustanowil, západní cestu do Indie wyhledati. Po dlauhém marném ucházení se o pomoc a nabízení se k službám dworu francauzskému, anglickému, portugalskému a j. obdržel konečně od Isabelly španělské tři lodě, s nimiž po mnohých nesnázích a odporu swých plawců přistal na ostrowě sw. Salvatora. Odtud přeplaul na Hispaniolu (Hayti), domněnau zlatoplodnau Indii, od kteréhož omylu obdržely Antilly jméno západní Indie. Na druhé cestě swé (1493) nalezl ostatní západoindické ostrowy, a spatřil také již pewninu samu. O té psal nejprw *Amerigo Vespucci* Florentin, připlawiw se

tam s Alfonsem de Ojeda, jenž byl Columba na druhé cestě prowázel, čímž dosáhl nezaslaužené cti, že po něm celý tento díl světa nazwán Amerika. Columbus předsewzal sám ještě dwě cesty; na třetí (1498) objewil ostrow Trinidad na pomoří Guiana a austí řeky Oronocco, přistal také až w krajinách Paria a Kumana a jiných místech americké pewniny; na čtwrté cestě (1502) wystaupil na rozkošný břeh této pewniny u mysu Chwálabohu (Grazias a Dios) až ku přístawu Krásnému (Portobello), wždy ještě se domniwaje, že jest na ostrowích a pewné zemi Indie. Taktéž se domníwala Ewropa, a plawečtí národowé její spěchali za Columbem nowau tauto domnělau cestau do bohaté Indie. Již 1496 nalezli Angličané Janem Cabotem, Benátčanem, Nowý Foundland, Portugalci (1500) Brasilii, Francauzowé (1506) mys Breton, wšickni držíce nowé tyto země za Indii, až konečně Vasco de Gama, oplawiw mys Dobré Naděje, do wýchodní Indie připlaul (1498), Nunnez de Balboa za úžinau Panamskau uzřel weliký ocean, a (1520—22) Magellan oplawením světa západní cestu do wýchodní Indie oprawdu nalezl.

Z počátku šestnáctého století Ewropané wždy wíce do Ameriky se hrnuli, slídíce nejwíc po zlatě a drahém kamení, potom hledíce obchodu a zakládajíce ku prospěchu jeho osady. Duch podmanitelský přitáhl s nimi s celým swým komonstwem, wálkami, nátisky, neprawostmi; každý, seč býti mohl, opanowal, a ubozí Amerikani, že měděné barwy byli, a neuměli tak hrozně wálčiti, poważowáni za němá stáda nebo diwau zwěř, která dle wůle pánowy smí býti poháněna, zabíjena, neb ku kratochwili jeho střílena. Jak ohawně, jak ukrutně s nimi zacházeli zwláště zlatožízniwí Španělowé w Mexiku a Peru, jest wůbec wědomo; kteřížto příběhowé, týkající se zakládání ewropejských států w Americe, již do nowého wěku patří. —

Přechod k wěku nowému.

Objewení Ameriky, wynalezení ručničního prachu a knihtiskařstwí jsau tři světohistorické události, které zponenáhla celau podobu občanského světa změnily a wěk prostřední w nynější nowý obrátily.

www.libtool.com.cn

Nalezením Ameriky změněna přede vším celá soustava ewropejského obchodu. Táhnuw se potud jen po pevné zemi, na pomořích a mezimořích, počal nyní zalétati rozwinutyma křídlama do nowého swěta přes Atlantský ocean a okolo mysu Dobré Naděje bezpostředně do východní Indie. Rozšířeným světem rozšiřowaly se nowé známosti, wynikaly nowými názory nowé druhy průmyslu, jež následowala nowá podnikání žádostí většího zisku wzbuzená. Rozšířeným obchodem wzrůstalo bohatství, zlaté doly americké zásobowaly Ewropu drahým kowem, a wlády, do jejichž rukau tento přicházel, stáwaly se tím mocnější, tím nezawislejší, mohauce nyní ze státního pokladu držeti stálá wojska a četným žoldnéřstwem obklopiti trůny své proti wtrkawým národům a záwistiwým nepřátelům. Střelního prachu, již dáwno známého Číňanům, Peršanům, Arabům, u prostřed 14 století wynalezeného w Ewropě od Bertholda Schwarce, mnicha Františkanského we Freiburku, počalo se w 15 století užíwati we wojnách. Tím zcela proměněno umění válečné; již nerozhodowalo se wítězství silau tělesnau a zmužilostí, nýbrž více šikem a počtem bojowníků, a místa ondy pewná neposkytowala více ochrany.

Nejužitečnější wšak ze wšech lidských nálezů jest knihtiskařstwí, započaté w polowici 15 století Janem Guttenberkem a Faustem zlatníkem w Mohuči. Jím wzrostly duchu lidskému perutě k letu, oswětě otewřena obecná brána; co kdy wýborného duch lidský utworil, co genius wyskaumal w hlaubi maudrosti, dáno w dědictwí snadno nabyté celému světu. Předtím, kdo rukopis jeden kaupil, celé jmění své za něj dáti musil; nyní co po mnohé wěky u wědách získáno, možno za maličkost si opatřiti. Prwé jen jednotliwcům možno bylo wstaupiti we chrámy ladné Musy; nyní brány její wšemu lidu jsau otewřeny.

S usnadněním prostředků wzdělanosti rozšiřowala se také láska k wědám a uměním. Od polowice čtrnáctého až ku konci patnáctého století založeno w Ewropě třidcet nowých universit, z nichž po Pražské nejznamenitější Wídenská, dále Lipská a Krakowská, Basilejská a Freiburská, Mohučská a Löwenská, Burdevalské [illegible]e Francii, w Italii Pavia a Florencie, [illegible] Toledo,

www.libtech.cz

Glasgow a Aberdeen w Anglii, Kopenhagen a Upsala we Skandinavii. Při každé shromáždilo se na tisíce studujících i putowali od jedné ke druhé, kamž lákala buď větší powěst učenosti buď akademická wolnost. We filosofii byl zwláště proslulý Oxford, w lékařstwí Salerno, w právnictwí Bologna a w bohoslowí Sorbonna Pařížská. Wšudy panowala filosofie scholastická, zanešena wšak malicherným hlaubáním nekonečným rozštěpowáním pojemů a nemotornau směsicí kasuistickau, nadužíwaná ke splétání nechutných hádek učených. We dwanáctém století powstaly weliké půtky nominalistů a realistů, zdali pojemy powšechné jsau pauhá toliko jména čili věci, kteréž učený swět po kolik století jako na dwa weliké tábory nepřátelské dělily, urputnau nenáwistí wespolek se stihající. Hlawní slaupy filosofie scholastické w třináctém století byli *Albertus Magnus* a žák jeho *Tomáš Aquinský*, oba Dominikani, kteří Aristotela wzdělawali dle wýkladů filosofů arabských; we čtrnáctém století pak nejwíce we scholastice prosluli *Jan Duns Scotus* a žák jeho *Occam*, oba Františkáni. Větší zásluhy získal o wědy filosofické a mathematické *Robert Baco*, ačkoli i on nad powěrčiwého ducha času wypnauti se nemohl, astrologii, alchymii a magii srdnatě zastáwaje. Náhledy těchto mužů držány byly za neomylnau prawdu, a od přiwrženců rozličných stran, Thomistů a Skotistů, slepau zastáwány horliwostí, tak že mezi sebau zůřiwě se tupili a kaceřowali. Do wšech wěd wlaudilo se malicherné hlaubání a prázdné mudrowání, wzdalující ducha lidského od wěcného a rozumného poznání; za hlubokau učenost pokládáno zatemňowati rozum kličkami přewráceného rozumowání. Teprw později, když zase obžiwly wědy klassické, nabyla učenost powahy rozumnější a oswětě prawé prospěšnější, obracujíc zřetel swůj od prázdného důwtipkowání na wědy wěcnaté a krásné. Počátek toho učiněn obzwláště w Italii, kdežto přede wším zásluhau domu Medicejského spisy starých klassiků, zwláště řeckých, byly uwedeny we známost. Znamenitý počet učených je pěstujících, nazwaných *humanisté*, snažili se horliwě a šťastně o wyjasnění jich a rozšiřowání, obnowujíce antickau lepotu slohu a zasazujíce se proti barbarské latině scholastické. Známost se spisy Platonowými obnowila w Italii

www.libtool.com.cn

školu jeho, která nyní proti Aristotelické počala vystupowati. Widauce potřebu národní wzdělanosti mnozí z učených lidomilů, z auzkých mezí obyčejné latiny wystaupili, a počali spisowati w jazyku národním, kterýž tím spůsobem wždy wíce se šlechtil, a krasochuť i osvěta wždy širších dosahowala okresů. *Dante*, *Petrarca* i *Boccacio*, klassičtí básníkowé italští, získali sobě nesmrtné zásluhy o wzdělání jazyka wlaského. Po tomto počal se wzdělawati asi we čtrnáctém století jazyk španělský, pak anglický, později teprwé franský, wšecky smíšeniny latiny s mluwami barbarskými. W mluwě staroněmecké psána z počátku třináctého století báseň hrdinská *Nibelungen*, w jazyku českém pak w témže století učiněna celá sbírka wýborných básní dílem do mnohem wětší ještě starožitnosti sáhajících, jichž skrowný ale přewzácný ostatek chowá *rukopis Kralodworský*. Z počátku čtrnáctého století máme kroniku Dalimilowu, též Beneše z Hořowic a Pulkawy mimo množstwí jiných spisů českých, které šťastnau náhodau ušedše wšeobecné záhubě na wšecky spisy české pozdějším šálenstwím uwalené, co drahocenné zbytky kwětaucí staročeské literatury se zachowaly. — Wědy přírodní nalézaly se po celý střední wěk w bídném stawu; místo astronomie panowala astrologie, w běhu hwězd domníwající se čísti lidskau budaucnost; místo lučby zaujímala alchymie, zasazující se o wytwoření zlata a kamene mudrců; fysika pak k domnělým kauzlům slaužiti měla co magie. Roger Baco, Albertus Magnus, Baco Verulamský, papež Sylwester II stáli u weliké powěsti co znatelowé nadpřirozených mocí. Nebezpečno wšak bylo síly přírody zpytowati; nebo wšecka newšední známost držena byla za kauzla a čáry i smrtí trestána. Arabowé wynikli we wědách přírodních i mathematických ještě nejwýše, od nichž tyto po Ewropě dále se rozšířily. Pokrokem těchto wěd hustá mlha powěr zponenáhla se protrhowala; taženími křížowými, rozmnoženým obchodem a cestami známost země a rozmanitých plodin jejich wždy wíce prospíwala, rozličné užitečné nálezy dokazowaly důležitost wěd praktických; průmysl wzrůstal, umění mnohonásobná wykwétala.

Čím wíce se rozum lidský wědami oswěcowal, a srdce

náboženstí se šlechtilo, tím wíce musily se čistiti mrawy, mírněny býti wášně a hlazena surowost středního wěku. Barbarské obyčeje ustupowaly mrawu wzdělanějšímu, nepořádek pořádku, předsudek úsudkům prawým, bezprawí sprawedlnosti. Na místo ordalií čili saudů božích, wšudy obyčejných, kdežto obwiněný newinu swau dokazowati musil buď ohněm neb wodau nebo saubojem, uwedeny zponenáhla zákony rozumné, z nichž obzwláště opanowalo práwo Římské a duchowní; neustálá záští mezi pány nebo městy, wedená práwem pěstním, přestáwala upewněním zákonu a zemského pořádku, barbarská zůřiwost u válce ustupowala šetření práw národních. Rozmnožením obchodu a průmyslu rostla zámožnost a lidnatost měst; staw městský wždy wíce se zmáhal, nadán byw rozličnými swobodami od mocnářů, kteří potřebowali pomoci jeho proti wzpurné šlechtě. Tím se proměňowal zponenáhla celý politický staw Ewropy, přecházejé w ten, jejž spatříme w dějepisu wěku nowého.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

O B S A H

dílu druhého.

Stránka

Úvod 253

Okres I. Od zboření západního císařství Římského až do jeho obnovení Karlem Velikým od r. 476—800 po Kr.

Přehled občanského světa.

I. Státové germanští 257
1. Říše vandalská 258
2. „ ostrogothská . . . . . —
3. „ longobardská (Lombardie) 260
4. „ burgundská 261
5. „ wizigothská 262
6. „ anglosaská 263
7. „ franská . . . . . —

II. Státové slowanští.
1. Slowané severní (ruští) 268
2. „ jižní (bulharští) 271
3. Srbowé a Chorwati čili Slowané illirští 275
4. Korutanci 278
5. Polané 279
6. Morawané a Slowáci 281
7. Polabané 283
8. Čechowé.
a) Bojowé w Čechách 285
b) Markomanni 286
c) Příchod Čechů . . . . . —
d) Samo 287
e) Krok, Libuše a Přemysl 289
f) Přemyslowci pohanští 291

III. Wýchodní císařství Římské čili Byzantinské 294
1. Justinian Veliký (527—565) 295
2. Nástupcowé jeho 297

IV. Persie 300

V. Arabowé 304
1. Mahomed 306
2. První chalifowé 308

www.libtool.com.cn

Stránka

3. Chalifowé z domu Ommajah, Fatimowci 310
4. Al Walid 311
5. Poslední Ommajowci 312
6. Chalifowé z domu Abbassowa 313

Okres II. Od císaře Karla Welikého až do konce tažení křižáckých (od roku Krista 800—1300).

I. Říše Karlowa.

1. Karel Veliký, císař Římský (800—814) 315
2. Synowé Karla Welikého 317
3. Smlauwa Verdunská 318
4. Pád Karlowy říše 319

II. Říše německá 322

A) Císařowé z domu saského.

1. Jindřich I Ptáčník 323
2. Otto I Veliký (936—973) 324
3. Nástupcowé Ottonowi 326

B) Císařowé z domu franského.

1. Konrád II (1024—1039) 327
2. Jindřich III (1040—1056) 328
3. Jindřich IV (1056—1106) 330
4. Synowé Jindřichowi 332
5. Jindřich V (1106—1125) 336
6. Lothar II (1125—1137) 338

C) Císařowé švabští z domu Hohenštaufského.

1. Konrád III 340
2. Fridrich I 341
3. Jindřich VI 347
4. Filipp a Otto . . . . . —
5. Fridrich II 350
6. Konrád IV 360
7. Richard Cornwallský. — Alfons castilský . . . 361
8. Konradin. — Pád rodu Hohenštaufského . . . 362
9. Následky pádu Hohenštaufů 363

III. Státowé původu germanského.

A) Západní.

1. Stát francauzský 365
   a) Prwní Capetowci . . . . . —
   b) Wzrůst moci králowské. — Wálky Albigenské 366
   c) Swatý Ludwík 369
2. Stát anglický.
   a) Základ říše anglické 370
   b) Alfred Veliký 371
   c) Wláda danská 372
   d) Wláda normanská 373
   e) Dům Plantagenetský.
      Jindřich II 374

www.libtool.com.cn

Stránka

Richard Lwířdce. — Jan Bezzemný 376
Jindřich III a Edward I 377
3. Španělsko.
a) Přehled obecný 379
b) Hlavní státowé španělští 381
B) Sewerní státowé původu germanského 382
1. Dansko 383
2. Norwegy 385
IV. Státowé slowanští.
1. Říše morawská 386
2. „ česká.
a) Boj s Karlem W. a Ludwíkem Němcem . . . 393
b) Bořiwoj, první kníže křesťanské (870—894) . 395
c) Spitihněw I a Wratislaw I (894—926) . . . 396
d) Swatý Wácslaw (926—936) 397
e) Boleslaw I (936—967) . . . . . —
f) Boleslaw II (967—999) 399
g) Poklesnutí říše české za synů Boleslawa II (999—1024) 402
h) Obnowení říše české Břetislawem I (1025—1055) 404
i) Spitihněw II a bratří jeho (1055—1061) . . . 406
k) Wratislaw II král (1061—1092) 407
l) Rozbroje o poslaupnost mezi syny a synowci Wratislawowými (1092—1125) 410
m) Soběslaw I (1125—1140) 414
n) Král Wladislaw I (1140—1173) 416
o) Nowé poklesnutí říše české rozbroji (1173—1197) 420
p) Král Přemysl Otakar I (1197—1230) 423
q) Král Wácslaw I (1230—1253) 424
r) Přemysl Otakar II (1253—1278) 425
s) Wácslaw II (1283—1305) 434
t) Wácslaw III, poslední Přemyslowec (1305—1306) 436
3. Říše polská 437
4. „ ruská 442
5. „ Slowanů Polabských 446
6. „ Slowanů Zadunajských.
a) Bulharská 453
b) Říše srbská 455
c) „ chorwatská . . . . . —
V. Říše uherská 456
VI. Říše Byzantinská.
1 Wláda rozporná 459
2. Dům Basiliův . . . . . —
3. Komnenowci a Angelowé 460

www.libtool.com.cn

Stránka

4. Císařství latinské 464
5. První Palaeologowé 465

VII. Státowé mimo Ewropu.

A) Chalifat.
1. Oslabnutí říše arabské . . . . . —
2. Pád chalifatu 468

B) Rumy chalifatu.
1. Dynastie asiatské 471
2. Dynastie africké.
a) Edrisité 477
b) Aglabité 478
c) Fatimowci 479

C) Mongolowé.
1. Starší historie 481
2. Čingischan 483
3. Nástupcowé Čingischanowi 484
4. Vítězství Čechů nad Tatary 486
5. Bauře w zemích cizích 488
6. Rozpadnutí veliké říše mongolské 489

VIII. Tažení křižácká (od roku 1093—1291).

A) Tažení první.
1. Úwod 490
2. Paustewník Petr 492
3. Bohumír z Bouillonu 497
4. Dobytí Nicaey 501
5. Bitwa u Dorylaea. — Rozepře mezi Tancredem a Balduinem 502
6. Balduin w Edesse 504
7. Dobytí Antiochie 505
8. Dobytí Jerusalema 508
9. Bohumír z Bouillonu, král Jerusalemský . . . 514

B) Druhé tažení křížowé.
1. Balduin I. — Nowá tažení z Ewropy 517
2. Následky prwních tažení. — Řádowé rytířští . 519
3. Pád Edessy 521
4. Swatý Bernard . . . . . —
5. Tažení Konrádowo 523

C) Ostatní tažení křížowá.
1. Ztráta Jerusalema 525
2. Tažení císaře Fridricha I 527
3. Tažení Filippa Augusta, krále francauzského a Richarda anglického 531
4. Tažení Fridricha II 534
5. Tažení Ludwíka IX, krále francauzského . . . 536
6. Konec tažení křížowých, ztráta swaté země . . 538
7. Následky křížowých válek 539

www.libtool.com.cn

Stránka

Okres III. Od konce tažení křížových do objevení Ameriky (od léta 1300—1492).

Obzor 542

I. Říše německá.

1. Rudolf z Habsburka 543
2. Adolf Nassowský 545
3. Albrecht I 546
4. Jindřich VII 547
5. Ludvík baworský a Fridrich rakouský 548

II. Říše česká.

1. Rudolf rakouský a Jindřich korutanský 550
2. Jan Lucemburský (1310—1346) 552
3. Císař Karel IV (1346—1378) 557
4. Václav IV (1378—1419) 565
5. Válka Husitská (1418—1436) 570
6. Císař Sigmund 591
7. Albrecht 593
8. Ladislav 594
9. Jiří z Poděbrad 596
10. Vladislav II 605
11. Ludvík 609

III. Dům rakouský 611

IV. Burgund 614

V. Císař Maximilian I. 616

VI. Helvetie 617

VII. Říše francouzská 620

VIII. Stát anglický 627

IX. Hispanie 631

1. Arragonie 632
2. Castilie . . . . . —
3. Španěly spojené.
Ferdinand Katolický 633
4. Portugal 634

X. Italie 635

1. Neapole . . . . . —
2. Stát církevní 638
3. Italie Hořejší . . . . . .
a) Florencie a Pisa 639
b) Benátky a Genua 641
c) Milano 643

XI. Státové severní.

A) Skandinavie 644

B) Sever litevský.

1. Prusko 646
2. Litva. Livonie 648

www.libtool.com.cn

Stránka

C) Sewer slowanský.
1. Stát polský 648
2. Rus 650
XII. Státowé wýchodní Ewropy.
A) Říše uherská 651
B) „ turecká 654
C) Pád říše Byzantinské 657
XIII. Asie.
A) Mongolowé.
1. Timurlank 659
2. Rumy říše Timurowy 661
B) Indie 662
C) Čína 665
XIV. Afrika.
1. Aegypt 667
2. Afrika severní 668
3. Aethiopie 669
XV. Objevení Ameriky 670
Přechod k wèku nowému 671

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Stanford University Libraries
3 6105 013 727 479
www.libtool.com.cn
AC
60
N59
V.8
PT.1-2
Stanford University Libraries
Stanford, California
Return this book on or before date due.

www.libtool.com.cn